

מפי זרעו

ספר זכרון
וקובץ תורני
לע"נ האברך הקדוש
רבי פנחס מנחם
פשווואר ז"ל הי"ד

מפי זרעו

ספר זכרון
וקובץ תורני
לע"נ האברך הקדוש
רבי פינחס מנחם
פשווומן ז"ל הי"ד

יו"ל לרגל שמחת הברית לבנו ני"ו
י' אלול תשע"ט

התנצלות

בפאת קוצר הזמן שעמד לרשותינו (בכדי שהספר יצא לאור לשמחת הברית לבנו נ"י) לא הספקנו להכניס את כל הדרשות והמאמרים. התנצלותנו נתונה מראש על כל מאמר שלא נכנס, ואי"ה בל"נ במהדורה הבאה נכניס את כל המאמרים. עמכם הסליחה, בתקוה להבנה.

י"ל ע"י

מאוגדים
המרכז
לפעילות
דתית

עריכה לשונית

! בורז'יקובסקי 05484-02099

עיצוב ועימוד

גולדצויג 08-8529938

© כל הזכויות שמורות למערכת "מפי זרעו"

תוכן העניינים

- 6..... דבר סגרה"ע הרב יחיאל וינגרטן שליט"א
7..... דבר המערכת - א. ק. ר.
8..... פתח דבר - אביו הרה"ג חיים דוב פשוזמן שליט"א
11..... דברים אחדים - י. ה.

חלק א' - ספר זכרון

הספדים ומאמרי זכרון שנכתבו ע"י ידידיו ובני משפחתו

- 17..... תלמידו של אהרן - הרה"ח ר' פ. מ. הרשנבויס הי"ו
19..... אני בריה וחברי בריה - חד מן חבריא
21..... ויאמר הנני - חד מן חבריא
22..... קרבן ציבור - הרה"ח ר' ישראל רוזנבויס הי"ו
24..... אוהב תורה לא ישבע תורה - ש. ב. ס. אשדוד
27..... אחיו הבה"ח צבי יוסף ני"ו
29..... מכתב תנחומים ששלח הרב קנר שליט"א למשפחה
31..... מכתב תנחומים ששלח הגרמ"מ פומרנץ שליט"א למשפחה
41..... קווצותיו רסיסים

דברי מספד והתעוררות שנאמרו בכנסים ועצרות חיזוק שונים ברחבי הארץ

- 45..... דברי הספד שנאמרו בלוויה מפי ראש הכולל בו למד הרה"ג ר' מיכל לנדאו שליט"א
אסיפת חיזוק והתעוררות לחברי השיעור בישיבה ככלות השבעה:
46..... הרה"ג ר' הערשל רוטנברג שליט"א
48..... הרה"ח ר' ישראל גרינפלד שליט"א - מג"ש בישיבת "פני מנחם"
50..... הרה"ח ר' לייבל לרנר שליט"א - משגיח בישיבת "פני מנחם"
55..... הרה"ח ר' מאיר מאלר הי"ו
57..... הרה"ח ר' פ. מ. הרשנבויס הי"ו
עצרת חיזוק והתעוררות בישיבת "פני מנחם" ככלות השבעה:
61..... הרה"ח ר' דוד מרדכי פרידמן שליט"א - מג"ש בישיבת "פני מנחם"
64..... הרה"ח ר' ישראל פנחס גוטסמן שליט"א - משגיח בישיבת "פני מנחם"
67..... אביו הרה"ג ר' חיים דוב פשוזמן שליט"א
עצרת חיזוק והתעוררות בשטיבל "עטרת נחום" ככלות השלושים:
73..... הגבאי הרה"ח ר' חיים מרדכי אלבויס שליט"א

73	מוריננו הגה"ח ר' ישראל מנחם אלתר שליט"א
75	הרה"ג ר' הערשל רוטנברג שליט"א
81	הרה"ח ר' פנחס אליהו ארנרייך שליט"א
84	אביו הרה"ג חיים דוב פשוזמן שליט"א
	אסיפת חיזוק והתעוררות לחברי השיעור בישיבה ככלות השלושים:
90	הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א
93	מוריננו הגה"ח ר' דניאל אלתר שליט"א
100	הרה"ח ר' פ. מ. דריימן הי"ו
	דברי חיזוק והתעוררות שנאמרו בכולל "שפרנוביץ":
104	הרב ר' חיים דוב רוזנטל שליט"א

מאמרים וכתבות שהתפרסמו בעיתון "המודיע"

113	ידיעה ראשונה - הרה"ח י. הרשקוביץ הי"ו
113	עלה המוות בחלונינו - מאמר מערכת
116	במעלות קדושים וטהורים - מאמר מערכת
120	האבל הכבד - מאת סופר המודיע
121	דם עבדיך השפוך - הרה"ח י. הרשקוביץ הי"ו
127	כצאת השמש בגבורתו - חותנו הרה"ח ר' יצחק ברוינר שליט"א
129	בהיכלם של קדושים - גיסו הרה"ח ר' אברהם ברוינר הי"ו
130	במעלות קדושים וטהורים - גיסו הרה"ח ר' יהודה גלובינסקי הי"ו
133	עלה המוות בחלונינו - רב העיר הרה"ג רבי יוסף שיינין שליט"א
135	דודי ירד לגנו - הרה"ח ר' ל. וגשל הי"ו
137	אהוב על הבריות - הרה"ח ר' פ. מ. בלזם הי"ו
140	איכה יועם זהב - בשם לומדי כולל "שפרנוביץ"
144	הרהורים על קרבן ציבור
148	רסיסי דמעה - בן דודו
152	פנחס אייכה - גיסו הרה"ח ר' ש. ז. ברוינר הי"ו
154	קינה על מות קדושים - הרה"ח ר' מ. מ. לבקוביץ הי"ו אשדוד
155	בין האזעקות - הרה"ח אברהם גרובייס הי"ו

חלק ב' - קובץ תורני

קובץ מאמרים "מנחם משיב נפשי" שנכתב ע"י אברכי "כולל שפרנוביץ" לע"נ הקדוש רבי פנחס מנחם פשוזמן ז"ל הי"ד

165	דבר הנהלת הכולל - ויאבדו כלי מלחמה
167	ראש הכולל הרה"ג ר' יחיאל מיכל לנדאו שליט"א
174	הרב יהושע מנדל אברמוביץ שליט"א
177	הרב ישראל זאב ארשטר שליט"א

180	הרב שמואל אלחנן ביננשטוק שליט"א
183	הרב אליהו בראון שליט"א
185	מורינו הרב פ. מ. ברלינר שליט"א
189	הרב שמחה יעקב הלפגוט שליט"א
202	הרב שלום צבי וולפין שליט"א
205	הרב לייבל כרמל שליט"א
208	הרב אברהם מרדכי לוינגר שליט"א
217	הרב בנימין מנדלזון שליט"א
220	הרב ישראל מנלה שליט"א
227	הרב יהושע העשיל פסח שליט"א
232	הרב אריה לייב קוזלובסקי שליט"א
239	הרב אליהו רוזמרין שליט"א
251	הרב חיים דוב רוזנטל שליט"א
256	הרב יהושע העשיל שפון שליט"א

**קובץ חידושים וסיכומים בהלכות חו"מ "אותיות פורחות"
שנכתבו ע"י הקדוש רבי פנחס מנחם פשוזמן ז"ל הי"ד**

265	סימן קע"א - הלכות חלוקת שותפות
271	נספחים לסימן קע"א
277	סימן קע"ב - הלכות חלוקת שותפות
279	סימן קע"ג - הלכות חלוקת שותפות
281	סימן קע"ד - הלכות חלוקת שותפות
282	הלכות מצרנות
282	סימן קע"ד ותחילת סימן קע"ה
284	סימן קע"ה - הלכות מצרנות
293	סימן קפ"ב - סעיף א'
294	סימן קפ"ב - סעיף ו'
296	סימן קפ"ג נתיבות המשפט ס"ק ד'
297	סימן קפ"ג סעיף ו'
300	סימן קפ"ו - סעיף ב'
303	סימן קפ"ז - סעיף ג'
304	סימן רי"ב א.
305	סימן ריב ב.
306	סימן רי"ג
307	סימן רכ"ז - הלכות אונאה ומקח טעות
311	מכתביו

"דמים בדמים נגעו"

יום ל' ניסן א' דראש חודש אייר, יום מלחמה "שגרתי" באשדוד, יום שקיוויו
שיסתיים כקודמיו ללא נפגעים.

אך אוי, מה היה לנו, נתקיים בנו הפסוק "ואראך מתבוססת בדמיך"...

בסיומו של יום נתבשרנו בבשורה הנוראה שאחד הטילים ששלחו המרצחים
קיפד את פתיל חייו של הקדוש הרה"ח ר' פנחס מנחם פשוזמאן הי"ד, אשר
בשנות חייו הקצרים עלה והתעלה בעטרה שעיתרו לו הוריו ורבותיו, ולערב
עלה ונתעלה במעלות קדושים וטהורים, בעוונותינו הרבים נלקח כקרבן ציבור
לכפר על כל חטאותינו.

יום זה נחרט בלב כל עם ישראל בכלל, ושל הקהילה באשדוד בפרט, כיום
אשר בעקבותיו באנו חשבון נפש והתחזקות למען טהרת נפשותינו ולעילוי
נשמתו הטהורה.

עם תום השבעה התכנסנו לשמוע דברי חיזוק והתעוררות והעלינו אותם על
הכתב כאשר תחזינה עיניכם, כמו כן הדפסנו דברי תורה אשר העלה המנוח
על הכתב ואשר כתבו ידידיו לזכרו.

קובץ זיכרון זה יוצא לקראת הברית לבנו הרך שלא זכינו שיכיר את אביו,
ויאמר בו "ישמח האב בגן עדן ביוצא חלציו ותגל אמו בפרי בטנה" ויתקיים
בנו המשך הפסוק "ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי".

כאן המקום להודות לידידי ראש העיר ד"ר יחיאל לסרי על תמיכתו ועמידתו
לימין המשפחה, ולידידי הרב אברהם קלמן רוזנבוים הי"ו על היוזמה הברוכה
להנציח את זכרו הקדוש עלי ספר.

יהי רצון שיבולע המוות לנצח, וימחה ה' דמעה מעל כל פנים ונזכה בקרוב
לראות בתחיית המתים עת יקיצו וירננו שוכני עפר.

הרב יחיאל וינגרטן

סגן ראש עיריית אשדוד

דבר המערכת

על הפסוק "כפר לעמך ישראל", אמרו חז"ל מכאן שכל ישראל ערבין זה לזה, ובודאי אנו בני העיר הקרובים אל החלל נוגעים אלינו הדברים ביותר, אחרי שהתוודענו לאסון הנורא שבא עלינו בחתף, כאשר בחרב מרצחים נפלו גיבורים, גוילים נשרפים ואותיות פורחות באויר, אמרנו ללקוט את האותיות אשר נכתבו בדמע ופרחו עם הדם ולהעלותם עלי גיליון.

חשנו כי עלינו מוטלת החובה להנציח לדורות עולם את אשר הספיק הקדוש פנחס מנחם הי"ד בימי חייו הקצרים, בפרט עבור צאצאיו הפעוטים, אשר לא זכו להכירו וללמוד מאורחותיו, יוכלו לכל הפחות ללמוד מפי כתבו, כמאמר נעים זמירות ישראל בתהילים, "למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם".

אף אנו יושבי העיר הזאת בל נהיה אכזרים, ולתשובת השנה נשים אל ליבנו דברי הרמב"ם (ריש הלכות תענית), מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור. שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות. כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם. ויקויים בנו סיפא דקרא "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו".

הברכה והתודה לעיריית אשדוד ולעומד בראשה ד"ר **יחיאל לסרי** על תמיכתו האיתנה במשפחה בשעתם הקשה.

ברכת שמים מעל לשליח המוסר נפשו בשליחותו, סגן רה"ע הרב **יחיאל וינגרטן** הי"ו, אשר ליבו פתוח כאולם לעזרת כל פונה, לפני מלכים יתייבב, ימצא חן וחסד בנועם הליכותיו.

תודה מיוחדת להרה"ח **שמחה פישביין** הי"ו אשר השקיע מאמצים כבירים, שעות וימים להוצאת הקובץ לאור במועד כה קצר.

להרב **מיכל לנדא** שליט"א ראש הכולל, אשר התמסר לעבור ולערוך את כתביו של הקדוש הי"ד.

ברכה מיוחדת להרה"ח **ישראל מאיר** הי"ו מנהל סניף אגודת ישראל באשדוד, על נתינת הכלים הנדרשים להוצאת הקובץ לאור, והכל בעין יפה ובנפש חפיצה, יבורך בכל הברכות.

יעזור השי"ת שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו, ואך טוב וחסד ירדפוננו כל הימים, ונייחל לעת אשר יקויים בנו המשך הפסוק "ויבחר את שבט יהודה את הר ציון אשר אהב ויבן כמו רמים מקדשו כארץ יסדה לעולם", אכי"ר.

בשם המערכת

א.ק.ר.

פתח דבר

וענתה השירה הזאת לפניו לעד 'כי לא תשכח מפי זרעו'. [דברים לא כא]

התורה מעידה שעם ישראל יעברו 'רעות רבות וצרות', אילולא כתוב אמרו לא היה ניתן להיאמר, 'רעות רבות'. ועם כל זאת, לא תשכח מפי זרעו, עם ישראל הוא עם הנצחי והבלתי מנוצח. רצף הדורות של עם ישראל מלמד שלאחר מהלומה יש תקומה, לאחר צרות יש פירות, אין חילוק אם מדובר לאחר גלות מצרים שזה היה כור הברזל לקבלת התורה, ואם זה היה בכל הגזירות הקשות והרעות שעברו על עמנו, באה לאחר מכן התקומה, הגאולה וההרווחה.

שמעתי מפי גאון וחסיד נפלא משיירי דור דיעה שנשאר לפליטה מישיבת חכמי לובלין, הרב מרדכי יהודה לוברט זצ"ל, בעת ששפע מאמרותיו בהשתתפות בשמחה של בר מצוה לאחד מבני המשפחה, על הפסוק 'הזורעים בדמעה ברינה יקצורו', שאמר כך: אנו מגיעים לשמחות רואים דורות כאלה שזוכים להשגות בתורה התקדמות בעבודה דרגות בחסידות, הרבה יותר מכפי היגיעה, וההסבר הוא, הדור הקודם שנלקחו על קידוש השם הם נחשבים הזורעים בדמעה, חיו על קידוש השם, השקיעו והכל נגנז נעלם מאתנו, והיום רואים את הפירות, 'ברינה' יקצורו, אפשר להשיג בקלות לאחר ההשקעה וההשקיה של זריעת אבותינו בדמעה.

היום כשאנו מוציאים לאור עולם חוברת זו לעילוי נשמת בני הקדוש פנחס מנחם, הי"ד, שנלקח מאתנו בצורה כה טראגית, נהרג על קדושת שמו יתברך, בידי הגויים שבכל דור עומדים עלינו לכלותינו ולהשמידנו, ועומדים בשמחת בנו הרך שנולד לאחר פטירתו, אפשר להמליץ על כך, ברינה יקצורו, שיגיע להרבה הרבה גדולות, בזכות הדמעות שטרם יבשו, הכאב הבלתי פוסק שעדיין חותך בבשר החי על אובדן אביו זכרונו לברכה הי"ד.

חז"ל אומרים לנו על הפסוק ויקח את המאכלת, שנאמר בעקידת יצחק, למה נקרא מאכלת שישראל אוכלים מתן שכרה. כל כלל ישראל עדיין אוכלים פירות של המסירות נפש של עקידת יצחק שכמעט ולא נשחט. רואים כאילו אפרו צבור, ומזכירים זכותו עד עצם היום הזה. יש אימרה חריפה בשם הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע, מפחיד לחזור על זה אם לא ששמו של צדיק נשגב זה עומד מאחוריו, שאמר לפני תקיעת שופר בראש השנה שלקב"ה יש נס שלא נשחט יצחק, שאם שכמעט ולא נשחט כמה שכר אנו מבקשים כל כך הרבה שנים בראש השנה, ואם היה נשחט על אחת כמה וכמה. כאן שבני פנחס מנחם נשחט, אפרו צבור על מזבח של מקדשי שם שמים, כמה שכר יהיה בעזרת ה' לבניו היתומים, ולדורותיהם אחריהם.

בני פנחס מנחם, כמה יגיעות יגעת, כמה טירחות טרחת, בימיך הקצרים והארוכים, הקצרים בא"ך שנותיך שזכינו להיותך כאן ולגדלך, והארוכים בעולם שכולו טוב שכולו ארוך. יגיעה שלא ידעה גבולות, יגיעה להתעלות בתורה, יגיעה במידות טובות, בנצירת הפה והלשון, ובהרחקה מכעס ומחלוקת. בנתינה לחבר במסירות נפלאה, בהקרבה לזולת

זמן וכוח והכל בחיור ונועם, בחן ובכבוד, כדבר המובן מאליו שבודאי צריכים כך לעשות אם לשני יהיה מזה טוב. את עצמך נתת כל הזמן לכל המתבקש, בלי לעשות חשבון, בלי להיכנס לקטנוניות, בלי לחכות לגמול, גם לא למילה טובה או אפילו הערכה. מה לך שהשני יכיר ויעריך, וכי בשבילו אנו עובדים, וכי החבר הוא שנותן שכר ועונש, וכי יועיל במאומה שיחזיק ממני פלוני או יעריך אותי אלמוני? ככה בדרך זו גדלת והתעלית, בדרגות גבוהות ונפלאות.

עסקת בלימוד התורה באופן המעורר התפעלות, יגעת ומצאת קנין עצום בהעמקה והתבוננות, חלק מהדברים רשמת בצורה מסודרת, חלקם נערכים כאן בחוברת, למען ישמר ויזכר למזכרת, לבניך אחריו יהיו לתפארת. מה נכבד היום בהוצאת הדברים לאור, בשילוב דברי הספד והתעוררות שעשו רושם, ועוד מאמרים תורניים מחברי הכולל וידידים, מי יתן והיו הדברים לעילוי נשמה, ועוד יהודים יראו ויקחו לעצמם מוסר, להיטיב דרכם ולהתחזק בתורה, ביראת שמים ומדות טובות.

אין אתנו יודע עד מה, ועל מה עשה ה' ככה, רק יודעים אנו שאין מקרה ח"ו, וקורא הדורות מראש הוא תכנן ועשה הכל כפי רצונו הטוב להיטיב, והוא אשר יודע כיצד הכל לטוב לנו לחיותנו כהיום הזה. הוא ידע ששני יתומים אלו הם שעתידים להיוולד לבני הקדוש פינחס מנחם, האחד שנולד לו בחייו, וזכה להכניסו לבריתו של אברהם אבינו, והשני שנולד לו לאחר שעלה בסערה השמימה. הוא יעמוד לצדם ויעמיד לזכותם כל היגיעות והזריעה בדמעה, להיותם מתברכים בכל הברכות, לגדול טוב בבריאות בחן ובנועם, להעמיד דורות לענף בית אבות, ולהמשיך שמו בכרם בית ישראל לתפארה.

ישר כח ליוזמי הרעיון של הוצאת חוברת זו, ואלו שהוציאו לפועל את כל העבודה הגדולה בהשקעה ומסירות, הלא המה הרב **יחיאל ויינגרטן** הי"ו, שליח נאמן לשולחיו העושה מלאכתו נאמנה למען הכלל והפרט בעיריית אשדוד, שיזם והפעיל את כל הרעיון של הוצאת חוברת הזכרון, גם עמד לימין המשפחה בשעות הקריטיות ובמשך ימי האבל במסירות אין קץ. ולהרב **קלמן רוזנבוים** הי"ו עוזרו הנאמן והמסור שעסק רבות בקידום העניינים ברוב כשרון, והרב **שמחה פישביין** הי"ו שהשקיע ללא לאות בביצוע העבודות הנדרשות מסביב לשעון כיד ה' הטובה עליו, ולהרב **ישראל מאיר** הי"ו שהקדיש את הכלים הנדרשים לטובת עושי המלאכה. וכן לכל העוזרים והמסייעים כל אחד בשמו הטוב יבורך מפי עליון. תודה מיוחדת לבחור החשוב ישראל לוי הי"ו על עזרתו הרבה בחומר של הדרשות, והסיוע בכל מה שהיה דרוש. יתן השי"ת וימלא משאלות לבו לטובה.

תודות מיוחדת לראש הכולל של בני, הרה"ג ר' **יחיאל מיכל לנדאו** שליט"א, שמלבד עבודתו בקודש בניהול סדרי הלימוד בשנים שלמד בני פינחס מנחם ז"ל בכולל חושן משפט, הוא גם טרח טירחות מרובות ביזום וביצוע רעיון של חלק התורני של הקובץ, לרבות סידור הכתבים של סיכומים וביאורים שכתב בני על חלק מהסימנים שלמד בשנותיו הקצרות בכולל. הוא גם סיפר לי הרבה עובדות על התמדת והצלחת בני בכולל. בין היתר סיפר שכאשר הוצאתי לאור חוברת בענייני קדושת השמות, שמח להראות את זה בכולל, ואמר: שלי בדרך. והנה זה מוגש כאן... מה שהספיק... ישר כח ר' מיכל על הכל הכל, ותזכה להמשיך בהרבצת תורה ודיינות, מתוך נחת והרחבה וכל טוב.

זכות וחובה היא לי להודות לראש העיר של אשדוד ד"ר **יחיאל לסרי**, שעושה רבות למען הקהילה, ומתייחס בכבוד לצרכיהם, ראיתי את לבו הפתוח בימי האבל, והושטת ידיו לעזור על מנת להקל ככל האפשר. ישיב לו ה' כגמולו הטוב להצליח בכל מעשיו ולהרבות פעלים להחזיק ולהרים קרן התורה והשבת בעיר שבודאי ישמרו על התושבים היקרים מכל פגע וצער, ויוכלו לשבת בטח ושאנן בעירנו.

רב תודות לעסקן הנמרץ הרה"ח ר' **שמואל סוכצ'בסקי** הי"ו, שהושיט עזרה וסיוע בימי השבעה וכן לכל אורך הדרך עזר בהרבה תחומים, התפעלתי מאוד מלבו הפתוח, מהמסירות אין קץ, כשרונותיו הברוכים והמגוונים. יישר כח גדול והקב"ה ישלם שכרו במילוי משאלות לבו לטובה.

הלב עולה על גדותיו לראות את החומר התורני שכתב בני, הדברים מדברים בעד עצמם, אני יושב וקורא והעיניים מיטשטשות מדמעות, בראותי גודל השקעתו והעמקתו בלימוד התורה, והישגיו הכבירים בשנותיו הקצרות. כעת לקראת הוצאת הדברים לאור נתתי לידידי הרה"ג ר' **חיים יוסף נאגל שליט"א** להגיה את הדברים, והביע התפעלות מהרמה הגבוהה של הבנת ועריכת הסוגיות, ומההשקעה שניכרת מתוך הדברים. תודתי שלוחה בזאת למעכ"ת שליט"א, בברכה שיזכה להרבות עוד ועוד בלימוד התורה מתוך מנוחה והרחבת הדעת ורב נחת ובריאות וכל טוב. יצויין בזה כי הערותיו ותיקוניו הוכנסו, והיכן שהיה יותר מובן בלהחסיר מילה ציינתיו (בסוגריים עגולות), והיכן שהיה צורך בהוספת מילה הכנסתיו [בסוגריים מרובעות].

החוברת נקראה בשם 'מפי' זרעו' ראשית משום שזהו המטרה של החוברת, על שם הפסוק 'כי לא תשכח מפי זרעו', שהתורה העידה שלמרות כל צרות הגלויות שמוצאות אותנו, וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו. גם כאן זכרו של פינחס מנחם לא יסוף מזרעו, וענתה החוברת הזאת לזכרון, שיזכרו את אביהם רב הכשרון, שניצל את שנותיו שעותיו ורגעיו לתורה במיטב היגיון, ורשם סיכומים עלי גליון, והוסיף מהיגיון בַּזְכוּת הרעיון, ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, היגיעה והעמל מבצבצים בין שורותיו, למען ידעו אחריו דורותיו, את הדרך ילכו בה כשאיפותיו. גם נרמז שמו בתיבת מפי", וכן את שם בנו יהודה, ושם הרך הנימול. ואנו תפילה ותקוה שאכן תתקיים אצלם הבטחה זו, שדברי התורה לא ימושו מפיהם ומפי זרעם אחריהם לעולם, מתוך בריאות ואושר ואך טוב וחסד ירדפם וישיגם כל הימים.

יה"ר שיהיו הדברים מוצאים חן בעיני הקוראים, ויעלו למעלה להיות עליו לנשמתו של בני הקדוש פינחס מנחם ז"ל הי"ד, ושיהיה לטללי נוחם לכל המשפחה, ולזרעו אחריו למורשת ולברכה, וישמע מכאן והלאה רק קול שמחה, רווח ששון והנחה, ונס יגון ואנחה, ושנזכה במהרה לבנין בית הבחירה.

חודש אלול ימי הרחמים והסליחות תשע"ט

חיים דוב

בן אבי מו"ר הרה"ח ר' יעקב דוד שליט"א

פשוזמן

דברים אחדים

יום שלישי, ב' אייר הא שתא

היה לי קשה לעבור שם, לעבור ולא לעצור. אך מה לעשות. פחדתי.

לא מחשש שאפגוש ברוחות ערטילאיות ונשמות משוטטות. מרוחי שלי חששתי.

פחדתי להיות חלק ממתקהלי הזירה השכם והערב, ממבקרי האתר התיירותי שצמח לו בלב רובע ו' הַמְשָׁמִים, להקשיב להדרכות מברי סמכא בעיני עצמם, אודות ההתרחשות על שלל היבטיה, ופרשנות חדשותית מליאת ספקולציות אודות עבר הווה ועתיד בטחוננו.

פחדתי להמיר גם את האסון הזה לאירוע אקשן נוסף.

פחדתי לאבד את הניעור הזה, הטלטלה והזעזוע האנושי כל-כך, לטובת (-או שמא לרעת) אותה דישה חסרת תוחלת בפרטים המְנוּיָעִים....

אודה וגם אבוש. גם אני כמו רבים, בדרך כלל מתעדכן בלב קשב אודות אסונות וטרגדיות חדשים לבקרים, ולצערי, זה לא גורם לי לעצור ולו לרגע, לחשב מסלול מחדש, מאין באתי ולאן אלך. לא מעיב על שטף חיי.

אך לפחות הפעם הזאת. רק הזאת. בשביל ר' פינחס מנחם הי"ד, אך יותר מכך, בשבילי.

מצות עשה מן התורה לזעוק על כל צרה שתבא על הצבור.... אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית הרי זו דרך אכזריות. (רמב"ם הלכות תעניות פ"א)

חלפו שבועיים.

באשדוד, כמו באשדוד, תוך ימים ספורים הכל תוקן. בחריצות אופיינית.

אספלט שרובד, אבני שפה שרוצפו, גדר חיה שְׁקָמָה לתחייה, ציפורים מצייצות ושמש צהובה, זוגיות תריסים וחלונות, נוצצים ובוהקים ו... שותקים.

כמו קשרו יחדיו קשר של שתיקה.

אֶלֶם שמעלים על דם שפוך בידי בני עוולה.

אֶלֶם שמשדר עסקים כרגיל. שלא מסגיר את השכול... עולם כמנהגו. כתמול שלשום.

ורק החור שנפער בלב המשפחה השכולה והחברים ההלומים, החסר העצום ששום נֹחַם שבעולם לא יוכל לו - רק הוא נותר כשהיה, פעור ושותת, ממאן להגלד, ממתין ליום בו יבולע צָל-מָוֶת ושוב יהלך בינינו פנחס מנחם הי"ד, יחיך בפשטות כובשת ויאציל ממידותיו.

בימי השבעה הרבו להספידו, ספרו על אישיות נלבבת לפל ואהבת תורה שלא ידעה שובעה, ספדו על תפילות משתפכות מלב כבן קָדָם אביו, מידות תרומיות והקרבה למען הזולת ללא שיעור.

אכן, דוד שירד לגנו, מיטב שושניו ליקט, שושן צחור איווה לו.

הזדהיתי עם הנאמר. הן מתוך זכרוני, מרצדות לפני ללא הרף מאות סיטואציות מאירות בלטש יהלומים, מצדיקות את כל שסופר, ויותר...

אך זבוב טורדני חג סביבי כל העת. מפר את תוגתי.

האם גם בחיים חיותו שמנו לב לכל הדברים הללו? - שאלתי את עצמי,

האם גם אז הצלחנו לראות מבעד לְמִסָּךְ הסתמיות והפשטות שעה על עצמו, באותם זהרורי אור של שלמות כלפי אלוקים ואדם? האם לא חטאנו בחטא הבינוניות כלפיו, וכחכמים למפרע, אחרי מות קדושים אמור!?

מי יודע עוד כמה נשמות אצילות שנמצאות בינינו, וברוב צניעותם איננו מבחינים בהם ובהליכותיהם הַזְפוֹת, וההערכה המגיעה להם ביושר נעשקת מהם!?

אנשים מהשורה, לכאורה!?

אטו כוכבים שאינם מאירים לא בעי שבוחי?

הבה נפקח עיניים, נשים לב אל הנשמה, לא נחכה שאנשים יסתלקו ח"ו בשביל לראות את הטוב בכל אחד, ויהיה זה לזכר נשמתו הק'.

מחי ומפי. מוֹרִיד שְׂאוֹל וְיַעֲל.

אומנם ספגנו מכה קשה מנשוא, אך החיזוק הורגש היטב, נֶסֶךְ בכולנו כוחות חדשים.

דרשות החיזוק וההתעוררות ששמענו מפי רבנים ומחנכים חשובים, ובפרט מאביו הרה"ח ר' **חיים דב** יבדלחט"א, שהפעים את כולנו בעוז רוחו ובתעצמות נפשו, הרעיף עלינו טללי אמונה ברה, וכמו ביאר לכולנו באיזה אשלי רברבי נבט וגם פרח אברך משי שכזה, עד שנתעלה במעלות קדושים. כל אלה ילוונו רבות בשנים.

כִּי מְמַנִּי נִקְחָ, לְעַבְדֵּךְ אֶת-ד' אֱלֹהֵינוּ.

י.ה.

לזכר הק' הרה"ח ר' פנחס מנחם הי"ד בן יבדלחט"א הרה"ח ר' חיים דב פשוזמאן שליט"א

מפי זרעו

חלק א'

**ספר
זכרון**

מפי זרעו

**הספדים
ומאמרי זכרון
שנכתבו ע"י
ידידיו ובני
משפחתו**

לע"נ האברך הקדוש פנחס מנחם
פשווומן ז"ל הי"ד

תלמידו של אהרן

בפרשת בעללותך כתוב את הפסוק הידוע ויעש כן אהרן" כותב רש"י "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה". מסביר השפ"א, היתה לאהרן מידה יקרה "מידת ההשתוות", כלומר את כל הפעולות אהרן הכהן עשה לא בהרגשה שהוא יותר חשוב משאר בני ישראל, אלא בידיעה שהוא רק שליח. מוסיף השפ"א, לא רק בחיצוניות לא השתנה אהרן, אלא גם במהות נשמתו לא השתנה, משהגיע להבנה כי מצווה זו לא שייכת אליו בלבד, כי אם לכל כלל ישראל, ועל כן אינה יכולה להשפיע עליו יותר מעל שאר היהודים. וזה הפירוש "כאשר צוה ה' את משה" שאהרן קיים את המצוות כאילו הם עדיין אצל משה. התורה מספרת ומפרשת שוב את מידת ההשתוות המיוחדת שהיתה לאהרן הכהן "וידום אהרן", כשנפטרו לו שני בניו קיבל את זה באמונה, רוגע ובישוב הדעת.

"מידת ההשתוות" - מלמד שלא שינה - פנחס אכן היה כזה שכל חבריו ומכריו יכולים להעיד עליו שאף פעם לא ראו אצלו מצבים של כעס, חוסר מצב רוח או חוסר חשק. בכל המצבים התפילה והלימוד נשאר אותו דבר עם חשק וחיות, ובבין אדם לחברו שלא נטר שנאה לאף אחד ולא הרגיש שמישהו עשה לו משהו רע, לא דיבר על גוף שלישי עם אף אחד, חיפש תמיד איך אפשר להשלים. היה משכין שלום - אם אפשר לומר משכין לשלום. תמיד היה עם חיוך על הפנים, חיוך פנימי של ישוב הדעת ושל רוגע מיוחד שממש אין בנמצא. וכל זה הגיע כי היה "אוהב שלום" ולא רק אוהב אלא בפועל היה "רודף שלום".

"אוהב את הבריות" היה חבר של כל אחד, ותן לכל אחד הרגשה של ידיד נפש, היה לו מקום אצל כולם כי קיבל את כולם סביבו פשוט באהבת ישראל אמיתית ללא חשבונות.

"ומקרבן לתורה" - המנוח פעל והשפיע על סביבתו בדרכי נועם וקירוב. פעמים נקט יוזמה ולקח דברים עם בחור או אברך שנזקק לתמיכה ברוחניות, ויה יגע עמל ומשקיע רבות שיתקבלו הדברים על הלב כדברים היוצאים מן הלב, והיו כאלו, והם לא מעטים, ששינו אורח חייהם רק מלראות את הנהגותיו שהיו עפ"י תורה והלכה עם גישמעק ושמחת חיים

על דרך זה אפשר להסביר עליו את המשנה "איזהו עשיר השמח בחלקו" - שהיה שמח עם החלק הרוחני שלו ועוד אפשר לומר "השמח בחלקו" שהיה שמח לחלק לאחרים ברוחניות ובגשמיות בידעין ובלא יודעין.

פנחס זכה אכן להיות מתלמידיו הנאמנים ביותר של אהרן, שקיים וחי עפ"י דרכיו והשקפותיו של אהרן הכהן עד שזכה להכנס לקודש הקדשים - למקום שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו הכי קרוב ששייך לשכינה.

נשאר לנו רק ללמוד ממעשיו, להיות תלמידים נאמנים לדרך. לאהוב שלום ולרדוף שלום לאהוב את הבריות ולקרבן לתורה, ובזכות זה ימליץ טוב בעדינו ובעד כל כלל ישראל ובלע המוות לנצח עדי יקומו וירגו כל שוכני עפר אמן.

פנחס מנחם הרשנבויס

אני בריה וחברי בריה

אישיות רבת גוונים היה פנחס מנחם. ופנים רבות היו לו.

הסיפורים זורמים בזה אחר זה על אודות שקידתו, התמדתו, על תפילתו, על שאיפותיו הטהורות ועוד ועוד....

ברצוני להתמקד בעניין אחד שראינו בדמותו המגוונת. והוא, ענין של "בין אדם לחברו" בו פנחס מנחם היה מיוחד במינו. אחד מהדברים שראיתי בעיני את ההערכה הרבה שחשו כלפיו חבריו בני קבוצתו, ובני גילו, שבחרו בו להיות מהמונים ב"וועדה" של הקבוצה. הוא נבחר ברוב מוחץ על ידם, לתפקיד שבו נדרשת גם רצינות, גם הבנה, וגם יכולת להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. באמרום כמבלי יוצא מן הכלל שפנחס מנחם פשוזמן הינו המתאים ביותר.

בכל ענין של עזרה וסיוע, היה פנחס מנחם הראשון ששם יד. הן כשהתבקשו האברכים לבוא לעזרת אחד מהחבורה שהעביר את מקום מגוריו מהכא להתם, וכמקובל שמתייצבים האברכים להוריד את הארגזים לרכב, היה פנחס מנחם מהראשונים להגיע ולהושיט יד. לא "יוצא זיין". אלא עבד בכל כוחו, ניהל ופיקח על העבודה ולא היה פונה לדרכו עד שהיה הכל מסודר על הצד היותר טוב, ויעידו ע"כ חבריו הרבים שנעזרו בו. בין אלו שעברו דירה בתוך העיר, ובין אלו שהעתיקו את מגוריהם לעיר אחרת.

וכן בכל ארגון של סעודת מרעים, או סעודת מצוה, דרשה, וכדו' תמיד היה מעמודי התווך הן בהגשת עזרה בארגון וסידור, וחלוקת התפקידים. והן בשעת מעשה לחתוך ולהגיש וכל הנצרך.

פנחס מנחם לא היה מהולכי בטל כלל וכלל, התמדתו ושקידתו ידועים, ויחד עם זאת "נושא בעול עם חברו", ממ"ט קניני התורה היא. לא זכור לי פעם אחת שסירב לעזור, תמיד היה מתייצב בשמחה כדבר מובן מאליו. ידע תמיד למצוא נושא שיחה עם כל אחד לפי ענינו. עם פלוני חקירה בהלכה, לאלמוני חידוש בגמרא לשלישי הבנה מסעירה במילי דתפילה, ולרביעי עצה טובה במילי דעלמא. כולם הרגישו אתו כשווה בין שוים. על אף שהיה מבין המובחרים ומעולים, מן הסולת, חשו בני החבורה מכל הרמות והדרגות קרבה ושייכות עמו. מעולם לא זלזל ח"ו במאן דהו, תמיד כיבד ונתן הרגשה טובה לכל אחד.

האברכים המבוגרים ביותר הביעו התפעלות רבה מדמותו המאירה, ומתבונתו הרבה ללכת בין הטיפות. היה מדבר עמם בכבוד ובדרך ארץ, ומאידך השכיל לטעת בהם הרגשה של ידיד תומך וקרוב. גם במצבים בהם היה מתח כל שהוא בין המתפללים ידע בחכמתו להסתדר עם כולם, ולכבד דעות חולקים על דעתו, בעודו נותר איתן בעקרונותיו כצור.

בורח היה מן המחלוקת כמו מפני אש, גם כשהפסיד מכך. זכורני כאשר ניסה לפעול לטובת עניין מסוים, בזמן שהרגיש כי מאן דהוא נפגע מכך, מיד משך ידו ואמר: לא שווה

לי המחלוקת ואפילו אם אפסיד. מעשה שהיה, כשנכנסה קבוצת הצעירים לשטיבל והיה חסר מקומות ישיבה ב"הפסקה", אמר פנחס מנחם לידידו: יכולתי למצוא מקום, אך איני מתיישב כי יש כאלו שלא ימצאו מקום, אני אסתדר גם בעמידה....

נסיים בדברי הירושלמי "אין עושין נפשות לצדיקים (נפש - ציון, מזכרת) דבריהם הם זכרונם".... נכון, דבר גדול הוא ס"ת לזכרו, גמ"ח על שמו, אך זהו כמין נפש לצדיקים. **דבריהם** הם זכרונם, דברים שהיוו את מהותו בבחינת "**הוא** היה אומר". כל ישותו שידרה "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה". נכון הדבר שלא כולם קיבלו משמים את החכמה והתבונה בהם הוא ניחן ולא ניתן "לחקות" את מעשיו, אך את הרגישות לזולת, את הענווה וחוסר האנוכיות, את המחשבה כיצד אוכל להיטיב לזולת, בוודאי ובוודאי אפשר ללמוד. אלו, אינם מתנת שמים, וניתנים להשגה רק בעמל ויזע רב, כמו המנוח שיגע במסירות ובעקביות כחייל על משמרתו. נלך בדרכיו הטובים, ויהא זה הזיכרון הטוב ביותר עבורו. ה' יקום דמו.

חד מן חבריא.

...ויאמר הנני

ה"אור החיים" הק' על הפסוק "והאלוקים ניסה את אברהם" וגו' [בראשית כ"ב, א.]. מבאר, וז"ל: ויאמר אליו אברהם - טעם הקריאה, להודיעו, כי בא האלוקים לשאול ממנו דבר גדול. הבין אברהם: ויאמר הנני - פירוש, הריני מוכן לכל אשר תאמר אלי.

היה זה מיד לאחר הכינוס הגדול, בו זכינו כולנו לשמוע במעמד רבבות עם קודש קהל אנ"ש שיחי' את בקשתו הקדושה: "בהזדמנות זו ברצוני לבקש שכל אחד יראה לקבוע שיעורי תורה... קבעת עיתים לתורה"...

ניגשתי לפנחס מנחם במהלך סעודת "שבת - זכור" אשר נערכת בשטיבל כנהוג, מתוך שירה ושמחה, ובפי הצעה שאולי נקבע ביחד "שיעור תורה" לאחר תפילת מעריב בשטיבל. האמת שציפיתי לתשובה בנוסח של, נראה, אני צריך לחשוב, אך הופתעתי. פנחס מנחם השיב מיד "הנני". אני רוצה ומוכן להוסיף זמן ללימוד התורה. בטרם היה סיפק בידי לעכל את הדברים, שאל מיד: מתי מתחילים??? וקבע את סדר הלימוד.

מאותו יום ואילך התייצבנו בשטיבל כחיילים מדי ערב, ולמדנו בחברותא את הגמרא בסדר מועד. היה זה לאחר יום שלם של לימוד בכולל. אך פנחס מנחם הגיע יום יום עם "ברען", עם חשק, ומעל הכול בשמחה עם החיוך שלא היה מש מפניו. על אף בקיאותו בחומר היה לומד הכל בהנאה ובהתחדשות כלומד בפעם הראשונה. בהבנה ברורה, בהסברה בהירה, ובשפה רהוטה, היה מיישב כל דבר קשה על מכוננו, עד שהובהרו הדברים כנתינתם.

כשעלתה הצעה להוסיף זמנים ללימוד, תשובתו הייתה "הנני"! מוכן לכל אשר ה' שואל ממנו. ניכר היה כי רצונו עז להוסיף ולהשקיע וללמוד עוד ועוד ולהתעלות מעלה מעלה בלימוד התורה הקדושה.

כי כזה היה, "הנני" לכל דבר שבקדושה - "מוכן אני לכל אשר תאמר אלי". ולא משנה אם זה דבר קטן או גדול.

ואולי נוסיף בחשש שניסיון העקידה התחיל ב"ויאמר הנני" ואף הוא זכה להיעקד על קידוש ה'. הי"ד.

חד מן חבריא.

קרבת ציבור

בגמרא [ר"ה י"ח]: "לכן נשבעתי... אם יתכפר עוון... בזבח ובמנחה", אביי אמר, בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים.

חשבתי לפרש: ידידנו הקדוש ר' פנחס מנחם פשוזמן ז"ל הי"ד נבחר לקרבן ציבור, לכפר בעד כל קהל ישראל, על כך נאמר: "אלו הן חטאות הציבור, שעירי ראשי חדשים". וכפי שאומרים במוסף של ראש חודש, "זמן כפרה לכל תולדותם". אבל הגמרא אומרת לנו "בזבח ומנחה אינו מתכפר" - לא מספיק להקריב קרבן ולחזור הביתה! "אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים" - אם מביטים על הזבח שהקרבתו ולוקחים ממנו חיזוק בתורה ובגמילות חסדים, אזי מתכפר.

ברצוני להזכיר כמה ממעלותיו שגרמו לי התעוררות והתחזקות, ואם אזכה ויהיו חיזוק לעוד כמה יהודים, והיה זה שכרי.

רבות דובר במשך ימי האבל אודות התמדתו וחשקו בתורה, כותלי בית המדרש יוכיחו שכשדיבר בדברי תורה דיבר באותה התלהבות כמו במילי דעלמא.

סיפר לי ידיד על בקיאותו בתורה, פעם בעודם הולכים מ"בית החסידים" לביתם, דיברו ביניהם בנושא שכירות דירה. אמר לו פנחס מנחם: בדיוק עכשיו למדנו בכולל על שכירות, והחל לומר לו שיטות ודינים מהכא ומהתם בנוגע לשכירות.

חברים רבים ואני בתוכם, מספרים שראו בו אוזן קשבת, והרבו להתייעץ עמו, נהנו מהקשבתו הנפלאה, מידיעותיו הרבות ומניסיונו האישי, בעצה ותושייה. העיר לי אחד מהחברים, כי יש כמה מידות ביושבי בית המדרש, ישנם כאלו שאינם בקיאים כל כך בענייני העולם ומשום כך אין להם הרבה לחפש מחוץ לכותלי בית המדרש, מה שאינו כן פנחס מנחם, ידע תמיד להשיא לחבריו עצה הוגנת במגוון נושאים, בקי במילי דעלמא, בעוד שאיפתו הייתה תמיד "שבתי בבית ה' כל ימי חיי".

כשהגעתי לבית האבלים, שמעתי מהצוות הרוחני בשיבת "פני מנחם" שדיברו על כך, שעם כל מעלותיו בתורה ובעבודת ה', הכל נעשה באופן של, "אל תעשם עטרה להתגדל בהם", הוא לא השתמש בכתרה של תורה.

מדת גמילות חסדים הנפלאה שלו, תכלה היריעה ולא יכלו המילים. אזכיר דבר אחד שראיתי במספר הזדמנויות, כשהגיעו ילדים מיוחדים לשטיבל, האברך שמצא את הזמן ואת השפה לדבר איתם היה הוא. ישנם רבים שמתייחסים לילד כזה בהתייחסות בעלמא, אבל הוא נתן להם תמיד הרגשה כל כך טובה וחברית, היה ניכר מבחוץ שהוא מתרועע עם חברים כלבבו.

אסיים בתחינה, "ייטיב ה' ולא יוסיף עוד לייסרה", שיתן כוח למשפחה הרוממה, "ירפא את שברם וינחם אבלותם", ותתקיים בנו נבואתו של ישעיה "תחת הנחשת

אביא זהב", כמבואר בגמרא, תחת ר' עקיבא וחבריו מה מביאין. ועליהם הכתוב אומר "וניקיתי דמם לא ניקיתי", וכפי שממשיך הנביא "לא ישמע עוד חמס בארצך, שוד ושבר בגבוליך... לא יבוא עוד שמשך... כי ה' יהיה לך לאור עולם, ושלמו ימי אבלך... אני ה' בעתה אחישנה", בביאת גואל צדק, עת יקיצו וירגנו שוכני עפר במהרה בימינו, אמן.

החותם בדמע

ידידו, ישראל רוזנבוים.

אוהב תורה לא ישבע תורה

את הקדוש ר' פנחס מנחם לא הכרתי אישית.

האמת, כך נראה, שאף אחד, גם ממכיריו וקרוביו שהכירוהו והסתופפו בקירבתו, לא הכירו את אישיותו המופלאה במלואה, כפי ששומעים עוד ועוד סיפורי אור והנהגות הוד על אדם ענק רוח, שהתנהג בהצנע לכת, ושיפלות ברך, והשתוות מלאה לכל אדם מכל השכבות והרמות בבחינת "כל שרוח הבריות נוחה הימנו", בעודו מעפיל ומתרומם למחוזות נעלים, בתורה, בקדושה, ובחסידות.

על אף ש"ראשו מגיע השמימה" היו "רגליו מוצבות ארצה" - התנהג כאחד זעיר שבחבורה שלא מתבלט במה שיש בו, ואינו עושה תורתו קרדום לחפור בה, אלא להיפך, אוהב היה את הבריות ומקרב אף אותם, בנועם חן ובמאור פנים, לתורה ולעבודה.

תמונה אחת חקוקה לה היטב בעצמותי, תמונה מרהיבה שלא תישכח ממני לעולם.

ההתפעלות שהייתה לי אז, עודנה פועמת בי בחוזקה עד עצם הרגע הזה, וכמו תובעת ממני בקריאת חיבה, "נו, מה איתך? הרי גם אתה יכול!!"

הייתה זו תקופה כל שהיא, שבה נהגתי בהפסקת הצהריים של הכולל לקפוץ לזמן מועט לשטיבל "שערי תפילה" בעיר, בכדי לפתוח איזה ספר חסידות או ללמוד משהו קל בכדי "מנוחת מרגוע" כראוי ל"הפסקה" כשמה, שיש בה ריווח להתבונן ומרחב להתרענן.

אך מה מאוד השתוממתי לראות את ר' פנחס מנחם מופיע עם כל המרץ והעירנות, כמו זה עתה התחיל את היום, ניגש לארון בזריזות נחושה, מוציא שני גמרות ושוקע בלימוד מעמיק עם שותפו שיבלחט"א, כשהוא ניזון מאור השמש שבוקעת לה מחלונות השטיבל הגבוהים. הרי בשעות אלו - "בזבזן" יקרא גבאי בית החסידים שירשה לעצמו להפעיל את החשמל שיאיר היטב את השולחנות והספסלים המיוותמים, הרי מי ימצא בשעת מנוחה זו בשטיבל, ועוד כזה שיאמץ את עיניו לקרוא את האותיות הקטנות של רש"י והמפרשים באופן עקבי וממושך.

"מי"? כתבנו- חצי בפסיקה, חצי בתמיהה.

נכון. מעטים הם אלו שאוהבים את התורה באמת, אלה, דינם שונה, אלה גם לא זקוקים לתנאים נוחים של תאורה ואוורור, לאלה יש אור פנימי מיוחד, אור נצחי שמחשיך ומכהה בזיו הדרו כל אבוקה או מערכת תאורה חדשנית עוצמתית ככל שתהיה.

וכשהם שוקעים בסוגיה במתיקות ועריבות זיו התורה, אין משמעות לקור עז או לחום קיצוני, להפריע במאום משלוות נשמתם שמוצאת לה מנוח בין בתרי סוגיות עמוקות ומאתגרות.

האמת תאמר, כשהתבוננתי במעשה האברך הצדיק הבלתי מוכר לי, בטוח הייתי למעלה מכל ספק שמדובר באחד העמל לפרנסתו משעת בוקר מוקדמת, ומנסה כעת למצוא

לעצמו איזה שעה של קורת רוח בעולם החולין, להתענג על ה' להרוות מעט את צימאון נשמתו, בכל זאת גם לה מגיע משהו. ושמה מדובר באברך שמעביר את הזמן בין כותלי הכלל וקצת מחוצה להם, המנסה לתפוס מחסה לפחות לזמן מועט ביום, של שעת לימוד איכותית שתשפיע על כל סדר יומו השגרתי והנדוש.

מתקשה הייתי להאמין כי האברך שטוף הזיעה, חרוש קמטי עמל, המתייגע בעבודה קשה ומפרכת, הינו אברך בעל סדר יום תובעני וגדוש מכל צדדיו, המנצל כעת את זמן **מנוחתו**. הוא נח. צובר כוחות לעוד שעות רבות של עבודה מייגעת בעמל פה, והרי לך מנוחה כשמה!!

אכן, קשה להאמין, אבל היום אני יודע מעט ממגילת חייו, כפי ששמענו מחבריו לכולל "חושן משפט" על ה"ארי שבחבורה" - העילוי הצעיר, שצץ יום אחד בכלל של וותיקי הלומדים - העמלים שנים רבות בכל מקצועות התורה ובפרט בהלכות המורכבות של דיני ממונות, וממיתים עצמם באוהלה של תורה, מבלי להתחשב במספר הילדים, ובשנים החולפות, והדרישות הכספיות המצטברות.

והנה מופיע אברך משי טרי עם אור נעורים על פניו, ומשתלב להפליא בתוך החבורה, בעודו שובר מוסכמות של פערי שנים, וותק וידע מצטבר, מפליא בלמדנותו וידיעותיו גם את טובי הלומדים, שנהנים בעיקר מהענווה שבגדלותו ומהפשטות שבלמדנותו שהיו ניכרים אצלו ביותר.

וכאן הבן תמה, איך יתכן שאחרי לימוד כה מעמיק בסוגיות סבוכות ומפותלות, ללא הפסקות מהפסקות שונות במהלך סדר הלימוד, לא לתנומה לא לשיחה לא לשתייה ואף לא "לדבר בלימוד", ואת הזמן המועט שניתן לו בצהריים למנוחה, יהפוך לשעת לימוד מייגעת עם ריכוז מפליא בלימוד הגמרא בכזאת חיות וגישמאק? לאט לך יהודי יקר, הרי מחכה לך עוד כמה שעות של סדר אחרי - הצהריים שגם בו תשקיע את כל מרצך וכוחותיך בלימוד התורה, ולקינוח יש את השיעורים בשטיבל בשעות הערב, אז בבקשה, להירגע, קצת לנשום, אתה מלאך!...

אלא ש"אוהב תורה לא ישבע תורה", ומי שזכה באמת להתעטר בכתרה של תורה המונחת לכל הרוצה ליטול, ולקנות קנייני נצח, לשים חלקו בתורה הקדושה, ולהשריש בתוכו שהדבר הכי מתוק ביותר שיש בתבל זה התורה, בשבילו המנוחה הכי טובה, זה עוד עמוד גמרא, עוד שעת לימוד בריכוז וחיידוד החושים, עוד פסיעה ועוד מדריגה במעלות התורה והיראה והתקרבות לרבש"ע.

עד שעלה ונתעלה במעלות קדושים וטהורים שמסרו נפשם בחייהם ובמותם לא נפרדו, לעשות רצון קונם וחפץ צורם.

"אם ייתן איש את כל הון ביתו והמון הנאותיו השיקריים באהבת אמת שאהב ר' פנחס מנחם את התורה, בוז יבוזו לו."

ר' פנחס מנחם איננו, אך את מעשיו הטובים שסיגל בעמל רב, ואת מורשתו - משנתו הברורה והנהירה שהנחיל לנו כמורה דרך לנתיבות דרכי עבודתנו, וכאבוקה מאירה במבואות חיינו,

עודם חיים וקיימים, תובעים מחד אך נותנים כוח מאידך, ולהם לא יוכלו חיצי אויבים ורסיסי מרצחים. מים רבים והמון תלאות לא יוכלו לכבות את האהבה הניצחית של בן המתחטא לפני אביו, ונהרות שנאה ואש קנאה של מרצחים עלובי נפש לא ישטפו ויכלו את בנין-קנין עדי עד של תורה ומעשים טובים שהם המלווים לו לאדם בשעת פטירתו, המלווים אותנו ומרעיפים עלינו טללי נוחם וגשמי חיזוק בעזיבתו של אחד-מיוחד-מובחר, שבחבורה. ולואי שנזכה להדבק במעשיו וללכת בדרכיו, ושיאמר הקב"ה לצרותינו די, ובקרוב ממש במהרה בימינו יבוא משיח צדקנו ויגאלנו, ונחזה עין בעין וניזכר, כי אב הרחמן הטוב והמטיב שעימנו נמצא בגלותנו-גלותו, עושה עבורנו את הטוב והמתוק ביותר, ונאמר ביום ההוא: "זה ה' קיוונו לו נגילה ונשמחה בישועתו".

ש.ב.ס. אשדוד

אחיו הבה"ח צבי יוסף ני"ו

אמנם קשה לי לכתוב עליך אחי בלשון נוכח, אבל יותר קשה לי לכתוב עליך בלשון עבר. כי כמו שרק לאחרונה לפני פחות מחודשיים לא העליתי על דעתי לכתוב עליך או להספידך ואפילו להיפרד ממך ולפייסך, כשרק מעט יותר משבוע לפני פטירתך שהינו יחד שני לילות של שבת וחג בירושלים, לא דמיינתי שניפרד.

אני מאמין שככה תקום לתחייה עם כל אלו שסבלו ונרצחו בגלות עוד לפני ביאת משיח בתחיית המתים הראשונה [כמ"ש הרידב"ז תשו' תתל"ט ועוד]. הלוואי ועוד לפני רדת הגליון לדפוס.

אינני יודע מה אתה מבין היום, אם אתה קורא איתי ומשתתף או רק שומע מתחת למצבתך עד שיתעכל הבשר או שהפסקת לשמוע כבר כשנסתם הגולל [גמ' שבת], אך הקב"ה בוודאי צופה ומביט ואין נסתר מנגד עיניו ומשתתף איתנו.

אני לא יודע אם יש מה לרחם עליך אחי, קדוש אתה מהרוגי מלכות במחיצה עליונה ביותר ודמך שמור ליום נקם על בגד הקב"ה. ומצד שני עזבת את העולם בצורה כל כך מכאיבה ובגיל צעיר. אתה ממתין דומם מתחת למצבה ורק שומע את הבכיות ומצפה לחסדי החיים, לעוד מחר, חבר, וקרוב, שיבוא ויוסיף לך אבן במצבה, או יאמר שם מזמורי תהילים, מחכה לעוד נר שידלק לזכרך, לעוד משנה ומעשה טוב שייעשה לטובת נשמתך. אתה בטח מחכה שבנך היתום הקטן יתחיל לומר "תורה צוה לנו" ויעשה לך נחת.

לא באתי חלילה ללעוג לרש, אבל אולי תזכה שעל ירך - ע"י הקונטרס שלזכרך - עוד חי יתן אל ליבו. אני לא חושב שתנוחם מתנחומים או שתרוה נחת מההספדים, אבל לנו החיים שעוד יש בכוחנו לעשות מצוות, תוכל להיות עוד תועלת ותקנה כלשון "אור הישר" בעמוד העבודה:

"אוי בן-אדם, בן-אדם, הרבה עליך לישא טרם בואך אל מקום מנוחתך, והמוות אחרי הדלת ידאה כנשר והשלוחים אצים רצים ולא יניחוהו לנשק לבניו ולבנותיו הקטנים, על כן יתן האדם אל ליבו לזכור יום יום על זה היום, יום הפרידה, יום אשר יעזוב אוהביו וקרוביו בניו ובנותיו, וילך בפחי נפש למקום עפר רימה ותולעה, מקום חושך וצלמוות כי קטן וגדול שם הוא ליתן דין וחשבון צדק ... על כן החי יתן אל ליבו ... משה מת מי לא ימות". עכ"ל בדילוג.

בפטירתך או שמא בפטירתנו ממך, הבנתי למה ביקש יעקב אבינו לחלות לפני שימות. קשה לנו לחיות יום יום עם תחושה שעוד מעט אולי נמות, אבל זה רצון ה' מאיתנו שתמיד נהיה טובים, "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך לא יחסר".

פטירה ופרידה זה דבר קשה - "קול הנשמה כשיוצאת מהגוף, טבעה להישמע מסוף העולם ועד סופו" [גמ' יומא], אבל כזאת פרידה, כואבת שבעתיים. מחיים בריאים פורחים ותוססים, לקבורה עמוקה בקבר ישראל. אתה לא סבלת מייסורים. נהרגת כבמיתת נשיקה, בהרגשה

של שיעור שיוצאת משומן [גמ' ברכות], יצאה נשמתך באחד.

אין לנו ספק שכשאברהם אבינו בחר את הגלויות ראה את כל הצער והדמעות שבכל הדורות, וכשאב הרחמים מייסר את בניו יוצאת בת-קול "מה לו לאב שהגלה בניו ואוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם", תמיד ידעתי על צרות ומעודי שמעתי על אסונות. מחורבן הבית גולה אחר גולה גלתה יהודה, גם במשפחתנו לבד נשפך דם דודנו- אחי אמנו תליט"א, ביד רוצח אדומי. אבל עכשיו נוגס ליבי ובשרי בפעם הראשונה ובעז"ה גם האחרונה. משה רבינו קרא למרים אחותו חצי בשרו כבר בחיים, אני זכיתי להרגיש זאת רק בהסתלקותך.

כיבדתי אותך ואהבתי אותך תמיד. אבל נפגשנו רק בחגים ובנסיעות ולפעמים כשבאת לבית-שמש לשבת, אבל עכשיו אני מרגיש אותך יותר. אתה תמיד התייחסת אלי באהבה ונתת לי הרגשה טובה. אני זוכר את המכתב שנתת לי ביום חופתך, מכתב של פרידה וברכה, רצוף אהבה.

אני זוכר איך שכשהייתי בתחילת הישיבה ואתה היית בשיעור ה' נתת לי תמיד יחס של בחור גדול, אמרת לי אין ספור פעמים לא להתבייש ממך. אני זוכר איך שבחופש האחרון של חודש אב היינו בצפת ובשעה מאוחרת מאוד כשרצית לישון התמסרת ללכת עם גיסק להראות לו בית כנסת חסידי שיוכל להתפלל בו, כך יותר מחצי שעה, בלי הרגשה שעשית איזה חסד.

אני גם זוכר אותך בתור דוגמא איך להוכיח, כשפעם דיבר איזה בחור על אדם כשר דברי גנאי, ואתה בלי להתמהמה בחכמה ובזהירות אבל בתקיפות הוספת, "דוקא אני מאד אווז מהבן אדם הזה".

היה מדי פשוט לי שאתה אברך רגיל, רק עכשיו שאני מתבונן בך, אני יותר ויותר מעריך כל מעשה ומעשה שלך. לא היית אדם פשוט היית איש משכמו ומעלה. ולא רק במובן הפשוט, אלא היה חן מיוחד בדבריך ותמיד מה שאמרת היה מקובל.

חבריי מספרים, שהיית מעין חכם הרזים, שידע מה בלב כל אחד. ולא מנבואה אלא מחכמה וידידות אמיתית עד שירדת לקבר עם כל הסודות. היו כאלה שאמרו שלא פגעת באף אחד, וזה כבר לא פלא שרבותינו אמרו: "שכל מי שאין לו קנאה בליבו אין עצמותיו מרקיבים" [גמ' שבת] אתה תמיד היית מרוצה וכמובן שאין קנאה בליבך, ועלית ונתעלית למחיצה עליונה של הרוגי מלכות נקי ... כלשונו של הרמב"ם: "אשרי מי שחתם ימיו במהרה".

נשאר לי- אחיך הקטן - רק לאחל ולייחל, שיעלה כבר במהרה הרצון לפני הקב"ה להחיות המתים ונזכה כולנו יחד לשמוח בירושלים הבנויה בב"א.

אחיך
צבי יוסף

מכתב תנחומים ששלח הרב משה יעקב קנר שליט"א למשפחה

בס"ד, טורנטו, יום ד' לסדר ונקדשתי ג' אייר ה'תשע"ט

כבוד הגה"ח הנעלה ר' חיים דוב שליט"א

וכל המשפחה היקרה ה' עליהם יחיו

מי יודע לנחם? מי יכול להבין? מי מוצא מילים הולמות למאורע איום מכל איום?

אלא שלמרות הכל ראוי לכל אחד מאיתנו להודיע עד כמה שכוואב לו הדבר, איך שרסיס זה פגע בליבותיהן של ישראל בכל מקום שהם. וכבר אמר רש"י ז"ל בפרשת שמיני "צרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל". גם מעבר לים מסתובב לו בלב קרוע ומורתח, איש שאינו מכירכם אישית, בוכה תמרורים ואינו מוצא לו מנוח. מכתר היהדות חסר יהלום, נקי מאיר ומזהיר. הוי! איך נפל חלל ואיך יתמלא החלל.

שמו של האברך הקדוש טילטל אותי כ"ב שנים אחורנית, כשהרבי הקדוש שנשא את שמו, עלה בסערה בימי אמים ויכפר על בני ישראל. וכמו שהזדעזעתי אז עד עומק נפשי מן ההלם הפתאומי, שוב נחתה הבשורה הנוראה כרעם מחריד. ליבי עליך אשדוד, דמעתי עליך בית שמש, ערים מלאות חכמים וסופרים, אבד אחד מטובי בניכן. א חסידישער יונגערמאן משופרא דשופרא, צורבא מרבנן מסולא במידות נפלאות. חושן המשפט על ליבו ותורת חסד על לשונו. ולכם בני המשפחה. מה אומר ומה אדבר. ידברו נא דמעוטי בעדי.

ר' חיים דוב, גדול הכאב מאוד מאוד. מעגל המשתתפים בצער בדממה, מקיף את כל שדרות העם. ולמרות הכל, שמעתי שאתם מתחזקים בתוקף האמונה כחסידי קמאי. אשרי העם שככה לו.

ירמיהו הנביא אמר, מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי [ירמ' ח']. דמעו מתעוררות מרגשי הלב. לבו של אדם חש ומזדעזע ומתוך כך זולגות העיניים דמעות, ואילו תפקיד הראש והמוח, להתאושש, לעמוד על משמרתם ולחשוב בהגיון ובשכל. איך משתקמים וממשיכים הלאה.

אולם הנביא המקונן על חורבן עמו, אמר שהפעם אף הראש מלא דמעות. המחשבה מוצפת ביגון, הכל מעורפל באפילת העבר, כל החלל מזדעק הוי! חללי בת עמי! שוב אין כלי ההגיון מסוגלים לחשוב ולהתרכז. הנביא לא ביקש אז להעמיק מחשבה, לערוך חשבונות ולהבין. הוא רק רוצה דבר אחד, למלאות את העולם מדמעו צערו. מי יתן ראשי מים. הכל מתמוגג מבכי. הראש והלב גם יחד.

הגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל מלובלין היה לו תלמיד יקר ששמו היה אפרים, הוא הלך לעולמו ל"ע באביב ימיו. והרב הספיד אותו בבכי: "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו "עוד" - וכך פירש - מדי דברי על תלמיד צעיר

זה, אני זוכר את ה'עוד', מה שהיה יכול לצמוח עוד ממנו, אילו היה נשאר איתנו.

גם כאן יש "עוד" הזועק מרות מכל קירות הבית, מכל ליבות מכיריו וכל מי ששמע עליו, מה היה יכול לצמוח עוד משתיל רך זה שנגדע באיבו. לבי עליך עמי! עתיד לגדולות היה ר' פנחס מנחם, אילנא רברבא היה נעשה ללא ספק. היינו זוכים גאון וחסיד ומופלא בדרכיו ומלא פנימיות להאיר את דרכנו בדור כזה שכה זקוק לכך. געוואלד! כי רחק ממני מנחם.

בתפילת "ויברך דוד" אומרים בכל יום ויום: "ובידך לגדל ולחזק לכל". במחשבה עולה מה שחז"ל שואלים תמיד: הכל לאתויי מאי. מה באה מילת "הכל" ללמדנו עוד? - אם כן, מה נתרבה מלשון "לכל" במקרא זה? ואולי הביאור הוא, שתיבת "לכל" באה לרבות אף מצב איום, נוקב ויורד עד התהום. מצב כזה שממבט אנושי נראה שאולי אף פעם לא יגיע לשם אף צל של חיזוק ועידוד. ועל זה נאמר ובידך לגדל ולחזק לכל. אף לפינה הנראית סתומה לכל נחמה שהיא, אף אם הלבבות שבורים לגמרי יש מעיין מיוחד במרומים לחזקם ולאמצם. ומעיין מבית ה' יצא והשקה....

ישבתי פעם בסעודת הודאה של שריד אש המלחמה, בימי הספירה, שאז השתחרר מהמחנות. והוא וחבריו דווקא התחזקו עם העובדא, של תלמידי רבי עקיבא. רבם הגדול איבד כ"ד אלף תלמידיו כבניו. את כולם גידל. את כולם אהב. אהבת ישראל היתה בכלל אצלו כל התורה כולה, ומה עוד בני טיפוחיו. מה נורא היה הצער אז על רבבות תלמידי חכמים צעירים אלה.

ומה עשה אז רבי עקיבא? זקן מופלג היה כבר היה, שכל יגיעו להעמיד תורה נראה היה כאילו עלה בתוהו. כולם היו מקבלים בהבנה מבינים אילו היה פורש לקרן זוית וחי מעתה את חייו ועבודת הקודש בבדידות. אלא שהוא לא עשה כן. הוא שתמיד ראה את קרן האור בעתיד, התנער ועבר למקום אחר אצל רבותינו שבדרום. וכך העמיד תורה באותה שעה לנצח נצחים. נמצא שאותם דברי חז"ל ביבמות משמשים גם כחיזוק עצום לימי הספירה. כך למדו שרידי החסידים את דברי הגמרא באותו ליל זכרון.

יתן ה' ובן מלך זה יהודה'לה יבלח"א, עוד ימלא את ביתכם שמחה וצהלה, בתורתו, יראתו והתנהגותו וימשיך בדרכי אביו, ד' ינקום דמו ויחון את זרעו, לאורך ימים. זה הקטן גדול יהיה ותבוא הנחמה מכל מקום.

נא להראות את המכתב לחמיו שליט"א ולאחיו הבחורים היקרים כי ליבי גם עליהם.

ומכאן ואילך משה כותב בדמע

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

משה יעקב הלוי קנר

מכתב תנחומים שכתב הרה"ג מנחם מנדל פומרנץ שליט"א למשפחה

ב"ה, יום ראשון לסדר "וצויתי את ברכתי לכם" תשע"ט

כוס תנחומים אשא ובשם ה' דיין האמת אקרא באגרת זו אל ידידי היושבים בעמק הבכא על פטירת אהובכם האברך היקר והמצוין, הקדוש רבי פנחס מנחם זכרונו לברכה לחיי העולם הבא,

ובראשם אבי המשפחה יבדלח"ט, איש האשכולות, הגאון החסיד רבי חיים דוב שליט"א, מורה ודאין בעיר בית שמש, אתו עמו נו"ב הרבנית אם הבנים שמחה תליט"א, ובניו היקרים הי"ו מפארי גידולי בית החסידים 'עטרת נחום', ובנות החיל זרע ברך ה' לחיים טובים, וכל המשפחה הרוממה, המצוינת בכל מידה נכונה,

ואל אשת חבר תליט"א אשר זכתה בשנים מועטות להקים בית גדול לה' ותורתו על אדני התורה ומבועי החסידות, ועל זה הוא ששנינו (סנהדרין כב:) 'אין איש מת אלא לאשתו'.

מקרא מלא דיבר הכתוב (איוב ב יג): "וַיֵּשְׁבוּ אֶתוֹ לְאָרֶץ שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁבְעַת לַיְלוֹת וַאֲיֵן דְּבַר אֱלֹהֵי דְבָר כִּי רָאוּ כִּי גָדֹל הַכָּאֵב מְאֹד".

אכן, בימי השבעה נאלמנו ולא יכולנו לדבר דבר, 'אגרא דבי טמא - שתיקותא', והמשכיל בעת ההיא ידום, כי גדול הכאב עד מאוד!

בהכירנו, נבלחט"א, את ר' פנחס מנחם, את שיחו ואת שיגו, מאור עיניים ישמח לב, מזג טוב ונפש אצילית, דין רפש מדבית אבא, ידענו את גודל האבידה הקשה הן לבני המשפחה, הן לכל מכריו וידידיו, והן לכל כלל ישראל, שהרי בניכם היקר ע"ה אשר טפחתם וריביתם כל הימים עדיו היה לגאון ולתפארת והכל ציפו לראות ממנו גדולות ונצורות.

ולכן, עתה ככלות ימי השבעה, אמרנו לבוא במילים ספורות ומדודות בשיירי דמעה,

עם זאת את הכוחות להתמודד ולעמוד בו, ואסמכוהו אקרא: "הנותן שלג כצמר". ומי כמוכם, בפי ישרים תתרומם, הדבקים באמונת אומן בהשי"ת, באמונה טהורה ומזוככת להכיר שאין בכך טרוניא על העבר אלא חיזוק ובקשה על העתיד, להפנים שאת השבר הגדול ניתן להפוך לעמוד אש, מחמם ומחזק, שילך לפני המחנה ויאיר בעין טובה על כל שבורי הלב, לחזקם ולעודדם. הלא בכם בחר ה' להיות לו לעם סגולה.

ואם כי האמת אשר אין בכח אנושי להתנחם, כי הרגשות המה קשים ומייסרים, אבל ללמוד יש לנו מדרכי אבות, לשאוב ממעייני הישועה כוח וגבורה לעמוד בניסיון, כאשר נודע דברי חכמי המחשבה על הפסוק (בראשית כג ב): 'וַתָּמֶת שָׂרָה בְּקָרְיַת אֶרְבֶּע הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסֹפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָהּ, שִׁפְרִישׁ רִשׁׁי: וְנִסְמְכָה מִיַּת שָׂרָה לְעֻקֵּי יִצְחָק, לִפִּי שַׁעַל יְדֵי בְשׂוּרַת הָעֻקֵּידָה שְׁנֻדְמָן בְּנֵה לְשַׁחִיטָה וְכַמְעַט שְׁלֹא נִשְׁחַט, פְּרַחָה נִשְׁמַתָּה מִמֶּנָּה וּמִתָּה.

והרי הדברים אומרים דרשני: יצחק אבינו מונח היה עקוד על המזבח, כשאביו עומד מעליו ומאכלת בידו וכפסע היה בינו לבין השחיטה - ועם כל זאת לבסוף נשאר בחיים. הנה אברהם אבינו נצטווה על ידי הקב"ה לשחוט את בנו יחידו אשר אהב, הוא כמעט ועושה זאת - ועם כל זאת הוא נשאר בחיים. ואילו שרה אמנו ע"ה שומעת את בשורת העקידה ותיכף פורחת ממנה נשמתה והיא מתה? הרי שרה אמנו היתה גדולה בנביאות, וכיצד יתכן זה שדוקא היא לא עמדה מול בשורה זו.

אלא, הודיעונו חכמי המחשבה, כלל זה יהא תפוס בידינו: כל אדם שמקבל נסיון מהקב"ה - מקבל יחד עם זה את הכוחות השמימיים לעמוד בנסיון. ככל הקושי המצוי בנסיון - כך גודל הסייעתא דשמיא והסיוע דלעילא שהמתנסה מקבל כדי שיוכל לעמוד ולהתקיים בניסיונו הצרוף. הא בהא תליא, כי הנסיון יחד עם הכוחות מגיעים זה עם זה, ואילולא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.

והדברים מבוארים הדק היטב בלשון המדרש (במדבר רבה יב ג): 'אמר הקדוש ברוך הוא: איני מבקש לפי כחי אלא לפי כוחך'. הקב"ה אינו בא בטרוניא עם בריותיו, ואינו מבקש מהם שיעמדו בנסיונות שהם למעלה מדרך הטבע, וכשהוא גותן את הנסיון - הרי זה על פי הכוחות שהוא גותן יחד עם זה.

וידועים דברי רבינו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זיע"א בפירוש דברי חז"ל (גיטין סה.): 'אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג', שאין שלילת חירותו של העבד עברי תיתכן אלא אם כן באותה שעה גם מזומנת לו חירותו, שהיובל נוהג ועבדים יוצאים בו לחירות. ובהקשר לכך נודע מעשה נפלא שהיה עם הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען זיע"א. הרה"ק מסקולען עסק במסירות נפש בהקמת חיי הדת ברומניה. השלטונות העמידוהו למשפט ודנו אותו למאסר ממושך. קשים ביותר היו תנאי מאסרו. הוא הוכנס לתא קטן שבקושי יכול היה להיות בו. בודד ומנותק מכל משפחתו ומכל חסידי, רעב ומושפל.

קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים כי רחוק מנחם משיב נפש, מועט המחזיק את המרובה מסערת רגשות לבבנו אשר לא ניתנו להכתב כמו שהם, ומי יתן ויהיה לתועלת.

זכור ברית אברהם ועקידת יצחק!

במהלך ימי השבעה קידשתם שם שמים כשהצדקתם עליכם את הדין וקבלתם את גזירת המקום באמונה וברצון, מבלי להרהר אחריו.

מפי השמועה למדנו שאנשים שבאו לנחם - יצאו מנוחמים, בראותם את "ברית אברהם ועקידת יצחק", איך שהמשפחה הנעלית והאצילה מקבלת את הדין על עקידת בנם הגדול, נפש זכה ועדינה, באמונת איתן ובתמימות המחשבה.

קדושתו למעלה - מקדושתכם!

אין לשער קידוש ה' העצום שנתחולל בעולם על ידי הקדוש ר' פנחס מנחם ומשפחתו. אם אצל אחרים נשמעים קולות התלהמות ונקמה, כאן נשמעו דיבורים רכים של אמונה ובטחון, של קבלת הדין בהשלמה ובידיעה ברורה כי כך היא האמת וזה הטוב האמיתי. ואם לחשך אדם לומר: מה עניין עקידת יצחק לכאן, כשעקידת יצחק נעשה מרצונו של אברהם אבינו, ואילו כאן רסיסי המרצחים השיגוהו מבלי הודעה תחילה. אמור לו, צא ולמד מהתנהגותם של בני המשפחה עם שמוע הבשורה.

והדברים מתאימים עם מה שפירש רבינו מרן ה'אמרי אמת' זיע"א את מה שאומרים בסדר לברית מילה: 'הֶרְחַמְן הוּא יְבָרֶךְ אָבִי הַיֵּלֵד וְאִמּוֹ, וַיִּזְכּוּ לְגַדְלוֹ וְלַחֲנֻכּוֹ וְלַחֲכָמוֹ, מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה יִרְצָה דָמוֹ, וְיִהְיֶה ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ'.

וכבר הקשו המפרשים, והלא 'ירצה דמו' היינו של הנימול, ואם כן אין זה מקומו כאן אלא אצל ברכת הרך הנימול, שהוא ירצה דמו, ומפני מה אומרים זה אצל הרחמן של ברכת האב.

אלא, תירץ האמרי אמת, שאצל תינוק הנימול לשמונה בזמן המילה, אין יודעים אם התינוק מרוצה מהמילה והיסורים, כי אין לו היכולת לסרב. אך אחרי שנתגדל ונולד לו בן ומוסרו למילה ברצון ובשמחה, איגלאי מילתא למפרע שגם הוא עצמו בהיותו תינוק רך הנימול לשמונה היה כן ברצון. וזה הפירוש שמברכין את אבי הילד 'הרחמן הוא יברך אבי הילד וכו' מיום השמיני והלאה', והכוונה, שכאשר האב מכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו אז ירצה דמו של אב למפרע.

אכן, על אותה שעה בה ניטלה נשמתו בטהרה, אין אנו יודעים ולא כלום, אבל כשנפתח פתח כפתחו של מחט לראות בהנהגת בני המשפחה לאחר מכן, איגלאי מילתא למפרע שעצם העקדה היה לרצון ועלה לריח ניחוח לה'.

והא קיימא לן מאבות החסידות שאין הקב"ה נותן נסיון אלא אם כן הוא מעמיד יחד

לימים סיפר שקיבל הארה שמימית של תנחומים. היה זה כשהתפלל בעל פה תפילת שחרית והגיע בתפילת 'ברוך שאמר' - למילים "ברוך גוזר ומקיים", ואז נצנצה בראשו ההבנה העמוקה: כשהקב"ה גוזר גזירה על האדם - הוא גוזר וגם מקיים! כלומר, יחד עם הגזירה הוא גם מקיים את האדם בכך שהוא נותן לו כוחות מיוחדים בכדי שיוכל לעמוד בגזירה שנגזרה עליו.

העיד הרה"ק מסקולען שחידוש זה החיה בקרבו כוחות מחודשים להתמודד במצבו הנורא. גם ברבות הימים, כששחרר הרבי והגיע לארצות הברית, היה משתמש ברעיון זה בכדי לנחם יהודים שעולמם חרב עליהם.

מעתה, הפליאו בעלי המחשבה והסבירו: אברהם אבינו ויצחק אבינו היה להם נסיון ממרומים. אברהם אבינו נצטווה לקחת את יצחק ולשוחטו, כך שהנסיון הוא נסיון של שניהם, ויען שממרומים העמידו אותם בניסיון, לפיכך הם קבלו יחד עם הנסיון אף את הכוחות לעמוד בו, ועל ידי כוחות אלו הצליחו להישאר בחיים.

לעומת זאת, שרה אמנו לא הייתה בכלל הנסיון. יתכן והיא לא הייתה אמורה כלל לדעת על כל מעשה העקידה. ועל כך הצליח מעשה שטן, שעל ידי שנודע לה מבשורת העקידה, מבלי שהיו לה כוחות שמימיים בכדי לעמוד בנסיון, פרחת נשמתה.

כתב רבינו מרן ה"שפת אמת" זיע"א (פרשת ואתחנן): "כי באמת תכלית האדם בעולם שיתקן מעשיו ויחזיר הפקדון לבעליו, כמ"ש על זאת יתפלל כו' לעת מצוא, וכמ"ש טוב יום המות, כשזוכין לעלות כראוי. וכמו שכתב בחובת הלבבות כי הצדיקים מתאווין לצאת מן מאסר הגוף כו'. ולכן מי שמוסר נפשו באהבת הבורא יתברך על ידי שידוע ומבין כי זה תכלית האמת, מוסר נפשו בלב שלם".

ושורש הדברים מצוי בספר 'עבודת ישראל' להמגיד הקדוש מקאזניץ זיע"א (פרשת חיי שרה): "וכמו שכתוב מרבינו הצדיק מורינו אלימלך זצ"ל שכל תשוקתו היתה להפרד מעולם הזה החומרי ולעמוד במקור הקדושה מבלי לבוש החומר העב".

וידועים ומפורסמים דברי רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א על הפסוק (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלהיכם וגו', וזה לשונו: "צריך לדעת מה טעם סמך מאמר בנים אתם למאמר תתגודדו, נראה שנתכוון לומר שבמיתת איש אין אבדה למת, אלא הרי הוא דומה לאדם ששלח בנו לסחורה לעיר אחרת ולימים שלח האב אחר בנו, ואין העדר הבן אלא מן המקום שהלך משם, אבל על כל פנים ישנו, ואדרבה בטוב לו שחזר הבן אצל אביו שהוא מקור החיים. ועל זה אין לנו להתגודד ולשים קרחה".

יתכן כי אצל כל אדם אין יכולת לידע האם הוא אכן סיים את תיקונו ועניינו בעולם הזה, עד כדי שיכול הוא לצאת ממאסר הגוף ולהחזיר את הפקדון לבעלים, אבל מי שעלה ונתעלה במעלות קדושים וטהורים, שזכה שנפשו יצאה בקדושה ובטהרה, והקב"ה צובע בגד מפואר שלו בדמו, דם חסידיו עושי רצונו שנהרגו על ידי הגויים, והוא כהרוגי

מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, הרי זה בירור גמור שהשלים מעשיו וחלקו בעולם הזה, וטובה אמיתית היא לו לחסות בצל כנפי השכינה.

על כן יאמרו המושלים: פריץ אחד ביקש בגד מיוחד במינו לרגל אירוע גדול שעמד לערוך לחבריו הפריצים. קנה הפריץ בד משובח ויקר מאד ונתנו לחייט יהודי מומחה שהיה מתגורר באחוזתו וציוה עליו לתפור לו בגד נאה ומהודר כראוי וכיאות. החייט היהודי השתדל בכל כוחו לעשות את רצון הפריץ. שעות רבות התייגע בתכנון הבגד לפרטי פרטיו. לאחר מכן גזר את הבד במספריים חדות, ואז פנה לתפור את הבד לבגד ההולם את הפריץ הנכבד. ואכן שרתה הברכה בעמלו ובעז"ה הוא הצליח לתפור בגד שעין לא ראתה כמוהו. בגד מפואר מאין כמוהו.

כאשר הופיע הפריץ באירוע לבוש בבגדי תפארתו, מעשי ידי החייט היהודי, היללו כל הנאספים את מעשה האומנות שבתפירת הבגד הזה. כולם ציינו לשבח את איכות התפירה ויופי הגיזרה. הפריץ נהנה מאוד מהתשבחות וסיפר לכולם כי אכן באחוזתו שלו מתגורר חייט בעל כשרון עצום והוא זה שתפר לו את הבגד.

היה שם אדם אחד שעינו היתה צרה בכבוד שנתנו לחייט היהודי על שהצליח במלאכתו. קנאתו העבירה אותו על דעתו והוא החליט להעליל עלילת שווא ושקר על היהודי ולהביאש את ריחו אצל הפריץ.

הלך אותו האיש אל הפריץ ואמר לו: האם הבחנת שאורכו של הבד היקר שנתת לחייט היה יותר ארוך מהבגד שיצא מתחת ידו. אין זאת אלא שנעשתה כאן מעילה ברכוש הפריץ והיהודי לקח לעצמו חלק נכבד מהבד היקר.

נתכעס הפריץ מאוד וחמתו בערה בו. מיד קרא הפריץ ליהודי ותבע ממנו להחזיר לו את כל שאריות הבד. היהודי שלא הבין מה הפריץ שח, השיב לו בעדינות: אדוני הפריץ, לא לקחתי לעצמי שום פיסת בד! כל הבד שקבלתי נמצא בבגד! על תמיהת הפריץ, מדוע גליל הבד שנתן היה יותר ארוך מהבגד הסופי, החל החייט להסביר, שישנם שרוולים וישנם קיפולים וכו', וכל זה מצריך עוד ועוד בד, כך שבסופו של דבר כל הבד מצוי בבגד אף על פי שהבגד קצר יותר. אולם הפריץ נשאר בשלו. בכעס הוא תבע מהיהודי, היכן שארית הבד, ובתוקף הוא תבע ממנו שרצונו לקבל את כל היתרה חזרה.

משראה החייט שאין הפריץ מבין את דבריו, אמר לפריץ שאם הוא יפשוט את הבגד מעליו, הרי שאז גם הוא בעצמו יראה שהצדק עמו.

פשט הפריץ את הבגד ומסרו לידי החייט. אלא שמול עינו הנדהמות של הפריץ, תפס החייט מספריים גדולות והחל לפרום את התפרים של הבגד.

משראה זאת הפריץ עלתה חמתו עד להשחית. הוא זעק מרה: מדוע אתה עושה זאת? השיב החייט: ראיתי שאינך מבין את דברי והנך עדיין חושד בי שהעלמתי לעצמי חלק

מהבד. החלטתי לפרום את הבגד כדי להראות בעליל שכל הבד שנתת לי נמצא כאן בבגד בשלימותו.

עם משל זה הסבירו חכמי המוסר את מה שנאמר בסדר העבודה ליום הכפורים אודות הרוגי מלכות: 'שָׂרְפִי מֵעֵלָה צָעֲקוּ בְמִרְהָ. זו תִּזְכָּר וְזו שְׂכָרָה... עֲנֵתָה בַת קוֹל מְשֻׁמִּים. אִם אֶשְׁמַע קוֹל אַחַר אֶהְפֹּךְ אֶת הָעוֹלָם לְמַיִם, וְהֵינִי, שֶׁהִקְבִּי הַשִּׁיבִים לְשִׂרְפֵי מַעֲלָה, שֶׁאִם אֶכֶן רְצוֹנָם לְהַבִּין הַזֶּה תוֹרָה וְזו שְׂכָרָה, הֲרִי שֶׁאֵין בְּרִירָה אֲלֵא לְהַפּוֹךְ אֶת הָעוֹלָם לְמַיִם וְלְהַחְזִיר אֶת הָעוֹלָם לְמַצֵּב בְּרֵאשִׁיתִי, וְרַק אִזּוּ יִהְיֶה נִיתֵן לְהַבִּין סֹדְרֵי עוֹלָם.

הן הן הדברים שאמר הגאון בעל 'חזון איש' זצ"ל: "לאלה שיש להם אמונה אין כל שאלות; לאלה שאין אמונה אין כל תשובות".

בעלי האמונה - אין להם שאלות. יודעים הם שהקב"ה מכוון את העולם ונאמנים מעשיו. מאידך, חסרי האמונה, אין אפשרות לתת להם תשובות, שהרי אין להחזיר את העולם לתוהו ובוהו, ונמצא שאין אפשרות בעולם הזה להסביר להם ולהשיב להם דבר.

והנה בבואי לביתכם עלה זה על דעתי כאשר פירשתי זה שיחתי גם לפניכם, לבאר עומק דברי חז"ל במסכת תענית (כה:): מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר 'אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה'. 'אבינו מלכנו למענך רחם עלינו'. וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו.

והתמיהה ידועה, אם אינו מעביר על מידותיו, איך יתבאר מה שאמרה בת קול "לא מפני שזה גדול מזה", הלא די במעלה זו להיות גדול הימנו.

אך פשוט הדבר שאין לומר על תנא קדוש כמוהו שלא יהיה מעביר על מידותיו, ואולם, בהתבונני בכס, בעבודה תמה ונקיה שלכם, הוברר זה הדבר, כי הנה דבר נורא ונשגב כתב הרה"ק ה"תפארת שלמה" מראדומסק זיע"א (פרשת בראשית), לבאר מה שהודיענו חז"ל בעניין מיתתו של רבי עקיבא, שאמרו 'בשעה שהוציאו להריגה זמן קריאת שמע היה', ומה באו להשמיענו בזה, וכי בלא זה לא היה המסירות נפש כראוי. ומה ענין שהיה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו. גם יש להבין שאלת תלמידיו 'רבינו עד כאן', מה היו מתמיהין עליו, וכי מה היה לו לעשות, הלא בעל כרחו היה נמסר בידם. גם צריך להבין שינוי לשונות של הבת קול שמקודם יצאה הבת קול 'אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד' ואחר כך יצאה הבת קול 'אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי עולם הבא' וכו'.

אמנם הנה חכמינו ז"ל הורו לנו בזה גודל מעלת רבי עקיבא במסירת נפשו לאלהים בהשתוקקות העצום וגודל דביקות הנפלא שאין בזולתו. דרבי עקיבא ע"ה היה עניינו שכל ימיו היה מחכה ומצפה באמת למסור את נפשו להריגה מתי יבא לידו השעה שיוכל לקיים זה בפועל ממש ליהרג על קדושת שמו ית"ש, כי מגודל האהבה והתלהבות לא

היה יכול לנוח ולשקוט כל ימיו עד שיצאה מחשבתו לפועל, מה שאין כן שאר בני אדם אם כי מחויב לקבל עליו מסירות נפש על קידוש השם ולהיות מוכן לזה בכל עת, אך לצפות ולבקש על זה הוא מעלה גדולה מאד, אבל רבי עקיבא היה אומר 'כל ימי הייתי מצפה ומצטער על פסוק זה מתי יבא לידי', כי כל יום ויום שלא בא לידי המסירות נפש בפועל להוציא מחשבתו הנה היה מצטער ודואג על זה. ועוד זאת היתה מסירת נפשו יתירה במעלה, דהנה בשעה שהוציאו זמן קריאת שמע היה, וכבר ידוע בספרים הקדושים כי בכח הקריאת שמע יכול להכרית כל החיצונים שזהו חרב פיפיות בידם וכמבואר במגלה עמוקות וכו', כן הנה כשהוציאוהו להריגה והיו סורקין את בשרו הוא היה יכול להציל את עצמו באמירת קריאת שמע והיה יכול להכרית האויב ולהכניעו ולהפילו, והוא ע"ה לא רצה בכל זה רק ליהרג ולמות בפועל ממש, כי על זה היה משתוקק כל ימיו כמו שכתבנו. עכ"ל.

נורא נוראות. דייקא בכח קריאת שמע שהיה קורא אותה שעה, היה בכוחו הרב לגאול עצמו מהיסורים הנוראים שהיו סורקים את בשרו, ואף על פי שהיה קורא קריאת שמע לא היה מכוון להקל מאומה מיסוריו, וקל וחומר שלא סבר להציל עצמו מגזירת מרום.

ויש להוסיף נדבך על האמור, מה ששמעתי מזקיני הגה"ח רבי ישראל יצחק פומרנץ זצ"ל, שבעת המלחמה האיומה אירע עמו מעשה נורא שכמעט היה ופרחה נשמתו מזה העולם בייסורים נוראים בגלל מסירות נפשו על שמירת שבת, ועלה אז במחשבתו הרהורים בדבר החיוב במסירות נפש לעת אשר כזאת, והתבונן במעשה שהיה עם רבי עקיבא, כאשר סרקו הרומאים את בשרו במסרקות של ברזל, ושאלוהו תלמידיו: רבינו, עד כאן? ענה להם רבי עקיבא: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה - "ואהבת את ה' אלוקיך... בכל נפשך", מתי יבוא פסוק זה לידי ואקיימנו.

וחשב לעצמו: מה פשר שאלתם של התלמידים? הן השעה היתה שעת שמד. הרומאים רוצים להשכיח תורה מישראל, חלילה. וחייב אדם למסור נפשו על קדושת שמו יתברך. ותשובתו של רבי עקיבא, גם היא לא מובנת ואינה מתרצת כלל את קושייתם.

ולפתע, נצנצה במוחו התשובה: כאשר ראו התלמידים את סבל רבם הקדוש, את היסורים העצומים העוברים עליו, שאלוהו: רבי, עד כאן? אמנם, חייב אתה למות על קידוש השם אך אפשר למות גם בלא צער. מדוע משמים נגזר עליך למסור את הנפש ביסורים כה עצומים?

ענה להם רבי עקיבא ואמר: יודעים אתם, תלמידי, שכשם שיש רמ"ח איברים ושס"ה גידים בגוף האדם, כך יש גם רמ"ח איברים ושס"ה גידים בנשמה. כל ימי הייתי מצטער מתי אקיים את מצוות "ואהבת... בכל נפשך" בכל רמ"ח איברי ושס"ה גידי. וכעת, ביסורים קשים אלה, זכיתי לחוש את אהבתי אליו יתברך בכל איברי וגידי!"

והדברים נוראים מאד למתבונן בהם, כי לכל אחד יש תפקיד בעולמו של הקב"ה, ועל משמרתו יעמוד ימים ימימה לעשות רצון בוראו, מלכו של עולם. ויש אשר ייסרהו

השי"ת ביסורים של אהבה, כדי שיחוש את קרבתו אליו כל הימים, הלא יאמץ אל לבו קירבת אלוקים זו, לחיותו כל הימים בקשר עמוק ומכונן, בדביקות אל שורשו, להאיר חלק אלוה ממעל אשר בו.

ואמנם, כאשר גילוננו חז"ל כי רבי עקיבא מעביר על מידותיו היה, עיקר כוונתם הייתה למידת ההשתוות שהייתה בו, לקבל כל מה שנגזר עליו באהבה גמורה, מבלי שיחול בו שינוי לצד מידותיו הטבעיות, והוא הצדיק לא ראה רעה מימיו, כי כל מה דעדו עליה הכל היה אצלו טוב הגמור בבחינת תכלית הטובה, וזה היה עוד קודם שסרקו את בשרו, גם אחר שמתו כ"ד אלף מתלמידיו, הכל קיבל באהבה מאת השי"ת. ולזה נענה בתפילתו, כי מעביר על מידותיו היה, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד.

זכורני, מזה שנים, עת באה הקריאה מפיכם לעורר לבבות הידידים והחברים לדבר ה', קריאה של חיבה להאיר באור יקרות את בית החסידים אותו ייסדתם וכוונתם ביראה טהורה ובענוות חן מופלגת, להנהיג מידת "עין טובה" זה עם זה, שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם, אשר הוא יסוד היותנו לעם הנבחר, וזה הדבר אשר יחיש גאולתנו ופדות נפשנו, ומידת רבי עקיבא שכלל וכרך את דברי התורה הזאת בציווי הנעלה "ואהבת לרעך כמוך - אני ה'", שנאמר בפרשת "קדושים תהיו". הנה כי כן בערוגות הבושם הללו, בריחות הבשמים העולים ומבשמים את העולם כולו, צמח ועלה שתיל מפואר זה, עלה ונתעלה, עד שדודי ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים וללקט שושנים (שיר השירים ו ב). ודרשו רז"ל: דודי ירד לגנו, כד דמך רבי חייא בר אבא בר אחתיה דבר קפרא עאל ריש לקיש אפטר עלוי, דודי ירד לגנו זה הקדוש ברוך הוא, ירד לגנו זה העולם, לערוגות הבושם אלו ישראל, לרעות בגנים אלו עובדי אלילים, וללקוט שושנים אלו הצדיקים כדי לסלקן מביניהם.

מה אעידך ומה אנחמך. לפני תשעים ותשע שנה - בחג הפסח תר"פ, הישמעאלים הפראים התפרעו בירושלים, וכמה יהודים מצאו את מותם על קידוש השם. מספר ימים קודם לכן, התהפכה רכבת ליד העיר 'לוד' ושם מצא את מותו הג"ר נפתלי חנהליס זצ"ל - ממייסדי ומנהלי ישיבת 'תורת ארץ ישראל' בצפת שבראשות הרידב"ז.

לאחר שתמו ימי ניסן שאין מספידין בהם, נקהלו בישיבה בצפת להספד משותף על קדושי ירושלים ועל רבי נפתלי זצ"ל. אחד המקוננים היה הג"ר ישעיה הורביץ זצ"ל, אשר סיפר ששמע פעם מהמנוח הגדול זצ"ל כך: קרבן טעון נסכים. אמנם, כאשר הקרבן שמקריבים הוא של צדיק שגלקח לכפרת הדור, אזי לא מביאים עם הקרבן נסכים של יין - אלא נסכים של דמעות.

סיים רבי ישעיה ואמר: המנוח זצ"ל דיבר על הבאת נסכים של דמעות, אך בהסתלקותו התחדשה הבאת נסכים של דם: עיר הקודש צפת שלחה לקראת פסח לירושלים, את

הקרבת המובחר שבמובחרים שבה - ועיר הקודש ירושלים נסכה את נסכי הדם. אך מדוע נאלצים לשלם בדם? משום שקרבן פסח בא על הגאולה, וארץ ישראל נקנית רק על ידי יסורים! ואז התפלל בדמע שיהא זה הקרבן פסח האחרון של הגלות, סוף וקץ לכל צרותנו - כי "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן".

בשב"ק פרשת בא תש"א, נשא בעל 'אהלי יעקב' מהוסיאטין זיע"א, דברים לזכר זקנו הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א שהיארציט שלו חל באותו יום (ד' שבט). בתוך דבריו הגדיר את פרשת בא כפרשת "התגלות" נוכח "הסתר הגלות". הקלה היא בעיניך. הנה עם ישראל יוצא ממצרים.

ואז סיפר שזקנו רבי משה לייב חש פעם בשבת פרשת 'בא' כזו התעוררות - עד שאמר בציבור את פסוקי ההלל ["בוודאי בלי ברכה"].

והנה - לאחר מכן הוא נוחת בחזרה למציאות האפורה של חורף תש"א - כבר באו מים עד נפש ואנו זקוקים לגאולה. ואם איננו זכאים לגאולה, הרי אף אז בגאולת מצרים לא היינו ראויים ככתוב "ואת ערים ועריה", אך מה עמד לנו? התשובה היא "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך" - דם מילה ודם פסח - ועל ידי כך זכינו שיתקיים "ואומר לך בדמך חיי", ואומר לך בדמך חיי".

ואם אמנם אין לנו כיום דם פסח, אבל יש לנו דם הנפש של ישראל, שעל כך אמרה הגמרא "דם ניקוף [-מכה] מרצה כדם עולה" (חולין ז:).

כמה נסכים של דם כבר הקריב עם ישראל מאז 'פסח מצרים' ועד לראש חודש אייר תשע"ט, יום בו ביקשנו וייחלנו "סוף וקץ לכל צרותינו", שיהיה כבר "תחילה וראש לפדיון נפשנו", והנביא ישעיהו (מג א) מצווה ואומר: 'וְעַתָּה כֹּה אָמַר ה' בְּרֹאֵךְ יַעֲקֹב וַיֵּצֵאךָ יִשְׂרָאֵל אֶל תִּירָא כִּי גֵאלְתֶיךָ קָרָאתִי בְשֵׁמֶךָ לִי אֲתָה. כִּי תַעֲבֹר בְּמִים אֲתָךְ אָנִי וּבְנֵהְרוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּךָ כִּי תֵלֵךְ בְּמֹאֵשׁ לֹא תִכְוֶה וְלִהְבֵּה לֹא תִבְעַר בְּךָ'. והנה כבר עברו בני ישראל במים ובאש, בנהרות ובנחלים, נחלי נחלי דמים, ועם ישראל חי וקיים, ואולם כבר בא מועד לחגנה, שיפקוד ה' את עמו בשובה ונחת להיושע, שיקויים בנו (שם פסוק א): 'כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ'. כי ראויה היא השעה שנזכה למאמר הנביא "ואומר לך בדמך חיי, ואומר לך בדמך חיי". חיים של תורה. חיים של גאולה.

אכן, מצוה עליכם להתנחם. שכן מצינו להקב"ה שהיה אומר בשם רבי מאיר (חגיגה טו:): מאיר בני אומר: בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת - קלני מראשי, קלני מזרועי. אם כך הקדוש ברוך הוא מצטער על דמן של רשעים - קל וחומר על דמן של צדיקים שגשפך. והבינותי בזה עומק העניין שכפי המבואר שם לא היה הקב"ה אומר מאמרים בשם רבי מאיר, להיותו לומד תורה מפי אחר, ורק משהמליץ בעדו רבא בר שילא ואמר: 'רבי מאיר, רימון מצא, תוכו אכל קליפתו זרק', תיכף אמר הקב"ה זה המאמר בראשונה, וכל כך למה יאמר בדווקא זה המאמר בשמו, אלא שמכאן אנו למדים

שאפילו עניין זה גופא שלא היה אומר מאמר בשמו, שזה עצמו הוא מידה של צער, גם על כך אמר הקב"ה "שכינה מה לשון אומרת - קלני מראשי קלני מזרועי", ואם כן על אחת כמה וכמה אם יש צער ליהודי, מה שכינה אומרת. והלא כל מגמתנו שלא תהיה השכינה בצער, וכמה עמל אנו נותנים בזה. על כן יהיו ידידים נותנים פיהם בשיר של שבח ואהבה לבורא עולם, כדי שלא תהיה חלילה צער לשכינה.

אחתום בדברי נעים זמירות ישראל (תהלים כג ד): 'שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתְּךָ הִמָּה יִנְחַמְנִי', ופירש המצודת דוד: 'שבטך ומשענתך' - מה שאתה מכה אותי בשבט של יסורין, ותחזור ותסמוך אותי, הם הם המנחמים אותי, כי בזה אראה שלא עזבתני להמקרים. יעזור ה' ותראו במשענתו של הקב"ה, לסמוך עליו ולהתנחם כראוי, ואך טוב וחסד ירדפוכם כל הימים. ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו (ישעיה כה ט).

הלא כה דברי ידידכם הכואב בצערכם

ומיחל לשמחתכם השלמה

מנחם מנדל פומרנץ

קווצותיו רסיסים

רסיסי מוות,

חיים נגדעו, לב דמם, נקרע פתיל חייו,
בפתע עולם חרב.

רסיסי דמעה,

על שאיפות שהתנפצו, תקוות שנכזבו,
עתיד שהפך לעבר.

רסיסי לילה,

הכל חשך, הלב קפא, המעין יבש,
בערפל הכל כוסה.

רסיסי אמונה,

גחלים לוחשות אמונה,
מתוך החושך, מבעד לערפל, עולה מרצד אור יקרות,
אור אמונה.

רסיסי נחמה,

ילד קט בן שנה,
והנה אח לו, נוספה חוליה, ההמשך כאן,
האופק הובהר.

מפי זרעו

**דברי מספד
התעוררות
והיזוק שנאמרו
בעצרות וכנסים
שהתקיימו
במקומות שונים
ברחבי הארץ**

לע"נ האברך הקדוש פנחס מנחם
פשווזמן ז"ל הי"ד

הספד בלוויה שהספידו ראש הכולל בו הוא למד הרה"ג יחיאל מיכל לנדאו שליט"א

'להזהיר גדולים על הקטנים' - שהגדולים יתבוננו וישימו לב בדרכי הצעירים. פינחס מנחם! אמנם באמת היית מהצעירים שבחבורה, אבל יש הרבה מה להתבונן בדרכים שלך. אין בכולל מי שלא תרמת לו, כל אחד למד ממך, ההתמדה הגדולה שלך, הנאמנות והמסירות לכולל, שמירת הזמנים בדיוקנות, ניצול הזמן במלואו, החביבות שלך והחיוך הנצחי, תמיד בשלווה עם כולם. בכל הזמנים ידעת להתנהל, לדלג על מהמורות, כדי שהכל יהיה טוב, כדי שהסביבה תהא נוחה, שתהיה אווירה טובה, היית נח לשמים ונח לבריות, אהוב למעלה ונחמד למטה.

אני רוצה לבקש מחילה בשמי ובשם כל האברכים של הכולל, האופי הנח שלך לא נתן לכבד אותך, לא היה שייך לנהוג אתך גינונים, אני מבקש סליחה.

היום בבוקר, התקשרת אלי, והתאוננת על זה שהזמן עוד לא מתחיל. אתה עכשיו מתחיל את הזמן הזה בישיבה של מעלה! בלימוד שלך אתה תמיד רצית להבין כל דבר, עד הסוף. עכשיו אתה מבין הכל ברור עד הסוף, כל מה שקרה כאן, החשבונות, עד השורש, אנחנו כאן נשארנו מבלבלים ותוהים.

השם יעזור, הרי כל התכלית שלך היתה תורה תפילה ועבודה, היית קובע 'מקום' לתפילתו, עליו נאמר בגמרא 'אויביו נופלים תחתיו', ובהמשך הפסוק: 'ולא יוסיפו עוד בני עולה לענותו', שיהי' ובלע המוות לנצח ומחה השם אלוקים דמעה מעל כל פנים.

עצרת חיזוק והתעוררות בתום ימי השבעה לחברי השיעור של הקדוש פנחס מנחם הי"ד

דרשת התעוררות מדודו הרה"ג ר' הערשל רוטנברג שליט"א

וזה נאה יותר

כתוב בפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" רש"י מביא מחז"ל מסור עצמך וקדש שמי. המושג של קידוש ה' נראה לנו דבר מופשט, לא כל כך שייך לימינו. אכן מקובל אצל חסידים שהבעש"ט פעל לבטל את המושג של מסירות נפש מתוך בחירה, עד אז זה היה מאוד נפוץ. לאחר מכן היו עוד מליוני יהודים שנהרגו על קידוש ה' אבל לא בצורה של בחירה. הרבה ר' מיילך מליזענסק כותב שכל אחד בשוכבו על מיטתו או בק"ש צריך לצייר לעצמו איך שמוסר נפשו לה' על קידוש שמו ית' ולהיות מוכן לזה כל רגע ורגע. האם זה שייך היום?

התשובה היא: כן! "מסור עצמך וקדש שמי" זה שינוי בצורת ההסתכלות של הבן אדם, מבט שונה על "המטרה לשמה נבראתי פה בעולם". אם יהודי נברא וחי עבור עצמו, מטבע הדברים הוא חפץ בחיי העולם הזה, רצונות חומרניים, ניסיונות, יצרים, - זו טעות בגישה! "ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני", צריך להחדיר את זה כמה פעמים ביום, פשוט תשנה את ההסתכלות שלך ותחדיר לעצמך "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", וממילא תחיה באופן מרומם ורוחני יותר.

ל"דברי חיים מצאנז" היה בן שנהרג בשואה ר' ישעיה'לה מטשכויב, קדוש עליון. סיפרו אנשים שהיו עמו בשואה, יום לפני שהגרמנים ימ"ש נכנסו לעיירתם התגלה ה"דברי חיים" לבנו ואמר לו שיש לו שתי דרכים (הצעות): אפשרות אחת, תברח ליער ואני אראה לך את הדרך שתינצל בה. אפשרות שניה, למות על קידוש ה' ולהגיע למקומות שגם אחרי מאות שנים של עבדות ה' לא תוכל להגיע לשם. וכן סיפר ה"פני מנחם" על חלומו המופלא שראה את היכל הקדושים בשמים ור' משה בצלאל הי"ד הוא הרבי שלהם, כיון שלקדושים יש היכלות מיוחדים ללא השגה, וברור שאין לנו השגה ואפי' נגיעה ברבי ה"אמרי אמת" זי"ע, אבל רואים שהקדושים נמצאים במקום אחר.

אבל ה"שפת אמת" אומר, גם יהודי שחי בעולם הזה צריך לחיות על קידוש ה' "וזה נאה יותר", כי הקב"ה לא רוצה שיהודים יהרגו ח"ו, כמו שכתוב שכשיהודי מצטער השכינה אומרת "קלני מראשי", רק לפעמים הקב"ה בוחר בקרבן ציבור. אבל רצונו ית' בקידוש ה' של חיי היום יום, כמו שאמרנו לשנות את ההסתכלות והתפיסה של כל אחד על עצמו ועל העוה"ז, לדעת שהוא שליח שעושה שליחותו, ואז יותר קל לו להתמודד עם הכל. רואים אצל יוסף הצדיק, שהמדרש כותב שלא עשה החטא כי אמר: הרי הקב"ה לוקח לפעמים עולות מבית אבא ואולי אבחר אני, ואסכים לכך בשמחה, ואם לזה אני מסכים כ"ש שלא אחטא ח"ו. שאדם לא יגיד לעצמו: כבר למדתי שעה להקב"ה, כבר התפללתי, עכשיו אעשה ואחיה בשביל עצמי. ההסתכלות צריכה להיות הפוכה: לקחתי לעצמי 7 שעות לשינה, שעתיים לאכילה ולשאר ענייני דעלמא, מה שצריך ומה שאין צריך, השעות הבודדות שנשארו אקדש לבוראי.

ועוד נקודה אחת שמתבררת בכזה זמן, בדרך כלל אדם מסתכל על כל דבר במשקפיים של העוה"ז, מודד כל דבר בהצלחות של כסף, עסקים, רכבים, הכל מושך, מסקרן, ונוצץ, פתאום אדם נפטר מתחילים לספר איך שהיה לומד, מתפלל, בין אדם לחבירו, עבודת המידות וכדומה. אם אחד יגיע ויתחיל לספר שהיה חברה'מן יסתכלו עליו ברחמנות ואין צורך להרחיב איך זה ישמע בבית אבלים שאדם מתחיל להלל את הצלחותיו וכספו של הנפטר, ומה באמת השתנה, רק התשובה היא שכשאדם מגיע לעולם האמת הוא משפיע לכל סובביו את המשקפיים האמתיות של החיים. ה"חזון איש" אמר פעם, לא כל אחד יכול להיות קיצוני אבל לפחות שההסתכלות והרצון יהיו כך שירצה ללמוד 18 שעות ביממה, וכן בכל הנהגותיו.

וזה הזמן לקחת את המשקפיים האמתיות ולהישאר איתם לכל החיים. ראו תמיד אצל פנחס מנחם שהיה שואל תמיד למה באנו לעולם ולא הסתפק בשאלה אלא שאף תמיד להתעלות מעבר לרצונות הגשמיים. השי"ת יעזור שכולנו נתחזק ויהיה זה לזכותו.

דרשת הרה"ג ר' ישראל גרינפלד שליט"א ר"מ בישיבת פני מנחם

גדולים על הקטנים

קיבלנו תזכורת קשה משמים. "שפרו מעשיכם". "ידאגו כל החבורה".

חז"ל נתנו שיעור מוגדר לאבילות, 'שבעה' 'שלושים' ו'שנה' כולנו בכינו, כשכואב בוכים אבל אבינו אב הרחמן שבשמים לא רוצה לשבור אותנו ח"ו יש לו מטרה בדמעות האלו.

יש ווארט מהרבי מקוצק שכתוב בגמרא שערי דמעות לא ננעלו ונשאלת השאלה אם כן בשביל מה יש שערים? מתרץ הקוצקער רבי השערים הם בשביל דמעות של הבל, שבוכים ללא צורך רק צריך לראות מה משפרים מכאן והלאה.

הרב מייזליש, גאב"ד באבוב בת-ים, שיכל שלושה ילדים ר"ל בחייו. הוא אמר משל על כך, ברכב יש לנהג שני מראות בצדדים כדי שיוכל לראות מה נעשה מאחור ואוי לו לנהג שיסתכל רק במראות.. לאן הוא יגיע.

מסופר על אחד הצדיקים, שסיפרו לו שהבעל עגלה שלקח את החסידים לרבי ר' מיילך עדיין חי, ביקש לפגשו. כשנפגשו שאלו הצדיק את מי הוא זוכר מתלמידיו של הנועם אלימלך? ענה אותו בעל עגלה שזוכר את ר' מנדלי [מויטבסק] ור' הרשעל [מרימנוב] שאלו הצדיק האם אתה זוכר את התפילות בביהמ"ד? בוודאי, ענה הכפרי, והחל לתאר איך שהרבי ר' מיילך היה יוצא לתפילה ופניו היו אדומות, בטוח לי שהוא שתה חבית בירה לפני שיצא, אמר הכפרי.... וכן נזכר מ"לכה דודי" והתחיל לבכות מהתרגשות ושר את הניגונים, אח"כ שאלו תלמידיו של אותו צדיק את הצדיק ממה הכי התפעל, ואמר שהכי מתפעל מזה שהבעל עגלה זוכר את כל התלמידים ואת כל התפילות של הרבי ר' מיילך ואפי' את הניגונים ובכל זאת הוא נשאר אותו בעל עגלה....

רבותי

לא יכול להיות שנמשיך כמו שהיינו לפני!

לא יכול להיות שיעבור עלינו האסון הנורא הזה בלי שיתחולל בנו שינוי מהותי!
כותב ה"נועם אלימלך" בפרשת אמור להזהיר גדולים על הקטנים להזהיר את היהודים בשעה שהם בגדלות שיישארו בקדושתם אף שיהיו בקטנות, וזה יסוד בחסידות. לכולנו יש רגעי התעוררות, השאלה

מה נשאר מזה. "מה יפו פעמיך בנעלים" דרשו על עולי רגלים ונשאלת השאלה זה היופי של עולי רגלים? הנעליים? ומתרצים בעלי המוסר שפעמיך הפירוש הרגליים שאחרי שהיהודים ראו את השכינה הקדושה בביהמ"ק המשיכו את הקדושה לאח"כ - לזמן שכבר החזירו את הרגליים לנעליים - וזה היופי שנשארו בזה. הבעש"ט כותב שאם אדם קם בבוקר בהתלהבות לעבודת ה' סימן שהפנים את הבת קול "אוי להם לבריות מעלכונה של תורה" שהתלהבות באה מהאדם עצמו ולא מהסובב אותו הרי זה נשאר לזמן ארוך, כמו שאומר הרמב"ן אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, לעשות מכל התעוררות חפצא - כלי. ואת הכלי מכינים בזמן שיש ישוב הדעת, בזמן של גדלות.

אבל עכשיו יש לנו עוד סוג של גדלות שאחד מהחבורה נהרג על קידוש ה', פתאום כל אחד חושב מעבר לרצונות הגשמיים, הוא חושב על האמת שבשבילה באנו לעולם. כל אחד מקבל עכשיו התעוררות מיוחדת, שנמשיך את זה גם כשנחזור למסלול של חיי היום יום, זו הזדמנות שלא הייתה ושבעז"ה לא תהיה שוב.

קשה לדבר על פנחס - יש הרבה מה ללמוד ממנו בבין אדם לחבירו ובבין אדם למקום, מסופר ששאלו פעם את ה"חזון איש" מה להספיד על אחד שנפטר, ושאל החזון איש מה הוא היה ואמרו לו שלא פגע ביהודי בחייו ואמר החזון איש שאת זה יאמרו בהספד שזה חשוב למעלה....

בנושא הזה של מידות ותורה אין מה להרחיב, כולם יודעים וזוכרים, אבל נקודה אחת אני רוצה לציין איך שפנחס היה מעלה בסעודות וכדו' נושאים של חובת האדם בעולמו, מה תפקידנו למה כך ולמה ככה.

העולם היום כ"כ קשה וחשוב מאוד להמשיך בדרך שהוא היה הולך, לברר את האמת ולברר רצון ה' בלי סוף. וכמו שתמיד דאג לחברים גם עכשיו שנמצא במקום הכי גבוה, יבקש על חבריו, על מה שכל אחד צריך וה' יעזור שלא נצטרך עוד רמזים ושיהיה מליץ יושר לכולם, אמן.

דרשת המשגיח הרה"ח לייבל לרנר שליט"א

קוראים לזה "עצרת התעוררות", זה לא עצרת התעוררות במובן הפשוט שבאים לעורר ציבור, כי לא צריך לעורר אף אחד - החרשים שמעו, כולם שמעו, כולם התעוררו, רק עצרת התעוררות - לעצור את התעוררות.

הגמ' אומרת בברכות אמר ר' אלכסנדר אמר ריב"ל לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, שנאמר "והאלוקים עשה שייראו מלפניו".

מובא ב"קול שמחה" מהרבי ר' בונים מפשיסחא בפרשת וארא במכת ברד, פרעה קיבל מכה חזקה שהוא לא היה יכול לסבול אותה, הוא קרא למשה רבינו ואמר לו: "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", הוא ביקש שמיד יפסקו הקולות, ענה לו משה רבינו: "הקולות יחדלון ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מה' אלוקים". אומר הרבי ר' בונים: דרך החסידים שכשהם מרגישים התעוררות, מרגישים יראת שמיים, הם חושבים שהם הגיעו לתכלית, כמו פרעה שמיד הוא קרא למשה רבינו ואמר לו: אפשר להפסיק, הקולות כבר הפשיטו את העקמומיות שבלב, אמר לו משה הרבינו "הקולות יחדלון" אבל ואתה ועבדיך ידעת כי טרם תיראון מה' אלוקים", אל תחשוב שאתה כבר לא תחטא מהיום, זה יעבור לך.

מאיר הזכיר מקודם "אדם ביקר ולא יבין" "אדם ביקר בל ילין" - הרבי ר' בונים מסיים "נמשל כבהמות נדמו" שאחד כזה שלא משאיר את ההתעוררות אצלו לאורך זמן הוא נמשל לבהמה - אבל לא לבהמה אמתית אלא נמשל כבהמות נדמו - הוא נמשל לבהמה שבדמיון - שמצוירת על הקיר - שאין לזה שום מציאות.

"יקר בעיני ה' המוותה לחסידיו" ומיד אחרי זה כתוב "אנא ה' כי אני עבדך" תאמר לצרותינו די.

מסבירים הספרים את הפסוק הנ"ל שכוונת דוד המלך הייתה לומר לרבש"ע כך: עבדים ושפחות, או שבויים בשבי וכדו', חושבים כל הזמן איך לברוח, ומתי הם יחזרו הביתה למשפחה, וצריכים לקשור אותם באזיקים שלא יברחו. "אני" - אומר דוד המלך - "עבדך בן אמתך" אני נולדתי כאן ואמא שלי כבר הייתה אמתך, זה המקום שלי, "פיתחת למוסרי" לא צריך לייסר אותי, לא צריך לקשור אותי, אני כאן, אני רוצה להיות כאן.

כולם קיבלו זעזוע, לכולם זה כואב, ויש כל מיני סוגי כאבים. אחד מציק לו, שהוא חשב שהעולם שלו, הוא תיכנן תוכניות למאה ארבעים שנה, והוא רואה שזה לא מובטח לו. למישהו אחר זה מדקדק, שאזעקות זה משהו יותר רציני ממה שהוא

חשב עד היום, לשלישי כואב שהוא איבד חבר קרוב וידיד אמת, כל אחד ומה שמפריע לו.

"דודי ירד לגנו ללקוט שושנים" קודם כל צריך אמונה בהשגחה פרטית. הנשמה - השושנה - הזאת של פנחס מנחם הי"ד נלקטה מבין עוד אנשים שהיו שם. זה לא בטעות ח"ו. הרבש"ע לקח את מי שהוא רצה לקחת. "אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה".

אבל צריך להתעורר, לא להיות כמו פרעה שכתוב עליו "וייקץ ויחלום שנית" - הוא באמת התעורר אבל הוא הסתובב לצד השני והמשיך לישון הלאה.

התברר לנו שאין עולם כמנהגו נוהג, התחדד לנו ש"חיינו מסורים בידך", ונודע לנו שצריך להודות על כל נשימה ונשימה.

הגמ' בשבת אומרת: א"ל רב לר' שמואל בר שילת "אחים בהספידא דהתם קאימנא" שמעתי פעם פירוש שרב אמר לו "אחים בהספידא" - תחמם את הציבור בהספד עלי, דהתם - כי בעולם העליון "קאימנא" - שם אני כבר עומד, אני לא יכול לעשות מצוות ומעשים טובים, צדיקים הולכים מחיל אל חיל אבל רק באותו מסלול שהם בחרו לעצמם א"א לשנות כלום, אתם כאן בעולם הזה, אם תיקחו משהו אתכם, אם תקבלו על עצמכם קבלות טובות, אם תדעו במה לבחור, אתם יכולים לעשות טובה לנשמה שלי.

אני רוצה לדבר על נקודה שכבר דיברו עליה אבל אצל פנחס ראו את זה בצורה מאוד בולטת.

אנחנו נמצאים בימי הספירה, ה"חידושי הרי"ם" אמר, שפסת, ימי הספירה, ושבועות - זה כלל ופרט וכלל.

פסח - הקב"ה לקח אותנו לעם, משכו ידיכם מעבודה זרה, אבל זה היה דרך דילוג ופסיחה, היהודים לא אחזו במדריגה הזאת, והרבש"ע הוציא אותנו בכוח "להוציא גוי מקרב גוי". אבל לא ידענו מה זה יהודי, מה החבילה הזאת כוללת. זה **כלל** - שידענו שנהיינו עם של הקב"ה בלי לדעת מה זה אומר.

ימי הספירה - למחרת שיצאנו ממצרים, היות ובני ישראל לא היו במדריגה הזאת, אנחנו מביאים קרבן העומר, מנחת שעורים, שזה מאכל בהמה, נמשל כבהמות נדמו. אבל אחרי זה מתחילים לעבוד, "וספרתם לכם ממחרת השבת" כל אחד מחדיר לעצמו אני יהודי, מה יהודי אוהב, היכן נמצא הלב של היהודי, "תנה בני ליבך לי", זה השבוע הראשון. השבוע השני, ממה יהודי מפחד. השבוע השלישי, מה יהודי מחשיב, לדעת איפה אני עומד על שלי עד הסוף בלי פשרות ומנצח, ואיפה אני נכנע ומוריד את הראש ואומר "מודים אנחנו לך" וכך כל שבוע ושבוע,

לומדים את הפרטים, איך יהודי צריך להתנהג. זה **פּרֵט** - שבימים האלו אנחנו לומדים מה זה יהודי.

שבועות - מקריבים שתי הלחם, מחיטים, עם בני ישראל מקבלים את התורה, ועכשיו זה כבר לא דרך דילוג אלא הם עבדו על עצמם במשך כל ימי הספירה, ועכשיו הם מוכנים לקבלת התורה. זה **הכלל השני**.

כלפי מה דברים אמורים?

הראשונים מביאים שאדם הוא "מדיני" בטבעו, הוא חברתי. וכוונתם לומר ש"התואר" של אדם שהוא "מדיני", שהוא צריך חברה, לא שאדם הוא "בעצם" חברתי וזה מגיע על חשבון העבודה הפרטית שלו ח"ו, אלא לכל אדם יש אישיות שלו שהוא צריך לעבוד עם הכלים שהרבש"ע נתן לו.

לכל יהודי יש אות בתורה, כל נשמה של יהודי נחצבה מתחת כסא הכבוד, אם אות אחת נוגעת השנייה בספר תורה, זה פסול זה חייב להיות "מוקף גיל", לכל אחד יש את התכונות שלו, את התפקיד שלו, את המעלות ואת החסרונות שלו, וכולם לדעתם נבראו ולצביונם נבראו, הוא בחר את הקשיים שהוא מתמודד איתם, והוא בחר את הכישרונות שיש לו, ומה הקב"ה רוצה מאתנו - זה הוא מגלה לנו, יהודי שלומד תורה נכנס לו בראש שהוא נברא לעשות רצון ה' ומה נדרש ממנו לעשות.

היות שמאוד קשה להתמודד לבד עם הגלים הסוערים של הים הגדול בו אנחנו נמצאים, כמו שכתוב בראשונים שהעולם הזה נקרא "נווה התלאות", יש הרבה פיתויים והרבה כאבים, הרבה נסיונות והרבה נפילות, אז באים אנשים שהרצונות שלהם זהים, והכיוון שלהם אחיד, וכל שאיפתם היא לעבור את הים בשלום ולחזור נקיים למקום שממנו הם באו, וביחד, בכוחות משותפים, עולים על הספינה, ועוזרים אחד לשני לעבור את הים הגדול והנורא הזה בשלום.

ב"ה אנחנו זכינו להיות בחברה המעולה שבמעולות, חברה שהיא רחוקה מ"הסחי ומאוס" של העולם הזה, רחוקה מהסחי ומאוס של העולם החרדי! ורחוקה מהסחי ומאוס של העולם החסידי!!! חברה הכי טובה שיכולה להיות. הכול נכון והכול אמת, אבל אסור לשכוח שלכל אחד יש תפקיד אישי בעולם הזה והחברה הזאת רק כלי עזר שעוזר לו להגיע ליעד שהוא באופן אישי צריך להגיע אליו.

לא יתכן שאברך יסתפק בזה שהוא "בסדר" בחברה, הוא מיקם את עצמו במקום מסוים, וטוב לו שם איך שהוא, טוב לו בספינה, טוב לו באוטובוס, החברה נהפכת להיות חלק ממנו, אבל במשנה רואים הפוך קודם כל "אם אין אני לי מי לי" ורק אח"כ כשאדם רואה שהוא עומד ביעדים, אז, "וכשאני לעצמי מה אני" הוא צריך להתחבר עם אנשים שיש להם רצונות זהים לרצונות שלו, כמו שדיברנו קודם

שאדם הוא "מדיני" והוא צריך חברה. [אבל מצד שני אדם צריך להיות חלק מהכלל, לא להיות פורש מן הציבור, לא להתגאות על השני, להיות "הר" אבל "הר סיני" בענווה ובשפלות].

כל אחד ואחד צריך לעשות חשבון נפש "מה ה' דורש ממך", ניקח דוגמא של יראת שמיים, כל אחד יש לו את התמודדויות שלו, לב יודע מרת נפשו, בשמחתו לא יתערב זר, כל אחד מכיר את עצמו איפה הנקודות תורפה שלו, בגלוי ובסתר, בקנאה תאוה וכבוד, וכמו שאומרים העולם שמניחים תפילין במקום שמוחו של תינוק רופס, כל אחד יש לו את המקום שליבו חפץ, ושם צריך להשקיע בלי שום קשר עם השני, זה קשר אישי של כל אחד ואחד עם הרבש"ע, וזה מתבטא גם בתפילה של בן אדם, שזה עוד נקודה חשובה, שלא עכשיו הזמן לדבר עליה.

אני רוצה לצטט חלק מסעיף בשו"ע הרב בהלכות תלמוד תורה: **"ועוד אמרו חכמי האמת שכל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפשט רמז דרוש וסוד כפי מה שהיא יכולה להשיג ולידע"** ידיעת התורה זה לא עוד משהו שצריך לסמן עליו וי, ידיעת התורה זה תיקן הנפש, וזה מקשר את הנפש לקב"ה, כפי מה שהיא יכולה להשיג ולידע, כל אחד הקב"ה נתן לו את היכולת שלו, **"וכל מי שיכול לידע ולהשיג הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא מעט צריך לבוא בגלגול עד שיעסוק וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה הן בפשטי הלכות והן ברמזים ודרשות וסודות כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולידע מידיעת התורה זה הוא תיקון שלימותה ואי אפשר לה להתקן ולהשתלם בצרור החיים את ה' במקורה אשר חוצבה משם בלתי ידיעה זו ולכן אמרו חכמים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כדי שלא יצטרך לבוא בגלגול לעולם הזה"**

בידיעת התורה יש לכל אחד את החלק שלו שאת זה הקב"ה רוצה ממנו, וזה הקשר שלו עם הקב"ה, שהרי לשון ידיעה בכלל זה לשון חיבור, מה שאדם מכניס בראש שלו, בתודעה שלו, שמה הוא נמצא, וזה העולם שלו, שמה הוא חי ולזה הוא שואף, ואם הוא מכניס בראש ידיעת התורה אז הוא מתחבר לקדושה, ואם הוא מכניס בראש ידיעות סתם אז הוא סתם בן אדם, ואם ח"ו הוא מכניס ידיעות שתיים שהן ארבע אז הוא נמצא במקום מאוד לא טוב.

אני חושב שהנקודה הזאת הייתה אצל פנחס מנחם מאוד חזקה, היה לו חיות בתורה, והוא התעלה בלימוד התורה, וראו את זה בכל ההתנהגות שלו, בהקפדה על כל ההלכות מתוך יראת שמים, וכל זה - אני חייב לומר - לא היה בהשפעה לא של משגיח ולא של מכריח, ולא של אוירה, זה היה הוא בעצמו! זה היה הנפש לו, הנשמה שלו, עד שהוא הגיע לזה.

פנחס מנחם היה כלל ופרט וכלל ביחד, הוא היה חלק מהכלל, הלב של הכלל, והוא

דרש מעצמו מה שהוא יכל, לא מה שכולם דורשים.

אנחנו צריכים לנצל את החממה בה אנו נמצאים, להיזהר לא לגדל קוצים ודרדרים בחממה הזאת, אלא רק פרי עץ הדר, רק לשים לב בשביל מה אנחנו נמצאים פה בעולם, למעט בדברי הבל ורעות רוח, להיזהר מדבורי ליצנות ח"ו, שזה נהפך לחלק מהאדם ר"ל, אדרבה לנצל את הזמן, ואיש את רעהו יעזורו, ביחד עם חברים להתעודד, לזכור את התפקיד שלנו בעולם, להתנהג בעין טובה אחד עם השני, כמו שהיה לנו דוגמא של שמחת חיים בלי לרטון ולהתלונן כל הזמן.

ונזכה שהקב"ה ירפא שברנו ויקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו אמן

דרשת הרה"ח מאיר מאלר הי"ו

יקר בעיני ה' המוותה לחסידי

"והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום" אבל "רוח אלוקים מרחפת על פני המים".

ר' דוד לובלינער מקדושי עליון בצפת של לפני מאה חמישים - מאתיים שנה, סירב לבקשת צדיקי דורו לקבל על עצמו עול הנהגת עדה, ועלה לא"י והתיישב בצפת.

חסידי קמאי בצפת, גאונים ומקובלים, מיד עמדו על צלוחית האפרסמון שבאה אליהם דבקו בו ולמדו תורה מפיו ונקשרו אליו בכל נפשם.

הדבר היחיד שהפריע לר' דוד, ששנים ארוכות לא זכה לזרע של קיימא. היה מתפלל ימים ולילות, הרבנית הספיגה שוב ושוב את הכרית בדמעות טהורות, עד שנפקדו ונולד בנם יקירם ויקרא שמו בישראל "יוסף".

מינקות ניכרו בו גינוני קדושה נדירים, וההתמדה העצומה שלו לא הותירה לאף אחד ספיקות שזה הקטן יהיה "ברא כרעיה דאבוה".

ויגדל הילד ויהיה לחתן והעיר צפת התכוננה בהתרגשות לחתונה הגדולה.

ויהי היום ערב שבת אויפרוף השמחה גדולה והתכונה רבה, ער"ש חורפי במיוחד וגשמים אדירים שטפו את צפת, אשר בתיה היו עשויים לבנים דבוקות בחמר, ולא יכלו לשאת את עול הגשמים. פתע ארע אסון. בביתו של ר' דוד הקורה הגדולה שהחזיקה את התקרה התמוטטה ונפלה הישר על ראשו של החתן המופלא ר' יוסף.... ששבק חיים במקום. זעקות השבר של האם האומללה, שששונה נהפך לאבל, החרידו את העיר.

השמועה הגיעה לר' דוד בבית המדרש לאחר שקיבל שבת, ויסב ר' דוד פניו אל הקיר והמשיך בעבודת הקודש כרגיל כאילו כלום לא קרה....

השבת התנהלה כרגיל, סעודות שבת ארוכות בשירה וריקודים, התלמידים עלו אליו, ונדהמו, כולם בכו והוא צחק, כך גם בסעודה שלישית, עד שיצא שבת.

ברגע שיצא הכוכב השלישי, קרס תחתיו מעולף, ניסו להעירו והוא נפל שוב מתעלף, כך כמה פעמים עד שהתעורר בשאגה אדירה: 'ריבוננו של עולם כתוב שכשיהודי מצטער שכינה אומרת "קלני מראשי קלני מזרועי" במה חטאתי שככה

נגזר עלי להסב צער לשכינה' !? !.....

"יקר בעיני ה' המוותה לחסידיו" יש בזה הרבה פירושים, ה"פני מנחם בהספד על בנו ר' אריה זצ"ל אמר שיקר-משמעותו- כבוד. כבוד גדול יש לו להקב"ה ב"המוותה לחסידיו". את היקר הזה אנחנו צריכים לתת, חלילה לא להיות "אדם ביקר ולא יבין" שאינו משים אל לבו, אם חלילה לוקחים את זה בצורה הפוכה אזי ה"יקר" יכול להפוך ל"ריק", רח"ל, ואז הקב"ה בוכה ואומר "לשווא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו".

כתוב במשנה "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" שואלת הגמרא: הרי על הטובה תיקנו 'הטוב והמטיב' ועל הרעה 'דיין האמת' ? עונה הגמרא: אמר רבה, באמת צורת הביטוי שונה. הצד השווה שבהן "לקבלינהו בשמחה". לכאורה תמוה, כולם יושבים פה שבורים, האם יכלו לומר לאחד מאיתנו השבוע לקבלינהו בשמחה ? אלא וודאי הכוונה אחרת, נדרש מאיתנו להשקיע ב"פיקודי ה' ישרים משמחי לב", כנאמר בזוה"ק, בעת שהגיעו בני החבורה הקדושה לפרשת קדושים "כד מטאן חבריא לפרשתא דא הוו חדאן", "קדושים תהיו- כי קדוש אני" וממילא תתעורר השמחה למעלה. ואז גם למעלה יכול להיות "רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק".

נבקש מפנחס מנחם, אתה נמצא עכשיו במקום הכי גבוה שיכול להיות, תתפלל עלינו, ההשגה שזכית אליה במיתתך נזכה אנו בחיים, לחיות על קידוש ה', שנזכה להבין את הרמז עבורנו, לקיים את פיקודי השם מתוך שמחה, ולעורר בכך שמחה למעלה, ואז יהיה רוכב ערבות שש ושמח, ויהפך ה"ריק" ל"יקר". ובלע המוות לנצח, אמן.

דרשת הרה"ח פנחס מנחם הרשנבוים הי"ו

ר"ה תשע"ט. עמדנו בבית המדרש הגדול, והתפללנו ברגש: מי יחיה מי ימות מי בקיצו ומי לא בקיצו. עברו מאז שבע חודשים, חודש ניסן, ל' ניסן, נקבע כבר בר"ה, הגיע הזמן. בשמעי את הבשורה הקשה, פתחתי ספר תהילים שחזק אותנו בכל הדורות, כל יהודי בכל מצב, ומצאתי את פרק ל"ז פסוק י"ד - בו נאמר: "חרב פתחו רשעים ודרכו קשתם להפך עני ואביון לתבוע ישרי דרך". בפסוק הבא, פסוק ט"ו מבקש דוד המלך "חרכם תבוא בליכם [של רשעים] וקשתותם תשברנה". בר"ח אייר השתא, קיבלנו פירוש חדש לפסוק "חרכם תבוא בליכם" זה בחינת לבכם של בני החבורה, כולם מסביב שבורים. ממשיך דוד המלך ואומר "טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים" אם מישהו מתעורר מזה ועושה משהו זה עושה טוב לצדיק - לקדוש הי"ד, וכל הפרק הזה ממש פסוק בפסוק מסמל את פנחס מנחם מילה במילה.

הפרק מתחיל "לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עוולה" פנחס תמיד היה אומר אל תקנא בעושי עוולה, הכול שטויות, זה נגמר בסוף, "כי כחציר מהרה ימלו" זה נגמר, אלו היו הדיבורים, תכלית, יש לנו משהו לעשות כאן. זוהי משנת חייו. גם כבחור בישיבה, גם כאברך בשטיבל. בחבר'ה האחרונה ישבנו ולמדנו קטע בחידושי הרי"ם על ספירת העומר, ובדבריו שם: אם לאחר מיתה אפשר לצאת מגיהנם, כ"ש מחיים אפשר לפעול לא להיכנס למנוח שם. הסביר שחיים לא הכוונה דווקא חיים ומוות אלא חיים מלשון חיות, חיים שאפשר לפעול בהם.

בהמשך אותו הפרק נאמר "בטח בה' ועשה טוב **שכן ארץ** ורעה אמונה" הוא עשה מהארץ, שכונה! בעת שדנו בכולל האם אפשר למכור עולם הבא למישהו אחר, טען אחד הלומדים שעולם הבא זה דבר שאין בו ממשות וא"א למוכרו, פנחס מנחם הזדעק ואמר, ההפך הוא הנכון, עולם הזה הוא דבר שאין בו ממשות, העולם הבא הוא העיקר!.

אמר פעם, מי שיש לו מתיקות בלימוד, יכול לעשות התרעננות על ידי זה שהוא לומד, הוא אחז במדרגה הזאת, הוא אף פעם לא דיבר מהשפה ולחוץ.

המשך הפרק בתהילים "והתענג על ה'" הוא היה מתענג על ה'. יש לזה שתי משמעויות, דבר ראשון כל הלכה היתה כלל ברזל ממנו לא סר כמלא נימה, והתענג על ה', ברוגע, בשלווה, בשמחה, בלי נערווען, לא עם לחץ, גישמעק. מנהגו לחפש בעשי"ת ברחבי ירושלים אתרוג ולולב יפים ומהודרים, ביגיעה, בדקדוק, בסבלנות ובמתינות. פעם, אחרי שעות של חיפוש, מצא באחד השווקים לולבים מהודרים,

ירוקים ונקיים כמוהם חיפש ולא מצא זמן כה רב. פנחס שאל את המוכר: יש לך תעודת כשרות? והוא אמר: לא, אבל אצלי הכל כשר, וגם הרבנים קונים אצלי. פנחס נמנע מלקנות אצלו, אם זה לא גלאט אני לא רוצה, והמשיך לתור אחרי לולב כשר בתכלית, התנאה לפניו במצוות.

לאחרונה התכנסנו בשבת בצוותא, והיו שם גביעי מתכת, כמובן מאליו פנחס הלך הביתה להביא את הגביע שלו. הוא היה מכבד את המצוות מתוך רוגע של "והתענג על ה'". בחבר'ה האחרונה דיברנו על נרות שבת, אמר בשמחה שהוא מדליק נרות שבת בשמן זית זך, כך מקיים והתענג על ה', צדיק וטוב לו.

בהמשך כתוב "וענווים ירשו ארץ" אפשר לומר שזה הפסוק שמבטא את פנחס מנחם בצורה הכי טובה, אומרים שהוא לא כעס אף פעם, לא רק שהוא לא כעס, תמיד היה מסתכל בעין טובה על כל דבר. "המשגיח הזה בנה לי את החיים, הוא עשה ממני בן אדם", הוא היה אומר. וזה היה חידוש על אותו משגיח, רק הוא היה יכול לומר את זה.

היתה קבוצה של חברים מהישיבה, שהיו נפגשים בנסיעות בירושלים והיו אוכלים ביחד, בשביעי של פסח האחרון פנחס מנחם הגיע מאוחר, התנצלו בפניו שנגמר לו האוכל, מיד אמר לו פנחס מנחם, בטבעיות: אני שמח שאחרים נהנו מזה, אני כבר אסתדר! בענוות חן, בחכמה, בפירגון מכל הלב.

בעודו ילד בחיידר קיבל פעם מכה קשה בעין מאחד הילדים, בעקבותיה היה בבית חולים מספר ימים. כשהוא חזר לחיידר סיפר שהיה לו כיף בבית חולים עם הכסא גלגלים, עלה, ירד, הוא לא התלונן ולא כעס על מי שפגע בו.

תמיד בא בעקביות לחבר'ה בשעות הערב, מעולם לא חיסר. אחר פטירתו נודע שהוא התנדב תקופה מסוימת בעזר מציון, שומר על ילד, ואף אחד לא ידע מזה הכל היה בשקט, בצינעא.

השטיבל שלנו עבר שלוש תחנות, עברו ממקום למקום, והוא תמיד סייע ותיווך בין המבוגרים לצעירים, מטבע הדברים יש חיכוכים, והיו שדיברו עליו שלא נכון לעשות כך וצריך לעשות אחרת, כמובן הוא לא ענה, בשבת האחרונה לחייו אמר שככה זה בעולם הזה, עושים, ומקבלים בעיטה, וממשיכים הלאה. היום לעשותם ומחר לקבל שכרם.

בהמשך כתוב "וצדיק חונן ונותן" אפשר לומר "חונן ונותן", הצדיק נותן כל דבר עם "חן", כשפנחס היה או היה עושה טובה למאן דהו הרגשת שאתה עושה לו טובה בזה שהוא עוזר לך, הכל היה עם חן מיוחד, לאחר "שלום זכור" בשטיבל תמיד נשאר לעזור, לא משנה מה היתה השעה 12:30 - 1:00 בלילה, דברים שאף

אחד לא חשב עליהם ואף אחד לא שם לב אליהם, הוא דאג ועשה.

בתחילת הדרך בשטיבל, לא לכולם היה מקום, ויום אחד שאלו למי אין מקום, ופנחס אמר - התנצל - כביכול הוא כבר נתן את המקום שלו למישהו, אז זה לא נקרא שאין לו מקום, תמיד הוא אמר שכשאני עושה למישהו אחר אני עושה לעצמי.

ב"שבת זכור" בבוקר אחרי הסעודה הנהוגה במשתה ושמחה, הציבור עיף ונשכבים לישון בצורה המזדמנת, פנחס, בלי לחשוב פעמיים אמר: בבית שלי יש ספה ומזרונים מי שרוצה יכול לבוא אלי הביתה.

לא המדרש עיקר - הסיפורים הם לא העיקר, המעלה שאנו יכולים ללמוד היא הגישה המיוחדת שהייתה לפנחס לכל דבר.

בהמשך כתוב "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם" כמו שהוא היה אומר תמיד שמי שיושב בכלל מסתדר, וכשהוא התחיל ללמוד חו"מ הוא אמר שמי שלומד חו"מ זה ברור שהוא יושב כל החיים בכלל, אין לו אפשרות אחרת. תמיד הוא היה אומר שהוא לא מחפש להיות דיין, דיינים יהיו מספיק, הוא מחפש לדעת "חושן משפט". תורה לשמה. כמובן זה מה שעניו ראו בבית הוריו יבדלחט"א, אבא משקיע כל החיים בלימוד התורה הקדושה.

בבין הזמנים הציעו לו, שיבוא לעזור בחנות של יין ויקבל קצת כסף כדי להקל על פרנסתו. אמר לו פנחס מנחם: אני לא רוצה להזיז אצבע, לעשות משהו שיכול להוציא אותי מהכולל.

אברכים שלמדו אתו בכלל מספרים, אף פעם לא ראו אותו נרדם, מבקר עד ערב הוא למד ברציפות כל הסדר, וגם אצלנו ראו את זה, מי שהגיע פעם לשטיבל וראה איך הוא לומד עם ר' פנחס אליהו ארנריך, עומד ולומד שעות ברציפות.

אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת - החידוש האחרון בהלכה שזכינו לשמוע ממנו כמו שר' מאיר אמר מקודם, בערב יו"ט הוא קנה בקבוק יין גזוז- פנחס לא פתח בקבוקי יין בשבת כי ככה אביו נוהג, אע"פ שידע להסביר היטב את סברת המקילים וסברת המחמירים - עלה דיון אם מותר לפתוח יין גזוז ביו"ט, אולי זה נקרא אוכל נפש, ואפשר לפתוח את זה כליל הסדר או בערב יו"ט, ופנחס אמר, שזה "מפיג טעם". לא שאלנו את הרבנים למעשה אבל הרבנים התלהבו מהסברא, היה לו סברה ישרה, וחידושים מתוקים, זה דבריו של מת.

הגמ' בב"ב אומרת, "אשרי האיש שבא לכאן ותלמודו בידו" שמעתי שהיו אומרים שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. הרבי שליט"א גם אמר כשהוא הגיע לנחם שהוא מ"הרוגי מלכות": א וילע יונגערמאן, א בעסרע יונגערמאן, מהרוגי מלכות, א תלמיד חכם.

פנחס מנחם זכה ל"תלמודו בידו", הוא היה מונח בלימוד וזה היה החיים שלו. כשהגבאי מהשטיבל שלנו נכנס לרבי שליט"א לשאול במה להתחזק הרבי שליט"א אמר: "להיות טובים". וכשהוא נכנס שוב לשאול מה הפי' "להיות טובים" התשובה הייתה: "הם יודעים מה אני מתכוון".

הגמ' אומרת, "ידאגו כל החבורה כולה". הלשון "ידאגו" לא מלשון דאגה - שאדם מפחד מהבאות, אלא מלשון - לדאוג אחד לשני, לראות מה אנחנו יכולים לקחת ממעשיו הטובים כמו ששמענו מקודם מאביו הרה"ג ר' חיים דוב. והכפילות לשון של כל החבורה כולה, לומר שמתכוונים את כל סוגי החבורות, השטיבל, השיעור, והכולל, וכל הקרובים.

ה' יקום דמו. את הנקמה נשאיר לקב"ה אבל אנחנו יכולים לעשות "יקום דמו" מלשון "קימה" להקים לו שם ושארית ע"י שנלמד מדרכיו הטובים, ונקבל על עצמנו קבלות טובות לעילוי נשמתו.
"והחי ייתן אל לבו".

עצרת היזוק והתעוררות בתום ימי השבעה ישיבת "פני מנחם" בית שמש

הרה"ח דוד מרדכי פרידמן שליט"א מג"ש בישיבה

הגמ' אומרת בסוטה כשהרגו את ר' יהודה בן בבא, ביקשו לומר הי עניו. הי חסיד. תארים גדולים שאמרו על הלל הזקן, על התנאים הגדולים, ביקשו לשבח אותו בשבחים הגדולים ביותר, ולא הניחו מפני שנטרפה השעה שאין מספידים הרוגי מלכות.

הגמ' אומרת שהרוגי מלכות זה לא דבר להספד, רש"י מסביר שם במקום כי פחדו מהמלכויות, אבל אני חושב שאנשים פשוטים כמונו לא ראויים לומר הספד על הרוגי מלכות שהגמ' אומרת בב"ב אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן.

אני לא חושב שהולכים להספיד אותו עכשיו, הולכים להתעורר במה ששייך אלינו, כי באמת אין לנו השגה במעלות קדושים וטהורים, ואין אנו יכולים להבין במה מדובר.

הגמ' מדברת לאנשים שיזהרו מחטאים והגמ' אומרת מי מעיד בו? אבני ביתו וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר: "אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה" שלעתיד לבוא הכתלים של הבית מעידים מה שהוא עשה. אף פעם לא ראינו שאדם שנפטר מהעולם הבית שלו מתפרק והאבנים עולים להעיד בשמיים על מה שהוא עשה, אבל ככה הגמ' אומרת שאבני ביתו מעידים בו, מה הפי' בעדות הזאת?

אומר ה"בית ישראל" בפרשת "בהר" שלא הפי' שהאבנים באים לשמיים להעיד, הקב"ה לא צריך עדים, וחותרם יד כל אדם בו, רק הפי' הוא, אומר הבית ישראל, שהאבנים של הבית משתנים ומושפעים מההתנהגות של האדם, ואם הוא חוטא ח"ו אז הם יורדים דרגה, ואם הוא מתנהג בקדושה, אז הם סופגים את הקדושה. מי שיודע לראות, רואה.

למד אתנו כאן לפני כמה שנים הקדוש ר' פנחס מנחם הי"ד, זה לא שהוא לא נמצא כאן עכשיו, כתלי ביתו מעידים עליו, פה הוא למד, פה הוא התעלה, פה הוא התקדש, ופה יש את הקדושה שהוא השאיר פה בקירות.

כתלי בית המדרש יוכיחו, מלשון תוכחה. הקירות אומרים לנו מוסר, תלמדו ממעשיו כי פה הם נמצאים.

הפני מנחם היה אומר שכשמדברים בכית המדרש, הרי זה מושב לצים, שהמקום עצמו יורד דרגה כי דיברו שם דברים לא טובים, או דיברו באמצע הלימוד, מידה טובה מרובה להיפך כשאדם לומד תורה הוא משאיר קדושה והמקום מתעלה. הכוח של פנחס מנחם נמצא אתנו פה, ואנחנו רק צריכים ללמוד ממעשיו ולהתחזק.

אני רוצה לדבר על כמה נקודות שקשורות אלינו למעשה.

כל יום אנחנו מברכים "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו לעסוק בדברי תורה". הלשון הוא **לעסוק**, לא אומרים ללמוד תורה, אלא לעסוק, אצלנו שומעים כל הזמן שהמטרה היא לדעת תורה, להבין מה שלומדים. אומר המהר"ל חידוש עצום - יש כאלה שחולקים עליו, השו"ע הרב - שאם אדם למד והוא התייגע להבין הוא קיים מצוות לימוד תורה אע"פ שהוא לא הבין, אחרת איך אנחנו מברכים ברכה בשם ומלכות, אם לא כווננו לפירוש האמתי בירכנו ברכה לבטלה? המצווה היא לעסוק - לחפש להבין, וכמובן שצריך לרצות לחפש ולהבין. ובשלב השני אם הוא יזכה הוא יגיע גם לידיעת התורה.

דיברו על פנחס מנחם דברים מאוד גדולים, בחלק של ידיעת התורה, בחלק של התמדה, השקעה, ואנחנו צריכים להוציא חלקים ששייכים אלינו, אני זכיתי להיות אתו קרוב לשנתיים אני רוצה לומר נקודה שאני ראיתי אצלו.

בשנים הראשונות שלו הוא היה בחור מצטיין עם כשרונות מעולים, עילוי, תפיסה מהירה מאוד, כשהוא הגיע לשיעור ד', ה', חל אצלו מפנה מאוד גדול ומאוד משמעותי, הוא התחיל לעסוק בדברי תורה, הרבי ר' בונים מפשיסחא שאל את התלמידים שלו מה זה חסיד? זה אמר בכה וזה אמר בכה, עד שהוא אמר להם: יש פסוק בתורה "ולא תונו איש את עמיתו" אסור לרמות את השני, אחד שלא מרמה את השני הוא קיים את התורה, אבל חסיד זה אחד שעושה לפנים משורת הדין הוא לא רוצה לרמות את עצמו!

יש אחד שלומד ומצליח במבחנים והוא מסתדר עם מה שצריך, פנחס מנחם לא חיפש להסתדר, הוא חיפש לעסוק בדברי תורה, לא מספיק הראש המהיר ולתפוש מהר דברים, אני רוצה להבין, הוא אמר. הוא ישב ולמד שעות במטרה להבין טוב את הגמ' עם בחורים בישיבה, ועם ר' פנחס אליהו ארנרייך, וזה היה נקודת השינוי שלו, אני לא לומד בשביל להיות מצליח, הקב"ה לא צריך שנכניס דיסק לראש עם כל התורה, אין לו מזה נחת רוח, הקב"ה רוצה שנעסוק ונתייגע בדברי תורה, ועל זה מברכים **"לעסוק"**.

וזה הדבר שאפשר ללמוד ממנו לעשות עצירה ולומר אני לא צריך להסתדר עם

מבחנים וכך וכך דפים, אני רוצה להבין באמת מה שאני לומד.

הגמ' אומרת "תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי", זה היה תורה שלמדתי באף הוא רצה להבין באמת מה שהוא לומד, ולפני שהוא למד זה היה "תורת ה'" ואחרי שהוא השקיע והתייגע זה נהפך להיות "תורתו", חלק מבשרו.

יש עוד נקודה שרציתי לדבר עליה, החלק של ה"מידות טובות" הגמ' אומרת ביומא היכי דמי קידוש ה', היכי דמי "חילול ה'", כמו שאמרנו אין לנו השגה בקידוש ה', אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, אבל הגמ' מלמדת אותנו מה זה קידוש ה' ששייך אלינו "כל ששם שמיים מתאהב על ידו" כגון: שהבריות אומרות עליו ראו פלוני שלמד תורה, כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלימדו תורה".

היה מופעים לראות את ההנהגה של פנחס מנחם עם השותפים, הוא לא רצה לסגור על שותפויות לפני שהוא ראה שכולם מסודרים, הוא לא בא עם מרפקים אני תפסתי לי שותף ואני מסודר, הוא עכשיו אכפת לו מה קורה עם האחרים, "לא תונו איש את עמיתו", לא לגרום צער לשני, זה היה חלק מאוד חזק אצלו, וראינו יום יום כמה נאים מעשיו.

אנחנו צריכים לזכור מהנושא שדיברנו בהתחלה, שקורות ביתו של אדם מעידים עליו, והכוח שלו נשאר פה בקירות. אפשר להסביר קורות ביתו... מעידים עליו, שהקירות מתרים בנו ומוכיחים אותנו תלכו בדרכיו תלמדו ממעשיו, ו"משפטי ה' אמת צדקו יחדיו" וזה שייך לכל מי שקשור אליו, ופה הוא למד וגם אנחנו צריכים ללמוד ממעשיו וללכת בדרכיו.

הרה"ח ישראל פנחס גוטסמן שליט"א משגיח בישיבה גדולה בית שמש

התאספנו פה ביחד תלמידי הישיבה, הצוות של הישיבה, להתעורר.

הגמ' אומרת אחד מבני החבורה שמת ידאגו כל החבורה, וזה אומר שזה שייך לכל אחד מהיושבים פה, שיש חלק מהם שזכו ללמוד אתו פה בישיבה, וראו את הדברים שהזכירו פה מקודם, ויש חלק שהיו ממש קרובים אליו, ויש חלק שרק הכירו אותו פה מהעיר בית שמש, וכמובן יושבים פה גם האחים שלו יבלחט"א שלומדים פה בישיבה, לכולם זה שייך.

הרמב"ם מביא בהלכות תענית בהתחלה "מצוות עשה מן התורה לזעוק ולהריע על כל צרה שלא תבוא על הציבור" והגמ' אומרת כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מידה כנגד מידה, אומר רש"י, הוא לא נתאבל על שנקצרו ימי החכם אף בחייו לא יחישו מהשמיים.

קרה כזאת טרגדיה, נקצרו ימי חייו של חכם, נדרש מכל אחד מאתנו להתאבל על הדבר, וחז"ל מזהירים שיש איזה עצלות שצריך להיזהר ממנה, וצריך להבין מה ההגדרה של נקצרו ימי חייו ואיך מתאבלים על זה, מלשבת ולבכות לא ייצא שום דבר, ומהי העצלות שצריך להיזהר ממנה.

"ימי חייו", זה הכוחות והמעשים הטובים שהאדם השקיע בחיי חיותו, וזה מחייב כל אחד מאתנו "להתאבל" - לחשוב, מה אני יכול ללמוד מהמעשים הטובים של הקדוש הזה שהוא התייגע והשקיע בהם ועכשיו הם "התקצרו" - הם נפסקו, וע"י זה יאריכו לו ימיו, כל אחד ישלים את מה שהוא צריך להשלים, לכל אחד יש תפקיד שמיוחד לו, ואנחנו רוצים אריכות ימים שנצל בהם את הכוחות שיש לנו, ונמלא את התפקיד שלנו פה בעולם הזה.

עכשיו אנחנו מתאספים פה, מצד אחד להתעורר מהטרגדיה שאחד מהחבורה נתעלה במעלות קדושים ומצד שני להתבונן בעבודה שלו שהייתה יכולה להמשיך ולהתרחב, ולעשות פירות עוד ועוד.

הגמ' אומרת א"ל רב לרב שמואל בר שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא, תחמם את הציבור בהספד שתספיד אותי "דהתם קאימנא" אני יהיה שם.

ההתעוררות הזאת שאנחנו עושים פה כרגע זה דבר נדיר ביותר, יש לזה כוחות בלתי נתפסים. הזכירו מקודם את הגמ' שהרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, ובמקום שהקדוש ר' פנחס מנחם נמצא אף אחד לא יכול לעמוד במחיצה הזאת.

כל המתעצל בהספדו של "חכם" - הגמ' אומרת "איזהו חכם הלומד מכל אדם" אני חושב שפנחס מנחם עונה להגדרה הזאת, הוא תמיד היה בבחינת מקבל תמיד רצה לשמוע מה שאומרים לו ולא משנה ממי, ואנחנו היום צריכים ללמוד מדרכיו ולא להיות מתעצל ולהתאמץ בעניין.

זה קרא בימי הספירה וזה לא במקרה, ימי הספירה זה ימים של תיקון המידות, "מסכת מידות" של פנחס מנחם הייתה מסכת נדירה מאוד, וצריך ללמוד אותה טוב טוב, תלמידיו של ר"ע לא נהגו כבוד זה בזה, ואצלו זה היה הפוך, הוא כיבד כל אחד, הוא היה בשיעור של 50 בחורים בלעה"ר וכל בחור ובחור מרגיש את החסר באופן אישי, כולם בוכים, כולם מרגישים קרובים.

העין טובה שלו הייתה משהו יוצא מהכלל, הוא תמיד שמח בשמחה של השני, הוא רצה בטובה של השני, הוא עודד כל אחד שהיה זקוק לזה, הוא מצא את המילה הטובה לומר לכל אחד, אם נסכם את הכל במילה אחת, "ואהבת לרעך כמוך" כפשוטו. "גיטע מידות". ואין צריך לומר איך שהוא היה נזהר לא לפגוע במישהו אחר, לא היה לו חשבונות עם אף אחד, את הכל הוא ראה טוב.

יש עוד נקודה והיא, העניין של לימוד התורה, כמה שהוא התמסר ללימוד התורה, כמה שהוא שמח בלימוד אני הכרתי אותו בשנים היותר מבוגרות שלו, הוא היה נהנה מהלימוד, אני זוכר אותו בבוקר "פארטאגס" מטפס פה על הגבעה ורץ ללימוד בשטיבל, וכשחזר - חזר מלא שמחה ומלא סיפוק.

המג"ש הזכיר מקודם שהוא היה מקדים את כולם לפניו שיהיו מסודרים עם שותפים, ואת עצמו הוא השאיר לסוף, וכן הוא למד עם בחורים שצריכים עזרה, גם בלימוד התורה, ראו את המידות הנאצלות שלו.

השאיפה שלו הייתה לשבת באוהלה של תורה כל ימי חייו כמו אביו שיבדלחט"א, על זה הוא דיבר ואת זה הוא רצה, וזה היה מתוך שמחה ורצון אמת.

מדובר פה בטרגדיה שלא כדרך העולם, וזה מחייב אותנו כמו שהרמב"ם שהזכרנו מקודם אומר, שכשיש צרה, זועקים ומריעים, וידעו הכול שבשביל מעשיהם הרעים באה הצרה הזאת. הרמב"ם אומר שכל אחד צריך לקשר את המעשים שלו לצרה הזאת.

ממשיך הרמב"ם ואומר, אבל אם לא יזעקו ויריעו אלא יאמרו ממנהג העולם באה אלינו הצרה הזאת, זה קרה במקרה ח"ו, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת חלילה לעוד דברים לא טובים ר"ל.

יוצא מדברי הרמב"ם שלכל אדם יש חובה לחשוב מה החלק שלי בדבר הזה, אנחנו לא יודעים ואין אתנו יודע עד מה, אבל כן צריך לחשוב ולפשפש במעשים ולשפר אותם.

הגמ' אומרת בשבת, "בעוון נבלות פה וכו' ובחורי שונאי ישראל מתים, אלמנות ויתומים צועקים ואינם נענים וכו'. הגמ' אומרת לנו מה הסיבה שקורים כאלו אסונות, הבית ישראל מביא בפרשת אמור בשנת תש"י, את הווארט של ה"אמרי אמת" על הפסוק בפרשה של המגדף "ויצא בן אישה ישראלית" ורש"י מביא ב' פירושים מהיכן יצא, פי' א' מפרשה של מעלה, מפרשה של לחם הפנים, הוא לגלג, הוא צחק, הוא זלזל, והפי' השני מעולמו יצא, הוא גידף והוא הפסיד את עולמו.

נשאלת השאלה, איך הוא לגלג ואמר ראו פת צוננת זו, הרי כתוב בגמ' שכשעולי רגלים עלו, הם ראו את הלחם הפנים חם כביום הלקחו לאמור ראו חיבתכם לפני המקום? אמר האמרי אמת שלחם הפנים היה נראה לכל אחד איך שהוא הסתכל עליו, אם הוא הסתכל בחרדת קודש אז הוא ראה שזה חם, ואם הוא הסתכל בקרירות, אז הוא ראה שזה קר.

אומר הרבי הבית ישראל, מה הביא את אותו אדם ללגלג על לחם הפנים. הוא שמע שהלחם הוא חם אבל בתוך תוכו הוא חשב הרי אני יודע את המציאות, לא יכול להיות שזה נשאר ככה מאז שהוא יצא מהתנור, - הוא לא האמין באמת - אבל האמת היא שחז"ל אומרים לנו שהלחם היה חם כיום הלקחו, ויהודי צריך להאמין בדברי חז"ל, והדבר שהביא את אותו אדם ללגלג על לחם הפנים היה, חוסר באמונת חכמים.

ונביא כאן את הלשון של הרבי ה"בית ישראל" - "וזה הלימוד להאמין בדברי חז"ל, ועל ידי זה יש דיבוק בשכינה ואם מנתק עצמו קצת מגיע ליצא מעולמו".

כלומר, שני הפירושים של רש"י על המגדף הם אחד, הוא הגיע ליצא מעולמו בגלל שהוא לא האמין במה שחז"ל אמרו, כמו שכתוב בהמשך "וסמכו השומעים את ידיהם על ראשו" ואומרים לו דמך בראשך, הסיבה שהגעת למצב הזה של יצא מעולמו היא נמצאת בראש שלך - באמונה שלך - היית צריך להאמין בדברי חז"ל.

ה' יעזור שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבלינו. אמן.

אביו הרה"ג ר' חיים דוב פשוזמן שליט"א

ברשות הרב, והצוות - שאני חייב לכל אחד מהם הכרת הטוב.

שבוע שעבר ביום ראשון לאחר תפילת מנחה, הלכתי פה בבית שמש ברחוב "חזון איש" לברך ברכת האילנות. זה היה בדקות האחרונות שיכלו לברך ברכת האילנות, ראיתי שם שיירות של אנשים שנזכרו לעשות את זה ברגעים האחרונים. שמעתי אחרי זה שפנחס מנחם אמר שאם רוצים לעשות את הברכה הזאת בציבור כדאי לעשות את זה ברגעים האחרונים....

חיפשנו שמה שתי אילני מאכל ומצאנו, ובירכתי שם את הברכה בשם ומלכות, 'וברא בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם'. דיברנו שם את המאמר של רבינו הלב שמחה, שאמר מה הכוונה 'בריות טובות': "א מענטש וואס לערענט אסאך" - אדם שלומד הרבה. זה נקרא בריות טובות. למפרע התברר שאלו היו הרגעים האחרונים של בני הקדוש פנחס מנחם עלי אדמות..... שהוא היה בריות טובות, הוא היה "א מענטש וואס לערענט אסאך" ! א מענטש - הוא היה בן אדם. וואס לערענט אסאך" - היה לו קשר עם תורה כמו שהזכירו פה בין את המידות טובות שלו, ובין את קנייני התורה שלו.

כאן בישיבה, לא לפני הרבה שנים הוא גדל והתחנך, ובנה את האישיות שלו. אלו הם השנים שמלווים את האדם לאורך ימים ושנים. הוא לא זכה לאורך ימים ושנים עלי אדמות, אבל הוא כן זכה לבנות את האישיות שלו בצורה שזה היה אמור להימשך לאורך ימים ושנים, לפי התוכניות שהיו לו, לפי השאיפות שהיו לו. אם כתוב בגמרא שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ואם למדוני חז"ל חישוב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אז ברור שפה זה נאנס ומעלה עליו הכתוב - את כל התוכניות ואת כל השאיפות - כאילו שהוא ביצע את זה, כאילו שהוא קיים את זה כפי שאיפתו וכפי שהוא תכנן את החיים שלו, חיים של תורה ואהבת תורה, ותמימות וחשק בלימוד התורה.

אפשר לדבר הרבה על פנחס מנחם, זה לא סיפורי צדיקים - הגם שהוא קדוש, אין כל בריה יכול לעמוד במחיצתו - אבל סיפורי צדיקים מסתכלים על זה כמו משהו שלא קשור אלינו, סיפורי צדיקים, יש צדיקים, אנחנו אנשים פשוטים. פנחס מנחם היה בחור כמו כל הבחורים פה בישיבה, הוא התמודד עם כל ההתמודדויות של כל הבחורים שיושבים פה, והוא התגבר וזה לא היה לו קל. הוא התייגע והשקיע והתאמץ, ורק עי"ז הוא הגיע לדרגות מאוד גבוהות בקניין ובחיבור ובחשק ללימוד התורה.

אפשר לדבר על כל מיני דברים באישיות שלו, אפשר לדבר על התורה שלו, אפשר לדבר על המידות שלו, על החסידות שלו, על גינוני הקדושה והטהרה, רבים התפעלו מכל מיני דברים שהיו לו, אבל היות וסוף כל סוף פה בישיבה עוסקים רוב היום בלימוד התורה אני רוצה לדבר בעיקר על הנושא הזה של לימוד התורה. ביום שישי ישבנו שבעה כאן בבית שמש, והרה"ח ר' יצחק מאיר שפרנוביץ הגיע לנחם והוא סיפר סיפור:

פעם היה בחור שהלך לישיבה ללמוד תורה. - פעם זה לא היה כמו היום שיש טלפון ומתקשרים כל הזמן, נסעו לעיר אחרת ולא היה קשר עם ההורים. הבחור היה בחור מתמיד, עילוי, התייגע בתורה ועלה בדרגות בלימוד התורה. פעם אחת הוא קם להגיד שיעור בישיבה, וקרה אסון - באמצע השיעור הוא הרים את הידיים שלו להסביר את הסוגיא והיה שמה נברשת כבדה עשויה נחושת [פעם לא היה פלורסנטים] ותוך כדי אמירת השיעור בהיכל הישיבה, התנתקה הנברשת מהתקרה, נפלה על הראש של הבחור, ולא עלינו הוא נפטר במקום, תוך כדי אמירת השיעור. כמובן היה צער וכאב מאוד גדול, בחור הגיע ללמוד תורה ובאמצע למסור שיעור קרה כזה דבר נורא, כזה אסון. הצוות של הישיבה לא ידעו איך לבשר בשורה כזאת להורים.

היה שם איש פיקח שאמר אני לוקח את זה על עצמי. הוא נסע לעיר של ההורים ודפק בדלת ואמר להורים: יש לי בשורה מאוד מאוד קשה לבשר לכם על בנכם. ההורים התיישבו, והוא התחיל לספר: הבן שלכם בליעה"ר, מתמיד, למדן, עילוי, עלה ונתעלה בתורה ובכל מדה נכונה. לאחרונה הוא התחבר עם חברים לא טובים, לא עלינו, ולאט לאט הוא התדרדר, עד שהגיע לכזה מצב שהוא היה בדרך למנזר ח"ו להתנצר..... רחמנא ליצלן.

האבא התעלף, וצעק: "הלוואי שהוא היה מת בדרך". אמר לו אותו פיקח: כן, כן, זה מה שקרה! ואז הוסיף ואמר: זה לא היה בדרך למנזר, אלא בתוך הישיבה !! תוך כדי אמירת שיעור תורה !!!

איזה זכות יותר גדולה יכולה להיות להורים, לשמוע כזו בשורה משמחת לעומת מה שיכל להיות!

כשאנחנו מדברים על בחור שישב ולמד בישיבה, והוא זכה למות מות קדושים, אז עם כל הכאב ועם כל הקושי אנחנו צריכים להרגיש את החיבור לתורה, וזה שהוא זכה למות תוך כדי שיא פריחתו וזה שהוא רצה כל הזמן עוד ועוד והוא היה בדרך הנכונה.

הזכירו פה קודם - המגיד שיעור הרב דוד מרדכי פרידמן שליט"א דיבר - על הדרך שלו בישיבה, על ההבנה, החתירה לאמת. אספר קצת על הדרך שהוא קנה את זה, התחבר לדרכו בקנייני תורה.

יש לי תעודות בבית שתולים בסלון כל המבכנים שהוא עשה מאז שיעור א'. כל פעם הוא נבחן, תמיד הוא עשה את מה שצריך. בכל זאת החיבור שלו לתורה לא הגיע רק מזה. מי שרוצה להיות מחובר לתורה - כפי שהזכיר מקודם גיסי הרב שליט"א - צריך נעימות בתורה, חשק בתורה, וצריך גם להתייגע. אבל נשאלת השאלה, איך ? כל בחור יודע שזה התפקיד שלו, כל בחור רוצה להגיע לזה, כל אחד רואה את הפירות שיוצאים מהישיבה - אלה שנשארים בלימוד - והוא מקנא בהם, הוא רוצה גם להיות ככה. אז איפה הקושי ? איך עושים את זה ?

זה מאוד קשה להגיד משהו כללי. אבל יש כן דבר אחד ששמעתי מיהודי מחנך - אני לא עוסק בחינוך, אני עומד כאן כאבא לבן שנפטר, וב"ה להבדיל בין חיים יש לי בנים בישיבה, אני לא עומד פה כמחנך, אבל שמעתי מיהודי שעוסק בחינוך - והוא אמר לי כזה רעיון שאני מאוד חושב שזה נכון. וזה גם מאפיין את החיבור לתורה שקיבל בני פנחס מנחם.

סיפר לי אותו מחנך: שהגיע אליו בחור, בחור טוב, שנבחן ועמד בכל היעדים, הכל היה בסדר. יום אחד הוא הגיע לצוות בישיבה והוא אומר: נגמר לי החשק בלימוד, אין לי יותר חשק ללמוד. ניסו להסביר לו כמה שאתה מצליח, וכמה שאתה נבחן, וזה לא הלך, פשוט לא היה אל מי לדבר.

לקחו אותו לראש ישיבה חשוב בבני-ברק, מחנך דגול, כדי לנסות להבין מה פשר הדבר, איך אפשר כן לחבר אותו ללימוד?

הראש ישיבה ישב עם הבחור ושאל אותו: תגיד לי אתה קורא פעם עיתון ? אז הוא אומר: לפעמים. [הוא לא היה בחור חלש שראשו ורובו נמצא בחדשות] שואל אותו הראש ישיבה: מה הכי מעניין אותך בעיתון, איזה קטע אתה קורא ויש לך מזה הנאה? אז הוא אומר: שלאחרונה היה איזה כתבה שהבג"צ רודף את הציבור החרדי..... בכתבה הזאת התעניינתי ! שאל אותו הראש ישיבה: מה כל כך עניין אותך? מה ראית שם? אמר אותו בחור: מה הפי' מה ראית שם?! הרגשתי שרודפים אותי !! אז אם רודפים אותי אז זה מעניין. כן ! זה משהו שקשור אלי.

אמר לו הראש ישיבה: כשאתה לומד גמ': יש מח' אם ייאוש שלא מדעת הוי ייאוש או לא הוי ייאוש. אביי אומר לא הוי ייאוש, רבא אומר הוי ייאוש. מה זה מעניין אותי? מה זה קשור אלי?

אם אתה תיגש לגמ' ותראה את המילים "ייאוש שלא מדעת" ותעצום את העיניים

ותחשוב: ייאוש שלא מדעת מה אני חושב מה צריך להיות הדין, - אדם איבד משהו והוא לא יודע שהוא איבד את זה, מצד אחד אם היה יודע היה מתייאש, מצד שני הוא לא יודע, צריך לומר שהוי ייאוש או לא? והגעת להחלטה מה צריך להיות הדין! ועכשיו אתה מסתכל בגמ' ואתה רואה שהנה אביי אומר כמו שחשבת. אוהה, מצויין. אבל פתאום מגיע רבא ואומר אחרת. אה - רגע - למה? ואז אתה מתעצבן על רבא למה הוא לא אומר כמוני?! ואתה מנסה להבין את דבריו. אז זה נוגע אלי, זה נגדי! יש לי צד בעניין. כשבחור לומד בצורה כזאת שזה עסק פרטי שלו אז הוא מחובר ללימוד. אבל אם בחור לומד תורה כמשהו מנותק אז באמת למה שזה יהיה מעניין, מה זה קשור אלי? בשביל לקבל תעודה? אז הוא לא יקבל תעודה! לי אין הרבה ניסיון בחינוך של בחורים, אבל בכלל אני נמצא ואני רואה שאלו שלומדים את הסוגיות בצורה כזו שזה מעניין אותם וכנ"ל, האברכים האלו נשארים בלימוד, הם אלו שיש להם טעם בלימוד.

יש סיפור ידוע על ר' אלחנן וסרמן [היה ראש ישיבה בברנוביץ] הוא נסע פעם לאמריקה לאסוף כסף לישיבה, וביקשו ממנו באיזה ישיבה באמריקה לבוא לבחון את הבחורים, ולראות את הרמה שלהם. - באותם זמנים התורה באמריקה לא היתה כל כך חזקה - והוא הגיע לישיבה ודיבר איתם בלימוד ובחן אותם.

לפני שהוא יצא שאל אותו הראש ישיבה: נו... מה אתה אומר על הבחורים שלי? אמר לו ר' אלחנן: נפלא מאוד. הם מגיעים לרמה של הבחורים בברנוביץ? שואל אותו הראש ישיבה. אומר לו ר' אלחנן: בכלל לא! הם רחוקים מאוד! הראש ישיבה מאוד נפגע והוא שאל אותו: איפה הנקודה? למה אתה ככה אומר? אז אמר לו ר' אלחנן אני יסביר לך: כשלומדים את הסוגיא הראשונה בבבא מציעא כתוב שם במשנה: "שניים אוחזים בטלית... יחלוקו". מגיעה הגמ' ואומרת: "לימא מתני' דלא כבן ננס". אצלנו בישיבה כשבחור מגיע למשנה אז הוא רוצה להבין למה יחלוקו, הוא מתייגע עד שהוא מגיע להבנה שבאמת צריך להיות הדין שיחלוקו. ואז מגיעה הגמ' ואומרת לימא מתני' דלא כבן ננס, והבחור מתקומם מדוע? אני הבנתי את המשנה כל כך טוב - "מתניתין" = המשנה שלי - למה שכן ננס יסבור אחרת? אז הוא שוקע בלימוד, הוא מתחבר ללימוד, הוא חי את הלימוד. בישיבה שלך, אומר לו ר' אלחנן לאותו ראש ישיבה - כשבחור למד את המשנה יחלוקו, אז יחלוקו, שיהיה, ואז הוא מגיע לגמ' לימא מתני' דלא כבן ננס, אז זה כן כמו בן ננס, אז זה לא כמו בן ננס, מה זה נוגע אלי?!

בחור שרוצה להצליח בלימוד, יש כל מיני דברים שצריכים לעשות, צריכים להתפלל, צריכים להשקיע, צריך להעריך תורה, כמו שהרב אמר מקודם.

ויש עוד משהו, להרגיש שזה עסק פרטי שלי "לעסוק בדברי תורה" זה בעיה

שלי, הקושיא של הגמ' כואבת לי והתי' פותר לי בעיה. וכן כשלומדים את רש"י והוא מוסיף עוד הערה, זה צריך לכאוב למה זה חסר אני הבנתי את הגמ' בלי זה. אז רש"י סתם אומר !? אח"כ רואים שתוס' שואל את השאלה הזאת, אז הקושיא של תוס' כואבת לי. תוס' זה לא עוד לימוד שלומדים כדי להיבחן עליו. תוס' זה קושיות שכואבים ! כואב לבחור השאלה שתוס' שואל על רש"י או על הגמ' בגלל שזה דבר שלא מסתדר לו. המבנה לא עומד לו מול העיניים. וזה חיבור ללימוד.

המג"ש ר' דוד מרדכי פרידמן שליט"א - לא ביקשתי ממנו רשות לפני כן - אבל יש לי הכרת הטוב אליו. כשהבן שלי פנחס מנחם היה בשיעור ד', ר' דוד מרדכי אמר שהוא יכול להגיע לחיבור יותר חזק בלימוד. הוא יכול ללמוד יותר עם הבנה, יותר עם עמקות וזה ייתן לו חיבור. והוא הציע את הרעיון שפנחס ילמד עם הרה"ג ר' פנחס אליהו [ארנרייך]. הוא קבע אתו לימוד, הם למדו בעמקות, בהבנה, והוא התחבר ללימוד בגלל ההבנה, הוא קיבל מזה טעם מיוחד, וזה קשר עם התורה. גם לפני זה הוא היה אומר לחברים שהוא רוצה להישאר כל החיים בתורה. שמעתי מבחורים שגם בשיעור ג' וגם בשיעור ב' הוא כל הזמן אמר לאלו שלמדו אתו שזה התוכנית שלו. אבל איך הוא היה יכול לבצע את זה אם לא החיבור הזה !?

יש משל ידוע - אני חושב שזה אחד מהמשלים של המגיד מדובנא שהרבי מקוצק שיבח - על הפסוק "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל". משל לאחד שהיה צריך לקבל חבילה בדואר והוא אמר לשליח שלו שילך להביא לו את החבילה והוא רואה שהשליח סוחב ומתייגע ומתנשף. אז הוא אמר לשליח: זה לא החבילה שלי ! כי החבילה שלי צריכה להיות מעטפה קטנה עם הרבה תוכן אבל לא משהו כבד כזה. אומר הדובנא מגיד: ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי - אם אתה צריך להתייגע אז זה לא החבילה שלי... נשאלת השאלה, הרבה זמן אני חושב על המשל הזה, הרי "לפום צערא אגרא" לא מבקשים להתייגע? הרי על היגיעה מקבלים שכר ? איך זה מסתדר ביחד ? התשובה היא, באמת צריכים להתייגע. אבל להתייגע הפי' שע"י היגיעה זה נהיה החבילה שלי. כלומר: שאני נהיה מחובר לזה וטוב לי עם זה. אין כמעט אפשרות לבחור סטנדרטי להתייגע כל יום מחדש ולהקריב את כל השעות שלו ללימוד. אני כמעט לא מכיר כאלו אנשים. מי שזוכה לקבל טעם בלימוד אז אח"כ ההתמודדות הרבה יותר קלה, האם לחפש את הטעם בלימוד או לחפש אותו במקום אחר. האם לוותר על תענוגות העולם הזה או לא. זה כבר בחירה ! אבל הדבר הבסיסי ביותר הוא לבחור שרוצה לממש את השאיפות שלו ולהישאר כל החיים בתורה אז הדרך היא, להרגיש שהתורה זה עסק פרטי שלו לקבל בזה טעם, אז נהיה תענוג ללמוד, הוא לא צריך כל יום להילחם עם עצמו בשביל לפתוח את הגמרא ולשבת ללמוד.

אנחנו עומדים בימי הספירה. כתוב שמתו כ"ד אלף תלמידי ר"ע, בוא נתאר איזה צער, איזה כאב היה, עד כדי כך שכתוב שנשאר העולם שמם, לא נשארו ת"ח. היה שמם כל הישיבות. נקח לדוגמא את הכאב מאובדן בני ר' פנחס מנחם הקדוש - כ"ד אלף !! תלמידי ר"ע !! איך אנחנו יכולים לתאר מה היה, איך עולם התורה המשיך להתקיים ?

בניחום אבלים הגיעו הרבה, אמרו כל מיני רעיונות, שמעתי שם בשבעה ש"הפני מנחם" זיע"א כשהוא ישב שבעה על בנו ר' אריה אז הוא אמר שמישהו אחד ניחם אותו. שהוא אמר לו שכתוב בבעל התניא שכשבן אדם הולך מהעולם אז הוא "שבק חיים לכל חי" - משאיר את כל מה שהיה יכול להשיג, ומחמת קיצור ימיו לא הספיק, שזה נשאר בתוך המשפחה. אני לא מצאתי בינתיים מקור שזה נשאר בתוך המשפחה, אבל זה עצמו שהרבי "הפני מנחם" קיבל את זה, בשבילי זה מקור. אמנם יש בזה שתי גירסאות אם באמת זה מה שניחם אותו או לא. אבל מה שבטוח שכתוב בגמ' שמי שהולך בקיצור ימים, הימים שלו הולכים "לצורבא מרבנן שמעביר במיליה".

כאן בישיבת "פני מנחם" שפה למד בני פנחס מנחם, אז ברור שהכוחות נשארים, נשארים אצל הבנים שלי ה' יעזור שהם יגדלו בתורה, וגם אצל כל התלמידים.

כשמורינו רבי חיים יהושע שארר הגיע לנחם, הוא אמר דבר נפלא, ידוע שהשמחה בל"ג בעומר היא בגלל שתלמידי ר"ע הפסיקו למות. ולכאורה היו צריכים לעשות אבל על כל התלמידים שנפטרו, ולשמחה מה זו עושה. רק לפי מה שאמרנו שהכוחות נשארים, היות והכוחות נשארו אצל החמישה תלמידים שכן בנו את עולם התורה, וזה הגיע ע"י הכ"ד אלף תלמידים שנפטרו בצעירותם והשאירו חייהם לשאר התלמידים, שבק חיים לכל חי, על זה שמחים שעולם התורה נבנה על ידי זה.

אם אנחנו ניקח למעשה מכל מה שדיברנו, להתחבר לתורה, כשפותחים את הגמ' לראות את המקרה, ולעצום עיניים רגע ולחשוב מה נראה לי, מה צריך להיות הדין בכזה מקרה. ומסתכלים בגמ' ורואים את הדינים, ואז המשא ומתן של הגמ' נהיה עסק פרטי שלי, ונזכה בכך להתחבר לתורה, לקנות קנייני התורה לכל החיים, זה יכול להיות לטובת נשמתו של פנחס מנחם שהוא הלך בדרך הזאת. והשי"ת יעזור שכל אחד יצליח לממש את השאיפות שלו, וע"י זה יהיה טובה גם בשבילו וגם בשביל כולנו.

עצרת חיזוק והתעוררות בשטיבל "עטרת נחום" בית שמש בתום ימי השלושים

דבר הגבאי הרה"ח חיים מרדכי אלבוים שליט"א

אחרי מעריב התחילו להגיע שמועות, היה קשה להאמין, הלב מאן להאמין, אבל ככל שעבר הזמן היינו חייבים להאמין ולקבל את הבשורה המרה.

היינו בלויה, עין לא נשארה יבשה, עכשיו אנחנו נמצאים כבר כמעט בשלושים, השלושים עצמו יוצא מחר וזה ר"ח ולכן אנחנו מתאספים היום בער"ח לשמוע דברי התעוררות.

קשה מאוד לעורר ציבור שלם על דברים מסוימים לומר במה צריך להתחזק, בצורה כזאת או אחרת, אבל ודאי שצריך להתעורר וכל אחד ייקח את התעוררות לדברים שהוא צריך להתחזק בהם.

עכשיו נזכה לשמוע דברים מפי מורינו ישראל מנחם שליט"א

דרשת מורינו הגה"ח ישראל מנחם אלתר שליט"א

הגמ' אומרת בסנהדרין מחלוקת האם ההספד זה יקרא דחיי או יקרא דשיכבי, פה אני מרגיש שזה כבוד החיים, הכולל שלי היה פה בהיכל הזה בעטרת נחום ביחד עם הכולל של ר' חיים דוב, שנים ארוכות זכינו ללמוד פה ביחד, וזה כבוד החיים, אני מרגיש שיש לי קשר אישי למקרה הזה, יקרא דחיי.

בעיקרון הנפטר שייך לקהילת אשדוד, שם הוא נפטר, שם הוא גר, שם זה העיר הקרובה אל החלל, נשאלת השאלה מה זה שייך אלינו מה זה שייך לפה, תמיד התעוררות וההתחזקות צריכה להיות במקום ששם הוא נפטר,

הרבה תשובות בדבר, דבר ראשון, פה - בהיכל הזה, פה הוא גדל בתויר"ש, כאן הוא נטע שורשים, אבל יש כאן עוד נקודה חשובה מאוד, כל אנשי השטיבל וכל אנשי שלומינו בבית שמש קשורים למקרה של ר' חיים דוב, לחלל שנוצר פה, לכאב של המשפחה, נכון שהחלל נפטר באשדוד אבל הכאב של המשפחה זה כאב שמלווה אותם עד זיבולא בתרייתא, זה דבר שא"א להבין, וא"א להרגיש מה זה כאב של

אבא שהבן שלו מחמד עיניו נלקח ממנו.

בתחילה כולם התעוררו מהטרגדיה הנוראה, כולם השתתפו בלויה, עין לא נשארה יבשה כמו ששמענו פה, אבל אח"כ עובר שבועיים שלושה, מתיישיבים קצת, נרגעים קצת, וצריכים עכשיו לראות במה אנחנו מתעוררים שישאר מזה גם לאח"כ.

הגמ' אומרת, אחד מבני החבורה שמת תדאג כל החבורה, אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן.

פנחס מנחם, זה אמרי לה דמת קטן, פה בשטיבל הוא היה ילד קטן, בחור צעיר, אמרי לה דמת קטן, אבל בשמים הוא גדול, הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

אחד מבני החבורה שמת, כתוב את המילה "אחד", זה מורה על העניין של אחדות, זה מאחד, יש פה איזה משהו שמעורר אותנו לאחדות, והדבר שאפשר לקחת מהמקרה הזה, זה מה שהוא היה בחייו מעורר כל הזמן, - כמובן שהדבר העיקרי בחייו היה סביב לימוד התורה, שזה היה הדבר החשוב ביותר בחייו, הוא עסק בחו"מ, רצה להיות כמו אבא שלו ללמוד תורה לשמה לא ע"מ להיות דיין ולא ע"מ להיות רב, אבל היה עוד דבר מאוד חשוב בחייו, והוא, האחדות הגישמעקייטט והנעימות שהוא היה משרה על הסובבים אותו, אהבו להיות בסביבתו. האחדות זה גם עניינא דיומא אנחנו נמצאים עכשיו לפני קבלת התורה כאיש אחד בלב אחד, וזה גם מה ששמענו מהרבי - עוד לפני המקרה - בשש"פ, שעכשיו מגיעים זמנים גדולים, ימי הספירה, וזה הזמן לתיקון המידות, בין אדם לחברו, לא להכנס אחד בשני, לא לשנוא אחד את השני, לא לדבר לשה"ר אחד על השני.

אברכים מהשטיבל שלו מספרים שכשהיה וויכוחים בשטיבל שלו על נושאים מסויימים, והוא היה בראש הקבוצה שלו בשטיבל, ברגע שהגיעו להחלטה, פנחס מנחם לא היה שם, הוא לא המשיך להתווכח ולדבר דבורי סרק, מתי שלא היה צריך לדבר הוא לא דיבר.

כשאנחנו פה מתאספים לע"נ צריכים להתחזק באחדות, עצם הדבר הזה שאנחנו באים פה להשתתף בצער של חברנו, זה עצמו מעורר את האחדות. צריכים לדעת שזה מאוד קל להגיע ולהשתתף בצער של חבר מבחוץ, אבל לפעמים אנחנו צריכים גם להשקיע מבפנים, להכניס את האצבע במים קרים, להיות נושא בעול עם חברו שזה חלק ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם.

הגמ' אומרת במו"ק ג' ימים לבכי, וד' למספד, ושלושים לגיהוץ ותספורת. אנחנו נמצאים עכשיו כמעט בשלושים, אנחנו אוחזים בגיהוץ ובתספורת, מלבנים - ליבון, זה נקיון הבגד - בשלושים יום האלו אנחנו צריכים ללבן את המידות שלנו,

את הבין אדם לחברו שלנו, כל אחד ואחד יודע מה הוא יכל לתקן בשטיבל פה מסביבו, מה הוא יכל לעשות יותר בשביל החבר שלו, אחד יכול לעזור בשידוכים, אחד יכול לעזור בממון, אחד יכול לעזור בגופו, כל אחד יכול לעזור במשהו, רק קצת להתגבר על העצלות, בין אדם לחברו זה ההכנה לקבלת התורה. יכול להיות אצלנו כל מיני עשבים שוטים בראש שאדם לפעמים גודל אצלו קנאה ושנאה על השני, וזה גם דברים שאדם צריך להתרחק מהם, לגזוז את העשבים האלו.

זה העבודה שלנו וזה מה שאנחנו נקבל על עצמנו לעבוד את הבורא במידות שלנו, גם עכשיו זה עדיין לא מאוחר, לפני שבועות אדם אומר לעצמו אוחזים כבר בסוף ימי הספירה ועדיין לא התחלתי לעבוד שום דבר, אבל לא עדיין לא מאוחר, בן אדם יכול לקבל על עצמו להיות יותר טוב בין אדם לחברו.

וה' יעזור שההתחזקות הזאת תהיה לע"נ, וכמו שדמו של פנחס מנחם נרשם אצל הקב"ה - כמו שהאור החיים הק' מביא בפרשת צו שדמם של הרוגי מלכות נשאר תוסס על בגדו של הקב"ה שמור ליום נקם והדם הזה לא נמחק - גם התעוררות הזאת לא תמחק אף פעם, וה' יעזור שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו ויהיה תמיד רק שמחות, ושיהיה מליץ יושר על המשפחה, על האלמנה, ועל כל כלל ישראל, אמן.

כלל ישראל בער"ח סיוון מתפלל תפילת השל"ה, מתפללים על בנים טובים, היה לנו בן טוב שהסתובב כאן וגדל פה כילד, בחיידר שלנו, בשטיבל פה בבניין כמו ששמענו, במתיבתא שלנו, בישיבה קטנה שלנו, אולי לא הכרנו אותו, ראינו עוד ילד, אח"כ שמענו ואנחנו שומעים איזה דברים היה בו.

אנחנו רוצים עכשיו לשמוע מדודו הרה"ג ר' הערשל רוטנברג שליט"א דברי חיזוק והתעוררות:

דרשת דודו הרה"ג ר' הערשל רוטנברג שליט"א

כתוב בפסוק "טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה באשר הוא שם כל האדם והחי ייתן אל לבו". שארפע פסוק. ראיתי מסבירים, טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה באשר הוא שם כל האדם, התכלית של בן אדם זה ההמשך, זה מה שנשאר ממנו פה בעולם הזה, בן אדם הולך לבית המשתה לפעמים הוא מסיח דעת מהתכלית שלו, אבל כשהוא מגיע לבית האבל הוא נזכר מהתכלית לכן

זה יותר טוב. זאת אומרת שהזמן הזה שמתכוננים בפטירה של אברך יקר שנעקד על קידוש ה' זה זמן שאפשר לנצל אותו לכל החיים.

רגילים להגיד נפטר על קידוש ה', יש בזה דיון מה בדיוק ההגדרה, האם נפטר על קידוש ה' הכוונה היא דוקא כשבן אדם היה לו שתי ברירות, אבל מקובל אצל צדיקים שקידוש ה' נקרא גם כשבן אדם נהרג על זה שהוא יהודי.

דווקא בימים האלו שלפני שבועות רואים את הנושא של קידוש ה', באקדמות הפייטן מאריך בזה, כמה וכמה בתים בנושא של קידוש ה' שהגויים שואלים את היהודים "מנן ומאן היא רחמיך שפירא בריותא ארום בגיניה ספות מדור ארייותא", מי זה שאתה מוסר נפשך עליו, נשאלת השאלה למה אנחנו צריכים לפני מעמד הר סיני, לפני קבלת התורה, לדבר על הנושא הזה של קידוש ה', בכל מקרה זה לא כל כך נוגע היום, מקובל שהבעש"ט פעל שלא יהיה מושג שאדם יהיה לו שתי ברירות או לעבור על הדת או שיהרגו אותו, באמת בתולדות הדורות מהבעש"ט כמעט לא מצאו כזה דבר. מה העניין לדבר על הנושא הזה כל שנה ושנה כשזה כבר לכאורה לא כל כך נוגע אלינו.

זה נראה שקידוש ה' זה יסוד של יהודי, ולפני שהולכים לקבל תורה מזכירים לנו, תדע שיהודי חייב למסור את נפשו, יהודי שמוכן למסור את הנפש מסתכל על כל העולם בצורה אחרת.

אנחנו יודעים שעל שלוש עבירות החמורות חייבים למסור את הנפש, אבל זה לא בדיוק רק על שלוש עבירות, יש מצבים שעל כל אות ואות בתורה אנחנו גם צריכים למסור את הנפש, בשעת השמד וכדו', הרי אחד שמאמין בכל התורה כולה חוץ מאות אחת הוא נקרא אפיקורס, ואם ח"ו נותנים לבן אדם שני ברירות או שאתה כופר באות אחת מהתורה או שהורגים אותך אז ע"פ הלכה הוא חייב למסור את נפשו כדי לא להיות אפיקורס, זאת אומרת שהמסירות נפש נותנת הסתכלות אחרת לכל הדבר, כמו שהשו"ע כותב שהסיבה שקוראים מגילת רות בשבועות כדי לדעת שקונים את התורה ע"י ייסורים ועוני, אז עצם הדבר שאדם יודע שהוא צריך לקיים את התורה גם במצבים שהוא מצטער זה נותן לו הסתכלות הרבה יותר מעמיקה, כמו שכתוב במשנה כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה, וההסבר בזה שכשאדם יודע שהוא צריך ללמוד גם בכאלו מצבים, אז גם שהוא לומד והכל הולך לו טוב, הוא לומד ברמה אחרת לגמרי.

כשמדברים על אברך שעלה במעלות קדושים, שמסר את נפשו, אנחנו צריכים לקחת מזה הכנה לשבועות, הכנה למעמד הר סיני, לדעת שמסירות נפש זה יסוד אצל יהודי, ולא דווקא כשמקיימים את זה בפועל אלא גם כשבכוח - ברצון - הוא

מוסר את נפשו, כמו שהמשנ"ב כותב בהלכות ק"ש שכל אדם כל יום צריך לכוון בק"ש למסור את הנפש, ובכזו צורה אפשר לקבל עול מלכות שמים בצורה יותר מעמיקה.

ראיתי בספר "תעלומות חכמה" על קהלת מ"החוות דעת", עוד פשט על הפסוק "טוב לכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה", שכוונת הפסוק לומר שתילך לכזה בית האבל שהוא בבחינת בית המשתה, כשנפטר יהודי שעשה רצון ה' אז זה בחינת משתה, כמו שכתוב במדרש שהיה שתי ספינות שיצאו לדרך והיה שם אנשים שבכו והיה שם חכם אחד שאמר להם מה אתם בוכים הוא הגיע לתכלית שלו, כשיהודי נפטר מהעולם כשהוא הגיע לתכלית שלו - הוא עשה רצון ה' - אז יותר טוב ללכת לבית האבל הזה אומר החוות דעת, כי שם הוא לומד את המהות האמיתית של החיים, הוא שומע שמדברים בעיקר על החלק של בית המשתה - על החלק שהוא זכה להגיע - אז הוא זוכה להגיע לתכלית של בן אדם, ולכן יש עניין כשהולכים לבית האבל, כשמדברים על אברך שמסר את נפשו, לדבר על החלק שהוא הגיע.

כמו שהזכירו כאן מקודם לא כל כך הכרנו אבל שמענו אחרי שהוא נפטר את המסירות נפש שהיה לאברך לתורה, את היגיעה העצומה בתורה שהיה לו, והטעם בתורה שהוא זכה להגיע אליו, זה דבר שכל אחד יכול לקחת מזה, טעם בתורה.

היום בדיוק דיברתי עם הראש כולל שלו והוא אמר לי אני לא אומר לך את זה בתור משפחה, האברך הזה היה יסוד בכולל, הוא הגיע לפני כולם, ישב ולמד מתחילה ועד הסוף, הוא היה רוח החיים בה הוחלנו, החסר מורגש בכולל יום יום, אברך שזכה שיהיה לו טעם בתורה הוא אברך בדרגה אחרת לגמרי.

עוד נקודה שמאוד אפיינה אותו שהוא היה אברך פנימי, הדברים שהיו לו - היו לו באמת, לא לפי האווירה, ולא בגלל המקום בו הוא היה.

דיברנו מקודם על הנושא של מסירות נפש שיהודי צריך לקבל על עצמו כל יום בק"ש למסור את נפשו, אפשר להגיד שהבחינה של מסירות נפש מלמד אותנו עוד דבר, טבע של בן אדם שאפי' בחלקים הטובים שלו, הוא לא מספיק עקבי איתם, לא בכל המצבים הוא מחזיק בהם. כתוב בספר חסידים של ר' יהודה החסיד מהראשונים: שורש היראה כיצד, מה השורש של יראת שמים? כגון, שכל העם עומדים בחופה, וכולם מסתכלים והוא אינו מסתכל. הספר חסידים לא אומר שיראת שמים זה לא להסתכל, הוא מדגיש כולם מסתכלים והוא אינו מסתכל, לא כתוב שזה אסור, רק באיש הזה יש בו דברים פנימיים שלו שמוחדרים אצלו והוא אומר אני לא! יכול להיות שמותר, יכול להיות שאסור, אני מרגיש זה לא מתאים לי, זה נקרא יראת שמים.

כל מה שאדם עושה מתוך ההרגל, מתוך השיגרה, זה עדיין לא יראת שמים אמיתית, אבל כשיש לאדם דברים שלו שכולם מסתכלים והוא אינו מסתכל, זה יראת שמים.

ניקח דוגמא הנושא של נסיעות לחו"ל זה דבר שיש בו הרבה נקודות תורפה, אבל כולם נוסעים [לא כולם נוסעים אבל יש מספיק אנשים שנוסעים בשביל שיקרא שכולם נוסעים], ראשית, יש את החלק של עצם היציאה לחו"ל שזאת שאלה האם מותר לצאת מא"י, שנית: בדקת את הכשרות? יש הרבה מקומות שמתהדרים בכל מיני חותמות של כשרויות שאם היו פה בארץ אף אחד לא היה קורא להם הכשר טוב, אבל יש הכשר של רב פלוני! מי זה הרב הזה? ביררת?. ודבר שלישי שהוא עיקר העיקרים זה הנושא של שמירת העיניים, יש כל כך הרבה נקודות תורפה של שמירת העיניים בנסיעה, זה בשדה התעופה, וזה בדיוטי פרי שאפשר לקנות בזול, ביררת קודם? אפשר להיכנס לשם? אתה אוחז את עצמך לחסידישע יונגערמאן, אם אתה כבר נוסע תיסע כמו יהודי! ואחרי זה מקום האכסניה, זה מקום שמתאים לך? לא שח"ו אומרים שצריך ליסוע, אבל מי שכבר כן נוסע, אפשר לשכור צימר ואפשר להיות בבית מלון, יש בתי מלונות חרדיים ויש בתי מלונות גויים, להיות בכזה בית מלון זה אחד מהמקומות הכי גרועים בעולם, כל מי שידוע אומר את זה, איך יכול להיות שאברך שמתהדר בתור חסידישע יונגערמאן ולומד חסידישע ספרים, נוסע נסיעות וכדומה, איך אין לו סתירה בין שני הדברים!?

יראת שמים אמיתית הפי' שבן אדם מרגיש מצד עצמו יש לי פה איזה סתירה, זה לא מתאים לי, נכון יש דברים שמותר, אני לא אומר שמי שלא עושה את זה הוא לא בסדר, אבל לי זה לא מתאים.

אנחנו רגילים להגיד שקוצק זה מידת האמת, ולכאורה האנשים הכי פשוטים ברחוב אומרים באמת את מה שהם חושבים, אין להם כוח ללמוד ולהתפלל וכו', הם הכי קרובים לאמת? והתשובה היא שאמת יש רק אחת "אמת מלכנו אפס זולתו", ובקוצק החדירו לחפש את האמת, באמת! בצורה עקבית! כמו שמסופר שהרבי מקוצק נכנס פעם לבית מדרש בשבועות והוא אמר עכשיו אתם נמצאים פה בביהמ"ד לפני קבלת התורה אתם נראים טוב אבל "לך אמור להם שובו לכם לאוהליכם" בוא נראה אתכם איך אתם נראים כשאתם חוזרים הביתה. זאת אומרת שהוא תבע מהחסידים שלו שהכל יהיה באמת, כמו שאתה מבין שבשבועות בשעת מעמד הר סיני אתה צריך לקבל ע"ע עומ"ש, אז אם זה באמת זה צריך להיות כל השנה. הרבה "ווערטער" של הרבי מקוצק מכוונים לנקודה הזאת, כשאומרים שהמעשים של בן אדם צריכים להיות באמת הכוונה בצורה עקבית. שפת אמת תיכון לעד. אמת זה דבר שנשאר אצל בן אדם לתמיד. אנחנו רחוקים מאוד מהדרגות של "קוצקע חסידים" אבל בדברים מסויימים אדם צריך שיהיה לו נקודות של אמת שהדברים האלו הם אמת אצלו.

אצל ר' פנחס מנחם ראו שהדברים שהיו לו, היו אמיתיים, עקביים, לא בשביל הסביבה, כל דבר ודבר שהיה לו זה היה בפנימיות ובאמת, וזה דבר שאפשר לקחת ולהתלמד כמו שאמרנו מקודם בשם החוות דעת "באשר הוא שם כל האדם" שהמהות של בן אדם זה החלק שנשאר לו, החלק של בית המשתה.

אנחנו עומדים פה שבוע לפני שבועות, קודם דיברנו על הקשר של ר' פנחס מנחם לתורה, בגמ' כתוב ששואלים את האדם בבוא היום: **קביעת** עיתים לתורה? והמשנ"ב כותב בהלכות קביעת עיתים לתורה בסי' קנ"ה: צריך שיהיה לו עת **קבוע** ללמוד תורה ולא יעבירו אף אם הוא סבור להרויח הרבה. והטעם לכך שצריך שיהיה עת קבוע - כל יום באותה שעה - [מה שלא מצאנו כן בדברים אחרים כגון: תפילה וכדו'], הוא משום שיש לאדם קביעות כל יום באותה שעה והוא לא זז מהשעה, זה מראה שהתורה חשובה לו באמת.

יש משל על מעביד שרצה להראות לעובדים שלו את החשיבות של ניצול הזמן, הוא לקח כד ענק של חרס ומילא אותו באבנים גדולות, ושאל את העובדים שלו: הכד מלא? אמרו לו: כן. לקח אבני חצץ והכניס לפנים, שאל אותם המעביד: עכשיו זה מלא?? אמרו לו: וודאי, לקח המעביד חול ושפך לתוך הכד, אמרו לו העובדים עכשיו זה ודאי מלא, לקח מים ושפך לפנים וכל המים נכנסו, אמר להם המעביד עכשיו זה מלא.

הנמשל הוא שאדם רוצה לסדר את יומו, דבר ראשון הוא צריך להכניס את האבנים הגדולות, כלומר את הדברים שחשובים לו באמת. אח"כ יש מקום לכל הדברים האחרים, כי אם הוא היה מכניס קודם את החול והמים לא היה מקום לאבנים הגדולות, כשאדם שם את התורה במקום הראשון ימצא זמן גם ליתר הדברים.

קביעת עיתים לתורה, הכוונה היא שהוא מראה לעצמו ולילדים שלו שהתורה אצלו זה דבר חשוב, וזה נוגע גם לאברכים שיושבים כל היום באהלה של תורה, שהם צריכים לקבוע לעצמם זמן קבוע ביום אותו הם לא מבטלים, לא כתוב בפוסקים כמה זמן צריך שיהיה קביעת עיתים, אבל זה צריך להיות זמן שיש לו חשיבות, בדרך קבע ולא בדרך עראי.

כמו שראו אצל פנחס מנחם שהשעות של הכולל היו אצלו קודש ללימוד, הוא השקיע להגיע בזמן, תמיד היה מגיע הראשון לכולל הכין לעצמו כוס תה וכוס קפה כדי שהוא לא יצטרך לקום באמצע הסדר וכך ישב ולמד עד סוף הסדר ברציפות.

כמובן שכל אחד עם הכלים שלו והכוחות שלו והכישרונות שלו, לא כל אחד צריך לדמות את עצמו למישהו אחר, אבל אפשר לקחת מוסר השכל שהדברים שיש לבן אדם יהיו אצלו קבועים בצורה אמיתית, כמו שכל אחד מבין שאם הוא משפץ את

הבית או עושה לעצמו איזה תוכנית חיים הוא לא מסתכל על החברה אלא הוא אומר זה הבית שלי, זה החיים שלי, פה אני יחליט איך זה יראה, כך צריך להיות גם כשהוא בודק את עצמו ברוחניות לדעת שיש לי את הדברים שלי וזה נמצא אצלי, ומה שאני מבין שזה התפקיד שלי בעולם זה מה שאני יעשה.

ומצאנו בגמ' שבת, שהיה אחד מהאמוראים שהיה שוחט כל שבוע עגל למלווה מלכה. שבוע אחד הבן שלו אמר לו שלא צריך לשחוט עגל שלם למלווה מלכה אפשר להשאיר חתיכת בשר משבת וכך הוא עשה, והגיע אריה וטרף את הילד. נשאלת השאלה וכי יש חובה לשחוט עגל למלווה מלכה? זה אפי' לא מובא בהלכה בתור הידור או מידת חסידות אלא התשובה היא שאם ר' אבהו שחט עגל למלווה מלכה הפי' הוא שלפי הדרגה שלו היה לזה מקום וברגע שזה שלך אסור לך לוותר על זה ואם הוא וויתר על זה מהשמיים הראו לו שמקפידים על זה.

ה' יעזור שנזכה להתחזק מתוך התבוננות במעשיו הטובים, שהרי מובא בהלכה ששלושים יום קודם יו"ט אסור לעשות הספד אבל אם עיקר המטרה זה להתבונן במעשים ולהוסיף בעבודת ה' וודאי שאפשר, ושיהיה מליץ יושר ושלכולם יהיה כל טוב.

הרה"ח פנחס אליהו ארנרייך שליט"א

ראיתי ווארט שקצת האיר לי את העיניים על מה אנחנו נפגשים היום, כתוב בספר "אמרי חיים" בשם ר' חיים מוולאז'ין על הפסוק "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו" הוא אומר בשם הבעש"ט בדרך כלל שאדם מסתלק מהעולם צריך לעשות כל מיני דברים לע"נ, תהילים, משניות, צדקה, וכו' יש צדיקים שאין מה להוסיף להם, הם תיקנו את כל הנצרך להם, אז להם לא צריכים לשמור יארציית וכל הדברים? אומר ר' חיים בשם הבעש"ט "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו" - כשאישי ורעהו מדברים אודות יראי ה', אפי' שאין מה לתקן בהם, הם כבר תיקנו הכל, "ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו" הקב"ה כותב את זה בספר הזכרונות "ליראי ה'", לטובת אותם יראי ה' "ולחושבי שמו", והקב"ה רושם את זה גם לטובת אותם שמדברים על הצדיק ומקבלים קבלות טובות לטובתו.

יש סיפור ידוע על ה"בבא סאלי" עם אחיו ה"בבא חאקי" שלמד ברמלה והוא ביקש ממנו שיבוא לומר דברי תורה, ושיבוא לעשות "שלום בית" בנתיבות, הוא בא לעשות "שלום בית" בנתיבות ובדרך חזרה הייתה לו תאונה והוא נהרג, ה"בבא סאלי" מאוד לקח ללב את הסיפור הזה, והוא חשש שזה נגרם על ידו, אחרי כמה ימים בא אליו ה"בבא חאקי" בחלום ופניו מאירות והוא אומר לו: אחי היקר מדוע אתה כל כך מצטער תדע לך שאתה גורם לי צער בשמיים. תדע לך שאתה עשית לי טובה גדולה, בין כך נגזר עלי למות באותו זמן, ואתה גרמת שאני ימות מתוך דבר מצווה, כשאדם מת מתוך מצווה אין ערך ואין שיעור לדרגות אליהם הוא יכול להגיע. ובזה ה"בבא סאלי" התנחם.

אני חושב שר' פנחס מנחם הוא לא נפטר רק מתוך מצווה, הוא נהרג על קידוש ה', קידש ה' בחייו עוד מעט נדבר, וקידש ה' במותו, פנחס מנחם הוא קדוש, ואין פה בכלל שאלה בעניין הזה, ולפי הווארט הנ"ל אם אנחנו כן נדבר על זה, אם אנחנו כן נתבונן בדרגה שלו, אז אנחנו נוסיף גם ליראי ה' - גם לו, ובעיקר ולחושבי שמו - לנו, ואז נפטור את הדיון אם מותר להגיד הספד בימים אלו.

ר' פנחס מנחם, כולם אומרים שמכירים אותו רק אחרי שהוא נפטר, אני מצטער להגיד לכם שאני הכרתי אותו עוד כשהוא היה חי, אין לכם מושג מה מביא הייאוש, עברתי חודש ימים קשה מאוד, צר לי עליך ר' פנחס מנחם כי נעמת לי מאוד, זה

היה אחד מהחודשים הכי קשים שעברתי בחיים, נזכרתי במה שאנחנו למדנו, במה שדיברנו, נזכרתי באישיות שלו.

פנחס מנחם היה אישיות רבת גוונים, הוא היה מוח ולב ביחד, בזיקה נפלאה של שכל ורגש, אני עוד מעט יסביר את זה קצת, הוא היה גוף בריא ונפש בריאה, והוא היה מצויין בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.

אני רוצה להיכנס לכמה פרטים שאנחנו יכולים ללמוד ממנו.

דיברו על התורה, יש כמה נקודות בתורה, ואני רוצה לדבר על כמה פרטים שאנחנו נוכל ללמוד מהם.

שמחה של מצווה, ה"בית ישראל" אמר כמה פעמים שאחד הבעיות הגדולות של הדור שחסר שמחה של מצווה, לא שמחים, לא משתוקקים לעשות מצווה, ללמוד את התורה בחשק, בהתלהבות, בחשק, באהבה, כמו שהיו בדורות קודמים.

כותלי השטיבל יוכיחו - הכתלים האלה - את אהבת התורה האמיתית שאהב פנחס מנחם את התורה, אנחנו למדנו פה בפניה הזאת, קבענו ללמוד שעה וחצי - שעתיים ביום, לא ידענו אם הוא מסוגל יותר, בפועל אנחנו למדנו ארבע שעות והייתם צריכים לראות באיזה חשק ובאיזה התלהבות הוא פתח את הגמ', אבל בעיקר הייתם צריכים לראות באיזה כאב הוא סגר את הגמ', אחרי ארבע שעות הוא היה עם אותו ברען של תחילת הלימוד, היה לו השתוקקות אמיתית ללמוד ולהבין.

השפ"א אומר בפרשת בא תרמ"ב, כל מצווה שקיבלו עליהם בשמחה עדיין עושים אותה בשמחה, למה אוכלים מצה בפסח בשמחה כי קיבלו את יציאת מצרים בשמחה, וודאי שהם רצו לצאת ממצרים, מה הגדולה שהם קיבלו את המצווה של קרבן פסח בשמחה?

מסביר השפ"א זה שהם לקחו את השה בשמחה, זה הגדולה! שוו בנפשכם, הם היו במצרים עבדים לפרעה 210 שנה, אני עבדך בן אמתך, גם הסבא שלהם עוד היה כאן עבד, סגר עליהם המדבר, ופתאום אומרים להם תקחו את האלוה של האדונים שלכם ותשחטו אותו, הדבר הראשון שהם היו צריכים לומר, איך? הם יהרגו אותנו. אומרת התורה "ויקוד העם וישתחוו לה" הם שמחו עם כל הלב עם כל הקושי, וקשרו את זה למיטות בריש גלי.

אומר השפ"א "משארותם צרורות בשמלותם על שכמם" זה היה חיבת המצווה, אבל לא סתם, המצווה עושה רשימה על הבן אדם, ורק אם עושים אותה בשמחה, שמלותם זה הלבוש, אדם שעושה את המצוות בשמחה, לא רק הנפש נהיית מתוקנת גם הגוף נהיה מתוקן, כל הבן אדם נהיה חפצא אחרת, פנחס מנחם היה חפצא של תלמיד חכם.

אנחנו עומדים בימים שלפני שבועות, כתוב בפסוק, "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני" אומר השם משמואל בשם האבני נזר, יש אדם שלומד ומעמיק כדי לדעת, ויש אדם שלומד עם חיות וזה התורה שהקב"ה רוצה שילמדו, לימוד עם רגש, עם שמחה של מצווה, וזה הפי' בגמ' "מי חכם ויבן את אלה" הקב"ה אמר על מה אבדה הארץ על עזבם את תורת, שלא בירכו בתורה תחילה מסביר האבני נזר, שהם לא למדו בחשק והתלהבות ומתוך רגשת הלב והתורה לא הייתה חשובה להם ולכן הם לא בירכו עליה ועל זה אבדה הארץ.

אצל פנחס מנחם היה ממש תיקון לדבר הזה הייתה שמחה של מצווה אמיתית, מביא הקדושת לוי, "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר" אם אתה רוצה להגיע למראה כבוד ה', זה רק ע"י אש אוכלת בראש ההר, ע"י התלהבות וחשק ושמחה של מצווה.

בנושא הזה של שמחה, הוא היה מצויין, כל הבנה, כל חידוש, זה היה כמוצא שלל רב, ואם אנחנו נתחבר לדבר הזה, ונגיע למשהו שמחה בתורה, אנחנו נראה אחרת. כשנולד לפנחס מנחם הבן שלו הוא היה ממש מאושר, הוא בא אלי ושאל אותי למה לא מקריבים קרבן תודה, אני לא ידעתי מה לענות לו. והוא שאל את הנכד שלי והוא אמר לו שהמנחת חינוך בסימן תקכ"ח שואל את השאלה הזאת והוא נשאר בצ"ע, והוא מסיים: "וקשה לעני להשיג טעמי תורתנו הקדושה ומחשבות השי"ת עמקו". והמנחת חינוך זה ספר עמוק וזה הפעם היחידה שכך הוא אומר, זה נראה כאילו זה נכתב בשבלינו עכשיו, שבא פנחס מנחם ושאל את השאלה הזאת ומצא שכך כתוב במנחת חינוך ולאחר זמן הוא לא יהיה איתנו כדי שאנחנו במצב הזה נראה את המילים האלו "ומחשבות הקב"ה עמקו" - אנחנו לא מבינים חשבונות שמיים!

הקב"ה יעזור שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו ובלע המוות לנצח. אמן.

הרב דיבר מקודם על קביעת עיתים לתורה שפנחס מנחם קבע עיתים לתורה, אני חושב שהיה לו דוגמא מי שרואה פה יום את אביו יבדלחט"א הרה"ג ר' חיים דוב בערב אחרי יום שלם בכולל יושב ולומד פה עם השותף ביגיעה עצומה, ודווקא בתקופה האחרונה מתוך היגון והכאב אנחנו רואים פה עוז ותעצמות נפש שלא הכרנו קודם איך חוזרים למסלול וזה בשבלינו ספר מוסר חי.

נבקש מהרה"ג ר' חיים דוב שיישא דברים.

דרשת אביו הרה"ג ר' היים דוב פשוזמן שליט"א

הרב אמר שאם לוקחים משהו למעשה אפשר להגיד הספד.

ברשות מורינו ישראל מנחם, השווער שלי, הרב שליט"א, וכל הציבור החשוב שהתאסף כדי להתחזק ולהתעורר ולהוציא דברים למעשה לע"נ בני.

לפני ארבע שבועות בשעות האלו עם דמדומי חמה, היה שקיעת החמה של בני הקדוש פנחס מנחם.

אז באותו יום ראשון היה יום מאוד קשה, באתי הביתה אחרי מנחה פה בשטיבל, ושמעו שיש הרבה הפגזות ברחבי הארץ, שלא היה כדוגמתם אף פעם, זו היתה ההגדרה. 900 רקטות שוגרו בכמה ימים בודדים, והאחרון שנורה היה הרקטה שפגע בבני, שלושה רסיסים חדרו לתוך לבו. היו שם עוד אנשים, וזה חדר רק אליו, אנחנו רואים שזה משמיים, זה מכוון, בכל דבר שקורה בעולם יש השגחה עליונה, ופה הרבש"ע הראה לנו את זה, ומיד אחרי זה ראו שהפסיקו הטילים, וה' יעזור שזה יחזיק הרבה זמן.

בימי השבעה התקשר אלי ר' אליעזר בוים שליט"א, הוא היה מג"ש שלי בישיבה קטנה, הוא התקשר לנחם. הוא גם קבר בן לפני כחודש, והוא אמר לי מה שאמר בהספד על בנו, על הפסוק בתהילים "רוח סערה עושה דברו" כשיש רוח סערה עפים ברוח אלפי פריטים, ויש אפשרות לחשוב שהרוח סערה זה באמת מהרבש"ע אבל מה שקורה אח"כ זה רק תוצאה ח"ו, מגיע הפסוק ואומר 'רוח סערה עושה דברו' כל מה שנעשה מהרוח סערה, זה מדברו של הרבש"ע, כל פריט שעף ברוח זה שליחות מיוחדת, שום דבר לא קורה מעצמו.

בימי השבעה חשבתי, שכתוב בפסוק באיכה "מפני ידך בדד ישבתי" אומר המדרש: נגעה בי ידו של פרעה ולא ישבתי בדד, נגעה בי ידו של סנחריב ולא ישבתי בדד, כיון שנגעה בי ידך ישבתי בדד. נשאלת השאלה ידם של פרעה וסנחריב זה לא ידו של הקב"ה? הרי כל כוח פה בעולם זה ידו של הקב"ה, מה הכוונה נגעה בי ידו של הקב"ה אז ישבתי בדד? ועוד, מסופר על האדמו"ר מצאנז בעל "הדברי חיים" שכשהוא חזר מהלויה של הבן שלו הוא אמר שכשמקבלים מכה ומסתובבים ורואים שזה מידיד, הרי זה טפיחת שכם, אות של קרבה. כשמקבלים מכה מידו של הקב"ה זה אות של קרבה מרגישים שזה טפיחת שכם. במדרש כתוב לכאורה ההיפך שנגעה בי ידו של הקב"ה - אז כן ישבתי בדד.

התשובה היא, שכשמגיעה גזירה משמיים יש כמה דרכים להסתכל על זה. נגעה בי ידו של פרעה, אחד שמסתכל על זה כידו של פרעה, הוא מנתק את זה לגמרי

מהקב"ה אז זה לא ישבתי בדד, הוא בכלל לא קולט שמדברים אליו, הוא חושב שזה בא לו סתם, הוא חושב שחמאס שיגר את הטיל, אבל אם אדם מתבונן ושם לב שזה מהקב"ה, שנגעה בי ידו של הקב"ה אז ישבתי בדד, יש לו השגחה משמיים, יש לו מסר משמיים. אח"כ אפשר להגיע למדרגה עוד יותר גבוהה מזו, שעוד מרגישים בזה קרבה לקב"ה.

במקרה שלנו שרואים את ההשגחה כל כך במדוייק, עשרות אנשים היו שם בבניין, היו אנשים שעמדו יותר בפנים והיו שעמדו יותר בחוץ ובאף אחד לא פגע שום רסיס, והוא קיבל שלושה רסיסים, זכינו לראות שזה נגעה בי ידו של הקב"ה, מדברים אלינו, וצריכים להתבונן ולהוציא מזה משהו למעשה.

העיר בית שמש לכאורה זה לא מקום החלל כמו שמורינו ישראל מנחם אמר מקודם, אבל זה כן המקום שבו הוא גדל. רואים בפסוק לגבי נערה המאורסה שלוקחים אותה ל"פתח בית אביה" לאמור, ראו גידולים שגידלתם, זאת אומרת שיש לזה משמעות. פה בבית שמש הוא למד בחיידר כמו שהגבאי הזכיר, למד במתיבתא, בישיבה, וגם פה בשטיבל הוא גדל, צמח, והתייגע, פה הוא בנה את האישיות שלו לחייו הקצרים, ופה הוא סידר את התוכניות שלו להמשך דרכו, ואם חז"ל אמרו שמי שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשהו, אז פה זה ודאי נאנס, וכל התוכניות שלו מעלה עליו הכתוב כאילו עשהו.

נמצא שכאן זה המקום שאנחנו צריכים לראות איך אנחנו לוקחים ממעשיו הטובים משהו למעשה.

יש הרבה דברים ללמוד למעשה מהבן שלי ר' פנחס מנחם, כמו שמורינו ישראל מנחם דיבר מקודם, הנושא של האחדות, של המידות טובות שלו, הרבה ציינו את זה שהוא אף פעם לא הקפיד על אנשים, הוא תמיד היה הראשון לעשות בשביל השני, והוא הרגיש שנתינה זה לקבל.

יש גם את הנושא שהרב הזכיר מקודם שכל מה שהוא עשה זה היה מהפנימיות שלו ועד הסוף, וגם בזמן הפטירה - ככה מספרים אלו שהיו אתו - שהוא אז יותר החוצה כדי לא להיות בתערובת שהיה שם בפנים, הוא קידש שם שמיים בחייו והוא זכה לקדש שם שמיים במיתתו.

אבל החלק העיקרי שאני רוצה לדבר עליו עכשיו שאפשר לקחת מזה למעשה, זה החלק של התורה שלו, כמו שהזכירו פה כולם שעיקר היגיעה שלו, ועיקר התוכניות שלו והסדר יום שלו היה סביב תורה, הוא השקיע בזה והוא רצה לגדול בזה, והוא קידש שם שמיים בזה גם כן, גם בחייו וגם במיתתו. בחייו, כי אברכים בכולל למדו ממנו מה זה רצינות בלימוד, איך מנצלים את הזמן ללימוד בחיות,

כמו שאמרו לי כמה אברכים מהכולל. ובמיתתו, לכאורה יש פה שאלה מאוד חזקה, כתוב בפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" הפשט הפשוט של מצוות "ונקדשתי" הוא, שאם נותנים לבן אדם שתי ברירות או שתעבור עבירה או שהורגים אותך, והוא בוחר למות על קידוש ה', הרי הוא מקיים מצוות "ונקדשתי", הוא נקרא קדוש. מרגלא בפומייהו דאינשי לומר שאחד שנהרג בגלל שהוא יהודי גם אם לא נתנו לו שתי ברירות, הוא ג"כ נקרא קדוש. ונשאלת השאלה מה ההגדרה של זה, לא שאני הולך לפקפק על זה אם זה מה שמקובל אצל העולם ודאי שהוא נקרא קדוש, כמו שהרבי אמר לנו בשבעה שהוא נחשב "הרוגי מלכות", אבל צריך להבין מה ההסבר בדבר הזה, כי לכאורה ס"ת שנשרף זה חילול שם שמיים, צמים על זה, יהודי שנמצא בסכנה מחללים שבת כדי להציל אותו, אז במקרה כזה שהוא נהרג ע"י הטיל של האויב צריך להבין מה הקידוש שם שמיים בזה שהוא נהרג?

אפשר להגיד הרבה הסברים וסברות, אבל המציאות בשטח שרואים שכזה דבר מקדש שם שמיים, הקידוש שם שמיים שנהיה מהפטירה שלו הדהד ברחבי העולם, אנשים חזרו בתשובה, אנשים התחזקו בהרבה דברים, מכל גווי הקשת, באמריקה בלייקווד נוסדו שיעורי תורה, התקשר אלי מלמד בחיידר בקווינס באמצע השבעה ואמר לי שהם כל יום לומדים משניות לע"נ, בכל העולם זה עשה קידוש שם שמיים נורא.

סיפר לי מישהו בשבעה שהוא היה בבית חולים והיתה שם קבוצה של אנשים חילוניים, והם דיברו על התמונה של פנחס מנחם, ואחד אמר שכבר שנים שהוא לא הניח תפילין ואחרי שהוא ראה את התמונה הזאת הוא התחיל בחזרה להניח תפילין והוא עודד גם אנשים אחרים לעשות ככה.

היה קידוש ה' מאוד גדול, ולא תמיד אנחנו מבינים איך זה עובד, וכמו שהרב הזכיר מקודם מה שכתוב באקדמות "מנן ומאן הוא רחמך" - יהודים שחיים בגלות ועוברים כאלו דברים "כי עליך הורגנו כל היום" והם לא נוטשים את האמונה ונשארים נאמנים לקב"ה גם בכאלו מצבים זה מראה על קשר דם של היהודים לקב"ה, וזה מקדש שם שמיים.

דיברנו קודם על הנושא של חיזוק בתורה. מאוד קשה בכזה ציבור להגיד עצות, אבל אפשר לדבר על נקודה מסוימת שכאן בשטיבל הוא השקיע בזה ובנה את האישיות שלו, בשיעור היומי שהיה לו עם הרה"ג ר' פנחס אליהו ארנרייך שליט"א. וזה היה החיבור שלו לתורה - פנחס מנחם לא עיגל פינות, תמיד חיפש להבין לעומקה של הסוגיא, וזה נתן לו צידה להמשך דרכו בלימוד חו"מ שבזה הוא בחר ללמוד אחרי החתונה - כל אחד עם החלק שלו בתורה שהוא מבין ונמשך אליו - אבל הנקודה המרכזית היא לא לצאת ידי חובה, התורה נקנית ע"י שזה חלק

מהאדם, זה מעניין אותו והקושיא של הגמ' מטרידה אותו והתי' מיישב לו בעיה. מסופר על הגאון הקדוש הרב אלחנן וסרמן הי"ד, שהיה ראש ישיבת ברנביץ', שהוא נסע פעם לאסוף כסף באמריקה. בהיותו שם ביקש ממנו אחד מראשי הישיבות שיבוא לישיבה שלו לבחון את הבחורים. ר' אלחנן הגיע ובחן את הבחורים. כשסיים ניגש אליו הראש ישיבה ושאל אותו: מה אתה אומר על הבחורים שלי? אמר לו ר' אלחנן: בחורים טובים. שאל אותו הראש ישיבה: הם מגיעים לרמה של הבחורים בברנוביץ? אמר לו ר' אלחנן: בכלל לא מתקרבים! שאל אותו הראש ישיבה: מה החילוק? אמר לו ר' אלחנן: כשהבחורים בברנוביץ לומדים את המשנה "שנים אוזנים בטלית וכו' יחלוקו" זה מעניין אותם מה הסיבה שיחלוקו, והם מתעמקים להבין אותה עד שמגיעים להבנת הענין למה צריך להיות יחלוקו. אח"כ כשמגיעים לשאלת הגמ' 'לימא מתניתין דלא כבן ננס' זה כואב ומציק להם באמת מדוע בן ננס לא אווז כמוני, 'מתניתין' - המשנה שלנו - ובכזאת צורה הם מתחברים לתורה והם לא שוכחים, כי זה חלק מהם. כאן בישיבה לומדים שניים אווזים בטלית יחלוקו, נו אז יחלוקו, זה לא מעניין אותם באמת למה יחלוקו, אח"כ שואלת הגמרא לימא דלא כבן ננס, אז מה יש, אז כן בן ננס לא בן ננס, מה זה עסק שלי, לכן השאלה לא מטרידה אותם והתירוץ לא מיישב להם איזה בעייה, ולכן הם לא זוכרים את הלימוד כי זה לא חלק מהם.

כתוב בפסוק "ולא ואותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל". יש משל של המגיד מדובנא על הפסוק הזה - שזה אחד מהמשלים של המגיד מדובנא שהרבי מקוצק שיבח אותם - שאדם אחד שלח את שליחו לקחת בשבילו חבילה מהדואר וכשהוא ראה את השליח מזיע ויגע מכובד החבילה הוא אמר לו: זה לא החבילה שלי. שאל אותו השליח מאיפה אתה יודע שזה לא שלך. ענה לו בעל הבית אם אתה כל כך מתייגע ומזיע סימן שזה לא החבילה שלי, החבילה שלי לא כל כך כבידה! והנמשל הוא: אם עבודת ה' זה "יגעת בי ישראל" זה יגיעה ומשא כבד מדי, סימן ש"לא ואתי קראת יעקב" סימן שזה לא עבודת ה' לשמה, סימן שאתה לא מתכוון אותי בעבודה שלך, אומר הקב"ה.

ולכאורה השאלה זועקת, הרי אנחנו יודעים שבעבודת ה' צריך להתייגע ו"לפום צערא אגרא" ואיך כאן הפסוק אומר לנו שאם זה יגיעה אז זה לא עבודת ה'? והתשובה היא: שבוודאי צריכים להתייגע, אבל היגיעה צריכה להיות בצורה כזאת שאחרי שכן אדם מתייגע הוא רוצה להיות שם, הוא נהנה מזה - במקום הזה של עוסקי התורה, הוא אוהב את זה והוא חי את זה, ורק בכזאת צורה אפשר להגיע לאהבת התורה.

הנקודה השנייה שאפשר להתחזק בתורה זה הנושא של "קביעת עיתים לתורה".

לאחרונה היה כנס של כל "גור" ומה ששמעו זה היה על הנושא של קביעת עיתים לתורה. הרב הסביר מקודם שקביעות מגיע ע"י שמוותרים על דברים אחרים. כתוב באקדמות: "קביעות כן תהוון בהנהו חבורתא" הקביעות זה עושה את החשיבות של הדבר, זה מראה שזה חשוב לו יותר מכל דבר אחר והוא מוכן להפסיד בשביל זה, וזה גם כן נקרא מסירות נפש שהוא מוסר את כל הרצונות האחרים שלו ומגיע לשיעור תורה. יגיעה כזאת אינה בגדר של 'לא אותי קראת', זה נותן קנין תורה, אדרבא עי"ז זה נהיה העסק שלו.

בימי השבעה יש כל מיני סוגים של אנשים שמגיעים לנחם, עם כל מיני סוגי ניחומים למיניהם, יש סוגי נחמות של 'ונחמתא דאמירן בעלמא', יש כל מיני סוגי נחמות שזה "אמירה בעלמא", זה לא מנחם. איזה סוג של אמירה הרגשתי שניחם אותי באמת, שזה היה 'וינחם אותו וידבר אל ליבו'? כשהגיעו אברכים ואמרו שהם קיבלו על עצמם קבלות טובות לע"נ, ויש כאלו שאמרו שזה אפי' שינה להם תפיסת חיים, או בעקבות הדברים שהוא השמיע בחייו והם התבוננו בזה לאחר פטירתו, או בעקבות הפטירה שלו בכזאת צורה של קידוש ה', זה הנחמה האמתית.

הרבי שליט"א סיפר בניחום אבלים את הסיפור על החידושי הרי"ם שכשהוא חזר מהלוויה של הבן שלו הוא אמר שהיה ציבור גדול בלוויה. וה"אמרי אמת" הסביר שהעניין של ציבור גדול בלוויה הוא, שהרי א"א לעשות מצוות אחרי הפטירה, אבל כל מצווה שעושים בזכות הנפטר זה נזקף לזכותו וזה עושה טובה לנשמה, וכל אחד שמגיע ללוות את המת זה מצווה וזה נזקף לזכותו של המת, וככל שיש ציבור יותר גדול יש יותר זכויות. הוא הדין והוא הדבר אמר הרבי שליט"א, גם בניחום אבלים שהרי כשם שמצווה לנחם כך מצווה להתנחם אז כל ניחום שהאבלים מקבלים זה עושה טובה לנשמה.

כשיהודי מתעורר ומקבל על עצמו קבלות טובות בזכות הנפטר זה עושה טובה לנשמה, וזה הנחמה האמתית.

אברך סיפר לי, שהוא כבר התחיל לעבוד חצי יום, וכשהוא שמע שפנחס מנחם אמר בשבת האחרונה שלו שהשאיפה שלו זה לשבת כל החיים כולל והוא התבונן בפטירה שלו, הוא הודיע לב"ב שהוא לא חוזר לעבודה, הוא חוזר לכולל.

הגיע בחור מבוגר לנחם, והוא סיפר לי שהוא הולך להתחתן והתוכנית שלו הייתה שמיד אחרי החתונה הוא הולך לעבוד, והוא לא הולך לכולל בכלל. והוא שינה את תפיסת חייו בעקבות הקידוש ה' שהיה כאן.

אלו הם הניחומים האמתיים! וכל אחד שמקבל על עצמו משהו קטן להוסיף, זה טובה לנשמה.

לכאורה רואים מאוד ברור שמיד אחרי שפנחס מנחם נהרג, הפסיקו הטילים. יש מקורות לזה, גם באר"י הקדוש מובא, שלפעמים הקב"ה לוקח מישהו אחד וזה מבטל גזירות ודינים קשים, יש מושג של "קרבן ציבור". אם אנחנו רוצים שזה ימשיך להיות הגנה, אז אם אנחנו יכולים להוסיף זכויות לע"נ זה ימשיך להיות יותר הגנה.

ה' יעזור שיצא מזה דברים טובים למעשה, ומאוד אשמח ואכיר טובה לכל אחד שיקבל על עצמו קבלות טובות, וזה יהיה לעילוי נשמתו.

אסיפת היזוק והתעוררות לחברי השיעור במלאות ימי השלושים

הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א

כל דבר רוחני שקרה לעם ישראל שייך לכל הדורות, אפי' דברים שהיו לפני הרבה שנים נשאר רושם לימים האלו לכל הדורות, "זכר עשה לנפלאותיו" הקב"ה עשה זכר לזמנים הטובים אם זה שבועות ואם זה יו"ט אחר זה נשאר לדורות, נשאר זכר לתמיד כי "חנון ורחום ה'" היות והקב"ה ידע שיהיו דורות יותר חלשים שלא יהיו קרובים אל האבות ולא יהיו קרובים למתן תורה אז הוא השאיר זכר לכל הדורות.

אנחנו עומדים קרוב לחג השבועות זמן מתן תורתנו ובכל שנה ושנה מתעורר קבלת התורה. השפ"א כותב שהחג הזה נקרא "חג השבועות" ולפי פשוטו ההסבר הוא, כמו שהגמ' אומרת מניין ליום השביעי מניין, סופרים שבועות, "שבעה שבועות תספר לך", אבל השפ"א אומר שזה נקרא חג השבועות מלשון "שבועה", הגמ' אומרת (שבועות ל"ו) שאם בן אדם אומר זה שתי פעמים זה לשון שבועה, כלל ישראל אמרו כל אשר דיבר ה' נעשה וזה כתוב פעמיים אז זה לשון שבועה כלל ישראל נשבעו כביכול ש"כל אשר דיבר ה' נעשה", אומר השפ"א כביכול הקב"ה גם נשבע, שכתוב פעמיים ב"עשרת הדברות" אנוכי ה' אלוקיך וגו' אז כביכול הקב"ה גם נשבע, והשבועות שכלל ישראל נשבעו - שהם יעשו את דבר ה' - והשבועה שהקב"ה נשבע לעם ישראל - שהוא ה' אלוקיהם - זה מתחדש בכל שנה ושנה בחג השבועות, שכל יהודי כל שנה בחג השבועות נשבע כביכול שהוא יקיים את רצון ה'.

המדרש אומר בפרשת במדבר, שהתורה ניתנה באש ובמים ובמדבר, מפרש ה"אמרי אמת": "באש" - אש עולה כלפי מעלה, כל מילה של תורה - אומר הא"א - זה מרומם את האדם עד השמיים, כי כשכן אדם עוסק בתורה אז הוא כביכול דבוק עם הקב"ה בעצמו "אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא" אז כל מילה של תורה זה דבקות הכי גדולה שיכול להיות ועצם הדבקות מרוממת את האדם עד השמיים, זה הכוונה באש. "במים" - כתוב בחז"ל מה מים הולכים ממקום גבוה למקום נמוך כך כל אדם צריך לא להתגאות, להחזיק עצמו בענווה. "במדבר" - הוא מפרש, כמו שהמדבר זה מקום הפקר לא היה להם שום תאוות גשמיות להימשך אחריהם שם, היה להם "מן" "לחם אבירים אכל איש", היה להם "בארה של מרים" ככה אדם צריך להשתדל כמה שיותר לא להיות קשור לתאוות גשמיות.

בספר "שמירת הלשון" החפץ חיים מביא לשונות מבהילים בשם הזוהר הקדוש על חשיבות העסק בתורה, בשער התורה פרק ב' הוא מביא את לשון הזוה"ק בפרשת וישב עמוד קכ"ד וזה לשון הזוה"ק: ר' יהודה פתח ואמר "תורת ה' תמימה משיבת נפש" כמה אית ליה לבר נשא לאישתדלי באורייתא - כמה בני אדם צריכים להשתדל לעסוק בתורה - דכל מאן דאישתדל באורייתא - כל מי שמשתדל ומתאמץ ועוסק בתורה - להווי ליה חייך - יש לו חיים - בעלמא הדין ובעלמא דאתי - בעולם הזה ובעולם הבא - וזכי לתרי עלמין - והוא זוכה לשני עולמות - ואפי' מאן דאשתדל באורייתא ולא אשתדל בה לשמה כדקבעי - ואפי' מי שעוסק בתורה ולא עוסק בה לשמה כמו שצריך - זכי לאגר טב בהדין עלמא ולא דיינינן ליה בההוא עלמא - זוכה לשכר טוב בעולם הזה ולא דנים אותו בעולם הבא -

כל רגע של לימוד = 200 מצוות של לימוד התורה, כך כותב הח"ח, שהוא הסתכל על השעון והוא ראה שבערך 200 מילים אדם יכול לדבר בדקה, וכל מילה זה מצווה של לימוד התורה, הרי לך שבכל דקה של לימוד אדם יכול לקיים קרוב למאתיים מצוות, וכשלומדים שעה שלימה זה אין ערוך, סדר שלם, ובפרט אם לומדים בחבורה, לימוד תורה ברבים, מעלתה גדולה עד למאוד.

שמעתי פעם מיהודי שהיה בתקופת השואה במחנות והגיע מכתב מר' מנחם מנדל מפאבניץ, והוא כותב שהוא ראה את ה"שפת אמת" בחלום, והוא שאל את השפ"א: איך זה שבשמיים לא עושים רעש שיש גזירות כאלו קשות? כל הגזירות הנוראות שהיו בתקופת השואה. אמר לו השפ"א: שהגזירה הזאת היא גזירה מאוד מאוד קשה! דבר אחד יכול לעצור ולבטל את הגזירה, "לימוד תורה ברבים". והוא כתב מכתבים לכל המחנות, שיעסקו בתורה ויעשו שיעורים ביחד.

כשלומדים בחבורה חדא, לימוד תורה ברבים, זה לאין ערוך, זה מבטל גזירות, זה מוריד השפעות ברוחניות ובגשמיות, בכללות ובפרטיות.

הקב"ה יעזור שנזכה כולנו לקבלת התורה, שבועות זה הרי גם זמן של תפילה, ידוע הווארט של הרבי ה"בית ישראל" על הגמ' במסכת מגילה, שהמן הטיל גורל וכשזה יצא בחודש אדר הוא מאוד שמח, כי משה רבינו נפטר בחודש אדר, אומרת הגמ' שהמן לא ידע שמשה רבינו גם נולד בחודש אדר, אומר הבית ישראל שהמן חשב שכשמשה רבינו מסתלק אז נפסק הכוח של משה רבינו, והוא לא ידע שהכוח של משה רבינו נולד עכשיו בכלל ישראל כמו שכתוב בזוהר הקדוש אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא ובכל נפשא ונפשא, את זה המן לא השיג, הוא ידע שמשה רבינו נולד באדר אומר הבית ישראל, אבל הוא לא ידע שכוחו של משה רבינו מתחזק יותר בפטירתו ומתפשט בכל יהודי ויהודי.

דוד המלך ג"כ נפטר בשבועות, ודוד המלך עניינו תפילה "ואני תפילה", אז הכוח

של תפילה מדוד המלך ג"כ נשאר אצל כלל ישראל בעצרת, ולכן - מסביר ה"שפת אמת" את עניין שתי הלחם שהיו מקריבים בשבועות - שזה מרמז על קול תורה וקול תפילה, ובשבועות יש את שני הכוחות, גם את כוח התורה של משה רבינו וגם את כוח התפילה של דוד המלך, שהכוחות שלהם נשארו אצל כלל ישראל, כמו שאומרים באקדמות שהקב"ה שמח שהיהודים עוסקים בתורה, "צבי וחמיד ורגיג דילעון באורייתא צלותהון בכך מקבל ועניא בעותא" כמו שאומר הזוה"ק שע"י היגיעה בתורה "מאן דמשתדל באורייתא", "קוב"ה אצית למילוי" הקב"ה מקבל את התפילות שלו.

הקב"ה יעזור שנזכה לקבלת התורה ושכל התפילות יתקבלו, ונזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו ומלכנו בראשינו, אמן.

מורינו הגה"ח דניאל אלתר שליט"א

כתוב בחז"ל שבמתן תורה הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. האמת שצריך להבין מה הפי' כפה עליהם הר כגיגית, למה גיגית זה המשל של ההר, למה לא טוב כפה עליהם הר כהר, הרי עמדו שישים ריבוא יהודים תחת ההר, הקב"ה הרים עליהם את ההר ואמר אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו עכשיו אני עוזב את ההר וכולם מתים, למה זה צריך להיות כמו גיגית, ואם הכוונה הייתה לומר כגיגית שהוא חלול מבפנים, הרי אם הוא מלא מבפנים זה יותר מסוכן, מה הלשון "כגיגית"?

יש חסידישע ווארט שאומר שאם זורקים הר על מישהו הוא לא יכול לחיות אבל אם מכניסים אותו לגיגית הוא יכול לחיות אבל איזה חיים זה, הוא חי מתחת גיגית, הוא לא יכול לעשות שום דבר, כך הקב"ה אמר לישראל בלי התורה - אולי לחיות, אתם תחיו, אבל איזה חיים זה, תהיו דגים באקווריום ולא תוכלו לעשות שום דבר. זה הפי' "כגיגית".

אבל צריך להבין מה זה "שם", איפה זה שם, צריך לומר "פה", כאן, מה הכוונה "שם"? גם על זה יש מאמר העולם שאנשים תמיד אוהבים לדחות מאחרי שבועות אני יתחיל ללמוד, מר"ה, משנה הבאה, מר"ת, ה"שם" הזה, זה קבר אחים גדול מאוד שקוראים לו "שם" שיש המון רצונות של יהודים שנמצאים שמה "שם", כל אחד אומר שם אני יהיה יהודי יותר טוב וכו' וכדו', והתשובה היא לא שמה כאן ועכשיו והרגע!! מה שאני מבין שאני צריך להשתפר ולשנות ולקבל על עצמי, אז אם אני עושה את זה מיד, טוב ואם לא אז זה נכנס לקבר האחים הגדול.

אבל אני חושב להוציא מזה נקודה אחרת שהיא חשובה מאוד לדעת.

תוס' כאן במקום שואלים, למה הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, היהודים רצו, הם אמרו נעשה ונשמע, אני שואל מישהו אתה רוצה לקבל ממני מתנה אתה רוצה לקנות ממני משהו, הוא אומר וודאי שאני רוצה, נעשה ונשמע, תוס' אומר וי"ל שמא היו יראים כשיראו את האש הגדולה ויחזרו בהם, הם באמת אמרו נעשה ונשמע אבל פתאום יראו את האש הגדולה במעמד הר סיני יקבלו פחד ולא ירצו, וזה צריך ביאור הם יראו את האש הגדולה ויפחדו אז הם יותר ירצו למה שלא ירצו?

הרבי ר' העניך מאלכסנדר היה אומר שהם אמרו נעשה ונשמע לפרשה עם חומש ורש"י אבל לדף גמרא כמו שצריך לזה כבר צריך כפייה. הכול דברים נכונים לפי איך שאנחנו מכירים את עצמנו אבל כל דבר שחז"ל אמרו הם התכוונו דברים גדולים.

אבא ז"ל מביא, זה כתוב בספרים עוד הרבה קודם ג"כ, הכפייה לא חייב להיות שהמשמעות היא כפייה בכוח, הכפייה היה שברגע שהיה מתן תורה נעקר יצר הרע ממקומו, פתאום חזרה אלינו ההבנה שבלי תורה כל העולם כולו הוא תוהו ובוהו, אתם יודעים למי יש כזה הבנה - לשיכור ששותה גיגית של יין, כמו שאומר החיד"א שהיה אחד שאמר שהוא יודע שבעים טעמים למה אסור לו להשתכר, אבל מה אני יעשה שהטעם האחד של היין מכריע את כל השבעים טעמים האחרים.

קבלת התורה א"א לקבל רק בשכל, אני מבין שצריך ללמוד תורה ואם לא אז לא יהיה טוב, צריך משיכה פנימית, שהבן אדם יהיה שיכור ולא מייך, שיכור באהבתה של תורה, שכן אדם יבין שבלי זה החיים שלו באמת אינם חיים, אני חושב שכל האנשים שיושבים פה הם כבר לא ילדים קטנים, וכולנו כבר נפגשים בחיים פה ושם, לא הכל הולך כמו שאנחנו רוצים ולפעמים הכל הולך לא כמו שאנחנו רוצים, ומי שמציב לעצמו מראה ברוחניות לראות איפה הוא עומד, איך היו השאיפות שלו פעם ואיפה הוא עומד היום, אז זה לגמרי כפיית הר כגיגית, הוא פתאום מבין איך נראים חיים של בן אדם בלי תורה.

השפ"א מביא מדרש במדבר, על הפסוק בפרשת האזינו "ימצאהו בארץ מדבר ובתוהו ילל ישימון" ימצאהו - הקב"ה אומר כענבים במדבר מצאתי ישראל, וצריך להבין, מה המציאה הגדולה שהקב"ה מצא בנו. לפני שאני אומר את ההסבר של השפ"א בשם המהר"ל, אני רוצה להסביר את המושג שנקרא "חומר וצורה". ידוע שכל דבר בעולם יש לו חומר וצורה, לדוגמא: שולחן עשוי מחומר שנקרא עץ, אבל העץ הזה קיבל צורה מסוימת הוא נהיה שולחן, זאת אומרת שבהתחלה השולחן הזה היה חומר של עץ ואח"כ החליטו לעשות לזה צורה ובחרו לעשות לו צורה של שולחן.

אבל האמת שיש כל כך הרבה מדרגות של חומר וצורה. נסביר את העניין, העץ הזה צומח ביער, מה זה, חומר או צורה? התשובה היא: תלוי איך מסתכלים על זה. אם מסתכלים על המהות של העץ אז זה צורה שלימה, בגלל שזה עשוי מדומם, צומח, מפחמן ומכל מיני יסודות, וכשזה צומח זה מקבל צורה יפה של עץ והעץ נותן פירות, ויש לו תכלית גדולה, אז זה קיבל צורה.

מגיע איזה חוטב עצים, ומתחיל לחטוב את זה לבולי עץ, לחתיכות, בעצם מה הוא עשה, הוא לקח את העץ שהיה לו צורה יפה ושלימה, והפך אותו לחומר, הוא אומר, זה הכלים שלי, זה החומר שלי, מזה עכשיו אני הולך לעשות בולי עץ, בשביל מה בולי עץ, זה כבר יהיה התכלית, זה יהיה הצורה, אז אם הוא לוקח את זה למאפיית מצות ומכניס לתנור, אז זה נהיה הצורה - גזירי עץ להסקה. ואם בשביל לשים את זה במגדל של המערכה, אז צריכים עוד לעשות מזה צורה - עצי

המערכה צריכים להיות אמה על אמה במדויק - ואז זה מקבל צורה - תכלית. ואם הוא הביא את זה לנגריה זה עדיין חומר גם כשזה עצים יפים וישרים עד שלא שמים ארבע רגליים, דבק, מסמרים, ועל זה פלטה גדולה, ועכשיו זה קיבל צורה.

מגיע יהודי וקונה הרבה שולחנות כאלו, מבחינתו כל השולחנות הפכו לחומר, ואם עכשיו הוא ילמד על זה תורה, ויאכל על זה סעודת שבת, ויעשה עם זה משהו לעבודת ה', זה הפך להיות לצורה, זה קיבל איזה תכלית. אין סוף לדברים של חומר וצורה.

מסתובב לו גוי בעולם, חליפה יפה, חליפת עסקים, עם תיק משוכלל, הולך, מגיע, קונה, מוכר, נהיה עשיר, קונה לו בתים, מה הוא - צורה מושלמת, מושא קנאה של כולם. כזה גוי, לא יודע איך אפשר לברך עליו "שלא עשני גוי" זה הרי ממש פסגת החלומות שלי להיות כזה אדם מצליח ומוצלח.

מגיע יהודי ואומר: זה הרי חומר מושלם, הוא סתם בשר ודם, הוא אוכל ושותה ויושן ועושה צרכיו, ואוכל ושותה ויושן ועושה צרכיו, גלגל אין סופי, עד שזה הולך ובלה עד שזה נגמר מהעולם. היהודי לקח את כל הצורה היפה הזאת והפך אותה לחומר.

אז נשאלת השאלה מה זה כן צורה? מה זה כן תכלית?

והתשובה היא: שהתכלית זה התורה הקדושה! בלי התורה אין פה שום תכלית!

יש רמשים קטנים, יש חיות, ויש בהמות, ויש חיה הכי משוכללת שהולכת על שתיים - שקוראים לה בן אדם! זה הכול חומר אין לזה שום תכלית. אומר השפ"א בשם המהר"ל: העולם היה תוהו ובוהו, היחידים שמצאו את המציאה הזאת, היו עם ישראל. "כענבים במדבר מצאתי ישראל" - מציאה גדולה מצא הקב"ה שכל העולם הוא תוהו עד שמגיע התורה.

אם אנחנו מגיעים לקצה קצהו של ההבנה הזאת, אנחנו מוכנים לקבל את התורה.

האר"י הקדוש כותב כמה פעמים: ברוחניות אין כפיה. בגשמיות, אפשר להזין בכוח, למשל: שובת רעב מרדמים אותו ומכניסים לו אוכל דרך הוריד, או קושרים לו את הידיים והרגליים ומכניסים לו אוכל לפה, ברוחניות א"א להזין בן אדם בכוח, רק כשבן אדם רוצה משהו הוא כבר קיבל את המדרגה, אדם שרוצה יראת שמיים - זה יראת שמיים. אז אם ככה אנחנו היראי שמיים הכי גדולים, ואנחנו יודעים את כל הש"ס כי אנחנו רוצים לדעת, התשובה היא: לא, אנחנו רוצים לרצות. אבל כשאדם רוצה משהו ומבין שבלי זה הוא כלום, יש לו את זה, ככה זה ברוחניות, זה הכלי מאכל ברוחניות.

ברגע שהגיעו בני ישראל והבינו שבלי התורה העולם הוא תוהו, הם חומר, הם אפס אחד גדול, באותו רגע הם נהיו כלים לקבלת התורה, ולכן הם אמרו נעשה ונשמע, שזה דבר בלי הגיון, אני יעשה ואח"כ אני יבין מה לעשות איך זה עובד? כן, כי הם אמרו בלי זה אנחנו כלום, מה הפי' נעשה בשם כולם תגיד אעשה, למה כל אחד מדבר בשם כולם, אומר הרבי ר' בונים מפשיסחא, אם היית מוצא עשר אנשים שטעו במדבר, ושלושה ימים לא נכנס דבר מאכל ושתיה לפיהם, הוא שואל אותם: אתם רוצים מים? אף אחד לא היה אומר אני רוצה, אנחנו רוצים. מאיפה אתה יודע? שאלת את כולם? תגיד אני רוצה, אנחנו חייבים מים לפני שאתה מדבר אתנו בכלל.

כך - אומר הרבי ר' בונים מפשיסחא - בני ישראל במדבר הגיעו להכרה, שהם אמרו נעשה ונשמע, מה השאלה בכלל, כל האומות שאלו מה כתיב בה בוא נראה יכול להיות שהתורה זה מעניין, קודם אני יאכל, אני ינוח קצת, אח"כ נדבר, תביא קטלוג ונראה מה יש לך להציע, עם ישראל לא שאלו מה כתיב בה, הם הבינו שהם חייבים את זה לחיים שלהם, כשהמלאכים שאלו שאולי התורה תישאר בשמיים ענה להם משה רבינו, יצר הרע יש ביניכם? אתם יודעים על מה אתם מדברים? אצלנו יש יצר הרע, זה בוער, אנחנו חומר, אנחנו אפס גדול, בלי התורה. לתת לנו, לא לתת לנו, על מה הדיון בכלל, בלי התורה אנחנו לא חיים.

וזה היה הכפייה - הבהירות הזאת שהיה להם באותו רגע שבלי התורה אני לא יכול לחיות.

היום אנחנו מסתכלים על התורה כתוספי מזון, אפשר להוסיף גם תורה, למה לא, זה יהיה מאוד טוב, אני יהיה ממש מושלם אם יהיה לי גם תורה, אבל ברגע שהיינו בהר סיני בכזה בהירות והבנו שבלי התורה "שם תהא קבורתכם" - "שם" - אפשר להתנהל כמו שהעולם מתנהל אבל שמה זה קבורה, שמה זה תוהו, זה לא חיים, וכל יהודי יכול ע"י התבוננות וכמובן תוך כדי לימוד התורה כי רק אז מתחילים להבין כמה שבלי התורה הוא פשוט תועה במדבר, הוא פשוט הולך וקמל בלי לשים לב שהוא קמל.

מובא בסוף מסכת כלה, סיפור ידוע עם ר' חנינא בן תרדיון, שהוא היה מעשרה הרוגי מלכות וכשבא זה שהיה צריך להוציא לפועל את הגזר דין שלו, ואמר לו שנגזר עליו מהשלטונות לכרוך אותך עם הספר תורה ולשרוף אותך עם זה ביחד, עמד וכרכוהו בתורתו והקיפוהו חבילי זמורות, והצית בו האור, והיה האור מצטנן ומתרחק ממנו, עמד קונסטינור בבהלה ואמר לו, רבי אתה הוא שגזרו לשרפך, אמר לו, הן, א"ל ולמה האור מכבה, א"ל נשבעתי בשם קוני שלא יגע בי עד שאדע אם גזרו עלי מן השמיים, המתן לי שעה אחת ואודיעך, והיה קונסטינור יושב ותמה,

אמר הללו שגוזרין חיים ומוות לעצמם, למה עול מלכות עליהם, א"ל רבי קום לך, בכל מה שהמלכות רוצה לעשות לי א"ל ריקה, הסכימה עלי גזירה מן השמיים, ואם אין אתה הורגני הרבה הורגים יש למקום, אלא סוף שהמקום עתיד להיפרע דמים מידך, וידע קונסטינור שכך היא המידה, מיד עמד ונפל על פניו וקפץ לאש ונשרף והשמיע קולו מן האש ואמר באשר תמות אמיית ושם אקבר ובאשר תחיה אחיה, יצתה בת קול ואמרה: רבי חנינא בן תרדיון וקונסטינור מזומנין לחיי העולם הבא.

הגמ' הזאת מובאת בע"ז ושם כתוב ששמו ספוגים של צמר על ליבו כדי שלא ימות במהרה והוא הציע שהוא יוריד את הספוגים, והוא שאל את ר' חנינא אם יהיה לו עולם הבא בזכות זה? ואמר לו כן, וכך עשה ונשרף כי ידע שיהרגו אותו ויצתה בת קול כנ"ל.

המילים האלו באשר תמית אמיית כתוב במגילת רות שהולכים לומר בשבועות, רות הייתה גיורת, מביא השם משמואל בשם האבני נזר, הגיורת הזאת זכתה למה שאף גר בעולם לא זכה, אמה של מלכות, ממנה יצא דוד המלך, שלמה המלך, משיח בן דוד, ומדוע באמת זכתה לזה?

אומר ה"אבני נזר" שגר שרוצה להתגייר ע"פ הלכה צריך להתחיל לקרר אותו, בשביל מה אתה צריך להיות יהודי, ולומדים את זה ממה שנעמי עשתה לרות, בשביל מה את צריכה את זה, יש לנו תחום שבת א"א ללכת בשבת מחוץ לתחום, ורות ענתה לה באשר תלכי אלך, אומרת לה נעמי אצלנו יש איסור ייחוד, אמרה לה באשר תליני אליך, ואז היא אומרת לה אבל יש לנו 613 מצוות, לכם יש שבע מצוות, בשביל מה את צריכה את הכאב ראש הזה, ענתה לה, עמך עמי. אבל יש לנו איסור לעבוד ע"ז ענתה לה ואלוקיך אלוקי. ואז היא עוברת לאיום גדול: יש לנו ארבע הריגות סקילה שריפה הרג חנק. ואז היא ענתה לה באשר תמיתי אמיית. ויש בתי קברות לנסקלין ולנשרפין, ובתי קברות לנהרגין ולנחנקין, אמרה לה: ושם אקבר. אומר האבני נזר מונח פה גדלות, מעולם לא היה מישהו שעמד על פנימיות ישראל כמוה, "ותרא כי מתאמצת היא ותחדל לדבר אליה".

מסביר השם משמואל שזה גם היה העניין של "ויראו את האש הגדולה" אומר תוס' שאמרו נעשה ונשמע כדי שלא יראו את האש הגדולה ויחזרו בהם, לכאורה ההיפך אם יראו את האש הגדולה אז לא יחזרו בהם, התי' שהם ירצו להיות גויים כשרים עם שבע מצוות בני נח ועל זה היה הכפייה תבינו שזה הבל, תבינו שהתורה זה החיים האמיתיים.

כשמגיעים כל שנה ליום הזה של מתן תורה אנחנו יכולים לזכות להתחבר להבנה הזאת, ולקבל חיות אמיתית ממקור החיות שלנו, כל השנה החיות שלנו היא

מדברים אחרים ואנחנו נמצאים בעולמות אחרים, ולא מבינים על מה מדובר, הרי גוי הוא חתיכת חומר ואחרי שהוא מת לא נשאר מהחומר כלום אבל יהודי שזוכה להפוך את החומר לצורה, הצורה נשארת קיימת לעולם.

כמו שפה אנחנו מעלים את זכרו של הקדוש פנחס מנחם, אמנם חיים קצרים אבל להפוך את זה לצורה של יהודי, זה הרי דבר שנשאר לעולם, זה לא בטל, מי יכול לעמוד על נפשו של יהודי מה היא, לא מיבעיא על אלו שנאמר עליהם אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן,

אבא ז"ל היה לו פעם חלום מופלא בתחילת ימי ההנהגה שלו, הוא חלם שהוא רואה את גיסו ר' יצחק מאיר בן ר' משה בצלאל אלתר, חלום מורכב מהרבה חלקים, ולא הכל נוגע עכשיו למעשה, אבל באמצע אבא ז"ל שאל אותו איך אני יכול לראות אותך הרי הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, [הרי הוא נהרג רק מהפצצה ולא ישירות מהגרמנים, אז הוא שאל אותו אם זה נקרא הרוגי מלכות כי אם כן איך אני רואה אותך] אז בהתחלה הוא אמר לו, כשפה זה ספק שם זה וודאי, אח"כ הוא אמר לו "אשטייגער וי"התך", כתוב שאסתר שלחה את התך אל מרדכי ושם כתוב במדרש שכשאסתר הייתה מגיעה לאחשוורוש, היה מגיע שד בדמות של אסתר, והוא הבין שזה תשובה של גיסו ר' משה בצלאל שהוא מגיע אליו לא הוא, הוא מתלבש בדמות אחרת, הוא אמר שבאותו רגע גם הפנים שלו השתנו, הוא אמר דוגמא של איזה יהודי בבית מדרש שהוא היה נראה כמוהו שהוא קצת דומה לר' יצחק מאיר משה בצלאלס' ואז הוא אמר לו: חזרתי להיות (צוריק גיווארן) איצ'ה מאיר והמשיך לדבר אתו.

ורואים את המושג הזה באיזה דרגה מדובר שהוא הרגיש שכשהוא רואה אותו בחלום הוא לא יכול לראות אותו בכלל בגלל שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. הבהרנו מה זה יהודי, וכ"ש יהודי שהוא הפך להיות כל כולו צורה שהחומר שלו בעולם הזה כלה בקידוש ה'.

אנחנו יודעים שיש מושג לחיות על קידוש ה' שמתעוררים מזה, לדוגמא יש לזה את שני המעלות, אנחנו מעוררים את החלק היהודי שבתוכנו שראינו עכשיו שאין כל בריה יכולה להשיג מה זה יהודי, ויש על זה דוגמא שהביאור הלכה מביא, שמוציאים את זה בסיפור זה יוצא מאוד חד, יש דין שאם מוצאים תינוק אסופי בשוק ולא יודעים מי הוא, גוי או יהודי, אז יש דברים שהוא נידון כיהודי ויש דברים שהוא נידון כגוי, וזה תלוי בכמה דברים, היכן מצאו אותו וכו' אבל, לגבי דבר אחד, אומרת הגמ', ודאי הוא יהודי. לגבי פיקוח נפש, חייבים להציל אותו בשבת, כי אולי הוא יהודי, יש כאן ספק ספיקא של פיקוח נפש של חיי שעה, ואפי' שהוא ודאי לא ישמור שבת, כי אסור לו לשמור שבת, גוי ששבת, בכל זאת חייבים לחלל עליו שבת, רואים מזה את החשיבות של יהודי, מה זה רגע אחד של חיים של יהודי.

"הבוחר בעמו ישראל באהבה" איך לא נשיב אהבה לקב"ה ולהגיד לו אנחנו רוצים להיות יהודים, נעשה ונשמע, רוצים לקיים את התורה, אם נצליח בשבועות או בימים של ההכנה לשבועות להחדיר לתוכנו כזו הבנה, כזה קשר עם הרבש"ע ובגלל זה כל השנה אח"כ תראה אחרת אז אנחנו יודעים שהיינו משהו של קבלת התורה.

ואם אנחנו עושים את זה, אז זה יהיה לעילוי נשמתו הטהורה של פנחס מנחם.
זכותו יגן עלינו.

הרה"ח פנחס מנחם דריימן הי"ו

שהכל נהיה בדברו

מובא בפרשת השבוע [נשא] "וכי ימות עליו מת בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וכו' ובא אל הכהן וכו' וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" ונשאלת השאלה הרי זה היה בשוגג ולא באשמת הנזיר, וא"כ מה חטא שהתורה אומרת שצריך כפרה ? ומבאר ה"משך חכמה", שמפני שארע תקלה כזאת לנזיר ואדם מת בסביבתו פתאום, יש טענה אל הנזיר איך הגעת לכזה מצב שאדם מת בסביבתך ?! יכולת למנוע את זה, וכמובא בגמרא מכות שאליהו הנביא לא נגלה לאדם ג' ימים מפני שנטרף בנ"א בסביבתו, כמובן שקירבה לא מדובר רק בקירבה פיזית אלא קירבה מתבטאת בקירבה נפשית וקירוב לבבות לנפטר וע"כ אנו בני החבורה הקרובים אל החלל צריכים לקחת מסרים ותובנות בעקבות אסון זה.

נתכנסנו היום ליום חיזוק והתעלות לזכרו, אנחנו כיהודים מאמינים בני מאמינים יודעים שפטירה אינה סיום של חיים וקשר, זה רק המימד החיצוני הנראה לעין שהוא אכן מסתיים. אך ברובד הפנימי העמוק יותר, להיפך, כאן מתחיל הקשר הפנימי והנצחי עם הנשמה ששוכנת תחת כסא הכבוד במקום שאין בריה עומדת במחיצתם, ואנו המאמינים בהשארת הנפש והעולם הנצחי, יודעים, שאף לאחר הפטירה אפשר לתקשר ולהיטיב עם נשמת הנפטר כבחיי חיותו ואף יותר.

מסופר על בני עיירה שהגיעו למרא דאתרא וסיפרו לו על מנהג מוזר ומזעזע שנשתרש לאחרונה בין חברי ה"חברה קדישא" בעיירתם. והוא, שלאחר כל לוויה מתכנסים יחד חברי הח"ק ומוציאים בקבוק משקה ולוגמים מלא גרונם. הרב נכנס לעובי הקורה ופנה מיד לבירור העניין. זימן אצלו את ראש הח"ק ושאלו, לשמחה זו מה היא עושה ?! ענה ראש הח"ק: כבוד הרב, התשובה היא פשוטה, לדאבונינו אנחנו משתתפים בהרבה לוויות, ובכל פעם אנחנו שומעים דברי כפירה מהמלווים, ממש כך. אנשים משוחחים וסבירים את סיבת המוות: הרופא טעה בתרופה / אנשי ההצלה לא הגיעו בזמן, וכך בכל סיטואציה אנשים מוצאים סיבות למה ומדוע. ודברים אלו הרי הם בגדר כפירה ממש. הרי הקב"ה הוא שגזר על הנשמה מתי לחיות, וכמה שנים לחיות, ובאיזו דרך ומקום בדיוק לעזוב את העולם. וע"כ, ממשיך ראש הח"ק ומספר לרב, קיבלנו ע"ע חברי הח"ק שלאחר כל לוויה נתאסף יחדיו, נוציא בקבוק 'משקה' ונברך כולנו "שהכל נהיה בדברו" ונחדיר לעצמנו שיש דין ויש דיין והכל נהיה במאמרו יתברך.

בואו כולנו נזעק "שהכל נהיה בדברו", הכל זה השגחה פרטית מדויקת ומכוונת ואין מקום לשאלות ותהיות כלל אלא רק דבר אחד "שהכל נהיה בדברו" !!!

כתוב בגמרא [ברכות], "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו". ומובא ב"ספרי דבי רב" על התוספתא שהסיבה היא, מפני שמדובר בשני אנשים שהולכים יחדיו בלילה, וכשמגיעים להיפרד ולילך יחידי בלילה, שע"ז נאמר שאל ילך אדם יחידי בלילה מפני המזיקין, נותנת הגמ' עצה, תפרדו מתוך דבר הלכה, והאומר דבר הלכה בשם תנא או אמורא רואה בעל השמועה עומד כנגדו, וממילא לא ילך יחידי וכך ישמר מן המזיקין.

אנחנו היום, במצב של נפטר אדם מחבירו, במובן המצער. נתפרדה החבילה. ומוטל עלינו להיפרד מתוך דבר הלכה, מתוך לימוד התורה והתחזקות כנאמר, שבשעת פטירתו של אדם אין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים בלבד, ותורה מגינה עלינו בין בעוה"ז ובין בעוה"ב וכמובא בגמרא סוטה, שדוד אמר "זמירות היו לי חוקיך" ונענש על כך [שטעה בכך שהארון היה נושא את נושאי כמובא בפרשתינו], ומסבירים, שזמירות זה מלשון, לזמר את הקוצים - קולו זימר עריצים. כלומר, שהתורה מכריחה את כל המזיקים. ודוד נענש שאמר זמירות היו לי חוקיך, בלשון עבר. שדוד התכוון לומר שהתורה עוזרת ומכריחה את הקוצים רק בעוה"ז ובחיייו של הלומד אותה וע"כ נענש. כי התורה תמיד נשארת וסוללת דרך גם בעוה"ב. וזה הטובה שאנחנו יכולים לעשות לנפטר וע"ז נאמר, שמתוך כך זוכרהו, אנו זוכרים אותו ואת זכרו והוא זוכר אותנו ממקומו בשמים, ומליץ טוב בעדינו.

מובא בגמרא, שהאמורא ר' בון נפטר בגיל עשרים ועליו נאמר 'יגער ר' בון בעשרים שנה מה שתלמיד ותיק אינו מחדש במאה שנה'. גם על פנחס אפשר להגיד שהספיק בעשרים שנה מה שהרבה לא מספיקים במאה שנה. אבל, זה ההסתכלות מצידנו, מצידו היה לו עוד הרבה תוכניות, ואם היינו זוכים ורואים אותו לצידנו היינו רואים אותו עולה ומתעלה וכובש פסגות חדשות בתורה וירא"ש. אפשר להמליץ על זה בן ק' כבן כ' ובן כ' כבן ק', שגם בהיותו בן כ' עלה ונתעלה כבן ק' שנים, ולו היינו זוכים לראותו בן ק' הוא היה נשאר עם אותו התלהבות וחיות כבן כ'.

בת ק' כבת כ', ובת כ' כבת ז' נאמר על שרה אימנו, שחייתה קכ"ז שנים ומסביר רש"י שכל שנותיה שווין לטובה. ושואל החת"ס ניתן להבין שבשנותיה המבוגרות היו מלאים בעבודת ה' אבל בשנותיה הצעירות איך אפשר לומר שהיו שווין לטובה כשנים המבוגרות?! ומבאר עפ"י הפסוק המובא ב"אשת חיל" שנאמר על שרה אימנו "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה" ומסביר שבשנותיה המבוגרות הייתה מתאמצת ומשלימה את חוק ימי הנערות ובהם השלימה את

שנותיה הצעירות שיהיו שווים גם הם לטובה.

אנחנו במצב של "ותקם בעוד לילה", אחד מאיתנו הלך מוקדם, "בעוד לילה" וממילא כמה שהתאמץ והשיג בשנותיו עוד היה לו הרבה מה להספיק, וע"כ מוטל עלינו בני החבורה להשלים את ה"וחק לנערותיה" את העבודה בשנים המאוחרות שלא הספיק.

שהינו עמו בשעותיו האחרונות, ובדקה האחרונה שלו כשנכנסנו לבניין ראינו בנ"א שנשאר לעמוד בחוץ ולא תופס מחסה ופנחס תהה מה? לא חבל על החיים שלו?

מצוה לקיים דבריו של מת. אנחנו צריכים לראות את בעל השמועה כנגדינו - את פנחס ניצב למולינו - כמו שכולנו הכרנו אותו וזועק:

"לא חבל על החיים שלך" ? "לא חיים כאן לעולם" !!!

נתפוס את עצמינו כל אחד במה שצריך חיזוק, קבלה טובה לעילוי נשמתו, חיזוק בתורה, שמתוך כך זוכרהו, נזכור את ה"שהכל נהיה בדברו", אין שאלות, אין ספקות. כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. הכל בהשגחה פרטית.

יש דיון בגמרא חגיגה, האם יש רשות למלאך המוות לקחת מישהו מהעולם לפני זמנו. ומספרת הגמרא שהיה אמורא שנפגש עם מלאך המוות, ומלאך המוות סיפר לו שנשלח בשביל להביא נשמה מסוימת וטעה והביא נשמה אחרת. ושאל אותו האמורא מה עושים עם השנים המיותרות של האדם שנלקח קודם זמנו? והשיב מלאך המוות: "דאי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה [שמעביר על מידותיו] מהדרין ליה [הוא מקבל את השנים האלו]. ואפשר לבאר שמעביר במיליה הפירוש בודק בדיבורו, שנזהר בדיבורו מתי לדבר ואיך לדבר. הוא יודע "שהכל נהיה בדברו", אין לו ספיקות ושאלות, והוא יודע שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה.

כתוב במדרש על הפרשה, "השיר מעכב את הקרבן" וקרבנו של פנחס מנחם, קרבן עולת ר"ח על עם ישראל. וצריך לזכור שהשיר מעכב את הקרבן, והגמרא מבארת שלומדים זאת מלשון הכתוב בפרשתנו "עבודת עבודה" שזו עבודה שצריכים לעבוד עליה. זה לא פשוט לשורר מתוך הקושי אך זה מה שמוטל עלינו בשעה קשה זו, כנאמר בתהילים "לדוד מזמור חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה", אם חסד אשירה ואם משפט אשירה.

כתוב בפרשה, "כי עבודת ה' עליהם בכתף ישאו" וכותב רש"י, משא הקודש עליהם ולכן בכתף ישאו וידוע שהארון היה נושא את נושאי. אנו בני החבורה נקראים "נושאי משא הקודש", אנו נושאים את הצער והכאב על מותו של הקדוש. ואפשר

לפרש, ש"הארון נושא את נושאי" שהוא מגביה ומרומם אותנו לפסגות חדשות. ואפשר לפרש "נושא" מלשון "שירה" כמו שכתוב "שאו זמרה ותנו תוף" שאנחנו צריכים לזמר ולהודות לקב"ה גם בעת שנושאים בעול.

כתוב בתהילים, שדוד המלך ע"ה אומר לקב"ה "מה בצע בדמי ברדתי אל שחת! היודך עפר? היגיד אמתך? ובעצם נראה שדוד אומר לקב"ה שבחשבון פשוט לא משתלם, כביכול, להרוג אותי, כי מי יגיד שבחו ויספר אמיתו. ולכאורה אנחנו רואים שהקב"ה לוקח אנשים מהעוה"ז קודם זמנם באופן שיותר לא יספרו שבחו?! ואפשר לתרץ, עפ"י מה שאמרנו הבוקר בהלל, "יקר בעיני ה' המוותה לחסידיו" והפירוש הפשוט שיקר זה לשון "כבד" שכביכול קשה בעיני הקב"ה להמית את חסידיו. ואפשר לבאר, שמתני שכבר נגזרה גזירה ואדם צריך להסתלק מהעולם קודם זמנו, אז יקר וחביב בעיני ה' שזה אחד מחסידיו מפני שמשפחתו ומכריו יודעים איך לקבל את הגזירה הזאת ואומרים לקב"ה "לך אזבח". נכון שאנחנו מקריבים קרבן, אך עם כל הצער והכאב שבדבר אנחנו מכירים בכך שזה "זבח תודה" הם משכילים להתעלות מהכאב והקושי ומשלימים את את ה"יודך עפר ואת "היגיד אמיתך" שהקדוש לא הספיק. ובזה גם הקב"ה מתנחם וזה חביב אצלו כשהוא רואה שמתוך הצרה הקרובים והמתאבלים מודים לו ומזכירים שבחו. וגם ע"ז אפשר לומר בן ק' כבן כ', שצריכים להגיע לדרגה שנאמר את מזמור ק' שבתהילים - שזה "מזמור לתודה" - באותו בכי ורגש שאומרים את מזמור כ' שבתהילים - שזה "יענך ה' ביום צרה", ומצד שני בן כ' כבן ק', לדעת לומר את מזמור "יענך ה' ביום צרה" באותה שמחה, אמונה וביטחון, שיש. כשאומרים את "מזמור לתודה".

היום, ביום השלושים של ידידנו, פנחס מנחם הי"ד, נתחזק יחדיו. כל אחד יחשוב מה הוא יכול להוסיף בתורה וירא"ש, שמתוך כך זוכרהו. וה' יעזור שבקרוב ממש נזכה לקבל פני משיח צדקינו, ונזכה לראות בעינינו את כל שוכני עפר, ושיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו, אמן.

דברי חיזוק והתעוררות שנאמרו בהיכל כולל "חושן משפט - שפרנוביץ" ככלות השבעה לפטירת חבר מן החבורה הק' פנחס מנחם פשוזמן ז"ל הי"ד. שנרצה ע"י בני עוולה והוא בן כ"א שנים. ומהנוסף אח"כ.

הרב חיים דוב רוזנטל שליט"א

ויעמוד פנחס ויפלל

לפני שבוע היינו אמורים להתחיל את הזמן. והתחלנו אותו עם כסא ריק.
כסא שהיה אמור להיות מלא. אברך שהיה אמור להגיע לשבת על כסא והוא לא
הגיע. והכסא פשוט נשאר ריק.

זה קורע כל לב.

זה חתיכה מהלב שלנו שנקרעה.

עקידת יצחק מתייחסים לזה בעיקר באבא ובנו. אבל גם אצלנו זה שטיק עקידה,
שטיקל קרבן. הקרבנו מיעוט חלבי ודמי. הקרבנו חתיכה מבשרנו ומלבבנו להשי"ת.
אברך שהיה עמוד תווך פה בכולל. שהיה חביב על כולם וכולם נהנו במחיצתו.
שהשותפות שלו היתה הדוגמא הנדירה לשילוב של התמדה, הבנה, ועמידה
בהספקי הכולל. חוט משולש שיחד עם הכישרונות המיוחדים של פנחס מנחם.
ההבנה המיוחדת. הזיכרון והבהירות. ללא ספק היה גודל ת"ח ועדיו לגדולות.
ידיד וחבר של כולם,

ובאבחת חרב. ברגע. ב'פליק' אחד. זהו זה הכל נגמר.....

זה מזעזע - - - -

זה טראגי - - - -

מי יכול להבין את זה. זה לא נתפס.

לוקח זמן להתרגל למציאות הזאת שזה אכן כך.

והכאב הזה, נשלח אלינו ישירות מהשי"ת. השי"ת שכידוע "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", וכדברי הרב"ב, שהקב"ה מכוון את הכאב שיהיה לכל העומדים סביב סביב למשפטי ה', והכל בא בחשבון.

ואם הגיע אלינו כאב עצום שכזה ללב, זה מכוון אלינו אישית. זה במינון מדויק. זה לא צדדי. אי אפשר לזרוק את זה.

אנחנו מקריבים כאן את החתיכה של הלב שלנו בכאב עצום, מקריבים - ויחד עם הכאב זוכרים שכוונת השי"ת רק להיטיב לנו בכאב הזה. לכל אחד ואחד זה טובה. חוץ מהטובה העצומה שיש מזה לפינחס ז"ל, הרי שלכל אחד יש מזה טובה עצומה.

והעבודה היא, יחד עם האהבה, עם הכאב - להאמין באמונת תום בהשי"ת שזה לטובה.

אך יש את הנקודה שעליה התאספנו היום.

תדאג כל החבורה. שנוטלים אחד מבני החבורה רוצים פה משהו מאיתנו. אם יש כאב, יש ייסורים, זה אומר שרוצים מאיתנו משהו. קודשא בריך הוא, כל משפטיו אמת.

התולדות יעקב יוסף אומר על הגמ' עד היכן תכלית ייסורין - ואומרת הגמ' שאפי' פשט ידו לכיס להוציא ג' מטבעות ויצא שניים - זה ייסורין. ומבאר התולדות - שהקב"ה לא מזמין לאדם שום קושי בעולם בחינם. אין סתם קושי. רוצים ממך משהו. אם כואב, זה רמז. וכ"ש בכזה כאב עצום, כאב שמפלח את מרכז הלב של כל אחד, כאב שאברכים פה לא מסוגלים לישון בלילה. ואנחנו מתבוננים למה ומדוע.

הרמב"ם אחרי שמביא להלכה בהלכות אבילות פי"ג את הדין של "תדאג כל החבורה", מביא פסוק "לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו". צריך לראות שזה לא יהיה ח"ו לשוא. פינחס מנחם היה קרבן ציבור ובמיוחד עבור הקרובים, ומוטל עלינו לדאוג ולפשפש במעשינו, להתוודות עבור הקרבן, שלא יגידו בשמים ח"ו מוסר לא לקחו, שיוכלו כבר לומר לצרותינו די.

אין אחד שיכול להתנער מזה.

ידוע על מה שאומרים בתפילת ר"ה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך". שקשה מהי הכפילות - כל העולם כולו, או מלוך על כל העולם, או מלוך על העולם כולו - מה זה כל העולם כולו? ומבארים שם שזה מרמז שאנחנו מבקשים שהקב"ה ימלוך על כל העולם ממש, לא על רובו ככולו. כי אם על כל העולם כולו. למרות

שבד"כ רובו ככולו, כאן אנחנו מבקשים שיהיה ממש כולו. אותו דבר מפרשים כאן, "תדאג כל החבורה כולה"- אין יוצא מן הכלל. כולם צריכים לדאוג. אף אחד לא יכול להתנער. הקב"ה משפטיו אמת, והתכוון לכל אחד - אם כאב לך סימן שצריך לתקן. וזה הרי כאב מאוד.

אבל יש כאן עוד דרך לבאר, תדאג כל החבורה כולה. כל לב יודע מרת נפשו מה הוא צריך לתקן. כ"א יודע בתוכו במה הוא צריך להתחזק ומה השי"ת דורש ממנו. אך מלבד זאת יש עניין בחיזוק כללי של כל החבורה כולה. להתחזק במשהו מסויים שנוגע לכל החבורה כולה, שהרי האסון - השבר, קרה בחבורה. וממילא צריך לתקן מאותו צד, מצד הקשר של החבורה, שם צריך לעשות תיקון כללי וציבורי.

חשבתי פעם, שהגמ' בשבת מספרת על דוד המלך. איך נפטר דוד המלך. דוד המלך שאל את הקב"ה מתי ימות, והשי"ת לא הסכים להגיד לו. בסופו של דבר נאמר לו שימות בשבת קודש. דוד המלך לא רצה למות בשבת, וביקש מהשי"ת לאחר או להקדים. ולא התקבלה בקשתו. מאז התחיל דוד כל השבת לשבת וללמוד תוה"ק, מי שלומד תוה"ק אין מלאך המוות נוגע בו וכך ישאר לחיות. הגיע מלאך המוות בשבת המיועדת והוא לא יכול. הוא רוצה להרוג את דוד, ליטול את נפשו, ואי אפשר - הוא לומד. מה עשה, הלך לחצר האחורית, עשה רעש בעצים, ודוד המלך יצא תוך כדי לימודו לבדוק מה קורה מה הרעש. אך לא פסיק פומיה מגירסא. ואז בדרכו שבר מלאך המוות את המדריגה, דוד נפל, שתק לרגע מהלימוד ואז ניטלה נשמתו.

כיוצ"ב, מספרת הגמ' במקום אחר על רב חיסדא, שהיה באמצע לימודו, ומלאך המוות לא יכל ליטול את נשמתו, והוא התיישב על עץ, 'פקע אילנא' - נבקע העץ, הוא הפסיק לרגע מלימודו ואז נפטר.

אני כמעט משוכנע שלא היה למחרת כותרת ראשית בהמודיע, 'דוד המלך הפסיק ללמוד ואז נפטר' או 'רב חיסדא הפסיק ללמוד ואז נפטר'. הכותרת היתה 'דוד המלך נפל במדרגות ביתו ונפטר'. 'רב חיסדא ישב על עץ שנבקע, ונפטר'. מיד הקימו וועדות חקירה לתקינות מדרגות בית המלך. אסרו לשבת על עצים מחשש לתולעים המקריסים את העצים. כולם דיברו על הנפילה מהמדרגות, על העצים. בשולי הדברים נשמעה שמועה שאף בשעת פטירתם של דוד המלך ורב חיסדא אחזו הם באמצע משנת לימודם, לא פסק פומייהו מגירסא וכדו' אך לא זה היה העיקר.

רק החכמים שבאותו הדור, הצדיקים, הם שגילו את הסיבה האמיתית לפטירה. הם שגילו שכל עוד שלמדו מלאך המוות לא יכל לגשת אליהם. כל המדריגה היה

סיבוב ודרך להפסיק את דוד המלך מלימודו, כך גם בעץ שנבקע. אך לא זה הסיבה האמיתית. ולכן זה נשאר לדורות, קושטא קאי. הסיבה האמיתית נשארה. כל הסיבות הלא אמיתיות, שיקרא, לא קאי. מדרגות ועצים זה שום דבר.

האמת שיש כאן דברים רוחניים הרבה יותר גבוהים שאותם מגלים לנו הצדיקים מה הטעם והסיבה לכל דבר כזה, וזה האמת. זה הסיבה האמיתית לפטירה. זה לא רק להתחזק בזה. הסיבה האמיתית שפנחס מנחם הסתלק מאיתנו, זה מה שחכמי הדור אומרים, ובעז"ה יכנסו אליהם לשמוע דבריהם. טיל, זה רק התירוץ. טיל, לא הורג. רסיס בלב, לא הורג. זה שיקרא לומר שטיל הורג. זה עיני בשר ודם. לשה"ר הוא הורג. זה שאנחנו לא מספיק טובים, זה רח"ל הדברים שגורמים, לא הטילים ודברי העוה"ז. וכמובן שאין זה פוטר את אותו ימ"ש מעונשו, שהרי כוונתו היתה להרוג, אך המציאות האמיתית היא שונה. ואם חכמינו ז"ל גילו לנו באופן כללי שהדבר מרמז שנצרכים אנו לחיזוק, מוטל עלינו להתחזק. כולנו יחד וכל אחד ואחד, כל החבורה כולה.

נבאר לרגע את מעלתו של הנהרג על קידוש ה', ע"מ שנוכל להבין במאי עסקינן [ואף מי שקשה לו להבין את הדברים, אין הם עיקר ענינו]:

הקב"ה יצר את העולם בצורה שלמרות שהשי"ת פרוש מכל קשר לעולם הזה, הרי הוא משפיע את כוחו לעולם ע"י שבעת המידות, אשר בימי הספירה כולם מכירים אותם. חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. השי"ת משפיע לפעמים חסדים לעולם, ולפעמים משפיע גבורות. ולא נכנס כאן לבאר כל דבר. עכ"פ במידות אלו נרמזת השפעתו של הקב"ה לעולם.

וידוע שהקב"ה משפיע באמצעות אתערותא דלתתא. השי"ת רוצה שיהודים יעוררו את ההשפעה. וכל מצוה פותחת צינור של שפע מסויים. למשל, מצוות אהבת ה', מביאה השפעה של חסד. ירא"ש מביאה גבורה. וכך כל שבע המידות. אבל בבחינה מסויימת כל המידות האלו נקראים 'גופא דמלכא'. וכמובן שאין לנו שום השגה, אך כביכול שעושים מצוה עם איבר 'יד ימין', זה מעורר השפעה של חסד שכנגד יד ימין. גבורה היא כנגד יד שמאל. וכך כל מצוה מעוררת שפע מסויים.

אך כל זה אחרי שהשפע התחיל לרדת לעולם. אבל אנחנו יודעים שבשביל שיהיה בכלל שפע של חסד צריך צמצום. ונבאר את הדברים: לא שייך למלאות כוס מים מצינור מכבי-אש. הכוס תעוף והמים ינתזו לכל הצדדים. בשביל זה צריך צינור יותר קטן. ולמלאות כוסית צריך צינור עוד יותר קטן. ולמזרק צריך צינור עוד יותר קטן. אותו דבר, אם השי"ת ישפיע את אורו שלו עצמו לעולם, העולם לא יעמוד בזה. כמו שאם אנחנו היינו קרובים יותר לשמש, זה היה מסוכן - כי זה אור מדי חזק. אותו דבר באור ה', בשביל שה' יוכל להשפיע על העולם צריך צמצום.

לצמצם כביכול את האור, שיוכל להיכנס בכלי קיבול של העוה"ז - זה הפירוש צמצום.

אחרי שיש צמצום, אנחנו יכולים לעורר שפע של חסד, שפע של השפעות טובות מהקב"ה לעולם. אבל דבר ראשון אנחנו צריכים שיהיה הצמצום, וגם לזה צריכים אתערותא דלתתא.

והנה, אם כל השפעה אנו מעוררים ע"י מצוות שאנו עושים בגופינו, הרי שהשפעה זו של הצמצום אינה קשורה לגוף כלל. היא לא קשורה לבחינה של 'גופא דמלכא' שמעוררים אותה ע"י מצוות הנעשים בגוף. היא הרבה למעלה מזה - היא קשורה להקב"ה בכבודו ובעצמו. והדרך לעורר אותה היא דוקא ע"י לזרוק את הגוף, דוקא ע"י למסור את הנפש - למסור את כל כולו להשי"ת, מסירות כל כולו - וכמו שאמרנו בלי ההשפעה הזאת לא תגיע שום השפעה, כי לפני שיש צמצום אין להקב"ה שום קשר לעולם פה. רק אחרי הצמצום שייך שיגיעו השפעות. לפני זה, זה כלל לא שייך. ולכן חייבים את המסירות נפש הזאת.

[אף מי שלא הבין מספיק את הדברים, נקודתם המרכזית ברורה. והיא: בשביל שלהשי"ת יהיה קשר פה לעולם הזה, בשביל שהוא יוכל להשפיע פה השפעות טובות - חייבים להגיע למסירות נפש, שיהודי ימסור את כל כולו להשי"ת.]

את הדבר הזה עשה ידידנו הק' פנחס מנחם הי"ד שעתה נתעלה במעלות עצומות, שאין לנו שום השגה בהם. מכיוון שהוא מסר את כל כולו בגלל שהוא יהודי, הוא נהרג ע"ז שהוא יהודי. לכן הוא נחשב לקדוש. הרי הוא השליך את הגוף שלו להשי"ת. ונתעלה במעלות קדושים וטהורים שאין לנו דמיון מה שזה בכלל. הוא כבר לא 'ידידנו', הוא נתעלה במותו על קידוש ה', ואין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, הוא נהרג על קידוש ה'.

ולכאורה נשאלת שאלה. אם בשביל שיהיה פה שפע בעולם נצרך להגיע למסירות נפש, א"כ לכאורה צריך הרבה יותר מסירות נפשות בשביל כל השפע שיש פה בעולם.

והנה דברי השפ"א בפרשה האחרונה - פרשת אמור - ידועים. השפ"א כותב, שאדם יכול ליטול לולב ולמסור את נפשו להשי"ת בנטילת לולב. אדם יכול להניח תפילין ולמסור נפשו בהם להשי"ת.

איש יהודי בעצם הסכמתו למסור את כל כולו להשי"ת, הן בזה שהוא מסכים, והן בזה שהוא מוסר בפועל את רצונותיו הגשמיים והטבעיים ומבטל אותם למען רצון השי"ת, הוא קורע מעצמו, הוא חותך חתיכות מבשרו בשביל השי"ת - זה מסירות נפש!

לא הייבים להיהרג על קידוש ה' אפשר גם לחיות על קידוש ה'.
וכמובן, שעדיין לכאורה יש מעלה עצומה למוסר נפשו בפועל ממש. אך עכ"פ
ההשפעות הטובות של הקב"ה מגיעות עי"ז שאנו מוסרים חלקים מהנפש.
בפרט בדורות האחרונים שכידוע. "בנפשנו נביא לחמנו", כל טיפה שיהודי מוסר
מעצמו זה מסירות נפש ממש, ונחשב מאוד אצל הקב"ה, שהרי הוא משליך גופו
מנגד.

וכאן אנחנו מגיעים לנקודה הכואבת, שזכור לי שהיא כתובה בספרים [ואם אינה
כתובה ואינה אמת הרי כאילו לא אמרתי]. השי"ת חפץ להוריד השפעות. כאשר
אנו מוסרים נפש ומקדשים שם שמים בחיים - הרי זה הטוב ביותר. כך השי"ת
יכול להשפיע השפעות טובות. אך כאשר ח"ו אנחנו לא מספיק מקריבים מעצמנו
להשי"ת, לא מספיק מוסרים את הנפש - אז ח"ו השי"ת נצרך לקחת מישוהו
במסירות נפש גמורה על קידוש ה', להשלים את כל מה שחסר. את כל עבודת
המסירות נפש שחסר אצל יהודים השי"ת משלים על ידי קרבן ציבור אחד.

והדברים נוקבים ומזעזעים כל לב ! החסר שאנחנו החסרנו בלקדש שם שמים,
בלמסור נפש להשי"ת, הוא זה שהצריך אותנו להקריב את פנחס הי"ד כקרבן עולה
המרצה, עולה, חטאת, וכל הקרבנות כולם. פינחס עלה לשמים בגללנו - בשבילנו.
אין לנו השגה בחשבונות שמים. ואף אחד לא מבין את דרכי ה'. אבל בפרשת השבוע
של קידוש ה' - הפרשה של קידוש ה' שנכתבה בסוף הקרבנות. והיא הקרבן היותר
גדול.

אנחנו ככולל הקרבנו קרבן. וע"פ הנ"ל זה אומר שאנחנו צריכים לתקן מהיום
דרכינו ויותר לקדש שם שמים ולמסור את הנפש לקב"ה, וכך יעזור השי"ת שלא
ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו.

כתוב בספרים, שהזמן שבו ראוי לאדם למסור נפשו להשי"ת, הוא עת התפילה.
הזמן בו אדם מפקיר את כל כולו להיות מונהג בידי הקב"ה. והוא הזמן הראוי
באמת למסירות נפש. מה גם שתפילה כקרבנות, ומסירות נפש היא הקרבן היותר
גדול. ואולי אכן הרמז לתקן, מה שמוטל עלינו, הוא דוקא בעניין התפילה, כבוד
התפילה.

ידוע שרבינו ה"בית ישראל" זי"ע קרא לר' יוסל קונסס לפני מלחמת ששת הימים,
והראה לו בקונטרס מורא מקדש שבסוף ספר רב ייבי, שכשהשטן מקטרג ח"ו
- השי"ת דוחה כל קטרוגיו. אך על הקטרוג הזה שמדברים בתפילה, כביכול אין
להקב"ה מה לענות. והוא גורם ל"ע להרבה צרות.

וממליץ ע"ז את הפסוק "ה' ילחם לכם" בתנאי ש"ואתם תחרישון" שלא תדברו בתפילה.

ב"ה שבהיכל כוללנו אי"צ להזהיר על מילתא דפשיטא כי האי שהוא נטוע בלב כל אחד ואחד, אך עדיין לכ"א מכל החבורה כולה יש מה להתקדם בכבוד התפילה. ואולי דווקא משום היות המקום, מקום תורה רציני, עלול הלימוד לגלוש על חשבון שעת התפילה. וכ"א ואחד יעשה בדק ביתו כנדרש. וכמו שרואים בהלכות תפילה כיצד צריך להיראות תפילה, כעומד לפני המלך וכו'. ואליבא דאמת, ייתכן שהיינו צריכים להתעורר לפני שנתיים כשאירע כאן בכולל נס גדול. אך לצערנו לא זכינו וכבר נגזרה גזירה ואנחנו מבקשים מחילה מר' פנחס מנחם הי"ד כמו שר' מיכל שליט"א ביקש בלוייה.

ועכ"פ, עתה נזדרז לתקן את הדבר, וכידוע מצדיקים שבני ספרד לא נפגעו במלחמת העולם מחמת זהירותם מדיבור בתפילה. וידוע ה"מי שבירך" שתיקן התוספות יו"ט לאחר גזירות ת"ח ות"ט. ואף אנו נתחזק בלי נדר בכבוד התפילה כ"א לפי הבנתו. והשי"ת יגדור פרצותינו ברחמים, ויהיה זה לעילוי נשמתו הטהורה של ידידנו הקדוש ר' פנחס מנחם פשוזמן ז"ל הי"ד בן יבדלחט"א הרה"ג ר' חיים דוב שליט"א אשר אחד מהסיפורים על שעותיו האחרונות, הוא על שלא נכנס למניין משום שכבר התחילו "אשרי" והוא חיכה למניין הבא שיתחילו "וידבר". ולרמז לנו יצא, לחזק עבודת התפילה ויהיו הדברים לעילוי נשמתו, ויתן כוח להתחזק לכל אחד ואחד.

מפי זרעו

**כתבות
מאמרים
ומודעות אבל
שהתפרסמו
ב'המודיע'**

לע"נ האברך הקדוש פנחס מנחם
פשווּזמן ז"ל הי"ד

בתום יומיים של מטחים לעבר העיר, עלה המוות בחלונינו

הקהילה החרדית באשדוד מבכה את הירצחו של אחד ממיטב בניה -
האברך הק' הרה"ח ר' פינחס מנחם פשוועזמאן הי"ד

| י. הרשקוביץ, אשדוד |

העיר אשדוד למודת מתקפות. מאז ימי 'עופרת יצוקה' טווחה עיר הנמל הדרומית פעם אחר פעם כשהתושבים חשו איכשהוא שהם הסתגלו למטחים - שבשנים האחרונות, כפי שהגיעו כך הסתיימו. אמנם, במערכה הקודמת דילגו הטילים על העיר, אך במערכה הנוכחית (שמשום מה ישנם עדיין כאלו שיכנו אותה כ'סבב') שוב שבה העיר לספוג, אם כי הפעם בעוצמה.

ואכן, מטח כפי שידעה העיר אתמול בשעות אחה"צ, טרם ידעה העיר מעודה. תשע פעמים ניסרו קולות האזעקות בזה אחר זה, כשהדי הפיצוצים נשמעים באוויר, והפעם, התחושה היתה שלא מדובר במשהו שגרתי. גם הילדים שכבר למדו להבחין בין קולות המיירטים של 'כיפת ברזל' לבין קולות הגראד, ידעו לומר שהפעם המערכת, שמשום מה הורגלנו להסתמך עליה ולחשוב שהיא מהווה מחסום הרמטי מפני הטילים, החטיאה. הפיצוץ נשמע קרוב והוא הדביק את התושבים כולם בחרדה.

דקות לאחר מכן כבר נפוצה השמועה: הטיל נפל ברובע ו'. בליבו של הרובע הוותיק, שבשנים האחרונות הצטרף לאחיו הרבעים החרדיים, לאחר שמאות משפחות חרדיות השתכנו בו. האימה הפכה לחרדה גלויה כשהתברר כי הטיל שלא יורט הפעם, נפל ברחוב יהודה המכבי, רחוב המאוכלס ברובו במשפחות חרדיות ברוכות.

ואז פילחה את הלב הידיעה שלרגעים קשה היה להאמין לה והיא נתפסה כמנותקת מהמציאות: העיר הקריבה קרבן עולה, את האחד ממיטב בניה.

האברך הק', הרה"ח ר' פינחס מנחם פשוועזמאן ז"ל הי"ד, שהה באותן הדקות, כאשר החל ירי הטילים על העיר, ברחוב יהודה המכבי, סמוך לביתו שבקרית פיטסבורג. בהתאם להוראות ולנהלי פיקוד העורף, הוא אץ למקום המחסה הקרוב, לחדר המדרגות הראשון שנקרה בפניו, שם תפס מחסה מתחת לגרם המדרגות, כשהוא מחכה עד שתחלוף הדקה וישמע ה'בום' המבשר על יירוטו של הטיל.

אלא שלא כך רצתה ההשגחה העליונה. בעודו עומד במקום, נחת הטיל בסמוך, ורסיסים ממנו ניתזו אל תוך חדר המדרגות והם חדרו לחזהו של האברך. לצידו שהו עוד מספר עוברי אורח שהסתתרו יחד עמו כשהם מחכים עד יעבור זעם, אך הוא היה זה שספג את הפגיעה הקשה ביותר.

למקום חשו כוחות מד"א שפינו את הפצוע לבית החולים 'אסותא אשדוד' בו הוכרז מידית על נוהל אר"ן. עבור בית החולים שנפתח רק לפני כשנה, היה זה ארוע הטרור הראשון מסוגו שבו התמודד, אך הצוות תפקד ביעילות. הפצוע הובהל לחדר הטרומה שם טפלו בו רופאי בית החולים, לצד הטיפול ב-28 נפגעים נוספים שהובהלו לחדר המיון, מתוכם 17 נפגעי חרדה ו-11 פצועים מרסיסים וחבלות, ממספר זירות ארוע ברחבי העיר.

עם זאת, חרף המאמצים הרבים, תוך זמן קצר, למגינת כל לב, נקבע מותו של הפצוע שהרסיסים חדרו את ליבו. הבשורה הקשה עברה במהירות האור בקהילה החרדית והיא גרמה לזעזוע. העיניים לא פסקו מלדמוע והלבבות מלאו כאב ועוגמה נוראה, על הקרבן הקדוש שנלקח ונקטף מארץ החיים.

את המנוח, ר' פינחס מנחם ז"ל, בן הרה"ח ר' חיים דב מבית שמש שיבלחט"א, אברך בן 22 בס"ה ואב צעיר לעולל בן שנה וארבעה חדשים בסך הכל, הכירו רבים מקרב קהילת חסידי גור בעיר, ולא רק. לא משום שהתבלט, אלא דווקא בשל חביבותו ואופיו הנוח. מאז הקים את ביתו עם בתו של הרה"ח ר' יצחק ברוינר שיבלחט"א, התגורר בעיר, שם קבע את עיתותיו לתורה.

הבית החסידי המובהק אשר הקים יחד עם תבדלחט"א, זוגתו החשובה מנב"ת תחי', היה היכל לה', בית רוחני וחסידי עם עומק של מידות נאצלות. את כל העושר הרוחני אשר סיגלו מבתי אבותיהם, החלו להנחיל לילדם הקט, עם שאיפות מרוממות להעלותו במסילות בית ה'. זוגתו תחי' עמדה לימינו ועודדה אותו בדרכי עבודת ה' וההגיה בתורה ללא שיוור.

שמו של האברך הצורב הצעיר ר' פינחס מנחם הי"ד הלך לפניו כצורבא מרבנן עוד בלומדו בישיבה הקטנה 'פני מנחם' של חסידי גור בבית שמש, ולאחר מכן בישיבה הגדולה שם. כבר בישיבה בערה בו התשוקה להשתלם בלימודי חלק 'חושן משפט' שבשו"ע על נושאי כליו, ואכן, עם נישואיו קבע את לימודיו בכולל 'חושן משפט' המפורסם בעיר, שהוקם בידי הרב החסיד רבי ישראל שפרנוביץ ז"ל, ובין כתליו זכה להגשים את שאיפתו כשהוא יגע ומוצא ברכה מרובה בלימודו. גם אתמול, היום הראשון של זמן הקיץ, זכה לחבוש את ספסלי כולל האברכים, שם מצא את שאהבה נפשו.

חבריו לכולל האברכים ובבית החסידים 'בית חיים ירט' ברובע ו', התקשו אתמול לעצור את הדמעות כאשר שחו אודותיו והן זרמו באין הפוגות. הם סיפרו על אברך שפניו הפיקו אור של חסידות ויראת שמים, ועל אהבת תורה שיקדה בקרבנו. "רק בשבת האחרונה" סיפרו חבריו לשטיבל, "שח לחבירו כבדרך אגב, לאחר שמחת 'שלום זכר' בשטיבל, כי יש לו שאיפה אחת: כפי שאביו זכה לשקוד על דלתות התורה ולהישאר כל ימיו בד' אמות של תורה והלכה, כך גם הוא. 'אין לי שאיפות אחרות', אמר".

חבריו לבית החסידים סיפרו על אברך טוב ומטיב, גומל חסד בגופו, שידע תמיד לומר מלה טובה לשני. חרף גילו הצעיר ראתה בו קבוצת האברכים הצעירים בבית החסידים דמות לחיקוי, כשהוא היה זה שהתמסר להם ודאג כי ישתלבו. מעניין, הם אמרו אתמול, למרות שלא היה איש שיחה אלא אברך צנוע שחיוכו לא מש מפניו, היה לו שיג ושיח עם כולם. תמיד יודע מה חסר לזה ומה

מציק לה הוא ומה יש לעשות בכדי להקל על כל אחד.

קשה היה לשוחח אתמול עם חבריו, שהיו מוכי הים וכאב. למרות הזמן הקצר מאז נודע על הטרגדיה ובעוד הם ממהרים לחלוק לו כבוד אחרון ולצאת לירושלים, שם נטמן בהר המנוחות (בעיר אשדוד לא התיר אתמול פיקוד העורף לערוך הלוויה המונית) הם ביכו בכאב את הסתלקותו הכואבת של אחד מטובי בני החבורה.

ההלוויה התקיימה בירושלים, ויצאה מבית המדרש דגור ברחוב ירמיהו, שם המתין קהל עצום עם כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א, לארונו של האברך הקדוש שהגיע מאשדוד. את הכאב והזעזוע, התדהמה וההלם, ניתן היה למשש באווירה הקודרת והכאובה של ההלוויה. המוני המלווים סיפרו בשבחו של האברך המיוחד בתורה ובחסידות, ביראת ה' ובמידות תרומיות, שנלקח במיטב שנותיו על קידוש השם. דוקא משום היותו אברך שהליכותיו ותורתו לא יסולאו בפז - היה הכאב צורב שבעתיים, כאב על אברך מופלג ובן עליה, ירא שמים מרבים שיראתו וחסידותו קדמו לחכמתו - שנקטף בידי בני עוולה, עלה במעלות קדושים, 'בקרובי אקדש'.

המוני המלווים התקשו לבטא את יגונם וכאבם. העלו נקודות שניתן ללמוד מהמנוח הקדוש, ושטחו תחינה לבורא עולם שיסיר מעל עמו את הגזירות המרות, ואך טוב וחסד יהיו לישראל.

אחד מחבריו האברכים סיפר על מידותיו התרומיות ועל הדאגה שלו לזולת, תוך ויתור על כל מה שנוגע לו עצמו. רק לפני מספר חודשים, כאשר שהה בצפת עם חבריו ואחד מהם נפצע, היה הוא זה ששהה לצידו בחדר המיון, למרות שכך החמיץ את מטרת הנסיעה שהיא לשהות בחברותא עם חבריו. פרט לכך התנדב במסירות יוצאת מגדר הרגיל בארגון 'רפואה וישועה' שם טיפל בילדים המיוחדים בהתלהבות ובחשק, ובעיקר במסירות ובאהבה, כשהיה זה מובן מאליו כי הילדים שהטיפול בהם נחשב לקשה ביותר - היו הילדים 'שלו'... בה בעת, היה הוא זה ששם עיניו וליבו על המטבח, כשהוא דואג שהאוכל שיוגש למתנדבים ולילדים יהיה ברמת הכשרות הגבוהה ביותר.

אותה מסירות שגילה לחבריו ולכל הבאים בקרבתו, באה לידי ביטוי בעיקר ביחסו לבני משפחתו הקרובים, לרעייתו תחי', להוריו ומשפחת חמיו שיחיו, ובעיקר לילדו הקט שיחי'. אמנם, עולל רך השאיר אחריו, תינוק בן שנה וארבעה חודשים, אך הוא הספיק להספיג בו אהבת אב ובעיקר תפילות רבות להצלחתו בתורה.

עתה ימליץ עליו ועל כל ישראל, ממקומו במתיבתא דרקיעא, בהיכל שבו נמצאים כל הקדושים שנהרגו על קדושת שמו יתברך.

ה' יקום דמם.

עלה מוות בחלוננו

מתקפת הדמים של מחבלי החמאס והג'יהאד, היוצאת מרצועת עזה לעבר ערים וישובים בדרום הארץ, לא רק שמפרה את השיגרה, לא רק שהסבה נזקים כבדים לרכוש, אלא גם גבתה מחיר דמים בנפשות, הי"ד. ארבעה הרוגים נמנו במתקפת הדמים הנוכחית, והכל מתפללים ומייחלים לחסדי שמים, לבל ישמעו עוד שוד ושבר, חלילה. זהו אסון כבד מנשוא לכל משפחה שנפגעה, לכל הקרובים אליה ולכל המכירים והמכרים. הלבבות נשברים, קרועים מכאב ומיגון ומתוך השתתפות בצער יתומים ואלמנות, הורים שכולים ובני משפחה רצוצים, שעולמם חרב עליהם באיבחה אחת.

אין הבדל בין דם לדם. האבל הוא אבל, והאסון הוא אסון בכל מקרה, אלא שהטבע האנושי הוא כזה, שאדם קרוב אצל עצמו, וככל שהפגיעה קרובה יותר ומוכרת יותר - כך הכאב עוצמתי יותר. הוא מבהיר ומלמד עד כמה גדול השבר עד היכן מגעת הטרגדיה, לה שותפות משפחות רבות בישראל. ועתה הפעם, נחשפה הקהילה החרדית באשדוד לאבל יחיד בתוך היגון הכללי, עם הפגיעה הקטלנית באברך מופלא מלא שמחת חיים, עמל ויגע בתורה, ירא שמים מרבים, דורש טוב וחפץ בטוב ומבקש קרבת אלוקים לי טוב - הרה"ח ר' פינחס מנחם פשווומן הי"ד, שרסיסי טיל הגיעו עד למקום בו ביקש לתפוס מחסה ומגן. לב הכל כואב, הומה וסוער, עם משפחה אצילה ועניפה, יקרה ומעטירה בישראל אשר הותיר אחריו.

הראש מסרב בשעה קשה זו להיתפס לפרשנויות, למרות שאין מנוס מהן. גורמי הבטחון עצמם מעלים דעות שונות והצעות הנראות לעיתים מנוגדות, בדבר הדרך הנכונה שיש לנקוט בה מול טרור גואה ומאיים. אין ספק שצריכים לייחד מחשבה עמוקה ונטולת כל נגיעות בסוגיה הזו. שעת החירום בתוכה אנו מצויים מחייבת היערכות מתאימה, מחייבת ליכוד כוחות מתבקש, ותובעת שלא לשוב אל שיגרת היום - מבלי להערך כראוי לתרחישי עתיד, ישמור ה'. ובהיבט היהודי הפנימי, הערכי, אין ספק שהשעה הזו מחייבת את מקבלי החלטות כולם, להידרש גם אל ההיבט הרוחני, וחלילה שלא להרים יד בתורת משה.

יהודים נוטרי מורשת, לעת קשה אשר כזו, שומעים קול מוכיחים בשער, רבנים גדולי תורה ואישי חינוך, המרימים כשופר קולם וקוראים: "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'". איש אינו נכנס בכבשונו של עולם ואינו עורך חשבונות שמים, אך אחת היא לישראל כאשר צרות מתרגשות ובאות - מחפשים כל אחד בבדקי נפשו ועצמו כדי להטיב ולשפר אורחות ולעורר זכויות משמים. לבבות נפתחים ומוכנים לגדרים ולסייגים, לזהירות מלשוןהרע ומרכילות להרחקה ממחלוקת להגברת חיילים בתורה וביראת ה' להתגבר בדקדוק המצוות, להתחזק בשמירת השבת ולבצר חומותיה.

תעמוד זכותם של מקדשי ה' בכל הדורות עד דורנו אנו, להמליץ טוב, חיים חן וחסד על כלל ישראל, לבל ידעו מצרה או מצוקה, ויסורו מהם כל נגע ומחלה. המה יעתיירו לפני כסא הכבוד, שיחזק ויאמץ הבורא יתברך את בני המשפחות כולם באבלם הכבד, למען יוכלו להוסיף ולהמשיך במשעולי החיים. תעמוד זכותו של אברך יקר ומסולא, שעמל והתייגע לקדש את חייו ואתמול השלים נפשו לאלוקיו על קדושת שמו יתברך אברך שאך יגיעה בתורה, עבודת ה' בכל לב ונפש ועשיית טוב וחסד

עמדו לנגד עיניו תמיד - לעורר זכות עבור ביתו אחריו, שירפא הבורא שברם וימשיכו בנתיבות
אשר סלל. השעה אינה פשוטה, הקשיים אינם פשוטים - ואין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים
שיאמר לצרות עמו ישראל די.

מאמר המערכת

במעלות קדושים וטהורים

כמה שעות אחרי שרסיסי טיל קיפדו את פתיל חייו הצעירים של הקד' האברך הרה"ח ר' פינחס מנחם פשוזמן הי"ד, ההרוג הרביעי בסבב הלחימה הנוכחי עם החמאס, באה ההודעה על הפסקת האש ושיבה לשיגרה. את מקומם של הפחד, החרדה והחששות, תופס השיח בזירה הפוליטית על התוצאות. יש אומרים שהחמאס הורתע אחרי שספג מהלומה ויש המבקרים וטוענים, שהחמאס דווקא ניצח ולא הוכרע, הממשלה מכירה בו ומנהלת עמו משא ומתן. בפועל, איש אינו מציע אלטרנטיבה ברורה אחרת. ואילו העבר מלמד, שלא 'יד תקיפה' כפי שהיתה במבצעים השונים ולא 'התנתקות מתרפסת' - שינו את פני הדברים בביצה הטובענית של רצועת עזה.

ועד שצידי המתרס הפוליטי מתכתשים ביניהם בויכוח שאין ולא יהיה לו סוף, מי שנפגעו בסבב הלחימה בכלל, ומי ששילמו מחיר דמים בפרט, לא יודעים את נפשם מצער ומתוגה. הם שילמו מחיר כבד ויקר. מבחינתם, הפסקת האש באה מעט מאוחר מדי. בראייתם, יש לסבב הלחימה תוצאות מרות וקשות שאין עליהן עוררין. חלל עצום נפער בעולמם, ומסלול חייהם שוב לא יהיה כפי שהיה. ואותם צריכים לזכור המתווכחים. עליהם צריכים לחשוב מקבלי ההחלטות. לאור העובר על המשפחות הללו, יש לכלכל את הצעדים בעתיד. ובמידה רבה, לאור הרגישות שבכאבן, יש לקיים את הויכוחים בפחות שנאה ועוינות וביתר כבוד ועניניות.

ועוד נקודת מבט, בהקשר הקרוב אלינו, אל כאבו הישיר של הציבור החרדי בסבב הלחימה הנוכחי: היוצאים ובאים את בית האבלים היושבים 'שבעה' על הקדוש ר' פינחס מנחם הי"ד, נחשפים לחזיון מעורר השתאות והערצה. הם באים ומבקשים לנחם ויוצאים מנוחמים באים עם רצון לעודד ויוצאים מעודדים ונפעמים מהמסר ומהצוואה שהותיר אחריו בעצם תהלוכותיו אברך צעיר לימים, אשר מימש, יחד עם בני ביתו שיחי' לאוי"ט, את קניני הנצח הנפלאים שרכשו בבית הוריהם הדגולים שליט"א, להמשיך בדבקות באמונת איתן בבורא יתברך ולקבל דין שמים באהבה. הכל רואים עין בעין, כיצד בתוך הסער והקדרות רואים דווקא הם, הקרובים אל החלל, את נקודות האור ותקוות העתיד.

אור גדול הפיץ סביבו האברך היקר, שעלה במעלות קדושים וטהורים. אחרי מיטתו אפשר אולי להזכיר בבואת דברי ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע בספרו, בריש פרשת חיי שרה, שם הוא מביא רעיון עמוק בשם אביו, האדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע, לפרש כמה תמיהות העולות מדברי רש"י הקד', המבאר מדוע נסמכה מיתת שרה אמנו לעקידת בנה יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה, ש'כמעט ולא נשחט' פרח נשמתה ומתה. וכלום שייך לומר על שרה אמנו ע"ה, שראתה את בנה החביב יצחק חי, ובכ"ז נעגמה נפשה בגין כוונתו למסור נפשו להשי"ת? ובכלל, עליה, שנאמר שהיו שנותיה תמימות - אפשר שנתקצרו ימיה בגין בשורת העקידה?

אלא, ממשיך ה'ישמח ישראל' בשם אביו, שמובא בספרים הקד', שדרך הצדיקים האמיתיים כאשר

באה להם איזו שמחה - הם מייחדים את השי"ת בכח השמחה הזו. כך גם שרה אמנו ע"ה, כאשר שמעה גודל קדושת אברהם ויצחק ושגב מעשה מסירות נפשם לה' כאשר שמעה יקרת ערך בנה - הרי מתוך גודל שמחתה כלתה נפשה אל ה', שתזכה גם היא ליחוד נפלא כזה, למסירת נפשה אל השי"ת - ומגודל ההשתוקקות הזו פרחה נשמתה ממנה ומתה. לא מצער, חלילה אלא מרצון לזכות גם היא לקדש שמו יתברך ולמסור נפשה עבורו. ועתה, נותרה לנו רק השאלה אם נתקצרו ימיה בגין כך, איך אפשר לומר שהיו 'שנותיה תמימות'?

משיב על כך ה'שמח ישראל' בדברי אאמו"ר: "ורק כן הוא מחסדי השי"ת... והיינו שמחיבת הקב"ה, מסבב להצדיקים וחסידים בעת פטירתם ענין מסירות הנפש על קידוש שמו יתברך ויחוד נפלא, למען יצאו נשמתם בקדושה ובטהרה מתוך יחוד ה'. אבל הכל יפה עשה בעתו, שאז הוא עת פטירתם מעוה"ז מכוון ממש. וזהו כוונת המדרש, שחביב לפני הקב"ה חייהם של צדיקים ב'עולם הזה', היינו כל ימי חייהם בעוה"ז ול'עולם הבא', פי' בעת הסתלקותם ועלייתם מעוה"ז לעוה"ב, גם אז חביב לפניו חייהם שלא ימותו בבחי' מיתה, רק בבחינת יחוד ה'". והדברים נוקבים וחודרים לשיתי נפש, ומאירים נקודת מבט אחרת על המקבלים עליהם דין שמים באהבה.

בקרב בני משפחתו, בקרב ידידיו ומכיריו, יודעיו וסובביו - יוחק לנצח זכרו של האברך הקד' ר' פינחס מנחם הי"ד, כמי שעמל כל ימי חייו הצעירים לקדשם, לטהר מסילותיהם ולזככם מכל סיג. הוא עשה זאת בפשטות ובענוות חן, מתוך מעורבות עם הבריות, מתוך רצון להעניק, לתת ולרומם כל מי שעמו במחיצתו - ומשמים הובילוהו בבוא יום פקודתו, למסור נפשו על קדושת שמו יתברך. זכותו הגדולה תעמוד לבני ביתו, אשר עמדו לימינו במסירות למען יוכל להתעלות בנתיבותיו, לבנו אחרי שימושיך בדרכו, לבני המשפחות הרוממות השרויות עתה באבלן, לידידיו ולמכריו ולכל בית ישראל, להיוושע במהרה בדבר ישועה ורחמים, בגאולה השלמה והאמיתית בב"א.

האבל הכבד על סילוקו הטראגי של האברך הקדוש הרה"ח ר' פינחס מנחם פשעווזמן הי"ד

נפגע מרסיסים בעת מתקפת הטיילים אתמול בלילה על העיר אשדוד ♦ רבים פוקדים את בית האבלים, מתנים את עומק היגון וגודל האבידה בסילוקו של אברך מופלא שהקריין על כל סובביו.

| מאת סופר "המודיע" |

ארץ, אל תכסי דמם: ביהדות הנאמנה בכל תפוצותיה, באהלי תורה וחסידות בכלל ובעיר אשדוד במיוחד, מבעבע הכאב הצורב והנורא על סילוקו הטראגי של האברך הקדוש הרה"ח ר' פינחס מנחם פשעווזמן הי"ד, שנהרג מפגיעת רסיס של טיל רצחני שנורה אתמול בלילה במטח הרצוף מעזה.

האסון הנורא, עורר טלטלה עזה, וכאב עצום בקרב כל יודעיו ומכיריו של האברך המיוחד, בן עליה מובחר, ירא שמים מרבים, יגע בתורה, מרבה חסד ומאיר פנים לכל אדם בענווה ובפשטות. הכל מביעים חרדה נוכח הנורא מכל שארע, כאשר אברך בן עליה, שכלולו עבודת ה' ויראתו, פאר המידות ואציל ההליכות, נקטף בשיא פריחתו, בידי בני עוולה.

האבל והתוגה ניכרים בחוצות עיר באשדוד. השיבה לשיגרה, עליה מדווח, אינה נחלתם. הכל חשים, כי את העיר פקדה רעידת אדמה, שהדיה מגיעים לכל עבר ופינה בקרב היהדות הנאמנה. אסון כבד, שהכל חשים שותפים וקרובים אליו מתקשים לעכל ומתקשים להאמין.

אל בית האבלים במעונו של חמיו של המנוח הקדוש, ברובע ז' של העיר אשדוד, עלו רבים, שם יושבים שבעה בני משפחתו של הק'. בעיניים דומעות, בלב כואב ובמועקה כבדה, מרבים להשיח אודותיו של האברך והליכותיו המסולתות, מבכים את האבידה ומבקשים להשתתף בצער העמוק והבלתי נתפס של בני המשפחה הרוממה.

בבית האבלים כמו גם בבתי הכנסיות, שחו אודות האברך שהכל הכירוהו כאציל נפש וזך מידות, שעדיין היה לגדולות. למרות היותו צעיר לימים, וכבר ניכר היה בהליכותיו כי צורבא מרבנן הוא, כמי שזכה לשקוד ולהגיע לרמות גבוהות בידיעת התורה. זאת, לצד היותו מלא שמחת חיים, שהקריין וסחף בלהטו גם אחרים.

וכפי שהגדיר זאת ראש הכולל שליט"א בהספדו עליו: "בלימוד, אתה תמיד רצית להבין כל דבר פשט עד הסוף, אתה עכשיו מבין את הכל עד הסוף. כל מה שקרה כאן, החשבונות, עד השורש. רק אנחנו כאן נשארו מבובלים ותוהים..."

רעיו וידידיו שהתפללו יחד עמו בבית החסידים, הילכו אתמול נסערים, מתקשים מאד עם סילוקו ואובדנו של אחד מיוחד מבני החבורה, שהיה רוח חיה מלא שמחת חיים וגבורת נפש, שהעניק כה רבות לכולם. הכל בעיר הסיחו בהליכותיו של האברך המופלג, קרבן עולה, שאת שנותיו הקצרות מילא תורה ועבודת ה', ונקטף מארץ החיים למגינת לב הכל - ועתירה בפייהם שיהא למליץ יושר למשפחתו ולכל כלל ישראל.

דם עבדיך השפוך

את השקט השורר בבית האבלים, ברחוב רשב"י, רובע ז' באשדוד, ניתן למשש. אמנם, החדר מלא וגדוש במנחמים רבים, היושבים בפנים רכונות מול האב ושני האחים הצעירים, שמקור דמעתם לא יבש עדיין. אך למרות שהחדר מלא מפה לפה, איש לא מוצא את המילים שיכולות לבטא ולהבקיע את השקט הסמיך.

אך נראה שדי בעצם הנוכחות, כדי לשדר את מלות התנחומים. בין המנחמים נמצאים אברכים צעירים, חבריו של המנוח, הקדוש ר' פינחס מנחם פשעוויזמן הי"ד, חברים לבית החסידים ולכולל האברכים, חלקם עוד למדו עמו בישיבה אך לפני שנתיים, כשנראה שאלה לא עיכלו עדיין את המכה הנוראית. אך פרט להם נראים גם יהודים שחזותם מעידה עליהם שהם אינם בני המקום. ואכן, כשהם פוצים סוף סוף את פיהם הם מגלים שהגיעו לכאן מרעננה. הם משתייכים כולם לבית כנסת אחד, וחשו שאינם יכולים להישאר שם. "האסון הזה פצע את הלב", אמרו האורחים שהגיעו לדקות ספורות, "רק לבטא את הכאב של כלל ישראל", כדבריהם.

בהמשך נגלה שהם אינם יחידים. הבית הצנוע שוקק בימים אלה מרוב אדם, אף שרבים מהם לא הכירו את המנוח ולא מכירים לא את בני משפחתו וגם לא את קהילתו. למטה אני פוגש יהודי שעשה את הדרך הארוכה מהגולן שבצפון עד לאשדוד הדרומית. לאור שעת הבוקר המוקדמת, ברור שהיציאה מביתו נעשתה עם הזריחה, נתון שהוא מאשר אותו כשהוא קובע: "באתי לפה יותר להתנחם מאשר לנחם. בתורה כתוב 'וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'". וזה מה שאנו עושים: בוכים את השריפה". אגב, הוא כעת בדרכו לבתיהם של יתר נרצחי המערכה האחרונה, וזהו סתם יהודי פשוט שעושה זאת מיוזמתו, מוותר על יום עבודה ועל עיסוקים אחרים, כי "כיהודי, אינני יכול לשבת בבית כשבאשדוד יושב לו אב שכול על בנו הצעיר, שהותיר אחריו תינוק שלא יכיר את אביו".

אין חשבונות

האסון הנוראי ארע ביום השני של המערכה, שהיתה קצרה הפעם מכל ה'סבבים' שקדמו לה. ביום שבת קודש נשמעה האזעקה הראשונה, שהיכתה את התושבים, שעמדו באותה שעה בקריאת התורה, בהלם. מאז ובמשך יומיים עמדה העיר תחת מתקפה שלא ידעה מעודה. העיר טווחה פעם אחר פעם במטחי גראדים, שיורטו אמנם בחסדי שמים בידי מערכת 'כיפת ברזל' שהתגלתה כיעילה, אם כי אין דברים החלטיים...

מאות טילים שוגרו לעבר העיר, מרביתם יורטו או שהגיעו לשטחים פתוחים, ורק 3 מהם נחתו בעיר. היה זה בגל התקיפות האחרון, בשעה 7 של יום ראשון, אז ייללו האזעקות תשע פעמים בזו אחר זו, כשקולות הנפץ מגלים כי המתקפה שונה הפעם מקודמותיה, היא מאסיבית וממוקדת. אחד מתוך עשרות הטילים הללו נחת ברחוב יהודה המכבי, שם צעד קודם לכן האברך ר' פינחס מנחם פשעוויזמן ז"ל, שהיה אז בדרכו חזור הביתה מה'שטיבל' בו קבע את מקום לימודו ותפילותיו, שם

ציפו לו בני משפחתו, רעייתו הדגולה ובנו היחיד - עולל בן שנה וארבעה חודשים שהיה קשור אליו בעבותות. עם הישמע האזעקה נסו העוברים והשבים אל הבית הסמוך, כשהם מוצאים מקלט בחדר המדרגות, שבו, לפי נהלי המיגון של פיקוד העורף, יש לתפוס מחסה עד יעבור זעם.

"פינחס", אומר לנו אחד מחבריו ששהה בקרבתו באותם רגעים, "נכנס מיד אל תוך הבנין, שהתמלא באנשים. אך רבים המשיכו לזרום פנימה, שכן הבנין ממוקם בנקודה מרכזית יחסית - מול מרכז מסחרי וחנויות שהמו חיים באותה עת. ואז נכנסה משפחה והוא, באופן טבעי, איפשר להם להיכנס למקום הפנימי שנחשב בטוח יותר, בעוד הוא פונה קדימה".

רגע לאחר מכן נחת הטיל בסמוך, כשבעקבות ההדף קרסו הנוכחים על הרצפה. הם קמו מיד ושמו לב שפינחס הי"ד אינו קם. רק בהמשך, עם הגעת כוחות ההצלה, התברר ששלושה רסיסים זעירים פילחו את ליבו.

"אין אנו מבינים בחשבונות שמים", אומר לנו האב השכול, הרה"ג ר' חיים דב פשעוומן שליט"א, ראש כולל ומפארי קהילת גור בבית שמש. "היו שם אנשים רבים, חלקם אף נשארו לעמוד בחוץ, והם לא נפגעו. חדר המדרגות היה מלא ואנשים יצאו ללא שריטה, ובדיוק הוא סופג את הרסיסים, ובלב. אך אין לנו שאלות. כך רצתה ההשגחה העליונה, אנו אמורים רק להצדיק את הדין".

קולו של האב רועד, אך יציב. "קראתי בדיוק לאחרונה", הוא מספר, "על יהודי שהשפיע על אדם אמריקאי לשלוח את בנו לישיבת חברון. האיש נענה ושלח את בנו לישיבה. כעבור שנתיים ארעו פרעות תרפ"ט והבן, ששקד על התורה בישיבה, נרצח בידי הפורעים הערביים. אותו יהודי לא העז לפגוש את האב, אך לאחר תקופה הזדמן להם להיפגש. להפתעתו, שואל אותו האב: מדוע אינך ממשיך להגיע אלינו ולשכנע את ההורים לשלוח את ילדיהם לישיבות?"

"ההוא, שלא העז גם להביט בפניו, אמר לו שהיה בטוח כי יש לו תרעומת עליו, אך האב השיב לו שאדרבא: 'על בני נגזר למות בכל מקרה. הוא יכול היה להפטר מן העולם כ'גוי' אמריקאי שאין לו ולא כלום עם יהדותו. בזכותך הוא זכה לעלות לארץ ישראל, ללמוד בישיבה ולזכות לידעת התורה, וכעת הוא מת בה על קידוש ה'. אז איזו תרעומת תהיה לי עליך?'

"גם אני זכיתי, מסיים האב, לגדלו במשך 21 שנה. לראות אותו מגשים את השאיפות שנתלו בו, זוכה להיות אב, להתעלות בתורה ובחסידות. אז נכון, זה כואב והכאב אינו מרפה, אך התחושה היא שזכינו".

לקדש את ה' בחיים

וכשניתן סוף סוף דרוך ללשון, קולחים להם הסיפורים והם רבים. כאן אנו מביאים רק מקצת מהמקצת (והבהרה נחוצה מפי האב שיבלחט"א: בימים האחרונים היו כמה פרסומים בכמה עיתונים ובהם 'ראיונות' שכביכול נערכו עמנו, עם סיפורים שחלקם לא היו. לא היו דברים מעולם). "פינחס", אומר לנו אחד משכניו שהכירו רק בחודשים האחרונים, לאחר שהגיע להתגורר בסמוך אליו (עליו אפשר לומר: בנה בית חדש ולא חנכו, מעיר האב בכאב) "היה יהודי שעשה כבוד לקב"ה. בכל הליכותיו ראתה מהו יהודי חסיד, אציל נפש, אחד שממהר תמיד לתפילה, אתה רואה עליו שהוא

'מונח' בלימוד, אך הוא לא יעבור לידך בלי חיוך ובלי לדרוש בשלומך, ועם כל הלב. זהו יהודי שכעת אומרים עליו שהוא מת על קידוש ה', אך אני יכול להעיד שהוא חי על קידוש ה', כשהוא מקדש שם שמים בכל הליכותיו".

"היה כאן אחד מחבריו, בחור שירד מהדרך. הוא הגיע לכאן בעיניים אדומות. פינחס היה היחיד שדיבר עמי, 'בגובה העיניים', כשאתה חש שהוא אכן דואג לך", מספר לנו חמיו, הרב יצחק ברוינר. אחד החברים מתערב ואומר שאכן כן: "תמיד היה הוא זה שדאג לנחשלים, כשלמרות שנחשב תמיד לאחד מהאריות שבחבורה הוא הקפיד, כך ממש, שיהיה לו קשר גם עם אלה שבשוליים".

היה אברך משכמו ומעלה, בן תורה ששקד על תלמודו וזכה לראות ברכה בעמלו, אך למרות זאת, יש לו שיג ושיח עם כולם. עם כל האברכים בשטיבל, השכנים. "הסתכלתי עליו תמיד בהערצה", אומר לנו חמיו. "רק בפסח האחרון התווכח על נושא מסוים בהלכה עם גיסיו, אך באיזו עדינות עשה זאת. היה לו ידע רב, אך הוא זרק מלה עם חיוך ובכך תם העניין. רק אחרי כן גילינו שצדק, תמהנו מדוע לא הרחיב, אך הוא לא הבין כלל מדוע".

"מעולם לא היו לו טרוניות על אחרים. לא היו לו 'חשבונות', ובודאי שלא 'חשבונות והתחשבנויות'" אומר האב. "עוד בעודו ילד פגע בו פעם חבר בעין בלא כוונה, ועינו נפגעה. הוא נזקק לשהות יומיים בבית חולים. כשחזר דיברו עמו בכיתה מה היה. הוא סיפר מה היה בבית החולים, הסיט את נושאי השיחה לכל נושא אחר, רק לא לגבי עצם הפגיעה. בעדינותו, לא רצה לגרום חולשת הדעת לחבר, שגם כך כאב על הפגיעה".

על התחשבותו הרבה ותבונתו מעידה העובדה הבאה, אחת מתוך רבות: "רק בפסח האחרון היה אצלנו בבית, בבית שמש. כמובן שלפני הפסח הגיע כתמיד לעזור ולהעמיד את הפסח, במשך יותר מיומיים הגיע לעשות מה שצריך, בלי לדבר כלל אלא כדבר המובן מאליו. ואז שם לב שבסביבה ישנו אברך שמתגורר בגפו. באחד מימי חול המועד התקשר אליו וסיפר לו ש'בבית נשארה ארוחה שלמה. הדודה ביקרה ונשארה הרבה אוכל. האם תרצה לאכול?' כששמע שכן, סידר על מגש מכל טוב, והביא לו. למחרת שאלו אחיו מדוע אינו עושה זאת שוב. השיב: אם אתקשר שוב פעם, יבין שגם בפעם הראשונה זה היה רק תכסיס והוא ירגיש לא נעים".

סיפור רודף סיפור, ומכולם מצטיירת דמותו כפי שהכל הכירוהו: טוב ומטיב, יודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד, והכל בתבונה, בפיקחות ובאצילות. וכל זאת, לצד המעלות הגבוהות אליהן זכה להגיע בתורה.

שבתי בבית ה'

מאז ומתמיד החוו עליו כמי שעתידו לפניו בתחום התורני, אך אלה שהכירוהו ביותר היו אברכי 'כולל חושן משפט' באשדוד. מדובר בכולל מובחר שהוקם בידי הרה"ח ר' ישראל שפרנוביץ ז"ל, ממיסדי וותיקי הקהילה החרדית בעיר, ובו השתלב פינחס מנחם ז"ל לפני כשנתיים וחצי.

בכולל, שבין כתליו שוקדים על תלמודם משעות הבוקר עד שעות הערב אברכים מצויינים שאין להם בעולמם אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ופקיע שמיה בכותל המזרח של בתי התלמוד שמהם

תצא הוראה, התבלט עד מהרה ר' פינחס מנחם כאחד מהמיוחדים שבבני העליה. הוא עשה חיל בלימודו, והשתלב היטב בין האריות שבחבורה, תלמידים ותיקים שעוסקים שנים רבות בדיני ממונות הסבוכים.

לימודו המעמיק היה לשם דבר, כמו גם בקיאותו הנרחבת בהלכות שלמד. "אני זקוק לעוד אברכים בכולל כמו ר' פינחס מנחם", נהג לומר הרב שפרנוביץ בהצביעו על האברך הצעיר שכל מעייניו נתונים להתקדמות בתורה וביראת שמים. לימודו בהיר ומתוך הבנה מעמיקה. מעולם לא היסס לרדת לשורשם של דברים, לעמוד על בוריה של סוגיא, לברר, לפתוח ספרי ראשונים ואחרונים, ללבן הלכות בדיבוק חברים ולהסיק מסקנות נכונות. ניחן בהבנה ישרה וברורה, ידע להבחין בין עיקרי ההלכות לבין ענפים המשתרגים מבין שיטי הסעיף בחושן המשפט, אך אינם עיקר.

"לפני שנכנס בירתי עליו", מספר ראש הכולל, הרה"ג ר' מיכל לנדא שליט"א, "ואז אמר לי מי שלמד עמו בחברותא עוד בהיותו בחור בשיבת 'פני מנחם' בבית שמש, הרה"ח ר' פינחס אלי' ארנרייך שיח', ש'האברך הזה יש לו כשרון מיוחד, הבנה מיוחדת והתמדה מיוחדת'. לא עברו הרבה ימים וראיתי כמה כל מלה היתה נכונה".

הוא ראה את יעדו בלימוד 'חושן משפט' על נושאי כליו, בעיון ובעמקות. לכך שאף. "הוא היה מאד ממוקד מטרה", אומר האב, "כבר ב'שבע ברכות' בירר אחר כולל מיוחד שיוכל להשתלב בו. כששמע שהוא עומד להשתלב בכולל בו חפץ, היתה לו 'שמחת חתן' אמיתית".

מי שזיהה את רצונו האיתן, היה מייסד הכולל, ר' ישראל שפרנוביץ ז"ל. "הוא היה מוקסם ממנו", מספר ראש הכולל. "הוא ראה את עמידתו ודייקנותו בזמנים, את התמדתו, את הידע ואת הציונים הגבוהים שהשיג, ונהג לומר לו בשנה האחרונה לפני פטירתו: כאלה אברכים אני צריך. עבורם הקמתי את הכולל. תשיג לי כאלה, כמו פינחס מנחם..."

"הוא אכן היה אברך יוצא מגדר הרגיל", אומר ראש הכולל. "היה בהיר מאד, מאד 'בנוי' ללימוד חו"מ. ידע לחזור לנקודה העיקרית של כל סוגיא, והתברך גם בכשרונות מיוחדים אך בעיקר בהתמדה שהצליחה להדהים אותי פעם אחר פעם. הוא הגיע בכל יום בזמן, 9 בדיוק, ופשוט התיישב על המקום ולא קם. לא היה דבר שהוציאו מהלימוד, ולא שחסרו סיבות: הוא עשה מה שצריך לעשות, אך לא 'גרם' אחד מעבר. היה שקוע בלימוד מבלי שמושהו יוכל להסיח את דעתו".

בקביעה הזו מכירים כל חבריו לכולל, אך גם הרישומים מעידים על כך: נוכחות מלאה, עמידה ודייקנות בזמנים. ראש הכולל מציג את המבחנים והעיניים דומעות: "בכולל נערכים מבחנים, והמבחנים קשים. הוא השיג באופן קבוע את הציונים הגבוהים ביותר, כשהיה תענוג לקרוא כל תשובה שלו. כל תשובה היתה מפורטת, מנומקת, מקיפה. גם במבחנים של יתר האברכים נהגתי לציין 'ראה את תשובתו של רפ"מ פשעוומן... ואכן, הוא נהג 'להוסיף מחול על הקודש'. היה עונה ומרחיב, לפעמים גם הוסיף שאלות נוספות שלצידן תשובות".

"בכלל", הוא אומר, "היתה לו יכולת מיוחדת להבין היטב את הנלמד, ומדובר בסוגיות סבוכות. הוא סיכם את החומר בהירות, כשהסיכומים שלו היו מלאכת מחשבת. כעת, אחרי פטירתו, פתחנו את השולחן ערוך שלו ואנו מגלים אוצר בלום: סיכומים רהוטים ובהירים שהחזיק, מבלי שבכלל ידענו

מהם. בכלל, כל שאלה ששאלנו אותו, קיבלנו תשובה סדורה, מפורטת, לא היה לנו ספק שהוא יהיה גדול בישראל, גם בזכות הכשרונות, אבל בעיקר בזכות העקשנות והחריצות.

"ובכל פעם שהיה מבצע ככולל, אם שמירת הזמנים ואם של תוספת חיזוק, הוא היה הראשון לומר 'הנני'. אגב, זמן קצר לאחר שנכנס לכולל התקיים מבחן של 'איחוד מוסדות גור', מבחן מקיף ומסכם. אך הוא היה חסר לו החלק של 'חזקת קרקעות' שנלמד לפני שנכנס לכולל. אך הוא לא הסכים לוותר, הלך והשלים את החומר לבדו. כל זאת, לצד החביבות. תמיד שורה שמחה על פניו, חיוך שלא משמנו באופן קבוע. האברכים התענגו ממנו, ומכל הזוויות. כשצריך משהו, לקנות, לעזור, חבר צריך לעבור דירה, הוא שם.

"אני נזכר כעת, שפעם היה ארון שהתנדנד, ר' ישראל שפרנוביץ ז"ל רצה שיעגנו אותו לקיר. פינחס מנחם היה אז אברך צעיר ממש, בימים הראשונים לכולל, לא הכיר את האברכים עדיין אך הוא הציע את עצמו מיד. למחרת הגיע לפני ה'סדר', בבוקר, עם מקדח. קדח ועבד, 9 בדיוק הפסיק. רחץ את ידיו וציל לתוך ה'חושן משפט'. אמרו לו שיסיים מה שהתחיל, אך הוא לא הסכים לשמוע על כך. אחרי הסדר שב לסיים מה שהתחיל".

ואכן, שקידתו והתמדתו בתורה היו מושא לחיקוי ולהערצה. יומו גדוש ומלא היה בתורה ובתפילה, כאשר שמר על סדרי הכולל מכל משמר, שם ראה את המקום בו יוכל להתעלות בתורה ללא הפרעה באווירה תורנית ובחברת אברכים בני תורה תלמידי חכמים. רק לאחרונה פנה אל אחד מראשי הכולל בבקשה ליזום תקנה מיוחדת בין האברכים שתעודד את השמירה על זמני הלימוד בכולל בעיקר בראשית היום, באמצעות הכרזה על שעת הלימוד הראשונה, כשעה שתוקדש ללימוד רצוף ללא כל הפסקה כלל.

ההשקעה האמיתית

את אותן המילים אנו שומעים גם מחבריו לבית החסידים, בית החסידים ע"ש רבי חיים ירט אשר ברובע ו', כאשר דמותו האירה בפני כל באי בית ה'. הם ראו בו כולם אברך משכמו ומעלה המתעלה בתורה ובחסידות ותדיר שואף להגיע לפיסגה גבוהה יותר.

רעיו מעידים על אברך שחוט של חן משוך על פניו האציליות, שמעודו התרחק מדבר מחלוקת ומעולם לא נמצא במקום בו התעורר ויכוח. אהוב על כולם ורצוי בעיני כל מכריו. התהלך בכל מקום כשחיוך נסוך על פניו ושמחה שורה בסביבתו.

אביו מספר, שלפני מספר שבועות נסע עם חבריו לשבת בצפת. בהיותם שם, קיבל אחד מחבריו הודעה שיתכן ויהיה עליו לשהות בבית החולים לצידו של בן משפחה. היה זה ברור ומובן מאליו שפינחס יהיה זה שיתלווה אליו. הוא צעד עמו מהר כנען לבית החולים 'זיו', הלך וחזור, ושהה עמו כל השעות הללו. כשחזר נשאל האם בשביל זה נסע, האם אינו חש שהפסיד. "הפסדת?!" הוא שאל, "היפך. אם זה מה שצריך לעשות, אז זו בדיוק המטרה של הנסיעה..."

"גם עכשיו", אומר האב, "אין לי צל של ספק, אילו היתה לו שהות לבחור בין הצלת חייו לבין הצלת חייהם של יתר אלה ששהו לצידו שם בחדר המדרגות, הוא לא היה חושב פעמיים ומציע את עצמו..."

"דווקא בימים האחרונים", מסיים ראש הכולל, "למדנו בכולל את הסימן של 'דבר שלא בא לעולם'. בין השאר דובר האם אדם יכול להקנות את החלק שלו לעולם הבא, כשהנושא ההלכתי הוא ראשית האם מדובר בדבר שיש בו ממש, והאם הוא נחשב 'דבר שלא בא לעולם'. ואז אמר ר' פינחס מנחם את הדברים הבאים, והכל בבהירות כה רבה, כשרק כעת אנו מבינים אותם:

"אם כבר", אמר, "אזי דווקא העולם הזה הוא 'דבר שלא בא לעולם'. מה שמוחשי וקיים זהו העולם הבא. העולם הזה הוא רק דמיון. אדם חושב שיש לו בית, שיש לו נכסים, אך אין לו כלום. מקנין גשמי אין כלום, רק מההשקעה בעולם הרוחני, כשאדם לומד עוד דף גמרא, עושה עוד מצוה. זה מה שמוחשי וזה מה שכבר 'בא לעולם' וקיים במוחש ממש".

ועתה, בהיכל הגבוה שבו הוא זוכה להימצא לצד רבי עקיבא וחבריו, ודאי יוכל לאכול פירות מעלליו וליהנות מהקנינים שרכש, כשמשם, כדרכו עד כה, ימליץ בע"ה אך טוב על רעייתו החשובה, על בנו התינוק, על כל בני משפחתו הדגולה ועל כל כלל ישראל, המבכים בימים אלה את השריפה אשר שרף ה'.

כצאת השמש בגבורתו

אחר מטתו של חתני

הרה"ח הקדוש פנחס מנחם פשוזמן הי"ד - ככלות ה'שלושים'

ידועים דברי חז"ל (שבת פח ע"ב) הנעלבין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחים וכו', עליהן הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'.

פנחס, מאמר חז"ל זה משקף את אישיותך, את קומתך הטמירה ואת הפסגות הנדירות אליהן שאפת, עמלת וכבשת.

'הנעלבים ואינם עולבים', מעולם לא פגעת או העלבת, כל מכריך וידידיך שליוו אותך בימי חיך הקצרים מעידים על איך שקיבלת כל אחד ואחד בסבר פנים יפות, במאור פנים, התנהגת עם כל אחד לפי רוחו ודרגתו, בעדינות בנועם בחן ובחיוך. ובוודאי שלא היה שייך לפגוע בך או להעליב אותך, היית מעל זה, כצאת השמש בגבורתו.

'שומעים חרפתם ואינם משיבים', להשיב על חרפה בודאי שלא עלה על דעתך, אבל מעלה גדולה נוספה אצלך, הבנה חדשה ב'שומעים חרפתם', התרחקת מדיבורי חרפה, מחלוקות ומריבות היו לך לזרא, גם כאשר מסביבך היו עסוקים בויכוחים וכדו' לא ראית ולא שמעת, התעלית מעל הכל, כצאת השמש בגבורתו.

'עושים מאהבה ושמחים', חיברת את השמחה עם העשייה מאהבה, כי כאשר ראינו את השמחה הגדולה שלך בלימוד, את החיות ואת הברען לכל דבר שבקדושה, בעבודה בתפילה, השמחה העצומה שלך בקיום המצוות הוכיחה על הבערה הגדולה שבערה בלבך לעבודת השי"ת באהבה, כצאת השמש בגבורתו.

'עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', היית בבחינת 'שמש צדקה ומרפא בכנפיה' אותה השמש שאמרו חז"ל (גדרים ח ע"ב) שצדיקים מתעדנין בה, הארת לכולם, חיממת את כולם, בכל מקום בו היית, הן בכולל, הן בשטיבל, והן בביתך ובבית הורייך וחמיך, על ידי הארת הפנים שלך, השלמות הפנימית שהקרינה ממך, השרית רוגע ושלווה על כל סובבך, בחינת 'צדיקים מתעדנין בה'.

'כצאת השמש בגבורתו', תמיד היית בבחינת 'השמש בגבורתו', לא היה קיים אצלך מושג של חושך, לילה, מהיום בו זכינו להכיר אותך היית כולך אור, פרחת, שגשגת, עלית והתעלית, מי האמין שבכזה חתף הקב"ה יגנוז את האור הזה לעתיד לבא.

הגמ' במסכת ר"ה (כג ע"א) אומרת 'אמר רבי יוחנן אוי להם לאומות העולם שאין להם תקנה שנאמר תחת הנחשת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל תחת רבי עקיבא וחבריו מאי מביאין'. אולי אפשר לפרש 'תחת רבי עקיבא וחבריו' תחת רבי עקיבא שלימד לכלל ישראל כי 'זאהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה', תחת השלימות של המידות הן בבין אדם לחבריו, והן כמו שכתבו בספרי חסידות לפרש דברי רבי עקיבא כי זה כלל גדול בתורה היינו

להכניס אהבת ה' בחבירו, ובספרים הק' הוסיפו כי גדול בתורה היינו שהמתנהג כך ניכר שהוא גדול בתורה, התייגעת להחדיר ולהכניס תורה ויראת שמים בידידיך ובחברים שחפצו בקרבתך, עכשיו בימי הספירה ימי תיקון המידות, אנו מזדעקים בשאלה, תחת פנחס מנחם שהיית עבורינו סמל ודוגמא ל'ואהבת לרעך כמוך' באופן המושלם ביותר, לתורה, לתמימות, לחכמה, לשמחה, לישרות ואמת, מאי מביאין? מאי מביאין?! 'ועליהם הוא אומר ונקיתי דמם לא נקיתי'.

'טובים מאורות שברא אלקינו, נאה זיום בכל העולם', בר"ח זיו נסתלק זיווך, לעת שקיעת החמה שקעה שמשך, 'זיעל אליהו [פנחס] בסערה השמימה'. השי"ת יעזור שתהיה מליץ יושר על ב"ב תחי' שהשי"ת ייתן לה כוחות להתגבר על השבר הגדול ולגדל את צאצאיך בשמחה לתורה לחופה ולמעשים טובים, להוריך היקרים, לחמיך ולחמותך, לזקניך ולכל המשפחה השבורה והרצוצה, שלא ידעו עוד צער ומהיום והלאה אך טוב וחסד כל הימים ונזכה במהרה לאור חדש על ציון תאיר.

הכותב בדמע

חמיך יצחק ברוינר

בהיכלם של קדושים

שורות הרישיות, אחר מיטתו של גיסי היקר

הקדוש פנחס מנחם פשווומן הי"ד

פנחס מנחם, נמצא אתה כעת בהיכלם של קדושים וטהורים, מדרגה שאין למעלה ממנה, כמו שתמיד שאפת להיות הכי מושלם שאפשר. זכורני כאשר נכנסת למשפחתנו, בשבועות הראשונים אחר נישואיך, אמרת ווארט בשולחן השבת, ווארט שסימל את אישיותך ואת הסוד שלך.

אמרת על הכתוב בפרשת וישב 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו המצרי' שיוסף הצדיק בכל הזמנים ובכל המצבים היה איש מצליח ושמח, גם בהיותו בבית אדוניו המצרי, היות והוא ידע את תפקידו שם והוא עשה זאת בנאמנות, וכדאי' בחז"ל ששימש את רבו באמונה.

העדת על עצמך שמאז שהמשיגיה אמר לך את הווארט הזה נכנס ענין זה בכל רמ"ח איבריך ושם"ה גידיך להיות מרוצה בכל מצב להסתדר עם כולם, לחיות את ההווה בצורה הכי ברורה והכי נעימה בכל מצב עם כל החיות והשמחה, ככה היית מושלם בכל נושא בכל מקום ובכל שעה ועת, וככה אתה בשמים מושלם במחיצתו של רבי עקיבא וחבריו.

את הדרך הזו אנו צריכים ללמוד ממך, ואני אישית למדתי ממך את זה באופנים שונים. אנו מאמינים שכל בני המשפחה והידידים ילמדו זאת ממך ויפנימו ללבם את הדרך את המסורת ואת הירושה הכי גדולה שאתה מוריש לכולם, לחיות את ההווה בכל החיות בכל השמחה עם שיא השלימות שאפשר, ולדעת שאת המצב העכשווי שאני עומד בו עכשיו זהו המצב הכי טוב עבורי, הכי כדאי בשבילי והכי נכון בעבורי, כי הרי ה' מנהיג ומהווה הכל בהשגחה פרטית ומאיתו יתברך יוצא רק טוב וחסד.

אני בטוח שכעת שהנך בשמים לא תעזוב לעולם את שאר בשרך, ותתפלל עבורם שיתן להם הבורא ית"ש כוחות עליונים לעמוד איתן ולהאמין שהכל לטובה, ושיושפע על משפחתך, ידידיך, ועל כל עם ישראל, טל חיות ושמחה, טל רוגע ותנחומים, 'טל תן לרצות ארצך, במשמנינו אל יהי רזון, איומה (משפחתך שהשארת) אשר הסעת כצאן אנה תפק לה רצון בטל', ובמהרה נזכה לטל תחיית המתים בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

גיסך אברהם ברוינר

במעלות קדושים וטהורים

טללי נחמה ואמונה בדרכו של הרה"ח הקדוש האברך

רבי פנחס מנחם ז"ל הי"ד פשווומאן

למחרת היום המר והנמהר פתחנו בלימוד משניות לזכר נשמתו של פנחס מנחם והאותיות ישר הזדקרו לנגד עינינו כצועקות בשאלה שאינה נשמעת: 'מאימתי קורין את שמע בערבין?', היכן נשמע כדבר הזה שעם כזו 'ערבית', חשכות נוראה של אבל ויגון, יקום אדם פשוט ויאמר 'שמע ישראל', יאמין בבורא עולם שהוא מסבב כל הסיבות היה הווה ויהיה אחד יחיד ומיוחד, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים אפילו בשעה חשוכה ומוסתרת כל כך.

נכון שזה כואב, מייסר, אבל אין כלפי הנהגת הבורא יתברך שום תרעומת או טרונאי, זהו מהותו של יהודי בכל מצב להמליך ולקבל על עצמו עול מלכות שמים ללא כל שאלה ומחשבה ח"ו, וכפי שכתב השפ"א בפרשת קדושים (תרל"א) עה"פ 'איש אמו ואביו תראו' וזלה"ק: 'בזוה"ק, שהש"י הוא אביהם של ישראל. וברש"י איזהו מורא לא ישב במקומו כו', דכתי' מלא כל הארץ כבודו, ובוודאי צריכין לידע בכל פעולה ותנועה גדולה וקטנה כי הוא מחיות הש"י ולא לישב במקומו' עכלה"ק. אל לנו לנסות להבין את דרכי הנהגת הבורא את עולמו, אל לנו לשבת במקומו, שכל הנהגת הבורא היא בחסד וברחמים, הגם שלא תמיד נראה כן בעיני בשר ודם.

בפרשת השבוע, בהקרבת קרבנות נאמר 'לרצונכם' וברש"י פירש שתחילת הזביחה תהיה לרצון שלא יהיה בו ח"ו מחשבת פסול, אחר שכבר הקרבנו כזה קרבן גדול וחשוב, עלינו להזהר במשנה זהירות שלא תהיה לנו שום מחשבת פסול, הרהור או תרעומת ח"ו.

כשהלב ממאן להאמין ופלגי מים יורדים מעיני כל, משתדלים אנו ללמוד מדרכי התרומיות של פנחס מנחם ז"ל שנלקח מעמנו כשעיר ראש חודש לכפר על עוונותינו, שכל כולו ומהותו היה רק לעשות את רצון בוראו בשלימות, דמותו מהווה לנו סמל ודוגמא, נדיר למצוא שאדם בגיל צעיר כל כך סלל לעצמו דרך מיוחדת בתורה ובעבודת השי"ת. רבים ניסו לעמוד על סודו מהיכן המשיכה העמוקה כל כך לכל דבר שבקדושה, מהיכן המסירות יוצאת הדופן לזולת, תמיד היו פניו קורנות בחן מיוחד, שלוותו וההארה הנסוכה על פניו אמרה תמיד 'יש ה' בקרבנו ואליו כל מאווינו'.

עמוד התורה היה אצלו שם דבר, איך שהיה יושב ומתייגע בכל דבר וענין, העמיק בכל פרט ובכל ענין בלימוד, דבר קטן כגדול, ביקש לדעת ולהוסיף ולהבין עוד ועוד. לאחר נישואיו בחר לו להשתלם בלימוד חלק חושן משפט, ובשעת לימודו היה כמעין המתגבר בריכוז ובעמקות עד שהיה שוכח מסביבותיו. סיפר שותפו שיבדלחט"א שאירע שאחר שלמדו אמר לו שילך לסעוד את לבו, אך הוא סרב באומרו שהלימוד מחיה אותו יותר מארוחה. חבריו לכולל מעידים שבהבנתו הישרה והעמוקה היה תמיד פותח להם אפיקים חדשים בהבנת הסוגיות ובליבון הלכה למעשה. שמירת הזמנים שלו היתה לשם דבר בכולל וכפי שהעיד אחד משותפיו ששמירת הזמנים שלו היתה לסמל ודוגמא לאהבת התורה וללימוד מתוך חיות ושמחה. לא אחת התבטא באזני ידידיו כי רצונו ותשוקתו להיות

ספון באהלה של תורה והלכה כל ימי חייו. גם בדיעת הלכה ידיו היו לו רב, זכורנו שאירע פעם ששאלתיו שאלה סבוכה בהלכות שבת, והוא פירט על אתר את כל אופני התשובה שאם המקרה כך וכך מותר, ואם המקרה אירע באופן שונה יש לאסור.

'ראה פניו מאירים בשבתו עם חברים'. בעת התוועדותו עם חבריו לחבורה להתחזק ולהתעלות יחדיו בלימוד תורה וחסידות, לא היה מניח לסגור את הספר סתם, ותמיד כאשר היה מסיים את הלימוד, היה שואל: מה למדנו עתה, איך אנו מיישמים למעשה את מה שלמדנו, מה שהקנה לו שם של איש מעש ואמת.

'הלכות עולם לו' הקפיד על קיום ההלכה בדקדוק קלה כבחמורה, חיפש תמיד להדר כמה שיותר בכמות ובאיכות, לא עשה לעצמו הנחות או אי אילו קולות וכדו' בקיום המצוות, ואף במקומות שדעת רבים להקל, היה אומר שאף שיש מקום להקל אבל אני ממשיך דרך מסוימת, דרך של לכתחילה שבלכתחילה, ואיך אוכל לסור ממנה בבחינת 'שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך', וכפי שסיפר אחד מידידיו שיבדלחט"א ששהה עמו בשעותיו האחרונות, שממש לפני שהתעלה לשמי מרום, הלכו להתפלל מנחה והמנין אחזו בתפילת אשרי. ידידו חפץ להצטרף למנין, אך פנחס מנחם ז"ל אמר לו שברצונו לחכות למנין חדש כדי שיוכלו להתחיל את תפלת המנחה בסדר קרבנות, ואכן לאחר מכן נבחר כקרבן ציבור לכפר בעדנו. בכל עת ראה לעצמו זכות מיוחדת להמשיך את המסורת בדרכי אבות ובדקדוק בקלה כבחמורה.

מסכת מדות שלו היתה היקרה והחשובה בחייו, ידע איך לתת הרגשה טובה לכל אחד שהוא הכי חשוב אצלו, כל אחד ידע שאצל פנחס מנחם ז"ל הוא ימצא אוזן קשבת, חבריו מספרים שדיברו עמו בכל מיני נושאים שידעו שדעתו היתה שונה מהם ובאורח פלא שמעו ממנו איך שהוא מזדהה איתם ומחזק את ידם. עזרתו לזולת היתה בבחינת נעשה ונשמע, קודם אמר 'הנני' ורק אחר כך שאל מה צריך לעשות, המבקשים ממנו עזרה היו צריכים לחשוב כמה פעמים לפני שהם ביקשו ממנו אם הם צריכים את עזרתו, כי ידעו שלאחר שביקשו ממנו, הוא לא יסרב ולא ירפה עד שיעשה את המבוקש ממנו. לא ראו אותו מתרעם על אף אדם או על מצב כל שהוא, תמיד ידע לפשר וליישר את ההדורים, ולא פלא שכאשר הוצרכו למנות לבית החסידים שהתפלל בו חברי ועד שיטפל בצרכי הכלל, נבחר על ידי חבריו פה אחד, כאשר היה ברור לכולם שאם פנחס מנחם ז"ל יהיה בוועד - כולם יהיו מרוצים. אחז בפלך השתיקה ודברים שלא היו ראוי לדבר לא הוציא מפיו אף אם היה הדבר נוגע אליו. כל מהותו והופעתו היתה בבחינת 'נח לשמים ונח לבריות'. הכניס לביתו ילדים שהוריהם עברו תקופה קשה וביחד עם זוג' שתבדלחט"א טיפלו בהם במסירות, ולמד עמם באופן שירגישו הכי טוב שיש. ידע לתת לכל אחד את העידוד והמלה הנכונה ביותר שהיה זקוק לה. בזמני חג ומועד חשב על משפחות הילדים המיוחדים שגם הן זקוקות לשמחת חג ויצא להתנדב בארגון 'רפואה וישועה' שם העניק להם מטובו, כמו כל ענין שלקח על עצמו שהיה עושה אותו בצורה יסודית ומיוחדת.

כשרואים אנו כזו מסורת מיוחדת של תורת חיים ואהבת חסד ללא סטיות מהמטרה, מבינים אנו אל נכון, כן, יכול להיות 'קוראים את שמע בערבית', חשוך לנו אמנם, אבל קבלנו מתנה עצומה מהקב"ה שניתנה לנו למען נלמד ממנו עד היכן ניתן להגיע ביחוד והאדרת שמו ית', היתה זו הנחלה של דרך

חיים ואורחות מוסר, אם נתמקד עתה בקושי נתקשה אמנם להתנחם, אך אם נתעלה מעל עצמנו למרות הכאב ונידבק בדרכיו, נחזק את נפשנו ורוחנו ונדע כי ה' שהוא בעל הנחמות, הוא, שהוא כל יכול, ירפא לשברנו ולא נדע עוד צער ויגון ובמהרה בקרוב ממש יישמע קול הבשורה ונעלה לציון ברננה.

גיסו

יהודה גלובינסקי

עלה מוות בחלוננו

דברי חיזוק והתעוררות שיצאו מתחת קולמוסו של המרא דאתרא, הגאון רבי יוסף שיינין שליט"א, אחר מיטתו של האברך הקדוש הרה"ח ר' פינחס מנחם פשעוויזמן הי"ד - הובאו על ידי תלמידו הנאמן ויד ימינו, הרה"ג ר' ברוך יוסף פורטנוי שליט"א

ירמיהו הנביא פונה לעם ישראל ואומר (פרק ט' פסוק ט"ז), "כה אמר ה' צבקות התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה ואל החכמות שלחו ותבואנה. ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו מים".

ופירש המלבי"ם, "התבוננו היטב על מעשיכם לחשוב מחשבות לרפא את המחלה אשר חלו בה אלה אשר הם חיים עודנה, לא לבכות על המתים שכבר מתו. ובעת אשר תקראו למקוננות ותבואנה לקונן על המתים - שלחו גם כן אל החכמות ותבאנה, אשר הם יתייעצו בחכמתן מה לעשות להחיות את החיים בל ימותו ובל יאבדו ברעה המוצא אתם וכו' ותמהרנה - שממהרים, כמו שממהרים לעסוק ברפואת החולה אשר עוד רוח חיים בו ואשר הוא מסוכן מאד", ע"כ לשון המלבי"ם.

וירמיהו הנביא מנמק בהמשך דבריו, למה כל הקינה הזו, ומה כל הבהלה לטכס עצה איך "להחיות את החיים"?

"כי עלה מוות בחלוננו בא בארמנותנו. להכרית עולל מחוץ בחורים מרחובות" (שם, פסוק כ'). כוונת המלה "בחורים" הם הנבחרים שבעם.

"עלה מוות בחלוננו" - לא מוות טבעי שבא מן הדלת, שמוכנים לבואו לעת זקנה. אלא בא בחלוננו, בלי הכנה, בדרך לא טבעית ובהפתעה גמורה, ללא כל הכנה.

"בחורים מרחובות".

אוי נא לנו כי חטאנו.

עלה המוות בחלוננו - להכרית בחור ברחובות!

הרה"ח ר' פינחס מנחם זצ"ל הי"ד, היה "בחור" נבחר ומרומם מעם. משחר ילדותו ונערותו חשקה נפשו בלימוד התורה. לא אחת הביע בפני חבריו את משאלתו של דוד המלך ע"ה, "אחת שאלתי מאת ה', שבתתי בבית ה' כל ימי חיי", זו היתה שאיפתו, ללכת בדרכי אביו, הרה"ג ר' חיים דב שיבדלחט"א, שכל ימיו עוסק בתורה.

ומכאן שקידתו המיוחדת בתורה, שגרמה לאור התורה שקרן מפניו. ומכאן מידת החסד ששפעה ממנו, הרצון לעזור ולהיטיב לכולם, והתנדבותו במסירות נפש בארגון "רפואה וישועה".

יש על מי לקונן ויש על מה לקונן.

אך ירמיהו הנביא עומד ומזהיר, עומד ומתרה. לא די בקינה, אלא "התבוננו".

גם אלינו מדבר הנביא. "התבוננו" תובע מאתנו ירמיהו הנביא.
הרה"ח ר' פינחס מנחם הי"ד, היה קדוש וטהור כבר בימיו. ברור הדבר שהינו קרבן ציבור, לכפר
עלינו, ובעיקר לעורר אותנו.
דמו צועק אלינו מן האדמה.
קראו אל "החכמות".

כמו שהיטיב המלבי"ם לבטא בצורה הברורה ביותר, "התבוננו היטב על מעשיכם לחשוב מחשבות
לרפא את המחלה אשר חלו בה אשר הם חיים עודנה". "לא לבכות על המתים שכבר מתו".
מובטח לנו מעל כל ספק, שנשמתו של הרה"ח ר' פינחס מנחם הי"ד, שהיתה נשמה קדושה בחייו
ונתקדש קדושה עילאה במיתתו, ודאי שרויה על כנפי השכינה, ובוודאי מקומו שם בין הצדיקים
שעטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.

"תמהרנה ותשאנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה". עלינו מוטלת חובה קדושה להתחזק בלימוד
התורה, כל אחד יוסיף על זמן לימודו, להרבות בצדקה וחסד ולשפוך תחינה ובקשה לבורא עולם,
"קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך", וכל זה יהיה לעילוי נשמתו של המנוח, והוא בשמי מרום
ימליץ טוב על רעייתו הדגולה, על בנו העולל, הוריו החשובים, משפחת חמיו היקרה, וכל משפחתו,
ועל כל מי שיתחזק לעילוי נשמתו.

ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים, אמן.

דודי ירד לגנו

אחים יקרים, אחים לצרה:

אוי נא לנו, בהגיענו הבשורה המרה, כי עלה מוות בחלונינו. בני ציון היקרים המסולאים בפז, עלו ונתעלו במעלות קדושים וטהורים על קידוש שמו יתברך.

אי' בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ח) על הפסוק 'דודי ירד לגנו לערוגת הבושם, לרעות בגנים וללקוט שושנים'. דודי זה הקב"ה, ירד לגנו זה העולם, לערוגת הבושם זה ישראל, לרעות בגנים אלו אומות העולם, וללקוט שושנים אלו הצדיקים שמסלקן מביניהן... בשעה שישראל עושין רצונו של הקב"ה, מחזר בכל העולם כולו ורואה אי זה צדיק באוה"ע ומביאו ומדבקו בישראל... ובשעה שהן מקעיסין אותו הי' מסלק הצדיקים שביניהן.

מה נאמר ומה נדבר, האלוקים מצא את עוון עבדיו.

אברך חסידי, הנטוע עמוק בעולמה של תורה, הרחק מכל הוויות החולין של העוה"ז, אברך אשר חכמת אדם תאיר פניו התפרש אצלו - איך שבחכמה ובהשכל ידע להאיר פנים לכל אדם בדרכו הוא, וליצור בקרבו הרגשה טובה ונעימה. אברך אשר כל כולו הוויה אחת של 'לעשות רצונך אלוקי חפצתי' - וכפי שהצהיר באוני ידידו בשטיבל בליל שבת האחרון: 'אין לי שאיפה אחרת!', עלה בסערה השמימה וזכה להיות קדוש.

אילו זכינו, אילו היינו זכאים לתואר 'עושין רצונו של הקב"ה', היו ערביי עזה מובילים שי למורא, מנסים בכל מאודם להסתפח לנחלת ה' - מתוך הכרה כלל עולמית שה' הוא האלקים, כדברי הגמ' (שם) 'מביאו ומדבקו בישראל', ועכשיו שלא זכינו, ועלה הוא הקדוש הי"ד על מזבח כפרת כולנו, הרי זו קריאה שמימית להתעוררות תשובה - להיות 'עושין רצונו'.

אותה חיית אדם, אשר ברוע שטני שיגרה רקטה קטלנית אל שמי אשדוד, כלום ידעה אל מי פוערת מלתעותיה? אותם מחבלים רצחניים, אשר הביאו אל מותם נפשות יהודיות, מאשקלון, מאשדוד ומשאר יישובי הדרום, האם כיוונו את משגרי הטילים אל כתובות מסוימות?

הלא כל כוונתם להזיק ליהודים - באשר הם! להכאיב ולדקור את האומה כולה! כולנו בני אב אחד שבשמים ובארץ, משפחה גדולה ומאוחדת בין שבעים זאבים תאבי דם יהודי! הם אינם שונאים אי מי מאתנו על שפגע בכבודם או הזיק להם, אין זו מלחמה על שטחים כבושים כביכול, זוהי שנאה תהומית כלפי מה ומי שאנו מייצגים - מלכות שמים! זהו רצון לפגוע בכבוד שמו יתברך אשר אנו נושאים בגאון.

הן כל יהודי - ולו הפחות שבפחותים - באם ייהרג אך ורק משום היותו יהודי, הרי הוא בכלל 'קדושים מושלכים באש', ומתעלה במעלות קדושים וטהורים. ומדוע? לפי שזו כל מטרתם - והוא קרבן של מלחמת כלל ישראל. עשו שונא ליעקב - כי הוא איש תם. אין רצונם רק לפגוע ביהודים, אלא לפגוע ביהדות! ומשנגזרה הגזירה וניתנה רשות למשחית, זו פגיעה באומה כולה! יריית חץ בלב כל אחד מבניה!

זאת ועוד, קראנו בהלל ביום הרצחו 'יקר בעיני המותה לחסידיו'. ופי' הראשונים (רד"ק, אבע"ז וכע"ז ברש"י) 'קשה הוא בעיני ה' להמית את חסידיו בלא עת'. מלבד ההשתתפות בצער וביגון העמוק של המשפחות השכולות, ובצער השכינה - 'בכל צרתם לו צר', יש כאן גם קושי ואבל מיוחד - כביכול 'קשה הוא בעיני ה'. וצערו של קושי זה - משותף לכולנו באותה המידה, להשתתף בצער שיש כביכול כלפי מעלה. מה גם בצער שכזה - אובדנו של בן עליה משכמו ומעלה, אבלו של עולל בן שנה ואימו אשר איבדו את עטרת ראשם בנסיבות כה טראגיות.

העולה התמימה הי"ד אינה קרבן יחיד של משפחתו שיחיו, אלא קרבן ציבור, כפרה על כל העם. וחז"ל דרשו מן הכתובים שעל המקריב לעמוד על הקרבן - ולכוון דעתו. ובפר' השבוע שעבר קראנו 'וכי תזבחו זבח... לרצונכם תזבחוהו', ופי' רש"י שיעלה לכם לרצון לפני ה'.

אחים יקרים ורעים אהובים! משפחתנו - משפחת כלל ישראל שיכלה את אחד מטובי בניה. הבה ונתעורר! נשים אל ליבנו! לא נתעלם מן הקריאה האלקית המזעזעת אותנו! נפשפש במעשינו, ניטיב את דרכינו ונשובה עד ה', לבל תהיה הסתלקותו קרבן שווא! נתוודה על הקרבן, נקבל עלינו קבלות טובות להשתפר כל אחד בענייניו, ונסלח לכל עדת בני ישראל.

נלמד מדרכיו הטובות להאיר סבר פנים יפות לכל אדם, לומר מלה טובה לזולת, ותהיה התעוררות זו לזכות עבור כולנו, ועבורו - להיותו מליץ יושר על אלמנתו ובנו שיחיו עם כל משפחתו, ועל כל ישראל שנזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו. אמן.

ל. וגשל

אהוב על הבריות

כשמגיעים לכתוב על אחד מבני החבורה ה"ה היחיד והמיוחד ראש וראשון למען החבורה כולה ברוחניות ובגשמיות הרב פינחס מנחם פשעוּוּמאן הי"ד, המוח אינו מסוגל לתפוס ולהאמין, והלב ממאן להכיל ולהבין, במרוצה עפות להן המחשבות, ומאליהם עולים מופיעים ומתרוצצים הזכרונות...

הרי רק בשבת האחרונה עוד ישבנו יחד ושוחחנו יחד, וכעת לכתוב עליך פינחס דברי הספד וזכרון לאחר שנסתלקת מעמנו בחתף על ידי רוצחים בני עוולה ימ"ש... קשה היא המלאכה, הן מפאת הכאב המפעפע והצורב והן מפני שקצרה היריעה מהכיל את שלל מעלותיך ורוב מידותיך המיוחדות והייחודיות. אך בכל אופן, על אף כל זאת, את המעט שאצליח בסיעתא דשמיא אעשה ע"מ שנתעורר מעט לנסות ללכת ולדבוק בדרכיך התרומיות והמופלאות.

'אחרי מות קדושים, אמור' - מה נאמר ומה נדבר, וכי אפשר בכלל לדבר ולכתוב כשמגיעים לעשות זאת עליך פינחס מנחם הי"ד, בלשון עבר, בלשון נעלם שאינו נוכח... ובאמת אין צורך לומר ולדבר וכפי ששמעתי מסבי הגה"ח ר' יהודה זאב פרקל זצ"ל בעת שספד לאמי ע"ה, כי הנביא מספר (שמואל ב' פרק י"ט א-ה) כיצד ספד דוד המלך לבנו אבשלום באומרו 'בני אבשלום בני בני ... בני בני-- ולא מצאנו שהוסיף עוד בדבריו, חוץ מלומר שוב בני בני-- וזאת משום שדרכו של עולם הוא שכן מספיד את אביו, אך כשמגיע מקרה שאינו מדרכו של עולם כאשר אב נעמד להספיד את בנו, אין צריך להוסיף שום דבר חוץ מלומר 'בני בני--', כך גם כשניגשים לכתוב מעט על הליכותיך אין צורך להוסיף דבר חוץ מלקרוא בכאב 'פנחס פנחס' - - - - -

'אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים' - שמעתי פעם ביאור נפלא ע"פ דרוש, בדברי רש"י שלהזהיר גדולים על הקטנים פי' להזהיר את הגדולים שיחשיבו גם את המעשים שנראים קטנים ולא חשובים. חושבני שאצלך פנחס קוימה אמרה זו בשלימות, כמה החשבת כל מעשה פעוט וקטן אם אפשר לעזור למישהו אפילו בדבר פעוט היית תמיד אתה הראשון, היית הנחשון בכל דבר שבקדושה, אם צריך לאסוף כסף לקופת הצדקה היית בתמונה, אם צריך להקים בית חסידים לכולם, היה ברור שאתה מהמובילים, ואם צריך מישהו שישכין שלום בין ב' צדדים, אז אתה נמצא שם מיד אפילו שטבעם של ב' צדדים הרבים לצעוק ולגעור ואף לחשוד כי באת לטובת השני, כי במשנתך, אם אפשר לעזור ליהודי או להשכין שלום, אתה מיד בתמונה והמחיר האישי בעיניך פעוט וטפל הוא. את הכל עשית בפשטות הליכותיך בצניעות ובענוות חן השמורה רק לך, ותמורה מה תהא עליה - ישאלו השואלים ואענה כי אצלך אין כלל בלקסיקון כזו שאלה וכי עשיתי משהו? - תאמר בפשטות עם חיוךך שלא מש מפייך...

כן, עליתי השבוע לבית האבלים ומצאתי מודעה כי ארגון 'עזר מציון' אבל בפטירתך על כך שהיית מהמתנדבים המסורים למשפחות שאחד מיקיריהן חלה במחלה הנוראה. שאלתי את חבריי וידידי אם מישהו יודע ומכיר במה מדובר, ופה אחד ענו כולם שידועים הם שמאז ומעולם התנדבת בארגון 'רפואה וישועה' במסירות אין קץ, אך ב'עזר מציון' מעולם הם לא שמעו.

ועוד יותר מכך, לאחמ"כ שמעתי שאפילו במשפחתך לא ידעו במה מדובר, עד שהעידה עליך נוי"ב תחי' כי היתה תקופה ששמרתם בתורנות כל אחד שעה ביום, על ילד ממשפחה שאחד מיקיריהם חלה במחלה הנוראה, וכל זאת ללא פרסומות ושלטי חוצות וללא רעש וצלצולים, על אף שמאוד קל לפלוט לחבר: תשמע, איני יכול היום ללכת עמך, בגלל שאני שומר כל יום על ילד חולה..., ועליך ניתן לומר כי קוים בכך מאמר הגמרא בסנהדרין 'איזהו בן עוה"ב ענוותן ושפל ברך ... ולא מחזיק טיבותא לנפשיה'.

יהיו שיאמרו אחר כל זאת, שרבים הם האנשים שקשה להם לשבת וללמוד, אז הם עוסקים רבות בגמילות חסדים. אך מבלי להמעיט בערכם של גומלי חסדים שמוסרים את נפשם למען הזולת, אתה פינחס מחייב גם את המתמידים לבוא ולקחת חלק בגמילות חסדים ובעזרה לזולת, משום שאצלך שניהם הולכים יחד תורה עבודה וגמילות חסדים. אם הנך חזק בגמילות חסדים, זה אינו פוטר אותך מלהתמיד בתורה וכפי ששח לי אחד מחבריך לכולל חושן משפט כי ההתמדה שלך היתה מודל לחיקוי, שעות הסדרים בכולל אצלך היו קודש לה' ללא הפסקות ודיבורים בטלים, וכפי שאני עצמי נוכחתי בפסח האחרון לראות אותך יושב בשטיבל גם בזמן שכבר כולם הלכו איש איש לעיסוקיו, ישבת אתה יחד עם יבדלחט"א גיסך והגיתם בתורה, מה שמבטא את מה ששמענו כי רק בליל שבת האחרון לחייך, שחת לידיך כמשיח לפי תומו כי שאיפתך היא לשקוד על דלתות התורה כל ימי חייך, ואת כל זאת עשית תמיד מתוך נעימות ושמחת חיים.

תמיד שררה בסביבתך השלווה והמנוחה, וכפי ששמעתי פעם בשם אחד מצדיקי דורנו על הכתוב בספר התניא פט"ו כי ישנם כאלה המתמידים בלימוד התורה מכווח מרה שחורה שבאמת פעמים רבות ניתן לראות כי ישנם מתמידים שאינם שרויים בשמחה ולא כן היא הדרך הראויה, כי הלומד ומתמיד בתורה ה' כראוי אמורה השמחה לשרות בסביבתו וכפי שבאמת ניתן תמיד היה לראות במחיצתך ובסביבתך שהשמחה והחדווה שרויה במעונך.

ואם נרצה לתמצת את תמצית חייך בכמה מילים, נאמר כי היית "חייל נאמן בצבאו של הבורא", כל מה שיורו לך תעשה מרצון ללא שום צורך בקבלת תמורה, כי אצלך קביעות היא קביעות, ורצינות היא רצינות, צניעות היא צניעות, ופשטות היא פשטות, ומעל הכל אצלך 'שליחות היא שליחות' ללא פירושים, כוונות הסתייגויות והסברים.

אוי נא לנו כי עלה המוות בחלוננו, איננו מבינים חשבוננו של עולם מדוע נקטפת בעודך בשיא פריחתך לבית עולמך, אך כפי שאמרנו השבוע בתפילת ההלל 'מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו' כי ישנם זמנים ומאורעות שאיננו מבינים את שנעשה ונפלא הוא בעינינו, אך אם יודעים ומכירים כי 'זה היום עשה ה' שגם המאורעות והזמנים האלו נעשו במכוון על ידי אב מלא רחמים שוכן במרומים, אז 'גילה ושמחה בו' זה יביא אותנו לדרגה של 'למען יזמרך כבוד ולא ידום'.

פינחס, כתבתי מעט מדי בשביל להקיף את אישיותך והליכות חייך, אך כפי שניחם אותי אחד בשעה ששחת את כאבי על כך שהלכת לעולמך בראש חודש, יום בו מצווים אנו שלא להספיד ומשום כך לא יכלו בשעה שנפרדנו ממך לדבר ולהספיד כפי הנצרך והראוי לך, כי צדיקים פירשו את דברי חז"ל 'אשרי מי שלא נספד כהלכה', שאשרי האיש הזוכה לכך שלא מספידים אותו בגלל שכך ההלכה מצווה, ומכיוון שזכית למדריגה זו, תמחל ותסלח לנו על כך שגם כעת כשכבר אפשר ומותר לספר,

איננו מצליחים לעשות זאת כראוי. תבין אותנו כפי שתמיד הבנת והתחשבת ברצונותיו של האחר, גם כשזה היה על חשבונך ונוחיותך.

לא נותר לנו אלא להתעורר ולשוב אל ה' לנסות ללכת בדרכיך היפות והמאירות, אך כפי שצדיקים אמרו על הפסוק 'אם תעירו ואם תעוררו... עד שתחפץ' - שכשיש לבן אדם התעוררות מדבר מסוים, צריך הוא לעשות מכך חפץ ולקבל על עצמו קבלה טובה, כך גם אנו ניקח את ההתעוררות העצומה והקריאה משמים שובו בנים שובבים ונקבל על עצמנו קבלות טובות וניטיב דרכינו ונשוב אל ה' ויהיה זה לעילוי נשמתך הטוהרה.

אך לפני שאסיים, אבקש ממך בקשה אחרונה: תהיה נא שליח ציבור במרומים להעתיר בתפילה ובתחנונים על עם ישראל שיהיה להם אך טוב וחסד ברוחניות ובגשמיות ושלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו, זכור נא את ידידיך לספסל הלימודים ולספסל בית החסידים שנתנחם ונשוב דרכינו אל ה', זכור נא את הוריך השבורים שכל כך הערצת וחפצת ללכת בדרכם שירפא ה' שברם, זכור נא את אחיך ואחיותיך שכל רצונם הוא רק לפגוש אותך לפחות עוד פעם אחת, זכור נא את משפחת חמיך שכל כך דאגו והתמסרו אליך, אך פינחס זכור נא ואל תשכח את האלמנה הטריה שעמדה לימיך במסירות מופלאה כפי שרק קורות ביתך יוכלו להעיד על כך, שתוכל להמשיך ולעמוד לימיך במסירות בגידול בנך הרך והיקר 'יודי' שיחיה ולהכניסו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך שמחה וחדווה, זכור אותם ואל תשכח שיוכלו להמשיך את מסע החיים גם כשאינך נמצא על ידם, וכרחם אב על בנים כן תמשיך ותרחם על עוללך בתפילה ובתחנונים על יד בעל הרחמים אבי יתומים שיגדל בנך לאות ולתפארת וימשיך את דרכך בתורה בעבודה ובגמילות חסדים, ותעתיר במרומים שכן ירחם ה' עלינו שנזכה לראות בנחמת ציון וירושלים בביאת משיח צדקנו יחד עם בית תפארתנו במהרה בימינו, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די, אמן.

החותם בכאב צורב בשם כל מתפללי בית החסידים

ידידך פ.מ. בלזם

איכה יועם זהב

שורות כואבות, ספוגות מדם ורוויות יגון ואנחה, לאחר מות קדושים, האבר"ך היקר שביקרים, זהב טהור מזוקק שבעתיים, הקדוש הרב פינחס מנחם פשוזמאן ה' יקום דמו, מפארי וחשובי ביהמ"ד דכולל חושן משפט 'שפרנוביץ' באשדוד

לכתוב על פינחס מנחם מעמודי התווך של הכולל, הרוח החיה והמחיה בין אברכי הכולל, לכתוב עליו בלשון עבר? זה לא נתפס! הלב רועד, מסרב להאמין, מסרב לעכל. הידיים לא נשמעות, לא מבינות. 'מה שאין הפה יכול לדבר ואין האזניים יכולות לשמוע'. פינחס מנחם, איכה יועם זהב - הזהב טהור שלך. המקום שלך בצד צפונית מזרחית של הכולל, 'מצפון זהב יאתה', קדשי קדשים שחיתתן בצפון, כיצד יישאר מיותם. בכותל המזרח של הכולל ישבת, וב'מזרח' של אברכי הכולל התמקמת. זהב טהור מזוקק שבעתיים. זהב טהור בהתמדה, וזהב טהור ביגיעה. זהב טהור בחשק התורה, וזהב מזוקק שבעתיים בהבנתה. בחתירה אל האמת, בקבלת האמת ממי שאמרה.

'מלמד שלא שינה'. הכתם הטוב הזה של ר' פינחס מנחם שלא שינה בכל הזמנים והמצבים, גם בזמני טרדות ובלבול וסערות עולם עתירי 'חדשות', תמיד ידע כיצד להתנתק. כיצד להתיישב מול השו"ע חושן משפט, לשכוח מכל הטרדות ומכל הבלי עולם, ולהתייגע בתורה ולעמול בה. הכתם הטוב הזה שלא שינה, ועכשיו "ישנא הכתם הטוב".

"תשתפכנה אבני קודש", אבני היהלום שעל חושן המשפט, זכות וברות. אבני הקודש, אבן שלימה וצדק, אבני היסוד של הכולל, עם הסברות הנפלאות. היית 'כלי' עצום וניצלת את כשרונותיך כדבעי. היית מ'בני ציון היקרים' שסברותיהם היו 'מסולאות בפז' ויקרות מפז ומפנינים. המתיקות של להתנצח איתך בלימוד ובמלחמתה של תורה, בבחינת 'את והב בסופה'. לא הכבוד העצמי הניע אותך, לא הרצון להיות צודק. רק חתירה באמת לאמיתה של תורה. ועכשיו תשתפכנה אבני הקודש האלה בראש כל חוצות. "נחשבו לנבלי חרש מעשה ידי יוצר". בעלי תריסין במשנה ובגמרא, גבורי כח עמליה בטהרה, דמם נשפך ונשתה גבורה.

ופנחס, הינם קדושי הרוגי מלכות. אתה זכית להיות מהרוגי מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם. אשריך, גופך טהור בכל מיני טהרה. אך הותרת אותנו, את חבריך, תלמידי הכולל תוהים ומבולבלים. בוכים ומבכים. כמו נבכה בלילה ודמעותינו על לחיינו, אין לה 'מנחם' מכל אוהביה.

"איך יערב לנפשי אכול ושתות, בעת אחזה כי יסחבו הבבלים את כפיריך", 'האוכלים זרע שיחור כתמו הטוב פיחמו משחור'. 'ידו פרש צר על כל מחמדיה' - על הלעבעדיגע ספר תורה פתוח של ר' פינחס מנחם, שהונח פתוח ויצא. היאך הוציאוך זדים אחרי כמאה דפים חושן משפט בהבנה ובביקאות. היאך הוציאוך כשכל כך רצית להמשיך לעלות ולהתעלות ולדעת חושן משפט על בוריו. בכל מסלול שרצו, בכל תכנית שעשו, תמיד השתתפת, תמיד רצית, שאפת, התקדמת - ועכשיו פרשה ציון בידיה, אין 'מנחם' לי.

'כלו בדמעות עיני, חמרמרו מעי, על שבר בת עמי, בעטף עולל ויונק ברחובות קריה'. לא האמנו שנצטרך לכתוב עליך, ועדיין איננו מאמינים. מצדיקים אנו עלינו את הדין. נחפשה דרכינו ונחקורה וצדיק הוא ה'. ננסה לעלות עלי גויל אי אלו רגשות ידידים ותחושות לבבות מנופצים לרסיסים של ידידיך שהחכימו ממך בהלכה, וחפצים להוסיף ולהחכים, אלא שנטרפה השעה.

תלמיד המחכים את רבותיו

לפני כמעט שנתיים ומחצה, תיכף לאחר חתונתו, פנה ר' פינחס מנחם בהתחדשות וחדוות נעורים להמית עצמו על דברי תורה במקצוע חמור שבתורה, חושן משפט. הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות נאמר, ובחכמת התורה לא התפשר ר' פינחס מנחם, כי אם בתורת ה' חפצו. באחד מן המיוחדים שבכוללים דחסידי גור באשדוד, כולל חושן משפט של רבי ישראל שפרנוביץ' ז"ל הנודע לתהילה, קבע ר' פינחס מנחם מושבו. ובאהבת התורה שלו 'דין ריפשא מבית אבא', קיים בעצמו 'עסוק' בדיני ממונות. עסק בהם בכל כוחו. חתר תמיד אל האמת, לחפש, להבין, להעמיק, לדעת. מבחניו היו לשם דבר, ברורים, בהירים, מתומצתים, קולעים. סברותיו, ועודנו בראשית דרכו צעדיו ב'חושן משפט', הפליאו את אזני השומעים. צורב צעיר שזה עתה הכניס ידו ורגלו למקצוע עמוק שבתורה והלכות סבוכות אלו, וכבר הרי הוא מטייל בהם כזקן וכבקיא.

החיילות שאפיינה אותו, ההתייצבות דבר יום ביומו. העמידה על הזמנים, וההקפדה עליהם. תמיד ישוב היה למול השותף רכון על ספריו. כשהתחיל עם שותף חדש, שם לב ששותפו רגיל להגיע מוקדם מן השעה המקובלת, החל אף הוא להקדים. כמילתא דפשיטא שאם השותף מוכן ללמוד מוקדם יותר, מדוע אף הוא לא יתאמץ לשם כך.

אף בימים סוערים שלא פסחו על היכלי התורה. ימים שידיעות של חולין תפסו כל פינה אפשרית. עוקבים היינו בהשתאות כיצד ר' פינחס מנחם מתיישב עם שותפו. מנתקים עצמם בשעת לימודם מכל דבר שיש בו כדי להסיח דעת. על אף היות הלב מוסח באלף טרדות וידיעות, היו לו לר' פינחס מנחם את הכוחות ליישב את דעתו. לשים הכל בצד ולהתיישב ללימוד מעמיק ברצף ובריכוז. להתנתק כפשוטו. לעסוק בדברי תורה, עתה עוסקים בדברי תורה ואין מערבין קודש בחול. משהיה מתיישב ללמוד לא היה לו צורך בכלום. טוב לי תורת פיך. תענוג היה ניכר על פניו בשעת העסק בדברי תורה. כשקולט היה מזווית אנו שיג ושיח בדברי תורה שיש בו מן החידוש, מטה היה אנו 'שלא יפסיד'. למרות שנתקיימה בו מידתן של ישראל, מידת הביישנות בפני גדולים ממנו. הרי שקיים בעצמו לא הביישן למד. לא בוש להביע דעתו בתוקף. ולאידך גיסא, כשנצרך היה לכך, לא בוש לומר טעיתי. אף בפני קטנים ממנו בחכמה ובמנין. שכן החתירה אל האמת היתה נר לרגליו. מזוקק שבעתיים. זאת חיפש וזאת חפץ.

נח לשמים ונח לבריות

ההודאה על האמת שהיתה ממידותיו, קשורה ללא ספק לטוב לבו. טוב לבו ומידותיו האציליות שהוקרנו למרחוק. המחמאות שתמיד פיזר ופירגן בטוב עין ולב. המידות הנוחות והגינות שחש בהן כל מי שבא עמו במגע. בלבו הרחב כאולם מסייע היה לכל הנצרך לכך. בעצה נכונה. בסיוע מעשי. בפרטים גדולים וקטנים. מה שצריך והיכן שצריך. תמיד ידעו חבריו שאצל ר' פינחס מנחם

ימצאו אוזן קשבת בעצה וסיוע. ימצאו את המילים הטובות והנכונות. ימצאו עזר וסיוע במעשה דיבור ומחשבה.

מזליה חזי

בתקופתו האחרונה של ר' פינחס מנחם, בזמן האחרון בכולל. עלה ונתעלה במעלות רמות. דומה הוא כביכול הכיר את דרכו וניצל את חודשיו האחרונים. בבחינת 'אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי'. עלה ונתעלה בהתמדת התורה שעות על גבי שעות. ביגיעת התורה, בהבנה, באסוקי שמעתתא. בחודשים האחרונים התבטא כי אם חשב עד היום כי יודע הוא ללמוד, הרי שנתוודע לו כי מעלות רמות עוד לפניו.

ואכן, ניצל הוא את המעלות הרמות שגילה לפניו, את השערים שנפתחו לפניו. ובצוותא עם שותפו שיבדלחט"א יגע ועסק בתורה באופן מפליא. שימש כדוגמא לכל חברי הכולל, כעין שהוזכר בהספד - בבחינת 'להזהיר גדולים שילמדו מדרכי הקטנים והצעירים'. בהבנתו הנפלאה. בחתירתו שלא הניח פינה שלא נתחבט בה. בד בבד עם חזרה וידיעה ברורה, מתוך עמידה בכל יעדי הכולל.

עיכוב פתיחת הזמן בהיכל הכולל מסיבות טכניות שונות, כאב לו למאוד. עתה פותחים אנו את הזמן, ובלעדיו. קולו שהדהד ברמה ברחבי הכולל, נדם ואיננו. הגענו לכולל ובקשנו השמיעני את קולך. את אותו קול ערב המשמיע קולו בדברי תורה. בקשנו לשמוע אותו ולו לרגע קט, לרגע של פרידה. ואיננו, כי לקח אותו אלוקים.

פינחס מנחם - בנינו עליך. היו לנו תוכניות לזמן הקרוב כיצד לחזק ולהוסיף, כיצד להגביר חיילים לתורה. ואתה שמחת כל כך כששמעת מזה. שמחת מהרעיון של ההסעה לכולל, מהחיזוק שיגרם מכך. חפצת בכל דבר שירים את קרן התורה. שאיפותיך כבירים היו. ציפינו שתעמוד עמנו יחדיו בחוד החנית של אברכי הכולל בזמן הקרוב. לא זכינו. איננו יודעים איך הכולל ייראה כעת. איך הכולל יחזיק בלי הכח שלך שתרם כל כך רבות, והחזיק את הכולל בעוז ותעצומות.

סמכנו עליך, ואסמכתא דידן לא קניא. שבת משוש לבנו. נהפך לאבל מחולנו. בימים של תחילת הזמן, בהם רגילים היינו לראותך בבחינת והוא נער, התבשרנו כי נערים בעץ כשלו. פינחס מנחם - איך יערב לי אכול ושתות, איך יערב לי. עת אחזה כי יסחבו הבבלים את כפיריך. רחק ממני מנחם משיב נפשי. הועם זהב. שינה הכתם הטוב. השתפכו אבני הקודש. עלית ונתעלית בדרכי קדושים. ובישיבה של מעלה הנך ממשיך לעלות ולהתעלות בשערים חדשים בחדרי תורה. יושב הנך ושונה הלכות מפי הקב"ה בבית דין של מעלה. אך כלל ישראל כולו נותר לבכות ולבכות. 'חומת בת ציון הורידו כנחל דמעה יום ולילה, אל תתנו פוגת לך. אל תדום בת עיניך'.

ר' פינחס מנחם. מרבה להיטיב היית. המשך משמי מעלה להמליץ טוב ולכפר כקרנן עולה המרצה על משפחתך שיבדלחט"א. הוריך היקרים, אביך שלימדך תורה ואהבת תורה, וחמיו ושמן שסכתך אמך בילדותך. על אחיך ואחיותיך, דין רפש מבית אבא. על האלמנה ומשפחת חמיך שמסרו עצמם למען תעסוק בתוה"ק. על בנך הרך - בן תלמיד חכם. על ידידיך וחבריך תלמידי הכולל, ועל כל קהל עדת ישראל שהיית הקרבן ציבור שלהם.

יעזור השי"ת ובמהרה נשמע קול מבשר ואומר שלמו ימי אבלך, ותעלה ארוכה למכתך. ועליך שהסתלקת בימי מות תלמידי רבי עקיבא להצטרף אליהם בישיבה של מעלה. תחזינה עיננו בקיום ההבטחה האלוקית 'ותחת רבי עקיבא וחבריו מה הן מביאים, עליהם הכתוב אומר ונקיתי דמם לא נקיתי', ה' יקום דמך. ונזכה לראות אך טוב וחסד מעתה כל הימים.

החותם בצער יגון ואנחה

חב"ר מן החבורה בשם כל החבורה

הרהורים על קרבן הציבור

כבר עבר יום וחצי, ואני יושב ומשתומם, 'פנחס מנחם' עומד לפני ביום ובלילה, אני זועק 'פנחס מנחם' ועיני דומעות, כן הנה הוא עומד לפני במלא קומתו, 'שם' בהיכל הכולל מתנצח בגבורה במלחמתה של תורה, הנה הוא מביא ראייה גדולה לדברי רבינו הש"ך, ולפתע נשמע קולו בשמחה כאשר משיג על הבנת הנתיבות בדברי הרשב"א, הנה אני רואה אותו שופך נפשו בתפילתו לפני אלוקיו, הנה הוא יושב במסיבת חברים והוגים בדברי רבינו השפת אמת בחיות ובאמונה, ליבי זועק 'איכה יועם זהב, ישנא הכתם הטוב, תשתכנה אבני קודש בראש כל חוצות', אברך כזה גבוה משכמו ומעלה מכל עם דמו נשפך לארץ 'מי יתן ראשי במים ועיני מקור דמעה' איי פנחס מנחם אייכה!?

'ארזי הלבנון אדירי התורה, בעלי תריסין במשנה ובגמרא', עודני זוכר את החידוש שלך בסוגיא דבבא מציעא דף כ"ו, ואת החידוש שלך בהלכות ריבית בסימן קע"ג, איי איי פנחס מנחם 'בצילו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחיכי', איזהו פרי עץ הדר היית, רק לראות זיו פניך היה משובב נפש ומאיר עיניים לתורה וחסידות, היית מלא וגדוש בריח של יינה של תורה כמו שדרשו חכמינו ז"ל, 'יונתי בחגווי הסלע בסתר המדרגה' לא החזקת עצמך לכלום, היית שווה בין השווים, כולך חסד ורחמים בלי סוף, גוואלד 'השמיעני את קולך, כי קולך ערב' פנחס מנחם השמיעני את קולך, עוד חידוש אחד בתוספות, עוד יום אחד לראותך חי בעולמה של תורה ויראה, אנחנו לא רוצים להיפרד ממך, חכמת התורה והחסידות האירו פניך המפיקים נוגה, כמה כואב להיזכר במתיקות והנעימות שהיו בפין בעת שביארת את דברי רבותינו התנאים והאמוראים, את החיות, הענווה, הפשטות, והחביבות שלך לא אשכח לעד!, היתה בך אצילות בלתי מצויה כלל, זיו פניך האירו כלפידיים, צר לי עליך אחי כי נעמת לי מאוד.

'זאת בזכרי אזעק במרה, חמדת ישראל כלי הקדש נזר ועטרה, טהורי לב קדושים מתנו במיתה חמורה', פנחס מנחם קולך חסר, פנחס מנחם דמותך האצילית חסרה, מאיפה לוקחים אברכים חסידים מסולאים מפז כמוך, היית כתר לראשנו בכל תהלוכותיך, קידשת את השם בחייך ובמותך, 'פרשה ציון בידיה אין 'מנחם' לה' מנחם נלקח מעמנו. איי פנחס מנחם כששמענו איך שנפלת על קדושת השם הנורא נזכרנו בדברי המדרש איך הרעישו רבותינו התנאים על רבי ישמעאל בן אלישע שנפל בחרב, וכעת אנחנו זועקים כל מקהלות אנשי שלומנו מעומק לבנו: גוואלד, מרא דכולי עלמא 'פה המתגבר בתורה נקנסה עליו מיתה משונה', בחורי ישראל נופלים בחרב אוי, פנחס מנחם השארת פה הורים, סבים, זוגתך, ובנך היתום שאין בו חטא, גוואלד מה עשה השם לנו!

בעומק הבכי והאבל הנורא, לפתע צדה עיני את דברי הרמב"ם [פ"ה מיסודי התורה ה"ד] ואני קורא בנעימה 'ואלו הם הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתם, ועליהם נאמר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, ועליהם נאמר אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח', פתאום אני רואה אותך שם 'פנחס מנחם', הנה אתה זוהר מסוף העולם ועד סופו, לצד רבי עקיבא וחבריו הקדושים והנשרפים שאין ברייה עומד במחיצתכם, לפתע פניך מאירים מסוף העולם ועד סופו. ובישיבה של

מעלה, הרי נמצא רבינו הש"ך אשר כל כך אהבת ללמוד תורתו כאן למטה, רבינו הש"ך אשר היה מוקף בדם ואש של השחיתות בת"ח ות"ט. בתוך הדמעה והאש הנורא כאשר לבך הטהור נבקע לגורים, לפתע 'גוילין נשרפים ואותיות פורחות באוויר', נשמתך הטהורה עולה למקום שאין שכלו של אדם מגיע, לפתע כולנו מבינים שאין לנו שייכות ונגיעה בנשמתך, נכנסת למחיצת הקדושים והטהורים, מקום שאין לאנשים פשוטים כמוני שום תפיסה כלל וכלל, אהה 'על אלה אני בוכייה, עיני עיני ירדה מים, כי רחם ממנו 'מנחם' משיב נפשי'.

פתאום אני נזכר מביאור נפלא שראיתי בספר 'ביאורי דעת' של אביך שליט"א, ביאור נפלא מאין כמותו בדין כבוש כמבושל [י"ד ר"ס ק"ה]. לפני שנה, התבוננתי במה שנכתב על כריכת הספר, שהדברים נתלבנו ככולל זכרון קדושים, לע"נ הקדוש ר' מרדכי יהודה פרידמן הי"ד, התבוננתי בלשון זכרון קדושים מי הם הקדושים בלשון רבים, והבנתי שאתה נולדת כבר קדוש ומזומן לחיי עולם הבא, דברי התורה של אביך נבלעו בך כבר בילדותך, שקידתו ויגיעתו של אביך במשנת קדושים, הביאוהו לזכות הנוראה שזכה לגדל קדוש כמוך בביתו, וכעת יושבים 'מרדכי יהודה ופנחס מנחם' הקדושים, ומתנצחים במקהלות הקדושים והטהורים בתורה ויראה, וכל העולמות מתמלאים ב'ביאורי דעת' מאירים ומפיקים נוגה מעין עולם הבא, איי איי זכרון קדושים אשר צדיקים גמורים אין עומדים במחיצתכם.

בשעות הקשות הללו שאין לנו 'מנחם', כולנו ישובים לארץ ובוכים, על זה היה דווה לבנו, על אלה חשכו עיננו, על הר ציון ששמים שעולים הלכו בו, וקשה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו, עדיין מרצדים לפנינו הלהבות של שריפת בית המקדש, וריח העשן מכה באפינו בכל העוצמה, אוי כמה כואב מה היה לנו 'פנחס מנחם' אייכה!?

אני מתבונן עכשיו בתמונה של הקדוש ועיני זולגות דמעות כמים, עיני מביטות עמוק עמוק לתוך התמונה, ומנגן את השיר של רבי לוי יצחק זי"ע אוי גולה וסורה, אוי ההרוגה עליך, ואז אני רואה שוב את 'פנחס מנחם' מבהיק באור האצילות תחת כנפיו של הקב"ה, סביבו רבבות מלאכי אש, אשר מנשאים ומגביהים את 'פנחס מנחם' הקדוש שלנו, עולה תמימה שעולה לרצון לפני מלכו של עולם, מתנגנים באוזני פסוקי האהבה הנפלאים שאומרים מלאכי השרת על הנהרגים לכבודו הקב"ה 'מצאוני השומרים הסובבים בעיר, הכוני פצעני נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות', איי פנחס מנחם מונח בחיקו של הקב"ה 'מה דודך מדוד, מה דודך מדוד שככה השבעתנו, דודי צח ואדום דגול מרבבה' אשריך ואשרי חלקך, קודש קדשים אשה להשם.

ובכן בחצי הלילה של יום ראשון, ביום השבר הנורא כאשר היה זמן הלוויה, ישבנו לארץ בבכי ותמרורים, שמעתי שהיה דין ודברים איפה לקבור אותך, ואז הבנתי בוודאי שמשמים רוצים אותך 'שם' בירושלים, כי כעת מקריבים אותך על גבי המזבח כמפורש בתוספות בסוף מנחות [ק"י] 'מיכאל שר הגדול עומד ומקריב נשמותיהן של צדיקים בכל דור עד שיבוא משיח', והקרבת צריך להיות בירושלים, אכן את גופך הורידו לארץ, ונשמתך נתקדשה בעשר קדושות אשר עין לא ראתה, ובכן מבואר בטור [או"ח סי' ק"כ] שמה שאומרים ואשי ישראל ותפילתם מהרה תקבל ברצון, מבואר מזה שמקריבים גם היום אשה להשם, ואלו נשמות הצדיקים שעולים לפני הקב"ה, וכמו שמבואר במדרשים שהובא בראשונים 'אמר ליה הקב"ה מיכאל עכשיו שבית המקדש שמים, מה מקריבין

לפני, אלא שאתה תקריב לפני נשמות הצדיקים שבכל דור, ועדיין לא נתפס בשכלנו, האמנם כן? ובכן בימים הללו כאשר עדיין עשן המערכה עולה, ודמו של של 'פנחס מנחם' מוטל לפנינו, כולנו עומדים סביב הקרבן ציבור העולה הקדושה שהוכרחנו לעלותו על עצי המערכה, ובכן נקיים בסילודין את הפסק המפורש ברמב"ם, כי בעת הקרבת קרבן עולה צריך להתוודות, וזה לשונו [פ"א ממעשה"ק הט"ו] 'וכיצד מתודה, אומר חטאתי עויתי פשעתי, ועשיתי כך וכך, וחזרתי בתשובה לפניך וזה כפרתי', איי וויי מה היה לנו כי חטאנו, מה נאמר ומה נדבר אלוקים מצא את עוון עבדיו, במה נצטדק נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה', 'פנחס מנחם' אתה קרבן ציבור, גוואלד קרבן עולה שכולה לגבוה ואין בה לכוהנים כלום, גופך ונשמתך עלו באש העקיפה, אתה נשמה זכה ונקיה, אתה מכפר עלינו, אכן עולה צריכה נסכים, דמך הטהור נשפך ואנחנו מביאים נסכים אלו הדמעות הנוראות שנשפכות פה כנחל, איי איי דמעות דמעות בלי סוף, הוריק, משפחתך, זוגתך, זקניך, כל מכריך, כולנו מזוילים ים של דמעות על מזבח ה' הנורא, הקירות זועקים מכאב 'זיעמוד פנחס ויפלל, ותעצר המגיפה' [תהילים פרק קו], מסרת את נפשך בעבור כולנו ותעצר המגיפה, הלכת בדרכים של בני ענק רבינו הפני מנחם זי"ע, אשר גם הוא מסר נפשו אז בזמנו ותעצר המגיפה.

והרי ידוע ומפורסם מה שמרעיש רבינו הקדוש האר"י זצ"ל בהרבה מקומות, ובפרט בדרושי קריאת שמע [דרוש ו], שמאז חורבן בית המקדש, אין שום קיום לעולמות זולת מסירות נפש של צדיקים, אשר כוח המסירות נפש מעלה תענוגים עצומים למעלה, מה שאין בשר ודם יכול להבין כלל. וכבר כתב רבינו חיים ויטאל במכתבו מדמשק 'כי זכות גדולה למי שנעקד על קדושת שמו יתברך, ואף שרבים הצדיקים שחפצו בזה, לא זכו לזה רק מתי מעט, וגם הר' יוסף קארו אמר לו המגיד שלא יזכה למות על קדושת השי"ת', אכן ביום היארצייתו של רבי חיים ויטאל ל' ניסן תשע"ט לסדר 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' ברחוב יהודה המכבי בעירנו אשדוד, זכית 'פנחס מנחם' לקדש שמו הגדול והנורא, כאשר כולנו עמדנו אחר ואתה נגשת אל הערפל מקום אשר שם אלוקים, אראלים ושרפים קראו בשמך 'פנחס מנחם' אשריך בוא ועלה עמנו, לפתע מתרחשת ממול עינינו כל הסוגיא המפורסמת במסכת עבודה זרה [דף י"ח], 'כרבי חנינא בן תרדיון בשעתו אתה מוקף בספר תורה וכל גופך עולה באש של מעלה, וכל התנאים הקדושים הרוגי מלכות מלווים אותך ברעש אדיר וחזק, וכל העם רואים את הקולות, הנה בתוך שניות ספורות אתה אכן עולה כליל, אתה מתרחק מאתנו, ואנחנו זועקים 'פנחס מנחם' פנחס הוא אליהו, אתה עולה כמו אליהו ברכבי אש, הנה הפסוקים מתגלים לפנינו [מלכים ב' פרק ב'] 'ויהי המה הולכים הולך ודבר, והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, ויעלה אליהו בסערה השמימה, ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד, ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים', ובת קול מפוצצת בראשי ההרים 'אשריך פנחס מנחם פשווומן שאתה מזומן למחיצת קדושים'.

כשהייתי היום לנחם בבית האבלים, שמעתי את אביך הגאון שליט"א שח 'אכן המילים האחרונות שלו היו סביב הדאגה לזולת, הוא אמר אחרי שנפגע, צריך להודיע בבית שהכל בסדר, ומיד אח"כ נפל תחתיו, התבוננתי אחר כך במשמעות הדברים, הרי ידוע שהמילים האחרונות של אדם הם חשובים אפילו אצל הגויים הרוצחים כידוע, ק"ו אצל קדוש כמוך, לפתע הבנתי, נזכרתי בך מהימים הטובים, בחיך הכובש שלך, אכן בקשת להודיע לאלמנה שלך, אל תדאגי שלום לי, אני הולך למקום

גבוה ביותר, שם אתפלל בעבורכם עד ביאת גואל, אל תדאגו לשלומי ואל תתקשו עלי יותר מדי, כי אני נמצא עמכם ביום ובלילות, ואשמור עליכם בכל המצבים מה שאין ביד בשר ודם לעשות. היו חזקים מאוד מאוד, כי אני הולך לפניכם ואין לכם ממה לפחד...

אכן 'פנחס מנחם' אמת אמרת שיש להודיע בבית שהכל בסדר, אבל ידוע לך מה שהרעישו הצדיקים לבטל גזירות קשות בעולם הזה שההסתר נורא ולא מבינים כלום, וכבר מפורסם מה שאמרו בשם הרבה צדיקים שהמלאכים בכו בשעה שהובילו את יצחק לעקידה, וכל העולם תמה, הרי ידעו המלאכים שבאמת לא ישחטו את יצחק ולמה בכו, אלא התירוץ נורא ומבהיל, שהקב"ה בקע לפניהם כל הרקיעים כמבואר במדרש, והם ראו איך נראה יהודי בעולם הזה שמוביל בנו לעקידה, על אף שכולנו מאמינים שבקרוב תהיה תחיית המתים 'ופנחס מנחם' נמצא בשמים, אבל כשהמלאכים ראו איך זה נראה פה, געו כולם בבכייה נוראה, המלאכים הגדולים עומדים ובוכים.

איי פנחס מנחם הייתי 'שם' היום, ראיתי את אביך החשוב שליט"א יושב ובוכה ליד מזבח העקידה, כתלמיד חכם שכל גופו אש, ראיתי את חמיך מחשובי מתפללי בית מדרשנו, וראשון לכל דבר קדושה ומצוה בכל עת, רבי יצחק שליט"א, אשר עומד בניסיון 'עקידת יצחק' הגדול והנורא, יושב ומלופף בדמעותיו במקום אשר התהלכת בו רק לפני ימים מועטים. איי גוואלד איה סופר לתאר את גודל הכאב הנורא, ואילו כל ימי דיו וכל עמי סופרים אי אפשר לתאר את עומק הכאב.

'פנחס מנחם' תתפלל עלינו, תרעיש בעדנו תקרע רקיעים, 'פנחס מנחם' אל תשכח את משפחתך, יתערבו דמעותינו ודמעותיך יחד על מזבח השם, תתפלל בעד זוגתך תחי' אשר נגזר עליה להקריב קרבן נורא כזה, תרעיש בעבור בנך הטהור שלא הכירך מעולם, אשר נגזר עליו לראות את אביו הולך לעקידה הנוראה. יחד עם אברהם אבינו ע"ה תתפלל בעדנו בלי סוף, רק תתפלל.

'פנחס מנחם' הגעגועים אליך נוראים, קשה לי להמשיך בכתובה, כי אני כותב עליך מתוך דמעה וכאב, ובכך ירחם עלינו השי"ת, ויחוש גאולתנו תיכף ומיד, ומהרה יבוא משמיע שלום מבשר טוב, ואז נראה אותך חוזר אלינו, בקומתך הגבוהה מכל עם, בחיוך הנצחי או אז יקרא שמך 'מנחם ציון ובונה ירושלים', ואז נשיר עמך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ויחדיו נעלה ציון בית השם אלוקינו במהרה בימינו, ומחה השם אלוקים דמעה מעל כל פנים, אכי"ר.

רסיסי דמעה

ככלות השבעה לאברך החמד

הרה"ח הקדוש פנחס מנחם פשוזמן ז"ל הי"ד

אני יוצא לרחוב

אני נזכר במכאוב

אני מנסה לשכוח

אבל זה תופס את כל המוח

משהו פה לא מסתדר

בין המילים משהו מסתתר

פנחס מנחם פשוזמן

אכן קרה הבלתי יאומן?

ה' יקום דמו כתוב בשחור על גבי לבן

כל גופי מסומר - מאובן

לא. זה לא הוא

כנראה הם טעו...

דמעות נשפכות כמים

כשהובלת לבית החיים

עטוף בטלית צחורה

כזה טרגדיה כזה צרה

עד לאחרונה התהלכת כאחד האדם

עד ש... הנשימה נעצרה הלב נדם

בגיל 21 כל כך מוקדם

נשפך כל כך הרבה דם

אני כל כך שבור

פנחס אתה קרבן ציבור

פנחס מנחם לא אשכח

על קידוש ה' נרצח

אתה הרי עומד גבוה מאד

במקום שאין בני אדם יכולים לעמוד

כל עם ישראל אבלים

נצחו אראלים

פנחס מנחם אני בוכה

ביום של דמעות אני שוחה

לא מצליח יותר

רחם נא - אייבישטער

פנחס מנחם עקידת יצחק

אני מסתכל עליך מלמטה מרחוק

21 שנים ואתה נלקח

פנחס מנחם לא אשכח

את החיוך הבלתי פוסק

מעצמך לא עשית עסק

פנחס כל בוקר

פנחס - טוב אני זוכר!?

בדקה לתשע אתה חולף

טוב לי תורת פיך מאלף

הולך לכולל יום יום בשיא המרץ והכח

ללמוד תורה מכל העולם לשכוח

פנחס כמה עזרה

אוי איזה צרה

אבל אנחנו מאמינים בני מאמינים

מודים על ה 21 שנים

פנחס מנחם תמיד נזכור

את השנים של האור

חשבונות שמים מי יודע

נגזר עליך בדמי ימיך אותך לגדע

ה' נתן ה' לקח
פנחס מנחם פרי משובח
נלקח מאתנו כזה פרח
אנו מבקשים מה' יתברך

נקום נקמת דם עבדיך
עשה למען הרוגים על שם קדשיך
תבנה את בנין בית הבחירה כבר
כ"כ הרבה צרות עם ישראל עבר

פנחס מנחם אין עוד - נכחד
בואו נצעק יחד
שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד

בן דודך
האזהב והכואב

פנחס אייכה! פנחס אייכה!

לזכרו של הקדוש - הרה"ח ר' פנחס מנחם פשוזמן הי"ד

לעולם שכולו טוב בחתף עלית
בך הקב"ה בחר ואותך הוא לקח
קרבן ציבור זך וטהור מאתנו נלקח

על פניך תמיד חיוך היה זורח
כזה בעל מידות אי אפשר לשכוח
ואנחנו פה מנגבים דמעות מהלחיים
מתחזקים באמונה שהכל משמים

את כולם חיזקת את כולם עודדת
את כולם דרבנת לכולם עזרת
תמיד היה תענוג לדבר אתך
רוגע ושלווה השרית בסביבה שלך

יגיעת התורה היתה משאת נפשך
לימוד חו"מ הלכה וגמרא היה עיקרך
אין לנו השגה אין לנו הבנה
כל מה שעושה ה' הכל לטובה

בליל הסדר האחרון שלך ישבת

לאחר הסדר זמירות זימרת

תשבחות אמרת

את העיניים כל הזמן הרמת

ממש כפני מלאך נדמת

פנחס, פנחס

אתה וכל פמליא של מעלה

שרים שירות ותשבחות

כשהיית איתנו הרמת את העיניים

ועכשיו שאתה למעלה תוריד את העיניים

תסתכל עלינו למטה

ותהיה מליץ יושר בעדנו

כולנו מאמינים בני מאמינים שזה הכי טוב עבורנו

אין לנו ספק שאבא בשמים רק מטיב עמנו

יהי רצון לפני יושב במרומים

שישוב במהרה לציון ויחיה את המתים

הגיס הכאוב

שלמה זלמן ברוינר

קינה על מות קדושים

ואַעֲבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶה
אֵיךְ נִפְלוּ גִבּוֹרִים - אֵיךְ ?

וְאֶרְאֶה מִתְבוֹסֶסֶת
עוֹלָה תְּמִימָה מִכַּפֶּרֶת

בְּדַמְיָךְ - וְאָמַר
אֵלֵלֵי לִי - מַר לִי מַר

וְאָמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ
דָּם פְּסָחֶיךָ וְדָם קְדוֹשֶׁיךָ

בְּדַמְיָךְ חַיִּי - בְּדַמְיָךְ
וַי - עַל נַפְשׁ עוֹלָלֶיךָ

חַיִּי - בְּדַמְיָךְ חַיִּי.
פְּנֵי קוֹנֶה וְצוֹרֵךְ
כַּמִּים לְבַךְ שִׁפְכִי

מנחם מנדל לבקוביץ - אשדוד

בין האזעקות

והנה עוד אזעקה, ועוד אחת
והיא לא נשמעת כמי שבאה לקחת
והאנשים אצים עולים, יורדים
מסתתרים, שוכבים, מתחבאים ושורדים

והקולות והיללות לא דמים
והלבבות עדיין מלאים דמים
ואז הוא צולל, מתפוצץ לרסיסים

גודע חלומות, משבית רגעים ששים
והשנים שנגזרו, והימים שהוא השית
לכתובת המדוייקת מששת ימי בראשית

ויש מי שסיים את השליחות
היכן שרק יעמוד – ניתק החוט
ויש מי שסיים את התפקיד
בן עשרים ואחד ישאר לתמיד
ומתוך העשן והתמרות – הדמות מזדקרת
עם מבט הנצח – אתנו לעד נשארת

אברהם גרובייס - אשדוד

המודיען

בטאון אגודת ישראל העולמית - ירושלים

הושברנו

עטופי צער אבל ויגון, המומים מזועזעים, שבורים ורצוצים אנו עד דכרוכה של נפש על השבר הגדול שהושברנו ועל האסון הכבד שפקדנו, בהילקח מאיתנו באופן טראגי, בעלי, אבי, בנינו, אחינו, גיסנו, חתננו ונכדנו היקר, האהוב והנעלה, תפארת מידות ואציל נפש, ארצר כלי חמדה שיגע ועמל בתורה ועבודת ה', אהוב לשמים ולבריות, צהלתו בפניו ואין לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה והלכה, מלא שמחה ומתעלה באמונה ובטחון בהשם יתברך, חסיד ודבוק ברבוה"ק ושקוד על משנתם

האברך הרה"ח הקדוש

ד' פינחס מנחם

פשוזמן
ד"ל

ה' יקום דמו

**מפארי ומחשובי אברכי חסידי גור באשדוד
אשר וקטף בידי בני עולה ועלה במעלות קדשים וטהורים**

בן יבדלחט"א הרה"ח ר' חיים דב פשוזמן שליט"א
חתן יבדלחט"א הרה"ח ר' יצחק ברוינר שליט"א

הליתו התקיימה אור ליום שני פר' אמור ב' דר"ח אייר תשע"ט נטמן בהר המנוחות
המשפחות המתאבלות:

פשוזמן, רוזנבוים, שכטר

יושבים שבעה בבית חמיו משפ' ברוינר רחוב רשב"י 21/8 אשדוד

זמני ניחום אבלים: לפנה"צ, 10:00-1:30 אחה"צ, 5:00-10:00

המודיען

בטאון אגודת ישראל העולמית - ירושלים

בית החסידים דגור 'עטרת נחום'

בית שמש

במעלות קדושים וטהורים

המומים ומזועזעים אנו על הסתלקותו כחתף של אחד מבני ציון המסולאים אהוב לשמים ואהוב לבריות בן טיפוחים אשר נתרבה ונתגדל בין כותלי בית המדרש

האברך הקדוש רבי **פנחס מנחם פשוזמן** הי"ד

בן ידידינו עוז יבלחט"א
ממייסדי בית החסידים ומעמודי התווך
מרבין תורה ומחבר ספרים

ה"ה הרה"ג רבי **חיים דוב פשוזמן** שליט"א

תנחומינו **לאב** הדגול שליט"א

למשפחה החשובה

ולבניו הבחורים החשובים

כמר **צבי יוסף נ"י** ומר **אברהם מרדכי נ"י**
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו לדאבה עוד

המשתתפים בצערכם וכואבים ככאבכם

חברי בית החסידים

כולל זכרון קדושים

פלגי מים תרד עינינו על השבר הגדול אשר הושברנו
בהלקח בסערה השמימה ע"י זדים בני עולה — בנו
מחמד עינו של ראש הכולל הנערץ שיבלחט"א האברך
המופלג בתורה ויר"ש ומופלא במידותיו התרומיות

הקדוש ר' **פינחס מנחם פשוזמן ז"ל** הי"ד

מטובי אברכי חסידי גור באשדוד

בלב קרוע ומורתח אנו משגרים תנחומינו
לאביו היקר ראש כוללינו המסור

הרב הגאון ר' **חיים דב פשוזמן** שליט"א

ולזקיניו מנהל הכולל שמוסר נפשו למען הכולל

הרה"ח ר' **דוד פרידמן** שליט"א

ולכל המשפחה החשובה שיחיו

יהי רצון שבעל הנחמות ינחם אתכם וירפא שברי
לבבכם ויחבוש כאבכם וצערכם הגדול

ובנחמת ציון וירושלים תנחמו בשלימות ולא ישמע
עוד שוד ושבר בגבולינו

המשתתפים בצערכם ובאבל הכבד

מנחם יוסף בירנשטוק אברכי כולל זכרון קדושים

המודיען

בטאון אגודת ישראל העולמית - ירושלים

**ביהח"ס ע"ש ר' חיים ירט ז"ל
רובע ו' אשדוד**

אוי לנו כי הושברנו

המומים וכואבים מזועזעים ומיוסרים מבכים אנו מרה את לכתו של האברך היקר והנערץ אהוב על הבריות אשר הילך לפי דעתו של כל אחד ואחד "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" אשר אהב כיבד ודאג במסירות לחבריו והקרין לסביבתו חמימות לתורה וחסידות צהלתו תמיד בפניו ומכריו יעידו על אהבתו לתורה ודבקותו בה ובאהבתה ישגה תמיד שפך שיחו בתפילתו כבן המתחטא לפני אביו

האברך החשוב הקדוש

הרה"ח ר' **פנחס מנחם פשווואר** ז"ל הי"ד

מחשובי מתפללי ביהח"ס ומעמודי התווך בקבוצת הצעירים אשר פעל רבות למען הכלל והפרט בגשמיות ורוחניות להעמיד תורה וחסידות אשר נקטף מעמנו בידי זדים ארורים בני עוולה והוא צעיר לימים שולחים אנו בזאת את תנחומיו למשפחה הנכבדה ואב הרחמים ינקום נקמת דם עבדיו השפוך ומעתה לא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו ונשמע ונתבשר אך בשורות טובות ישועות ונחמות אברכי ביהח"ס

מפי זרעו

חלק ב'

קובץ תורני

מפי זרעו

קובץ מאמרים
**"מנחם
משיב נפשי"**

שנכתב ע"י אברכי
"כולל שפרנוביץ"
לע"נ הקדוש
רבי פנחס מנחם
פשווומן ז"ל הי"ד

דבר הנהלת הכולל

"ויאבדו כלי מלחמה"

נטפי דמע מַלְבַּת לֵב מבעבע, אחר מיטתו של האברך הקד' פינחס מנחם פשוזמאן הי"ד, אשר עלה ונתעלה במעלות קדושים וטהורים עקדה"ש, בהקפד בחתף פתיל חייו בהתקפת מרצחים בני עוולה. רבות דובר, ועוד ידובר, על חלקו הרוחני והליכות חייו. בשורות דלהלן, וביניהן, נאירה את ניצוצי דמותו שְׁבָהֶקוּ אצלנו, כהנהלה; נְבָהֶה את החללים שנפערו, ניתן ראשנו דמעה ועיננו מקור מים, על גיבורים שנפלו, ויאבדו כלי מלחמה.

חיבה יתירה נודעת לו, לר' פינחס מנחם הי"ד, בשבתו ולכתו בהיכל כוללנו, כולל חו"מ למצויינים 'שפרנוביץ'. עם הכנסו לכולל, יום לאחר סיום ימי הש"ב שלו, שָׁת עליו מייסד הכולל, הרה"ח ר' ישראל שפרנוביץ' ז"ל, את עינו לטובה, בהצביעו עליו בכל הזדמנות, באמרו 'כזה ראה וקדש'.

מטבע הדברים, בעמוד הכולל בכותל המזרח של היכלי התורה והתלמוד שמהם תצא הוראה, ארוכה היתה הדרך לזכות להמנות כחבר מן המניין, כשר' ישראל ז"ל מברר בדקדוק רב אחר האברכים, טיבם נכוונתם והכשרתם לעמוד בדרישות הגבוהות, המובילים למסילה העולה בית א-ל, ביגיעת התורה, בהתמדה במסירות, עד רכישת חלק חו"מ שבשו"ע הדק היטב, שאם ישאלך אדם אל תגמגם לו.

לא כן היו הדברים כלפי ר' פינחס מנחם הי"ד, אשר "נחטף" בשני ידיים, ומיד עם הכנסו החל בקבלת המלגה. ואכן, הליכותיו, התמדתו כשרונותיו ומהותו, תאמו להפליא את רמת הכולל, אף הרבה מעבר לסף הנדרש.

על זאת יתפלל כל מנהל. עלה ר' פינחס מנחם הי"ד ונתעלה בלימודו, בקצב מעורר השתאות, ועד מהרה נעשה לדוגמא לכל. לוח הזמנים הקפדני, עליו שמר ר' פינחס מנחם הי"ד מכל משמר, בימי סופה ושרב, בימי חדשות כבימי שגרה, בלימוד רצוף מהחל הסדר ועד כלותו, נעשו חלק בלתי נפרד מהווי הכולל ומהותו.

מחייב היה ר' פינחס מנחם הי"ד את המתעמקים, שכן, על אף חדירתו בכל סוגיא וס"ק עד לשרשם במקורותיהם, הקפיד עד מאד שלא לחרוג מקצב ההספק הלימודי שנקבע בכולל, הֶסְפֵּק גבוה כראוי וכיאות לבית גדול שמגדלין בו תורה, ובכך קרא והוכיח כי "כן, זה אפשרי". אביו יבדלחט"א הרה"ג חיים דב שליט"א, העיד כי סדר יומו נע סביב מסגרת

הכולל והספקיו, ולא אחת אף ויתר על אירועים משפחתיים או שעות שינה וכיו"ב, כדי לעמוד במה שנקבע.

בכל מבצע והתחזקות שנערכו בכולל מפעם לפעם, בכל נושא שהוא, בחזרות תקופתיות, בחיזוק שמירת הזמנים, בהקפדה על רצף הלימוד, במסגרות תוספות על סדרי הכולל, בכולם ללא יוצא מן הכלל, היה ר' פינחס מנחם הי"ד נחשון פעיל ומדרבן. ועד זיבולא בתרייתא ממש, בערש"ק האחרון לחייו, בשיחה ארוכה אודות זמן קיץ שאמור היה להתחיל ביום ראשון, היום בו נתבקש לישיבה של מעלה, ביקש בהתלהבות ליישם הלכה למעשה הצעה להקפיד בכולל ביתר שאת על שעה הראשונה של הלימוד, שתהא קודש קדשים בכל מחיר, וגם הדברים הדחופים שבליית ברירה קיים אילוץ לעשותם בשעות הכולל, לא ייעשו בשעה הראשונה. ואכן, זכה ר' פינחס מנחם ומשאלתו זו התגשמה, כאשר הונהג הדבר בכולל, ונשמר בקפידה מרובה כדבר שבשגרה, לע"נ הטהורה.

נעימות הליכותיו, בלטה לעין כל, בכל תחום. דיבורו היה שקט ונעים, מעולם לא נראה מתלהם, מעולם לא בא בתלונה או בדרישה. תמיד קיבל הכל, גם את המובן מאליו, בסבר פנים יפות ובהבעת תודה.

לכל זמן ועת. בעודו אברך צעיר ו'חדש בכולל', התרועע אחד העמודונים, שכבר הזקין ושבע ימים, והיווה 'סכנה'. ר' ישראל ז"ל, שכבר היה חלש, הביע את הצורך לקבעו במסמרות. והנה, למחרת הגיע ר' פינחס מנחם דקות ספורות לפני הסדר, ועל אף היותו 'חדש', החל לקבוע את הארון כדבעי. כשכמעט סיים את מלאכתו, הראה השעון על השעה 9, שעת התחלת הסדר. ר' פינחס מנחם הי"ד הפסיק באחת. הוא כיבה את המקדחה, ירד מהכסא, רחץ ידיו והתיישב ללמוד, ולא שהה להסברי הסובבים ש'זה ענין של דקה'.

כזה היה ר' פינחס מנחם הי"ד במהותו. עם גדיעת שירת חייו, נפער חלל עצום בכולל, אשר עדיין לא נסתם. חסרונו זועק מכל פינה, והקשר הנפשי והחיבה אשר חשו אליו כולם, צף צף וְעָלָה, נְגָלָה לעין כל.

כינוס מיוחד לזכרו נערך במלאת השלשים, בהשתתפות אביו יבדלחט"א הרה"ג חיים דב שליט"א ודודו הרה"ג הרשל רוטנברג שליט"א, שם הוארו מסילותיו וחוזקה משנת דרכו.

ויהא רעווא, שבמילוי מאווי - בהמשך שגשוג הכולל לעילוי נשמתו הטהורה נמצא נוחם, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו עדי בא ינון בהקיץ ורנן שוכני עפר, ובתוכם הרוגי מלכות אשר אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

ת.נ.צ.ב.ה.

הנהלת הכולל

ראש הכולל הרה"ג יחיאל מיכל לנדאו שליט"א

השאלה דלהלן, הועלתה ונידונה ע"י הרה"ח הקד' פינחס מנחם פשווומאן הי"ד.
הוא דן בה עלי גליון, ואף בע"פ צַדָד בְּצַדִּיָהּ כתלמיד ותיק.

מאמר התשובה, נכתב כנר זכרון לנשמתו הטהורה. פלגי מים ירדו עיני, בהעלותי את זכרו הטרי והמבעבע של האברך הנעלה, יקר שבערכין, הי חסיד הי עניו. אין מילים תואמות יותר את דמותו הנעלית של הקד' פינחס מנחם הי"ד, מהגדרתם של חז"ל, 'איזהו בן עולם הבא - שייף עייל ושייף נפיק ולא מחזיק טיבותא לנפשיה'. 'בן עולם הבא' היה בכל מהותו גם בימי חלדו, שכן גם את חייו בעולם הזה, חי פינחס מנחם הי"ד באטמוספירה של עולם הבא. ואכן, הוכיח סופו על תחילתו, בעלותו בלהב השמימה במעלות קדושים וטהורים.

אבל יחיד עשי לך, "כולל שפרנוביץ", על טוב בניך, ארי שבחבורה, כי איננו. ימים באים ימים הולכים, והחיים לא שבים למסלולם. חסרונו של ר' פינחס מנחם הי"ד, ניכר וזועק בכל עת ומכל פינה. החל מהשעה תשע ורבע, תחילת הסדר בוקר, רועם השקט, כאשר היעדרות דמותו של פינחס מנחם הממהר, בולטת בחלל, ועד לשש וחצי, זמן המנחה, כאשר תפילתו של פינחס מנחם הי"ד בדביקות ובעינים עצומות, ניכרת בחסרונו.

אמנם גזירה על ה'מת' שישתכח מן הלב - אלו קנייני עוה"ז אשר כמיתה הם חשובים (רמב"ן פרשת תבא), וכאחת מאחרוני תורותיו אשר שָׁח בהיכל הכולל אשר אין חסרון בקנין 'עולם הבא' של 'דבר שלא בא לעולם' - ואולם בקנייני עולם הזה קיים חיסרון של 'דבר שאין בו ממש'... וה'חי' שבו - פועם עדיין בתוכינו, קנייני הנצח ואור דרך חיים אשר כל אחד מבני החבורה נטל ממנו, בהתמדה, בחן, בנועם ההליכות, בהבנה עמוקה ללא פשרות, בעזרה וסיוע לזולת, בניצול זמני הלימוד באופן מלא, בהשתתפות ובאמירת 'הנני' בכל ענין ופעולה שיש בה הרבצת תורה אם בכמות ואם באיכות, בהליכה בצידי דרכים, ובתמרון מאלף בעיתות חילוקי דעות.

הדרך עלך מסכת ר' פינחס מנחם הי"ד, והדרך עלן, דעתן עלך ודעתך עלן. דמותך הקורנת, שהיתה - ועודנה - מושא להערצה, עומדת אל מול עינינו. חיוךך העדין, ואישיותך הקסומה, קוראים לנו להיטיב דרכינו ולשפר נתיבותינו.

היה נא למליץ יושר עבורינו, תלמידי הכולל בני החבורה, שיחד עמך עשו את הדרך אותה בחרת לעצמך, ועסקו במימוש השאיפות המשותפות. כשם שכאן עימנו, היית, למרות גילך הצעיר, לקצין ולאומת אור, אף במקומך השמור לך למעלה בינות להרוגי מלכות אשר אין כל בריה יכולה להכנס במחיצתם, הִיָּה נא לאלומת אור ולתפילה לפני בורא כל עלמין, בעד כל קהל עדת ישראל בכלל ובעדינו, חבריך לספסל הלימודים בפרט, שנזכה להטיב דרכנו ולזכך נתיבותינו בלימוד התורה הקדושה ובהשגתה כפי מיסת יכולתינו, אשר זו היתה מגמתך ושאיפתך.

שאלה:

שמעון החזיק בידו תלושי-מֶכָר עם הנחה של 10 אחוז, שהיו תקפות וראויות לקניה במספר חנויות ביגוד הנעלה וכובעים. מחיר כל שובר של 100 ₪, היה כ-90 ₪. ראובן פנה אל שמעון ואמר לו שברצונו לרכוש כובע או נעליים, אלא שאינו יודע אם באחת החנויות אכן ימצא דבר מה ראוי עבורו. שמעון הציע לראובן לקחת שוברים של מספר חנויות, על מנת שבאם אכן ישתמש בהם, ישלם לו אחר כך, ובאם לא ישתמש בהם, יחזיר לו את השוברים. ראובן נטל את השוברים והלך לאחת מחנויות הכובעים שבהם היה לו שובר. המוכר שראה את התלבטותו של ראובן בהחלטה על כובע מסויים, הציע לו לקחת את הכובע ולהתעניין, ובאם לא יהיה מרוצה, ישיבנו. המוכר רשם את הפרטים, וראובן יצא מן החנות עם הכובע.

לאחר בדיקות החליט ראובן שהכובע אינו מתאים. מאחר שהוא נחפוז מאד לדרכו, הוא נגש אל שמעון, החזיר לו את הכובע ובקש ממנו שימסרנו למוכר ויטול ממנו בתמורה את תלוש ההנחה, שמעון ניאות לכך.

כשהגיע שמעון למוכר ע"מ להחזיר את הכובע וליטול את התלוש, הוא נתקל בסירוב. המוכר טען שמיד כשלקח ראובן את הכובע, המכר מבחינתו נעשה ונגמר לכל דבר וענין. הוא העביר את התלושים בקופה, והרי הם 'משומשים' ורשומים בחשבון, ואין כאן אפשרות חזרה. אמנם מצד חוק מכר חובה עליו לקבל את המוצר חזרה בתוך שבועיים מהרכישה, אלא שבמקרה דנן כבר חלפו למעלה משבועיים. ומלבד זאת, אינו זוכר כלל סיכום בינו לבין ראובן שיוכל להחזיר את הכובע תמורת התלוש.

ראובן טוען לעומת זאת, שהוא סיכם עם המוכר ברורות שהוא יוכל להשיב את הכובע, ולא בתור 'חוק מכר' המחייב לקבל כל מוצר חזרה תוך שבועיים, אלא שהסיכום היה שהעיסקה לא נגמרת, והוא לוקח את הכובע להתייעצויות, ובודאי שלא עלתה על דעתו שהמוכר יעביר את תלוש בקופה.

האם יש חיוב על ראובן לשלם לשמעון על התלוש, ומאיך האם יש תביעה על המוכר.

תשובה:

הלוקח, אבל אם המוכר קץ בו והוא מבקש ורודף למכרו הרי הוא ברשות המוכר. וכן פסק המחבר (סימן ר סעיף יא) דהלוקח כלי מבית האומן ע"מ לבקרו, אם היו דמיו קצובים ונאנס בידו חייב, דכיון שדמיו קצובים הרי מעת שהגביה נעשה החפץ ברשותו ואין המוכר יכול לחזור בו.

ובטעם החיוב באונסין גבי לוקח, נחלקו הפוסקים. בסמ"ע (ס"ק כט) ביאר שנתחייב באונסין מאחר שהדמים קצובים והלוקח

שמעון אינו יכול לתבוע את המוכר, מאחר שהוא טוען בברי שהוא פטור. אמנם ראובן חייב לשלם לשמעון על התלוש, כיון שנתנו בלא רשות, והוי נזק בעצם המסירה.

בגמ' (ב"ב פח.) אמר שמואל דהנוטל כלי מן האומן ע"מ לבקרו ונאנס חייב, וה"מ כשהיו דמיו קצובים.

וברמב"ם (מכירה פ"ד ה"ד) כתב דהלוקח כלי מן האומן ע"מ לבקרו, מעת שהגביהו נעשה ברשותו, והוא שיהא אותו החפץ חביב על

ב.

והנה בגמ' נדרים (לא.) מקשי' עלה מהא דתנן התם גבי מי שעשה קונם שאינו נהנה מישראל דמותר לו לקנות חפץ ביותר מדמיו, ולמכור מותר לו בפחות מדמיו, דבכהאי גוונא אינו נהנה מהקניה ומהמכירה, ומדייקינן ממתניתין דדוקא בפחות מדמי החפץ רשאי למכור ולא בשוויו ממש, משום דכשמוכר בשוויו נהנה אף המוכר. וא"כ קשה אדשמואל דאמר דהלוקח ע"מ לבקרו חייב באונסין אף קודם שקנאו, וע"כ דס"ל דהמכירה היא הנאת לוקח גמורה ולא הנאת מוכר, ולפ"ז אמאי אסור הנודר למכור לישראל אף בדמיו. ומשני בגמ' דמתני' דאסור למכור בדמיו מיירי בזבינא מציעא והיינו במקח רגיל שיש בו גם הנאת מוכר, ולהכי כשאסר ע"ע הנאת ישראל אסור למכור לו בדמיו אלא בפחות דהשתא לית ליה הנאה, אבל שמואל מיירי בזבינא חריפא והיינו מקח שהכל חפצים לקנותו דאז כולא הנאה הוי דלוקח שזכה בו ובכה"ג כשנטלו הלוקח ע"מ לבקרו הוי כל הנאה שלו ומתחייב באונסין.

והנה כתב הרמב"ם (שלוחין פ"ב ה"ח) דהלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו וא"ל אם מקבלים אותם ממני אתן לך דמיהם ואם לאו אתן לך שכר מועט ונאנסו בהליכה חייב ובחזרה פטור, ובגניבה ואבידה חייב אף בחזרה. וכן פסק המחבר (סי' קפו ס"א) וביאר שם בסמ"ע (סק"ג) דבחזרה פטור שהרי ג"ד מתחילה שאם לא ירצו לקבלו ממנו יחזירוהו ליד האומן והרי לא קיבלו, ועל ההנאה שהראה בו לבית חמיו הרי משלם שכר מועט ודינו כש"ש וכשוכר.

ובמשל"מ (שם) תמה אמאי לא פירש ברמב"ם

הגביה החפץ ע"מ לקנותו אם ייטב בעיניו ותו אין המוכר יכול לחזור בו, וכל זמן שלא גילה הלוקח את דעתו קודם האונס הוי דינו כלוקח ומשו"ה חייב באונסין. ואמנם דעת הרבה ראשונים (עי' תוס' ב"ב פז: ד"ה הלוקח ועוד) דחייב באונסין אף אם לא הגביהו ע"מ לקנותו ורק ע"מ לבקרו, משום דמיד כשנטלו ע"מ לבקרו נעשה כשואל את החפץ הזה מן המוכר בכדי לראות אם ראוי עבורו.

ולכאורה נידון דידן שנטל ראובן התלושים מידי שמעון, הרי זה דמי ממש לנוטל כלי ע"מ לבקרו לראות אם יצטרך לו. והשתא נחזי אגן היאך נדיינא להך דינא.

מדין שואל איך שלא יהיה כאן אין לחייבו, שהרי תלוש זה דינו רק כשטר, וגבי שטרות קי"ל (סימן שא סעיף א) דאין בהם דין שמירה.

אמנם אם דינו כלוקח, לכאורה יש לחייבו, וכן כתב ביד רמ"ה (בבא בתרא פח. אות קכא) להדיא דכל שלא חזר בו הלוקח בשעה שהיה יכול להחזירו לבעה"ב, הרי זה ברשותיה, אף שעדיין לא נתרצה להדיא, דמעיקרא כשנתרצו ביניהם שתהא יד הלוקח על העליונה בחזרה, ודאי דלאו אדעתא שיוכל לחזור בו לגמרי בשעה שכבר לא יהיה החפץ בעין ונמצא שהמוכר יצא קרח מכאן ומכאן ללא חפץ וללא דמים, אלא כוונתם שיוכל לחזור בו בשעה שהחפץ בעין, ואם יהא אונס קודם שיחזור בו, הרי איגלאי מילתא למפרע דמשעת הגבהה קנאו לגמרי.

העולה מדברינו עד השתא, דלהפוסקים דדינו כשואל, אי אפשר לחייבו, שהרי אין דין שמירה בשטרות. ולהפוסקים דדינו כלוקח לכאורה הכא יהא חייב.

התם נמי דהנ"מ כשהיו דמי הכלי קצובים וגם שיהיה זביני חריפי, וכן כתבו הרא"ש והר"ן להדיא דבלוקח כלי ע"מ לשגרן לבית חמיו בעי' שיהי' זביני חריפי ודמיו קצובים.

ובנתה"מ (שם סק"א) ביאר דלעולם יש לחייבו הן מדין שואל והן מדין לוקח, וכדמשמע בגמ' נדרים דחייב מדין שואל שהרי כל הנאה שלו, ובזה מחלק בגמ' בין זבינא חריפא והיינו מכר שיש לו קופצים רבים שבזה כל הנאה של הלוקח ויש לו דין שואל וחייב אפילו בנאנס מידו, ומשא"כ בזבינא מציעא דאית בה הנאה גם למוכר דאז אין דינו כשואל כי אם כשוכר וכש"ש, ובזבינא דרמי על אפיה דאז הוא רק שומר חנם. וכ' נתה"מ דאף דבזבינא מציעא אין לו דין שואל שהרי אין כל הנאה שלו, מ"מ אם עומד לקנות הרי נעשה לוקח ובזה יש לחייבו. ואמנם בכה"ג שחייב מדין לוקח, הרי משעה שמגלה בדעתו שאינו רוצה עוד לקנותו שוב אינו לוקח, ומשא"כ כשחייב מדין שואל דאז אף אחר שג"ד שאין רצונו בחפץ זה, מ"מ עד שבא ליד בעלים דינו כשואל.

וכ' שם עוד דבנוטל כלים ע"מ לשגרן לבית חמיו, בכה"ג אף בזבינא דרמי על אפיה חייב באונסין ודינו כלוקח, דהנ"מ בלוקח לבקרן אז אמרי' דבזבינא דרמי על אפיה קרוב לודאי שלא יקנהו, אבל משא"כ בלוקח לשגרן לחמיו שהוא כבר לקחו לגמרי רק שהוא ע"ת שירצה חמיו לקבל המתנה, בכה"ג אף בזבינא דרמי על אפיה חשיב לוקח, דס"ד שבודאי יקבלנו חמיו במתנה.

ועולה מדבריו, דבזבינא חריפא דכל הנאה של הלוקח דינו ג"כ כשואל, ובכה"ג אפי' אחר שכבר ג"ד שאינו רוצה לקנותו מ"מ אינו נפטר מחיובי שואל דידיה וחייב בין

בהליכתו ובין בחזרתו וככל שואל דחייב עד שיבוא ליד בעלים. ובזבינא מציעא דאיכא נמי הנאת מוכר, אין חיובו מדין שואל, אמנם עדיין איכא עליו חיוב מדין לוקח, ובאמת מיד כשג"ד שאינו רוצה לקנותו פטור, אך קודם שג"ד שאינו רוצה לקנותו, וכגון בהליכתו, דינו כלוקח וחייב באונסין. ואף בזבינא דרמי על אפיה באופן שודאי יקנהו דינו כלוקח בהליכתו.

והשתא נשוב לנידון דידן, דהנה הא וודאי דהכא הוי זבינא מציעא ולא חריפא, שהרי שמעון ג"כ נהנה ממכר זה, וברשותו תלושים רבים, והוא קונה חדשים מהמוכרים, הרי זה בגדר זבינא מציעא. ובר"ן (נדרים שם ד"ה מתני' בזבינא) ביאר דעיקר זבינא חריפא היינו משום דאיכא רק הנאת לוקח לפי שהכל קופצין עליו ואין למוכר שום הנאה במכירתו דהא כל אימת דבעי מזבין לה. וא"כ הכא ודאי דאינו בגדר זה, דהא ביד המוכר תלושים רבים והוא שמח להפטר מהם, וככל שיקנו יהיו בידו עוד והוא חפץ להפטר מהם.

וכיון שכן, נמצא דהכא ודאי דשואל לא הוי, ובודאי שאין לחייבו מדין שמירה [ואף דגבי פשיעה נחלקו שם הפוסקים אם חייב השומר בשטרות, והש"ך (סק"ג) הכריע כדעת הרמב"ם דחייב בפשיעה, והכא פשיעה הוי וכדיבואר להלן אי"ה, מ"מ קשה להוציא ממון בכה"ג].

ואף כלוקח אין לחייבו, דהא בנידון דידן לא הגביהו על מנת לנטלו. ובסמ"ע (שם) כתב הטעם דהלוקח כלי ע"מ לבקרן נעשה כלוקח, היינו משום שודאי שהגביהו ע"מ ליקחו אלא שנעשה כאילו התנה עם המוכר שאם לא ייטב בעיניו יחזירנו. וא"כ בנ"ד הרי לקח כמה וכמה תלושים לכמה וכמה חנויות

שונות, ובודאי שלא ישתמש בכולן, וא"כ רחוק לומר שנתכוון לקנות דנימא דנעשה כלוקח לגמרי.

וכן מצינו בביאור הגר"א (סימן ר אות לד) דכל שהגביה כמה יחדיו והיה בדעתו לקנות מהן אלא שלא נתכוין לקנות את כולן רק אחד מהם, בכה"ג לא חשיב כהגבה ולא נעשה כלוקח [ומש"כ המחבר דהנוטל כלי ע"מ לבקרו חייב באונסין הוא דייקא כשהגביהו בידו כדי לקנות כולו, ע"ש], ומבואר כדברינו דבנ"ד קשה לומר דנחשב כלוקח.

ועולה מזה דבנ"ד אינו נכנס בחיובים כלל, שהרי הכא הוי כנוטל כלי ע"מ לבקרו בזבינא מציעא שמדיני שמירה אין דינו כשואל אלא כשומר שכר, ולוקח נמי לא הוי וכנ"ל. ולפ"ז מדין נוטל כלי אין לחייב את ראובן לשלם לשמעון עבור התלושים שנטל ממנו.

ג.

אמנם לכאורה מצד אחר נראה לדון לחייב את ראובן על התלושים שנטל משמעון.

קי"ל (סי' שפו ס"ב) דהשורף שטר חוב של חברו, חייב לשלם לו את כל החוב שהיה בשטר, שאע"פ שאין גוף השטר ממון, מ"מ הרי הוא גרם לאבד ממון. והיינו דחיוב זה הוא מדינא דגרמי, שאף שלא עשה הנזק בידיים, מ"מ הא גרם לנזק להדיא.

והנה ברשב"א (ה"א סימן א'נב) כתב דמי שפרע קצת חובו והשליש את השטר את שיפרע השאר, והלך השליש והחזירו למלוה וחזר וגבה בו כל החוב, פטור השליש מדיני אדם שאין זה אלא גרמא בניזקין. וברמ"א (שם סעיף א) פסק כדברי הרשב"א.

ובש"ך שם (ס"ק כא) הביא קושיית הפוסקים

דמ"ש משורף שטרות של חברו דנקטינן דחייב דהוי דינא דגרמי, והכא פטרינן ליה דהוי גרמא. ובמהרש"ך (ה"א ס"י כז) כ' פליג על דברי הרמ"א וכ' דשליש שהחזיר שטר גרע משורף שטר, וכ' דתשובה זו לאו הרשב"א חתים עלה ואיך יעלה על הדעת לפטור למחזיר השטר לגוי מטעם שאין ראובן מתחייב מיד בחזרת השטר, ומ"ש משורף שטרותיו של חברו דחייב, וכ"ש הוא דהשתא ומה התם שהלוה הוא ישראל ואפשר שאע"פ ששרף זה השטר אפ"ה יפרע לו הלוה, כ"ש כשהחזיר שטר פרוע לגוי שאין מרחם על ממונו של ישראל, ע"ש.

ובשו"ת משאת בנימין (סי' פה) כתב גבי דין זה דשליש, דדוקא אם השליש החזירו למלוה אז הוי גרמא, אבל אם החזיר שטר שאינו פרוע ללוה, אז מיקרי גרמי וחייב. וכתב בש"ך (שם ס"ק כב) דלפ"ז א"ש קו' הפוסקים על הרמ"א, דהרמ"א מירי בשליש שהחזיר השטר למלוה, דאז לא הוי כ"כ גרמא, שהרי ההיזק לא נעשה בידיים רק שנתן למלוה אפשרות לגבות שנית החוב, ומאן יימר שיגבה, ואף את"ל שיגבה מ"מ הא זה רק אפשרות שנוצרה בעקבות מעשיו אך אין כאן מעשה בפועל, אבל משא"כ אם החזיר ללווה, דאז מיד כשהחזיר כבר נפגם חובו של המלוה ואין לו דרך לפרוע חובו, וה"ה בשורף שטרותיו של חברו, דמיד כששורף הרי פגם בחוב שהיה ביד המלוה, ומשו"ה נחשב לגרמי.

ומעי"ז כ' בשו"ת מהר"י לבית לוי (כלל עשירי סי' ל"ד) דשאני שלישי שהחזיר שטר למלוה משורף שטרותיו של חברו, משום דהתם הוא ניזוק מיד הואיל וממונו ביד הלוה, ואין לזה שום כח אחר על ממונו זולת שטר זה,

אלא גרמא, וא"כ מה"ת על שלא נטל השטר, וזהו דבר תימה.

וע"כ העלה שם בחת"ס דהאמת יורה דרכו שדיני גרמי וגרמא הנ"מ באיניש דעלמא המזיק לחבירו, אבל מי שבא לידו בתורת שמירה או שליחות, בכה"ג חייב אפי' על צד רחוק ונפלא, וכל פשיעות השומרים ועיוות שליחות, כד מעיינת בהו אינם אלא גרמא בעלמא ואפ"ה חייב, וא"כ ודאי ששליש שהחזיר השטר חייב. ואמנם נידון דהרשב"א שכ' דשליש שהחזיר שטר למלוה אינו אלא גרמא, התם מיירי שהלוה והמלוה ציוו לשליש שאם לא יפרענו לזמן פלוני יחזירנו למלוה, ובגמ' (ב"ב קסח.) פסקינן דלא ישמע לקולם ולא יחזירנו משום דהוי אסמכתא, ובכה"ג מיירי הרשב"א וע"ז כ' שאם עבר השליש והחזיר למלוה פטור, והיינו שהרי לא אתינן עלה מטעם שומר או שליח שהרי לא עבר ע"ד משלחו כלל דהא הם ציווהו בכך, ונהי דמ"מ לא הי"ל להחזירו, מ"מ אינו אלא כמזיק דעלמא דפטור בגרמא.

ובשו"ע (סי' נח ס"א) פסק כמסקנת הגמ' דשליח לפרעון שלא נטל השטר חייב בכל גוונא, ובנתה"מ שם (סי' נח סק"ב) תמה את תמיהת החת"ס, דכיון דאין פשיעתו רק במה שהניח השטר ביד המלוה הא אפילו אם הוציא השטר בשעת פרעון ואח"כ החזירו למלוה היה פטור שהרי מחזיר שטר פרוע למלוה פטור דלא הוי רק גרמא בנזיקין, וא"כ מה"ת לחייבו, ות"ל בנתה"מ דהכא שאני כיון ששינה בפריעה בהמעות מדעת המשלח, הוי כפשע והזיק בממון וחייב לשלם.

וביאור ד' נתה"מ היינו דהנזק אינו אי נטילת השטר, דהא בזה אין לחייבו שהרי אפי' על נתינת השטר בידיים ללווה א"א לחייבו, אלא

וכיון שבא זה ושרפו הרי הזיק אותו תיכף בפועל השריפה שאינו מחוסר עוד מעשה כלל רק באותו הפועל מהשריפה שעשה נחסר ממנו של זה, אבל הכא שהחזיר לו השטר, הרי הוא פטור מטעם שאינו ניזוק מיד שהרי עדיין ממנו בידו הוא, ואע"ג שלבסוף יהי מוכרח מכח חזרת השטר לפרוע פעם שנית וברי היזקא, מ"מ עדיין הוא מחוסר מעשה גביית הממון ממנו, דאז בשעת הפרעון הוא ניזוק שנחסר ממנו, וא"כ לא הוי אלא גרמא בנזיקין ופטור.

ובתומים (סי' נ"ה סק"א) הביא ד' המשא"ב וכ' דבהחזרת שלישי ודאי דאין חילוק בין החזרת שטר ליד המלוה או ליד הלוה, והעלה דהדבר תלוי בפלוגתא, ע"ש.

והנה בחתם סופר (חו"מ סי' קמ) תמה על דברי המשא"ב, דלדבריו נמצא דלדברי הרשב"א שלישי שהחזיר שטר למלוה אינו אלא גרמא ופטור, וא"כ ק' מהא דאמרי' בגמ' (כתובות פה.) דאבימי שהיה חייב מעות בבי חוזאי, ושלח ביד חמא בריה דרבה בר אבהו לפרעם, ואחר שפרעם בקש מהם השטר ועיכבוהו בידם וטענו שהמעות שנטלו הם בעבור חוב אחר שיש לאבימי אצלם בע"פ, וברישא אמר רב אשי דחזי' אי אבימי א"ל ליטול השטר ורק אח"כ ליתן להם המעות נמצא דהשליח פושע ומשלם, אך אם לא א"ל בכה"ג, לא משלם. ומסיק בגמ' דלא היא, ובין כך ובין כך חייב לשלם דמצי אבימי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. וכ' בחת"ס דלדברי המשא"ב במי שהחזיר שטר למלוה שהוא פטור, א"כ אין מקום לס"ד דגמ' לחייב השליח אי א"ל ליטול השטר ואח"כ לשלם, דהא אי היה באמת נוטל השטר קודם ונותן להם המעות ואח"כ מחזיר בידם השטר היה פטור שהרי לוח שמחזיר שטר למלוה אינו

הנזק הוא פרעון מעותיו באופן שלא רצוי ע"ד הבעלים, והיינו שפרע המעות באופן שמזיק לבעלים, דכיון שלא נטל השטר הרי היה אסור לו לפרוע המעות לבעלים.

והשתא ניחות לדון בנ"ד. דהנה לכאן מדין 'מחזיר' השטר לכו"ע א"א לחייבו, שהרי לא פעל שלא כהוגן, ואינו כשליש שהחזיר שלא ברשות די"א שהוא חייב, דהא לכך נשלח ולזה מיועדים היו השטרות שבידו [ובפרט כשהמוכר א"ל שאם לא ירצה יחזיר לו השטר], וא"כ לכו"ע לכאן היה לפטרו, דאין כאן טעם החיוב של שלישי שהחזיר שטר ללוה שלא כהוגן.

אלא דמ"מ בכה"ג י"ל דהכא עצם מסירת השטר מבלי ליטול איזה שובר או הוכחה מהמוכר שהרשות בידו לחזור בו וכיו"ב, זה עצמו נקרא נזק בידיים. וכמש"כ בנתה"מ הנ"ל דמסירת המעות בכה"ג נחשב לנזק. וא"כ ה"ה הכא, מסירת השוברים למוכר באופן זה בלא שובר כנגד או הוכחה שיכול

לחזור בו, הרי עצם המסירה הינה כשריפת השטרות, וע"ז מחייבין ליה, ומאחר שהוא נטל השטרות משמעון ע"מ להשתמש בהם, וכ"ז שלא השיבם לו הרי זה כאילו השתמש, ובאופן שהוא נתנם הרי זה כמשתמש ושו"ף את השטר, אף שמצד החזרת שטר אין כאן טעם לחייבו, אך מ"מ מצד מה שהוא נטל שטרותיו של שמעון ונשתמש בהם שלא כדין, יש לחייבו.

וביותר לדעת החת"ס הנ"ל דשליח שאני דחייב בכל מיני נזק, א"כ ודאי דבנ"ד יש לחייבו, שהרי השטר בא לידו בתורת שליחו [ואף דאין שמירה בשטרות, מ"מ בכה"ג חייב, וכמש"כ בחת"ס שם].

העולה מזה:

דודאי ראובן חייב לשלם לשמעון על השטרות שנטל ממנו, וכל זמן שלא החזירו לו, הרי הוא חייב, ושימוש זה שלא כראוי לבעלים, לא חשיב כהחזירו.

הרב יהושע מנדל אברמוביץ' שליט"א

פינחס מנחם הי"ד! עליך מתאים לקרוא את דברי המדרש תנחומא בפרשת כי תשא סימן ג', וז"ל: המלך זה הקב"ה והפועלים אלו עמלי תורה, מי שיגע בתורה חמשים שנה ומי שיגע עשרים או שלשים יכול לומר אלולי שסלקתני הייתי עוסק בתורה, לפיכך אמר שלמה אם מעט ואם הרבה יאכל, שמתן שכרן שווה.

לכאור' יש להבין מי יאמר שאותו שנפטר לשלשים שנה היה עוסק בתורה כל ימיו שיקבל שכר שווה לאותו שלמד שמונים שנה, רק התירוץ כדברי המדרש עצמו, שדייק לכתוב מי שיגע בתורה שניכר שלימודו ביגיעה מתוך אהבת התורה, וכלשון המדרש תנחומא פרשת נח שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל ליבו ובכל נפשו ובכל מאודו. ובזה ודאי שאם היה מאריך ימים היה עוסק כל ימיו בתורה.

וזה היה הקדוש פינחס מנחם הי"ד, שהיה עוסק בתורה מתוך יגיעה וחשק ורצון להבין כל דין וכל יסוד של הלכה ביגיעה ושמחת התורה, וזה נצרך להיות נר לרגלינו.

קנין איסור בקטן

של קטן, אבל בכל הקניינים שתקנו חכמים ל"א דהאיסור אין הקנין חל, משום דדוקא בקטן שתקנו כדי חייו איך יתקנו שיעשה דבר איסור, והביאור בדבריו דכשחז"ל מתקנים תקנה כללית כמו קנין משיכה ל"א דאם יעשה המשיכה באיסור לא תקנו, משא"כ באדם מסויים היינו קטן שאין לו קניינים תיקנו לו קנין, בזה אמרינן דלא תקנו בעשה שלא כהוגן, א"כ לפ"ז מתנת שכ"מ שאירי המשל"מ שהביא הנתה"מ דמי לר"ן דגם שם תיקנו חז"ל לאדם מסויים קנין ובאיסור לא תיקנו [ועי' בנחל יצחק שכתב דלנתה"מ לא ק' קושיית המשל"מ ולכאור' מתנת שכ"מ דמי לקטן ולא לכל קנין כיוון שתקנו כאן לאדם מסויים שאין לו קנין שיהי לו

הרמ"א (סי' רלה סעיף א) מביא תשו' הר"ן דקטן שמכר בנכסים מועטין דאין ממכרו מכר דכיון שהוא עשה שלא כהוגן לא תקנו לו קנין. והעיר הסמ"ע דהרי בקרקע בין כך אינו יכול למכור ומה צריך לטעם דעשה שלא כהוגן, ופירש דהכוונה אחר תקנת הגאונים שתקנו שהבנות גובות גם ממטלטלין דאם מכר המטלטלים עשה שלא כהוגן, ועי' ברעק"א על הגליון שהעיר דשם מבואר דהם שווים ולא כלשון הסמ"ע שהבנות קודמין במטלטלין. ומ"מ נראה שדין הר"ן הוא גם בזה דמירי שהקטן מכר כל הנכסים ועשה שלא כהוגן דהמטלטלין שייכים לשניהם. הנתיבות כותב דכל דברי הר"ן הוא רק בקנין

קנין מתנת שכ"מ. ועי' בנחל יצחק שם שהאריך ובמחנ"א קנין משיכה סי' ב'.

האחרונים מקשים מ"ש מהא דסעיף ג' דקטן שהונה שדינו כגדול, שתות קנה ומחזיר אונאה, יותר משתות בטל מקח, ופחות משתות מחילה, והרי הקנין היה באיסור אונאה. דברי המחבר מספק"ל לעיל סי' רכז סעיף ו' אם פחות משתות מותר לכתחילה והוי ספק איסור [ומשמע מקושייתם שהבינו שהמחבר בסעיף ג' מיירי בין שהונו את הקטן ובין שהקטן הונה אותם ולכן הקשו כשקטן הונה הרי עושה שלא כהוגן, וכן נראה מהנתה"מ סק"ז שתמה למה הקטן מחזיר אונאת שתות כשקונה], ומשמע מקושייתם עוד שפשיטא להו כהנתה"מ סק"ז שקטן שהונה שתות מחזיר את האונאה כגדול דאם לא למה הקשו רק מפחות משתות ולא כשהונה שתות שיטען המתאנה שהמקח בטל לגמרי כיון שהיה כאן איסור אונאה משמע שבאמת הקטן מחזיר האונאה ואין סיבה לקונה לחזור בו, ודלא כהאחיעזר סי' שחולק על הנתה"מ בזה.

ועוד יש להקשות מאונאת שתות אחר שיראה לתגר וקרובו דבפשטות משמע מהמחבר שבדין שוה לגדול ולמה לא יטעון המתאנה שהמקח בטל מתחילה משום שהיה באיסור, וצ"ל שגם זה כלול בקושיית האחרונים אלא שלא האריכו, וא"כ השתא אפשר לדחות הראיה דלעיל כהנתה"מ ודלא כהאחיעזר, דאה"נ שהיו יכולים להקשות גם דהשתות יבטל אם הקטן אינו מחזיר, וילע"ב.

ובנחל יצחק מתרץ דהמחבר מיירי רק בקונה באופן שלא ידע ואה"נ אם ידע המקח בטל, וזהו חידוש, שבסתימת ל' המחבר לא משמע כן.

ובטיב גיטין תירץ שדוקא כשהאיסור במכירה עצמו, כמו מכרו הנכסים מועטים, וכדי לבטל האיסור מבטלים את המכירה, אך משא"כ אונאה שאין האיסור בעצם המכירה, בזה לא איירי הר"ן, והמבחן לזה שכדי לתקן את האיסור אין צריך לבטל את המכיר. בענין זה מהמהרי"ט שהביא קצה"ח בסק"ד שכתב להוכיח כהרמב"ם, שמהני להקנות לקטן קרקע כשדעת אחרת מקנה מגיטין דף נ'. שהקנה האב לבנו חצי עבד כנעני והרי עבדא כמקרקעי ומוכח דכשדעת אחרת מקנה אפשר להקנות אף קרקע, ובקצה"ח דוחה דודאי עבדי כמטלטלי לענין דרבנן וראיה מזה שהקטן העמידו אפוטרופוס שימכור בחזרה, ואם כהמהרי"ט הרי קטן יכול לקנות כשדעת אחרת מקנה ולא למכור.

ולכאוף קשה לפי הקצה"ח שהוא כמטלטלי וקנה הקטן את העבד משום שהיה אחר עונת הפעוטות דהרי לפי הר"ן כשמקנה דבר שלא כהוגן לא תקנו רבנן ואיך קנה הקטן אם העבד משום שהיה אחר עונת הפעוטות דהרי לפי הר"ן כשמקנה דבר שלא כהוגן ולא תקנו רבנן ואיך קנה הקטן את העבד והרי התוס' שם בע"ב ד"ה וכתב כתבו דהוא עשה שלא כהוגן זולת ר"ת שסובר שאין זה הטעם ומ"מ משמע דזה שלא כהוגן.

וכן קשה על הרשב"א שם שהביא הקצה"ח שהקשה הרי כאן שרק מדרבנן זכה הקטן אם זכיה לקטן הוא מדרבנן א"כ למה לא נכפה את הָאָב לשחרר כיון שמדאורייתא עדיין הוא שלו, וקשה מי יאמר ששם הוא מדין דעת אחרת מקנה וזכייה דרבנן והרשב"א מקשה מזה על השיטות שזכיה דרבנן הרי אפשר לומר שעבדא כמטלטלי והקטן קנה אותו בעונת הפעוטות ומה קשה

וצ"ל בשונה לרעיון של הטיב גיטין שכיון שאין עצם המכירה האיסור אלא שכתוצאה מהמכירה נגרם בעיה שאין אפשר לשחרר את העבד בזה לא איירי הר"ן ול"א בזה שלא תקנו עונת הפעוטות, ודו"ק.

לרשב"א. וי"ל דהא גופא שהרשב"א סובר שלא שייך כאן עונת הפעוטות כיון שעצם ההקנאה לקטן היא שלא כהוגן, לא תקינו, אך לקצה"ח קשה.

הרב ישראל זאב ארשטר שליט"א

שאלה:

בער"ש וחג השבועות נסעו יחד לירושלים שני אברכים ששמם זהה, לדוגמא, דוד ל. בעודם בדרך תקועים בפקק תנועה ארוך מתקשר לאחד מהם ידיים ישראל מבית החסידים ושאל אותו היכן הוא מתאכסן ביו"ט? וענה לו שהזמין מקום באכסניה [סטנציא] אמר לו ישראל, שתיכף האחראי על התשלום בסטנציא הולך ולא יוכל להסדיר את התשלום ענה לו דוד, אחי ישלם עבורי, אולם האברך שנוסע איתי רוצה שתשלם עבורו אנא עשה לי טובה ושלם עבורו ואני ערב על התשלום הנ"ל. הסכים ישראל ועשה כבקשתו ואף יש כמה אברכים שראו ששילם עבור דוד ל. ואינם יודעים איזה, לאחר יו"ט ניגש ישראל לאברך ששילם עבורו וביקשו לפרוע את חובו, ולמרבה תדהמתו הכחיש האברך הנ"ל ואמר שלא שילם עבורו והוא בהגיעו לירושלים שילם עבור הסטנציא. בצר לו פנה לידידו דוד ל. וביקשו בתור ערב לפרוע את חובו יחדיו פנו לשאול האם חייבים לשלם במקרה כזה עבור ההלוואה ועבור הערבות?

תשובה:

האם כותבים שטר ללווה שלא בפני המלווה, התנא של המשנה, סובר שכותבים שטר ללווה שלא בפני המלווה, ואנו חוששים שמא הלווה ייגש לסופר ולעדים ויבקשם שיכתבו לו שטר חוב כיוון שרוצה ללוות בו, ואחרי שיכתבו לו שט"ח ייגש לחברו ויתבענו בשטר זה כאילו הוא המלווה ולכן אין מוציאים זה על זה. והתנא של הברייתא סובר, שאין כותבים שטר ללווה שלא בפני המלווה, וכיוון שכתבו שטר זה בפניו ולא חשש המלווה שהלווה ירמה בו אף אנו לא חוששים ולכן גובים בו [ולנפילה לא חיישין רשב"ם]. כותב על זה ה"מגיד משנה" בשם הרשב"א [מובא בב"י סימן מ"ט סעיף י"ב] שכל המחלוקת היא רק בשטר שיש בו קניין, די ש אומרים שכותבים ללווה לא בפני המלווה, אבל בשטר בלי קניין דלכו"ע אין כותבים ללווה בלא המלווה, אז מוציאים זה על זה וכן אחר יכול להוציא עליהם מהטעם הנ"ל דהמלווה לא חשש אף אנו לא חוששים, וכן

בדברינו יש כמה עניינים הנידונים בהלכה. א. המלווה ללווה שיש אדם נוסף בשמו האם יכול לכופו לשלם? ב. לווה שטוען להד"ם האם אפשר לגבות מהערב? ג. ערב ששמו כשם הלווה האם אפשר לכופו לשלם? ד. האם מהני תפיסה במקרה כזה? ונדון אחד אחד.

א. שטר חוב על יוסף בן שמעון, ויש שניים ששמם יוסף בן שמעון.

כתוב במשנה בבבא בתרא פרק גט פשוט [קע"ב]. שניים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוב"ש ושם האחר יוב"ש, אין יכולים להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא שט"ח עליהם [דכל אחד יכול לדחות את המלווה אצל חברו, אא"כ יש עדים שזה לווה אבל בשטר אין להוכיח. רשב"ם]. והגמ' [קע"ג]. שואלת מברייטא שכתוב בה כשם שמוציאים שט"ח על אחרים כך מוציאים שט"ח זה על זה, ומתרתת הגמ' שהתנאים של המשנה והברייתא חולקים

פסק המחבר [בסימן מ"ט ס"ז] דבשטר חוב שיש בו קניין אין אחר יכול להוציא עליהם ומשמע שבשטר שאין בו קניין יכולים להוציא עליהם. אמנם עדיין יכול כל אחד מהם לדחות את המלווה בטענה שלא הוא הלווה אלא חברו והנפק"מ רק לעניין תפיסה וכדלהלן. אמנם כל זה נאמר לעניין מלוה בשטר שאין ללווה מיגו של פרעתי אבל במלווה על פה שיש ללווה מיגו של פרעתי אין צריך לכל זה וודאי נאמן לומר לא לויתי.

ב. לווה שכופר בהלוואה והערב מודה.

כתוב במשנה בבבא בתרא פרק גט פשוט [קע"ג.] המלווה את חברו ע"י ערב לא יפרע מהערב, שואלת הגמ' [קע"ג:] מאי טעמא [הגמרא הבינה בתחילה שלא יתבע את הערב כלל אא"כ הלווה כאן, כגון: שברח או מת אז יכול לתבוע להערב, אבל אם מביאו הערב לפנינו נפטר הערב. רשב"ם. מתרצת הגמ' רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו גברא אשלימת לי, גברא אשלימת לך (הערב אומר למלווה אתה הפקדת אצלי את הלווה שאני אחראי לזה שהוא יהיה כאן ואם הוא לא יהיה כאן אני אשלם, אבל עכשיו אני הבאתי לך את הלווה תתבע אותו בדין ואני פטור) מתקיף לה רב נחמן האי כדינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו [כלומר: דין זה אינו הגון, דאם כן מה מהני הערבות למלווה אלא וודאי לכך נכנס הערב בערבות שאם לא יהיה ללווה נכסים לשלם יכנס הערב תחתיו וישלם. רשב"ם.] אלא אמר רב נחמן, מאי לא יפרע מהערב, לא יפרע מהערב תחילה דלא נעשה ערב אלא ע"מ שאם ימות או לא יבוא לדין או יחייבוהו ב"ד ולא יהיה לו מה לפרוע, יפרע הערב כתב בעל התרומות [ח"א סימן כ"ז] השיב ה"ר אברהם בר יצחק שאם לא התנה המלווה עם הערב שיהיה נאמן עליו כל זמן שיאמר לא נפרעתי, אז כיוון שהגוי [הלווה]

טוען פרעתי הערב פטור ודינו של הערב כשאר ערבים ישראל, וידו של המלווה על התחונה כיוון שלא התנה, אבל אם יכפור הגוי את עיקר ההלוואה ואומר להד"ם והערב מודה שהלווה והוא היה ערב, דבר זה צ"ע עכ"ל בעה"ת. וכתב עליו הב"י [בסימן קכ"ט מחודש י'] איני יודע מה נסתפק לו דהא כיוון שאומר [הלווה] להד"ם הוא מודה שלא פרע דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי. עכ"ל הב"י. וכך פסק הרמ"א וכתב בהגהות ש"ע [סימן קכ"ט ס"ח] ואפילו הלווה גוי ואמר שפרע, נפטר הערב, אבל אם אמר לא לויתי מעולם חייב הערב לפרוע, וכתב ההגהות דרישה ופרישה דהטעם הוא כיוון דסתם גויים כופרים הם, הוי כחייב הערב עצמו בדבר שאינו חייב ולכן גובים ממנו תחילה, אמנם הב"ח [בס"ג] מיישב את ספק בעל התרומות דשמא לא נעשה ערב אלא על אופן שאם לא יפרע הגוי יפרע הערב אבל לא לעניין שיכפור הגוי, או שמא נעשה ערב אף על זה, ואותו ספק יש אף בערב ישראל. ובש"ך [סימן קכ"ט ס"ק י"ט] כתב דדווקא בגוי יש ספק זה וכתב עליו הקצות [סימן מ"ט ס"ק ט'] דמשמע מדבריו דבלווה ישראל וודאי פטור הערב בכה"ג דכופר הלווה, ופליג עליו הקצות וכתב דלא נהירא כלל לחלק בין אם אין לו כסף לשלם לבין כופר, ובשתיים חייב הערב.

ג. ערב ששמו כשם הלווה.

כותב המחבר [סימן מ"ט ס"ג] נמצא דהערב לשני יוסף בן שמעון, בין לשני מלווים בין למלווה אחד, כשם שאינו יכול לתבוע מהם כך אינו יכול לתבוע מהערב. [הערה: דין זה דהיכא דלוו שניהם ממלווה אחד אינו יכול לתבועם, קשה לגופו, דלמה לא יהיה המלווה יכול לתבועם ממה נפשך או הלוואה הזאת שלך או השנייה שלך, ומשום קושיא זו הקצות [בס"ק ט'] מסביר דמיירי שהסכים

ד. האם מהני תפיסה במקרה כזה שיש שני יוסף בן שמעון.

ה"פתחי תשובה" [סימן מ"ט ס"ק ג'] מביא בשם שער המלך [ס"ק ג'] דמהני תפיסה אפילו בעדים במקרה כזה שיש שני יוב"ש, ודווקא במלווה בשטר. אמנם האמרי בינה בהלכות הלוואה [סימן ל"ו] חולק עליו ומוכיח דלא מהני תפיסה היכא דלא מוכח מי הוא החייב.

דינים העולים:

אם יש שני אנשים בשם זהה ואחד מהם לווה אפילו בשטר, אין המלווה יכול לכופף אף אחד מהם לשלם.

א. ערב שערב לחברו בעל שם זהה - לש"ך - הערבות לא חלה. לתומים - הערבות חלה. ולקצות - אם הערב יודע שהייתה הלוואה בפועל, הערב חייב. וכשאינו יודע, פטור. ולנתיות - אם הערב אמר למלווה שילווה באופן מבורר והמלווה לא עשה כן, הערב פטור. ואם לא אמר הערב כך, הערב חייב.

ב. לווה שכופר בהלוואה והערב מודה - בלווה גוי, הערב חייב. מלבד לדעת בעה"ת שמסתפק בזה. ובלווה ישראל, לש"ך - הערב פטור. [ונראה שאף הסמ"ע בהגהות דו"פ סובר כן] והקצות - חולק עליו ומחייב את הערב.

ג. בשני אנשים בעלי שם זהה ואחד מהם לווה ושניהם כופרים, לשער המלך - מהני תפיסה. ולאמרי בינה - לא מהני תפיסה.

ד. ובנידון דידן - לש"ך - הערב פטור. ולתומים - הערב חייב.

להיות ערב לשניהם אבל רק אחד מהם לקח הלוואה ואינו יודע מי מהם אבל הנתיבות [בס"ק כ"א] דוחה את דבריו משום דמשמע מדברי המחבר דשניהם לוו, ונשאר בצ"ע. וכתב עליו הש"ך [בס"ק כ'] ונראה דה"ה היכא דיוסף בן שמעון ערב ליוב"ש דאינו יכול לגבות משום אחד מהם עכ"ל. ומקשים עליו האחרונים הרי כשיוב"ש אחד כופר ואומר לא לויתי וודאי מודה שהוא הערב בהלוואה זו וכיוון שגם יוב"ש השני כופר, הרי זה דומה למה שכתוב בסימן קכ"ט [ס"ח] דהיכא דהלווה כופר והערב מודה הערב חייב ומדוע כאן הש"ך פוטר. והקצות [ס"ק ט'] מיישב שכאן מדובר שהערב לא ראה שהייתה הלוואה בפועל רק עפ"י השטר, והשטר אינו מוכיח מתוכו שהיה הלוואה דיכול להיות שזה רק שטר התחייבות של הלווה למלווה, ושטר שאינו מוכיח מתוכו לא מהני לגבות בו משא"כ לקמן מדובר שהערב ראה את ההלוואה ולכן הוא חייב. והנתיבות [ס"ק כ"א] חולק עליו וכותב דבשטר אין צריך שיהיה מוכיח מתוכו, ומיישב קושיא זו בשני דרכים: א. דכיוון שהידיעה שהייתה הלוואה מוכחת מהשטר וידיעת גוף הלווה מוכחת רק ע"י כפירת הנתבע שלא הוא הלווה, וממילא נשמע שהשני הוא הלווה, ידיעת כל אחת מהידיעות היא חצי דבר ועדות על חצי דבר לא מהני. ב. דכאן מיירי שהערב אמר למלווה, תלווה לו באופן שאני - הערב יוכל לחזור עליו ולגבות ממנו את ההלוואה במקרה שאני אפרע במקומו, וכיוון שהמלווה לא העמיד עדים על ההלוואה [במלווה בע"פ], או לא בירר בשטר מי הוא הלווה [במלווה בשטר] אז הערב כשיפרע לא יוכל לחזור ולגבות חובו מהלווה. ומשום כך לא חלה הערבות, משא"כ בסימן קכ"ט מיירי שאמר הערב למלווה בסתמא תלווה לו ומשום כך חייב הערב. אמנם ה"תומים" [בס"ק כ"א] חולק על הש"ך בדין זה ומחייב את הערב.

בעניין אי בעינן מעשה נתינה בקניין סודר

קצ"ה סק"א] כתבו שיש כאן לימוד מצד אחר שבעינן דומיא דמנעל שמותר בהנאה [ולפי"ז עדיין יש משמעות מדברי התוס' שמדמים נתינה דסודר לנתינה דגט].

אמנם באבני מילואים [סימן קל"ט ס"ק י"ג] תירץ באופן אחר [והוא עפ"י שיטתו שם - והובא ג"כ בקצוה"ח ס"י ר' ס"ק ה' וקפ"ט ס"ק א' - שבגט אי"צ זכיה בגוף הגט] דבגט כיוון דיד עבד כיד רבו ויד אישה כיד בעלה אינם יכולים לזכות בגוף הגט שיהא שלהם וסגי בכך שיקבלו את הגט לידם וע"כ צריך לפרש כוונת התורה דלא קאי אנתינה ממונית אלא על מעשה נתינה גרידא ולכן יועיל בכתבו על איסורי הנאה דאינם צריכים לזכות בו והוא הטעם שלא יועיל טלי גיטך מע"ג קרקע דע"ז קאי ה'ונתן' גבי גט. משא"כ גבי חליפין אפשר לפרש שפיר כוונת התורה ב'ונתן' שהוא נתינה ממונית ולא יועיל בזה כתבו על איסורי הנאה שאינו יכול לזכות בו ואי"צ מעשה נתינה דלא ע"ז קאי ה'ונתן' [וקצת לא מובן עפ"י חילוק התוס' בין חליפין להקדש, וצ"ב]

ולכאורה יש להוכיח כדברי האבני מילואים בפשיטות מהא דנחלקו רב ולוי אי חליפין בכליו של קונה או בכליו של מקנה וביארה הגמ' בדעת לוי שס"ל שקונים בכליו של מקנה דבההיא הנאה דמקבל מיניה גמר ומקנה, ולכאורה בההיא הנאה ליכא מעשה נתינה. [אמנם לפי מש"כ הריטב"א בקידושין דף ז. ליכא ראייה, דכתב שם דטעמא דלוי הוא לאו משום

הנה בגמרא ב"מ [דף מ"ז]. ילפינן קניין חליפין מהפסוק "וזאת לפני מ' ישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו" גאולה - זו מכירה. תמורה - זו חליפין. שלף איש נעלו ונתן לרעהו, מי נתן למי וכו'.

ויש לדון האם בעינן מעשה נתינה בסודר שייתן הסודר בידים כמו בגט שלא מועיל טלי גיטך מע"ג קרקע דבעינן 'ונתן' [גיטין ע"ח. וברש"י שם] וגם כאן כתיב 'ונתן' לרעהו או לא? [וגם נפק"מ אם קונה הסודר בקניין שאינו משיכה בגופו של סודר בבא"ק או בקניין סודר אם מועיל או לא].

ובתוספות נראה שדימו נתינה דסודר לנתינה דגט, דבתוס' שם [ד"ה קונים] הקשו על הא דאמרין בגמ' שקונים בכלי אע"פ שאין בו שווה פרוטה והא גבי הקדש אמרין שאין נתינה בפחות משו"פ וגם כאן כתיב נתינה ותירצו ד'ונתן' דהקדש מיירי בתשלום מה שגזל מהקדש והוא נתינה ממונית וליתא בפחות משו"פ משא"כ גבי חליפין 'ונתן' קאי אנתינת מנעל ואינו נתינת ממון וכמו שמצינו בגט שמועיל בכתבו על איסורי הנאה אע"פ שכתוב ביה 'ונתן' כי הנתינה שם קאי על הגט. ומזה נראה דנתינה דחליפין דמיא לנתינה דגט.

ובאחרונים הקשו דהא בסודר אינו מועיל באיסורי הנאה ומדוע שונה גט בעניין זה?

ובמהרש"א ובמהר"ם שיף [וכ"כ הסמ"ע בסימן

הנאה אלא הוא גזירת הכתוב שכך מעשה קניין חליפין שהמקנה נותן לקונה וא"כ שפיר י"ל שבעינן מעשה נתינה וכך הוא המעשה מהמקנה לקונה].

ומצאתי בחידוה"ר [סימן קצ"ה ס"ק א'] שכתב בתחילה לומר ש'ונתן' גבי חליפין משמעו דבעינן מעשה נתינה [ורצה לבאר עפ"י זה הגמ' בב"מ דף ז. עיי"ש] וכתב שמסתימת הפוסקים לא משמע כן, וביאר שם שגם בגט מצינו שא"צ שיעשה את כל המעשה נתינה בשלימותו אלא סגי במה שסייע לנתינה [כמו שכתב בגיטין שם שסגי שיקרב אליה את הגט והיא תיקחה] וזהו כוונת התורה ב'ונתן' שישתתף גם הוא בפעולת הנתינה. וא"כ יש לומר שגם בחליפין צריך לסייע לנתינה, אבל שונה סיוע הנתינה בגט מהסיוע בחליפין. דבחליפין מכיוון שמקבל הסודר צריך לקנותו שיהא שלו - דעיי"ז מתבצע הקניין - די באמירתו והסכמתו של בעל הסודר שיקנהו המקבל כדי שיהא נחשב סיוע לנתינה. משא"כ בגט שהוא בע"כ ואין כאן נתינה וזכייה, בגט לא יועיל אמירתו שתזכה בגט להחשיבו כסיוע לנתינה ולכן צריך לסייע במעשה הנתינה ולא יועיל טלי גיטך מע"ג קרקע [ומשמע מזה שא"צ זכייה בגט כהקצוה"ח, ועיי"ש בלשונן]. ועוד כתב דיש לומר דדווקא היכא דכתיב 'ונתן בידה' צריך מעשה נתינה משא"כ גבי סודר דכתיב ביה 'ונתן לרעהו'.

וב"מקנה" בקידושין [דף ז. ד"ה הכא באדם חשוב] כתב על הא דמתבאר שם דנתינה לאדם חשוב חשיבא הנאה לקדש בה את האישה, והקשו הראשונים [הרמב"ן הרשב"א והר"ן שם] דהא לפי רב אין מועיל הנאה לחליפין ואפילו בנתינה לאדם חשוב. ותירצו שבחליפין, מכיוון שהוא מתנה ע"מ להחזיר אין הנאה ממתנה זו חשיבא כ"כ. [וברמב"ן הוסיף לתרץ שהנאה מועיל רק מדין כסף ולא מדין חליפין] וכתב ע"ז ב"מקנה",

שלולי דבריהם יש לומר שבקניין חליפין לא יכול להועיל הנאה דבעינן מעשה נתינה וביצירת הנאה ליכא מעשה [והוא יוצרך להסביר במחלוקת רב ולוי כהריטב"א שהובא לעיל או שזה גופא מח' רב ולוי]. עכ"פ מהראשונים שהקשו כן ולא תירצו כן, משמע דלא כדבריו [ובפרט שהרשב"א והר"ן שם ס"ל לדינא שיועיל הנאה בחליפין ובהנאה ליכא מעשה וכו"ל]. ועיין עוד בשו"ת בית אפרים חלק חו"מ סימן כ' ד"ה ועתה אני בא כדבריך [בסוף התשובה] שכתב שם לדבר פשוט דבעינן נתינה בק"ס [ודן שם האם נתינת שט"ח על דמיו מיקרי נתינה או לא, ועיין בזה בקצוה"ח סימן ר"ג].

ויש עוד דין שתלוי בנידון זה, והוא, האם יועיל לקנות את הסודר ע"י קניין שאינו משיכה והגבהה בגוף הסודר, כמו בקניין אג"ק או אפילו בק"ס.

והנה בגיטין ע"ז: נחלקו הראשונים האם יועיל קניין אגב בגט, דלרש"י יועיל והרשב"א והרמב"ן והר"ן כתבו שלא יועיל וביאר הר"ן שהוא מטעם דבעינן 'ונתן'. ובקצוה"ח [סימן ר"ב סק"ד] כתב דאפילו לשיטת רש"י, ק"ס לא יועיל בגט שהוא וודאי דרך מו"מ ולא דרך נתינה, עיי"ש. וא"כ ה"ה בחליפין ג"כ על הצד שבעינן מעשה נתינה, תליא במח' ראשונים זו.

ובחידושי הרי"ם [סימן קצ"ה סק"ה] כתב לשיטתו הנ"ל דלא בעינן מעשה נתינה, שמועיל בין באג"ק ובין בק"ס. [והוסיף שזהו רק באופן שמקנה הסודר לגמרי או במתנה ע"מ להחזיר אבל בקני ע"מ להקנות לא יועיל שאינו ראוי לתשמיש כלל וגם אינו ברשותו לעולם, עיי"ש].

ויש לי לדקדק בדברי הנתיבות בסימן ר"ג סק"ג שכתב שם דלר"ת דס"ל דחליפין שווה בשווה מהני אף בפירות אפשר להקנות את

א. דעת החידושי הרי"ם והאב"מ דלא בעינן מעשה נתינה בחליפין וכן רהיטת רוב הראשונים בסוגיא בקידושין הנ"ל. אמנם ב"מקנה" ובשו"ת בית אפרים כתבו שבעינן מעשה נתינה, ויש מקום לבאר כן בדברי הנתיבות [ויש חילוק לשיטתו בין שווה בשווה לקניין סודר וכנ"ל].

ב. לשיטות שסוברות שבעינן מעשה נתינה תליא במח' רש"י ושאר לגבי גט אי מועיל אג"ק בגט ולקצוה"ח בק"ס כו"ע יודו שלא מועיל.

ג. לשיטות שסוברות שלא בעינן מעשה נתינה, לחידוה"ר יועיל גם בק"ס ובפילפולא חריפתא כתב שלא יועיל.

אחד הדברים המתחלפים בקניין אג"ק או בק"ס, עיי"ש. והקשו בבית מדרשנו שיש לדקדק בדבריו מדוע כתב זה רק אליבא דר"ת. ואפשר לתרץ שהנתי' סובר שבעינן נתינה בק"ס אבל חליפין שווה בשווה לר"ת נלמד מתחילת הפסוק "וזאת לפני מישראל"על הגאולה". [זו מכירה] "על התמורה" [חליפי שווה בשווה] ועוד קניין - "שלף איש נעלו ונתן". [כן ביאר הרשב"א וכ"מ בתוס'] וא"כ לא קאי 'ונתן' על חליפי שווה בשווה אלא רק על קניין סודר, וא"ש. אמנם עיין בפילפולא חריפתא ב"ב פ"א אות ו' שכתב שא"א לקנות הסודר בקניין סודר, שהסודר הנקנה הוא תמורת הסודר הראשון ואינו יכול לחייב להחזיר תמורתו חפץ אחר, עיי"ש. ועיין בזה בקה"י קידושין סימן ג' שדן בזה.

היוצא מכל הנ"ל:

בבא בתרא ל"ז.

לו להועיל לעניין זה. [האולם משפט" מסביר בדברי התוספות שחצי, הכוונה חצי מכל קנייה דהיינו שבכל קנייה קונה כמלוא אורה וסלו, ובקנייה זו קונה חצי מכל קנייה, לא את כל מלוא אורה וסלו אלא רק את מקום האילן].

שיטת הרמב"ם: בפרק כ"ד מהלכות מכירה הלכה ט', מכר את הקרקע לאחד ואת האילנות לאחד והחזיק זה באילנות והחזיק זה בקרקע זה קנה אילנות עם חצי קרקע וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי קרקע בלבד. ובפרק י"ב מהלכות טוען ונטען הלכה י"ז כתב, החזיק אחד באילנות ואכל פירותיהן ואחד החזיק בקרקע וזרעה ואכל פירותיה וכל אחד משניהם טוען שהכל שלי ואני לקחתי, זה שהחזיק באילנות ואכלן שלוש שנים יש לו האילנות והקרקע שצריכין לה והוא כמלוא אורה וסלו וחוצה לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע יש לו שאר הקרקע.

כתב הרב המגיד [בטוען ונטען הלכה ח'], שסוגיא זו משמשת לשני עניינים. האחד, למוכר ולוקח. והאחד, בחזקת שלוש. ובהלכות מכירה מתקשה, למה פה הרמב"ם פירש שחצי הכוונה חצי ממש כמו שרואים בהלכה ח' לגבי שייר אילנות לעצמו, שאם ג' משייר חצי קרקע, ואם משייר ב' יש לו קרקע הראוי להם, א"כ חצי הפירוש חצי ממש. ולגבי חזקה פוסק שחצי זה כמלוא אורה וסלו? ונשאר בצ"ע.

הב"י [בסימן קמ"א סעיף כ"א] מתרץ, "או אפשר שסובר רבינו [הטור] שבהלכות מכירה כתב

זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע. אמר רב זביד - זה קנה אילנות וזה קנה קרקע. מתקיף לה רב פפא א"כ אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום, לימא ליה בעל קרקע לבעל אילנות עקור אילנך שקול וזיל, אלא אמר רב פפא זה קנה אילנות וזה קנה חצי קרקע.

שיטת רשב"ם [ד"ה זה החזיק]: שסוגיא זו מדברת על שני לקוחות. וממשיך רשב"ם ואומר "ולאו בחזקת ג' שנים איירי ובהדיא מפרש לקמיה דבשני לקוחות מיירי". חצי קרקע - מסביר רשב"ם [ד"ה זה קנה] ב' פירושים: פ' א' - לאו דווקא חצי קרקע, אלא הצריך לאילנות תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו. פ' ב' - שדווקא חצי. שמדובר שכל הקרקע צריך לאילנות אם לא מפני שמכר קרקע לחברו, ומדובר גם בב' אילנות שאומר בעל האילנות כי היכי דלדיך בעין יפה זבין, לדידי נמי בעין יפה זבין.

שיטת התוספות [ד"ה זה החזיק, ד"ה לימא ליה]: וקשה לר"י דלא הוה ליה למיקבעיה אמתניתין דהכא דאיירי בחזקת ג' שנים אלא לקמן גבי חזקות של קניין..... ונראה לר"י דאיירי בחזקת ג' שנים..... ורב פפא סבר דזה קנה אילנות וחצי קרקע, פ'י: לא שיקנה בגוף הקרקע כלום שהרי זה החזיק בכל הקרקע, אלא לעניין שאם יתייבשו ייטע אחרים במקומן. ומינה שמעינן בסמוך דמכר לזה אילנות ולזה קרקע..... ולר"פ יש לו, דסברא הוא דאם מכר לזה אילנות ולזה קרקע בסתם קנה בעל האילנות את הקרקע ליטע אחרים במקומן לכשייבשו, גם חזקתו יש

[הרמב"ם] לשון הגמרא סתם כמנהגו. ובהלכות טוען ביאר כוונתו, וזה נראה יותר. "עכ"ל. ומאוד קשה תירוץ זה, שהרי מדויק מלשון הרמב"ם שחצי זה חצי ממש וכנ"ל.

הסמ"ע בסימן רט"ז ס"ק ל"ח מיישב בדוחק, "דדווקא הכא דהוא ברור דהמוכר מכר לבעל האילנות, את האילנות כמו שמכר לבעל הקרקע את הקרקע, משום הכי יכול בעל האילנות לומר כיוון שמכר לי האילנות, צריך להיות לי עכ"פ חלק בקרקע לצורך האילנות וכשם ששייר לי חלק בקרקע, שייר לי החצי כולו. משא"כ לעיל שהשניים שבאו, באו כל אחד בטענת חזקה הכולל אחד אומר כולה שלי דיכול להיות שבעל הקרקע אומר אמת שכולו שלו עם כל האילנות אלא כיוון שיש לבעל האילנות עידי חזקה שאכל פירות האילנות צריכין ליתן לו עכ"פ האילנות, מ"מ אין לנו ליתן לו אלא מה שהחזיק והמותר ליתנו כולו, מהסברא, לשני שהחזיק בקרקע".

נשאר לנו לברר מה שיטת הרשב"ם בחזקת ג' שנים.

הריטב"א, וכן כתוב בב"ח בסימן קמ"א סעיף נ"א, שה"ה לרשב"ם בחזקת ג' שנים. וא"כ קצת קשה למה הרשב"ם לא מוקים את הגמרא בחזקת ג' שנים? ואולי אפשר לומר שהרי התוספות לומד מסוגיא זו לשני לקוחות מפני שהרי רואים בחזקות שלהם משהו מעניין, שאחד החזיק בכל הקרקע גם מה שצריך לאילן, ואחד החזיק באילנות. ומחפשים דוגמא אפשרית, ומצאנו לומר שמדובר בב' לקוחות שקנו יחד. אבל רשב"ם יכול להיות שהבין שאם מדובר בחזקה,

מדובר שלא החזיק בכמלוא אורה וסלו, ומדובר שזה פחות מבית רובע ומי שהחזיק בקרקע היה צריך להיות מוחזק גם בזה וא"כ לא בטוח שהם שני לקוחות ויכול להיות שמדובר רק בלקוח אחד שקנה אילנות. וא"כ חוזרים לבדוק אם קנה ב' או ג' ולא מגיע לו חצי קרקע אפילו לפירוש הרמב"ם. ולכן הרמב"ם משנה דינו בשניהם החזיקו, וכך כותב בשער המשפט סימן קמ"א סעיף ב', ובדוגמא שמחזיק בהכל גם מתחת האילנות, לשיטות שסוברים שבשני לקוחות יש לו יותר מתחתיהן, יש בו סתירה במעשה החזקה וא"כ, כותב האולם המשפט בסימן רט"ז סעיף י"ג, שאם בעל הקרקע הוא מרא קמא אין חזקה לבעל האילנות יותר ממקום האילנות שזה כמו בשכני גוואי בסימן ק"מ סעיף י"ג, שאם מישהו מכר את הבית החיצון והבעה"ב עובר מהפנימי דרך החיצון הווה מחאה, וי"א שרק אם טוען שעשה שם שימושים ולא נתן לשני, אבל אם לשניהם אין חזקת מרא קמא א"כ לכאורה שניהם מוחזקים, וצריך להיות, חולקים. [נהשער משפט שם סובר שיהיה רק לבעל האילן כמו בשכני גוואי. ועדיין צ"ב דבריו] ולכן מובן לשון רשב"ם "ולאו בחזקת ג' שנים איירי"

ובזה אפשר להבין את דברי התוספות, שלכאורה איך אפשר ללמוד מסוגיא זו לשני לקוחות, אולי רק פה שהחזיק בכל הקרקע גם בחלק שכמלוא אורה וסלו, ולפי"ז מובן, שאם לא היה הדין כן בשני לקוחות א"כ היינו מחשיבים את זה ששניהם מחזיקים יחד, והיה צריך לומר יחלוקו, אבל בגלל שככה הדין בשני לקוחות, אנחנו מתרצים את מעשיהם שמדובר בשני לקוחות.

מורינו הרב פינחס ברלינר שליט"א

מאמר זה נכתב לע"נ ידידנו הבלתי נשכח הק' רבי פינחס מנחם פשוזמאן הי"ד שישב בכללנו ועסק בלימוד 'חושן משפט' בהתמדה נפלאה בעמקות ובישורת, והשרה בכלל אורת לימוד מתוך שמחה. [ואכן חושבנא דשמו ר' פינחס מנחם פשוזמאן' עולה 'עסק בחושן המשפט'].

יהיו הדברים לזכרו ולעילוי נשמתו וימליץ טוב על כולנו.

דין עמדת מכירה ללא מוכר

שאלה:

ראובן העמיד בכניסה לכולל קופסא ובה מוצרי מזון למכירה לאברכי הכולל, ליד הקופסא מונח דף מחירון וקופה להכניס בה את התשלום. שמעון הגיע לקנות מוצר מאכל, שם כסף בקופה, ואז נזכר שיש באמתחתו מזון, ורוצה לחזור בו מהקניה, ושאלתו באיזה מהדינים נדונו, א. קנה את המוצר לגמרי, ב. חל עליו 'מי שפרע' באם יחזור בו, ג. יחשב ל'מחוסר אמנה' באם יחזור בו, או שיוכל לחזור בו מהקניה?

תשובה:

צריך שיקנה ראובן המעות בקנין, כדמשמע בנתי"מ ס' ר"ה (ס"ק י"ח) ועוד אחרונים¹ והכא באיזה קנין קנאו.

איתא בגמ' ב"ב פה. ארבע מדות במוכרים, עד שלא נתמלאה מדה למוכר משנתמלא מדה ללוקח, בד"א ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם ואמרינן שם ע"ב דרה"ר הכונה לסימטא, וכן ביאר רב פפא את המימרות של רב ורבי יוחנן שם דלא פליגי והחילוק הוא בין רה"ר לסימטא, ובסימטא קונות לו כליו של לוקח וכן נפסק בשו"ע סימן ר' סעיף

הנה שאלה זו נוגעת בהרבה מדיני 'מקח וממכר' ומתחלקת לאופנים שונים ונבארם בעז"ה אחד אל אחד. בתחלה נדון באם הרים שמעון את המוצר כדי לקנותו, נראה שביצע בכך מעשה 'משיכה' וקני, ואף שבעלמא בעינן אמירת 'זיל משוך וקני', מ"מ לפי מה שכתב הנתי"מ בסימן קפ"ב סק"ג דאף כשמודיע ע"י קטן זיל משוך וקני מהני, א"כ הכא נמי מהני דהא לשם זה הניחו ראובן שם שיקנו וימשכו הקונים.

אמנם באופן שלא 'משך' אלא שילם הכסף ואז נמלך וחוזר בו, בזה יש לנו לדון מדין קנין 'כסף', דאי חל קנין 'כסף', דינו ב'מי שפרע', דבמטלטלין מועיל קנין 'כסף' לחייבו ב'מי שפרע' באם חוזר בו. אלא שיש לדון איך חל קנין ה'כסף', דבשביל שיחול הקנין

1. ואף לאחרונים שסוברים שמהני בקנין כסף 'נתינת' המעות בעלמא וסגי שבאו לידי המוכר ולא בעי לקנותם ממש בקנין, הכא נראה שהנחת הכסף בקופה אינה נחשבת כ'נתינה'.

ג. א"כ הכא דסימטא הוא² יקנו לו כליו של ראובן את הכסף, ושוב יחול במוצר דין 'קנין כסף'.³

והנה בענין 'כלים' נראה מרוב הראשונים דזהו מדין 'חצר' וכן הוכיחו הרמב"ן והרשב"א מגמ' ב"מ ט' ע"ב 'משוך בהמה זו ותקנה כלים שעליה' והקשו שם בגמ' 'והא חצר מהלכת היא', ומזה חזינן דכלים קונים לאדם מדין 'חצר' וכן נקטו הקצוה"ח בסימן קצד' והנתייה"מ בסימן ר', ושם על דין חצר אמרינן ב"מ יא. דבעינן 'חצר המשתמרת' ואם אינה משתמרת צריך שיהא 'עומד בצד שדהו' ואז קונה לו החצר, ועיי"ש בע"ב דמתרץ רב פפא הקושיא מרבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה ד'דעת אחרת מקנה שאני', והיינו שגם כשחצר אינה משתמרת ובעליה אינו עומד בצידה אפ"ה יכול לקנות בה במכר ומתנה דיש דעת מקנה, (ולרוב הראשונים כשהמקנה משמרה ומשתמרת לדעתו) וכן פסק הרא"ש ודלא כהרי"ף והרמב"ם שהשמיטו דין זה.

ובנידון דידן הן אמנם דהוי כליו של הלוקח בסימטא אך עדיין נצרך שתעמוד הקופה בכללי דין 'חצר', והנה 'עומד בצד שדהו' ליכא הכא דראובן אינו כאן. וצריך לדון כאן מדין 'משתמרת', ונראה כשהמקום פרטי וסגור או מאידך כשהקופה קשורה ונעולה יש לדונו כמשתמרת, אולם מה נאמר כשעומד במקום ציבורי ובקופה פתוחה, איך יחשב ל'חצר המשתמרת'. הנה יש לנו לדון מדברי הנתייה"מ בסי' ר' סק"ג שכתב שכל כלי עם מחיצות נחשב 'למשתמרת' ומוכיח כן מדברי המגיד משנה שכתב דכאשר החצר

2. דרה"ר כמעט ולא שייכא, וברשות מוכר כגון 'בית כנסת' פרטי והמוכר הוא לא מהמתפללים, יש לדון בזה.

3. ואף שהב"ש באבה"ע סי' קל"ט כתב דלא מהני כליו בסימטא, עיין בקצוה"ח בסי' ר' סק"ג והביאו והקשה עליו ועיין עוד ברע"א בגליון השו"ע שם.

אינה משתמרת בעינן 'עומד בתוכה ממש' ואז חשבינן ליה 'יד', ואם כן תקשי דכל כלי שאין יכול לעמוד בתוכו איך קונה הוא לבעליו, ולכן חידש שכל כלי או שדה עם מחיצות חשיב משתמרת מעצם המחיצות אע"פ שאינו נעול, ואם כן הכא כשעומד הכסף בתוך 'כלי' עם מחיצות, זה עצמו 'חצר משתמרת' וקונה לראובן את הכסף⁴.

אולם יש לדון בדברי הנתיבות למה נחשב כלי עם מחיצות ל'משתמר', והיה אפשר לומר בעיקר סברתו שהמחיצות מונעים אנשים מלהיכנס, דאדם מרגיש שלא בנוח להיכנס מבעד למחיצות השדה, [וא"צ לנעול, כמו שכתב ה'נתיבות' שם] וכן בכלי אף שיכול להוציא מתוכו ולא הוי שמור מפניו, מ"מ כיון שיש לו מחיצות הוא 'נתפס כגנב' בזה, וא"כ הכא שהקופה מיועדת לשלם ולקחת עודף מתוכה, שוב אין הוא 'נתפס כגנב' בזה. ומאידך אפשר לומר בביאור דברי הנתיבות שבעצם היותו 'כלי' הוי שומר עבור האדם דבכליו אדם שם את חפציו, ודין כלי הוא כשיש לו מחיצות, וא"כ גם בנדוננו הקופה נחשבת ל'חצר המשתמרת' וצ"ע, אולם באבני חושן ועוד אחרונים חלקו על חידוש הנתיבות ותירצו קושיותיו באו"א ולשיטתייהו כלי מועיל דווקא כשעומד בצידו ומשמרו, והנתייה"מ עצמו בסימן ר"ב סק"ב כתב שבמקח וממכר מהני אפ' כשעומד בצידו ומדין שליחות ושוב אין ראייה שכלים לבד עוזרים, וא"כ ליכא הכא קנין להמעות ולא חל קנין 'כסף'.

ועוד יש צד לומר שזכה בכסף מדברי הרמ"א בסימן ר' סעיף א' שהביא לדעות הפוסקים הנ"ל דסגי באיכא 'דעת מקנה' כדי שיקנה מדין חצר וכתב 'וכן נראה להורות', וא"כ הכא דאיכא 'דעת אחרת' ששמעון הוא נותן הכסף

4. ובמחנ"א כתב בהל' קנין חצר סימן יא דאף כשאין מחיצות כגון מחצלת קונה לו מדין 'כלי'.

ומשמרו מהני. אולם זה אינו, דהא הש"ך שם מביא דרוב הראשונים פליגי וכותב ש'ספיקא דדינא' הוא, וכן בנתייה"מ ובקצוה"ח חלקו על פסיקה זו. [מה עוד שהנתייה"מ כתב ע"פ דברי הב"י שחצר המקנה המשתמרת מעצמה לדעת המקנה בעינין ולא כשעומד ומשמרה].

והרמב"ם כתב (פ"ד ממכירה ה"א) וז"ל: "כליו של אדם כל מקום שיש לו להניחו קונה לו וכו' והרי זה כמי שהגביהן או כמי שהונחו בתוך ביתו" עכ"ל. ומדבריו נראה ש'כליו' מהני גם מדין 'הגבהה'. ואכן כתב ה'אור-שמח' (פ"א ממכירה) דלהרמב"ם כלים מהני מדין 'הגבהה' ע"ש, וא"כ אין צריך הכא לכל דיני 'חצר'. אולם גם אם נבאר את כונת הרמב"ם להגבהה ממש, נראה שלא יועיל כאן, שהרי אין ראובן נמצא כאן ואין הוא יודע שעכשיו קונים לו כליו, ואיך תחול ה'הגבהה'.

ואי נימא דכיון שהמוכר אומר לו 'שים מעותיך בקופה ותקנה', והוי כהוציא הוצאות ע"פ וכערב, יועיל להשיטות 'דזרוק מנה לים' מועיל לקנין והובא מחלוקת בסימן ש"פ סעיף א', ולא צריך כלל שיזכה מדין 'חצר', זה אינו דהא מבואר ברמב"ן (קידושין ה:) דזרוק מנה לים דווקא, דמשמיד המעות ממש ואין יכול לקחתם בזה הוא דהוי כהוציא הוצאות, והכא הוי כתנם ע"ג סלע דהא איירי כשיכול לקחת הכסף ולא הוי כהוציא הוצאות.

[ואין לומר דמהני מדין 'סיטומתא', שנאמר דכך הוא המנהג דמניחים למוכרי ספרים וסנדוויצ'ים כסף בקופות, דדבר זה נראה דחוק, ועוד דכתב ה'הגבהה' בסימן ר"א סק"א דלא אמרינן סיטומתא ב'מטבע' וא"כ לא יעזור פה דין סיטומתא].

5. ואף שהא"ש שם כתב דלא מהני מדין 'הגבהה' באופן שנפלו לו מציאות לספינתו, ושם איירי כשלא ידע שעתידים לבוא כלל, ומשא"כ בנידון דידן שידוע מראש ורוצה שיקנו לו כליו את המעות מ"מ עדיין אין נראה ששייכא 'הגבהה' ככה"ג וצ"ע.

וכל זה ביארנו בדין אם קנה ראובן את הכסף משמעון, אלא דמעות אינם קונים רק לענין שמקבל 'מי שפרע' באם יחזור בו. ובאמת יש צד גדול לומר דלא יהיה לו 'מי שפרע', דהא הביא הפת"ת בסימן ר"ז סק"ה בשם החת"ס חו"מ סי' ק"ב באחד שמכר חפץ בשביל לקנות בהכסף יורה ושוב ירש יורה כזו, וכתב החת"ס בזה דאין לו 'מי שפרע' דכיון שנשתנה הענין בירושתו אין לנו שינוי גדול מזה והוי כ'תרי תרעא' דמצינו מבואר ברמ"א בסימן ר"ד סי"א בענין 'מחוסר אמנה' שאם נשתנה השער לאחר שהיה ביניהם 'דברים' פלוגתא אי יכול לחזור בו. וצריך עיון בעיקר דברי ה'חתם סופר' מה הוא עיקר סברתו שיחשב כסיבה לחזור. ולכא"ו נצרך 'שינוי מצב' שקרה בפועל ולא רק שנזכר באיזה שהוא פרט שנשכח ממנו דזה דומה לכל פעם שחוזר בו ומשנה דעתו. וא"כ הכא אם רק נזכר שאינו צריך לקניה הנ"ל יהיה לו עדיין מיש"פ. אולם כשפתאום היה שינוי כגון שהגיע אליו עכשיו מזון אחר וחוזר בו לא יהיה לו מי שפרע לדברי החת"ס. אבל על החת"ס הנ"ל חלקו ה'ערך שי' ועוד אחרונים וס"ל דכל ההיתר של 'תרי תרעא' נאמר רק לגבי 'דברים' ומחוסר אמנה' ולא לגבי 'מי שפרע'.

שוב יש לדון לכא"ו גם באופן שלא היה קנין על המאכל הרי הכסף כן נקנה לו (לפי חלק גדול מהצדדים) וגם אם נאמר דפה אין 'מי שפרע' (מכל סיבה שהיא) איך יכול שמעון לקחת הכסף לעצמו, הלא יתכן שראובן כבר קנהו. ונהי דראובן מחוייב להחזיר לו את כספו אבל מי יימר שמותר לו לקחת ללא רשות, יבקש מראובן ויחזירם לו מהיכן שירצה. (ואף פעמים שראובן מפסיד מלקחת הכסף כגון שלא יהיה לאנשים עודף ולא יקנו), וע"כ שאלה גדולה היא אם יכול לקחת את הכסף, וכן אמר הגרמ"מ שפרן

6. ולגבי 'מוחזקות' יש דס"ל שמועיל אף כשאין לו קנין וכדכתב הקצה"ח בסימן ר"ב סק"ז.

שליט"א⁷. (ואם לקח את הכסף יוכל אולי לטעון 'קים לי' שלא קנה כדלעיל).

גם יש לנו לדון להצד שמתחייב שמעון ב'מי שפרע', דזהו דוקא כשיש מוצרים רבים מהסוג שרצה לקנות, דאז מחוייב הוא לקנות אחד מהם. אבל היכן שיש בקופסא מעט מוצרים מסוג זה, האם נאמר שמותר לו לחכות שימכרו (לפחות באותו היום) ואז ירד ממנו ענין ה'מי שפרע' שהוא אינו יכול לקנות כבר, שכל ענין ה'מי שפרע' הוא להביא את הקנין לידי גמר, וכאן שהמוצרים קדמו ונמכרו אינו יכול לגמרו. ומאידך גיסא יש לומר דהחייב ב'מי שפרע' הוא לגמור את המקח במשך זמן שדרך בני אדם לגמור עיסקה מעין זו, ובמוצרי מזון שאין הדרך להתממה בקנייתם מחוייב לגמור תיכף ומיד את הקנין ואינו רשאי להתעכב עד הערב, ועדיין צ"ע.

גם אם נאמר דאין כאן קנין כסף, 'למי שפרע' יש לדון בדין 'מחוסר אמנה' האם לא גרע פעולתו להתחיל בקניית המאכל מ'דברים' שמדבר אדם עם המוכר, או דאמרינן ד'דברים' דוקא וכדמשמע בגמ' שיהא 'הן שלך צדק'. ומכל מקום אף אם נדונו כ'מחוסר אמנה', נראה שאם יש 'שינוי' בפועל שדומה ל'תרי תרעא', אפשר להסתמך על דברי החת"ס הנ"ל שיעזור השינוי להתיר לו לחזור ולא להיות 'מחוסר אמנה'.

עד כאן היו דברינו בענין הקנין של שמעון

7. ויש לעיין אם שייך כאן את הדין של 'עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא' כמבואר בשו"ע

(ס' ד'), דכאן יכול לומר שחושש שהמוכר לא יאמינהו שהניח כסף בקופה.

או התחייבותו ב'מי שפרע'. אך עדיין יש לדון האם יכול להניח את המוצר שקנה בקופסא ולחכות שימכר, ואז יקח את הכסף שיתקבל בעבור מוצרו, (וזה שייך אפילו שעשה כבר 'משיכה'). הנה מבואר בחו"מ ס' קנ"ה דכשהמוכר הוא מבני המבוי, ודאי הוא שלא יכול לבוא אחר מבני המבוי ולפתוח פה חנות לידו ולמכור את מוצריו, דיורד לאומנתו וקא פסקת לחיותאי מינאי. ולפי זה אין יכול למכור דהרי יבטל את המכירה של השני. (וגם באופן שמותר לו כגון שדעת בעלי המקום שכ"א יכול לבא להמקום ולמכור, מ"מ הכא שמשתמש בקופסא ובקופה של השני יאסר לו, ואינה כאן לטענת 'זה נהנה וזה אינו חסר', דהא מחסרו בזה שמשתמש בדברים שלו דהא ע"י כך מפסיד לו קונה ובשביל שיוכל להשים את המוצר בקופסא למכירה נצרך שלא יהיה על חשבון המוכר כלל ואז יש להתיר לו לעשות כך. [וכשעשה כך ובסוף היום נוכחו לראות שאין סכום הכסף מול כל המוצרים שנקנו, נראה שיאסר לו לקחת כסף והמוכר 'מוחזק' בהכסף דהכלי הוא שלו, ויאמר לו הבא ראייה ששילמו על מוצרך ותוציא ממני את מעותיך].

ויש לדון היום שיש מנהג בחנות רגילה שיכול להחזיר ע"פ חוק וחייב המוכר לקבלם בחזרה, ואפי' מוצרי מזון, יש לדון אי נוהג גם כאן ולומר שכבר יש כאן 'מנהג המדינה' על אף שכל המכירה אינה מדווחת לרשויות, וצ"ע.

העולה לדינא. אם עשה הקונה משיכה ודאי שזכה במוצר וקנינו קנין, ואף אם רק שילם הכסף הרי הוא בספק 'מי שפרע' ואין לו לחזור. אולם כל היכן שיש מנהג ברור לחזור יכול לחזור.

בסוגיית רבה בר שרשום ב"ב ל"ב: - ל"ג. והמסתעף לדין מיגו - הו"מ קמ"ט וק"נ

תוכן הדברים:

ענף א-ב. יבאר כמה מהלכים בסוגיית הגמ': שיטת הרשב"ם, ובתוכו יישוב על דברי הסמ"ע בשיטת הרשב"ם. שיטת התוס'. ובשיטת הרמב"ם יביא ד' דרכים, א. הבנת הראב"ד ברמב"ם. ב. דרך הסמ"ע. ג. דרך הש"ך. ד. ביאור האהא"ז פ"ב ממכירה (וסותר עצמו) [וקדמו נה"מ]. יביא מחלוקת ש"ך ונתה"מ במהות הקול להרמב"ם, וישא ויתן בדברי נה"מ. יביא יישוב האבן האזל להרמב"ם, ויעיר שנה"מ חולק עליו מכל וכל, ויבאר באורך סברת וטעם מחלוקתם עפ"י מחלוקת האחרונים בדין הודאת בע"ד.

ענף ג. יאריך בביאור השיטות, למה המיגו מהני, אם רק לפירות שכבר אכל או גם לפירות דלהבא. וידון בשיטת כמה ראשונים, וביאור הש"ך בדבריהם, ודחיית האחרונים. ויבאר דלהש"ך לא הוי מיגו להוציא, והקצוה"ח חולק עליו. יביא דעת רבינו יונה, ומה שנחלקו סמ"ע וש"ך בטעמו. ויבאר טעם שנטה הסמ"ע מפשטות לשון רבינו יונה שבטור. ויבאר שהמרדכי והגמ"ר חולקים עם רבינו יונה בדין מיגו מממון לממון. כן יבאר אם יש חילוק בין קרקע למטלטלין בנידון זה.

ענף ד. יבאר השיטות אם יש כאן שבועת הגאונים ושבועת היסת, ויאריך בטעם החולקין, והמסתעף לדין "טענינן".

ענף א' - ביאור מהלך סוגיית הגמרא

איתא בגמ' ב"ב דף ל"ב ע"ב: רבה בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי וכו'. ארעא במשכונתא הוה נקטינא מאבוהון דיתמי, והוה לי זוזי אחריני גביה, ואכלתה שני משכנתא, אמינא אי מהדרנא ארעא ליתמי ואמינא דאית לי זוזי אחריני גבי אבוכון, אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, אכבשיה לשטר משכנתא בידי ואוכלה שיעור זוזי, דמיגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנא כי אמינא דאית לי זוזי גבייכו מהימנא. א"ל אביי, לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא איכא עלה קלא דארעא דיתמי היא, אלא זיל אהדרה וכו'.

יש כמה מהלכים בסוגיית הנ"ל:

א. הרשב"ם פירש שאכל ג' שנים בחיי האב, ולכן -בלי הקול- היה יכול לזכות בטענת לקוחה היא בידי, והיות שיצא הקול עוד בחיי האב, בתוך ג' שנים, הוי כמחאה ואינה חזקה, דצריך לשמור השטר, ולכן גם אין לו מיגו לטעון על חוב אחר שהיה האב חייב לו. ומשמע שיש עדים שהאב הוא המרא- קמא⁸ [וסגי ביום א' שראוהו שדר שם, וכדאי' בריש סי' ק"מ, ומקורו בב"ב מ"א ע"ב]. דבלי עדים אי"צ לבוא לחזקה, דנאמן להכחיש את הקול, וא"כ יתכן שיהא לו ג"כ נאמנות לטעון לקוחה במיגו דלהד"ם. [דלהרשב"ם אין מקור לומר שכשיש קול ליכא מיגו, וכמו שנביא בסמוך בשם תוס']. וכן פירשו רב האי גאון ורבינו יונה שהובאו בטור [קמ"ט סעי' כ"ו].

אלא שיש לדקדק בלשון רבינו יונה [שם] שהקול יצא בחיי האב קודם שהחזיק ג' שנים שהשדה משכונא בידו לשנים ידועות ו"כלו השנים ההם אחרי מות אביהם". עכ"ל בקיצור.

ותמוה, דכיוון דאתית עלה מכוח מחאה, למה לן שהקול יהא שהיא במשכונא עד מות האב, הלא סגי שהמחאה היא פחות מג' שנים לפני מות האב, שלא יחזיק עוד ג"ש אחרי כלות הקול דבמשכנתא היא בידו.

ובפרישה [שם] עמד על אתר, על קושיא זו, עיין שם מה שתירץ, שכן מוכרחים לומר בפשט דברי הגמ' לשיטת רבינו יונה והרשב"ם, ואף שבטור אי"צ לזה - מ"מ הביא את לשון רבינו יונה כמות שהוא, ובגמ' צריך לומר כן. וא"כ באמת הוא לאו דוקא.

8. עיין רשב"ם דל"ג. ד"ה אמר ליה אביי וכו', "דהא איכא קלא ועדות דארעא דיתמי היא". אף שאפשר לדחוק.

אבל מה נעשה שגם בשו"ע הביא לשון זו, בסימן קמ"ט ס"כ. ושם אינו בשם רבינו יונה ואין את תירוץ הפרישה. ובאמת בסמ"ע ס"ק ל"ג משמע שצריך בדוקא שהקול הוא שכלו שני המשכנתא אחר מות האב, שלכן מסתמא לא מכר לו האב, וגם מהקטנים לא קנה, וממילא בתורת גזל היא בידו. עכ"ל הסמ"ע [בשינוי קצת]. ותמוה כנ"ל.

והנראה לענ"ד בזה, עפ"י מה שכתבתי כבר, בהא דאיתא בב"ב ל', ע"ב : כשזה החזיק ולתובע יש שטר מכירה זה ד' שנים, שהדין הוא שצריך דווקא חזקה ז' שנים, אבל אם החזיק רק ו' שנים - זוכה בעל השטר, דאין החזקה טובה, דכתיבת השטר אין לך מחאה גדולה מזו, והיה לו להיזהר לעולם בשטרו.

ושם נאמרו כמה טעמים:

דהרשב"א בתשובה [ח"א סי' אלף כ"ו, הובאה בב"י ריש סי' קמ"ו, מחודש סעיף א'] כתב הטעם, כיוון שבא מכוח הראשון, סומך על מחאה של הראשון, ואי"צ למחות שוב. [וכן הביא קצוה"ח כעין זה מהרמב"ן, סי' קמ"ו ס"ק ה' ועיי"ש סק"ו שביאר דבריו באורך]. והרא"ש ביאר שטעם שצריך תמיד למחות כל ג', כדי שלא ייראה שחזר בו מן המחאה, וכאן שמכר בשטר אין בכוחו לחזור בו ולחייב בכך את הלוקח. א"נ שטעם מחאה כל ג', כיוון שאחר שיעברו ג"ש יתלה המחזיק את המחאה הראשונה בדברי הבאי, משא"כ כשעשה מעשה בשטר, לעולם לא יתלה בדברי הבאי.

אבל הרשב"ם [שם ל' ע"ב ד"ה והני מילי] נראה שרוח אחרת הייתה עמו, שכתב: והיה לו לזה להיזהר בשטרו לעולם עד שיוציא השטר מיד השני ויקרענו.

חוב אחר לי על האב, דמיגו גרוע הוא, שאינו רוצה להעיז פניו לטעון נגד הקול. ולכן טענת חוב אחר עדיפה לו טפי. [אף דהתוס' הם מרא דשמעתא שאומרים מיגו דהעזה, וכן הביא הש"ך סי' קמ"ט ס"ק י"ז מתוס' ב"ב דף נ"ב. זה דווקא להעיז נגד בעל דינו לבדו, ולא נגד כולי עלמא⁹]. ומהראב"ד בהשגות משמע כפירוש התוס'. [ביארתי זאת לקמן, אחרי שהבאתי את הסבר הש"ך להרמב"ם].

ענף ב' - ביאור דברי הרמב"ם, ופשט סוגיית הגמ' להרמב"ם

זה לשון הרמב"ם פי"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ח': מי שהחזיק בנכסי קטן שנים רבות וטען ואמר משכונה הן בידי ויש לי חוב עליהן כך וכך, הואיל ואילו רצה אמר לקוחים הן בידי נאמן, שהרי אינה מוחזקת שהיא לאביו של זה, והרי זה גובה משכרה מה שטען ותחזור ליתומים. אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומים אינו נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן ותחזור השדה וכל הפירות שאכל ליתומים עד שיגדלו ויעשה עמהן דין. וממשיך הרמב"ם בהלכה ט': אכלה שני חזקה בחיי אביהן, מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהן נאמן לומר חוב יש לי על אביהן ואגבה אותו מן הפירות וגובהו שלא בשבועה מתוך שיכול לומר שלי הוא. עכ"ל.

9. עיין לעיל ג'. בתוס' ד"ה מפני, דלא אמרינן מיגו דהעזה ומקשו שם מהני עיני דאכלו חושלא דאמרינן מיגו. ועיין בקו"ש שתי' דלא פטורי משבועה ל"א מיגו דהעזה וא"ש דהכא הוי לא פטורי משבועה לשיטת תוס'.

דהיינו שכל זמן שהשטר קיים נחשב שיש מחאה וצריך להיזהר בשטרו, שמרגיש שאינו בטוח עדיין בישיבתו בקרקע, שהמחאה קיימת ע"י השטר, אך ברגע שיוציאנו ויקרענו- מיד הויא חזקה ואי"צ להיזהר בשטרו. אף שכל מחאה- בעינן שיחזיק אחרי המחאה ג' שנים.

חזינן, שרק במחאה שנוצרת ומתחדשת, כעת ע"י שהמר"ק מוחה, נוגעת למחזיק בציפור נפשו ואינה נותנת לו מנוח ג' שנים לאחריה, אבל מחאה כגון זו שבשטר שנמשכת יותר מג"ש, כל זמן שקיימת- בוודאי שאינו רגוע, ונזהר בשטרו. אבל ברגע שנגמרת- מפסיק להיזהר, אינה נמשכת מעבר לזמן שהיא קיימת.

ולהנ"ל מובן ג"כ בדידן, שהוי קול שארעא במשכנתא בידו, אך לא היתה כאן שעה מסוימת שדיבר מר"ק [או אדם אחר] כנגדו ישיר, והזהירו. ובזה, ברגע שנגמר הקול, מיד מפסיק להיזהר בשטר [וגרע כאן מהתם, דשם בוודאי יזהר ג"ש מכתבת השטר, דלא גרע ממחאה בפה. וכאן, מיד אחר שעבר ג' שנים מירידתו לקרקע, וכבר נגמר הקול- תהא לו חזקה, ואף שעוד לא עברו ג"ש משעת יציאת הקול, דכאן לא הזהירו המר"ק כלל, והבנן]. ולכן אם הקול אמר שכלו שני המשכנתא אף זמן קצר קודם מות האב- יש לו שפיר חזקה, ובזה אתי שפיר לשון הסמ"ע. ויל"ע לדינא.

ב. שיטת התוס' [בטור הובאה בשם ר"י] מיירי כנ"ל שהחזיק ג' שנים בחיי האב, ויצא הקול שהייתה ארעא במשכנתא בידו ונגמרה, והקול יצא אף לאחר שמת האב. אף שבזה אינו מבטל החזקה והיה יכול לזכות בטענת לקוחה, ולהכחיש הקול, אבל אינו נאמן מכוח זה לטעון

הבנת הראב"ד ברמב"ם -

והראב"ד השיג עליו בהלכה ח', ב' קושיות. א- הרי מדובר שאין עדות מר"ק שראו לאבי היתומים בנכסים, וא"כ ל"ל להרמב"ם לבוא למיגו דלקוחה היא בידי, לימא מיגו דאי בעי אמר דידי היא מעולם. [של אבותי]. ב- עוד הקשה, איך הקול מבטל הטענה. ובהלכה ט' הקשה, שנראה דשם לא מפריע הקול, ומה נשתנה. [קושייתו הרביעית תתבאר לקמן ענף ד'].

והנראה דהראב"ד הבין ברמב"ם שכל הטענה שיכול לזכות מכוחה - הוא שליכא עדות מר"ק. וכשיש קול אינו נאמן כיוון שאינו יכל להכחישו. וליישב קושייתו השנייה י"ל עפ"י מש"כ הרב המגיד, שקול כזה שהיה של האב מבטל הטענה כיוון שוודאי אם יחקר העניין ימצא בביור שהיה של האב, שמאוד קל לברר זאת, שמספיק יום אחד שראוהו שגר שם. ודיינין שכבר נתברר הקול כיוון שעומד לכך, כן אפשר להסביר כוונת המגיד משנה. אמנם זה לא מספיק, ומובן שהראב"ד לא הסכים לקבל זאת לבטל הטענה מחמת הקול כל זמן שלא נתברר בעדים. [והש"ך שהקשה על הסמ"ע, בסי' קמ"ט ס"ק כ"ב, כקושיית הראב"ד על הרמב"ם, הבין בסמ"ע כהבנת הראב"ד ברמב"ם, ולקמן יתבאר].

דרך הסמ"ע ברמב"ם, ויישוב הקושיות עליו -

ומדברי הסמ"ע [סי' קמ"ט ס"ק ל"ד] נראה כוונה אחרת שהבין ברמב"ם, וברב המגיד. שהרמב"ם דיבר שמלבד שאין עדים מר"ק לאב, וכמשנ"ת, ג"כ החזיק עוד בחיי האב ג' שנים, וגם לאחר מות האב החזיק, וזה מש"כ הרמב"ם "שנים רבות". דרצה הרמב"ם להשמיענו ב' חידושים:

א. כהרשב"ם ורה"ג דקול דמשכונא הוי כמחאה ומשבר החזקה שהחזיק בחיי האב.

ב. שגם המיגו דלא הייתה של אביך נתבטל.

ובזה ניתרצה קושיא קמייאת דהראב"ד, דלכן כ' הרמב"ם מיגו מצד טענת לקוחה- להראות שג"כ החזיק בחיי האב וטענת לקוחה היא טענה עיקרית מצד עצמה [ולא רק במיגו דלהד"ם].

ועל קושיא הב' דהראב"ד איך נתבטלה הטענה, תיפוק ליה מצד מיגו דלהד"ם, כיוון שאין עדות שהאב היה המר"ק, י"ל כהמגיד משנה, שאף שאם יטען להד"ם יהיה נאמן, שאפשר באמת להכחיש את הקול [דזה מה שהפריע לראב"ד, שקול לא יכול לבטל טענתו], מ"מ מיגו כבר אין לו. והטעם כעין מש"כ לעיל, שכיוון שכל כוחו כאן- שיכל להכחיש הקול ולטעון לא הייתה מעולם של האב, זה אינו מיגו טוב, דידיע שהיום ולמחר כשיחקר העניין בוודאי ימצאו עדים שזוכרים עכ"פ יום אחד שדר שם האב. ולכן לא חפץ לטעון כך, אלא טען חוב אחר יש לי על אביהן, שעל זה מאוד קשה להעיד שלא לזה.

ולהנ"ל מובן מש"כ הסמ"ע [שם] שלהרמב"ם אין מוכרח שיודה לשיטת התוס' שע"י כל קול מתבטל המיגו, ד"ל שלא מפריע כלל שלא נעים לו להעיז ולהכחיש את הקול, ורק בדין איכא טענה רבה- שלא רצה לטעון כך כיוון שידע שבסופו של דבר לא יזכה ע"י זו הטענה.

גם מובן למה צריך שיצא הקול בתוך ג' שנים, דאם יצא הקול אחר ג' שנים שהחזיק בחיי האב- יהא לו נאמנות מצד טענת לקוחה, ואף שמיגו לטעון חוב אחר יש לי על האב- לתוס' אין, מצד מיגו גרוע וכנ"ל, מ"מ הרמב"ם לא מוכרח לסבור כך.

ושוב כתב הסמ"ע [ס"ק ל"ז] שגם אם מודה לתוס', מ"מ רצה להעמיד באופן שגם טענת לקוחה לא תהא לו, ודו"ק. ונתיישבו

כל קושיות הש"ך על הסמ"ע, וגם קושיות הראב"ד. ומה שהקשה בהלכה ט' - באמת הסמ"ע כתב שאירי דווקא בלא יצא הקול. [סמ"ע ס"ק ל"ח]. (וקושיא ד' דהראב"ד כבר כתבתי שיתיישב בענף ד', מהאחרונים]. ובעז השי"ת זכינו לברר מקחו של צדיק.

- דרך הש"ך ברמב"ם -

אבל הש"ך [קמ"ט ס"ק י"ח עד ס"ק כ"ג, ובסי' ק"נ ס"ק ג'] לומד ברמב"ם כמו הבנת הראב"ד ברמב"ם, והבין שתי' הרה"מ על קושיא ב' דהראב"ד הוא ממש כשיטת התוס', שכיוון שיש קול, אף שנאמן להכחישו, מ"מ מיגו כבר אין לו, דהוי מיגו גרוע כיוון שלא חפץ להעניז ולהכחיש את הקול [וכן פי' לדברי המגיד משנה]. (וקושיא קמייתא - נביא ליישב לקמן). וגם קושיא הג' לא קשה, כיוון דהחזיק בחיי האב אין צריך להכחיש את הקול, דיכול לטעון לקוחה, והקול הוא רק שהיה של האב. [דלא כהסמ"ע שבוודאי הקול הוא שהיה של האב וניתן להמחזיק בתור משכונא, לפי משנ"ת לעיל. וגם הראב"ד כנראה הבין שזה הקול. ולשיטתו שהוי מחאה - בוודאי רק כזה קול הוא מחאה]. והראב"ד שהקשה - נראה שחולק על סברת התוס' וסובר דלא הוי מיגו גרוע.

- ביאור אבן האזל ברמב"ם -

וחזיתי לאבן האזל פ"ב משכירות הי"ב, ושם הביא לשון הרמב"ם דידן, והשגות הראב"ד. וכתב ליישב קושיא אחרונה דהראב"ד, והיא - מדוע אי"צ להישבע שבועת הגאונים דנשבע הנוטל מכוח המשכון. וכתב דהרמב"ם לא מדבר בחוב אחר אלא בטוען שעוד יש שארית מהחוב שעוד צריך להמשיך שני המשכונא, שמלכתחילה ירד לעוד שנים. ובזה לא נוטל מהמשכון, שבזה הוי כבר מוחזק, שמתחילה ירד לשנים נוספות, ולא הוי מוציא ע"י המשכון. [וכעין שכתב הש"ך סי'

ע"ב ס"ק ע"א שכשאין רוצה לבצע גבייה ע"י המשכון, אלא רק להמשיך ולתפסו, אי"צ להישבע שבועת חמורה (אלא רק היסת). והובא בנה"מ לעיל סי' קל"ג סק"ד] וכן נפסק בשו"ע סי' ק"נ סעיף ז'. [וכדברי האה"ז כ' ג"כ קה"י ב"ב סי' כ"ד, אלא שבפשט הגמ' להרמב"ם למד כהש"ך, עיי"ש].

וכתב האה"ז שבפשט הגמ' א"א לומר כן שלהדיא מיירינן בחוב אחר, ולא בהמשכת המשכונא. ולכן ביאר בדגמ' מיירי שהיה מלוה בשטר, וטוען שעד עתה אכל כבר המלוה, ומה שאכל היה בתורת גביית חוב ולא התחיל לאכול המשכונא. וכמבואר בכתובות דף פ"ה שמועיל לטעון סיטראי נינהו, עיי"ש. ולכן לא שייך שבועת הגאונים כיוון שכבר אכל, וקיצרתי, כי דבריו כתובים במלואם בנה"מ סי' ק"נ סק"ד. ותמצאנו שם. [וגם הפשט בדברי הרמב"ם - כבר כתב כן הש"ך סי' ק"נ סק"ג, ודחאו מטעם הנ"ל - שבגמ' וודאי אינו בגוונא דהמשכת המשכונא, ומ' ברמב"ם שהוא לקוח מדברי הגמ', וגם כתב הש"ך שפשט הלשון משמע דהוי חוב אחר, עיי"ש].

- בירור שיטת הרמב"ם אליבא דהש"ך הנ"ל -

עתה נשובה נא להסבר הש"ך ברמב"ם, שנתבאר לעיל. וזכרנו שם שהקול שיצא הוא שהיה של האב. [כ"כ הש"ך ס"ק י"ח כ"ב וכ"ג]. ונתיבות המשפט קמ"ט ס"ק י' דחה דבריו, והוכיח דבכה"ג המיגו טוב, דלא היה צריך כלל להכחיש את הקול, דהא נתבאר בסי' קמ"ו ס"ט דכל זמן שאין למערער עדים [דבכה"ג מיירי הרמב"ם, והשו"ע קמ"ט סכ"א] אין מוציאים מהמוחזק אף כשאין לו טענה כלל, רק טענת שמא, וממילא היה ג"כ יכול לשתוק ולא היה צריך לענות כלל למערער כל זמן שאינו מביא ראיה, ויש לו מיגו טוב, דאי בעי שתיק, [והיה יכול ג"כ לומר מצד הפה

שאסר], ורק כשיצא הקול שהיה של האב, ובמשכונא ירד לשם המחזיק, בזה אין לו מיגו, כיוון שהקול אומר שהמחזיק יודע בעצמו שהווי של היתום, ויודע שירד לשם רק בתור משכונא שנגמרה. ולכן המיגו גרוע כיוון שהווי העזה לשתוק ולומר איני יודע או איני זוכר.

ותמוה, דאף שמצד מיגו צדקו דבריו, מ"מ יש להועיל מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר, שבזה מהני גם כשיותר נוח לו לטעון הטענה של עכשיו, שפה שאסר עניינו, שמה שהוא עצמו אסר - נאמן לחזור ולהוסיף דבר שייבטל אמירתו הראשונה. [ויבאר לקמן]. ודבר פשוט הוא. וכ"כ המחנה אפרים [הל' איסורי ביאה פי"ח, בשם הרמב"ן]. והרי מוכח כן בסי' קמ"ו ס"ט, שרק בעדות גמורה מוציאים מהמחזיק ולא ע"י קול, וא"כ הווי הפה שאסר, שאם לא היה מודה - לא היו מוציאים ממנו.

וצ"ל, שבקול ברור כזה, שבא אליו במשכונא [-וכמש"כ הנה"מ בסוף הס"ק שהווי כעין קול שאיתא באהע"ז סי' מ"ו שעושה ספק קידושין, שהווי קול חזק, ועיי"ש] - הוא מוכרח לענות, ואם לא יענה - באמת לא יוכל לאכול הפירות, שבי"ד לא יניחו לו ליטלם עד שיענה, או שיחרימוהו ג"כ, ולכן אינו פה שאסר כיוון שלא יכל לשתוק. ועדיין צ"ב.

ולדבריו ה"ל מיושב מה שלכאורה קשה, דאיתא בסי' קמ"ס"א דכשהמחזיק נמצא בקרקע פחות מג' שנים, אם למערער אין עדים שהוא המר"ק - זוכה המחזיק במיגו דלהד"ם. אבל כשיש עדות למר"ק - מוציא מהמחזיק. וכתב שם הסמ"ע סק"א [בשם תשובת הרא"ש שהובאה בדרכי משה, עי"ש בסמ"ע ובנה"מ] שאין צריך בדווקא עדים אלא סגי בקול מבורר שהוא שלו. וכתב עלה בנה"מ סק"א דמיירי בקול מבורר הרבה כעין סוקלין על החזקות. וכדחזינן בסוגיא דרבה

בר שרשום שנגד קול רגיל אפשר להכחישו. ותמוה ביותר, דהא שם לא מיירי שמכחיש הקול ואומר להד"ם, אלא שטוען המחזיק לקוח ורוצה לזכות במיגו דלהד"ם, וזה נתבאר בסי' ק"נ ס"ד שאינו נאמן דהווי מיגו גרוע. וא"כ אין צריך דווקא קול כעין סוקלין על החזקות, שאין כלל אפשרות לטעון כנגדו, אלא סגי בקול מבורר רגיל.

אבל לשיטתו כאן א"ש מאוד, דכתב שרק בקול דמשכונא הווי מיגו גרוע, אבל בסי' ק"מ דלא דיברו ממשכונא, אלא בקול שהיה המערער מרא קמא, ושם לא עושה מיגו גרוע, ולכן צריך קול גמור שא"א כלל לטעון כנגדו ורק בזה אינו נאמן. וזה ברור.

אכתי פש לן ליישב קושיא קמייא דהראב"ד, למה להרמב"ם לבוא למיגו דלקוחה, ולא נקט שורש המיגו, דיכל לומר שלא הייתה של אביך. [ולעיל נתבאר שלהבנת הסמ"ע ברמב"ם לק"מ, אכן להשיך לא נתישב].

וראיתי תירוץ נפלא באהא"ז (אצלנו פי"ד מטוען ה"ח), [אלא שסותר דברי עצמו, שפי' בפ"ב משכירות - שהבאנוהו לעיל - להרמב"ם בדרך אחרת, וכאן אזיל בשיטת הש"ך וכדלקמן], ושם מוכיח שפה שאסר מהני גם כשמיגו לא מהני, כגון נגד חזקה ואנ"ס, [ומוכיח זאת מדברי המ"מ, ופלא שלא הרגיש שהנה"מ סי' קמ"ב סק"א וקמ"ט ס"ק ט' הביא זאת להדיא מתוס' ב"ק ע"ב], וה"ה במקום שעדיף לו לטעון דווקא כמו שטוען עכשיו, אף שמיגו אין בכה"ג, דהווי מיגו גרוע. [וכבר הבאנו כזאת לעיל ממחנ"א (הלכות איסורי ביאה)]. ועפ"ז יישב, דכאן מצד מיגו - א"א לומר, כיוון שחשש שהיום ולמחר יבואו עדים שיודעים שהיה שעה אחת של האב, שדר בה חד יומא, [וכמש"כ הרב המ"מ שהבאנוהו לעיל בביאור הסמ"ע להרמב"ם] ומה שיש כאן נאמנות זהו רק מדין פה שאסר שמהני אף בכה"ג וכנ"ל. אבל בפה שאסר,

שיכל שלא שהודות שהיה של האב, לא סגי. דכוח פה שאסר דמהני אף כשלא מהני מיגו, שייד רק באותו הממון, שמה שאסר- בא והתיר, אך לחדש חיוב חדש- לא מהני. ובזה מוכרחים לבוא לתורת מיגו, שלהרמב"ם אמרינן אף מממון לממון.

ועפ"ז מיושב הרמב"ם, שלחדש חוב א"א ע"י פה שאסר ולכן הוצרכנו למיגו דלקוחה, ובטענת לקוחה היה נאמן מצד פה שאסר, אף שמיגו ליכא וכמשנ"ת, דבזה הוי באותו הממון.

ולא הזכיר שנתיות המשפט בסי' קמ"ט ס"ק ט' חולק עליו מן הקצה אל הקצה. ואדרבה, שאף לשיטות שלא אמרינן מיגו מממון לממון, מ"מ פה שאסר מהני אף מממון לממון ואף להוציא.

ויש לבאר מחלוקת רחוקה כזו:

ונקדים לזה:

דהנה בטעם דמהני הודאת בע"ד יותר ממאה עדים, איתא בקצוה"ח סי' רמ"א ס"ק א' [וסי' ל"ד סק"ד] מחלוקת:

דמהר"י בן לב- ס"ל שאינו כעדות שמתברר לנו המציאות, אלא הוי כמו התחייבות שמחייב עצמו. והקצוה"ח הקשה עליו, דזה לא שייד באומר לא לויתי דהוי כאומר לא פרעתי, דשם וודאי שלא נתכוון להמשיך חיוב חדש על עצמו. ועוד קושיות עיי"ש.

ונ"ל כדברי מהר"י בן לב ולתרץ הקושיות, דבאמת אין הכוונה שתלוי ברצונו לחייב עצמו. אלא שעיקר הודאת בע"ד אינו מצד עדות, שהרי קרוב פסול אף לחובה ואדם קרוב אצל עצמו, ורק חידשה התורה [כדחזינן במודה במקצת] שכשיוצא חיוב עפ"י דיבור- פוסקים לו שחייב. דכך נתקבלה גזירת הכתוב, שנהג עפ"י דיבור- כשהוא לחובתו- אעפ"י שאינו יודעים אם אכן כך היה. ומובן היטב לפי זה איך פה שאסר מהני

אף נגד עדים, דאינו כמיגו שמקבלים טענתו לאמת, ולכן לא מהני כנגד עדים. משא"כ פה שאסר מהני, כיוון שכל החיוב הוא רק מה שיוצא מדיבורו, נוהגים איתו לפי מה שדיבר, וכשהתיר אח"כ הוי חיוב ושוברו בצידו וסוף סוף לא חייב עצמו.

והקצוה"ח חולק ולומד שהודאת בע"ד הוי שפיר עניין עדות, שאדם נאמן על עצמו לגמרי כעדים - כשאינו מחייב אחרים. והיינו שמברר לנו מה היה. ולדבריו יש להבין הפה שאסר, דבשלמא למאן דסבר דאמרינן הפה שאסר דוקא כשהתיר תוך כדי דבור, א"כ הוי ממש דומיא דעדות, שיכולין לחזור בהן בתכ"ד. מיהו למאן דסבר דאמרינן פה שאסר גם אחרי תכ"ד, לכאורה למה מהני, דתקבל רק עדותו שמחייב עצמו, ולא מה שמוסיף אח"כ - שמגרע לאחרים. וכמו בפלוני רבעני לרצוני שאמרינן פלגינן דיבורא, שנאמן רק על אחרים ולא על עצמו. וצ"ל שזהו גזירת הכתוב ד"את בתי נתתי לאיש הזה" שמה שקיבלנו עפ"י דיבורו שלו - נאמן ג"כ לבטל החיוב. [ואף שבכתובות כ"ב. איתא שפה שאסר א"צ ללמוד מפסוק הנ"ל, דהוא סברא פשוטה, יש לדחוק ששם הכוונה רק כשמתיר תוך כדי דיבור, וכמו שמדובר במתני' שם, אבל כשהוי אחר כדי דיבור בודאי בעינן לימוד. ודו"ק].

ובזה יש לתלות מחלוקת נה"מ עם האבהא"ז.

דנה"מ הבין כמהר"י בן לב שבהודאת בע"ד לא נתבררה לנו המציאות, ולכן מועיל גם לממון אחר, שאפשר לחייב אותו רק במה שיוצא חייב עפ"י כל דיבוריו.

משא"כ האהא"ז למד כקצוה"ח שכשהודה שהיה של האב- נתברר שכך המציאות, ורק אילו יאמר לקוחה- נמצא שביטל עדותו ואת החיוב שנוצר על פיה, אבל לא ייתן לו שום זכות להיות נאמן לתבוע ממון אחר ולחדש וליצור חיוב חדש מהשני אליו. והבן. והדברים מאירים.

ענף ג' - נאמנות המיגו לפירות דלהבא או רק לפירות שכבר אכל

דאל"כ תיקשי קושיית התוס' ריש ב"מ למה אין מאמינים את הטוען חציה שלי במיגו דיכל לטעון כולה שלי, ומתריצין דמיגו להוציא לא אמרינן. [עיי"ש שפירשו שנחשב כיוון ששניהם מוחזקים- שידעינן שיש לשניהם חלק בהחצי שעליו טוענים. עש"ה]. והמרדכי וכן בהגהות מרדכי ריש ב"מ תירצו מצד דלא אמרינן מיגו מממון לממון [הובאו בש"ך ס"י ק"נ סק"ג]. א"כ הסוברין דמיגו מממון לממון אמרינן- וודאי ס"ל דל"א מיגו להוציא. [ובאמת בהגהות אמרי ברוך על גליון השו"ע הקשה על הש"ך שהוציא מהרמב"ן שאמרינן מיגו מממון לממון. דהרמב"ן ה"ה ראש הסוברים שאמרינן מיגו להוציא. וכונתו בוודאי להקשות כנ"ל, דא"כ מוכרח לסבור דלא אמרינן מיגו מממון לממון, ודלא כהש"ך].

ובאמת הש"ך ציין לתשובת מהרי"ט ח"א ס"י קי"ב, דג"כ כתב שלהרמב"ם נאמן גם לפירות דלהבא, ואמרינן מיגו מממון לממון- להרמב"ם. אך כתב דגם הרמב"ם מודה לרבינו יונה שאינו נאמן על הפירות שעוד לא נגמרו, וכל מחלוקתם היא רק בפירות שכבר נגמרו והיה בידו לתולשם, שעליהם הוא כמיגו להחזיק. ואף שאיתא [בשבועות מ"ג. ועיי' גיטין ל"ט]. דאף ענבים העומדות ליבצר שאין צריכים כלל לקרקע דינם כקרקע¹⁰, מ"מ לא הוא מיגו להוציא כשהיה בידו לתלוש הפירות ולאכלם.

והוכחתו מסנהדרין דף ל'. כשבא אחד ואומר שראה שהטמין אבי יתומים [גדולים] מעות, ואמר האב שהם של פלוני, נאמן כשהם

10. [וכפסק הרמ"א בס"י קצ"ג ס"א. וכפי פי' ופסק הש"ך שם ובס"י צ"ה סק"ט, ע"ש].

עתה נניף ידינו לברר לעניין מה מועיל המיגו, לולא יציאת הקול.

הנה הש"ך [ס"י ק"נ ס"ג] הביא חבל ראשונים הסוברים שהמיגו מהני גם לפירות דלהבא. [ויש להוסיף דהרשב"ם שפוטר משבועת היסת מטעם שאין נשבעין על קרקע- ג"כ סובר כן לכאורה, דפירות שכבר אכלם אינם בכלל קרקע לכאורה.] ומהם שבגוף הסוגיא בגמ' כתבו שנאמן רק על הפירות שכבר אכלם, אם משום שיתומים קטנים הם, ואין נפרעים כלל מנכסיהם [כ"כ הרמב"ן לחד תירוצא, וס"ל שהמיגו לא מועיל לעניין זה, ודלא כר"י מיגאש. והש"ך כתב דהעיקר כר"מ שמהני גם לעניין להיפרע מקטנים. עיי"ש]. או משום שבסוגיין רצה להיפטר משבועה, ואילו על פירות דלהבא חייב להישבע שבועת הגאונים כנוטל מן המשכון. [כ"כ הראב"ד בהשגות, ורמב"ן לת"י השני, ונימוק"י. הובאו בש"ך]. ומ"מ בגדולים ובשבועה נאמן להוציא ולאכול ג"כ פירות דלהבא.

והעלה הש"ך לדינא מכל אלו הראשונים, [וגם הכליל את הרמב"ם בכללם, ודלא כהסמ"ע ס"י קמ"ט ס"ק ל"ד שכתב שהרמב"ם מודה לרבינו יונה דלקמן שהמיגו מהני רק למה שכבר אכל כמו שהאריך הש"ך בזה בס"י קמ"ט ס"ק י"ח, וכ'. ובס"י ק"נ ס"ג] דחזינן דאמרינן מיגו גם מממון לממון, דמכוח מיגו שיכל לטעון שהקרקע שלו, נאמן להוציא הפירות עבור חוב אחר שהיה לו על האב.

- ביאור דברי הש"ך ויישובו -

והנה הש"ך לא התייחס מפורשות למיגו להוציא, והרי הוא עצמו כתב [בס"י קמ"ט ס"ק כ'] שהסוברים שאמרינן מיגו מממון לממון, מוכרחים לומר שמיגו להוציא לא אמרינן.

טמונים בשדה הואיל ובידו לקחתם. חזינן, שכשבידו ליטול נאמן במיגו זה אף כשאינו ברשותו.

והוסיף שייכתן שגם רבינו יונה יודה לזה דלא הוי מיגו להוציא, ורק חולק מטעם דלא אמרינן מיגו מממון לממון. ולהרמב"ם- אמרינן מיגו מממון לממון. [אמנם הרבינו יונה כתב מפורש גם טעם זה,

איברא, דמהרי"ט בעצמו נסתפק בזה, דמסתימת הרמב"ם משמע שהכוונה שנאמן לאכול גם פירות שיבואו אח"כ, וכמו"כ הש"ך סתם, ומ' כנ"ל. וצ"ב הטעם.

ונראה שלזאת כתב הש"ך שמוחזק בקרקע ג' שנים דינו שווה למוחזק במטלטלין, ואף בלא טענה על גוף הקרקע. [ולשיטתיה אזיל בס' קמ"ו ס"ק ה' שמצריך שבועה כשנוטל המר"ק ממי שהחזיק בקרקע ג' שנים גם כשאינו טוען, דחשיב מוציא. וכאן חידש יותר, שלא זו בלבד שהנוטל ממנו חשיב מוציא, אלא גם שהוא לא חשיב כלל מוציא מהמר"ק].

והקצוה"ח [ק"נ ס"ק ב'] חולק ע"ז, וכתב דחזקה -כשאינו טוען- אינה כלום, דאינו דומה למטלטלין שגם כשאינו טוען עליהם- במציאות הוא תפוס בהם. משא"כ בקרקע שרק מטעם חזקה מועיל לזכות, דכשיש לו חזקה עם טענה נחשב מוחזק [עי"ש] אבל בלא זה אינו מוחזק. וכאמור להש"ך הוי שפיר תפוס.

ויש להבהיר שאם שורש חזקה היא מצד סיוע וראיה לטענתו- קשה לבאר סברת הש"ך. אכן לשיטת קצוה"ח גופיה [ס' ק"מ ס"ק ב'] שחזקה היא תקנת חכמים, יש מקום לומר שזו גופא התקנה, שנחשב למוחזק, וע"כ זוכה בטענתו. וממילא לא הוי מיגו להוציא, גם כשאינו טוען על גוף הקרקע, ושווה ממש למטלטלין.

ואף שלכאורה בלשון השו"ע ק"נ ס"ד משמע

שמדובר גם כשאין ג' שני חזקה, שכשידוע שירד בתורת משכונא כתב השו"ע דאף אם החזיק ג' ש צריך להחזירה, ומשמע שמיי"ר גם בלא החזיק, גם כשאין ידוע שירד במשכונא, מ"מ מהש"ך משמע שלמד שמיי"רין בהחזיק, דכן נקט בפשיטות.

ובאמת השו"ע נקיט כך בס' קמ"ט סכ"א. דאיתא שם מי שהחזיק בנכסי קטן. חזינן דבעינן דוקא ג' שנים, וכהש"ך- שאף שאין לו כלל ראה מחזקתו כיוון שאין מחזיקין בנכסי קטן, מ"מ הויא תפיסה. וכ"ה לשון הרמב"ם [שהובא לעיל ריש ענף ב'] מי שהחזיק בנכסי קטן "שנים רבות". דלשון זה מורה להדיא דבעינן עכ"פ חזקה ג' שנים [ונתבאר לעיל דג"כ להסמ"ע א"ש].

ובאמת היה מקום לומר דרק בס' קמ"ט מיירינן בהחזיק שנים רבות, ולכן שם לא חילק השו"ע וכתב דינו גם על פירות דלהבא. ובס' ק"נ דיבר בלא החזיק ג' שנים, ולכן כתב דנאמן רק על פירות שכבר אכל. וכבר הסמ"ע כתב [בס' קמ"ט ס"ק ל"ד] דכך המשמעות הפשוטה בשו"ע. אבל הש"ך לא חילק כן, אלא הבין דגם בס' ק"נ מיירינן בהחזיק ג' שנים, ולכן חלק על השו"ע.

- דחיית נה"מ וקצוה"ח לפסק הש"ך דאמרינן מיגו מממון לממון, ולהא דלא הוי מיגו להוציא -

הבאנו לעיל דהש"ך העלה מכל המפרשים לסוגיא לעניין פירות דלהבא, דסברו שאמרינן מיגו מממון לממון. [וכן שאינו מיגו להוציא, וכנ"ל].

אכן הנה"מ כתב דלהרמב"ם דאירינן שיש לו פה שאסר, ייתכן שסובר שתמיד לא אמרינן מיגו מממון לממון, וגם שהוי בכלל מיגו להוציא. אלא שהפה שאסר שאני שמהני באמת גם להוציא וגם מממון לממון. ולפי"ז

פי' שבסימן קמ"ט גם רבינו יונה מודה כיוון דהוי הפה שאסר, ולכן רק בסי' ק"נ הביא השו"ע לדינא כרבינו יונה שלא אמרינן מיגו לגבי פירות דלהבא. [יובא לקמן]. (ולעיל שלהי ענף ב' הובא אהא"ז שפליג אסברא זו. עש"ה).

ובסי' ק"נ ס"ק ד' הביא הנה"מ חילוק נוסף, שבסוגיין איירינן במלוה בשטר דוקא, כדכתבו רוב הראשונים. ורק עי"ז נאמן על פירות דלהבא, כיוון שטוען שבשעה שאכל היה עבור חוב אחר, דאף שכבר שועבד למשכנתא, הרי מלווה בשטר גובה ממשועבדין, ורק עכשיו מתחיל לגבות את המשכונא, וכדאיתא בכתובות פ"ה נאמנות כזאת לטוען סיטראי נינהו, ולכן נחשב מיגו באותו הממון ולהחזיק.

וקצוה"ח [ק"נ ס"ק ב'] חילק שבמלוה בשטר אמרינן מיגו להוציא, [דכן כתב מוהר"ש חח"מ סי' מ"ט בכוונת התוס' ב"ב דל"ב] דכשיש לו חיזוק כמו שטר- אמרינן מיגו להוציא. משא"כ בלא שטר הוי שפיר מיגו להוציא, ולא אמרינן. [ונה"מ (הנ"ל) ביארו גם לענין מיגו מממון לממון, דכשיש שטר הוי כמיגו באותו הממון כיוון דכל שיעבודו רק על הקרקע, ביתומים. משא"כ מלוה ע"פ. עיי"ש היטב].

עוד כתב הקצוה"ח דבסוגיין דמיירינן ביתומים שטוענים שמא, והמחזיק טוען ברי ואמרינן מיגו להוציא במקום ברי ושמא, וכן ביאר הקצוה"ח סי' קל"ג ס"ק ו'.

- ביאור דעת רבינו יונה להש"ך וסמ"ע -

והשו"ע הביא בסי' ק"נ ס"ד את דברי הרבינו יונה, שחולק וסובר שלא נאמן על פירות דלהבא. וכן פסקו כל האחרונים, ודלא כהש"ך, וכנ"ל.

ונחלקו בטעמו, דהש"ך כתב לבארו מצד שלא אמרינן מיגו מממון לממון. והסמ"ע ביארו מצד שהוי מיגו להוציא דלא אמרינן.

ועתה שזכינו לאורו הבהיר של רבינו יונה ראינו שכתב לב' הטעמים הנ"ל, ועוד הוסיף דגם בלי חסרונות הנ"ל היו צריכים עכ"פ שבועת הגאונים על פירות דלהבא. [וכמש"כ הראב"ד, ונימוק"י, ורמב"ן לחד תירוצא. הובאו לעיל.] ומ"מ מקצת לשונו שהובאה בטור [ק"נ ס"ה]- בעליותיו כתב זאת להדיא לענין מיגו מממון לממון, וכהש"ך. וגם משמע בפשיטות כך.

ויש להבין למה נטה הסמ"ע מהמשמעות הפשוטה בלשונו, לפרש שכוונתו מצד חיסרון דמיגו להוציא.

וליישבו נקדים, דהנה יש להסתפק למ"ד דלא אמרינן מיגו מממון לממון, מה הדין כשעצם התביעה שרוצה לזכות בה, הוא אותו הממון שבטענת המיגו. אך טעם ושורש הסיבה לזכות בו הוא מצד מיגו על ממון אחר, אם גם בזה יש את החיסרון הנ"ל.

ולכאורה יש לפשוט מהא דברי' ב"מ תי' המרדכי והגמ"ר על קושיית התוס' למה איננו מאמינים לטוען חציה שלי במיגו דכולה שלי. שתוס' תירצו דמיגו להוציא לא אמרינן. והמרדכי תי' דהוי מיגו מממון לממון ולא אמרינן. ובפשטות הוא ממש כגוונא שחקרנו לעיל. שהממון שרוצה הוא לזכות בו, הוא אותו הממון, אותו חצי טלית שתובע עתה, אלא שזכותו וכוחו בא מכוח טענה על ממון אחר. ויוצא שגם זה בכלל מיגו מממון לממון.

ועלינו לזכור שהמרדכי היה המקור היחיד שהיה לפני הסמ"ע שלא אמרינן מיגו מממון לממון. ולכן הבין שא"א לומר שטעם הרבינו יונה מצד שלא אמרינן מיגו מממון לממון, דא"כ גם בנידון דידן למה מהני המיגו על פירות שכבר אכל, אף שהתביעה היא על אותו הממון שאכל, אבל הכוח לזכות בו הוא מכוח תביעות על ממונות שונים, שרוצה לגבות חובו בפירות שאכל מכוח שיכל

לזכות בהם בטענת בעלות על הקרקע.

וק"ו, שבריש ב"מ זכייתו בחצי הטלית היא בכל אופן בתורת בעלים, ובכ"ז נקרא מממון לממון, כ"ש בדין שזכייתו מטעם אחר לגמרי, גביית חוב, ולא בתורת בעלות כלל. [ועוד, שאם תימצי לומר שבכגון זה אין חיסרון דמיגו ממל"מ- לכאורה גם קודם שאכל הוא אותו הדבר, התביעה היא לזכות בפירות, אותו הממון, ורק מטעמים שונים.] ולכן הסמ"ע פירש לרבינו יונה רק מצד מיגו להוציא.

אכן, בקושטא הרבינו יונה שזכינו לאורו, ביאר להדיא שיש כאן חיסרון דמיגו ממל"מ, וס"ל שכשכבר אכל ליכא חיסרון זה. ודלא כהמרדכי והגמ"ר. אבל חילק שכשעוד לא אכל הפירות, שרוצה עתה לבצע גביית חוב, לגבות מעותיו במיגו שיכל לומר שהפירות שלו עקב בעלותו על הקרקע ולקבל הפירות בתור שווה כסף של החוב- זה כבר הוא מיגו מממון לממון, שהתביעה אינה על הפירות כלל, אך כשכבר אכל, הוא ממש דומיא דריש ב"מ, ורבינו יונה ס"ל דליכא בהא חיסרון דמיגו ממל"מ.

- אם יש חילוק בין קרקע למטלטלין -

עוד רגע נשוב לדברי הש"ך, שכ' שלרבינו יונה גם במטלטלין לא נגיד מיגו לחוב אחר שיש לו, וכ' דמי שיש לו לב יבין שאין לחלק בין קרקע למטלטלין, וכבר ביארנוהו שס"ל שע"י ג' שנים חשיב ממש כתפיסה במטלטלין, ושהקצוה"ח פליג שבקרקע אינו תפוס. וביאר הש"ך דכיוון דגם במטלטלין לא מהניא שומא וגבייה לעצמו בלא ב"ד, דאמרינן מאן שם ליה, וע"כ דמה שנפסק במטלטלין שמהניא תפיסה הוא מצד דאמרינן מיגו מממון לממון. [עש"ה בק"נ סק"ג].

וקצוה"ח כתב דגם אם נימא כהש"ך שהוי תפוס, מ"מ מטלטלין עדיפא, דבמטלטלין

בע"ח קונה משכון גם כשתופסו בע"כ של לוה, ובקרקע לא שייך לקנותה בתורת משכון, כדאיתא בתוס' ב"מ ס"ז. ומשמיא קזכו ליה לכוון לדברי רבינו יונה עצמו שחילק בין קרקע למטלטלין מטעם הנ"ל דקניית משכון.

[ואגב נבאר מש"כ הש"ך דאין לומר שלרבינו יונה יחלק בין קרקע למטלטלין, דנימא שסובר שתפיסה עוזרת וללא מיגו אין מוציאין מהתופס, כיון שרבינו יונה הוא החולק על הרא"ש שכתב, שבמקום תרי ותרי מהניא תפיסה בטוען ברי. ולכאורה מה עניינו לכאן כלל, דהא גם להרא"ש מהניא תפיסה רק במקום ת"ת דהויא דררא דממונא. אכן הש"ך לשיטתו סוף סימן קמ"ח דתפיסה מהניא גם בלא דררא דממונא, עכ"פ כשטוען ברי ושכנגדו טוען שמא. (והרי בהכי מיירינן בסוגיין, במקום יתומים). ונה"מ שם פליג באמת. עיי"ש].

ענף ד' - אם יש שבועת הגאונים ושבועת היסת בסוגיין

- שבועת הגאונים -

הנה הראב"ד כבר הקשה להרמב"ם, שאכל פירות דלהבא, דלמה אינו נשבע שבועת הגאונים כבנוטל מן המשכון. והמגיד משנה כתב שלא תקנו שבועה זו בקרקעות, דסובר דהויא תקנה חדשה דהגאונים. ודחאו הש"ך דהויא שבועת המשנה שישנה גם בקרקעות ות"י בענין מחודש, שכשיש לו סיבה לזכות בממון בנוסף לענין שעליו חייבוהו שבועת המשנה- נפטר מן השבועה. ולכן כאן שיש לו שטר נפטר משבועה זו. ותמוה דהא הש"ך בעצמו כתב [בס" ק"נ סק"ג] דשטר לא יכול להועיל כלום הואיל וקטנים הם וא"א לגבות מהשטר מיתומים קטנים. ובקצוה"ח דחאו [שם סק"ב], אבל להש"ך צ"ע.

התחייב שבועה- עדיף לו כבר עתה לגבות בשבועת היסת.]

ולכאורה נראה שנחלקו אם טענין הויא כטענת ברי או טענת שמא. אך בקושטא א"א לומר כן, שהוי טענת שמא גמורה, דא"כ היכי טענין ליתומים פרוע, הא באיני יודע אם פרעתיך חייב לשלם להרבה פוסקים, עיין חו"מ סי' ע"ה.

ויש ליישב עפ"י מש"כ הקובץ שיעורים ב"ב אות קל"ז [קודם סוגיין דרב"ש] דטענין הוי ספק ברי, דילמא האב היה טוען ברי ולכן מספק אין להוציא ממון עי"ז או לחייב שבועה, אך ליכא חיסרון דברי ושמא כבאיני יודע אם פרעתיך, דהרי שמא היה טוען ברי, וכמשנ"ת.

והרא"ש סובר דהוי טענת ברי גמורה. אמנם זה אינו, דהא הקצוה"ח הביא [בסי' קנ"ה ס"ק י"ד] מתשובת הרא"ש [כלל צ"ט אות ז] דלא אמרינן טענין להוציא. וא"כ אינו טענת ברי גמורה לכאורה, וא"כ למה שבועה כן מחייבים.

שוב מצאתי בספר ברית אברהם לר"א ארלנגר שליט"א שעמד בכל אשר דיברנו, והוסיף להקשות דהא תוס' ב"ב ל'. ס"ל שגם בלא החזיק ג' שנים וטוען שדר בה חד יומא טענין לו לקוח. [עיין מיגו דלהד"ם עיי"ש] וכדאיתא בסי' קמ"ז סעיף י"ד ע"ש. ואם הוי רק ספק ברי וכהסבר הקוב"ש- מה מהני טענין, הרי במקום ספק מוקמינן אחזקת מר"ק, אע"כ שטענין היא טענה ודאית לכו"ע.

וביאר בספר הנ"ל דאף שהוי טענת ברי מ"מ לא אמרינן להוציא. ויש לומר בזה ב' הסברים: א. כשם שאין מוציאין ממוחזק בלא ראייה כמו"כ לא רצו לחדש טענין כנגדו. ב. או שנימא שהוא יסוד מוסד בגדר טענין, שנאמר רק לבטל תביעות מהמוחזק

והיה נ"ל לומר דהכא לא שייכא שבועת הגאונים כיון שבפועל אינו מוציא מהלווה כלום, שפירות אלו מעולם לא היו אצל הלוה, אלא נוצרו אצלו וברשותו. ולא הוציא מרשות הלוה.

ומצאתי סעד לדברי בביאור הגר"א סי' ע"ב אות קע"ט שכן משמע מדבריו. אף שקהילות יעקב [ב"ב סי' כ"ד] השיאו לענין אחר, עיי"ש. ולפי דבריו יוצא שגם כשגובה מעות אין שבועה. אך דבריו מוקשין להבנה, דהסברא הפשוטה להיפך, ומסתבר כדברינו. עכ"פ להגר"א יכול לטעון רק על הפירות כדי לזכות בהם בלא שבועה, וא"ש מאוד לשון הרמב"ם דמשמע שגובה דוקא מן הפירות, דאילו להש"ך לכאורה תתקבל טענתו גם על גוף הקרקע, ודו"ק.

כל זה כתבנו ליישב דעת הרמב"ם ור"י מיגאש ודעימייהו שליכא כלל שבועה אף בפירות דלהבא. אך הראב"ד, ורבינו יונה, והרמב"ן [לחד תירוץ], ונימוקי יוסף, חולקין, שבאמת מפירות דלהבא היא נאמן דוקא בשבועה חמורה בנק"ח, כדין משכון.

- שבועת היסת -

ונדבר עתה מדוע אינו נשבע שבועת היסת.

הרשב"ם כתב בסוגיין דאין נשבעין על קרקעות. ודחהו הרבה ראשונים ששבועות דרבנן נשבעין גם על קרקעות. ע"כ כתבו התוס' דשבועת היסת נתקנה רק בטוען ברי, וכאן שהיתומים אין יכולים לטעון בברי- אין שבועת היסת. והרא"ש חולק וכתב דשפיר נשבע שבועת היסת, דכיון שטענין ליתומים כל מה שמצי אביהם למיטען- חשיבי טוענים בברי. [ע"ש שביאר הסוגיא לפי"ז, דלא הייתה כוונת רב"ש להרויח השבועה, אלא שאמר שאם לא הייתה שבועה בהבא להיפרע מיתומים גדולים, היה מחכה וגובה בשטר בלא שבועה, אבל היות וממילא

ונשים קנצי למילין. אף שיש עדיין לבאר להמחובר לסוגיא זו בשו"ע סי' ק"נ סעיף ז', משלהי מס' ב"מ, בטוען שיש לו עוד שנים נוספות להמשיך המשכנתא הישנה. ורק נאמר בדרך כלל לזכור הענין, דהש"ך והסמ"ע החליפו שם טעמם, דבענין טענת חוב אחר, בסוגיין, להש"ך - נאמן גם לפירות דלהבא. ולהסמ"ע - נאמן רק על פירות שכבר אכל. ושם הפכו שיטתם במשכנתא כשעומד השטר לגוביינא, [עי"ש], דלהסמ"ע - נאמן גם על פירות דלהבא. ולהש"ך - נאמן רק לאחר שכבר אכל. [ומטעם דהוי להש"ך ספיקא דדינא. עש"ה בס"ק ט'].]

עתה ביד היתום, אבל לא שייך לחדש תביעה ולהמציא טענת בריא נגד אדם אחר ע"י טענינן. דהיינו שרק מועיל להשאיר את המצב כמות שהוא.

והרא"ש סובר כהצד הראשון, ולכן כשאין הוצאת ממון מהמוחזק אלא רק הטלת וחידוש שבועת היסת - טוענים בברי. ותוס' סברו כהצד השני דאין מחדשים שום טענה ותביעה חדשה, גם בלא הוצאת ממון, ולכן לא משביעים היסת ע"י טענינן. ודפח"ח.

* * *

בדין חצר [ושליחות] גוי

דידו קונה מטעם יד¹³. ולכאורה הרא"ש עצמו פירש שלגברא ליכא חצר מטעם יד ואיך כתב שעומד בצידו הוי מטעם יד. תירץ הפילפולא חריפתא שדברי הרא"ש באשה אבל בגברא הוי כמו רש"י שמשתמר ע"י עמידתו, ויוצא מדבריו שלגברא אין חצר מטעם יד כלל, וכן משמע בדברי הקצות [קצ"ד ס"ק ג] אבל הנתיבות [בפתיחה לסימן ר] הבין מפשטות דברי הגמ' שגם בגברא יש יד, וחילק שמה שכתב הרא"ש שחצר דגברא לא הוי מטעם יד זה רק לגבי קטן שבחצר דאשה אפי' שאין לה דעת נחשב עומד בצידו ולכן קטנה יש לה חצר מגזירת הכתוב דגט, משא"כ בגברא דלא ילפינן קטן מקטנה, אבל בגדול שיש לו דעת נחשב עומד בצידו ויש לו חצר מטעם יד.

היוצא מכל הנ"ל: בחצר דגברא: חצר המשתמרת [שאינו עומד בצידו] לדעת הרא"ש והרי"ף הוי מטעם שליחות ולדעת הר"ן מטעם יד. ובאינה משתמרת [בעומד בצידו] לדעת הרא"ש והרי"ף לדעת הפילפולא חריפתא מטעם שליחות דליכא יד בגברא ולדעת הנתיבות הוי מטעם יד.

ולכאורה לפי"ז חצר בגוי לדעת הפ"ח לא אמור להועיל, דקיי"ל דליכא שליחות בגוי¹⁴ וכן מקשה הקצות, [קצ"ד ס"ק ג] ומחדש הקצות שכיוון שכל המקור שליכא שליחות

13. ודעת אחרת מקנה לרב פפא קונה או מטעם שמשתמר ע"י המקנה או מטעם מינוי שליחות, ועי"ש בשטמ"ק על הרש"י דף י"ב ע"א.

14. ויד לא שייך בגוי דלאו בר גיטין הוא.

בכדי לבאר דין חצר בגוי צריך לעמד על עיקר דיני חצר.

והוא בסוגיא דב"מ י: - מחלוקת ר"י ור"ל אם יש חצר לקטנה, להו"א מחלוקת אם חצר משום יד ואז שייך בקטנה, או משום שליחות ואין שליחות בקטן. ולמסקנא לאחר שיש הוכחה שחצר דגט הוי משום יד, מתרצת הגמ' א' - חולקים בממון דקטנה אם ילפינן מגט. ב' - בקטנה ילפינו מגט, ובקטן חולקים אם לומדים קטן מקטנה. ג' - לא פליגי ולכו"ע קטנה גם במציאה יש לה יד וקטן לא. ופסקו הרי"ף והרא"ש דלכו"ע יש יד לקטן כלישנא בתרא, דלקטנה יש יד גם במציאה ולקטן בכלל לא. והסבירו טעמם, דחצר דאשה דנלמד מגט הוי משום יד ודגברא הוי משום שליחות, ולכן לקטנה יש חצר שהוי מטעם יד, וקטן שאין לו שליחות אין לו חצר.

ושם בדף י"א: יב. - חצר משתמרת קונה שלא מדעתו ושאינה משתמרת בעינין עומד מצד שדהו, ומקשה הגמ' ¹¹למה בגט בעינין עומד מצד שדהו אפי' במשתמרת ומת' הגמ' למסקנא שחצר בגט הוי מטעם יד לכך בעינין עומד מצד דומיא דיד, אבל חצר דמתנה דהוי מטעם שליחות לא בעינין עומד מצד שדהו. ודעת הר"ן, שחצר שאינו עומד בצידו הוי מטעם יד ¹²[חוץ מדעת אחרת מקנה לרב פפא]. ובחצר שאינה משתמרת [במתנה] דבעינין עומד מצד שדהו, פי' רש"י דע"י עמידתו נעשה משתמר [וקונה מטעם שליחות] אבל הרא"ש פירש שהיכא שעומד בצידו דומיא

11. עי"ש בתוס' ע"א ד"ה הני מילי.

12. דבעינין שליחו של בעל הממון.

בגוי זה מאתם גם אתם, מה אתם בני ברית אף שלוחכם בן ברית]דהיינו שצריך שיהיה דומיא דמשלח] כל זה רק בסוג שליחות שהשליח יכול להיות דומיא דמשלח אבל בשליחות של חצר שזה חידוש של התורה שנחשב שליחות אע"ג שזה לאו דומיא דמשלח [אפי' בישראל] אז גם בגוי מועיל שליחות כזו אבל לדעת הנתיבות שגם בגברא יש חצר מטעם יד אז גם בגוי שלא בר גיטין יש חצר משום יד וא"כ בחצר המשתמרת תלוי במח' הר"ן והרא"ש הנ"ל אבל בחצר שאינה משתמרת ועומד בצידו לכו"ע מועיל בגוי.

אבל אפשר לומר שגם בחצר מטעם שליחות יועיל בגוי והוא בהקדים דברי המבי"ט [המובא בפת"ת סוף סי' ר'] שכתב לגבי סחורה שהייתה על ספינה של גוי והספנים גם היו גויים ומכר בעל הסחורה [היהודי] ליהודי אחר וטען הלקח שלא היה קנין ופסק שקנה הלוקח בין אם משכו הפועלים את הספינה ובין אם הבעה"ב משך, שמשיתם את הספינה בעבורו נחשב מעשה קניין בשבילו. ולכאורה קשה א. אין שליחות בגוי ב. אין זכייה ע"י המוכר כדתנן בעירובין שאין אדם מזכה ע"י עצמו¹⁵. ולכאורה אפשר לתרץ עפ"י מה שתירצו האחרונים הא דמועיל יד עבד [ופועל] כיד רבו יותר משליח¹⁶ לכאורה מדין חצר וקשה הא הוא חצר מהלכת [כמו שרואים בעבד בגט שבעי כפות] והמחנה אפרים תירץ¹⁷ שיש שני סוגי שליחות: א. לעשות חלות קניינים וכדו', דהיינו דבר שבלי הבעלים לא שייך להיעשות [ובזה המשלח מוסר

כוח לשליח והוא עושה בדעתו עבור המשלח], וזה נלמד מתרומה ב. לייחס מעשים למשלח. כגון: שליחות במצווה, ושליחות של קניינים נתמעט בגוי מ"גם" אתם לרבות שלוחכם דומיא דמשלח אבל בשליחות של מעשים [שגם בלי הבעלים המעשה קיים] לא נתמעט גוי ומועיל בכוונת האדון. והנתיבות [קפ"ה] תירץ שכל דבר שעושה העבד והפועל בגרמת האדון לא גרע מהוגבה מכוחו וגם לדעתו רק בכוונת האדון ובעה"ב [ונחלק עליהם ה"אמרי בינה" והד"ה [שלוחין כ'] שמציאת עבד לרבו לאו דווקא כשאמר לו רבו להגביה ותירצו שעבד [וכן פועל לפי שכירות] כל כוח קניינים ודעתם שייך לאדון ואפי' בשכונתם לקנות לעצמם ובחצירים מקנה לאדון, שכל רשותם שייכת לאדון]. ושני התירוצים [הראשונים] יכולים לתרץ את מעשה הקניין של המוכר¹⁸ באופן שהלוקח מתכוון לקנות ועושה את המוכר שליח רק למעשה הקניין, שלתי' המחנ"א בכזה שליחות יכול גם המוכר להיות שליח [משא"כ בעירובין אין כוונת קונה אלא רוצה להקנות לו מעצמו או שמינהו להקנות]. וכן לתי' הנתיבות מכיון שכשהמוכר עשה מאחר שהלוקח אמר לו הוי כנעשה ע"י גרמתו של הלוקח ומעשה שלו חשיב, מועיל גם במזכה.

ולפי יסוד המחנ"א ששליחות דממילא מועיל בגוי, אפשר לומר שגם לגבי חצר יש שליחות לגוי. לא מבעיא להסוברים שקניין חצר פועל אפילו שלא מדעת היות ונמצא תוך רשות של אדם לגמרי נקנה לו¹⁹, הוי וודאי מידי דממילא שהשליחות הוא רק לייחס מציאות החצר לבעה"ב, וכל דבר שנמצא לגמרי ברשותו נקנה לו, ולגבי שליחות כזאת מועיל בגוי. אלא אפילו לדעת הנתיבות שחצירו קונה לו שלא מדעתו הוא רק בדין שליחות וצ"ל דהוי כממנה החצר לקנות כל

15. וכן הקשו במשפט שלום ובחזו"א [ליקוטים י"ז] עיי"ש
16. לגבי תופס במקום שחב לאחרים וקנינו לאדון אפילו שלא מדעת
17. יסוד זה מבואר בנתיבות קפ"ב לדעת הנמוק"י שם ומשמע שם ששליחות של מעשה נלמד מחצר.

18. וכן מצאתי באמרי בינה [קונטרס הקניינים]
19. ולכן לא בעי מעשה קנין.

לחצירו, מהות השליחות היא מידי דממילא ומועיל בגוי למחנה אפרים הנ"ל.

ואין להקשות, א"כ למה לא מועיל חצר בקטן שהרי בשליחות דממילא לא בעי דומיא דמשלחו [כמבואר בנתיבות קפ"ב א' לדעת הנמו"י שם], שגם אם מועיל שליחות בקטן כשגדול משלחו וודאי לא יכול למנות שליח שאין במעשה קטן כלום. [ועוד י"ל שכל הא דמועיל שליחות דחצר אפי' דלא הוי בן דעת ביאר החתם סופר שכאן השליח הוא דומיא דידו, וא"כ אפשר לומר שרק בגדול הוי דומיא דידו שכל חפציו מניח שם משא"כ בקטן].

דבר שיכנס שם²⁰ אפשר לומר שיועיל, שהגם שחצר מטעם שליחות, עיקר קניינו כיד, רק היחס לבעה"ב הוי כשליח²¹ כמו שמשמע בשיטמ"ק שהביא הקצות [ר"ס"ק ב'] להסביר דברי התוס' בגיטין דגם למ"ד מטעם שליחות צריך שיהיה דומיא דידו [שלא יהיה חצר מהלכת וכדו'] שהחצר קניינו כיד שנכנס לגמרי לרשותו כיד ובעי דומיא דיד רק לגבי איך מתייחס לאדון היד הזאת אף שאינו מחובר אליו, בזה אפשר לומר שליחות ואפשר לומר כידא אריכתא, וממילא גם לטעם דהוי ממנה

20. ולפ"ז בגוי לא מועיל שלא מדעתו.

21. דלא כמ"ד יד, שמתייחס אליו כידו.

עדות ת"ח שאינו לפי כבודו אם רשאי למחול ולהעיד

אדרבה זה איסור כיון שפטור והוא משיב יש בזה משום בזיון התורה, והובאו דבריהם בטור סימן רס"ג.

ויש לעיין אם מחלוקתם שייכת גם פה, או שאין זה דומה.

הנה מצאנו לריטב"א שדייק מלשון הגמרא שכתבה 'לא ליזיל' ולא כתבה 'לא בעי למיזל' משמע שאף איסור יש בדבר. והמשך דבריו הוא, ואע"ג דבאבידה אם רצה להשיב משיב, שאני התם דאיכא כמה תלמידי חכמים שעושים כן בשלהם אבל להתבזות בפני דינא דזוטר מיניה לא עכ"ל.

וביאורו נראה, שבאבידה אין זה כזה בזיון גדול ומצאנו לכמה ת"ח שהיו מבזים את עצמם אפילו בשלהם ולא בהכרח שיתבזה, משא"כ בעדות שמעיד לפני ב"ד הקטן ממנו שבהכרח מתבזה ונראה כקטן מהם.

ומדויק לשון הרמב"ם נראה שסובר ג"כ כהריטב"א שבהלכות עדות פ"א כתב "היה העד חכם גדול והיה בבית דין פחות ממנו בחכמה הואיל ואין כבודו שילך לפניהם עשה של כבוד תורה עדיף ויש לו להמנע", מלשון זה משמע שאף סרך איסור יש בדבר. ובפ' י"א מהלכות גזילה ואבידה כתב ז"ל "ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו".

ובתורת חיים (שבועות ל:) כתב שלא מסתבר שיהא עדות חמור מאבידה ולשון הגמרא לא ליזיל' לאו דווקא הוא והכוונה שהוא לא

כתב השו"ע חושן משפט סימן כח: ת"ח שיודע עדות לישראל, ותבעו שיעיד לפני ב"ד קטן ממנו אינו חייב לילך להעיד, והטעם מפני שכשמעיד לפני הדיינים נראה כפחות מהם, ואין תלמיד חכם צריך לבזות עצמו בשביל ממון חברו. ומקור דין זה הוא מהגמרא בשבועות דף ל: אמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן דידיע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל, אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול.

ויש לעיין אם רוצה התלמיד חכם למחול על כבודו ולהעיד האם הוא רשאי או שאיסור יש בדבר.

וכהקדמה נאמר שאע"ג דקי"ל (קידושין לב ע"א) הרב שמחל על כבודו כבודו מחול אין מזה ראייה לכאן, כי יש חילוק בין כבוד לבזיון, שבקידושין איירי בכבוד שיכול למחול על כבודו שלא יכבדוהו (כמובן שם מהסוגיא בקידושין שהנושא הוא לגבי קימה והידור וכדומה), אבל לבזות עצמו אסור לו, ולהעיד בפני ב"ד שפחות ממנו וכן ללכת ברחובה של עיר עם חפץ שאין זה לפי כבודו זה בזיון לתלמיד חכם ויש בזה משום בזיון התורה.

והנה לגבי אבידה שהיא מקור הדין מצאנו מחלוקת ראשונים אם יכול להחמיר על עצמו לפני משורת הדין ולהשיבה, לדעת הרמב"ם מותר ואף ראוי ויש בזה משום "ועשית הישר והטוב", ולדעת הרא"ש

צריך לבא, ואף הרמב"ם שכתב יש לו להמנע אין הכוונה שאסור לו להעיד דא"כ היה כתב 'וצריך' להימנע אלא לאו דווקא הוא ואה"נ אם רוצה למחול על כבודו ולהעיד יש בזה משום 'ועשית הישר והטוב'.

ובענ"ד נראה להעיר שעל אף שאפשר שהרמב"ם לא אוסר פה באיסור ממש וכהוכחתו, בכל אופן עדיין רואים אנו חילוק ופער גדול מאד בין ה' אבידה שכתב שם שזה דבר הגון להולכים בדרך הישר והטוב ופה כתב יש לו להימנע, ועוד שאחר שכתב הריטב"א חילוק זה בפירוש מאיזה טעם נדחוק לומר שהרמב"ם חולק עליו, וכבר ראיתי מי שהעיר שלא היו דברי ריטב"א אלו לפני הגאון בעל התורת חיים.

וכן במחבר מצאנו קצת הבדל בין אבידה לעדות, שבאבידה (שם ס"ג) כתב כלשון הרמב"ם שיש בזה ועשית הישר והטוב, ובעדות מצאנו שכתב שאינו חייב ולא כתב שיש בזה לפנים משורת הדין.

ונראה שהכל הוא מטעם חילוק הריטב"א הנ"ל. רק שלריטב"א זה איסור ממש ולרמב"ם ואחריו נמשך המחבר אינו איסור אך אין בזה משום לפנים משורת הדין.

אבל שיטת הטור מצאנו בדיוק להיפך, שבהשבת אבידה בסימן רס"ג הביא מחלוקת הרמב"ם עם דעת אביו הרא"ש, ומדהביא דעתו באחרונה נראה שסובר כך, וכדרכו תמיד להמשך אחר אביו הרא"ש. וגבי עדות בסימן כ"ח כתב אם העד ת"ח וגנאי לו לילך אצל ב"ד הקטן ממנו אינו חייב לילך משמע שפטור אבל אין איסורא בדבר.

וכן הרמ"א שבאבידה הביא שיטת הרא"ש להלכה ובהלכות עדות שתק ולא כתב כלום נראה שבעדות מודה שמותר.

ובתורת חיים (שם) כתב שבעדות אף הרא"ש

מודה שאין איסור ללכת להעיד, שכל מה שאסר הרא"ש לאדם להחמיר על עצמו ולהשיב לחבירו את ממונו, זה דווקא כשיש לו אפשרות אחרת והיינו לעשות כמו ר' ישמעאל ברבי יוסי שישלם למאבד את שווי האבידה, ומכיון שיש שיכול לקיים המצוה באופן אחר אין לו להתבזות, אבל לגבי עדות לא נאמר שיוציא מכיסו ממון רב. והוכיח את סברתו מדברי הרא"ש שכתב אחר כך שהבא לעשות לפנים משורת הדין יעשה כרבי ישמעאל ברבי יוסי, משמע שזו סיבת האיסור.

ואני בעניי לא זכיתי להבין החילוק דאטו מי לא עסקינן באבידה השווה הון רב, ולחילופין מי לא עסקינן בעדות על סכום פעוט, ועוד שאף לדבריו הרי בעדות יש גם פיתרון אחר כמו שכתב רבינו ירוחם והביאו הרמ"א שם להלכה, שישלחו הבי"ד אליו ג' אנשים שיקבלו עדותו ויבואו ומסרוהו לבי"ד. וגם מה שהביא שם ראיה מל' הרא"ש שכתב שהבא לעשות לפנים משורת הדין יעשה כר' ישמעאל ברבי יוסי, בעניות דעתי נראה שאין זה מן המחייב שזהו סיבת דינו של הרא"ש רק שכתב האופן שבו יכול לעשות לפנים משורת הדין.

ואף בתשובות חוות יאיר סימן ר"ה השווה הדינים ואמר שכמחלוקת הרמב"ם והרא"ש באבידה כך חולקים בעדות, וא"כ סתירה ופלא בדברי הטור.

ועיין בברכי יוסף שכתב לחלק, שהאיסור באבידה הוא בגלל שהוא עושה מעשה המבזהו בידיים, משא"כ בעדות שאין זה בידיים רק שהרואים יסיקו על פי מעשהו שהוא פחות במעלתו מהב"ד ובכהאי גוונא גם הרא"ש מודה שמותר.

ולענ"ד נראה לתרץ בדרך אחר את דברי הטור על פי מה שכתב הביאור הלכה אורח

הוא משום כבוד התורה, דהרי מטעם כבוד עצמו קי"ל שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול וכנ"ל, אלא האיסור הוא שכאשר נוהג הת"ח בדרך בזיון יש בזה גנאי לתורה שלומדיה מזדלזלין, ולפי זה יש לחלק, שבאבידה כשסוחר חפצים שאינם לפי כבודו זה דרך ביזיון וזילות, אבל לגבי עדות אין זה דרך בזיון וזילות אלא רק שנראה שהת"ח המעיד הוא פחות מהבי"ד היושבים ובהאי גוונא לכאורה אין כאן גנאי לתורה.

סיכום השיטות והדינים:

זקן ואינו לפי כבודו באבידה אם רוצה להחמיר על עצמו מחלוקת הרמב"ם והרא"ש. ופסק המחבר להלכה כהרמב"ם דהיינו שיש בזה משום עשיית ישר וטוב, והרמ"א פסק כרא"ש שיש איסור בדבר.

ובעדות יש אומרים שלכו"ע מותר (תורת חיים). ויש אומרים שלכו"ע אסור (ריטב"א). ויש שאומרים שמחלוקת (חוות יאיר). ומפשטות הטור והשו"ע והרמ"א נראה להלכה שאין איסור בדבר ומהטעמים הנ"ל [ואולי יש בזה אף משום "ועשית הישר והטוב"].

חיים סימן ר"נ, שמקשה שם על דברי הגמרא (שבת קי"ט ע"א) רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא וכו', מאיזה טעם התירו האמוראים לעצמם להתעסק במלאכות בזויות כגון ללקט עצים ולחרך ראש הבהמה, הא לפי שיטת הרא"ש הנ"ל יש בזה משום איסור בזיון התורה, ומתרץ את זה על פי לשון המחבר שם סעיף א' ז"ל "ומהם ילמוד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי שזהו כבודו שמכבד את השבת" רוצה לומר שדוקא לגבי אבידה יש איסור להחמיר על עצמו דאין מינכר ממעשהו שבמצוה קא עסיק, משא"כ כשמכין לשבת הכל יודעים שזה לכבוד שבת, ומהאי טעמא מצינו (קידושין ע"ע"א) שרב נחמן היה עוסק בעצמו במצוות מעקה, ולא חשש לכבודו.

ולפי דברי הביאור הלכה הללו לכאורה מיושבת הסתירה שבדברי הטור, והיינו שלגבי עדות הכל יודעים שבמצוה קעסיק כדכתיב "אם לא יגיד ונשא עוונו", אבל באבידה אין מוכח מתוך מעשיו שזו אבידה ונראה שסוחר את חפציו וזה בזיון התורה.

ואפשר עוד ליישב בענין אחר והוא, שכל מה דאמרינן לרא"ש שאסור לו לזלזל בכבודו

יהיו דברים אלו כנר נשמה לידידי ורעי המתמיד המופלא פנחס מנחם פשוזמן הי"ד שנקטעו חייו על קידוש ה' בשיא פריחתם המלבלבת ואשר היה עתיד לגדול לאילנא רברבא בעולם התורה, הוי מי יתן לנו תמורתו.

יהי זכרו ברוך.

הרב אברהם מרדכי לוינגר שליט"א

מאמר זה נכתב לזכרו של אחד מבני החבורה ידידנו הבלתי נשכח, הקדוש הרה"ח פנחס מנחם פשוזמן הי"ד שיגע בתורה בכל כוחו, הן בהתמדתו בתורה הקדושה, והן בליבונו את העניינים והסוגיות שנלמדו בשלמות, כשהוא מקיים את הפסוק כפשוטו 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו', כשהוא חדור בתודעה שהתורה היא המקח הטוב שיש ובה היתה עיקר חיותו,

ניתן לומר עליו את מה שאמר דוד בהספדו על יהונתן 'צר לי עליך אחי,, כי נעמת לי מאד' נעימות מיוחדת היה להיות בקירבתו, ובמאור פניו שהקרין על סביבתו, ובהקפדתו על העניינים שבין אדם לחבירו, נעימות מיוחדת היה גם לשוחח עימו בלימוד הן בליבון הדברים כשהוא מתאמץ לחדור לשורשי הדינים, והן בעדינות המיוחדת ביחסו לדברי השני

ויקיים בו מה שנאמר 'בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך', ואיתא במדרש, בהתהלךך תנחה אותך, בעולם הזה, בשכבך תשמר עליך, בשעת מיתה, והקיצות, בימות המשיח, היא תשיחך, לעולם הבא.

בענין 'מקח שלם אני רוצה' והמסתעף

להשלים אינו יכול לבטל המקח, וכך דיין המגיד משנה מלשון הרמב"ם [בפרק ט"ז מהלכות מכירה ה"א - ב] וז"ל 'המוכר לחבירו במדה במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם שאין הונייה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר כיצד מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצא מאה ואחד או תשעים ותשעה נקנה המקח ומחזיר את הטעות ואפילו לאחר כמה שנים' ומשמע דעד כאן לא אמר הרמב"ם אלא בדבר שאיפשר להשלים אבל בדבר שאי אפשר להשלים בטל מקח, וכמו שכתבתי בסמוך בשם הר"ן וכן דעת הרמב"ן בפרק בית כור (קג: ד"ה מתני') וכך הם דברי הרא"ש שכתב בפרק בית כור (סי' א ד"ה גמי איבעיא) דאם אינו רואה את השדה והתנה עמו למכור לו בית כור לא מצי למיתב ליה בית

קנה קרקע או מטלטלין ונמצא חסרה או מקצתה גזולה מהו

דנו הראשונים במי שקנה קרקע במידה מסוימת ונמצאת פחות מכך, כגון שקנה קרקע מאה אמות ונמצא שיש לו רק שמונים אמה, - דעת הרבה מהראשונים, הרמב"ן והר"ן והריטב"א והרא"ש [בב"ב קג: ובקידושין דף מ"ב:] שיכול הלוקח לומר 'מקח שלם אני רוצה' ולכן יכול לחזור בו לבטל המקח לגמרי, וה"ה בקנה קרקע ונמצאת מקצתו גזולה יכול הלוקח לבטל כל המקח, וכמו שאמרו חז"ל 'כל טעות במידה ובמנין ובמשקל אפ' כל שהוא חוזר' ואפילו בקרקעות, ו'חוזר' הכוונה שיכול לבטל המקח לגמרי, אמנם כתבו הראשונים [שם] שכ"ז דווקא בקרקעות אבל במטלטלין שנמצא חסר כיון שיכול

האחרונים האם צריך המוכר להשלים המקח או שיכול להפחית מדמיו- דעת הב"ח- כיון שמטלטלין זה דבר שניתן להשלים, א"כ אפילו שהמוכר בעצמו לא ישלים לו המקח אלא יפחית מדמיו המקח קיים, שכיון שהלוקח יכול להשלים לא שייך לומר כאן את הסברא 'של מקח שלם אני רוצה' אמנם מלשון הרמב"ם שכתב 'נקנה המקח ויחזיר הטעות' משמע שמחויב המוכר בעצמו להשלים כדי לקיים המקח וכך כתבו הנתי' ועוד

פעמים שקנה קרקע ונמצאת חסירה הוי מום ובטל המקח לכו"ע

והנה זה ברור שגם לדעת הרשב"א הסובר שאפילו בקרקע שנמצא חסר ממה שסוכם אין הלוקח יכול לבטל המקח והמקח קיים אלא רק מנכה לו מהדמים, מכל מקום אם ע"י שנמצא חסר מהמידה שסוכם אינו יכול להשתמש בזה כמו השימוש הקודם א"כ נחשב הדבר למום במקח, וגם הרשב"א יודה שיכול לחזור בו לגמרי ולבטל המקח וכגון שסיכם לקנות דירה של ארבע חדרים ונמצא שיש בו שלוש חדרים וא"כ אינו יכול להתגורר בה עם כמות נפשות גדולה ודאי שיש כמות במקח, וכן אם קנה מגרש של דונם וכו' כדי לבנות עליו בנין ועתה שנמצא חסר אינו יכול לבנות עליו את הבנין, ודאי שזה מום במקח, ורק כשקנה שדה לזריעה של בית סאתיים ועתה נמצא חסרה ויכול להשתמש בה כשימוש הראשון או שקנה מגרש לבנות עליו כמה בנינים ונמצא חסר שגם עכשיו יכול להשתמש בה כשימוש הראשון, בזה נחלקו הראשונים דעת הרשב"א שהמקח קיים ודעת רוב הראשונים שכיון שסוכם על מידה מסוימת ונמצא חסרה יכול לומר שאני מעונין רק במקח כזה ולא פחות ולכן יכול לבטל המקח.

כור חסר, ומסתבר דאפילו על ידי ניכוי אינו חייב לקבלו דמצי למימר ליה לא היה בדעתך לקנות אלא בית כור שלם' עכ"ל המגיד משנה, אמנם הרשב"א [שם] נחלק וס"ל שהמקח קיים לחצאין גם בקרקעות, למרות שנמצא פחות או שנמצא מקצתו גזולה אלא שמנכה לו בדמי המקח, והוכיח זאת מהגמ' בבבא בתרא [פרק בית כור דף קג:] גבי האומר לחברו בית כור בסלע 'מידה בחבל' אני מוכר לך ונמצא חסר או יתר שהדין הוא שמנכה לו, משמע שהמקח קיים אלא שמנכה לו מהדמים ואינו יכול לבטל המקח למרות שנמצא חסר, והראשונים הנ"ל ישבו ששם מדובר שרק סוכם שהקציצה והתשלום הוא לפי בית כור בסלע ובמדויק, כלומר לפי מידה בחבל אבל באמת אינו יודע כמה יש לו למכור לו ויתכן שיש שם פחות או יותר, ואה"נ באופן שאמר לו שיש שם כך וכך ונמצא פחות מכאן יכול לבטל המקח ,

ולהלכה- נפסק כדעת רוב הראשונים שבקנה קרקע ונמצא חסר יכול הלוקח לבטל המקח, ובקנה מטלטלין ונמצא חסר המקח קיים כיון שיכול להשלים, וכמו שמובא בשו"ע בס' קפ"ב בשם הרא"ש שאם המוכר שלח שליחו למכור בית סאה ושינה השליח ומכר בית סאתיים ואח"כ נתברר שחל המכירה רק על בית סאה בלבד [כיון שרק ע"ז המוכר נתרצה למכור] יכול הלוקח לבטל המקח לגמרי ולומר מקח שלם אני רוצה, וזהו כדעת רוב הראשונים וכן בסימן רל"ב כתב השו"ע כלשון הרמב"ם 'שאם קנה מאה אגוזים ונמצא חסר או יתר על כן, נקנה המקח וישלים את הטעות' משמע שרק במטלטלין שזה דבר שניתן להשלים המקח קיים, אבל קרקעות שאי אפשר להשלים הלוקח יכול לבטל המקח לגמרי וכמו שלמדו בדבריו הב"י והמגיד משנה שם,

ובמכר מטלטלין ונמצא חסר נחלקו

זו שני דקלים שלא יהא מחוסר אמנה שכן התנה לו אני מוכר לך אילנות שאקנה לצרכך והבין הטור בסימן רט"ז **שדעת הרשב"ם** - שהמקח קיים על הקרקע תמיד, ורק משום מחוסר אמנה חייב לקנות לו קרקע וכתב שגם דעת הרא"ש כהרשב"ם, שאם אין לו דקלים כלל יראה שא"צ לקנות לו דקלים כדפרישית אלא משום מחוסר אמנה, והקרקע קנוי לו כמו שהוא, ששתי מכירות הן שאין הקרקע תלוי במכירת דקלים, אבל הרמב"ם ז"ל [בפרק כ"ד הל' מכירה הל' י"ג] כתב אפי' לא היו בו דקלים אם רצה לקנות לו שני דקלים הרי זה קנה המקח ואין הלוקח יכול לומר איני רוצה אלא בקרקע שיש בו דקלים ומדייק הטור מדבריו **שדעת הרמב"ם** - שאם אינו נותן לו שני דקלים שגם מכר הקרקע בטל ולכן אם המוכר רוצה שהמקח של הקרקע יתקיים צריך לקנות לו שני דקלים וכתב שכן הוא דעת הרי"ף.

הרי שנחלקו הראשונים במכר שני דברים בקציצה אחת ובטל דבר אחר האם בטל המקח לגמרי וביאר המגיד משנה [שם] סברת מחלוקתם שדעת הרשב"ם והרא"ש - שאלו שני ממכרים הם, השדה והדקלים ואף על פי שאין לו דקלים מכר השדה קיים, שאין זה תלוי בזה, ולכן אפילו שדעת הרא"ש בכל מכר קרקע ונמצא חסירה שהמקח בטל, יש לחלק ששם הוי מקח אחד, משא"כ כאן שמכר ב' דברים נפרדים אין המקח בטל, אמנם דעת הרמב"ם הוא - כיון שמכר לחבירו ב' דברים בערך אחד ולא פרט לו ערך לכל אחד ואין לו אלא האחד הרי שיכול לומר לא הייתי קונה האחד בלא חבירו, ולכן א"א לחייבו לקנות רק הקרקע בלבד, והט"ז [בס' רט"ז] הוסיף בביאורו וכתב 'שכל היכי שמכר אחד לחבירו בפעם אחת ב' דברים בסך מה, ונמצא שאחד מהם אינו ברשותו, ודאי הסברא נותנת שמכירת השני בטלה, שזה יוכל לומר כיון שכללתי אותם בסך אחד

ובזה מיושב מה שהקשה המשנה למלך [הלכות זכיה ומתנה פרק יב הלכה יג] על הרשב"א בחידושו [ב"ב מ"ט ע"ב] גבי בעל שמכר גוף ופירות בנכסי אשתו, ונתברר שאין לו רק פירות בנכסיה אז אפילו אמר הלוקח הניחו לי ואוכל פירות בלבד, אין שומעין לו, שהבעל לא מכר אלא גוף ופירות ומקח אחד הוא, וכיון שמקחו בטל בגוף ואין הפירות אלא מכח הקרקע, הכל בטל ואפילו פירות אינו אוכל עכ"ל. וכתב דברי הרשב"א ז"ל נראין דסתי אהדדי דמשמע מדבריו אלו, שאפילו המוכר יכול לחזור במה שמכר אף על פי שהפירות היה יכול למוכרם בלבד, אמנם מאחר שכללן עם הגוף אינו נקנה לחצאין, ואילו כאן כתב הרשב"א שמי שמכר קרקע לחבירו ונמצא מקצתה גזולה או חסרה המקח קיים לחצאין ואינו יכול לבטל המקח, עכת"ד, ולדברינו מיושב היטב שבקנה קרקע מחבירו הכולל גוף ופירות, ולבסוף נמצא שיש לו פירות בלבד נחשב הדבר כמום במקח כיון שאינו דומה זכות בפירות הקרקע שהוא לעולם ועד לזכות בפירות הקרקע מכח הקנין פירות, ויותר מכך חשוב כמקח אחר לגמרי ושימוש אחר ובכה"ג מודה הרשב"א שהמקח בטל ואפי' המוכר יכול לחזור.

קנה ב' דברים בקציצה אחת

ועוד דנו הראשונים בקנה ב' דברים שונים בקציצה אחת, כגון שקנה קרקע ודקלים ונמצא שאין למוכר דקלים, האם יכול הלוקח לבטל המקח של הקרקע כיון שקנה שניהם בקציצה אחת וכיון שבטל מקצתה בטל כל המקח, או כיון שזה שני דברים הרי הם כשני מכירות ומקח הקרקע קיים, ומקור הדברים מהגמ' בבא בתרא [דף טו:] 'א"ל ארעא ודיקלי חזינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי' ופירש שם הרשב"ם הכוונה שיקנה המוכר לצרכו של

היתה המכירה אחת, וגם שוה בעיני הרבה ולא אקח אחד מהם כפי שומת האנשים' עכ"ל הרי שהוסיף עוד סברא שחסר כאן בקציצה של כל מקח בפני עצמו והוי כמכר בלא קציצה כשבטל מקצתו,

ונתקשו הכס"מ [בהל' מכירה פרק כ"ד] והט"ז [שם] על שיטת הרמב"ם, כיון שלשיטתו עדיין לא נשלם המקח היות והיה זה בפסיקה אחת, א"כ מדוע הלוקח לא יוכל עתה לבטל המקח אפילו אם המוכר יסכים עתה להשלים לו ותירצו שכיון שיכול להשלים ובדעתו להשלים נחשב הדבר כאילו הוא ברשותו, אמנם הרבה אחרונים [הגרעק"א והשער משפט ועוד] ביארו שאין כוונת הרמב"ם לומר שבקנה ב' דברים בקציצה אחת אין המקח חל כלל כ"ז שלא קיבל ב' הדברים, אלא וודאי כוונתו שהמקח חל במקצת גם כשקיבל רק דבר אחד, אלא שהלוקח יכול לומר שכיון שהוא קצץ שניהם בפסיקה אחת, הרי שגילה בדעתו שקונה רק על דעת שיתן לו גם השני והוי כתנאי במקח, ולכן אם המוכר מוכן להשלים לו אח"כ אין הלוקח יכול לבטל המקח, ככל תנאי ואומדנא במקח

העולה מביאור הפוסקים הנ"ל שדווקא בקציצה אחת המקח בטל, אבל בקנה ב' דברים בשני קציצות אפ' בבת אחת ובמעשה קנין אחד ובטל אחד מהם המקח קיים במקצתו לכו"ע, ובכך יישב דברי משפטנבסי רט"ז] קושיית הנתי' מדוע נפסק בשו"ע בפשיטות שבקנה דשלב"ל עם דבר שבא לעולם שהמקח קיים למחצה על מה שבא לעולם [ואפ' להחולקים שלא קנה זהו משום קני את וחמור] ששם מדובר בשני קציצות אלא שקנה בקנין אחד שניהם ולכן לכו"ע קנה מחצה.

ולהלכה בשו"ע [בסימן רט"ז] הובאו ב' הדעות בלא הכרעה, ולמד מזה הט"ז שכל מקום שקנה ב' דברים בקציצה אחת, כגון שקנה

ב' מקומות בבית הכנסת ונמצא שיש לו רק אחת, לדעת הרשב"ם המקח קיים במקצתו, ולדעת הרמב"ם יוכל הלוקח לבטל המקח לגמרי אם המוכר לא ישלים לו השני וכתב שכיון שהוא ספק המע"ה ואם הלוקח עדיין לא שילם יוכל לבטל המקח לגמרי, אמנם בשיטמ"ק כתב בשם הר"ן והרא"ה שהדעה הסוברת שבקנה קרקע ודקלים ונתבטל אחד מהם שהמקח בטל, זהו דווקא בכה"ג שיש קשר בין הקרקע לדקלים כלומר שהוא טוען שקנה קרקע כדי לנטוע שם דקלים ולכן הוא זקוק לדקלים ולכן יכול לומר לא אקנה הקרקע בלא הדקלים אבל בדבר שאין קשר בין אחד לשני המקח יתקיים למחצה אף להרמב"ם, אמנם הט"ז וגם הנתי' לא הבינו כך בדבריו וכך נראה מהה"מ שכל שקנה ב' דברים בקציצה אחת ונתבטל א' מהם יכול הלוקח לבטל גם השני לדעת הרמב"ם.

ובנתיבות המשפט [סימן קפ"ב סק"ח] הקשה מסימן ר"ג סעיף ב' גבי מי שפסק עם חבריו לקנות ממנו פרה וטלה תמורת כור חיטין ומשך הלוקח הפרה ולא הטלה, דקנה בחיטין נגד דמי הפרה. ומשמע ששום אחד אינו יכול לחזור בו מהמקצת, ולמדו זה מהא דסימן קצ"ב סעיף י"ב במכר לו עשר שדות בעשר מדינות או במקום אחד ולא נתן דמי כולן דלא קנה אלא כנגד מעותיו, ונתקשה מדוע לא יהיה יכול הלוקח לומר שם 'מקח שלם אני רוצה' ולבטל המקח לגמרי, ומכח זה חידש הנתיבות שרק באופן שעשה קנין אחד על כל המקח ונתבטל מקצת יכול לומר מקח שלם אני רוצה, אמנם כשעושה קנין על כל דבר בפני עצמו אף שנתבטל מקצתו אינו יכול לבטל המקח שכבר עשה בו מעשה הקנין, ובזה יישב שבס"ר ר"ג כשמשך הלוקח הפרה בלבד, הרי שגם המוכר וגם הלוקח יודעין שהקנין לא חל עתה רק במקצת, שהרי לא נעשה קנין רק בהמקצת, ולכן אמרינן שגמרו דעתן לקנות ראשון ראשון

וה"ה בקנה עשר שדות בעשר מדינות ושילם רק על חלק מהם א"כ עשה קנין רק על חלק מהשדות ולכן קנה כנגד מעותיו, משא"כ כאן שעשה קנין אחד שיחול על כל הכור, והמוכר ידע שאין מקנה לו רק לתך והלוקח לא ידע, לכך הלוקח יכול לומר במקח שלם אני רוצה ולא המוכר.

אמנם דברי הנתיבות מוקשים א, מה שהקשה עליו המשפט שלום, שהר"ן [בדפי הרי"ף מסכת גיטין דף י' ע"ב] בעצמו כתב שבקנה זרעים ועציץ מאחד ומשך העציץ בלבד, אפשר שבכה"ג אפילו עציץ לא קנה כיון שבבת אחת מכר לו עציץ וזרעים ולא קנה זרעים אף קניית העציץ לא נגמרה עכ"ל הרי שאפילו שעשה קנין רק על העציץ לא קנה הזרעים כיון שיכול לומר שהוא רוצה את כל המקח ב, וגם מסברא דברי הנתיבות מוקשים מאד, ובפרט לאור מה שנתבאר [עפ"י השער משפט והגרעק"א] שבאמת במקח שנתבטל מקצתו אין הכוונה שלא קנה מחצה כלל אלא שזה חשוב כתנאי במקח שמסכים לקנות רק עם לבסוף יקבל הכל, ולכן המוכר אינו יכול לחזור בו אלא הלוקח, וא"כ מה לי שעשה קנין בנתיים רק במחצה או קנין אחד על הכל, הרי כיון שרצה לקנות הכל ובקציעה אחת, א"כ עדיין שייך כאן הסברא שיוכל לומר הלוקח קניתי רק על דעת לקנות לבסוף כולו, [וכ"ש לסברת הט"ז שחסר בקציעה של כל מקח בפני עצמו, שבוודאי שיוכל לחזור אפ' עשה קנין בנתיים רק במקצת].

ועוד שקושיית הנתיבות ניתן ליישב בפשיטות, שהרי מה שכתבו הפוסקים גבי מי שקנה פרה וטלה בעד כור חיטים שקנה בחיטים כנגד הפרה, כוונתם רק לאפוקי ממי שהחליף פרה וטלה בעד חמור ומשך הפרה בלבד שלא קנה כלל, כיון שהחמור אינו ראוי להחלק וא"כ בעל הפרה עדיין לא זכה כלל בחמור, וא"כ איך יזכה בעל החמור

בפרה, וע"ז כתבו שבקנה פרה וטלה בעד כור חיטים ומשך הפרה בלבד כיון שראוי להיחלק הרי שקנה בעל הפרה בחיטים כנגד דמי הפרה, אבל לא דיברו שם כלל מטענת 'מקח שלם אני רוצה' ומדובר באופן שאין את טענת מקח שלם אני רוצה כגון שהמוכר הוא שרוצה לחזור בו לגמרי והלוקח מסכים לקנין לחצאין שאז לא שייך הטענה של מקח שלם אני רוצה, או להיפך כשהמוכר מסכים להשלים הקנין אלא שהלוקח רוצה לחזור בו לגמרי שאז אין שייך טענת מקח שלם אני רוצה וע"ז נאמר שקנה בחיטים כנגד הפרה והמקח קיים, משא"כ כשהחליף פרה וטלה כנגד חמור שלא קנה כלל ושניהם יכולים לחזור בו אפ' כשכבר משך הפרה בלא טענת מקח שלם אני רוצה, כיון שבעל הפרה עדיין לא זכה בחמור, ואה"נ יכול להיות לדינא שגם בקנה פרה וטלה כנגד חיטים שאם המוכר אינו רוצה להשלים יכול הלוקח לחזור בו לגמרי אלא שזה לא הנידון שם אלא רק האם כבר חל הקנין במה שמשך. [וכ"ש להבנת השיטמ"ק שלא קשה כלל קושיית הנתיבות מפרה וטלה, שהרי שם הרי אין קשר בין שני המכירות, ורק בקרקע ודקלים ס"ל שיש קשר בניהם ולכן אמרינן שכשנתבטל מקצתה בטל כולו],

ובעיקר קשה על הנתיבות שבהמשך נראה מדברי הרבה מהראשונים להיפך משיטת הנתיבות שכשעשה קנין רק במקצת גרע טפי ושניהם יכולים לחזור בהם, משא"כ כשעשה קנין אחד על הכל שרק הלוקח חוזר בו, ורק באופן ששייך לומר מקח שלם אני רוצה

העולה להלכה - שבקנה שני דברים בקציעה אחת ונתבטל הקניה של אחד מהם - נחלקו הראשונים האם יכול הלוקח לבטל המכירה לגמרי, להרשב"ם והרא"ש - אין המקח מתבטל, ולשיטת הרמב"ם - יכול הלוקח לבטל המקח, ובשו"ע הובאו ב' הדעות, ולהשיטמ"ק בשם הר"ן זהו רק בשני

דברים שקשורים זה לזה שיש סברות לומר שאינו רוצה לקנות אחד בלא השני, אמנם הרבה מהפוסקים לא חילקו וס"ל שבכל ענין יכול לבטל, ולהנתי' זהו רק כשעשה קנין אחד על כל המקח אבל כשעושה קנין על כל דבר בפני עצמו וחזר בו המוכר מהמשך המקח אינו יכול לחזור ולבטל המקח 'משום מקח שלם אני רוצה' ובהמשך נראה שהרבה ראשונים חולקים ע"ז

האם ומתי המוכר גם יוכל לבטל המקח

עד עתה [כלומר באופנים שנידונו לעיל] נתבאר שרק הלוקח יכול לבטל המקח ולא המוכר, וכמו שנפסק בשו"ע בס' קפ"ב גבי מכר לו ע"י שליח בית סאתים, ונתברר שהמוכר הסכים רק לבית סאה, שהדין הוא שהלוקח בלבד יכול לבטל המקח ולא המוכר, וכן בקנה ב' דברים בקציצה אחת ונמצא שאין לו א' מהם כתבו האחרונים [הנתיבות ועוד] שאף לדעת הרמב"ם המקח קיים במקצת, אלא שהלוקח יכול לבטל המקח אם המוכר אינו משלים לו וכך דייק המהרשד"מ [בס' ר"ס] מדברי הרב המגיד שרק הלוקח יכול לבטל, ולכאורה יש לבאר הטעם בפשיטות שכיון שהמוכר הרי ידע שחסר לו חלק המקח ואפ"ה מכר, א"כ אינו יכול לבטל המקח בטענת 'מקח שלם אני רוצה', ורק הלוקח שלא ידע יכול לומר 'מקח שלם אני רוצה' וכך משמע בנתי' שכתב שכיון שהמוכר ידע והלוקח לא ידע לכן רק הלוקח חוזר בו, וכך דייק בשו"ת הר צבי [יור"ד סימן רנ"ז], ולפ"ז כתב שם שבאופן שהמוכר גם לא ידע מכך שחסר חלק המקח ואח"כ נתברר זאת הרי שגם המוכר יוכל לחזור בו.

אמנם כמה מאחרונים [שו"ת שואל ומשיב מהד"ב ח"א ס' ס"ה והמחנה אפרים בהגהות על הראב"ד] כתבו שנחלקו בזה גדולי הפוסקים ודעת המהרשד"מ [בס' ר"ס] שרק הלוקח יכול לחזור

בו ולא המוכר, ואפ' באופן שהמוכר לא ידע שחסר כאן וכך מסתבר, אבל דעת הרדב"ז [בשו"ת ח"ג ת"ז] שגם המוכר יכול לחזור בו ושם מדובר במי שמכר כמות של סחורה ונמצא שחלק מהסחורה פגומה או באיכות ירודה והלוקח מכח זה ביטל את חלק הפגום בסחורה, וכתב שבכה"ג יכול המוכר לבטל המקח לגמרי, וכך כתב המהרי"ט [בשו"ת ס' נ"ב] והפת"ש בס' רל"ב הביא דבריהם להלכה שאם נמצא מום במקצת הסחורה, ומכח זאת ביטל הלוקח חלק מהסחורה יכול המוכר לבטל כל המקח, אמנם לכשנעיין היטב בדברי האחרונים נראה שאין כאן מחלוקת כלל, שהרדב"ז והמהרי"ט כתבו בטעמם שיכול המוכר לומר שיכול למצוא קונים למקח פגום רק אם ימכור גם את החלק הטוב ביחד עימו ולכן כיון שיש לו טענה אמיתית כגון שיכול לשווק הסחורה רק בשלמותה, א"כ וודאי שגם המוכר יוכל לומר מקח שלם אני רוצה, אבל המהרשד"מ מדבר באופן שנתבטל חלק מהמקח כיון שנתברר שלמוכר חסר חלק מהקרע אפ' באופן שלא ידע מכך וא"כ אין כאן סיבה לבטל את כל המקח שהרי זה כל מה שיש לו, אלא שהנידון שם שהמוכר רוצה לבטל רק מחמת זה שהלוקח יכול לחזור בו וא"כ גם הוא רוצה שיהיה לו זכות חזרה, וע"ז כתב המהרשד"מ שרק הלוקח יכול לחזור בו והביא ראיות לזה כמו ביפות ונמצאו רעות וכדו' שמצינו שרק הלוקח חוזר בו,

ובאמת מצינו בס' ק"צ - גבי מכר לחבירו קרקע והלוקח נתן מקצת הדמים, ובשאר המוכר עייל ונפיק אזוזי והלוקח לא שילם בזמן, הרי שהמקח בטל כנגד מה שעדיין לא נתן, וכתבו הראשונים שאם המוכר חוזר בו הרי שהלוקח יכול לבטל המקח גם ממה שכבר שילם כיון שיכול לומר מקח שלם אני רוצה וה"ה כשהלוקח חוזר בו יכול המוכר לבטל המקח מה"ט, ולכאורה משם

מקצת אה"נ שזכה הלוקח מיד ואינם יכולים לחזור בהם, ובשו"ע בס' ר' סעיף ז' הובא ב' הדעות].

ונתקשו האחרונים [הנתיבות שם והמחנ"א]- לדעות הסוברות שלא מהני קנין משיכה כ"ז שלא משך כולו, מאי שנא מאם חסר מהמקח או נתבטל חלק מהמקח שלמדנו לעיל שרק הלוקח יכול לחזור בו, ורק בקרקע שא"א להשלים ומטעם שיכול לומר מקח שלם אני רוצה, משא"כ במטלטלין שניתן להשלימו אינו יכול לחזור בו, ולדעת הרשב"א אפ' בקרקע שנמצא חסר אינו יכול לחזור בו, ואילו כאן משמע שכל זמן שלא עשו קנין בכולו גם המוכר וגם הלוקח יכולים לחזור בהם ואפ' במטלטלים ואפ' שלא שייך כאן הסברא של מקח שלם אני רוצה, ויישב הנת"י שדווקא שם בקצף 'כור בשלושים' ישנה אומדנא מיוחדת לומר שהמוכר אינו מעונין למכור כ"ז שלא עשה הלוקח קנין בכולו, וזאת עפ"י ביאור הרשב"ם והרא"ש שכיון שבדרך כלל דרך העולם לקצוץ 'סאה בסלע' וכאן הרי שינה המוכר וסיכם 'כור בשלושים' תלינן שהמוכר היה צריך למעות של ל' סלעים במדויק ולכן לא נתרצה למכור כ"ז שהלוקח לא נתחייב לו כל המעות, ולכן רק בכה"ג אומרים שכ"ז שלא משך כולו לא נתרצה המוכר עדיין למכור ולכן שניהם חוזרים בהם.

ועוד נתקשה הנת"י דמאי שנא מכר לו כור בל' שיכול לחזור בו כ"ז שלא עשה הלוקח קנין בכולו, מהדין של מכר לו עשר שדות בעשר מדינות ונתן מקצת הדמים שקנה כנגד מעותיו ושם הרי גם מדובר שעשה קציצה אחת על כולם ואפ"ה קנה כנגד מעותיו [וצ"ל שהבין הנת"י שגם שם אין הדרך לקצוץ כך] ובאמת כבר נתקשו בזה הראשונים הרשב"א והר"ן, והנת"י הביא תירוצם ששם כיון שנתן מעות כנגד המקח הרי שקנה כנגד מעותיו ולפי"ז חידש הנת"י שגם באמר כור בל' אם נתן מקצת המעות אינו יכול לחזור

ראיה שגם במוכר שייך לומר מקח שלם אני רוצה, אמנם לדברינו דלעיל אי"ז ראיה משם ששם לא מדובר שנמצא חסר אלא שנתבטל מחמת שהלוקח לא עמד בתשלומין, וא"כ בכה"ג יכול המוכר לומר שעדיף לו למכור כל הקרקע בשלמותה ולא בחלקה שאז יותר קל לו לקבל מעות בעדו כפי דרישתו וכנ"ל.

ביאור החילוק מ'כור בשלושים שיכול לחזור בו אפ' בסאה אחרונה'

והנה נתקשו האחרונים מהא דאיתא [בבא בתרא דף פו ע"ב] 'רב ושמואל דאמרי תרוייהו: כור בשלשים אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה' וכתב שם הרשב"ם 'שאף על פי שמשך הכ"ט סאין אינה משיכה מעליא דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך כוליה לא קני כדאמר'י בפרק הזהב (ב"מ דף מז) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעלייתא.

ועוד פירש רשב"ם שם 'כור בשלשים אני מוכר לך - צריך היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בצמצום מקנה לו לא פחות ולא יותר הלכך אם משך ואף על פי שפסק ואפילו ברשות לוקח ובכליו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו דהכא מדידה מעכבא הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה אפילו כשמדד לו כ"ט סאין חוזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה וכן כתב הרא"ש שם 'שאני הכא שפירש כור אני מוכר לך שגילה בדעתו שלא רצה שישגמר המכר אלא בבית אחת שהיה צריך לדמי כור שלם עכ"ל.

[אמנם הרי"ף והרמב"ם פירשו שהגמ' שם מדברת שם שמדד המוכר את התבואה לתוך כליו של מוכר אלא שהיה בחצרו של הלוקח, אבל כשמשך הלוקח אפ'

כנגד המעות. אמנם הדרכי משה כתב בס' ר' שאמר לו כור בשלושים משמע בטור שיכולים לחזור בהם אפ' בסאה אחרונה זה אפ' בתן המעות וזהו שלא כהרשב"א, וחוץ מזה דברי הנתי' מוקשים מאד מסברא, שהרי הרשב"ם והרא"ש ביארו שהמוכר אינו מתרצה למכור כ"ז שלא משך הלוקח כולו ולא נתחייב הלוקח בכל המעות ומשום שצריך למעות אלו במדויק א"כ מדוע כשנתן מקצת המעות הדין שונה וקנה מקצת אפ' בלא משך כולו.

ועוד קשה הרי הר"ן והריטב"א [בב"ב פח:] פירשו ביאור אחר בדברי רב ושמואל שבאמר כור בשלושים יכול לחזור בו אפ' בסאה אחרונה, וזהו משום שבכל מקח אחד אין דעת המוכר והקונה לקנות עד שיגמר מעשה הקנין של כל המקח, וז"ל הר"ן 'משום דכי אמר ליה כור בשלושים כוליה כור מכר אחד הוא ובכל מכר מוכר מקפיד שלא למכור מקצתו ואף הלוקח מקפיד שלא לקנות מחציתו עכ"ל, וכן כתב הריטב"א שם וז"ל 'יכול לחזור בו אפ' בסאה אחרונה בין שקנה בהגבהה בין שקנה במשיכה או בכליו כיון שמקח אחד הוא אין דעת שניהם לקנות עד שיעשה קנין בכולו וה"ה ללוקח מטלטלין הרבה ביחד' עכ"ל, הרי שלשיטתם בכל מקח יכול לחזור בו כ"ז שלא גמרו מעשה הקנין וכן בקנה כמה מטלטלין הרבה ביחד דינו כנ"ל ולא רק בפסיקה של 'כור בשלושים' ששינה מדרך העולם, וא"כ חוזר הקושיא מדוע בקנה קרקע ונמצא חסר או נתבטל מקצתו רק הלוקח יכול לחזור בו ורק משום מקח שלם אני רוצה והמוכר אינו חוזר בו ולדעת הרשב"א גם הלוקח אינו חוזר בו, ואילו כאן משמע שבכל מקח כ"ז שלא גמרו את מעשה הקנין דעתם שלא יגמר הקנין עדיין ושניהם חוזרים בהם אפ' שלא שייך שם הטעם 'מקח שלם אני רוצה'.

והנראה ליישב עפ"י דברי הריטב"א [בב"ב ק"ה] שביאר בקיצור החילוק בניהם וז"ל, הא דרב ושמואל דאמרי כור בשלושים יכול לחזור בו אפ' בסאה אחרונה לא שייכא כלל בהיא דאמר רבא כל דבר שבמידה ובמשקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ולא ילפינן חדא מחברי' דההיא דרבא דבר מסוים מכר וכל מה שמכרו לו משך לגמרי אלא שנמצא בו טעות שלא היה כן המידה והמשקל שאמרו לו ואידך דרו"ש היא בהיפך שהרי אין במכר שום טעות אלא שלא גמר משיכתו וקנינו' עכ"ל.

ונראה בכונתו לחלק שכ"ז שלא גמרו לעשות את מעשה הקנין לא קנה, משום שאמדו חז"ל בדעתם שהם רוצים שהחלות הקנין יגמר רק בגמר המעשה הקנין כדי שיוכלו עדיין להתחרט בהם, וכלשון הגמ' בבא בתרא דף ק"ז 'התם עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח' אבל כשגמרו לעשות את כל מעשה הקנין אלא שנמצא חסר או נתבטל מקצת בכה"ג אין יכולים לחזור בהם ולבטל הקנין אלא רק כשיש אומדנא לבטל המקח ולכן רק בקרקע ורק הלוקח חוזר בו משום מקח שלם אני רוצה ואילו המוכר אינו יכול לחזור בו, ולדעת הרשב"א גם הלוקח אינו חוזר בו כיון שלדעתו אין זה אומדנא חזקה לבטל הקנין,

וגם מדעת הרשב"א נראה שדעתו כהריטב"א שזהו החילוק בין שני הסוגיות, וז"ל 'כל לוקח ומוכר אפילו במקח אחד לאו בדווקא הם מעמידים דבריהם, ותדע לך הגע עצמך המוכר שדה לחבירו ונמצא מקצתה יוצאת מתחת ידו מחמת גזילה אין הלוקח יכול לבטל המקח אלא קם דינא במה שנשאר בידו ואביי נמי לא משכח פירוקא אלא משום דהתם [כלומר גבי כור בשלושים שיכול לחזור בו] אלא משום שהתם עבוד רבנן מילתא דניחא להו לתרוייהו כדי שיוכל כל אחד לימלך אם

יחזור בו או יקיים המקח' עכ"ל, ובכוונתו נראה שכל זמן שלא גמרו לעשות את כל המעשה קנין ניחא להו לתרוויהו שיוכלו עדיין לחזור בהם אבל כשסיימו את מעשה הקנין אין חוזרים בהם אפי' נתבטל מקצת המקח.

וא"כ העולה מכל הנ"ל שיש כאן מחלוקת ראשונים בביאור הסוגיא מדוע ב'כור בשלושים' יכול לחזור כ"ז שלא משך כולו וכמה נפק"מ איכא בנייהו, **דעת הרשב"ם והרא"ש** - משום שיש כאן אומדנא מיוחדת משינוי לשון הפסיקה שאינו מעונין להקנות לו כ"ז שלא ימשוך כולו ויתחייב ל' סלעים, **ודעת הרשב"א והריטב"א והר"ן** - שבכל מקח אחד כ"ז שלא נשלם מעשה הקנין לא גמרו ומקנו כדי שיוכלו עדיין לחזור בהם,

ולאחר שביארנו שיטתם מובן עתה מה שכתבו הרשב"א והר"ן לחלק שבכור בשלושים יכול לחזור בו רק כ"ז שעדיין לא שילם הלוקח תמורת המקח, אבל אם הקונה כבר שילם מקצת המעות א"כ כיון שכבר קיבל תמורה למקח בכה"ג גמר ומקנה כנגד מעותיו אפי' במקצת, אמנם לסברת הרשב"ם והרא"ש אה"נ שבכור בשלושים אפילו נתן מקצת המעות לא קנה כ"ז שלא נגמר המקח ונתחייב לו ל' סלעים כמו שכתב הד"מ באמת להלכה שאפילו בנתן מקצת המעות לא קנה כ"ז שלא משך כולו

ולדעת הרשב"א והר"ן והריטב"א גם בכל מקח של כמה דברים בקציצה אחת כ"ז שלא גמרו מעשה הקנין יכולים שניהם לחזור בו אם עדיין לא נתן המעות, וזאת להיפך מדעת הנתיבות שכתב שבקנה ב' דברים בקציצה אחת תלוי אם עשה קנין באחד מהם לכו"ע גם לדעת הרמב"ם אין יכול הלוקח לבטל המקח אפי' אם נתבטל המקח השני, ורק בעשה קנין אחד ונתבטל מקצתה חוזר בו הלוקח לדעת הרבה מהפוסקים, אמנם לפי

הנתבאר כעת יוצא להיפך שבקנה ב' דברים בקציצה אחת אם עשה קנין רק באחד מהם גרע טפי ויכולים עדיין שניהם לחזור בו וכמו שכתב הריטב"א לעיל להדיא, וכן כתב הר"ן בגיטין [דף ל"ב מדה"ה] גבי קנה עציץ וזרעים ומשך בעציץ שכ"ז שלא החזיק בקרקע יכול לחזור בו אפי' בעציץ כיון שבבת אחת מכר לו וכמו בכור בשלושים שיכול לחזור בו כ"ז שלא משך את כולו, אמנם בעשה קנין אחד על הכל לדעת הרשב"א והרשב"ם והרא"ש אינו יכול לחזור בו, וגם לדעת הרמב"ם רק הלוקח חוזר בו ורק באופן שנמצא חסר שיכול לומר מקח שלם אני רוצה, ומה שאמרו גבי החליף פרה וטלית בסאה חיטים ומשך הפרה שקנה בחיטים כנגד הפרה ולא אמרינן ששניהם חוזרים בהם כמו בכל כור בשלושים זהו משום שנחשב כנתן מקצת מעות שהרי במשיכת הפרה זכה המוכר בחיטים כנגד דמי הפרה כיון שזה ראוי לחלוקה ובכה"ג גם הם מודים שקנה מקצת וכך באמת ביארו הרשב"א והר"ן [בב"מ מ"ז ע"ב] שנחשב שם כנתן מקצת מעות

וא"כ העולה להלכה שבקנה כמה דברים בקציצה אחת ולא גמר לעשות מעשה הקנין **בכולו**, לדעת הר"ן והריטב"א והרשב"א - שניהם יכולים לחזור בהם, ודווקא אם לא נתן מהמעות כלל וזהו בין במטלטלים ובין בקרקעות, ולדעת הרא"ש והרשב"ם - רק בקציצה של 'כור בשלושים' שניהם יכולים לחזור בהם, כיון ששינה מהקציצה הרגילה של 'סאה בסלע' הרי שלא גמר להקנות כ"ז שלא ימשוך כולו ויתחייב שלושים דינרים, ובשאר דברים אינם חוזרים בהם. **ובעשה קנין אחד על כל המקח ונמצא חסר במקצת** יכול הלוקח בלבד לחזור בו לחלק מהפוסקים ורק בקרקע וזהו שלא כהנתי" שכתב להיפך שאם עשה מעשה קנין רק על מה שקנה ועל השאר עדיין לא גמר לעשות המעשה קנין אין יכול לחזור בו אפילו נמצא חסר.

בירור בדברי הרשב"ם בב"ב פ"ה. בעניין חצר הנפקד דהו"ל רשות המפקיד

וז"ל הברייתא: ברשות מוכר - לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו. ברשות לוקח - כיון שקיבל מוכר קנה לוקח. ברשות הלה המופקדים אצלו - לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומו.

וז"ל רשב"ם הנוגע לענייננו: ברשות לוקח, שהביא המוכר תבואתו למכור בבית לוקח, כיון שקיבל עליו מוכר - שנתרצה [וכתבו התוס', שמשמע שבקבלה כדי, זכתה לו. ובהמשך יובאו דברי רבינו יונה איך מועלת קבלה זו] המופקדים אצלו, שהפקיד שם מוכר פירותיו ומסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו לצורך פירותיו למכור ולמדוד בביתו כדרך כל הנפקדים, עד שיקבל עליו נפקד במצוות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הוא שם, עכ"ל.

ומזה רצו להוכיח שהנפקד אינו יכול לזכות בחפץ, בקניין חצר, וכדברי הרשב"ם דמסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו. ונראה דהוכחתם ג"כ מהא דכתב הרשב"ם שהביא המוכר תבואתו לבית לוקח למכור ומשמע דאם היה מונח שם מקודם אינו קונה כשקיבל עליו, דרשות המפקיד היא עכשיו.

ודחה מהרי"ט ראיותיהם, דהא דכתב הרשב"ם דהביא המוכר תבואתו לבית לוקח, הוא משום דעכשיו ס"ל דכליו של מוכר

כתב הטור בסי' קפ"ט: אם היה לו פיקדון בידו, וכוון לקנות בסכום ידוע, לא קנה. עכ"ל.

ונתקשו האחרונים בכוונתו, דלמה לא יקנה בקניין חצר?

ובבד"ה הגיה: אם היה לו פיקדון ביד אחרים, ובזה בוודאי אינו קונה. והט"ז ביאר בפירושו הראשון, דאיירי, שרוצה המפקיד למכור בסכום ידוע, ואומר הנפקד שלא בידיעת המפקיד, שרוצה לקנות באותו סכום, אינו קונה, דאין כאן מי שהקנה לו. וכעין זה כתב הב"ח.

[ועיין בסי' שני"ט בש"ך ס"ק ד' דהיכי דעומד להימכר יכול ליקח לעצמו בלי ידיעת הבעלים ואין בו משום גזל, וכן פסק במח"א הלכות גזילה סימן ד'. ונראה דכוונתו לומר, שיכול המוכר לבטל את המקח כששומע שלקחו הנפקד, אם צווח מיד כששמע, כמו בכל דין "זכין", וכדכתב ה"אמרי ברוך" בסי' קפ"ה.]

עוד תירץ בט"ז, שכאן אין שייך לזכות ע"י רשותו, דהא כתב הרשב"ם, דרשות הנפקד שהחפץ מונח שם, רשות המפקיד היא. וכן כתב במהרי"ט, שחכם אחד רצה לפסוק כך מטעם זה, וכן פסק בקצוה"ח, ומהרי"ט שם האריך לדחות דבריו.

ולהבנת העניין נפתח במקור הדין בגמרא בב"ב פ"ה. בעניין מתי זוכה הלוקח במקח,

ברשות לוקח, קנה לוקח וכדי שלא נטעה דאיירי דווקא שאינם בכלי המוכר דמניין באו כלי המוכר לבית הנפקד דהא מונחים שם ע"ג קרקע, לכך כתב דהביאו למכור ומסתמא מביאו בכליו.

ועל מה שכתב דמסתמא הקנה לו נפקד למפקיד רשותו, ביאר במהרי"ט דכיון דכולה ברייתא איירי בכליו דלוקח וס"ל השתא דכשנתן בעה"ב רשות להניח שם כליו קונה הוצרך לפרש למה נקט בברייתא ברשות מוכר לא קנה עד שיוציאנה, וברשות נפקד קנה כשקיבל עליו, דבמוכר דרך הוא שלוקח נוטל פירותיו ואין בעה"ב מקנה לו רשותו שיזכו לו כליו, משא"כ ברשות הנפקד כמו שנתן למוכר להניח שם פירותיו כך גם ללוקח ייתן רשות להניחם שם ובכה"ג כליו קונים לו.

ולדעת הט"ז והקצוה"ח דנפקד מקנה לגמרי רשותו, ולא רק לעניין שאינו מעכב ללוקח לזכות ע"י כליו נ"ל לבאר למה כתב הרשב"ם דהמפקיד קונה המקום דעכ"פ עכשיו חזר לרשות הנפקד, דכוונתו לבאר איך זוכה הלוקח כשקיבל עליו נפקד.

וברבינו יונה ביאר שחצר הנפקד זוכה ללוקח דכמו שיכול לזכות לעצמו בחצירו, כך יכול לזכות לאחרים, כמו ידו. ועוד תירץ שהלוקח זוכה במקום בחזקה שמונה שם הכלים שרוצה לקנות.

ורבו התמיהות על ב' פירושים אלו, [דאין שליח עושה שליח, ואיך מצינו חזקה בכלים שאינם שלו, גם לרמב"ם דשימוש בקרקע היה חזקה, ועוד קושיות, עיין באחרונים שהאריכו בביאור דבריו] ולכן ביאר הרשב"ם דכשזוכה הנפקד בחצירו החוזרת אליו מתכוון לזכות ללוקח, אלא שיש לעיין בזה, שכיוון שהיה קניין לזמן, וכשכלה הזמן חוזר לבעלים לא שייך בזה זכייה ואיך יזכה ללוקח [וגם לפי מה שיתבאר דמקנה לו המקום עד

שימכור, וכשמוכר מזכה לו המקום, אפשר שחוזר מעצמו וכמו קניין לזמן. ועיין בחידושי הגרש"ש ב"מ סימן כ"ג אות ב' ד"ה ועתה, שכתב שא"צ נתינה חדשה והוכיח כן מנתי"מ סימן כ' שכתב שאין צריך קניין על המקום להיות חוזר אל הנפקד, וחולק על החת"ס המובא בפ"ת שם] ובמהרי"ט היקשה על שיטתם דאם אין הנפקד יכול לזכות לעצמו איך יזכה לאחרים ע"י רשותו כיוון דקנוי הוא למפקד.

ואפשר שאף דקנוי הוא למפקד מ"מ יכול להקנות המקום [שקיבל מהנפקד] לאחר. [אמנם בקצוה"ח משמע שאין שום דרך לזכות] ולפי"ז נצטרך לומר ברשב"ם כפי' הא' המובא ברבינו יונה דנפקד מזכה ללוקח ע"י חצירו כמו שזוכה בידו לאחרים [והמפקיד משאל המקום לנפקד], דלפי' הב' שכתב, דהלוקח זוכה בחזקה, למאי בעי שיקבל עליו נפקד, כיוון שהרשות נתונה מהמוכר ללוקח.

עוד אפשר לומר, לפי מה שכתב בקצוה"ח ליישב הא לכשתיגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו דמועיל בדקיימא ברשות נפקד להקנות הכפל אף דקנוי הוא למפקד דכיוון דאמר כן בשעת שאלה הו"ל כמפקיד לל' יום דאם לא אמר כן מהדר רשותא למריה, ולפי"ז גם כאן כיוון שמשאל לו למכור ולמדוד פירותיו [כלשון רשב"ם] הרי דכשרוצה אחר לקנותם הדרא רשותא למריה. עוד הקשה במהרי"ט שם איך יזכה המפקיד בחצר והרי לא עשה קניין, ואף לרמב"ם דמועיל שטיחת פירות איירי דווקא בצונמא דלא שייך גבייהו נעל, גדר, פרץ. וגם בזה נחלקו עליו הראשונים ותירץ בקצוה"ח דהא דאין מועיל שימוש לזכות בחצר היינו לזכות בחצר לגמרי, אבל לאותו שימוש שרוצה לזכות וודאי זוכה בשימוש, וכדמצינו בחזקת תשמישין דזוכה ע"י שימוש בלי קניין אחר, וכן פסק ב"מחנה

אפרים" [ועיין בנתי"מ בסי' קצ"ב ס"ק ו' שחילק בזה]. עוד הקשה שם, דתינח כשייחד לו מקום אבל כשלא ייחד מקום ולא הוי מקום מיוחד למפקיד יכול בעה"ב לשנותו, ונמצא דרשות של נפקד הוא. ובקצוה"ח תירץ דגם בזה קנה המקום דמעיקרא אושלי לכל מקום שיניח שם חפציו והוכיח כן מהא דשותפים לא קפדי אהדי ולא חשיבי מוחזקים דנימא המע"ה אף דאין שם מקום מסוים, ונראה דבקצוה"ח לשיטתו ברשב"ם, מוכרח לפרש דאין חילוק בין ייחד לו מקום ללא ייחד דהא כתב שם דהקנה לו את רשותו למכור ולמדוד את פירותיו ומשמע דלא ייחד מקום. והא דכתב אח"כ עד שיקבל עליו נפקד לייחד לו רשות, אין כוונתו למקום מסוים דהא כתב לקנות הפירות באשר הוא שם אלא כוונתו שמיוחד ללוקח. וקושיא ג' שהקשה שם דנימא חצירו ומתנתו באין כאחד כמו דאמרינן בגיטו וחצירו, וכתב ע"ז קצוה"ח דלא אמרינן הכי אלא כשנותן שטר ולא כשאומר בע"פ וצריך להבין כוונתו ויש שרצו לפרש דכוונתו למה שכתב בסי' ר' ס"ק ה' [וכמו שציין לשם] דרק בגט אמרינן הכי, דדי לנו שיבוא לידה ואי"צ זכיה משאי"כ מכירה ומתנה שצריך זכייה [ועיין באחרונים שנחלקו עליו] אבל קשה לפרש כן בדבריו שכתב כאן. ונתי"מ כתב על דבריו דמ"מ יכול למחול על חיובי השמירה וממילא הדרא ארעא לנפקד וגם קניין אין צריך [ולאחר שהביא ג' שאלות של מהרי"ט כתב : והדין עמו, וצ"ע אם כוונתו דאמרינן חצירו ומתנתו באין כאחד שהביא באחרונה או אעיקר הדין שיכול להקנות לנפקד, ולפי"ז ס"ל כקצוה"ח דרק בשטר אמרינן גיטו וידו באין כאחד ולא בע"פ]. והקשה קצוה"ח על שיטתו מדאמרינן

בקידושין "התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד, אם נשתייר הימנו שווה פרוטה מקודשת", ואיך זוכה האישה בפיקדון כיוון שהקנתה המקום למפקיד, ונשאר בצ"ע. והביא ביאור בד"ה בכוונת הטור, וגם נתי"מ הנ"ל הוכיח כן מגמ' זו. וב"אמרי ברוך" דחה ראייה זו, דהפיקדון היה מטלטלין והקנה לה ע"י קניין סודר. ונאה לי דגם במטבע אפשר לאוקמי וכדמשמע לשון הגמ', אם נשתייר הימנו שו"פ והקנתם לו בקניין "אגב". וקצוה"ח ס"ל דקניין דרבנן מועיל לדאורייתא. ועיין בריטב"א בסוגיין דכתב בפירוש דהנפקד מקנה המקום למפקיד ומיהו כשרוצה המפקיד למכור מסתלק המפקיד מהרשות והדרא לנפקד ומשמע כדברי קצוה"ח שזוכה אלא שלעניין סילוק ס"ל כנתיבות שיכול להפסיק להיות שומר וממילא הדרא ארעא לנפקד. והרמב"ם כתב גבי דברים שאי"צ קניין, דנפקד הבא לקנות חפץ שמונה ברשותו אי"צ קניין. ובין אם נפרש כמהרי"ט שלא זכה במקום ובין אם נפרש כנתי"מ דאיו די בקניין לתשמיש אלא בעינן קניין בגוף החצר כדי לזכות בקניין חצר ובין אם נאמר שזוכה אלא שיכול להסתלק שלא יהיה שום חיוב עליו, מוכח להלכה דלא כט"ז וקצוה"ח, אלא שקשה דהא כתב הכס"מ והביאו הנתי"מ בסי' ר' דלרמב"ם ברשות המופקדים אצלו לא סגי שיקבל עליו וחולק על ה"מגיד משנה" ומשמע דס"ל כקצוה"ח ולפי מה שכתב ב"מחנה אפרים" הלכות קניין חצר סימן א' דטעם הרמב"ם דבעי קניין משום דס"ל דחצר משום שליחות ואין שליח עושה שליח אתי שפיר, ודו"ק.

בעניין 'מגו במקום מנהג' ו'הדמים מודיעים' בשכירות פועלים

בירור הלכה בנידון: עובד שתובע את מעסיקו לאחר פיטוריו הבראה, מענקים, פיצויים, וכו'.

והנתבעים טוענים:

**בכדי למצות את עומק הדין, ננסה
לנתח את טענות הנתבעים מול
הכחשות התובע כדלהלן:**

טענה ראשונה טוען הנתבע: שסיכם עם התובע מפורשות שלא יקבל פיצויים וכו'. ולכאורה, במושכל ראשון, כל מוחזק נאמן בטענותיו, כי הממע"ה. אולם במקרה של מנהג המדינה [כדמי פיצויים בזמנינו] פסק השו"ע בסימן ש"ל סעיף ה', שהולכים אחר המנהג אף שהנתבע מכחיש ומוחזק. וכך ציין הגרעק"א בהגהותיו על השו"ע בסימן של"א ס"א, על מה שכתב המחבר: "השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשכים ולהעריב אינו יכול לכופן אפי' הוסיף על שכרן כיון שלא התנה כן בשעה ששכרן". ומשמע שאילו התנו בפירוש בשעת השכירות התנאי תקף. וכ"כ התוס' בר"פ הפועלים (ב"מ פ"ג), אלא שבמקרה שיש הכחשה מצד הנתבע על התנאי, נגד המנהג, - ע"ז כתב הגרעק"א - שהמנהג גובר על המוחזקות. ובנידון דידן, התובע לכאורה מכחיש שהיה תנאי ביניהם שלא יקבל תוספות וכו' ורוצה להיצמד למנהג המדינה.

אמנם יש להשיב על דבריו מכמה סיבות:

א. כשיש מנהג מסוים שאותו בעה"ב נוהג בו, חשוב כמנהג לכל דבר, וכוחו

א. שהתנו עם התובע מפורשות - עובר לקבלתו לעבודה - ששכרו יהיה אך ורק לפי שעות ללא שום תוספות של הבראה, חופשות, פיצויים, מענקים, וכדומה. [יצוין כי המדובר בשעתיים וחצי של עבודה קלילה נוחה ומנהג בשעות הערב].

ב. שעל אף האמור לעיל, לאחר תקופה העלו את משכורתו - לפנים משורת הדין - ולא זו אף זו, אף נהגו להעניק לו מדי חג סכום כסף שנע בין 300 ל-400 ₪, כאשר השיקול שעמד בראשם בתוספת זו, היה: שמאחר שסוכם שאין פיצויים וכו' יהיו תוספות אלו לכל שעת עבודה והתוספות בחגים, במקום פיצויים, בשביל ההרגשה הטובה של המעסיקים והעובד.

העובד מצידו טוען שאינו זוכר סיכום שכזה, אמנם הוא מודה שנאמר לו בעת התחלת העבודה שיקבל משכורת "רק על שעות העבודה". [שלמעשה במילים אלו יש חיזוק לדברי הנתבעים]. אולם אינו מקבל את טענת הנתבעים שהתוספות לשעת עבודה ובחגים היו במקום פיצויים, על אף שאינו מכחיש את עצם קבלת תוספות אלו.

שווה למנהג המדינה. כך פסקו גדולי האחרונים, כהח"י והאג"מ ועוד.

ובנידון דידן טוען המעסיק, שמנהגו מכבר היה לסכם עם כל עובדיו שלא תהיה להם כל תביעה בגין תוספות פיצויים, הבראה, וכדומה. עם חלק מהעובדים אף סיכם זאת בכתב, ועם חלקם סיכם בעל פה.

[המעסיקים - הנתבעים, מציגים מכתבי עובדים שכבר אינם עובדים אצלם ואין להם שום נגיעה כלפיהם, המעידים על הנ"ל במילים חד משמעיות. כן הציגו את ההסכמים שערכו עם חלק מהעובדים. מה שמאשש את טענתם.]

לפיכך במקרה זה מנהג המעסיק קובע יותר ממנהג המדינה!

א. גם אם יש הכחשה מצד התובע שכביכול לא ידע מכך, על אף שמכתבי העובדים ועדותם הנ"ל מעידים להיפך. הלא למעסיק הנתבע [והמוחזק] יש 'מיגו דפרעת'. אלא ש'מיגו במקום מנהג לא אמרינן', (כמ"ש בהגה"א"ש פ' הפועלים, הובא בד"מ סי' פ"ב ובש"ך שם בדניי מיגו ובכללי מיגו לנתיבות) אולם בניד"ד, טענת מיגו אינה נגד המנהג, כי אם להוכיח שהמנהג אצל הנתבע, היה תשלום שכר נטו, ללא שום תוספות, והמיגו דפרעת בא לחזק טענה זו, שיהיה נאמן לטעון שכך המנהג אצלו, ואם כן אינו נחשב כמיגו נגד מנהג. ודו"ק.

ב. יש בניד"ד מקום לחזק בעוצמה את טענת 'מיגו דפרעת', שאין כאן רק 'מיגו', אלא טענת 'פרעת' עצמה. כי עפ"י טענת הנתבע הוסיף לתובע על השכר לכל שעת עבודה, והעניק לו כספים בחגים בסך העולה על סכום הפיצויים, וא"כ בעצם פרע לו את

דמי הפיצויים. ועוד נידרש לטענה זו והמסתעף בהמשך הדברים לקמן.

ג. הסברא שהולכים בשכירות פועלים לפי מנהג המדינה, כתבו חלק מן הראשונים (רשב"א, תשובות הרא"ש, ועוד) משום דהוי כאילו התנו על תנאים הנהוגים במדינה. ולפי"ז דווקא כשזה מנהג ידוע לבני המדינה שאז י"ל דסתמו כפירושו, אבל אם לא ידעו ממנהג זה, איך ניתן לומר שעל דעת כן התנו. וברוח דברים אלו כתב הש"ך בס"מ מ"ב ס"ק ל"ו ובס"י ס"א, שדווקא כשהמנהג ידוע אמרינן כאילו התנו ע"ד כן. אלא שהוסיף, שבמנהג ידוע אינו נאמן לומר שלא ידע מהמנהג. וזה דווקא כשע"י טענת 'לא ידעתי מהמנהג' רוצה הטוען להיפטר בטענה זו, בכה"ג לאו כל כמיניה.

אולם במקרה דנן שהתובע מודה בפירוש, שלא ידע את מנהג המדינה. [כפי שאמר שלכן לא תבע כל שנות עבודתו הבראה וכדו'] א"כ, כיצד רוצה לחייב את הנתבע לנהוג כמנהג המדינה, בעוד שבמו פיו טוען שבשעת קבלתו לעבודה לא ידע כלל ממנהגים אלו, כך שא"א לומר שבעת קבלתו לעבודה, 'הוי כאילו התנו' על מנהגים שלא ידע. והודאת בע"ד כמאה עדים דמי.

א. על עצם תביעתו לדמי הבראה וכדו' [מלבד הפיצויים האמורים], יש לתמוה, מה נזכר לפתע לתבוע רטרואקטיבית דברים שהיה אמור לתבוע כשעבד. אי התביעה מוכיחה, שידע היטב שלא מגיע לו, עקב הסיכום מראש. או למצער שמחל, מזה שלא תבע.

לבוא ולטעון שלא ידע שמגיע לו, מלבד שזו טענה קלושה ביותר בשביל להוציא ממון מחזקתו [מחזקת המעסיק], כשלמעסיק - המוחזק יש טענות מנגד.

יתירה מכך, אינו יכול לטעון שלא ידע מהמנהג, מאחר שזה מנהג ידוע, וכפי שציינו לעיל את דברי הש"ך שבמנהג ידוע אין נאמנות לטעון לא ידעתי, בשביל להיפטר. וכ"ש בשביל לחייב מישהו אחר. [משא"כ במ"ש לעיל לגבי הסברא שמנהג הוי כאילו התנו, ודווקא במנהג שידעו ממנו. שם, הודאתו שלא ידע מהמנהג תקיפה, במקום שזה לחובתו. אבל לא במקום שחב לאחרים. וז"ב ופשוט].

נעבור לטענתו השנייה של הנתבע:
שבמשך התקופה שעבד אצלו הוסיף לו כספים, כאשר השיקול שלו היה שזה [לפנים משורת הדין] במקום הפיצויים.

בטענה זו נתחבטו גדולי עולם:

בשו"ע סי' של"א ס"א פסק: שאפילו הוסיף בעה"ב בשכרן, אינו יכול לומר שכוונתו בתוספת היתה ע"מ שישכימו ויעריבו שלא כמנהג המדינה.

ובתרומת הדשן סי' שכ"ג פסק: במקרה שראובן שלח את שמעון לשליחות, ושמעון תובע אח"כ - מלבד דמי השליחות ששולמו לו בסך י' זהובים - עוד כסף על הוצאות הדרך, בטענה שהמנהג לשלם הוצאות הדרך. וראובן טוען שדמי השליחות שווים רק ז' זהובים והוסיף לו עוד ג' זהובים על הוצאות הדרך. שהדין שראובן פטור מהתוספת, כי 'הדמים מודיעים'.

והקשה עליו הקצוה"ח בסי' של"א סק"א מהשו"ע הנ"ל שפסק שאפילו הוסיף בשכרן 'אין הדמים מודיעים' (ונשאר בצ"ע). ונאמרו בזה כמה תירוצים:

א. הנתיה"מ בסי' של"ב סק"א חילק, במקרה של התרוה"ד אף לדברי

התובע היה שינוי מהמנהג כי הדרך לתבוע הוצאות הדרך קודם השליחות, והוא נזכר לתבוע רק אחרי השליחות, ומאחר ואף לדברי התובע יש כאן שינוי מהמנהג, בכה"ג אמרינן 'הדמים מודיעים'.

מקרה דנן דומה להפליא לחילוק הנתיבות, כי התובע מודה שגם לדבריו היה כאן שינוי מהמנהג, [מלבד המנהג לעבוד בתלושים שלא עבד כן בניד"ד]. כי המנהג לתבוע הבראה וכו' הינו בתקופת העבודה, ולא לבוא אחריה ולגלגל הכל למפרע. והרי זה דומה למקרה התרוה"ד שהיה צריך השליח לתבוע הוצאות קודם - כדברי הנתיבות - ומשלא תבע בזמנו, אמרינן 'הדמים מודיעים'.

ב. הערוך השולחן מחלק, בין הוסיף הרבה שכר שאז אומרים 'הדמים מודיעים' לבין הוסיף רק מעט.

במקרה דנן, ההוספה היתה מעל ומעבר [לסכום הפיצויים] ועל כן לשיטה זו, 'הדמים מודיעים'.

א. האחרונים (שבט הלוי ח"ד סי' רי"ט וטבעת החושן סי' של"א ועוד) חילקו, בין מקרה השו"ע שהבעה"ב תובע שהיות והוסיף בשכר, על הפועלים לשנות מהמנהג ולהשכים ולהעריב, לבין המקרה של תרוה"ד שהבעה"ב טוען שבגלל המנהג לשלם הוצאות הדרך, הוסיף בשכרו עוד ג' זהובים. ואדרבה, הבעה"ב בא לסייע למנהג ולא להכחישו משא"כ במקרה של השו"ע שהבעה"ב רוצה לטעון להכחשת המנהג.

ובניד"ד המקרה תואם ביותר למקרה התרוה"ד, כי הנתבע טוען שבגלל המנהג לשלם פיצויים הוסיף לו בשכרו.

איברא, שאחר כל הדברים האלה יש מקום לצאת לדון בדבר החדש, שבהצטרפות הטענות, יהיה המוחזק נאמן לכל הדעות, ואבאר:

שתי טענותיו של הנתבע האמורות בראש דברינו, שהתנה אחרת מהמנהג והוסיף בשכרו, הן בעצם שני פירושים שונים לדברי הירושלמי בר"פ הפועלים: "זאת אומרת מנהג מבטל הלכה, ובכל מקום אמרינן הממע"ה חוץ מזו". הפני משה מבאר את כוונת הירושלמי, שבשכירות פועלים כשטוען שהתנה אחרת מהמנהג, אף כשהוא מוחזק, לא אמרינן הממע"ה כי המנהג גובר על המוחזקות. ואילו הרידב"ז מפרש את הירושלמי שאפילו הוסיף בשכר הפועלים, לא אמרינן הממע"ה ואין הדמים מודיעים, ומכאן נגזר כל הדין דלעיל והמסתעף.

אך אם נשים לב היטב, כל הפוסקים דיברו על שני מקרים. מקרה אחד של טענה שהותנה נגד המנהג, ומקרה שונה לחלוטין במקום שלא היה תנאי, אולם הוסיף בשכר ובא לתת פרשנות כרצונו. בכל מקרה לחוד, לכאורה אינו נאמן (מבלי להיכנס לחילוקי הפוסקים שהובאו לעיל). אולם כאשר שני המקרים מצטרפים יחד והיו לאחדים, בזה לא מצאנו שום פוסק המתייחס לכך. ומקום הניחו להתגדר. כי יש לומר שכל מה שטענה של תנאי נגד מנהג אינה מועילה, כי המנהג גובר על חזקת ממון. ועל זה שטוען שהתנה נגד המנהג להוכיח שאכן כך התנה. אולם כשמצרף לכך את טענתו בדבר 'תוספת השכר' שהוסיף לפועל, הרי שמערער את כל החזקה שבאה מכח המנהג. ומוכיח שאכן כדבריו כן הוא שהתנה שלא יקבל מעבר לשכר הנטו לפי שעות שום דבר נוסף. והראיה שאח"כ הוסיף לו בשכרו. [בשביל ההרגשה הטובה]. ואילו היה אמור לקבל פיצויים לא היה מוסיף לו כלל. וזה 'רגליים לדבר' לטענתו בדבר התנאים

ואילו היה למשל טוען שבגלל שהוסיף לו, דורש לשנות מהמנהג שיבוא לעבוד גם בימי חופשה או בשעות נוספות (להשכים ולהעריב), אז היה זה דומה למקרה של השו"ע, ובכה"ג נפסק ש'אין הדמים מודיעים'. אבל בנידונינו הלוא הנתבע טוען שבגלל המנהג הוסיף לו כסף, ובכה"ג 'הדמים מודיעים'.

א. יש חילוק נוסף שמופיע באחרונים לחלק, בין אם יש לעובד טענת אליבי, למה הבעה"ב הוסיף לו בשכרו. כעין שמצינו בגמ' שהפועלים אומרים שהבעה"ב הוסיף בשכרן בכדי שיעבדו 'עבידתא שפירתא'. אבל כשאין אליבי כמקרה התרוה"ד שבשליחות לא שייך 'עבידתא שפירתא' אזי אמרינן 'הדמים מודיעים'.

ושוב, ניד"ד דומה לתרוה"ד, כי בסוג העבודה של נידונינו - קופאי בחנות קטנה ושקיטה לשעתיים ומחצה בשעות הערב - אין מה לשפר באיכות העבודה שהעובד יוכל לטעון טענה שכזו, שבשביל זה הוסיפו לו בשכרו. כמו"כ אין לו אליבי שכביכול הכסף נוסף לו בגלל הוותק, מאחר ויש ביקוש רב לעבודה נוחה ושקטה זו, ויש הרבה קופצים על עבודה שכזו, ואין טעם והגיון להוסיף על וותק, בשעה שניתן למצוא עובדים מצוינים בשכר נמוך יותר. אין זאת כי אם שהדמים מודיעים שהיה זה בעבור פיצויים. [לפנים משורת הדין, מאחר וסוכם מפורשות לדברי הנתבע - וע"פ הוכחותיו ממכתבי שאר העובדים - שלא יקבל פיצויים].

לאור כל זאת טוען הנתבע - המוחזק, 'קים לי' ככל השיטות הנ"ל לפיהן במקרה דנן אומרים 'הדמים מודיעים'.

נגד המנהג שסיכמו ביניהם. וממילא נתרועעו יסודות החזקה שבאה מכח המנהג ושוב חזר הדין להיות ככל תובע ונתבע שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ומאחר ומחד זה נראה כחידוש, אולם מאידך לא נמצא שום פוסק שיכחיש סברא זו. ביקשתי לי חבר ומצאתי - לאחר יגיעה וחיפוש מחיפוש ליקוטי בתר ליקוטי - בקובץ הישר והטוב ח"ו עמוד נ"ב - נ"ג שם כותב הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א בדיוק כדברים האלה. ושש אנוכי על אמרתו כמוצא שלל רב. ותהילה לקל עליון שכוונתי לדעת גדולים וחכמים.

לסיכום בקצירת האומר יש מקום לפטור את הנתבע מכל וכל כדלהלן:

- א. המנהג שלו לסכם עם כל עובדיו שלא יקבלו כל תוספות גובר על מנהג המדינה. [והמנהג אינו פסול, מאחר ומדובר בשעתיים ומחצה בשעות הערב בלבד ולא במשרה מלאה שהעובד מסתמך עליה].
- ב. להיות נאמן ב'מיגו דפרעתי', [אפי' ש'מיגו נגד מנהג לא אמרינן] לחזק את טענתו בדבר מנהגו עם פועליו ולהיות נאמן שזה המנהג אצלו ע"י המיגו.
- ג. עצם טענת תוספת השכר היא כטענת 'פרעתי' ואי"צ למיגו, ובטלה טענתו שלא סוכם, מאחר וטוען 'פרעתי'.
- ד. מנהג קובע וגובר על חזקת ממון כשידעו מהמנהג, דהוי כאילו התנו ע"ד המנהג. אולם התובע הודה שלא ידע מהמנהגים של זכויות עובדים ולדבריו א"א לומר שדעתו היה ע"ד המנהג והודאת בע"ד כמאה עדים דמי.
- ה. תביעת העובד לדמי הבראה ומענקים [מלבד הפיצויים] דינה להידחות על הסף. מכך שלא תבע זאת עד כה הרי שידע שלא מגיע לו או שמחל, ואינו נאמן לטעון שלא ידע מהמנהג, כיון שזה מנהג ידוע כמש"כ הש"ך שא"א להיפטר בטענת לא ידעתי ממנהג ידוע, ק"ו שא"א לחייב אחרים בטענת לא ידעתי.
- ו. הנתבע הוסיף לעובד בשכרו, כששיקול תמורת הפיצויים לפניו משוה"ד עמד לנגד עיניו. ו'הדמים מודיעים' כמש"כ התרומת הדשן.
- ז. אף שהשו"ע פסק שאין הדמים ראייה, נידונינו דומה למקרה של התרוה"ד לפי החילוקים שחילקו האחרונים.
- ח. לנתיה"מ - בניד"ד יש גם לדברי התובע שינוי מהמנהג שלא תבע דמי הבראה וכו' קודם, כמנהג.
- ט. לערוה"ש - בניד"ד יש הוספה מרובה שמכסה את דמי הפיצויים.
- י. לשבה"ל ועוד - בניד"ד הוסיף בשכרו בכדי לחזק את המנהג של הענקת פיצויים, ולא בשביל לבטל את המנהג.
- יא. לחילוק הנוסף של האחרונים - בניד"ד אין אליבי לעובד למה הוסיף לו המעביד בשכרו.
- יב. כל הדין בפוסקים הוא כשהמקרים חלוקים כל מקרה לחוד. אולם כשטענת הנתבע

שהתנה מפורשות שלא יהיו תוספות, מצטרפת לטענת 'הדמים מודיעים' הרי שהכסף שהוסיף בשכרו מערער את החזקה הבאה מכח מנהג, ורגליים לדבר שאכן כך התנה עם התובעת.

יג. כדברים האחרונים האלה, כתב נמי הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א בקובץ "הישר והטוב" ח"ו עמוד נ"ג- נ"ד.

איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה

זכרתי ימים מקדם, אזכרה ואהמיה את הימים הראשונים אשר היו טובים, עת זכינו - נבדלח"ט - לשבת יחדיו עם הרה"ג ר' פינחס מנחם פשוזומן ז"ל הי"ד בין כתלי בית המדרש בשבת תחמוני, להנות מצילו, 'לאכול מפרי' מפירותיו המתוקים 'ולשבוע מטובו' ולשתות מאמת המים - אין מים אלא תורה - שעברה מתחתיו. לראות ולהתפעם מהתמדתו בלימודו, מכוחו וגבורתו במלחמתה של תורה.

ראינו גבור ואיש מלחמה, בדת תורה תמימה, מלא מדע וחכמה. ועתה חלל עצום נפער בכולל כאשר 'כרע שכב כארי' אותו 'גיבור כארי' שהיה כמעין המתגבר כדאי' בשלהי ב"ב 'הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין הנובע'. ור' פינחס מנחם הי"ד רצה להחכים בכל מאודו וקיים אף את הגמ' בב"ב (כה): 'הרוצה להחכים ידרי' כשהיה יושב ושונה בכולל בקרן דרומית מזרחית ושוקע כל כולו בחכמת התורה כשכלי מלחמה בידו כדאי' (שבת ס"ג). 'חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך' ד'האי בדברי תורה כתיב'. ועדיו היה לגאון ולתפארת לשבת על מדין שע"ז אי' (סנהדרין ז). 'לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו'. אך בגזירת מלך 'נפלו גיבורים ויאבדו כלי מלחמה'.

נזכור אהבת קדומים את החיוך שלא מש מפניו את הפרגון והעין טובה שבלטו אצלו והיו ככתר הילומים על ראשו. לא בכדי זכה ללמוד 'חושן משפט' ולדעת ולקנות את לימודו כדאי' (שבת קלט). 'בשכר וראך ושמה בלבו זכה לחושן המשפט על לבו' ור' פ"מ כ"כ שמח עם זולתו ממה שבאזנינו שמענו ובעינינו ראינו במדת החסד שהיתה טבועה בדמו, 'חסד ומשפט אשירה' החסד והמשפט (חושן משפט) היו שירת חייו שנגדעה באחת ע"י רוצחים שפלים זדים ארורים.

ואי' בגמ' (ברכות ס): 'חסד ומשפט אשירה - אם חסד אשירה ואם משפט אשירה' שאף שפגעה בנו מדת הדין צריכים להמשיך לשיר את שירת החיים שירת התורה וזאת נחמתנו בענינו, בפרט חבריו לספסל

הלימודים 'הקרובים אל החלל' ידאגו כל בני החבורה למלות את החלל.

'הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן' (פסחים נ. ב"ב י:.) וקאי על הרוגי לוד שבמותם הצילו את כל ישראל (עיי"ש). המנוח הקד' ר' פינחס מנחם הי"ד הציל במותו את עם ישראל כאשר נוכחנו לראות שהתקיים בו הכתוב 'ויעמוד פינחס ויפלל ותיעצר המגיפה' שלאחר מותו נעצרה המלחמה. ממכון שבתו השמים ישגיח על משפחתו ידידיו וקרוביו וימליץ טוב בעדם לטוב להם כל הימים ובמהרה נזכה למה שכתוב בתורת משה איש האלוקים 'הרנינו גויים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו' אכ"ר.

זעירא דמן חבריא

ישראל הלוי מנלה

הו"מ - סימן רי"ד

לגבי בית ובירה אבל לגבי חדר, יציע, בור, ודות, אינו מועיל שכיוון שאינם בכלל שם בית אינם כלל בכלל המכר ולא שייר במכר כלום. [וראיתם מלקמן גבי בור ודות שנמכר רק כשיאמר "מתהום ארעא עד רום רקיעא" ולא נאמר שם עצת "לא שיירית" וכו']. **ודעת נ"י** - שכשכתוב "לא שיירית" וכו' כולל בתוכו גם יציע, בור, ודות. [אין מפורש בני"י האם דווקא בשגם מיצר לו מיצרים חיצונים או לא. וידון לקמן]. **ודעת הרשב"א** - לחלק שלגבי יציע שמן הצד, וחדר, אם יכתוב מיצרים חיצונים וגם "לא שיירית" יהיו כלולים במכירה. אבל יציע שעל גבי הגג וכן בור ודות לא יכללו גם אם יכתוב את שניהם. [משום שלדעתו "לא שיירית" מועיל רק כשמיצר לו מיצרים שאזי יש כאן תוספת לשון מיוחדת ומוסיפה דברים אבל רק לגבי מה שברוחב המיצרים שבזה שמיצר לו תועיל תוספת הלשון במה שכלול בו אבל לגבי מה שלמעלה ומה שלמטה לא מועיל]. **והר"ן** - מביא חלק מדברי הרשב"א אבל בשינויים, ואלו כלל דבריו: מביא את פירוש רשב"ם ביציע שהוא חדר מן הצד ושואל מברייאת המובאת לקמן בדף ס"ה: שמדברת לגבי מטלטלים שלא נמכרים עם הבית ואם אמר היא וכל מה שבתוכה אזי נמכרים עמה אבל בין כך ובין כך לא מכר יציע, בור, ודות. ותמה למה לא כתוב שם חדר, הרי אם מיצר לו מיצרים חיצונים הכל מכור כשם שמכור כשאומר "לא שיירית" וכו', ובאם לא מיצר הכל לא מכור ומזה מוכיח שיציע

יסודות הדינים ערוכים בגמ' ב"ב פרק המוכר את הבית. וכך כתובה המשנה בדף ס"א: מכר בית לא מכר את הנספחים אליו, א. יציע. ב. חדר. ג. גג עם מעקה. כשבהמשך בדף ס"ד. נוספים, ד. בור ודות. כל אלו בניינים תוספת לבית כשבהמשך בדף ס"ה נידונים המטלטלין, שחלקם קבועים וחלקם לא.

בפירוש יציע יש מחלוקת ראשונים, האם הכוונה לחדר בצד הבית [רשב"ם, רי"ף] או שמעל הבית [ר"ן, רשב"א, ועוד] כאשר אחד ההוכחות נוגע אלינו בהמשך הדברים.

הגמ' מדיינת מה צורך לומר במשנה גם יציע וגם חדר, ומיישבת שאפילו שמיצר מיצרים חיצונים לא מועיל בחדר כעין שמצינו במקרה שמכר בית והבית נמצא בבירה גדולה וישנם שקורים לבירה, בית אפילו שמיצר מיצרים חיצונים לא מכר הבירה משום שהיה לו לפרט שלא שייר כלום במכר זה. וישנם כאן שני מחלוקות ראשונים:

א. דעת הרא"ש ונ"י - שלגבי יציע ג"כ לא יעזור מיצר לו מיצרים חיצונים וייתור המשנה השמיענו לגבי חדר וה"ה לגבי יציע. ודעת הרי"ף והרמב"ם - שהייתור הוא בדווקא לחדר אבל יציע כיוון שהוא יותר טפל לבית ופחות בחשיבותו, נמכר יחד עם הבית כשמיצר לו מיצרים חיצונים. [ברא"ש כתוב מפורש שגם בור ודות לא ימכרו בכלל מיצרים חיצונים וכן כתוב מפורש בני"י, וברי"ף לא כתוב במפורש וידון לקמן].

ב. דעת הרא"ש ועוד ראשונים - שגם בשכתוב "לא שיירית" זה מועיל רק

פירושו חדר שעל גבי הבית ומשום כך אינו כלול במיצרים חיצונים. והיוצא מדבריו, שבכותב מיצרים חיצונים לבד אינו מועיל ביציע, חדר, בור, ודות. ובאם כותב מיצרים חיצונים וכל מה שבתוכה אזי מועיל לחדר ולא ליציע, בור, ודות. משום שאינם במפלס הבית שיתרבו בכלל מיצרים חיצונים

וצ"ע בדבריו של הר"ן מה יסבור ב"הוא וכל מה שבתוכה" באם נלמד ראשית דבריו שמועיל רק שגם מיצר לו מיצרים חיצונים א"כ ס"ל כרשב"א לגמרי ובמסקנתו כותב שלא יועיל באם כותב כל מה שבתוכו א"כ לא יועיל גם לגבי "לא שיירית". אבל ייתכן לומר שס"ל ש"לא שיירית" מועיל גם בפני עצמו ואין סברתו כסברת הרשב"א שמועיל רק מפני שייתר לשונו פעמיים אלא משום שכל הדברים נכללים בכלל "לא שיירית" וא"כ גם במסקנתו שכל מה שבתוכו כולל כל מה שבתוך המיצרים [כלשון הר"ן] ולא הדברים שמעל ומתחת לבית שלהם שהם לא כלולים בהרחבת המיצרים שלהם אבל כשכותב "לא שיירית" וכו' כן כולל הכל.

[ושוב יש לדון גם בנ"י ד"ל שס"ל לגמרי כר"ן ורק לגבי לא שיירית כתב שכולל הכל וייתכן שגם בלא כתב לו מיצרים חיצונים, אבל הוא וכל מה שבתוכו שזה תלוי במיצרים חיצונים לא יהיה כלול ליציע, בור, ודות. וכן משמע מפשטות לשונו שהרי סובר שביציע, גם במיצר לו מיצרים חיצונים אינו מכור וא"כ המשנה בדף ס"א. מדברת גם במיצר לו מיצרים חיצונים וא"כ הברייתא בדף ס"ה: שכתובה בפשיטות יסתבר לומר שג"כ דיברה בכה"ג וכן כתב שם נ"י שעל אף שיציע לא נמכר כתוב כבר במשנה, הוסיפה הברייתא שהגם שכתב כל מה שבתוכה שהו"א שהוזה כעומקא ורומא קמ"ל דלא משמע כמו שביארנו במשנה שאפילו מיצר לו מיצרים חיצונים אינו מכור בכה"ג על אף שב"לא שיירית" וכו' [מכור.]

ולעניין ראיתו של הר"ן יישב באולם המשפט [סעיף י"א בהג"ה] את הדעות החולקות

שהרי אין עיקר קושיית הר"ן מדוע פירט רק יציע ולא פירט גם חדר, שהרי בגמ' משמע ההיפך שכיוון שהשמיענו יציע כ"ש חדר, אלא עיקר קושייתו מבור ודות שהרי זה ג"כ בק"ו וא"כ שישמיענו ג"כ חדר ובזה מיישב שהו"א שהוא וכל מה שבתוכו כולל עומקא ורומא ולא לרוחב הבית ולכן יכלול בור ודות הגם שלא יכלול יציע וחדר וקמ"ל דלא אבל חדר אינו חידוש.

ויש ליישב עוד לדעת הרי"ף דלעיל דס"ל דיציע נמכר בשמיצר לו מיצרים חיצונים אם נאמר דס"ל כן גם לגבי בור ודות א"כ באלה יש חידוש מיוחד שעל אף שמיצרים חיצונים מועילים, הוא וכל מה שבתוכו אינו מועיל אבל בחדר שגם מיצרים חיצונים אינם מועילים א"כ אין חידוש מיוחד בחדר אבל לדעת הרא"ש דלעיל י"ל יישבו דאולם המשפט.

זהו בקיצור דעת הראשונים בזה.

ולעניין הלכה:

לגבי המח' הא' בפירוש יציע, מתייחסים בפוסקים רק ליציע מן צד הבית ונפסק שאינו נמכר בכלל הבית.

ולגבי המח' במיצר לו מיצרים חיצונים, בב"י מביא מחלוקת הראשונים ודעתו דפליגי גם לגבי יציע וגם לגבי בור ודות. ובד"מ פליגי וס"ל דפליגי רק לגבי יציע אבל לגבי בור ודות ס"ל דלא פליגי. ולכו"ע אינו מכור דאין תשמישם כלל כבית ודמי לחדר. והמחבר בשו"ע סתם דבריו ולא פירט כלל ובפשיטות אזיל לשיטתו בב"י שכשם שדייק מהרמב"ם שרק לגבי חדר פירט מיצרים חיצונים, דלכל השאר ס"ל דאינו מועיל א"כ גם הוא ס"ל כן ופוסק כדרכו כרמב"ם. אבל רמ"א ס"ל כרא"ש ולכן בסעיף א' כותב לגבי יציע ד"א דאפילו מיצר לו מיצרים חיצונים אינו מכור

אבל בסעיף ב' דס"ל דלא פליגי כלל כותב
בסתמא אפילו מיצר לו מיצרים חיצונים ולא
כתב יש אומרים דס"ל דכו"ע סבירא להו כן.
היוצא מזה דהגהת הרמ"א בסעיף ב' מקומה
כאשר מובא בספרים כדס"ל לש"ך ולא
כמבואר ומוגה בסמ"ע דגם השו"ע ס"ל שגם
במיצר לו מיצרים חיצונים אינו מכור אלא
כמובא בב"י שאם מיצר לו וכו' יהיה מכור.

ולענין המח' הב' בענין "לא שיירית". בב"י
הביא תחילה דברי הר"ן אולם בדבריו על
הטור היכן שמובא נושא זה נראה דנוקט
בפשיטות כדברי הרא"ש.

ואיכא מרבוותא המובאים בני" דס"ל שאין
מועיל "לא שיירית" וכו' רק לגבי בית ובירה
ולא לגבי שאר דברים. ובד"מ כאן לא כתב
דבר אבל בהמשך הסימן בד"מ הארוך
בסעיף י"ז של הטור כתב שהר"ן סובר
שבאם מיצר לו מיצרים חיצונים וכתב הוא
וכל מה שבתוכו הווה ככתב "ולא שיירית"
ומכר גם בור ודות אבל לא גג ועליות וכן
כתב נ"י דלא כטור דס"ל דלא מהני. ויש לדון
בדבריו שהיכן ראה דר"ן ס"ל כן. והיה נראה
לומר שלגבי "לא שיירית" יש לדייק כן מהר"ן
וכמו שהסברתי לעיל דברי הר"ן שכל דבריו
במסקנתו עולים רק על וכל מה שבתוכו
אבל לגבי "לא שיירית" וכו' נשאר דבריו
שמועילים גם לגבי בור ודות שהרי אינו תלוי
כלל במיצרים חיצונים. אבל לא ייתכן שהרי
אם כן גג ועליות יכללו גם כן ואולי כיוון
שלא נכתב בראשונים כלל לגבי זה רק לגבי
יציע ס"ל די לחלק בין יציע שנספח להבית
יותר אבל בגג ועליות לא, ודוחק מאוד. אבל
באמת יקשה מאוד מה שכתב לגבי הוא וכל
מה שבתוכו שבזה יסתור ממש דברי הר"ן.

ואמת שלגבי נ"י שאינו מפורש בדבריו שס"ל
בזה כר"ן ייתכן לומר ששווה לולא שיירית
ובשניהם קנה הכל אבל גם בזה יקשה
דמניין ייקח הדין בגג ועליות וראיתי באולם

המשפט הנזכר לעיל שהקשה כן ולכאורה
יש כבר להקשות בדברי הר"ן עצמם שהרי
בריש דבריו הקשה שבאם כתב גם מיצרים
חיצונים הכל צריך להיות מכור א"כ הבין
שגם בור ודות כלול ושוב במסקנתו יישב
את יציע אבל לא את בור ודות ויישב באולם
המשפט שכל דברי הר"ן הם רק ביציע
למעלה מעל הגג כפירוש, אבל ביציע מן
הצד, היוצא מדבריו, שמודה שיהיה מכור
בכלל מיצרים חיצונים והוא וכל מה שבתוכו,
וא"כ מובנים דברי הד"מ שדן ביציע שבו
דנו הפוסקים שמהר"ן יוצא שיהיה מכור,
ובבור ודות יישב שישנם שני סוגי בורות.
אחד, בתוך קרקע הבית שבזה כתב הר"ן
במסקנתו שאינו מכור, ויש בור ודות שהם
מחוץ לקירות הבית שבזה סבר מתחילה
שמכור. ובוזה דיבר הרמ"א שכתב דר"ן ס"ל
דמכור בכלל הבית. אבל דבריו תמוהין לחלק
בשני סוגי בור ודות. וחשבתי לומר שכוונת
הד"מ דהר"ן בתחילת דבריו הבין בפשיטות
שהכל כלול בכלל הוא וכל מה שבתוכו ורק
במסקנתו שחידש מכוח קושייתו שיציע הוא
מעל הגג, שאין כל מה שבתוכו כולל רק לגבי
מה שהמיצרים כוללים אבל מה שלמעלה
ולמטה אינו כלול, אבל לדין שנפסק
שיציע הוא בסמוך לבית מן הצד א"כ חוזרים
לתחילת דברי הר"ן שהכל מכור, ומזה הוציא
הד"מ את הדין שכתב בשם הר"ן [ומה שהקשה

למה לא פירט חדר, עיין לעיל ב' פירושים].

ובשו"ע כאן סעיף ב' לא פירט כלום בנידון
זה ורק רמ"א הביא ב' הדיעות באם מועיל
"ולא שיירית" ואם נלמד כפשיטות דברי
השו"ע וכמבואר לעיל שכן דעת הש"ך, כתב
השו"ע דבריו דווקא בלא מיצר לו מיצרים
חיצונים ורמ"א שכתב עליו המחלוקת
ב"ולא שיירית" ולא ביאר דווקא במיצר
לו מיצרים חיצונים משמע דס"ל כאשר
ביארתי לעיל שגם בכה"ג יועיל לשיטת הר"ן
ודעימיה. וכן יובן מה דהמציינים ציינו רק

ר"ן ונ"י ולכאורה מקור דברי הר"ן המה דברי הרשב"א שם אלא כיוון שהרשב"א ביאר בהמשך דבריו מפורש שמדובר בשכתב לו מיצרים חיצונים דווקא א"כ כאן שרצה לומר שמועיל גם בלא מיצרים חיצונים דהרי לשו"ע בין כך יהיה מכור בשמיצר לו מיצרים חיצונים ולכן לא צוין הרשב"א כמקור הדין. ובהמשך הסימן כתב השו"ע שגם באם כתב הוא וכל מה שבתוכו לא מכר גג, בור, ודות, ומחילות. ולפי שהשו"ע ס"ל שבאם מיצר לו מיצרים חיצונים גם בלא שהוסיף הוא וכל מה שבתוכו הכל מכור א"כ צ"ל דמה שכתב בסעיף זה מדובר בשלא מיצר לו מיצרים חיצונים דאם מיצר לו כבר מכור מסיבה זאת ואין צורך להוסיף כלום. וע"ז כותב רמ"א שבאם כותב לו הוא וכל מה שבתוכו י"א שהוה כאומר "לא שיירית" וכו' וצ"ע בכוונתו דאם כוונתו לומר שיועילו שניהם לא מצינו דעה כזו ודבריהם יסתרו הברייתא המפורשת [דף ס"ב:] שבין כך ובין כך לא מכר בור ודות ויציע ואיך נאמר שיהיה מכור אלא וודאי כוונתו לסוברים לעיל שאינו מכור שי"א שגם ב"ולא שיירית" אינו מועיל כשם שאינו מועיל בהוא וכל מה שבתוכו וכן כתב בבאור הגר"א שיש להפוך דברי הרמ"א ולכתוב: שיש אומרים בשכתב "ולא שיירית" הוה ככתב הוא וכל מה שבתוכו וכוונתו לדעה א' המובאת ברמ"א דאינו מועיל וכתב עיין לעיל סעיף ב' ששם מובא שיש חולקים ש"ולא שיירית" יותר טוב ומועיל. [וגם זו ראייה לדברינו שלעיל דיבר רמ"א כשלא מיצר לו מיצרים חיצונים כשם שדיבר בסעיף י"א] [ויש להוסיף שבספרים ישנים אין הציון ר"ן ונ"י כתובים על דברי הרמ"א אלא על דברי השו"ע, שכן לפי זה אין אלו דברי הר"ן ונ"י אלא שיטות החולקים דס"ל שאינו מועיל]. כך היה נראה בפשיטות.

אבל יש להקשות, שהרי יסוד דברי הרמ"א הם בד"מ, ובד"מ הארוך סעיף י"ז שמגיה

על דברי הבי"ה והטור במובאים בסעיף י"א בשו"ע, כותב הד"מ, שכתב הר"ן, שכשמיצר לו מיצרים חיצונים וכתב הוא וכל מה שבתוכו הוה ככתב "ולא שיירית" והכל כלול וטור פליג עליה, וא"כ דבריו ברמ"א עולים על דבריו בד"מ שם, וכוונתו שכן מכור. וכן הקשה עליו ב"אולם המשפט".

אולם בסמ"ע ס"ל להגיה הרמ"א בסעיף ב' ויסוד דבריו הם, שגם השו"ע ס"ל בבור ודות שעל אף שמיצר לו מיצרים חיצונים אינם מכורים בכלל משום שאינם בכלל מיצרים חיצונים אלא בעומק הקרקע ודברי הרמ"א הם הקדמה להג"ה השנייה שבכתב לו "ולא שיירית" מדובר שגם מיצר לו מיצרים חיצונים ורק ככה"ל פליגי ב' הדעות. דעת הרא"ש, שאינו מועיל גם כשפירט שניהם. ודעת הר"ן, שמועיל דווקא בשפירט שניהם ולא כמו שכתבתי לעיל. [וקצת קשה למה לא הובאו דברי הרשב"א דס"ל בהדיא כן] וא"כ דברי השו"ע בסעיף י"א מדובר גם בשפירט לו מיצרים חיצונים ואפ"ה אינו מועיל גם בשכתב הוא וכל מה שבתוכו וע"ז מגיה הרמ"א שי"א דס"ל שכשכתב הוא וכל מה שבתוכו ומיצר לו מיצרים חיצונים מועיל כשם שמועיל "ולא שיירית" ומה שכתוב בברייתא שאינו מועיל נאמר שמדובר בשלא מיצר לו מיצרים חיצונים [ומה שלא פירטה הברייתא 'חדר' י"ל כמו דברי "אולם המשפט דלעיל]. ויתיישבו הדברים היטב עם מה שכתבתי לעיל שהד"מ דייק דבריו מראש דברי הר"ן שבאם יציע הוא מן הצד וודאי שבמיצר לו מיצרים חיצונים וכתב הוא וכל מה שבתוכו, גם יציע, גם בור ודות הכל כלול וא"כ גם כאן כותב שהכל כלול לדעת ר"ן ונ"י. אבל לא יתיישבו דבריו עם מה שכתב בד"מ שאין גג ועליות מכורים וכאן כותב על דברי השו"ע שדיבר גם על גג.

ושמא כוונת הרמ"א בהא דשלח לעיל

בסעיף ב' שהדעות דפליגי כאן חולקים רק על המפורט לעיל בסעיף ב' שהוא בור ודות כמפורט בסוף הסעיף שם. ולא על המובא באמצע הסעיף גם גג. וצ"ע. ויתיישבו דברי הסמ"ע שהוכרח בסעיף ב' להגיה מקום הרמ"א ולתקן דבריו, וש"ך תמה מניין לו ומה הכריחו, אבל לפי המבואר כאן, הרמ"א בסעיף י"א הכריחו שדברי הגר"א שם דחוקים ובזה יישב דברי הרמ"א. וזה הכריחו.

ועיין סמ"ע ס"ק ו' וס"ק מ"ז כאן, ששם כתב שכשכתב מיצרים חיצונים ופירט הוא וכל מה שבתוכו כו"ע יודו שהכל יהיה מכור וכל המחלוקת היא רק ב"ולא שיירית" ופירט מיצרים חיצונים. וניתן להבין דבריו בשני אופנים:

א. שכוונתו בסתם מיצר לו מיצרים חיצונים המובא כאן ופירט לו הוא וכל מה שבתוכו שאז הכל מכור משום שמשמעות דבריו הם שכל מה שבתוך המיצרים מכור. וא"כ דבריו יתיישבו

עם דברי הר"ן המובאים בד"מ, אבל לא עם דברי הר"ן במסקנתו שאינם כוללים בור ודות ויציע. וחולק על דברי הרמ"א בסעיף י"א שהחולקים ב"ולא שיירית" וס"ל דאינו מועיל גם במיצר לו וכו', יחלקו גם בהוא וכל מה שבתוכו, וס"ל לסמ"ע דלא פליגי בזה.

ב. שמוסיף על דברי הרמ"א וס"ל דתרי גווני הוא וכל מה שבתוכו כשמיצר לו מיצרים חיצונים יש : 1. באם פירט לו הוא וכל מה שבתוכו ושוב פירט לו מיצרים חיצונים שבזה דיבר הרמ"א וס"ל דהוה מח' ר"ן ורא"ש. 2. דאם פירט מיצרים וע"ז כתב הוא וכל מה שבתוכו שאז לכו"ע מכור.

ובדברי הסמ"ע כאן משמע דס"ל כדרך הראשון, אבל בסימן רט"ו משמע דס"ל כדרך השני.

בדין המוכר בית החיצון ומשייר בית הפנימי אם יש לו דרך

אלא שיש להקשות על דין זה מהא דכתב הב"ב בשם ר' יהודה בן הרא"ש - הביאו הרמ"א ברי"ד ס"ד - וז"ל: ראובן שמכר בית לשמעון וכתב לו מתהום ארעא ועד רום רקיעא, והיה לו בית סמוך לזה, ונכנס בית הכסא מבית הנשאר לראובן לבית שמכר, אין הלוקח יכול לסתום החפירה שתחת ביתו דלא מכר לו שיפסיד ביתו, וכל כיוצא בזה. עכ"ל רמ"א. א"כ דמכח סברת "לא מכר לו שיפסיד ביתו" אמרינן ששייר לעצמו זכות להשתמש בחפירה, אמאי לא נימא ששייר לעצמו זכות בדרך, דודאי דרך הוא צורך יותר גדול.

ודחוק מאוד לומר שבחפירה היינו טעמא שלא יסתום, כי יזיקו בתוך הבית, דבית בלא בית הכסא לאו בית הוא, משא"כ דרך שהיא מניעה חיצונית והבית עדיין על תילו, ועל כן לא שייר המוכר לעצמו דרך, משום דמכח סברת "שיפסיד ביתו" אין חילוק בין סיבה חיצונית לסיבה פנימית וכיוון "שלא מכר לו שיפסיד ביתו" אמאי לא שייר דרך.

והנה, קודם שנדון בקושיא הזאת, יש להקשות על הגמ' גופא שם במשנה ס"ד. "מכרן לאחר [את הבור והדות שבביתו] - רע"א אין צריך ליקח לו דרך. והכ"א צריך ליקח לו דרך. והנה לדברי חכמים כשקונה הבור והדות אין לו דרך, וא"כ מדוע קנאם? וכי אדם רוצה לפזר מעותיו? ושאלה זו שייכת גם בנידון דידן, שאם נאמר דהמוכר

א.

הנה לכאורה דין זה פשוט בגמ' ובשו"ע, לגבי בור ודות:

תנן בב"ב ס"ד. - לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא. והכ"א אינו צריך ליקח לו דרך.

וכתב רשב"ם ס"ד: - דהלכה כר"ע. וכן פסק הרמב"ם בפרק כ"ה ממכירה ה"ג, הביאם ב"י, וכן נפסק בשו"ע סי' רי"ד סעיף ב', דצריך המוכר ליקח לו דרך לילך לבורו.

ומוכח שם בגמ' דה"ה לבית הפנימי והחיצון שאם יתן שניהם במכר או במתנה אין לפנימי דרך, וזה לכו"ע אפי' לרבנן כי אין מייפיים כוחו של אחד על חשבון השני ומי שקיבל את הפנימי יקח לו דרך או יפרח באויר, דאיתמר [התם ס"ה]. שני בתים זה לפנים מזה, שניהם במכר, שניהם במתנה - אין להם דרך זה על זה. וכמעט בלשון הזה פסק בשו"ע סי' רי"ד ס"ט.

חזינן, דלא אמרינן שבית שבו חשבו ודאי שיש לו דרך שאם לא כן יפסיד את כל דירתו שאינו יכול לפרוח באויר, אלא דין בית שוה לבור ודות ויפרח באויר, ושם מכר בית החיצון ושייר הפנימי אין לו דרך על החיצון כי בעין יפה מכר וכו"ע וכן פסק בשו"ע ס"י.

בית החיצון לא שייר לעצמו דרך ולא יוכל להשתמש בביתו, מדוע שייר הבית הפנימי? ונביא בזה דעות הראשונים והאחרונים בדין דרך:

דעת הרמ"ה [פרק המוכר את הבית אות ב' ד"ה ברם ואות ג' ד"ה וצריך] - הקשה את הקושיא במשנה על דעת חכמים בשביל מה הלוקח קנה את הבור והדות, ותי' דקנה כדי שיהיה לו דינא דבר מצרא, ואפי' במקרה שהוא כבר בר מצרא וכו', ובמוכר בית ושייר בור ודות כתב שאפשר ששיירן בשביל למכרן אח"כ בדמים יתרים. ובזה מיושבת הקושיא אמאי קנה בור ודות.

אך עדיין קשה על סברת "שיפסיד ביתו", דאדרבה מהקונה בור ודות מוכח, דמכח סברת בעין יפה נותן אמרינן דאדם "מפסיד את בורו" בשביל דינא דבר מצרא או חישוב כלכלי כל שהוא שימכור לו אח"כ בדמים יתרים, ולכאורה מדוע בחפירה שעוברת בבית שמכר לא תולים ואומרים שויתר על זכותו בזה ולא התכוון אלא לדינא דבר מצרא או שאר כוונות, וזה צריך עיון.

דעת הרש"ש [ב"ב ס"ד.] - דמה שאמר ר"ע צריך ליקח לו דרך היינו דוקא דרך ד"א אבל שביל ברוחב "שקיל כרעא ומנח כרעא" יש לו בכל גוונא ומה שכתוב בגמ' "פריחת אויר" היינו ע"ד העברה כמו "עומדין צפופין" [כוונתו לומר, כמו דבעומדין צפופין אין הכוונה שמחמת הדוחק הם צפים באויר ממש ואין רגליהם נוגעות בקרקע, אלא כעין צפופין, ה"נ "פריחת אויר" היינו כעין פריחה שהוא שביל צר].

והנה לדבריו מיושבים קושיותינו היטב, אלא שלא מצאנו לדבריו סיוע באחרונים וגם בשו"ע אינו, ואם איתא דסוברים כדבריו היה להם לפרש ולא לסתום וא"כ אכתי קשה לדין.

והנה דברי הט"ז שכתב על הרמ"א הנזכר, וז"ל: משמע דדוקא היכא שהפסיד ביתו בכללו וא"א בעניין אחר, אבל באם יש לו במקום אחר לעשות ב"כ אף שיהיה לו הוצאה יתירה לא אכפת לן, מידי דהוי אדרך שצריך המוכר לקנות לו דרך לבור ודות כמ"ש כנלע"ד. עכ"ל.

נראה מהט"ז שעמד על הדמיון בדינים אלו ואף הביא ראיה שכמו שבדרך צריך המוכר לקנות ולהוציא דמים על דרך ה"ה שצריך להוציא דמים על בית הכסא אם אפשר לעשותו במקום אחר, אלא שלא פירש אמאי דרך אינה מושיירת.

ב.

ויש לעיין, האם כשאמרנו שאין דרך, הפירוש אפי' היכא שאין דרך כלל ממקום אחר או דוקא בשיש דרך ממקום אחר אלא שצריך לקנותה או להוציא הוצאות וכדו'

ופשוט, שאם יש להקונה בור ודות, דרך אחר לילך לבורו, אין לו דרך בביתו של מוכר - כ"כ הרמ"א ברי"ד ס"ב בשם ריב"ש - אע"ג דבעין יפה מכר. והא דיש לו דרך - לר"ע - היינו שאין לו דרך אחר חוץ מזו, דלזה אמרינן עין יפה.

אלא שיייתכן שהא דאין לו דרך למוכר בית ושייר בור ודות, היינו כשיכול לקנות הדרך ממקום אחר אבל אם גם ממקום אחר לא יוכל לקנות דרך אף בדמים יתרים, יש לו דרך. ואם נאמר כן לא תיקשי לן מסברת "לא מכר שיפסיד ביתו" מידי, דאכן מה שאין לו דרך היינו רק במקרה שיוכל לקנות ממקום אחר.

ומצאנו פלוגתא מפורשת בדין זה בס"י קע"ג ס"ג, וז"ל המחבר: האחין שחלקו הרי הם כלקוחות ואין להם זה על זה דרך, סולמות, חלונות, ואמת המים. וה"ה לשניים שקנו

שדה כאחד וחלקו לא נשאר לאחד מהם זכות בחלק חברו. עכ"ל המחבר. והמחבר לא פירש אם מיירי אפי' שאין דרך אחר כלל, וכן גבי חלונות לסתום לגמרי החלון אפי' שאין לו חלון אחר, ולסלק אמת המים קבועה וסולם קבוע או שמיירי דוקא שאפשר בענין אחר כל דבר לפי עניינו.

ובב"י הביא דעות החולקים בזה: דלרש"י והרשב"א ורמב"ן והראב"ד - א"א לסתום החלון וכן אם היה לו דרך כבושה מיוחדת א"א למונעו וכדו'. אבל לדעת התוס' בשם ר"ח [או בשם ר"ת. ב"ב ז. ד"ה א"ל], והנתי' בשם הרמב"ן, ורבינו ירוחם, והרא"ש, והרמב"ם [ולהבדק הבית הרמב"ם ס"ל כרש"י] - שאפשר לסתום החלון לגמרי אף שאין לו מצד אחר.

וכתב הסמ"ע, דהמחבר מדלא פירש, והטור, ס"ל - שיכולים לסתום לגמרי במקרה שהחלוקה הייתה באופן שלא היה עילוי דמים. ובאופן שהיה עילוי דמים אז א"א לסתום אם אין לו כלל אור מצד אחר. והסכימו עם דבריו הש"ך, ונתי"מ חידושים. והט"ז כתב, דדעת המחבר שא"א לסתום לגמרי ומיירי במקרה שעלו להדדי וכן הגמ' דהאחין שחלקו מיירי בדעלו להדדי וא"א לסתום לגמרי. ואם לא עלו להדדי לא פירש הט"ז מה דעתו בזה.

מדברי כולם אנו למדים, דבעלו להדדי אף להפוסקים כהרא"ש והרמב"ם והתוס', א"א לסתום החלון לגמרי ולסלק אמת המים ולמונע דרך וסולם כשא"א בענין אחר.

ונראה לומר, דבמוכר החצר לאחד ושייר הבית לפניו דאם בא הלוקח לסתום חלונותיו לגמרי או לעכב עליו שלא ליתן לו דרך כלל שאינו יכול, משום דלא מסתבר לדמויי לדין האחין שחלקו בלא עילוי שאינם משיירים לעצמם אפי' דרך, משום דהתם מיירי דוקא בחלקו מדעתם או שהתמצו שלא יהא להם

דרך, שהרי בחלוקה ע"פ ב"ד לא היה כח לכופם לחלוק כשאין דרך לכל אחד, דזה דבר שאין בו דין חלוקה, כמ"ש המחבר בקע"א ס"ה.

וכמו שכתב הרמ"ה שהביאו הטור סימן קע"א ס"ד שהוא מקור דברי המחבר בס"ה, שמיירי דוקא בחלקו מדעתם, שאילו ב"ד אין כופין על חלוקה זו משום דלא הוה חלוקה כהוגן כשאין לאחד מהם דרך, ודוקא גבי אחין שחלקו אמרינן דלא שיירו דרך כמו דאמרינן בס"י רט"ו ס"ז, דיש חילוק בין אחין שחלקו שדה למוכר שדה בעלמא, שבעלמא החרוב המורכב וסדן השיקמה אינם מכורים, ובאחין שחלקו הרי הם מכורים.

וכתב הסמ"ע ס"ק מ"א דזה, כיוון דבאו לחלוק, ולוקח זה שדה זו, וזה השני, נסתלקו זה מזה לגמרי בכל שהוא קבוע ועומד בו. וע"כ, יש לנו לומר שבאחין שחלקו ולא עלו להדדי שלא נתכוונו לשייר אפי' דבר ההכרחי [לדעת התוס' והרא"ש] כיוון דלהסתלק נתכוונו, אמנם בעלו להדדי ודאי לכו"ע אסיקו אדעתיהו על כל הדברים ההכרחיים אף שלהסתלק נתכוונו. אבל במוכר בית ושייר בור ודות מסתבר לומר דלכו"ע אם א"א לעשות דרך ממקום אחר, שיש לו דרך, שזה צורך הכרחי.

אלא שמדברי הרמ"ה שדחק ליישב הטעם שקנה הלוקח בור ודות לרבנן שהוא משום דינא דבר מצרא לא נראה כן, אלא שאפשר ליישבו כמו שכתב בשו"ת תירוש ויצהר [סי' ס"ו ד"ה ע"כ] אביא לקמן, וזה טעמא דמסתבר שדרך הוא צורך הכרחי ויש לו דרך אם א"א כלל בעניין אחר וע"כ יש לדמותו לדין אחין שחלקו ועלו להדדי ובזה נמצא מנוח לדברינו, אמנם מאין לנו להוכיח דמוכר הוה כאילו עלו להדדי, ויתכן דדינו כלא עלו להדדי. [ובפרט אם נאמר שכל מה שאין לו דרך היינו

שצריך ליקחה בדמים ואין המוכר יכול לעכב מלמכור
דאז אינו צורך הכרחי וכדלקמן.]

ולפי"ז, המוכר ששייר בור ודות או בית
הפנימי לא שייר דרך אפי' אם א"א לעשות
במקום אחר לדעת הרא"ש, ורבינו ירוחם,
והרמב"ם [כן דעתו לדעת הב"ח, הב"י, והפרישה.
ובבדק הבית כתב, דדעתו כרש"י]. ודעת הסמ"ע,
והש"ך, והנתיה"מ חידושים, שכן נפסק
בשו"ע. ואפשר שגם להט"ז הדין כן.

ונותרנו עם קושייתנו אמאי לא אמרינן
"שלא מכר שיפסיד ביתו" ושייר דרך.

ג.

**יש לעיין האם כשאמרינן דאין לבור ודות
דרך, האם המוכר יכול לכפות את הלוקח
שימכור לו הדרך במחיר סביר שמשתקף
מדמי הבית שמכר או שיכול הלוקח לומר לו:
או תיקח במאה מנה או תפרח באויר.**

דעת שו"ת תירוש ויצהר [סימן כ"ו (פ"ד-ג) ד"ה
ע"כ] - דחייב למכור לו דרך במחיר סביר וזה
מה ששנינו במשנה "וצריך ליקח לו דרך"
ולא כתיב אין לו דרך, והעין יפה דר"ע היינו
שהמוכר ישלם ללוקח על טענת הדריסה,
אבל לא מכר בעין יפה כל כך שיפסיד לגמרי
את ביתו.

ודייק בדברי הרמ"ה דגם כן ס"ל הכי. [ומה
שנחת לתרץ דלחכמים קנה בור ודות משום דינא דבר
מצרא, היינו משום דעין רעה דרבנן, עין המוכר יפה
לעצמו יותר ממה שעין המוכר יפה ללוקח לדברי ר"ע,
וע"כ לא מוכר דרך בכלל הבור והדות כלל, משא"כ לר"ע
כשמוכר הבית ומשייר הבור והדות דלא מייפה את כח
הלוקח כל כך שלא יתן לו דרך].

ודייק נמי דכן דעת הסמ"ע דכתב בס"י ר"ד
ס"ק י"א "ואפשר להתקיים שיורו דבור ודות
ע"י קניית הדרך מהלוקח". משמע דבעינן
שיוכל שיורו שיתקיים וע"כ הלוקח חייב

למכור דרך.

ולדבריו מצאנו מנוח בסוגייתנו, דאפשר
להתקיים השו"ע קניית דרך וחייב
הלוקח למכור ודמי ממש לחפירה שתחת
הבתים שאם יכול לעשות בענין אחר שאין
לו זכות בחפירה וכן דרך אפשר לו לקנות
דרך ובזה יתקיים שיורו, ואין הכי נמי "שלא
מכר שיפסיד ביתו" דסברא מעליא היא.
וכתב בבעל תירוש ויצהר בסוף דבריו, דזה
להלכה ולא למעשה דאכתי צ"ע.

ואין להקשות דעדיין לא שוו אהדדי
דין החפירה ודין הדרך, כי בחפירה יכול
להשתמש בחינם ודרך צריך ליקח בתשלום,
דזה פשוט שכשמכר הבית לא היה ללוקח
הפסד במה שהמוכר משתמש בחפירה. ואף
שמכר בעין יפה, לא נתכוון שיצטרך לקנות
ממנו החפירה שאין לו הפסד בשימוש [אף
שאח"כ רוצה לבנות שם ולסותמה, בתר שעת ודעת
המקח אזלינן כנ"ל], משא"כ בדרך שיש להלוקח
טענת דריסה והפסד במה שיש להמוכר דרך
עליו, וע"כ אמרינן דכשמכר בעין יפה נתכוון
שיקנה ממנו וישלם לו על הפסד הדריסה
[כנ"ל].

ודעת שו"ת תועפות ראם [סי' י"ט הובא במשפט
שלום על סי' ר"ד] - דמה דאמרינן צריך ליקח לו
דרך, היינו אם הלוקח מתרצה למכור לו אבל
אינו יכול לכופו למכור דלא מצאנו בשום
מקום דכופין למכור. ומה שכתב הסמ"ע
בס"ק י"א גם כן כוונתו אם הלוקח מתרצה
למכור לו ולא שיכופנו.

וכדעתו גם דעת הדברי חיים סי' ל"ז,
דנסתפק אם הלוקח יכול להשתמש בבור
ודות כיוון שאין כופין אותו למכור דרך
והוה ליה זה נהנה וזה לא חסר, והעלה
דאם ישתמש איכא פסידא למוכר שלא יוכל
למוכרו ללוקח והוה ליה זה נהנה וזה חסר.

ולדבריהם שאין המוכר חייב למכור הדרך
הדרא קושיין לדוכתה.

ד.

אלא שמצאתי פרישה בסי' רי"ד סי"א שכתב
על מה דכתב הטור "מכר הבית והתנה ע"מ
שדיוטא העליונה שלי, ולא היה צריך לזה
התנאי". וז"ל הפרישה: וא"ת, אכתי היה צריך
לזה התנאי כדי לשייר לו דרך וכדאמרינן
בסמוך סעיף י"ד גבי בור ודות דאם לא אמר
ייתור לשון אין לו דרך להבור ודות. וי"ל
דדוקא גבי בור ודות שהוא תשמיש מיוחד
ואינו דומה לשימוש הבית העשוי לדירה,
הוא דאמרינן דלא שייר לעצמו דרך להן
בתוך הבית שמכר לאחר, אבל עליה ודיוטא
שהם תשמיש הבית ודרך הבית מתחילה
משועבד להם, פשיטא דיש לו דרך אף בלא
תנאו.

ודבריו מרפסן איגרי, דמאין לו לחלק ולומר
שבית שעשוי לדירה עדיף גבי דרך, מבור
ודות שהם תשמישים מיוחדים, ובפרט
שמהגמ' נראה דאין חילוק.

ונראה דרומז בדבריו לסברת ר' יהודה בן
הרא"ש שהובא ברמ"א "דלא מכר שיפסיד
ביתו", וס"ל להפרישה דזה דוקא בבית משום
שעשוי לדירה, אבל לא בשאר תשמישין
שבהם אפשר לומר שכוונתו למוכרן בדמים
יתרים לאחר זמן או דינא דבר מצרא וכיו"ב.

וזה אינו מתיישב כל כך עם דברי התירוש
ויצאה בדעת הסמ"ע, אך נראה מדברי
הפרישה שדבר העשוי לדירה עדיף כל כך
דיש לו דרך אפי' בלא תשלום ולא אמרינן
בזה עין יפה. וכמו דמצאנו בסי' קנ"ד
בסופו פלוגתא אי המוכר בעין יפה ויתר על
היזק ראה או לא, ומסתבר ליה להפרישה
דהמוכר בעין יפה לא ויתר על דרך לדירתו
שזה הכרחי לצורך הדירה ואף אם נימא התם
שמוחל על היזק ראה הכא שאני שמפסיד

את כל דירתו.

אלא דיש להקשות על הפרישה, מגמ'
דהאחין שחלקו ב"ב ס"ה. דאין להם חלונות,
וסולמות, ודרך, ואמת המים. והתם מיירי
בבית ואפי' אין להם חלונות [והיינו לגמרי, כדעת
הפרישה והסמ"ע בסי' קע"ג ס"ג כשלא עלו להדדי],
ומוכח דבית אפי' שהוא עשוי לדירה לא
עדיף מבור ודות כשלא עלו להדדי.

ונראה מוכח לדעתו לדמות דין המוכר בית
החיצון ושייר הפנימי, לאחין שחלקו ועלו
להדדי, שאם אין דרך בענין אחר, יש להם
דרך, ועל כן בבית העשוי לדירה שייר לעצמו
הדרך כשא"א בענין אחר, ובבור ודות שאינו
עשוי לדירה אינו חושש לשייר לעצמו הדרך
אפי' כשא"א בענין אחר. ואם חייב הלוקח
למכור לו הדין כדלעיל דעת התירוש ויצאה
והתועפות ראם.

ומה שאתמר התם בגמ' ס"ה. שתי בתים זה
לפנים מזה אין להם דרך זה על זה, היינו
דוקא כשקנו שניים ביחד דאז דומים לאחים
שלא עלו להדדי שאין זוכה אחד בדרך
שאצל חברו כלל.

ולפי דברים אלו, השו"ע בסי' רי"ד סי"א שכתב
דאין להם דרך זה על זה, היינו אפי' א"א
לעשות דרך בענין אחר. אמנם מה שכתב
דכשמכר החיצון ושייר הפנימי דאין לו דרך,
היינו דוקא אם אפשר לעשות בענין אחר,
דאל"כ יקשה על דברי הפרישה הנ"ל דכתב,
דבשייר עליה יש לו דרך למוכר.

ואף שיש להקשות דא"כ דברי המחבר אינם
שווים בפירושם, דלגבי דרך דבור ודות בס"ב
מה שכתב אין להם דרך היינו אפי' באין דרך
בענין אחר. ומה שכתב בס"י לגבי מכר
החיצון ושייר הפנימי, היינו דוקא כשיש דרך
בענין אחר והיה לו לפרש ולא לסתום.

נראה לי לתרץ אף שיראתי לפרש את דברי

[ואפשר שגם הט"ז אינו חולק] - שאין לו דרך, חלונות, סולמות, ואמת המים, אפי' לגמרי ואפי' שאינו יכול בעניין אחר.

וכן הדין במכר בית הפנימי לזה ובית החיצון לזה דדמי לחלוקת אחין כשלא עלו להדדי.

דין המוכר בית החיצון ומשייר בית הפנימי - יש לעיין אם דומה לחלוקת אחין דעלו להדדי או לשלא עלו להדדי. וכתבתי דכדי ליישב את דברי הפרישה ברי"ד וכן מהסברות שכתבתי, נראה לדמות לדין אחין שעלו להדדי שהא דאין לו דרך היינו דוקא שאפשר בעניין אחר.

דין המוכר בית ומשייר בור ודוה - נראה מדברי הפרישה דבזה אפי' אם א"א לעשות דרך בעניין אחר, אין לו דרך משום שהוא תשמיש מיוחד ואינו עשוי לדירה. ולפי דברינו יוצא דגם באחין שחלקו ועלו להדדי, אם חלקו וזה נטל בית וזה בור ודוה אין להם דרך כלל, אמנם אפשר לדחות דעלו להדדי עדיף טפי ממוכר ומשייר לעצמו.

דין המוכר בית והחפירה עוברת תחת הבית - שאין הלוקח יכול לסתום החפירה אם א"א להמוכר בעניין אחר משום שלא מכר שיפסיד ביתו, אבל אם אפשר בעניין אחר ואפי' בהוצאה יתירה יכול לסתום.

ואימת דאמרינן אין לו דרך והמוכר רוצה לקנות מהלוקח - בזה נחלקו שו"ת תירוש ויצהר, ושו"ת תועפות ראם והדברי חיים אם כופין את הלוקח למכור, דלהתירוש ויצהר, כופין למכור במחיר סביר לפי הערך שלקח ממנו תחילה את הבית. ולהתועפות ראם והד"ח, א"א לכוף את הלוקח למכור.

המחבר ולאוקמם בתרי גווני, מכל מקום כדי להעמיד את דברי הפרישה הנ"ל על מכונם ולברר דעתו, אפשר ליישב דגבי בור ודוה דמסתמא מובלעין בבית הלוקח וא"א לעשות דרך בעניין אחר משמע ממה שכתב "אין לו דרך" דמיירי אפי' שא"א לעשות דרך בעניין אחר, אבל בס"י דמיירי גבי בית החיצון והפנימי ששייר הפנימי דאין לו דרך על החיצון, היינו מסתמא דוקא בגוונא שאפשר לעשות דרך ממקום אחר משום שסתם בתים אינם עומדים בראש הצוק עפ"י תהום ועל פי רוב אפשר לקנות דרך מצד אחר עכ"פ בהוצאה קצת, והפרישה שכתב דהדרך משויירת ממילא, מיירי בעלייה שעל גבי הבית והרי כתב דבריו לדעת הטור דפירש ע"מ שהדיוטא העליונה שלי כהרשב"ם שלדעתו מיירי בגוונא שמכר החצר עם הבית, ועל כן א"א לעשות דרך בעניין אחר לעלייה מלבד דרך חצרו של הלוקח, ובזה כתב דהדרך משויירת ממילא.

ואחר שיישבנו דברי הפרישה על מכונם, נוכל לבאר בזה את הקושיא מסברת ר"י בן הרא"ש "דלא מכר שיפסיד ביתו", אפי' לדעת שו"ת "תועפות ראם" ו"הדברי חיים", דאף שלדעתם אין הלוקח מחוייב למכור דרך, כל מה שכתב המחבר גבי מכר החיצון ושייר הפנימי דאין לו דרך, היינו דוקא בשאפשר לעשות דרך בעניין אחר, דבזה לא שייכא סברת "לא מכר שיפסיד ביתו", אבל אם א"א לעשות בעניין אחר אין הכי נמי דשייר דרך כמ"ש בפרישה בהדיא וכמ"ש בס"י קע"ג גבי אחים שחלקו ועלו להדדי, ואתי דברי הפרישה כמין חומר.

ובזה נתיישרה הקושיא לכו"ע בס"ד.

העולה מהדברים שכתבנו:

• דבאחין שחלקו בלא עילוי דמים - דעת הסמ"ע, והש"ך, והנתיב"מ חידושים

פנחס מנחם, נלקחת מאיתנו, אינך איתנו עוד, אבל שיירת לנו את הדרך,
דרך של תורה בהתמדה ועקביות של סדרים מלאים ושאיפות ויעדים
ברורים, דרך של נעימות לשמיים ולבריות.

היית דוגמא ל"נותן בעין יפה נותן" בנפש חפיצה ובחיוך של "מה יש
לעשות עסק" תמכת ועזרת לאחר שזיהית במומחיות איפה צריך
להושיט יד. היה נעים לקבל ממך סיוע, לשאול בעצתך ולהעזר בידע
שלך, בעין יפה לשמיים ולבריות, ובעין חדה ידעת מתי להעלם מהשטח
בדממה.

שיירת לנו את הדרך רצופה בעזרה לכלל בשיטבל, ולכל אברך בפרט,
דרך עקבית של השקעה בתורה מלאה בנעימות וחיות.

כזה ראה וקדש.

בעניין שומר משעת משיכה

מעשה א'

מעשה ברבי דוד, ששכר מחשב לכמה ימים מחנות מחשבים לעבודה מסוימת, כיון שהתקשה רבי דוד לסיים את העבודה לבדו, ביקש מידידו כעבור יומיים שיקח את המחשב לביתו ויסיים את העבודה, וכשיגמור יחזיר את המחשב לחנות המחשבים, וכך עשה ידידו, אכן כאשר השיב את המחשב לחנות, התקשרו לרבי דוד ואמרו לו, יש פה חלק במחשב שנשבר בהיות המחשב ברשותך, ואכן רבי דוד בטוח שאצלו זה לא קרה, אבל מסתפק שמא קרה הדבר ברשות ידידו, האם אפשר לחייבו.

מעשה ב'

מעשה באשה ששאלה מיקסר משכנתה לכמה שעות, השתמשה האשה במיקסר והתכוונה להחזירה בערב, בנתיים יצאה מביתה בשעות אחרי הצהריים ובערב החזירה את המיקסר, אמרה לה שכנתה, דעי לך שהמערבל של המיקסר שבור וזה בוודאי קרה אצלך, השיבה השכנה בוודאי שזה לא קרה אצלי, רק אולי כשיצאתי מביתי משהוא מהילדים שיחק במיקסר ושבר אותו, האם חייבת לשלם.

מעשה ג'

מעשה ברבי יעקב ששאל מקדחה מידידו, השתמש בו כחצי שעה, וכתום המלאכה החזירה לבעליה, למחרת התקשר אליו בעל המקדחה ואמר לו, ידידי היקר חלק מהמקדחה נשארה תחת ידיך, ענה לו רבי יעקב איני זוכר אם החזרתי לך את החלק הזה, בכל אופן כרגע החלק לא נמצא בביתי האם חייב לשלם.

ענף א'

חקירה בגדר חיוב השומרים

[א] הנה יש לחקור בגדר חיוב השומרים, אי בעצם החפץ של הבעלים לכל דבר, רק שהשומר מתחייב עצמו בחיוב חיצוני שאם ינזק יהיה חייב לשלם, או דילמא שבעצם אנו רואים שהחפץ נכנס לרשות השומר ונחשב כמקצת בעלים על החפץ, ואם החפץ

נאבד הרי הוא חייב, כיון שנחשב כאילו שלו נאבד, ולפנינו נראה הרבה חילוקי דינים בין שני הדרכים הללו, ויתבארו בזה כמה סוגיות תמוהות בסייעתא דשמיא.

לכאורה תלוי בשני לשונות בש"ס

[ב] והנה פשוט במושכל ראשון די ש לומר לכאורה, דבחקירה זו נחלקו שני הלשונות בכתובות [לד:] וב"ק [קיב.] אי שומר משעת משיכה מתחייב או משעת אונסין, והיינו למאן דאמר דשומר משעת משיכה מתחייב היינו שבעצם משיכת החפץ נעשה שלו לגבי חיובי השומר, ולכן כל שנאבד משלם כשעת משיכה, אבל מאן דאמר דשומר בשעת אונס מתחייב היינו שאינו אלא חיוב חיצוני לשלם אם יאבד החפץ, וכל חיובו חל דווקא משעה שנאבד, אבל קודם לכן הרי החפץ לגמרי ברשות בעלים.

וכן נחלקו בזה הראשונים לדינא

[ג] ונראה לפרש, שנחלקו רבותינו הראשונים הרמב"ם ושאר ראשונים בשני הבנות הללו, בכמה וכמה דינים כאשר יבואר בסייעתא דשמיא, ומתחילה נבוא לבאר גוף הסוגיא דב"ק וכתובות, דשם מבואר בגמרא שני חילוקים בין שני הלשונות, החילוק הראשון, דהשואל מחבירו פרה ומת השואל, ואחר כך מתה הפרה, למאן דאמר דשומר משעת משיכה נתחייב הכי נמי כבר נתחייבו נכסי האב וחייבין היורשים לשלם, אבל למאן דאמר משעת פשיעה מתחייב, הכי היורשים פטורים, שהרי כבר מת האב ואינו יכול להתחייב¹, החילוק השני, אם טבחה השואל 1. ובביאור האין מתחייב האב על המיתה שאח"כ, כבר כתבו כל האחרונים עפ"י דברי הנמוק"י גבי חץ, ויש בזה אריכות בהרבה דינים כנודע.

בשבת, שלמאן דאמר משעת משיכה מתחייב הרי חיובו משעת משיכה חייב, ואין לפטרו משום קם לי בדרכה מיניה, אבל למאן דאמר שומר בשעת פשיעה מתחייב, נפטר מדין קם ליה בדרכה מיניה.

הרמב"ם סותר דעתו בזה

[ד] והנה דעת רוב ראשונים דקיי"ל כלישנא בתרא, וממילא אין חיוב השומר אלא משעת פשיעה, אבל דעת רבותינו הרי"ף והרמב"ם, דקיי"ל כלישנא קמא דחיוב השואל משעת משיכה, ולכן פסק הרמב"ם דחייב השואל אף במתה מאליה, אלא שמכל מקום הרמב"ם פוסק דטבח בשבת פטור דקם לי בדרכה מיניה, וכבר האריכו כל האחרונים בזה בהרבה אופנים ליישב סתירת דברי הרמב"ם.

קיצור: בכתובות וב"ק נחלקו שני הל' שונות אי חיוב שומרים חל משעת משיכה או משעת אונסין, ושני נפק"מ בדבר, הא' אי שאל האב ומת ומתה ביד היורשים, דלשיטה משעת משיכה הרי הוא חייב, ב' אי טבח בשבת דלשי' טה דמשעת משיכה חייב, ודעת הרי"ף והרמב"ם כל"ק ורוב ראשונים סבירא להו כלישנא בתרא, ובדברי הרמב"ם גו' פיה מצאנו סתירה והאריכו האחרונים ליישבו.

דעת הריטב"א ורוב ראשונים שחולקים

[ה] והנה הרבה אחרונים תירצו דברי הרמב"ם על פי דברי הריטב"א, ויש להקדים הסוגיא דב"מ [צז.], דשם מבואר במשנה, דאם שכר ושאל ואינו יודע אמתי מתה פטור, ומקשה הש"ס מזה על מאן דסבירא ליה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע דחייב ובמתינתן מוכח

קיצור: דעת הריטב"א דאף למאן דאמר שומר משעת משיכה אין הכוונה שחייב ממש, אלא שמתחייב למפרע אם יאנס לבסוף, והרבה אחרונים רצו להעמיס כן אף בדברי הרמב"ם, אבל רוב ראשונים חולקים על הבנת הריטב"א, וסבירא להו דלמאן דאמר שומר משעת משיכה מתחייב הוי חיוב ממש, [יעוד נשנה ונכתוב פרק זה להלן בלי נדר בעז"ה].

הרמב"ם ורוב ראשונים נחלקו בחקירה זו

[ז] ולפי דרכינו למדנו, שנחלק הרמב"ם נגד רוב ראשונים, וסבירא ליה דחיוב השומר משעת משיכה, ונראה לבאר שזה תלוי בחקירה שפחתנו בתחילת הדברים, דהרמב"ם סבירא ליה דחיוב השומר היינו כתוצאה ממה שהחפץ נכנס לרשותו ונעשה מקצת שלו, רק שיש תנאי בדבר שכל שהחפץ בעין אין עליו חיוב, ולפי זה מובן ששומר מתחייב משעת משיכה, אבל רוב ראשונים ס"ל דחיוב השומר אינו אלא אם יארע לחפץ ממילא מתחייב בשעת פשיעה, וכן נחלקו בזה לדינא המחבר והרמ"א והש"ך בכמה דוכתי⁴.

ועיי' בשב שמעתתא [ב] שם כתב על פי יסודו הידוע, דגדר חיוב בא"י אם פרעתיך היינו משום שחזקת חיוב מסייעו ובה"ג אמרינן ברי ושמא ברי עדיף, אבל כשיש חזקת הגוף לא אמרינן ברי ושמא כמבואר בסוגיא דמומין כתובות [עה:], והכא נמי יש חזקת הגוף שמסייע שהשתא הא דאיתרע, ועוד תירצו בכמה אופנים, וכבר כתבנו זה במאמר נפרד בארוכה בעז"ה.

4. ובמאמר מיוחד בארנו לקשר בזה שיטת הרמב"ם גבי שומר אבידה, שגם כן יש להסתפק בו בגדר חיובו אי הוה חיוב שומרים אי חיוב של התורה, וכמה דינים של הרמב"ם [בסימנים רס וסב רסז] מבוארים לפי שיטתו, ובזה יש לקשר גם מחלוקת הראשונים בסוגיא דבקרא [ב"מ מב:]

דפטור, והקשו רבותינו הרמב"ן הרשב"א הר"ן ונמוקי" [שם] על הרמב"ם מגמרא זו, דכיון דהרמב"ם פסק כלישנא קמא דשומר משעת משיכה חייב, אם כן קשיא ממתניתין אף למאן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור, דהלא קיי"ל [ב"ק קיח]. דאם הנתבע אומר איני יודע אם פרעתיך חייב, ומכח קושיא עצומה זו דחו רוב ראשונים את שיטת הרמב"ם, אמנם הריטב"א [שם] תירץ, דאף למאן דאמר שומר משעת משיכה מתחייב, לאו למימר שיש עליו חיוב גמור, אלא שאם לבסוף יפגע הרי החיוב חל עליו למפרע, וממילא לעולם כל שאינו יודע שמתה בשעת שאילה פטור.

[ו] ולפי דברי הריטב"א יש ליישב דברי הרמב"ם גם כן, דבאמת אין החיוב למפרע, אלא אם נאנס לבסוף שמתחייב למפרע, אבל כל שטבח בשבת דאז דינו בקם לי בדרכה מיניה ואינו מחייב שוב אין החיוב חל למפרע, ועיין באחרונים רבים שתירצו כן, אבל באמת כל זה דחוק, דדעת הריטב"א יחיד בחידוש זה, ולעומתו דעת הרמב"ן ורוב ראשונים בסוגיא שם ועוד הרבה מקומות, וכן הרשב"א בכמה סוגיות ובתשובותיו [עיי' באחרונים שליטו בה] דלמאן דאמר שומר משעת משיכה מתחייב הרי חיובו ממש משעה ראשונה, ולכן אי אפשר לתרץ על פי שיטת הרטב"א³.

2. והקצות החושן [סי' שמ] החזיק בפסק הריטב"א במעוז, וכן כתב גבי שעת חיוב תשלומין [סי' רצא] אבל סותר דבריו גבי שאל ושכר אחת [סי' שד"ם] ועיין עוד בדבריו [סי' רצד], וכל דבריו הם שלא כפשוטות הבנת הראשונים בשיטת הרמב"ם.
3. ובעיקר קושיית הראשונים על הרמב"ם מסוגיא דב"מ [צז:], כבר תירצו האחרונים בכמה גוונא, עי' בקצוה"ח [שד"ם] דסובר דכל שיש דררא דממונא לא אמרינן דא"י אם פרעתיך חייב ועיי' מזה בנה"מ [סי' מב] והדברים עתיקים וארוכים,

הרמב"ם פסק כלישנא קמא על פי הסוגיא דהקנאת הכפל לשומר

[ח] והטעם שפסק הרמב"ם כלישנא קמא, אף שדעתו תמיד לפסוק כלישנא בתרא כנודע, כתבו רבותינו האחרונים דאפשר שהיה לרמב"ם גירסא הפוכה בגמרא ממה שמבואר לפנינו, ובאמת יש להוסיף בזה, דהנה בב"מ [לד.] שקיל וטרי הש"ס איך קונה השומר הכפל, וקאמר תרי לישנא, ומסיק הש"ס דיש נפקי מינה בין הני שני לשונות אם הפרה עומדת באגם, ודעת רוב ראשונים דהיינו דלישנא קמא משעת משיכה מקנה לו הכפל, וללישנא בתרא סמוך לגניבתה מקנה לו, ולכן סבירא להו ללישנא בתרא דדווקא בעומדת בחצירו קונה הכפל, כך פירשו רוב רבותינו הראשונים, אבל דעת רבינו חננאל [שם] להיפך, ומפרש דלישנא קמא אינו קונה הפרה, מה שאין כן ללישנא בתרא קונה משום דכיון שקבל עליו שמירה ברשותו קיימא מעידנא דאיפקד גביה, ומבואר להדיא דעת רבינו חננאל יסוד זה שבארנו, דשומר משעת משיכה נעשה כשלו, וזה סיבת החיוב שלו, והנה שני הסוגיות הללו הם שני לשונות משמיה דרבא, ויש מקום גדול לומר ששני הלשונות אמר רבא באותו ענין, ויש ראייה שצריך להפוך הגירסא ודברי הרמב"ם מאירים ונפלאים.

הרמב"ם לשיטתו ס"ל שצריך דווקא מעשה קנין

[ט] ולפי זה מובן מה שכתבו הרמב"ן והרשב"א ושאר ראשונים ב"מ [צט.] דדעת

ורבותינו בעלי השו"ע [סימן רלב סעיף יח וסעיפים כא כב] אי במקח טעות נעשה גדר שומר ממש אי כעין שומר, ויש לקשר הכל בחקירה זו ולהראות נפלאות בדעת הרמב"ם שכל שיטתו אחד ממש בכל הדינים הללו, וכאן נבוא לבאר רק מה ששייך ממש לדיני שומרים דעלמא.

הרמב"ם דשומר אינו מתחייב אלא כשיעשה קנין גמור לפי כל כללי הקנינים, אבל דעת התוספות והרא"ש [שם] והראשונים פליגי על הרמב"ם, ופליגי בזה השו"ע ורמ"א בכמה דוכתי [ס' רצא ס' שז ס' שמ], והיינו שדעת הרמב"ם שבעצם קונה השומר החפץ ממילא וודאי שצריך שיעשה קנין לפי כל כללי הקנין, אבל התוספות ושאר ראשונים דסבירא להו שאינו רק חיוב חיצוני, ממילא מהני סילוק הבעלים שאינו נעשה בעצם של השומר [ובעיקר גדר החיוב לפי רוב ראשונים האריכו האחרונים בזה, ואינו שייך לדברינו].

מבאר דברי הרמב"ם לשיטתו דעיקר שבועה הוא שאינו ברשותו

[י] ולפי זה נבין דדעת הרמב"ם שעיקר חיוב שבועה של תורה הוה שבועה שאינו ברשותו כמו שהכריעו האחרונים [בס' רצד סעיף ב], אבל דעת התוספות והרא"ש דעיקר שבועה גם כן שצריך לישבע שלא פשע בה, ויש לבאר בזה, ובהקדם הידוע מה שחידש רבינו הקצוה"ח בכמה דוכתי [ס' פו קצח ס' שמ ועוד] דאין חיוב ושעבוד הגוף על השומר להחזיר הפקדון לבעלים, רק שיש לבעלים זכות לבוא ולקחת הפקדון וממילא חולק על מה שכתב רבינו הש"ך [בס' פו] דיש שעבודא דרבי נתן גם בפקדון, ודעת הנה"מ [שם] לחלוק על הקצוה"ח וסובר דיש חיוב הגוף לשומר להעמיד החפץ לבעלים ויש בה דין שעבודא דרבי נתן, והנה בדברי רבותינו הראשונים לא מצאנו לכאורה שום גילוי בזה, רק מה שמדייקים האחרונים בזה לכאן ולכאן ואין בזה שום הכרח והדברים ארוכים⁵.

5. וכמובן שלפי זה יש לבאר פסקי האחרונים, דהיינו שהש"ך הבין בפשיטות [בס' רצא] שאף למ"ד משעת פשיעה מ"מ נחשב א"י אם פרעתין מכבר משעת משיכה נתחייבו נכסים, וכ"כ הרש"ל,

**החפץ, ואין הנידון כלל אם מחויב להחזיר
זיר החפץ רק לשלם דמי החפץ.**

מבואר על פי זה דעת הרמב"ם דפקדון לא הו"ל הילך עד שיביאו לבית דין

[ג] ולפי דרכינו למדנו בבהירות לבאר דעת הרמב"ם שהובא בשו"ע [סי' פז סעיף ד], שהתובע לחבירו פקדון שיש לו בידו לא הוה הילך אלא אם כן נתנו לו מיד בבית דין כמו במעות, וכתבו הרב המגיד ושאר מפרשים [שם] שהרמב"ן והרשב"א חולקים על הרמב"ם וסבירא להו דכל היכי שנמצא הפקדון ברשות בעליו הוא והוה ליה הילך, והיינו שהרמב"ם כשיטתו ששומר מתחייב משעת משיכה והוא ברשותו וכשלו לכמה דברים ואין שייך בזה הילך עד שיתנו בפועל לבעליו מה שאין כן הרמב"ן והרשב"א ושאר ראשונים שאין עליו שעבוד הגוף כלל לשלם ואינו אלא כאומר לו הרי שלך לפניך.

בזה יש לבאר דעת הרמב"ם דמהני מחילה בפקדון

[ד] ובזה יש לבאר מה שכתב הרמב"ם [פ"ג מזכיה] דהמוחל לחבירו פקדון שיש לו בידו אין צריך קנין, ורבינו הבית יוסף [סי' עג וסי' רמא ועוד] תמה על זה איך שייך מחילה בפקדון, אמנם הוא הדבר שדברנו דשיטת הרמב"ם שיש לשומר בזה קנין והוה כשלו לכמה דינין ממילא מהני מחילה על השעבוד הגוף וממילא פקע חיוב השבה של השומר.

**קיצור: ולכן סבירא ליה לרמב"ם דפי
קדון לא הוה הילך רק אם הביאו לידה
בעלים, ולכן סבירא ליה דמהני מחילה
בפקדון.**

**מה שדנו האחרונים להתמנות שומר
בלא דעת בעלים**

[יא] אמנם לפי המבואר לפנינו יש לומר שבזה נחלקו הרמב"ם והראשונים, ולדעת הרמב"ם שהחפץ נכנס לרשות השומר, בוודאי יש עליו חיוב הגוף ושעבוד נכסי להחזיר, מה שאין כן לדעת שאר ראשונים שאין שום חיוב רק שאם יפסיד ישלם לבעלים אבל החפץ נשאר כולו של בעלים ואין חיוב הגוף כלל.

[יב] ולפי דרכינו יש לפרש בפשיטות דעת הרמב"ם דעיקר שבועה שאינו ברשותו, והיינו שלדעת הרמב"ם עיקר התביעה של הבעלים היינו שהשומר ישיב החפץ, דהרי באם נאבד החפץ אין השומר משלם משום האיבוד אלא משום משיכה שנכנס לרשותו, וממילא הבעלים תובעים השומר שישבי החפץ או דמיו, ועיקר הנידון אם החפץ עכשיו ברשותו, אבל לדעת שאר ראשונים הנידון אם נאבד באופן המחייבו לשלם, ולכן עיקר השבועה הוה שאינו ברשותו [ואף לדעת נה"מ [סי' רצד] דאף לרמב"ם שלא פשע בה גם כן עיקר שבועה לרמב"ם, מ"מ גם לדבריו היינו לברר שאינו ברשותו כלל ואינו חייב, ועיקר הברור היא שאינו ברשותו].

**קיצור: לרמב"ם יש לומר שיש חיוב
השבה על השומר בפקדון, דהא נת'
חייב החפץ או דמיו, ולכן עיקר שבו'
עה שאינו ברשותו שעיקר הנידון אם
הוא ברשותו או לא, ולשאר ראשונים
אין חיוב השבה, רק שחייב לשלם אם
יאבד, ולכן עיקר התביעה איך נאבד**

וגם נה"מ נראה שמסכים לזה, והקצוה"ח וכל האחרונים חלקו על הש"ך, ויש לומר שדעת הש"ך ורש"ל ונה"מ שיש שעדר"נ בפקדון יעו"ש [בסי' פו] וכו', ובזה יש לפרש מה שנתקשו האחרונים בדברי הש"ך גבי שומר שכר שנאבד אי מפסיד שכרו [בסי' שג] והאריכו בזה האחרונים ולפי דרכינו הש"ך לשיטתו בזה, והמשכיל יראה לבאר בזה הרבה דינים בדיני שומרים לפי מהלך שלפנינו, ואולי נאריך בזה להלן לפי הזמן א"ה.

[יז] אבל באמת כבר הרגישו כמה אחרונים בדרך האמיתי שנכתוב לפנינו, דבאמת יש לומר דרבינו חננאל לא פסק כלל כאביי, אלא שמפרש דברי רבא באופן אחר והכל על מקומו יבוא בשלום, דהנה יש לפרש דאף רבא סבירא ליה כאביי שכל שמסר החפץ הוה פושע וחייב כדין תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ומה דקאמר רבא שאינו מהימן היינו שכוונתו לחייב אף באופן שאין לחייבו משום תחילתו בפשיעה, וכגון שנאבד שלא מחמת האונס דכל שהראשון אינו יכול לברר מה עלה בגורל החפץ חייב, ולפי זה אדרבה רבינו חננאל פסק כרבא [ומה דמבואר בש"ס לדידך דאמרית וכו' עיי' בספר חושן אהרן [סי' רצא] בביאור נפלא ליישב כל משא ומתן של הש"ס].

בירור דברי רבינו הרמב"ם

[יח] והנה המעיין בזה הדרך יראה הפלא בכוונת דברי הרמב"ם, דהנה המעיין ברמב"ם [פ"א משכירות ופ"ד משאלה] יש בו הרבה תמיהות, ראשית שהרמב"ם הקדים כל שתחילתו בפשיעה חייב וכו' ותמהו מה זה שייך לכאן, ועוד מה זה שכתב שהרי פשע וכו', ועוד דבהלכות שאלה כתב פושע, ועוד הרבה מאוד דקדוקים שנבוכו מאוד בזה, אמנם באמת דעת הרמב"ם ברורה שנמשך אחרי דעת רבינו חננאל, דכל כוונת רבא אינו רק להוסיף, ובוודאי סבירא ליה דהוה פושע וחייב כדין תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ולכן כתב דהוה פושע וכו' וכל הדקדוקים ברמב"ם מיושבים כמין חומר ממש למעיין ואין צריך להאריך בהם כאן [עיי' בחושן אהרן שהאריך].

[יט] וגם דברי הרמב"ם בשומר שמיעט שמירתו, שבזה כבר הרגישו רבותינו הרש"ל והש"ך [בסימן רצא] ועוד, דבהא דעת הרמב"ם דחשיב פושע וחייב מדין תחילתו

[טו] ובנידון שלפנינו יש לתלות מה שהסתפקו בו רבותינו האחרונים, אי יוכל אדם להתמנות להיות שומר על חפץ שאינו שלו, וזה תלוי בשני הדרכים שלפנינו, דאם השומר אינו רק חיוב חיצוני לשלם לבעלים אם נאבד וודאי מהני גם בלא דעת הבעלים, אבל אם הוא חיוב כמו קנין אי אפשר להוציא ולקנות החפץ רק מדעת בעלים, ובאמת הרמב"ן והרשב"א וסייעתו בב"ק [ע"ט:] פירשו מתניתן דנתנו לבכורות בנו חייב, היינו שהכהן נעשה שומר של בעלים, אבל הרמב"ם מפרש דחייב מטעם גזלן, והיינו הרמב"ם לשיטתו שאי אפשר להתמנות שומר שלא מדעת הבעלים [ועל כן אף שהרמב"ם מפרש דחייב קאי אכהן, דלא כרש"י ותוס', מכל מקום אינו יכול לפרש כהרמב"ן מטעם שבראנו].

קיצור: נידון האחרונים אי יכול אדם לה' תמנות שומר על חפץ חברו בלי ידיעת הבעלים גם כן תלוי בחקירה שלפנינו.

ביאור נכון בסוגיא דשומר שמסר לשומר

[טז] ובזה הדרך נבוא ובאר שיטת הרמב"ם בסוגיא דשומר שמסר לשומר [ב"מ דף לו:], שהרעישו ונדחקו בו הרבה רבותינו האחרונים ונלאו לפרש דבריו, דהנה דעת רוב ראשונים דמחלוקת אביי ורבא בדברי ר' יוחנן הוא, שדעת אביי שנחשב פשיעה וחייב מטעם שתחילתו בפשיעה וסופו באונס [ובזה דעת הר"ף אליבא דאביי דחייב אף באונס שלא מחמת הפשיעה כאשר האריך בזה מרנא רעק"א זצ"ל], ודעת רבא שאין כאן פשיעה דהא מסרו לבן דעת, אלא שחייב מטעם מתוך שאינו יכול לישבע משלם, או מטעם איני יודע אם פרעתיך כיון שפשע כמו שנבאר, והביאו הראשונים דברי רבינו חננאל שפסק כאביי שכתב דחייב כיון שפשע, ותמהו עליו הרבה ודחו דבריו, עיי' באחרונים ותמצא כל הדברים.

בפשיעה, ונתקשו בזה האחרונים שזה נגד כל המשמעות בסוגיא דהרי מסרו לבן דעת, ומגדול קושיא עצומה זו המציאו רבותינו האחרונים ענין נפלא דשומר חנם אינו יכול לפטור שומר שכר בחיוב השבועה שלו והאריכו בזה הרבה, אבל הם עצמם הרגישו בכל הדוחק הרב דהא מבואר להדיא ברמב"ם דהוה פושע, ונלאו לפרש דברי רבינו הרמב"ם, אבל לפי מה שנתבאר לפנינו דברי הרמב"ם מאירים נפלאים.

[כ] ולפי דרכינו למדנו לפרש מה שכתב הרמב"ם דאם הראשון שאל בבעלים חייב, וכולם נתקשו בזה ודחקו בזה בכמה אופנים, עיין בכס"מ דחשיב מזיק, ובספר אבן האזל המציא דדין בבעלים רק בבית שנתנו הבעלים, ועוד כמה דרכים נדחקו בזה, אמנם לדרכינו נראה לבאר, דלפי מה שבארנו הלא דעת הרמב"ם שזה פשיעה גמורה ליתנו לאחר, ושיטת הרמב"ם בכל מקום דפושע אינו חיוב של שומרים כלל והוה סברא גמורה לחייבו [כמבואר בסי' סו שא שמו והרבה דוכתי], ולכן כל שנתנו לאחר חלים עליו דיני שמירה מצד הפשיעה שאינו יכול להפטור משבועתו, ובזה יתבאר גם כן דברי הרמב"ם בפירוש המשנה [ב"מ לה.] שהרעישו בזה האחרונים, שכתב הרמב"ם דמיירי כשנתנו רשות להשאל, והפליאו עליו דהא הש"ס מוקי לה לאביי משם הקושיא ולא לדעת רבא, אבל לפי דרכינו זה מוכרח אף לרבא הדין כן, וכמה דינים של הרמב"ם יהיו נפלאים בזה.⁶

ביאור שיטת הרמב"ם לפי החקירה של תחילת הדברים

6. ואף אם נפרש דברי הרמב"ם שכוונתו שנחלקו אביי ורבא ראה בשיעורי ר' איתמר [ב"מ דף לו:ו] ועוד רבים, מכל מקום עיקרי הדברים כמו שבארנו בפנים.

[כא] ולבאר הדברים על פי דרכינו נראה, דבאמת הלא הקשו הראשונים דכל שמסרו לבן דעת למה ייחשב פשיעה, אבל לפי מה שבארנו בשיטת הרמב"ם, דסבירא ליה דכל שומר הוה כקונה החפץ מן הבעלים וחיוב אחריות שלו כתוצאה מהכנסת החפץ לרשותו, פשוט דסבירא ליה שאי אפשר להעביר החפץ לאחר שלא מדעת בעלים, וכמו שבארנו שאין אדם יכול להתמנות שומר ללא דעת בעלים, לכן סבירא ליה לרמב"ם באמת דחשיב פשיעה גמורה והיינו שעדיין הראשון נשאר שומר וחייב ככל דיני תחילתו בפשיעה, ואתי שפיר שהביא כן בשם רבינו חננאל שבארנו לעיל דכתב כן להדיא לעיל [ב"מ לד.], כי רבינו חננאל והרמב"ם עומדים בשיטה אחת בכל הסוגיא הזאת, והדברים מאירים כנתינתן מסיני.

[כב] אבל דעת רוב ראשונים דחיוב שמירה כעין חיוב אחריות ועיקר החיוב שישאר החפץ שמור לבעליו, ולכן כל שהעבירו לאחר עדיין הוא משתמר וממילא פקע חיוב שמירה שלו, זולת אם שומר אינו יכול לברר שאכן הביא גברא בחרקאי שאז נחשב שפשע בחיוב שמירה שלו, אבל כל שהביא איש נאמן נפטר והדברים נפלאים.⁷

קיצור: מבואר ברמב"ם דסבירא ליה דלא כשאר ראשונים אלא שומר שמסר לשומר אף לרבא הוה פשיעה וחייב כדין תחילתו בפשיעה, וזהו לשיטתו שחיוב שמירה הוה קנין לשומר וחיוב תשלומין הם תוצאה ממה שהחפץ נכנס ברשותו, לכן וודאי שאינו יכול למנות אחר במי

7. אמנם יש לומר עוד הבנה ברמב"ם, דס"ל בדעת רבא דכל המשנה מדעת בעלים חייב, ומודה לאביי, ובזה יש לבאר דברי הרמב"ם [דסימן שח] שנתקשו בו בהוסיף על המשא, ובזה יבואר הרמב"ם [סי' צו] בפשע שלא קשרו כראוי ועוד, ויזכנו השי"ת לזה.

קומו ונשאר כל דיני שמירה עליו ונכנס בגדרי תחילתו בפשיעה וסופו באונס, אבל לדעת רוב ראשונים שאינו רק חיוב אחריות וכל שהביא אחר שעומד בגדרי האחריות פטור, זולת אם אינו יכול לברר זה חייב מטעם מתוך או מטעם איני יודע אם פרעתיך.

**לבאר לפי זה מחלוקת הרמב"ם ושאר
בנתנו למי שרגיל להפקיד**

כג] וקצת יש לבאר לפי זה, במסר למי שרגיל להפקיד, שנחלקו הראשונים אי הראשון נפטר דדעת בעלי התוספות שהראשון נשאר בחיובו, אבל לרמב"ם נפטר [בב"מ מב: וש"ע סי' רצא סעיף כד], ויש לומר דאם שמירה הוה חיוב אחריות, לכן אף שיש לו רשות למסור לאחר מכל מקום עדיין יש לו סברא לומר דדעת הבעלים שהראשון יהיה עדיין בחיובו כלפי השני, אבל לדעת הרמב"ם לא מצאנו כזאת שיתחייב חיוב חיצוני בעבור השמירה, וכמו שבארנו שלדעת הרמב"ם מסתבר שלא יוכל למנות שומר על חפץ שאינו שלו, ולכן אף שאצל מי שרגיל להפקיד באמת מהני מצד שכאילו התנו מתחילה שיוכל ליתנו לאחרים, מכל מקום כל שנתנו לאחרים הרי השני נעשה שומר גמור וקונה החפץ כמו שעשה הראשון.

קיצור: לרמב"ם הראשון נפטר שאין חיוב חיצוני בשומרים, מה שאין כן לדעת רוב ראשונים.

כד] והנה חקירה זו הוא גם כן שורש מחלוקת הראשונים אי שומר יכול לחזור בתוך זמן השמירה, דהראשונים [קידושין יג. ועוד] הביאו דעת הראב"ד דאין השומר יכול לחזור בו וחלקו עליו, והשו"ע [סי' רצג] פוסק כהראב"ד, והיינו דאם החפץ נקנה לשומר ויש חיוב נכסים אינו יכול לחזור בו, אבל

אם הוה חיוב חיצוני לשלם מהני בזה חזרה, ועיין בריטב"א ב"מ [לה:] שהביא שנחלקו הראב"ד והרמב"ן אי כל שומר הוה ליה איני יודע אם נתחייבתי, ואתי שפיר שהראב"ד לשיטתו דשומר שאינו יכול לחזור בו הוה חיוב נכסים וכדין איני יודע אם פרעתיך וכמו שנתבאר⁸.

קיצור כללי:

עד כאן דברנו מענין חיוב השומרים, אי כל שומר הוא בדין איני יודע אם פרי עתיך או איני יודע אם נתחייבתי, ולפי מה שזכינו דעת רוב ראשונים דשומר הוה ליה איני יודע אם נתחייבתי, ולכן לדינא הוא כן, דהנה אם המשאל מו"חזק לכאורה אי אפשר להוציא מידו, דהא דעת הרמב"ם והש"ך שהדין הוא איני יודע אם פרעתיך, והם אינן יחידים בדבר שגם דעת מהרש"ל ומהרש"ך ועוד אחרונים שסוברים כן, אלא שע"י דין יש לדון במקום דהמשאל שמא אז גם בשמא ושמא באיני יודע אם פרעתיך חייב רק לצאת ידי שמים [ולש"ך גם לצאת ידי"ש פטור], ומסתבר שאינו יכול להיחזיק משום לצאת ידי שמים כמו שכתבו האחרונים.

ואם השואל מוחזק, בוודאי אי אפשר לחייב ממון על פי סברא זו, דהא רוב ראשונים ופוסקים חולקים על זה, ובר מין דין, אף לפי דעת הרמב"ם דכל שומר הוה ליה איני יודע אם פרעתיך, מכל מקום כל שהמשאל שמא הלא בשמא ושמא באיני יודע אם פרעתיך פטור, אלא שהיה מקום לדון שיהיה חייב לצאת ידי שמים, ואף שדעת הש"ך

8. יבוארו בזה מחלוקת האחרונים גבי חזרת שומר ומתעסק [בסימנים עד וסי' קעו ועוד], ומשכיל יראה לתלות הדברים כמו שבארנו בפנים.

[עה יח] שפטור אף לצאת ידי שמים רוב אחרונים שם פליגי, אמנם נראה דכיון דפשטות הפוסקים דחשוב איני יודע אם נתחייבתי, ולחוש לצאת ידי שמים למיעוט פוסקים אי אפשר לחייבו.

ולכן בנידון מעשה הג', במי ששאל מידידו מקדחה, ואחר שהחזיר טוען ידידו שלא החזיר לו את כל החלקים, והוא אינו יודע אם החזירו בוודאי לדי נא פטור, ואם המשאל מוחזק מסתבר שיהיה חייב להחזיר כיון שהוא שמא.

ענף ב וכעת נבוא לדון בגוף דין מתוך שאינו לישיבע משלם

דברי הראשונים דאת מהימנת לי
הכוונה שחייב מדין מתוך שאינו יכול
לישיבע משלם

כה] דהנה כבר בארנו דדעת רוב ראשונים, דרבא פליגי על אביי וסובר דלא חשיב פשיעה מה שמסרו לשומר אחר, אלא שחייב מטעם את מהמנית לי וכו', והנה ענין זה לא נתבאר בביאור רחב בדברי רבותינו הראשונים בסוגיין מה ענין סברא זו, אמנם נתבאר במקומות אחרים בדבריהם, עיי' בראשונים ב"מ [דף ב:] בדין עד המסייע שפטר משבועה, שכתבו הרמב"ן והרשב"א ור"ן ונמוקי וסייעתם דפטור, והקשו מדברי רבא בשומר שמסר לשומר דמחייב ולא אמרינן דעד הראשון יפטור, ותירצו דכיון שנתחייב מדין אינו יכול לישיבע שחייב

לשלם אין עד מסייע פטר [והאחרונים האריכו בביאור הדבר כנודע], וכן כתב הרא"ש [שם], וכן מבואר ברא"ש [ב"מ פ"ח סי' ד] דשואל שאינו יכול לישיבע בוודאי שמתה מחמת מלאכה חייב מדין מתוך שאינו יכול לישיבע משלם, וכן מבואר ברא"ש בתשובה שהובא בטור [סי' עב סעיף לג] דחייב מטעם מתוך.

לכאורה לא הוה ליה למידע

כן] אלא שכבר נתקשו בזה האחרונים מכמה טעמים, ראשית הלא שיטת התוס' והרא"ש בכל הש"ס דהיכי דלא הוה ליה למידע לא אמרינן מתוך, ועל זה תירצו [עי' רבינו הר"ם זי"ע ב"מ לו שע"מ סי' רצא נה"מ שם ועוד רבי'ם], דהכא כיון שפשע קצת על כל פנים במה שמסרו לאחר נחשב שהוה ליה למידע, אמנם מה שכתב רבינו הרא"ש דשומר שאינו יכול לישיבע בוודאי שמתה מחמת מלאכה דהוה לי מתוך שאינו יכול לישיבע משלם קשה דהא התם לא שייך לומר טעם זה, ובנה"מ [סי' שמ] בשם מהרח"ש [סי' פט] כתב דזה נקרא הוה ליה למידע שהיה לו לבדוק כמה מתאמצת, והנה מהרח"ש עצמו כתב שזה דחוק, והוא הכריע ששיטה זו שנוי במחלוקת כדלהלן.

הא התובע מודה שהנתבע אינו יודע

כן] עוד נתקשו בזה דהא דעת הש"ך [סי' עב ועוד דוכתי] דכל דהתובע יודע שהנתבע לא הוה ליה למידע פטור, והכא הלא מודה שאין השומר הראשון יודע, ונדחקו האחרונים לתרץ בכמה אופנים, והחזו"א [ח"מ סי' ה] המציא לחדש מכח קושיא גדולה זו דשומרים אינם בכלל כללי השבועות וחייבים אף בלא הוה להו למידע ואף בתובע מודה דנתבע אינו יודע ועוד כיוצא בזה, אבל כבר כתבו רבים שאין מקור לזה ואדרבה בדברי האחרונים כולם דנו בדיני השומרים ככל דיני שבועות, וראה להלן דיש אומרים

דשבועות השומרים קיל משאר שבועות ולא מצאו מענה נכון לקושיא גדולה זו.

הלא עיקר שבועה שאינו ברשותו והבהמה לפנינו

[כח] עוד נתקשו בזה דהא דעת הרמב"ם דעיקר שבועה שאינו ברשותו, והלא כל שהבהמה מתה לפנינו שוב ליכא דין מתוך, ועוד דאף באופן שאינה לפנינו מכל מקום בשבועה על ידי גלגול לא אמרינן מתוך לרוב ראשונים, ונדחקו האחרונים בזה, ובאמת שמטעם זה כתבו לחדש הקצוה"ח ורעק"א יסוד חדש, דעיקר החיוב הוא משום איני יודע אם פרעתין, ואף דדעת רוב ראשונים דבשומרים הוה להו כדין איני יודע אם נתחייבתי, מכל מקום כיון שפשע נחשב שהוציאו כבר מרשות בעלים ושוב הוה ליה בדין איני יודע אם פרעתין עד שישלם, והקצוה"ח ורעק"א האריכו בזה מאוד לבאר בזה הרבה ענינים, והעמיסו זה בכוונת הנמוק"י בשם הרא"ה [בב"ק קיב.], ובדברי הב"י [סי' רצא] בשם רבינו [והאחרונים האריכו מאוד ביסוד זה שכיון שפשע כבר יש סיבת חיוב ובדברי הנמוק"י הידועים, ויש מזה כמה יסודות לדין תחילתו בפשיעה וסופו באונס והאריכו בזה מאוד].

[כט] ואף שעפר אנחנו נגד דברי רבותינו אדירי האומה שמימיהם אנו שותים, מכל מקום כבר השיגו האחרונים על דברי הענקים הללו שבדברי הראשונים מוכח דעיקר הטעם לחייב משום מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ובדברי הנמוק"י גופיה [ב"מ ב וב"ק יא] מפורש הטעם משום מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ומוכרח דדבריו בב"ק [קיב.] הם בשיטת הרא"ה, או דמירי באופן דליכא שבועה, וגם דברי רבינו שבב"י [סי' רצא] אינו מוכרח בדבריו כלל, וראה בחלקת יואב [ב טו] שגם הרגיש בכל הקושיות שלפנינו שהם קושיות עצומות, אלא שכדרכו יצא

מפשטות כל רבותינו הראשונים והאחרונים והלך לדרכו לחדש מהלך שלא נזכר בדברי רבותינו, וגם כמה אחרונים כתבו כמה דרכים, אבל עיקרי הדברים עדיין קשים לפשטות דברי הראשונים, והקושיות עצומות כמבואר למתבונן.

[ל] עוד נתקשו בזה הא שבועות השומרים אינם אלא להפיס דעתו של בעל הבית, ובכמה מקומות מצאנו שהקילו בזה [ב"מ לה: ועוד], והרי הכא התובע יודע שאין מה להשביעו כלל ומה שייך על זה שבועה, ובנה"מ [כללי מיגו פב] כתב דלא שייך כלל מתוך בשבועות השומרים, ועיי' באמרי בינה [טו"ג כח וחלק"י ח' ב סי' טו ועוד רבים] שכל חד האריך לפלפל ולחדש לפי דרכו, ועוד כמה קושיות נתחבטו בה רבותינו ז"ע, וכמדומה שכולם הרגישו שהקושיות גדולות.

העולה בידינו שפשע הראשון לדעת רבים הו"ל מתוך, אבל בלא פשע רק הרא"ש כתב כן

[לא] על כל פנים זה וודאי עלה בידינו, שאם פשע הראשון דעת הרבה ראשונים שחייב מטעם מתוך שאינו יכול לישבע משלם, אבל כשלא פשע, רק שאינו יודע באיזה ענין נאבד החפץ, בהא לא מצאנו רק דעת הרא"ש שכתב שחייב מדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ולא מצאנו לו חבר, ואדרבה הריטב"א [ב"מ לה:] כתב בשם הרמב"ן דאם מסר השוכר לשואל ברשות אינו חייב דהוה ליה איני יודע אם פרעתין, וחולק על הראב"ד ולא הזכיר כלום מדין מתוך והאחרונים נתקשו בזה, אמנם לכאורה פשוט דכל שלא פשע אף לרמב"ן אינו בדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ורק רבינו הרא"ש הוא שכתב כן.

קיצור: הרבה ראשונים כתבו דטעם את

מיהמנית לי וכו' הוא מדין מתוך, ונתן קשו בזה מכמה טעמים, והאחרונים האריכו ליישב ונדחקו בזה, ורבותינו הקצוה"ח ורעק"א השרישו דין חדש שהחייב מדין איני יודע אם פרעתך, אבל הרבה כתבו שמדברי הראשונים מוכח שלא סברו כן.

ומבואר מדברינו שאם השומר הראשון פשע דעת הרבה ראשונים כהרא"ש שחייב מדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, אבל כשלא פשע רק הרא"ש לבדו סבירא ליה שחייב מדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, וראה להלן דברי רבותינו האחרונים.

לקשר דברי הרמב"ם של ענף א לנידון שלפניו

[לב] ובאמת שלפי דברינו בדברי הרמב"ם והראשונים לעיל יש להוסיף בזה אור חדש, דהנה כבר נתקשו האחרונים, דהא מבואר בשו"ע [סי' צב סעיף ח] בשם הרמב"ם, דאם השומר חשוד לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ויש בזה כמה ביאורים, ודעת רבינו הט"ז [שם] דכל שהתובע שמא לא אמרינן מתוך, וכבר האריך הנחל יצחק [שם] באריכות עצומה להסיר כל התלונות שלנו על הט"ז, אלא שבתוך הדברים העיר על דברי הט"ז מדברי הראשונים שהובא לעיל דפשוט להו דאיכא מתוך אף בתובע שמא, אמנם לדברינו נראה לבאר היטב דאכן הרמב"ם לשיטתו בזה, דהנה האחרונים התפלאו איך שייך מתוך לדעת הרמב"ם הא בהמה לפניו וליכא כלל שבועה שאינו ברשותו, ובתשובות מהרח"ש [סי' עג וסי' פט] ועוד הרבה אחרונים כתבו בפשיטות שכל שבמהמה לפניו לא שייך דין מתוך, וכ"כ רעק"א וקצוה"ח שהובא לעיל.

[ג] ולפי דברינו למעלה הדברים מאירים, דבאמת יש להתבונן במה שנחלקו הראשונים אי בשמא חייב שבועת השומרים, ונראה בזה, דאם עיקר השבועה שאינו ברשותו אז עיקר התביעה הוא כמו בטוען ונטען שתובע שיחזיר לו החפץ, ויש בזה הכללים של טוען ונטען, וכל שאינו תובע בברי ליכא שבועת אינו ברשותו כלל, אבל לדעת רוב ראשונים שעיקר החיוב כעין אחריות וביארנו שגם שבועה שלא פשעתי עיקר השבועה דעיקר המשא ומתן איך נאבד החפץ ופשיטא שבזה התובע אינו צריך לדעת ואף בשמא יש לומר מתוך, ובנחל יצחק נתקשה מאוד בדברי הט"ז [בסי' צב] דליכא מתוך כשאינו ברי מדברי הפוסקים לפניו [בסי' רצא], ולדרכינו ניחא, דבאמת כבר בארנו שלרמב"ם אינו חייב כלל מדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם אלא מדין פשיעה, וכמו שבארנו לעיל והכל יבוא על מקומו שלום.

קיצור: באמת לשיטת הרמב"ם שעיקר שבועה שאינו ברשותו, ולא שייך שבו עה בטוען התובע שמא, כל דין שומר שמסר לשומר אינו חייב מדין מתוך אלא מדין פשיעה והרמב"ם כשיטתו בכל זה.

[לד] וכעת לענין הלכה יש להתבונן בדברי רבותינו האחרונים, והנה באמת שבדברי רבותינו האחרונים יש בזה מבוכה קצת, דהנה תה"ד [סי' שלג] פסק דשומר שפשע אך א"י אם נאבד מחמת הפשיעה, הו"ל בדין מתוך שאינו יכול לישבע והביא דברי הרא"ש, והרמ"א הביא דבריו לדינא [בסי' רצא סעיף כא, סי' שמ סעיף ג], וכן הסמ"ע [רצא סעיף ז] והש"ך [שם] הביאו דבריו, והש"ך [בסעיף כו] התפלא על דברי הנמוק"י ועוד שלא כתבו כן, ועוד כתב הש"ך בפשיטות [בסי' שג סעיף ז] דשומר שכר שאינו יודע בבירור שהיה אונס חייב מדין מתוך, ובאמת שלפי מה שבארנו

לא כתב כן רק הרא"ש, ובלא פשע לא מצאנו להדיא בפוסקים שיהיה בדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ולרמב"ם בוודאי שאינו כן.

[לה] אמנם רבינו הרמ"א [סי' שמ] פסק בפשיטות דשואל שא"י אם מתה הבהמה מחמת היגיעה או מחמת המלאכה חייב והיינו משום מתוך שאינו יכול לישבע משלם, וכן מבואר ברמ"א [סי' רצא סעיף כא ובסמ"ע ושי"ך סעיף ז שם] בשם התרומת הדשן, וכן מבואר ברמ"א [סי' שג סעיף סעיף ג] גבי שומר שכר שנכנסו גויים שאינו יכול לישבע בבירור שנאנס החפץ, ובאמת שבתשובות מהרח"ש [סי' עג וסי' פט] תמה על זה, דהא לשיטת הרמב"ם כל שליכא שבועה של אינו ברשותו שוב ליכא כלל לדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ועיין בפתחי תשובה [סי' שג] שהביאו ונתקשה גם הוא בזה, והאחרונים האריכו שבמהריב"ל ומהרשד"ם פסקו כה"ד, אבל בבתי כהונה ומהרח"ש ועוד נתקשו בזה דהא הרמב"ם חולק, ולפי מה שבארנו לעיל רוב ראשונים לא כתבו כן וליכא הכא דין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ועיין בפרח מטה אהרן [סי' א ענף ה] שכתב דמצי למימר קים לי, ונראה שכל שלא פשע לכאורה קשה להוציא ממון, כיון שקצוה"ח ורעק"א כתבו בפשיטות שלא שייך מתוך וכן מבואר בדברי הראשונים.

קיצור כללי:

זכינו לדין, דכל שומר שפשע במה שעליו לשמור, ואינו יודע האיך נאבד החפץ, הו"ל לרוב פוסקים בדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ועוד טעם

לחייבו לפי כמה אחרונים משום איני יודע אם פרעתין, ולכן אם המשאיל מוחזק בוודאי שאין מוציאין מידו ואם השואל מוחזק, וירצה לטעון קים לי כדעת הרמב"ם שהבהמה לפנינו וליכא מתוך, מסתבר דדעת רוב פוסקים עיקר, בפרט שגם בדעת הרמב"ם יש חולקים, ופשטות דברי הפוסקים שיש בזה דין מתוך שאינו יכול לישבע משלם.

אבל כשלא פשע השומר, רק שאינו יכול לישבע משום שאינו יודע, וודאי אם המשאיל מוחזק אין מוציאין מידו נגד הרא"ש ורבנותינו הרמ"א והשי"ך עמודי העולם, אבל אם לא שילם מצי למימר קים לי כהרבה שיטות שאינו חייב כל שלא פשע רק שאינו יכול לישבע.

וזאת תורת העולה:

במעשה הראשון, ששכר מחשב והשאילו לחברו, ובא המחשב שבור לפנינו, כיון שפשע שהשאילו לאחר, הוה ליה בדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, וחייב השוכר לשלם.

במעשה השני, באשה ששאלה מיקסר, והלכה מהבית ובערב ראתה פתאום שהוא שבור, ואינה יודעת שמא קרה תוך כדי העבודה או אחד הילדים שיחק וכיוצא בזה, אין לחייבה לשלם.

במעשה השלישי, במי ששאל מקדחה מידידו והלה טוען שלא השיב לו את כל החלקים והוא מסתפק בדבר, כבר הובא לעיל שהוא פטור.

הו"מ - סימן קע"א סעיף א' - כפיה למסיפס במכיר את חלקו

בביאור המשנה הראשונה במסכת, "השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר - בונים את הכותל באמצע", ואחד האופנים לביאור המשנה הוא, שמדובר כשאין די"ח, דהיינו חצר פחות מח' אמות, שאין האחד כופה את חברו לחלוק - וכשרוצים לעשות חלוקה, כששתיהם רוצים, אזי מחייבים אחד את השני לחלוק. ותמהה הגמ' לתוקפה של התחייבות זו, ומבאר דאיירי שעשו קניין באיזה צד יהיה חלקו של כל אחד. ורב אשי מבאר, שעשו קניין בתוך השטח וכל אחד מהם החזיק בצד מסוים של החצר. חזינן דכאשר אנו יודעים היכן החלק של כל אחד, הוא סיבה לחלוקה. וממילא מוכיח הרי"ף ד'מכיר חלקו' כופים לחלוק החצר.

ג. ולכאורה דברי הרא"ש [סימן ל"ז] כעין דבריו, דמבאר שהסיבה שאין כופין לחלוק כשאין די"ח הוא משום דכ"א יכול לטעון אני רוצה להשתמש בכולו. ולפי"ז הסיק: "אבל אם כ"א מכיר את חלקו ואין לו רשות להשתמש בשל חברו חולקין, ואפי' בפחות משיעור המפורש במשנתנו. ומילתא דפשיטא היא". עכ"ל. דהיינו שאף הוא למד כשיטת הרי"ף, אלא דלא הוכיח דבריו מגמ' כמו הרי"ף אלא משום דהדברים פשוטים מסברא. וז"ל הפילפולא חריפתא אות ת', "כלומר, ואי"צ להראיה שכתב הרי"ף". דהיינו שהבין הפילפולא חריפתא שהרא"ש הבין כך בפשיטות בלא צורך לראיית הרי"ף מסוגיין בדף ג'. אלא משום סברא פשוטה, דבכל אופן כבר אינך משתמש בכל השדה ואין טעם שלא לחלוקה. ובעז"ה נדון לפנינו

א. שנינו במשנה [ב"ב י"א]. "אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד"א לזה וד"א לזה" ובהמשך המשנה: "זה הכלל כל שיחלק ושמזו עליו - חולקין. ואם לאו - אין חולקין. אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן יחלקו".

וחזינן במשנה שדבר שכשיחלק אין שמו עליו, דהיינו למשל בחצר כשעל ידי החלוקה יגיע לכל אחד פחות מד' אמות נחשב הדבר כאין בו דין חלוקה, ואין כופים לחלוק את החצר עד שירצו שניהם.

ב. וכתב הרי"ף [ז]. "וה"מ בשאין אחד מהם מכיר את חלקו, שכל אחד ואחד מהן יש לו רשות להשתמש בכולה, אבל אם אחד מהן מכיר את חלקו, ואינו יכול להשתמש בחלקו של חברו - חולקין, ואע"פ שאין שם שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה.

וכוונתו לחדש דין דבמכיר חלקו. שכל אחד משתמש רק בחלק מסוים בכל אופן כופים לחלוק. אע"פ שאין בשדה כדי חלוקה ואחד מהם אינו חפץ בחלוקה, היות שכבר עכשיו המצב הוא שכ"א משתמש בחלק מסוים מהשדה ואין להם שום תועלת ממשית מזה שכעת השדה משותפת, שהרי אינם משתמשים האחד בחלק חברו שיוכל לומר כך השדה שלי ראויה לתשמיש, שהרי הוא 'מכיר חלקו' דהיינו שאינו משתמש בחצר של השני בכל אופן. ועל כן פוסק הרי"ף דיכול אחד לכוף שותפו על חלוקה בכה"ג.

והוכיח זאת הרי"ף, דבדף ג'. דנה הגמרא

האם יש נפק"מ בדברים, אם נלמדים הם מן הגמ' או מן הסברא.

ד. ובהגהות החוות יאיר על הרי"ף [שם, אות ב'] הביא דברי הרא"ש, וסבירא ליה דיש בהם נפק"מ לדינא, וכלשונו: "ועוד יש חילוק דלדעת הרי"ף קאי דווקא על בית וחצר דאיכא היזק ראייה, ועיין טור ושו"ע בסי' קע"א ומ"ש הסמ"ע שם סק"ד, "עכ"ד. דהיינו שהחוי"בין שיש חילוק בין דעת הרי"ף והרא"ש וחולקים הם לדינא. דמדברי הרי"ף הבין החו"מ כן שהוכיח זאת מהסוגיא בריש פירקין דאיירי במחיצת היזק ראייה, ס"ל הכי רק היכא דבעינן מחיצה להיזק ראייה. אך בגוונא דליכא ה"ר ובעינן מחיצה דנתפס עליו כגב, הנמוכה יותר, אין כופים עליה, דבכה"ג לא איירי הרי"ף. וכפי שיבואר אי"ה בהמשך. אך לדעת הרא"ש דמקור הדברים הוא מצד "מילתא דפשיטא", אף על מחיצה דמסיפס כד ליכא היזק ראייה, כופין, דאף זה בכלל מילתא דפשיטא. ובעזה"י יבוארו הדברים על הסדר. וכפי שהביא החו"מ מקורם מטור ושו"ע.

ה. בטור סימן קע"א ס"א כתב: 'שותפין שיש להם קרקע בשותפות בין שקנאוהו בשותפות, או ירשוהו, או ניתן להם במתנה, או זכו בו מן ההפקר, או שאחד קנה מחברו חצי שדהו, ותבע אחד מחברו שיחלוקו ויהיה לו חלקו לבדו - אם יש בו דין חלוקה, כופה את חברו ויחלוק עמו. ואם אין בו דין חלוקה, אינו יכול לכופו לחלוק. ואין חילוק בין קרקע למטלטלין. בד"א בזמן שאין אחד מהם מכיר את חלקו אלא כולם משתמשים בו בכולו, אבל אם כ"א מכיר את חלקו, יכול לכופו את חברו להבדיל בין חלקו ובין חלק חברו אע"פ שאין בו דין חלוקה'. עכ"ל הטור הפוסק לדינא דין זה של מכיר חלקו.

ובבית יוסף הביא דברי הגמ' עי"ש, וסיים וז"ל: "וא"כ מה שכתב כאן רבינו יכול לכופו

את חברו להבדיל בין חלקו וגו', היינו דווקא כשיש במקום ההוא היזק ראייה. וכ"כ הרה"מ בפרק א' מהלכות שכנים". עכ"ל הבית יוסף. וחזינן דהבין הב"י כפי שכתבנו, שדין המחיצה נאמר רק בגוונא דאיכא היזק ראייה. וחולק עליו בהגהות דרישה ופרישה וז"ל, ועיין פוד"ר שם הוכחתי דרבינו לא איירי כאן בהיזק ראייה, דהרי בשדה אין ה"ר. ולהבדיל דכתב אינו רוצה לומר מחיצה, אלא לעשות גבול ניכר ביניהם שלא יבואו להשתמש זה בשל זה. גם כתבתי דהמ"מ לא כתב דמירי בה"ר דווקא. עכ"ד ההג"ה.

ונוכחנו דהבית יוסף דייק מדברי הרי"ף דאיירי במחיצה לה"ר, ודעת הפרו"ד דאיירי בגבול אף כשאין ה"ר. ולדברינו הדברים שנויים במח' ראשונים - הרא"ש והרי"ף, דהרא"ש שהבין שהוא מילתא דפשיטא דבכה"ג נחשבים כחלוקים ס"ל דבכל גוונא כופים, ולהרי"ף אין כופים אלא במקום דאיכא ה"ר. ואי"ה יבואר סברות מחלוקתם בהמשך. ועיין בפרישה דביאר דאיירי בכל סוגי המחיצות, כל אחד כדינו המתבאר בסי' קנ"ז וקנ"ח: "גם מה שכתב רבינו אחר זה יכול לכופו חברו להבדיל - ר"ל הבדל דכ"א לפי מה שהוא על פי דינו. וכ"כ המ"מ בריש פ"א דשכנים עי"ש. וזה דלא כמ"ש בית יוסף כאן וכו' וזה אינו אלא כמ"ש, וק"ל. עי"ש. אלא דקצת תמוה לומר דנחלקו הב"י והפרישה במח' הרא"ש והרי"ף, ובהמשך הדברים יבאו בעז"ה שיטות אחרונים דודאי לא הבינו כנ"ל.

ו. והנה, מצינו ראינו דנחלקו הבית יוסף והפרישה, ושניהם הוכיחו את שיטתם משיטת הרה"מ ונחלקו בביאור דבריו, וכדלקמן. וזה לשון הרמב"ם פ"א מהלכות שכנים הלכה א': "אבל אם היה אחד מהן מכיר חלקו, אע"פ שאין בה דין חלוקה כופה כ"א מהן את חברו להבדיל בין חלקו לחלק

חברו". וכתב המגיד משנה בזה"ל: "והבדל זה הוא לפי מה שהוא מקום, פירש שאם המקום ההוא הוא מקום שיש בו היזק ראייה הרי אלו בונין את הכותל כמו שנתבאר פ"ב בסוגיא בראש המסכתא, ומבואר בהלכות על זו המשנה". ודייק הבית יוסף מזה הדק היטב היטב הדק, דאיירי בגוונא דאיכא ה"ר, דלא הזכיר במ"מ כלל כשאין בו ה"ר, ואף הוכחת הרה"מ הוא מהלכות הרי"ף דמשמעותו כן וכדלעיל.

אמנם בפרישה הבין אחרת בדברי הרה"מ, וכפי שהבין בלחם משנה שם וביאר זאת בפירוש בזה"ל: "כתב ה"ה ז"ל שהבדל זה לפי המקום, כלומר לעולם בעי הבדל, דהיינו מחיצה. אלא דאם יש שם ה"ר בעינן הבדל בכותל גמור, ואם אין שם ה"ר בעינן הבדל במסיפס. ולעולם דרבינו ז"ל כולל איירי. לא כמ"ש הרב בית יוסף ז"ל בסי' קע"א דהאי להבדיל הוי דוקא כשיש במקום ההוא ה"ר, דאינו כן. אלא כולל איירי. וכשיש ה"ר בעינן כותל, ואם לא, במסיפס. וזהו שכתב ה"ה ז"ל הבדל לפי מה שהוא מקום." עכ"ל. ומבוארים הדברים בדעת הלח"מ דכוונת הרה"מ דלעולם בעינן מחיצה, ולפי העניין. אי במחיצת ה"ר, אי במסיפס בעלמא, ולכאורה כן היא כוונת הדופ"ר. אלא דתמוה לדברינו שהרי"ף חולק על כך. והרי הרה"מ מקורו מדברי הרי"ף. ואיך ביאר הלח"מ משנה בדבריו כן, ומוכח דחולק על ביאורו של הרב חוות יאיר הנ"ל, וס"ל דלא נחלקו בכך הרי"ף והרא"ש אלא גם הרי"ף קיבל לגמרי את היסוד של מכיר חלקו, דבכה"ג נחשבים הם כחלוקים אף באופן שאין ה"ר.

ז. ובמחבר שו"ע סעיף ב' פסק דכופין לחלוק במכיר חלקו "כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה", דהיינו כשיש ה"ר. ולשיטתו בב"י. ובסמ"ע סק"ד הביא דבריו בפרו"ד והוכחתו, ונצטט מדבריו "ומ"ש הטור שכופין זה את

זה להבדיל וכו', לשון להבדיל לאו דוקא קאמר שיבדיל במחיצה אלא שיעשו ביניהן גבול ניכר שלא יבוא לשמש האחד בגבול חברו - דאף שהיו מכירין כ"א חלקו, מ"מ לפעמים היו משתמשים זה בשל זה בטעות שלא שמו ליבם לכלות הגבול של כל אחד ואחד. ואף כי המ"מ כתב ג"כ כן בדבריו אדברי הרמב"ם האי טעמא, היינו משום דהרמב"ם כתב האי דינא בריש הלכות שכנים ושם איירי גם בה"ר, משא"כ הטור והמחבר שכתבו דין דה"ר והבדילו בסי' קנ"ז ע"ש ועפ"ר. עכ"ל. [וציין בהמשך לס"ט שם נו"נ בביאורו מצד אחר, ואכהמ"ל].

והנה, כאן חזר הסמ"ע על דבריו ולשיטתו בפרישה. ונוסיף לעיין בדבריו, דלשון הסמ"ע בכל המקומות דאיירי בגבול בעלמא. וכאן בסמ"ע ביאר זאת ביותר דענין סימון הגבול שלא ישימו ליבם לכלות הגבול. ולכאורה לכזה דבר לא בעינן מסיפס י' טפחים, כי אם גבול כל שהוא בעלמא.

ולכאורה אם מקור סמ"ע בדברי הרא"ש דפשיטא דבעינן מחיצה, הגובה הנצרך הוא י' טפחים ולא סימון כל שהוא שכתב הסמ"ע. ויש שרצו לבאר דדעת סמ"ע שונה לחלוטין (ואם כי הלח"מ משנה ודאי ס"ל הכי, וכן דעת ט"ז שיובא להלן - אך הסמ"ע דעתו שונה). ודעתו כב"י ופשוטות הרי"ף דהדברים נאמרו רק כשיש ה"ר. והא דמצריך גבול, היינו משום שלא יעבור - ויתכן דאף הב"י מודה לזה, ודלא כהבנתו שפליג עליו. ובא הב"י לשלול רק מסיפס י' טפחים, ומודה לסימון כ"ש. אלא דביאור זה קשה מאוד - דאם אין תוקף במקום כזה למכיר חלקו, מדוע יסמן. ונצרך להכנס ליסודות למכיר חלקו. ולכאורה צריך לומר דהסמ"ע ס"ל כדברי רא"ש, והכא סגי בגבול כ"ש. וצ"ב.

ח. ובדברי ט"ז נתבאר בפ"י שיטת סמ"ע וז"ל: "מה שחלק הסמ"ע על המחבר ופ"י

דלא מיירי כאן בה"ר, הדין עמו. דפשוט הוא בריש בתרא למ"ד ה"ר לא שמיה היזק, מ"מ זקוק הוא למחיצה עשרה טפחים כדי שיהא נתפס עליו כגנב. ממילא ה"ה בשדה שאין שם שייכות ה"ר. אלא דמ"ש הסמ"ע דאי"צ מחיצה כלל אלא היכר לגבול, שלא יטעה להשתמש בגבול חברו ליתא לענ"ד. דעכ"פ מחיצה י' טפחים בעינן מטעם דנתפס עליו כגנב. וכ"כ המ"מ בריש הלכות שכנים וז"ל, במקום שאין היזק ראייה צריך י' טפחים מחיצה" עכ"ל. [ולשונו בדברי מ"מ לא מצאתי, ודברי הרה"מ נידונו לעיל בהרחבה. ואולי כוונתו לפרק ב' הלכה ט"ז שם דנו בעניין מחיצה י' טפחים בגינה, ומשום דליכא ה"ר. וכך צוין במהדורת פרידמן. וצ"ב.]

ועכ"פ מצאנו מדבריו דהבין דהסמ"ע אכן איירי בגבול כ"ש בעלמא. והוא פליג עליו דבעינן מחיצה י' טפחים. ובדברי ב"י הבין דאף גבול כ"ש בעלמא לא בעינן.

ט. טרם נבוא לדון בדעת הב"י וטעמו, נוסף לדון בדעת הרמ"א והרא"ש בזה. דהנה, הרמ"א בסעיף א' הביא משו"ת הרא"ש, "ראובן ושמעון שיש להם מקומות בביהכ"נ זה אצל זה, וראובן רוצה לעשות מחיצה ביניהם ולהכניס המחיצה בתוך שלו. ושמעון רוצה לעכב באמרו- שאם יעשה מחיצה המקום יהיה דחוק. הדין עם ראובן." עכ"ל.

ולכאורה תמוה מאוד, דהרי מקומות ביהכ"נ זה מכיר חלקו ומקומו, והם שותפים בספסל, וכופהו לחלק המקום לדעת סמ"ע וט"ז וההולכים בשיטתם על חשבון שניהם. והכא כתב דרק על חשבוננו רשאי, ומדוע. [וביותר, לדברי החו"י דשיטת הסמ"ע והט"ז הוא כהרא"ש, והכא איירי הרא"ש].

ובנתה"מ סק"ב עמד בזה וז"ל: "והא דאין יכול לכופו על חלוקת מחיצה שיהיה מקום המחיצה משניהם, כמו שכופין בחצר על מסיפס כדי שלא יכנס אחד על חלק חברו.

כיוון דאין דרך למכור מקום בביהכ"נ רק שיעור ישיבה, וע"י מחיצה המקום דחוק". עכ"ד. ודפח"ח. דביאר דהיות שבדרך כלל תכלית מכירת המקום בביהכ"נ הוא מקום לישיבה, ואין מוכרים שטח בספסל, לא מוכרים שטחים כי אם מקום. ואין אפשרות לעשות מחיצות דחוק האנשים. [ויתכן להוסיף בדבריו, דאין זה מכירה גמורה, ובה צ"ב]. ולדבריו מיושבים שיטת הט"ז והסמ"ע, דהכא איכא טעמא לפוטרו ממחיצה.

ג. אמנם הגר"א בביאורו ס"ל דאכן מחלוקת יש כאן. וז"ל לשו"ע סק"ד על דברי רמ"א אלו: "כמ"ש בס"ב בד"א וכו'. (דשם רואים דאין כופים למחיצה כשאין דין חלוקה) ועיין ט"ז שם שאף דבר שאין בו היזק ראייה, כופין במחיצה [כשמכיר חלקו]. אבל בתשובות הרא"ש כאן כתב, כיוון דאין כופין צריך להכניס בתוך שלו." עכ"ל. וביאר דעתו בבירור, דמדברי הרא"ש מוכח דלא כט"ז דבמקום דליכא ה"ר, לא כופין לחלוק אף במכיר חלקו. וס"ל דתשובות הרא"ש דאיירי במקומות ביהכ"נ, ה"ה בכל מקום דליכא ה"ר, ודלא כת' הנתה"מ. ואע"ג דדעת החוות יאיר בדעת הרא"ש דמילתא דפשיטא הוא, ואף כד ליכא היזק ראייה. הגר"א ס"ל בשיטת הרא"ש - וכפי שהוכיח מתשובותיו - דכשאין היזק ראייה לא בעינן שום היכר על חשבון שניהם. [אמנם, אף בדבריו חלק על הט"ז ולא ציין את שיטת הסמ"ע. וצ"ב מדוע. האם משום דס"ל כפי שהבאנו לעיל דיש שרצו לפרש דהסמ"ע ס"ל כדעת הב"י, ורק גבול בעלמא מצריך. אך יש לדחות דס"ל דמחיצה דהכא הוא יותר מגבול, וא"כ אין הוכחה נגד דעת הסמ"ע].

י"א. ובחזון איש ב"ב [סי' ח' סוף סעיף י"ז] התייחס לדברים בזה"ל: "בביאור הגר"א הביא דברי הט"ז דבזמן שחולקין כופה אחד לחברו לעשות מחיצת עשרה טפחים אף במקום דליכא ה"ר, וכדאמר בגמ' ב"ב ז' בין גג לגג. וסיים הגר"א, דברא"ש כתב בהדיא

הרב יהושע העשיל הכהן שפרן שליט"א

בבא מציעא ע"ה. במשנה : לא יאמר אדם לחברו הלויני כור חיטין ואני אתן לך לגורן אבל אומר לו הלויני עד שיבוא בני או עד שאמצא מפתח, והלל אוסר. וברש"י ד"ה אבל - דכיוון דיש לו שפיר דמי דהא סאה בסאה דרבנן הוא דלאו נשך דאורייתא וכי יש לו, לא גזור.

כיוון שיייתכן שיתרבה ערך ההלוואה ונמצא המלווה מתרבה מממונו של הלווה.

אך עדיין צריך ביאור מדוע "כי יש לו, לא גזור" להביט בערך הממוני של ההלוואה, וכי יש לו, לא נתרבה ערך החיטין? וכי יש לו, לא קיבל ק' ופרע ק"כ?

והנה ברש"י דף מ"ד: ד"ה דינרי כתב וז"ל : דינרי הווה ליה כשלווה את אלו וגבי סאה בסאה תנן, אבל אומר לו הלויני עד שיבוא בני או עד שאמצא המפתח, שאלו שבידו נקנין למלווה וברשותו הוקרו, דריבית סאה בסאה דרבנן הוא, ובכה"ג לא גזור. עכ"ל. מבואר דכיוון דיש לו חיטין אזי אלו שבידו נקנין למלווה מיד, וממילא החזיר לו סאה באותו שווי של הסאה שקיבל וברשותו של המלווה הוקרו לאחר מכן.

ולכאורה עפ"י דברי רש"י אלו, מותר ללוות סאה בסאה אך ורק בשיש לו כל הכמות שלוה, אבל יש לו סאה לא ילוה עליה סאתיים. אמנם כבר נחלקו בזה בגמרא דף ע"ה. רב הונא ורב יצחק, דלרב הונא יש לו סאה לווה עליה סאה יש לו סאתיים לווה סאתיים. ולרב יצחק אפילו אין לו אלא סאה לווה עליה כמה כורין. ותני רב חייה לסייעיה לרב יצחק, "יש לו טיפת יין לווה עליה כמה טיפין". וברש"י שם מבאר לשיטת רב יצחק אמאי לווה עליה כמה כורין וכתב וז"ל : דכל חדא וחדא אמרינן זו תהא תחתיה שהרי אינה קנויה למלווה ובידו לאוכלה ולמוכרה

חזינן הכא תלת מילי: א. דמדאורייתא מותר ללוות סאה בסאה. ב. רבנן אסרו סאה בסאה. ג. שבאופן שיש ללווה חיטין לא גזור.

וכל חד מינייהו טעון ביאור: א. אמאי מותר מדאורייתא. ב. אמאי אסרו רבנן. ג. מה מועיל הא דיש ללווה חיטין להפקיע האיסור. ונבארם אחד אחד:

ברש"י דף מ"ד: ד"ה ואסור - דתנן לקמן, לא יאמר אדם לחברו הלויני כור חיטין ואני נותן לך לגורן שמא יוקרו ויבוא לידי ריבית. עכ"ל. הרי מבואר דאיסור חכמים הוא משום שחששו שבשעת ההלוואה ישווה כור חיטין מנה ובשעת פירעון יתייקר וישווה ק"כ ונמצא ממון המלווה מתרבה דהרי הלוה ק' ונפרע ק"כ. וא"כ טעון ביאור מדוע מדאורייתא מותר, והלא ממון המלווה מתרבה. וכתב רש"י כאן "דלאו נשך דאורייתא" והיינו דמדאורייתא אין זה נחשב שהלווה נישוך והמלווה נתרבה. וצריך ביאור, מדוע?

והנה ברש"י דף ס"ב. ד"ה אינהו כתב, "אינהו כי מגבו סאה בסאה מן הלווה למלווה לאו בתורת ריבית קא מגבו ליה אלא בתורת פיקדון הוא בעיניהם דהא סאה מסר לו בידו". עכ"ל. מבואר, דכיוון דסאה הלווה וסאה פורעו אין כאן שום ריבית דמה שהלווה פורעו ולא הלווה ממון אלא פירות. אלא שחכמים גזרו להביט אף בערך הממוני של ההלוואה ולאסור הלוואת סאה בסאה

ונמצאת אותה שלווה נזקפת על פירות שבשוק וזו פנויה ללוות עליה וכשלוה כל אחת, בהיתר לווה. דהא אילו לווה סאה אחת ואכלה ואכל גם הראשונה, הואיל כשלוה בהיתר לווה, ישלם חיטין הכא נמי כשלוה בהיתר לווה כל סאה וסאה שהרי זו עומדת. עכ"ל. מבואר שאינה קנויה למלווה וא"כ צריך שוב לבאר מהו ההיתר שיש לו, הרי כאשר אנו מביטים בערך הממוני עדיין יכול לקרות שכאשר יפרע ישוו החיטין יותר והווי ריבית ומה מועיל הא דיש לו אם רשאי לאכלן? ועוד צריך לבאר הסתירה הנראית לכאורה ברש"י. שבדף מ"ד: כתב "שאלו שבידו נקנין למלווה" ובדף ע"ה. כתב "שהרי אינה קנויה למלווה" וכתב רש"י [ע"ה]. לבאר ההיתר "אמרינן זו תהא תחתיה" ועדיין צריך ביאור. ויש שביארו כוונתו להיות ואין איסור דאורייתא דהא לא נתרבתה המידה ומה שלווה הוא מה שפרע על אף שחכמים אסרו היות והערך נתרבה, כאשר יש ללווה חיטין אין זה ניכר שהערך נתרבה כיוון שיכול לפרוע חיטין אלו שבידו ובהם אין ניכר שנתרבה ערכם משא"כ כאשר אין בידו חיטין ובבוא עת הפירעון עליו לקנותם בדמים אזי מוכח וניכר שפורע יתר ערך על מה שלווה. ומוסיף רש"י לבאר, שלמרות שאין בידו כי אם סאה אחת לווה עליה כמה כורין, היות ובעת ההלוואה לא היה ניכר שישנה אפשרות של התרבות הערך והפסד ללווה, התירו חכמים הלוואה זו, ואפילו להשתמש בחיטין שיש לו, ולא הצריכוהו לשמור סאה זו לשלמה כי הקפידו רק על שעת ההלוואה שיהא ניכר שבידו לפרוע מחיטין שבידו וכתוצאה מכך אינו ניכר שמשלם יתר ערך על שלווה [דהלא יכול היה לפרוע מהחיטין שבידו], וע"כ יכול ללוות כמה פעמים אפילו על אותה סאה דלו יצויר שלווה ואכל הן את סאת ההלוואה והן את הסאה שהייתה בידו, עם כל זה כיוון שכבר השלים תיקון חכמים

ולוה בהיתר ישלם החיטין ואפילו יתייקרו וירבה ערכן, כמו כן יכול ללוות עליהם שוב דכיוון שכבר לווה בהיתר אין על סאה זו שום חיוב הרובץ עליה ומשעבדה. [ועפ"י ביאור זה מובנים דברי האחרונים שכתבו שלרש"י צריך להקנות סאה אחר סאה ולא כולם בבת אחת וכדעת הריב"ן בתוספות דף ע"ה. ד"ה ולית].

ובמשנה ע"ה. - "לא יאמר אדם לחברו הלויני כור חיטין ואני אתן לך לגורן" וצריך לדעת האם לגורן דווקא או לאו דווקא, האם קביעת זמן הוי איסור או לא הוי איסור, ואי נימא דהוי איסור האם דווקא זמן כגורן או אפילו כל קביעת זמן.

ובתוספות ד"ה הלויני כתב, דחיישינן שמא תתייקר אע"פ שאז אין רגיל להתייקר, עכ"ל. והיינו דלגורן הוי רבותא דאף דאין זה זמן שהחיטין רגילין להתייקר עם כל זה אסור להלוותו. ומינה, דבהיתר דעד שיבוא בני [בסיפא דמתני'] דלרש"י היינו דיש לו, אף בקבע זמן מותר. ומדלא חילק משמע דאף לזמן שרגיל להתייקר. ואפשר דאף באומר לו אל תפרע לי עד שעת היוקר נמי מותר כיוון דיש לו.

אמנם אין זה מובן לפי ההסבר הנ"ל שהתירו חכמים כיוון שאינו ניכר שעתיד ליתן לו יותר, דכיוון דקבע לו זמן לשעת יוקר, אזי ניכר ומוכח שנותן לו יתר ערך על שקיבל ועל זה הקפיד המלווה. אמנם יש לומר דכיוון דיש לו אזי יכול ליתן לו ממה שיש לו ולא נישוך דלא שילם יותר בשביל להחזיר, אך עדיין צריך ליבון, דאף דלא שילם יותר הא פירש לו שהחזר הוא יותר ומה לי מביא מביתו או ממקום אחר²². ועוד דא"כ בשאין לו כל הסאין תבנא לדינא דניכר שנותן לו יותר כיוון שקונה ביוקר ופירש לו שלא יפרע כי אם ביוקר. ואולי אכן יש חילוק, דבמתנה

22. כיוון שניכר שפורע לו יותר.

לשעת יוקר, יהיה מותר רק ביש לו כל הכמות שמלווה לו.

ובשיטה ביאר דכאשר אמר לו אתן לך לגורן משמעותו שיתן לו מחדשות והלא חדשות אין לו ועל כן יש איסור בקבע לו לגורן, ומהא משמע דבכה"ג אף ביש לו לא יועיל כי אם באופן דעד שיבוא בני, אמנם סתם קביעות זמן אין משמע לאסור דהא יש לו. ואפשר אף בקבע לו זמן לשעת היוקר נמי מותר כיוון דיש לו. אמנם צ"ב מה מועיל היתר דיש לו כאשר קבע לו זמן לשעת היוקר ומוכח וניכר שמשיב לו יתר ערך על שהלווהו. ודו"ק.

והנה הרמב"ם פרק י' מהלכות מלווה ולווה הלכה ב' כתב, היה לו מאותו המין שלוה הרי זה מותר ללוות סתם בלא קביעת זמן ופורע סתם. וכתב הרב המגיד וכן מוכחת המשנה לדעתו ז"ל, שאמרה לא יאמר אדם לחברו הלויני כור חיטין לגורן, פירוש, ואני נותן לך לגורן אבל אמר לו הלויני עד שיבוא בני או עד שאמצא מפתח ודעת הרב דרישא שאוסרת בקובע זמן לגורן הוא אפילו ביש לו דומיא דהיתר דסיפא דעד שיבוא בני דהיא ביש לו וכו' והטעם אפשר שהוא, שכל שזה קובע זמן למה שהוא מתייקר ומוזיל נראה שדעתו שלאותו זמן יתייקר וחזקה שלא יפרענו הלווה תוך זמנו מפני כך אסור.

עכ"ל המ"מ שם. [והנה לא יקשה למה שביארנו דעת רש"י ז"ל דמיישב בלחם משנה דאשמועינן מתניתין דעד שיבוא בני הוי כיש לו דהוה ס"ד דהוי כאית ליה אשראי דאמרינן בריש איזהו נשך [ס"ג:] דלא הוי כיש לו ובגמרא הוה סליק אדעתיה התם לדמויינהו להדדי. עכ"ל]

ועפ"ז אפשר לבאר את דברי התוספות דעל אף שלגורן אין רגיל להתייקר כיוון שמלווה זה דעתו שלאותו זמן יתייקר אסור, ולא כל שכן לקובע זמן סתם לזמן שאין רגילות אי מתייקר או זל וק"ו בן בנו של ק"ו בקובע

לזמן היוקר שאסור. וכן אפשר לבאר בשיטת רש"י דבקובע זמן אסור ואף שיש לו, עדיין מוכח מקביעת זמן דדעתו שיתייקר ולקבל יתר ערך על שנתן והוי ריבית מעלייתא מדרבנן שחששו שלא יהא ניכר רצונו בהתרבות ערך חיטיו.

ואכן בריטב"א החדשים ביאר דברי המשנה כולה ביש לו, ובקובע זמן אסור אף ביש לו "ולא התירו אלא בדאיכא תרת, שיש לו, ובלא קביעת זמן והיינו דלא אשכח התירא בסיפא אלא באומר עד שיבוא בני או עד שאמצא מפתח וכו', כל זה שיטת הגאונים והרמב"ם וכן דעת רש"י והתוספות" הרי לנו שנקט בדעת רש"י ותוספות כהרמב"ם דקביעות זמן אסור בכל גווני. ומוסיף הריטב"א, "אבל מורי ז"ל היה אומר דרישא דמתניתין בשאין לו אבל כשיש לו מותר ללוות סאה פירות בסאה אפילו בקביעת זמן, והא דקתני סיפא הלויני עד שיבוא בני לאו משום דליכא קביעת זמן הוא דקתני לה, אלא למימר דהא חשיב יש לו ממש ללוות עליו ואע"פ שלא היה יכול ליתנו עכשיו" עכ"ל. הרי לנו שאף דברי הלחם משנה כבר נשנו בדברי הראשונים כמלאכים ז"ל. אמנם מסיים הריטב"א "ולא הבנתי דברי רבינו ז"ל. ועכ"פ לעת עתה דברי הרמב"ם ורש"י עולים בקנה אחד ואין מחלוקת ביניהם.

אמנם עדיין לא יצאנו ידי חובתנו בזה, דאיתא בגמרא ע"ג. "המוליך פירות ממקום למקום ומצאו חברו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום. אם יש לו פירות באותו מקום, מותר. ואם לאו, אסור" וברש"י שם יש לו שם מותר, דמהשתא אוקמינהו ברשותיה. ואע"ג דלא משיך סאה בסאה לאו ריבית קצוצה היא, אלא אבק ריבית דרבנן וכי יש לו, לא גזור. אין לו באותו מקום, אסור. דבשכר המתנתו נתן לו זה במקום היוקר, עכ"ל.

והדברים זועקים, והלא התנה ליתן לו במקום היוקר ומה יועיל הא דיש לו והלא קבע ליתן לו ביוקר ולהנ"ל אסור לקבוע לזמן היוקר ואפילו יש לו וה"ה כאן קבע ליתן לו ביוקר.

ואכן הריטב"א כתב "דבאותו מקום שהביאן אינו מקום היוקר אלא שער שבאותו מקום הוא, ואתא לאשמועינן וכו' דשרי אע"פ שאין לו שם אלא במקום אחר כיוון שברשותו הם אף על פי שאינן מצויין לו וכו' עכ"ל.

והנה להרמב"ם היינו יכולים ליישב כדברי הריטב"א דמיירי באותו השער ואין כאן התנה לשעת היוקר. אמנם דברי רש"י צריכים ביאור, וכתב במחנה אפרים סי' כ"ב ליישב דכיוון שהתנה ליתן לו באותו מקום ואפ"י יוזל השער וישוו כמו שנתן לו הוא ספק וכל ספק לא הוא ריבית מן התורה כדמוכח מדברי התוספות וכו' עכ"ל. והדברים מרפסן איגרי, דהלא לית מאן דאמר דצד אחד בריבית שרי והגם דהוי אבק ריבית, וביותר דיש ראשונים שסוברים דלאחר שהוברר צד הריבית אזי הוי ריבית קצוצה למפרע, ויתר על כן דהא כל צד אחד בריבית בשעת קציצה אין מוברר שום צד לא היתר ולא ריבית, משא"כ הכא דבשעת קציצה הריבית קיימת אלא דיש צד אחד דלא יהא ריבית, ואמאי להוי סיבה המתרת? ואפשר ליישב עפ"י דרך הרשב"א בעניין היתר דיצא השער [והובא בב"י] דכל שיצא השער וכו' אין אנו חוששין שמא ישתנה השער בינתיים ואפ"י אם ישתנה שמא תוך הזמן יקנה הלווה וכו' עכ"ל.

והנה לכאורה תמוהין דבריו דהלא צד אחד בריבית אסור אלא על כרחך דכיוון דסאה בסאה דרבנן שאנו מסתכלים על הערך ולא על המידה וכל זה בניכר שיתן יותר אבל בכה"ג דאיכא ספיקי טובא לצד אחד בריבית, לא גזור רבנן. וכמו כן להמחנה אפרים הנ"ל כיוון דנותן לו אותו המידה ויכול להיות

שיוזל בכה"ג לא גזור רבנן [דבתרי דרבנן לא גזור]. ולדעת הרמב"ם מיישב המחנה אפרים דכיוון דסבר בפ"ו מהלכות מכירה דפירי נעשין חליפין, אזי בשמתנה עמו למקום היוקר ויש לו, הוי חליפין ומיד נקנו למלווה ואין כאן מדיני הלוואה כלל.

אמנם דברים אלו קשה להולמן, וכי שייך להחליף עבור סאתיים לאחר זמן? ואפ"י מתנה ע"מ להחזיר יתר בעוד תקופה, מסיק בתשובה מאהבה דהוי ריבית קצוצה מדאורייתא [הובא בפ"ת סי' ק"ס ס"ק ה']? וידוע לנו מהרבה מקומות [חור"ד קס"א ס"ק א' בהרחבה ובכמה מקומות אמנם כבר מוכח כן בט"ז וש"ך בכמה מקומות ואכהמ"ל] דאין הלשון משנה כלל. אם כי לחומרא מצאנו [בסי' קס"ג ס"ה ובסי' קס"ד ס"ה לש"ך] שהלשון משנה. אך לקולא כי הכא, וודאי שלא?

וצריך לומר כנ"ל דכיוון דסאה בסאה דרבנן משום דמשיב לו אותה המידה, והיות ונקנה לו מיד דפרי נעשין חליפין, [הגם שאינו יכול לקבלם מיד כיוון שמרוחקים הם הימנו] הקלו דלא לחשביה כהלוואה וכאגר נטר כלל. אמנם על פי דרך זו לא די בשיש לו מעט באותו מקום אלא צריך שיהא לו הכל דהא כחליפין שווה בשווה משוו ליה.

ויש שרצו ליישב כן גם בדעת רש"י אמנם לא זכיתי להבין דרש"י כתב סאה בסאה לאו ריבית קצוצה היא. ומשמע כדיני סאה בסאה. ואפילו תאמר דלא כדיני סאה בסאה ממש עדיין הוה ליה לפרש דבעינן שיהא לו כל הכמות שלווה [כיוון שעלולים אנו לטעות מלשונו סאה בסאה] ועוד מאי אע"ג דלא משיך וכו' והלא בחליפין כיוון שמשך זה נקנו לו חליפיו, ונבוכותי מאוד.

וליישב כל התמיהות ברש"י [אף מדף מ"ד: לדף ע"ה.] נראה לומר כך:

מעות [ומדאורייתא לא היה כאן איסור כלל] וזהו מה דמועיל יש לו, ואפ"י מעט, כיוון דכל האיסור מדרבנן אין אנו מצריכין שאותה הסאה שיש לו יחזיר, ואזי הסאה שעליה לוח משתחררת אוטומטית ויכול ללוות עליה עוד סאה ועוד סאה, דכל עניין הסאה שבידו היא רק ליצור התחייבות חיטין ולא התחייבות מעות. ובקובע לזמן היוקר, [להרמב"ם בכל קובע זמן, ולריטב"א החדשים אף לרש"י וכביאור המגיד משנה] אזי המלווה מוכיח שדעתו על הערך ולא על המידה, ואיהו משוי אנפשיה חתיכה דאיסורא, שרצונו בריבוי ממונו, ומה יועיל לנו שיש ללווה חיטין, והלא דעת המלווה על הערך והדמים ולא על המידה.

אמנם בקובע למקום היוקר צ"ב כיצד יותר, והלא נראה בפירוש שדעתו על ריבוי דמיו וערך החיטין, ולא על המידה? מיישב המחנה אפרים בסי"ב, דכיוון שאפ"י יוזל מקום היוקר ישיב לו אותה סאה, על כן אין בזה משום ריבית, [ואין כוונתו כזכר לעיל משום ריבוי הספיקות ותרי דרבנן, אלא] היות שאפ"י יוזל נותן לו כפי השער, ולא יצטרך להוסיף עד כדי דמיו, ויש לו ואפ"י מעט וכנ"ל, מזה מוכח דכוונתו למידה ולא לערך, משא"כ במתנה לזמן היוקר. [וצ"ל שהבין ברש"י שלא כהרמב"ם]

אמנם עדיין צריך ביאור מה שביאר לדעת הרמב"ם דנעשה חליפין וכמכר, והלא הלוואה היא וכיצד ישנה הלשון?

וחיפשתי ולא מצאתי מי שידבר על זה, ורבות נתחבטתי בזה, עד דאנהרינהו לעיינין משמיא, ומצאתי להחוות דעת בסי"א קס"א ס"ק א' שכתב דלגבי סאה בסאתיים יש נפק"מ בין לשון מכר להלוואה [והוא עפ"י דרכו ביאר דהיינו משום דבהלוואה מחויב לו דווקא חיטין ובמכר מחויב לו דמי חיטין] [ובנתייקר ישלם לו פחות מסאתיים]] ופשוט דהיינו דסאה בסאה

דהנה כזכר לעיל הסיבה שהלוואת סאה בסאה מותרת מדאורייתא הינה, שכיוון שמחזיר לו אותה המידה אין בזה ריבית, וחכמים אסרוה משום שמתייחסים אף לערך הממוני של החיטין, וכיוון שהערך נתרבה יש בזה משום ריבית. אמנם כי יש לו, לא גזור דאמרינן זו תהא תחתיה, והיינו שכאשר יש ללווה חיטין, ניכר לעינינו דחיטין חייב לו ולא דמים. והיינו שכאשר אין ללווה חיטין אזי ההתייחסות שלנו ללווה שהוא חייב למלווה חיטין, מה זה חיטין, מוצר שהוא יכול לקנות בכסף, וע"כ כלפי הלווה אנו רואים שהוא חייב למלווה כו"כ מעות, וכאשר החיטין מתייקרים אזי הוא נדרש להוציא יתר מעות על מה שהיה חייב בתחילה, אבל כאשר יש לו חיטין, אזי ההסתכלות שלנו היא שחייב לו חיטין [דכיוון שיש לו ברור שמהם יחזיר] ואף כלפי הלווה אין לו כי אם חיוב חיטין, ואף שמתייקרים החיטין לא נחסר מאומה²³, וכמו כן גם כלפי המלווה חיטין נתן וחיטין קיבל ולא נוסף לו מאום, וזוהי גם כוונת רש"י בדף מ"ד: שאלו שבידו נקנין למלווה וברשותו הוקרו, ואין כוונתו שזה נעשה שייך למלווה אלא שנקנה בקניין התחייבות למלווה, ומעתה הלווה חייב לו חיטין, אבל אינה קנויה למלווה ובידו לאכלה ולמוכרה ונמצאת אותה שלוה נזקפת על פירות שבשוק, ולא אכפת לן ולא מידי דכבר מוכח לכל שחיטין חייב לו ולא

23. ולדקות העניין אתן משל: אדם החייב לחברו אלף דולאר ואין ברשותו, ויום קודם הפירעון היה הדולאר שווה 3.52 ולמחרת בזמן הפירעון היה שווה 3.62, לבטח מרגיש הפסד שהפסיד 100 ש"ח, ואף שדולאר לוח ודולאר החזיר מרגיש הפסד, משא"כ אילו היה לו כל הזמן דולארים [אלא שלא היה לו מפתח] בין אם הדולאר עלה או ירד אינו מרגיש שום הפסד, כי זה מה שהיה חייב לו. ודו"ק. והיינו שכאשר חייב מה שאין בידו הוא בעיניו כחוב דמים.

מיד, [ואף שאינו יכול להגיע לשם מיד, כיוון שמרוחק הימנו] וסאה בסאה דרבנן, לא החמירו חכמים בכגון דא, אמנם לפי זה לדעת הרמב"ם צריך שיהא בידו כל מה שלוה וכנ"ל.

אמנם בדעת רש"י לכאורה לא ייתכן לומר כן, דהא רש"י הקשה ואע"ג דלא משיך, ותירץ, סאה בסאה לאו ריבית קצוצה היא אלא אבק ריבית דרבנן וכי יש לו לא גזור. ומהי קושייתו והלא כיוון שמשך זה נקנו חליפיו, ואף אי הו"ל להקשות, עכ"פ הו"ל לתרץ "נקנו וכו' עד לא גזור". ודו"ק.

לא שייך מכר דהרי זו הלוואה אבל סאה בסאתיים שייך מכר, כיוון שמשלם לו משהו אחר היות וזה יותר ממה שקנה, ואף שזה אותו המוצר ואף דרק שופטני יקנה סאה חיטין בעד סאתיים [במשלם במקום], אמנם זהו מכר לכל דבר [שמשלם דבר אחד בעד דבר שני], ולדין כיוון שמלווה זה הלוה על דעת שישלם לו במקום היוקר הוכיח שדעתו על ערך ולא על מידה, היינו ממש כמכר סאה בסאתיים, ועל כן מהני ביה קניין חליפין ממש, דמשלם משהו אחר ממה שקיבל, אמנם אף זה הווה לן למיגזר משום סאה בסאה, אבל כיוון שאין כאן אגר נטר דקנה

מפי זרעו

קובץ חידושים
וסיכומים בהלכות
חו"מ

"אותיות פורחות"

שנכתבו ע"י הקדוש
רבי פנחס מנחם
פשוזמן ז"ל הי"ד

סימן קע"א - הלכות חלוקת שותפות

שהטעם שקנין מהני כי הקנה לו חלק בגוף הקרקע וע"ז מחילה לא מהני, וגם ראיית הש"ך מקנ"ז זה כשכבר חלקו, וגם הרמ"א כותב שקיבלו קנין שלא לחלוק, ולא כותב שסיכמו, וכשקבלו קנין שלא לחלוק מהני, וביארנו הטעם בשם הרשב"א, ראובן שרוצה לעשות מחיצה במקומו בבית הכנסת בינו לשמעון, אין שמעון יכול לעכב עליו מטעם שנהיה המקום דחוק, אך אינו יכול לעשות את המחיצה גם על מקום שמעון, כי הדרך למכור מקום בביהכ"ס כשיעור ישיבה וכשיעשה מחיצה מקום הישיבה יהיה דחוק. אך אם ראובן יושב ראשון ורוצה לחלוק מקומו לשניים ע"י מחיצה, והדבר ידוע שמקומות הראשונים חשובים יותר, השני יכול לעכב עליו.

ב. שיעור חלוקה פירושו שלאחר שיחלקו ישאר על כל חלק שם כמו שהיה לו כשהיה כלול לפני החלוקה, דהיינו בחצר אם אין לה ד' אמות חוץ מאמות של פתחים אינה קרויה חצר, ולכן אין חולקים עד שיהיה לכל אחד ד' אמות מרובעות חוץ משל פתחים, ושדה עד שיהא לכל אחד ט' קבין בארץ ישראל, ובמקומו של ר' יהודה כבר בט' חצאי קבין היתה קרויה שדה. והב"י מביא ב' פירושים או שתנא קמא סובר שאפי' במקומו של ר' יהודה צריך ט' קבין כי הולכים אחרי רוב, או שכיון שזה מיעוט לא חוששים להזכיר את זה אך באמת יודה לר". ובגינה כדי זריעת חצי קב לכל אחד, ובפרדס ושדה אילן ג' קב לכל אחד.

וכל אלו השיעורים הם בארץ ישראל וכיוצ"ב שהקרקעות חשובים וראויים להיטפל בפחות מעבודת יום אחד, אבל בבבל וכיו"ב אין חולקים עד שיהא בה כדי עבודת פועל ליום.

א. שותפים, וזה לא משנה כיצד נהיו שותפים (ופי' שלגבי גוד או איגוד יש כן הבדל לחלק מהשיטות, סמ"ע) ואחד תובע לקבל את חלקו לבד, אם לכולם יש כדי חלוקה כופה אותם לחלוק ואח"כ יצטרכו לעשות מחיצה במקום שיש היזק ראייה, או סימן במקום שאין היזק ראייה. – והט"ז מעיר שההיכר אמור להיות י' טפחים.

ואם לאחד מהם אין כדי חלוקה יכול הוא לעכב על החלוקה. אך כשאותו שאין לו כדי חלוקה קנה את חלקו מאחד מהשותפים, שלו כן היה כדי חלוקה, אזי משאירים אותו עם השני שאין לו כדי חלוקה, והשלישי נוטל חלק שלם, כי חלוקה לא יכול לעכב במה שהמוכר לא יכול לעכב.

וכשיש שניים שאין להם כדי חלוקה שהיו כן מתחילת השותפות, ג"כ משאירים אותם יחד והשאר יכולים לחלוק, אפי' כשאחד מהם מבקש גם לחלוק ואז השני ישאר עם פחות מכדי חלוקה ויעכב את החלוקה, אין שומעים לו כיון שרוצה לעכב. אך אם רוצה לחלוק כי צריך קרקע לשטוח פירות או לצרף עם קרקע הסמוכה לו (הסמ"ע לשיטתו), אז שומעין לו וזה מעכב את החלוקה.

ואם כל אחד מכיר את מקומו, כופין לעשות מחיצה שלא יהיה נתפס כנגב. וכשיש היזק ראייה, עושים מחיצת ד' אמות, ואם מחלו זה לזה על היזק ראייה וקיבלו קנין, אין יכולים לחזור. והש"ך והגתיות מעירים שעל היזק ראייה לא צריך קנין.

וכשיש דין חלוקה וסיכמו שלא לחלוק, אז מחילה לבד ודאי לא מהני, כי אפי' כשאין היזק ראייה כופין לחלוק. וגם מוכח מהרשב"א

וכשיש עבודה ליותר מיום, לפי הסמ"ע ג"כ חולקים, כי פועל נשכר ליום וחצי אך לא לחצי יום. והט"ז מוכיח מהגמרא ששואלת אי יומא דזרעא תרי יומא כרבא לא הוי, שפועל לא נשכר ליום וחצי, אלא מתרץ לפי תירוץ הגמרא שבאהדורי הכוונה שחורש וזורע שוב (ואז תמיד יש בחרישה ימים כנגד הזריעה), שכשנשאר חצאי ימים אז חולקים רק את החלק של הימים השלמים, והשאר נשאר בשותפות, ואז ההפסד יותר קטן וגם מתחלק בין שניהם.

ג. אם לאחד מהם יש קרקע סמוכה שאם יחלקו יש לו דינא דבר מצרא, והשני רוצה לחלוק, אז הוא לא יכול לעכב. ולסמ"ע אפילו אם אין שם דינא דבר מצרא, כי כל הסיבה שלא חולקים זה כדי שלא ישאר עם קרקע קטנה, אבל פה הרי הוא לא ישאר עם קרקע קטנה. ולט"ז שסובר שזה דווקא היכא דאיכא דינא דבר מצרא, שניהם כופים זה את זה לחלוק, מכיון שמתייחסים לזה כמו שכל אחד מכיר את מקומו. אם כשיחלקו אחד יצטרך לעבור דרך השני, פוסק המחבר דאין בו דין חלוקה ודלא כהגהות מיימוניות, וכן צריך שישאר כל השימושים שהיו שם לפני החלוקה לכל אחד. אם ע"י החלוקה הבית יפסד יותר מחומש אין חולקים. ואפי' כשרוצים לשבור קיר אם זה לא מזיק את הבית יכול לכופו לשבור כדי שיהיה בו דין חלוקה וכן אם אפשר לחלוק באופן שאין בו דין חלוקה ובאופן שיש כופה אותו לחלוק, וכשחלק אחד שוה יותר מהחלק השני ותשמישם שוה אם ההבדל הוא בגוף השטח, זה תלוי במחלוקת בסעיף י"ג, ואם ההבדל הוא מסיבות חיצוניות אז מעלים בכסף עד שיהיה שוה, כי ע"י הכסף אפשר לבנות וכדו' ואז הם יהיו אותו דבר. והריב"ש סובר שכשצריך להוציא הוצאות לא חולקים.

ד. אם אין בקרקע דין חלוקה יכולים לעשות

בו דין "גוד או אגוד", דהיינו שכופים אחד את השני למכור או לקנות חצי, כדי שלא ישארו שותפים. בפירוש המילולי של גוד או אגוד יש מחלוקת, שלרש"י הפירוש הוא, קצוץ או אקצוץ, ולערוך פירושו משוך או אמשוך. ומסביר הבית יוסף שלרש"י אומר לו או שאתה תקצוץ סכום ואם ארצה אקח ממך באותו סכום ואם לא תיקח אתה ממני, או שאני קוצץ סכום ואם תרצה תקח ממני בזה הסכום ואם לאו אקח ממך באותו סכום. ולרמב"ם ולערוך תמיד זה שרוצה לפרוש הוא זה שקובע את הסכום, ואז אומר לו או שתקנה חלקי בזה הסכום או שאני אקנה חלקך בזה הסכום. ולפרישה רש"י ג"כ סובר כך, ויכול לקוץ איזה סכום שרוצה אפי' הרבה יותר מכדי דמיה, כדי שהשני לא ירצה לקחת. ויש חולקים ואומרים שהמחיר הוא על פי שומת בית דין, ומה שכתוב מעלין אותה בדמים זה כמו מעלין לו תפילין, שפירושו עולה בשומת בית דין. והרמ"ה אומר שגם מי שסובר שיכול לשום ביותר מדמיו אוסר בפחות מדמיו, כי פעמים שלעני אין לקנות אפילו בפחות מדמיו והעני נפסד, אבל אין אחד יכול לכוף השני לקנותה ממנו אם אינו מציע שגם הוא יקנה. לכן שני אחים עני ועשיר שירשו מרחץ או בית הבד, אם האב עשאו להשכרה, יכול העני לכוף את העשיר שישכירו והשכר לאמצע, ואין העשיר יכול לומר הַשְׁכַּר חציו ואשתמש אני בחצי השני. וזה רק בדברים שאין מצב ששוכרים חצי, אבל אם הדרך להשכיר חצי אינו יכול לכופו.

ואם האב עשאו לעצמו אין העני יכול לכוף את העשיר להשכיר, אלא העשיר אומר לו קח לך עבדים שירחצו, וקנה זיתים ועשם בבית הבד, אך העני יכול להשכיר את חציו לבד. וי"א שזה תלוי בגודל המרחץ ובית הבד ולא בכוונת האב. והמרדכי תולה במנהג המדינה.

ויכול העני למכור את חציו לעשיר אחר והוא יוכל כן לומר גוד או אגוד. ואם אין לו כסף ואומר גוד או אגוד כדי למכור לאחרים, הרמב"ם מתיר בזה, והב"י אומר שיתכן שזה לכו"ע כי אין לעני מה לעשות, כי העשיר לא רוצה לקנות ממנו ולו אין מה לעשות עם זה. והנתיבות אומר שזה טעמו של הרמב"ם שמתיר רק כאן. והרמ"א סובר שיש כן מחלוקת וי"א שאף פעם לא יכול לומר גוד אם אינו קונה לעצמו, ומוסיפים הש"ך והט"ז שאפילו אם לא מוצא קונה שיקנה את חציו הדין כך, ושכן היא דעת הרא"ש לפי הרמ"א. והב"ח לא ס"ל הכי בדעת הרא"ש, אלא זה תלוי אם יבוא לו נזק גדול או קטן.

והנתיבות אומר שכשהעשיר אומר גוד או אגוד יכול העני לקנות לא עבורו, כי זה כמו שהעשיר שם לו בפחות משהו שאז אין דין גוד או אגוד כדי שלא ינצל את העני. והרש"ו מסביר טעם אחר שכל היסוד של גוד או אגוד זה כי אומר אי אפשרי בשותפותך אלא אני רוצה לגור לבד, ולכן כשלא רוצה לגור שם אלא מוכר למישהוא אחר, לא יכול לומר גוד או אגוד, אך כשהשני מציע לו לקנות, מה זה משנה אם הוא קונה את זה לעצמו לגור או שקונה לאחרים ולמסחר. ואם שניהם רוצים למכור, אחד רוצה למכור רק את חציו והשני רוצה למכור הכל יחד במחיר יותר יקר, כופה את אחיו למכור יחד אתו. ואפילו שהרמב"ם מתיר לעשות גוד או אגוד לא לעצמו וא"כ גם כאן יכול לעשות כך, פה יש חידוש, כי הרמב"ם התיר רק בעני ועשיר במרחץ וכדומה, שיש לעני הפסד גדול שאין לו כלל מה לעשות, אבל בשניהם עשירים, ובבית שיכול לגור בו גם אם אינו עשיר, לא מתיר לעשות גוד או אגוד כשהשני רוצה להישאר, אך כשהשני גם רוצה למכור אבל בנפרד, יכול לכופו למכור ביחד ביותר יקר.

ה. בשדה שאין בה דין חלוקה ורוצים לחלוק; העדיפות הראשונה היא, גוד או אגוד. דהיינו שאם אחד מהם רוצה לומר גוד או אגוד, כופה את השני בכל מקרה, בין אם השני רוצה להשכיר ובין אם השני רוצה לחלוק לזמנים יום כנגד יום. וכששניהם לא רוצים גוד או אגוד, ואחד מהם רוצה להשכיר, זה תלוי במחלוקת איך מסבירים את המשנה עשאן האב, לפי מי שסובר שהפירוש הוא, שאפשר למצוא שוכר לכוזה דבר, א"כ כאן יכול אחד לכופו את השני להשכיר אם מוצא שוכר, אפי' כשהשני רוצה לחלוק לזמנים. ולפי מי שסובר שזה תלוי בדעת האב, אז כאן, אם האב עשאו לשכר, כופה אחד את השני להשכיר, אפילו שהשני רוצה לחלוק לזמנים. ואם האב עשאו לעצמו, אם שניהם יכולים להשתמש, למשל במרחץ שלשניהם יש עבדים, כופים אחד את השני לחלוק לסמ"ע, ואם לאחד יש אפשרות להשתמש ולשני אין, לדוגמא, במרחץ ואחד עשיר ואחד עני, לפי הסמ"ע אינו יכול לכופו לחלוק כלל, כי העשיר אומר לו, בוא נשתמש ביחד, ואתה לא מפריע לי, וגם אינך יכול לטעון שאני מפריע לך, כי אתה לא משתמש פה.

והנתיבות חולק על הסמ"ע ואומר שאם זה מקום שלא ראוי לשנים, תמיד כופה לחלוק, אפי' שהוא לא משתמש פה. ואם זה מקום שכן ראוי לשנים, וכתוב בטור שמרחץ זה מקום שראוי לשנים, אף פעם לא יכול לכופו לחלוק, אפי' אם אומר שלא נוח לו, כמו שבחלוקת זמנים כתוב שלא יכול לכופו, כשזה ראוי לשניהם, כ"ש בשכירות שמפקיע ממנו לגמרי לא יכול לכופו כשזה ראוי לשניהם.

וכשכופים לחלוק - לסמ"ע [כשאינו ראוי לשנים] ושניהם ראויים [להשתמש], ולנתיבות שאינו ראוי לשניים, יש מחלוקת איזה חלוקה עדיפה,

חלוקת זמנים או חלוקת שכירות. והד"מ כותב, שמהרמב"ם נראה שסובר שחלוקת שכירות עדיפה.

שרק היכא שבעל השליש לא יכול להסתדר בחלק שלו לבד ומשתמש גם בחלק השני רק אז יכול לכפותו לחלוק.

ולכאורה צ"ל שהד"מ אחז שהפירוש ברמב"ם עשאן לשכר (זה, שזה) [הוא ש]תלוי בדעת האב, דאל"כ זה לא רק נראה מדברי הרמב"ם אלא זה כתוב כבר במשנה, וצל"ע. ולכו"ע אם אומר לו, או שכור חלקי בכך וכך או אשכור אני חלקך, שומעים לו מדינא דגוד או אגוד. ואיני יודע אם דינו כגוד או אגוד, או שדינו כחלוקת שכירות, וצריך לעיין בדברי הריב"ש.

ובדבר שיכולים להשתמש יחד, אין אחד יכול להגיד לשני לחלוק לזמנים, כי השני אומר לו שלא יפקיע את חלקו ממנו לחלק מהזמן. וכשלא יכולים להשתמש יחד, חולקים לזמנים, ואם לא חלקו ואחד השתמש, אינו צריך לשלם לשני. אבל אם השכיר חלקו, אומר הנתיבות, שחייב לשלם לשני את חלקו בשכירות (ולסמ"ע צ"ע).

ו. בבית אין דין חלוקה שהרי אי אפשר לדור בו שניים ביחד. ואם אפשר לחלקו לשני בתים ע"י בניה והוצאות, חולקים בזה התרוה"ד והריב"ש שהתרוה"ד סובר שלד' אמות מוציאים, [היינו שנחשב שיש בו דין חלוקה ע"י הוצאות]. והריב"ש אומר שאם צריך להוציא אין לו דין חלוקה. וכן חצר אי אפשר שישתמשו יחד כי מוציאים זה אתזה, וכן חנות.

ח. כתב הרא"ש בשם הר"י מגאש שדין גוד או אגוד שייך רק ביורשים או מקבלי מתנה, אבל שנים שנשתתפו בדבר שאין בו דין חלוקה, אינם יכולים לחלוק, כי על דעת כן נשתתפו. והרא"ש כותב שנראים דבריו רק כשלשניהם לא היה דירה, או שלשניהם היה דירה, וקנו להשקעה, אבל אז, אם לאחד נפל הבית או נשרף או שהיה צריך למכור את ביתו, יכול לכוף את השני לגוד או אגוד, (וצ"ע אם צריך למכור את חלקו מחמת דחק).

ובכל אלו כשאין מוציאים להשכירם, חולקים אותם לזמנים ארוכים שכל אחד דר בה שנה, כי לא מטריחים אותם לעבור בפחות מכך. והטור אומר שבחצר לא חולקים בכלל כי שניהם צריכים אותה לעבור לביתם, ולכן גם גוד או אגוד לא אומרים בחצר. וכל זה כשאין בה דין חלוקה, דהיינו שכל החצר היא הד' אמות שמשועבדים לכל אחד לפתחו.

ויש מחלוקת האם הרא"ש מסביר את הר"י מגאש, ומעמיד דבריו רק במקרים אלו, ולפי"ז כשנפל או נשרף לית מאן דפליג, או שמודה לר"י מגאש רק במקרים אלו, וכשנפל או נשרף חולק עליו.

ז. וכשלאחד יש שני שלישים ולשני שלישי, והם חולקים אותו לזמנים, בעל השני שלישים לוקח שנתיים רצופות ובעל השלישי שנה. ועושים גורל מי יטול ראשון. והסמ"ע והנתיבות סוברים שתמיד כשיש לאחד שני שלישים ולאחד שלישי, כופהו לבעל השלישי לחלוק, כי משתמש בחלקו יותר ממה שהוא משתמש בחלק של בעל השלישי. והט"ז סובר

ועוד כתב הר"י מגאש שגוד או אגוד שייך דוקא בדבר שהם עצמם משתמשים ואין נוח להשתמש יחד, כגון טלית ובית דירה, אבל בשדה אין דינא דגוד או אגוד. והרא"ש חולק על זה. ורב האי סובר שיש דינא דגוד או אגוד גם בשותפים שנשתתפו. והרמב"ם סובר שאפי' בשוכרים שנשתתפו שייך דין גוד או אגוד, שכתב שאחד ששכר מחבירו מקצת שדה שאין בה דין חלוקה, וכן שנים ששכרו שדה שאין בה דין חלוקה, כופים זה את זה לשכור או

להשכיר. והראב"ד חולק עליו ואומר שאפילו בשותפים שלקחו אין דין חלוקה אלא ביורשים ומקבלי מתנה. ומסביר הרשב"א את טעמו של הרמב"ם שיכול לומר סבור הייתי לקבל ואיני יכול, כמו שמצאנו שר"מ אמר במומין שיכולה לומר סבורה הייתי לקבל ואיני יכולה, וכמו שרשב"ג אומר שלפעמים אף משקיבל יכול לחזור. ואפי' שאין הלכה כמותם, הם מדברים כשקבל בפירוש, והכא לא קיבל בפירוש ובזה אפילו רבנן לא חולקים על רשב"ג.

והרב המגיד מוסיף טעם וכותב, שיכול לומר שכל מה שנשתתפו בקניה זה רק כדי שלא יעלו בדמים מרובים כי כל אחד רוצה לקנות, לכן קנו יחד ואח"כ יעשו גוד או אגוד, ועל דרך זה יכול לומר לו, סמוך הייתי על דין גוד או אגוד. והב"י אומר שטעמו של הרב המגיד טוב רק למקרה ששניהם השתתפו, אבל לא כשאחד שוכר מחבירו מקצת, והרשב"א מתאים גם לזה.

ט. וכותב עוד הרמב"ם שאם שכרו מקום שיש בו דין חלוקה כופים זה את זה לחלוק. והטור תמה עליו איך כופים לחלוק במחיצה דבר שאינו שלהם אלא לזמן, והב"י לא מבין את תמיהתו, כי הרי הם מזיקים כעת אחד את השני, וחייבים לסלק מזיקים, אפי' שזה רק בשכירות. ובשו"ע פסק וכתב שאחד השוכר מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה או שנים ששכרו בשותפות מקום שאין בו דין חלוקה, יכול אחד מהם לכופף את חבירו ולומר או שכור חלקי בכך וכך או השכר לי חלקך, וכשיש בה דין חלוקה - חולקים.

והרמ"א כותב שיש חולקים וסוברים שבדבר השכור לא שייך חלוקה. ומקשים כולם, שבסימן שט"ז כתב המחבר שאין דין חלוקה בדבר השכור, ותירץ הסמ"ע שב[סימן] שט"ז מדבר על חצר או שדה דומיא דחצר, שיש היזק

ראיה ו[צריכים לעשות מחיצה ולכן אין חולקים, ופה מדובר בשדה וחצר דומיא דשדה שאין בו היזק ראיה, ולא צריכים לעשות מחיצה (אלא סגי בעשרה טפחים) לכן כופים לחלוק. והרמ"א שכתב יש חולקים, הבין שגם כאן הכוונה במחיצה.

והב"ח תירץ שהמחבר סובר שיכולים לכוף אפילו שצריך לבנות מחיצה, כמו שכתב בב"י, אלא שב[סימן] שט"ז מדובר שאחד רוצה להשכיר חלקו ולכן צריך לעשות מחיצה, כי אם הוא עצמו יגור לא צריך מחיצה כי להם נוח לגור יחד, לכן לכופו לעשות מחיצה כי רוצה להשכיר, אינו יכול לכופו, ודלא כסמ"ע עכ"ל.

והש"ך חולק על הב"ח והסמ"ע, ומתיר שהיכא שרוצה לחלוק משום היזק ראיה, ודאי שכופים לחלוק, ובסימן שט"ז מדובר שגילה דעתו שלא מקפיד על היזק ראיה רק שלא נוח לו שיהיה פה מישהו אחר, לכן כשזה שכור אינם יכולים לחלוק.

והט"ז תירץ שכאן מדובר על עצם החלוקה, שהשני לא יכול לעכבו מלחלוק, והוא צריך לבנות מחיצה כדי שלא יזיק כמו שכתב הב"י, וב[סימן] שט"ז מדבר על מי מוטל החיוב לבנות המחיצה, וכותב שזה שרוצה לחלוק, לא יכול לכוף את השני להשתתף עמו במחיצה, כיון שהדבר אינו שלו אלא שכור לזמן.

י. דבר שכולו אינו ראוי לאחד, כותב הטור שאין בו דינא דגוד או אגוד, ויכול לומר אני לא מעוניין לשלם על דבר כזה קטן. והרמב"ן כתב שיש בו דין גוד או אגוד. והרמ"ה כתב שיש בו כדי חלוקה כיון שגם קודם לא היה ראוי לתשמישי חצר, וגם עכשיו, לכן נקרא שאילו יחלק שמו עליו.

יא. אם ירשו שני בתים גדולים שיש בהם כדי חלוקה, יכול אחד מהם לכוף את השני לחלוק

בית כנגד בית אפי' שהשני רוצה לחלוק כל בית בפני עצמו, וכ"ש כשבכל בית אין כדי חלוקה. ואם באחד יש ובשני אין, את זה שיש לו חולקים ואת האחרים לא, ויעשו גוד או אגוד. וגם כשבשניהם אין כדי חלוקה חולקים בית כנגד בית בגוד או אגוד, דהיינו שהנתבע בוחר לעצמו איזה בית הוא רוצה, משא"כ ששניהם גדולים חולקים בגורל.

וכתוב בריב"ש שבדרך כלל בבתיים אין דין חלוקה, כי כל חדר עשוי למשהו אחר, ובית ועליה ודאי שאינם שוים, וגם שיש בתיים חזקים יותר ויש בתיים חלשים יותר, וס"ל לריב"ש שכשצריך להוציא הוצאות זה לא נקרא תשמישם שוה ולא יכול לכופו לחלוק. והתרוה"ד סבור שעד חומש יכול לכופו להוציא ולחלוק. וכתב הרמ"א שהרא"ש סובר שגם בית ועליה מיקרי תשמישם שוה וחולקים בית כנגד עליה. והסמ"ע והט"ז תמהים עליו מנין מוציא זאת מדברי הרא"ש, וסוברים שלכו"ע אין כמעט בתיים שתשמישם שוה. וכתב הרשב"א שגם במקומות בית הכנסת אפשר להגיד גוד או אגוד וכן כל כיוצ"ב.

יב. ובדבר שאין גופו קנוי כמו שטר חוב ומשכנתא, אין אומרים גוד או אגוד, כיון שבדמים תמיד יכולים לחלוק. בהרמ"א כותב

ש[אם משתמשים] במשכנתא דינו כמו שכירות, שיכול לומר גוד או אגוד בשכירות לזמן שהם משתמשים, לשיטת הרמב"ם שאפשר להגיד גוד או אגוד בדבר שכור. והסמ"ע חולק עליו וסובר שהרמב"ם מודה שבמשכנתא אין אומרים גוד או אגוד, דבשכירות הטעם הוא שכל השותפות היא השכירות, ולגביה אפשר להגיד גוד או אגוד, משא"כ במשכנתא שהשותפות היא החוב ועליו ואין אומרים גוד או אגוד, לכן גם על הנספח שהוא המשכנתא ג"כ לא אומרים גוד או אגוד.

כתב רב האי שיתומים שיש להם בית שאין בו דין חלוקה, בית דין מעמידים להם אפוטרופוס ודנים גוד או אגוד. והרא"ש כתב שאפוטרופוס לא יכול למכור חלקם של יתומים. וכן פסק ר"ת שאין דין גוד או אגוד על ד' אמות שלפני הפתחים לפי שעשויים לפריקת משאות, ואפי' אם יש לבתים פתח לרה"ר, לפי שאין אדם עשוי לפרוק משא לעין כל [ופעמים שצריך הצנע], ועוד שבני רשות הרבים מעכבים עליו מלעמוד שם ולפרוק משאו.

סעיפים י', י"א, נתבארו בנפרד כשביארנו דין טול אתה שיעור ואני פחות. וסעיף ט"ו נתבאר בנפרד כשביארנו דין גוד או אגוד והמתן עד שאביא מעות.

נספחים לסימן קע"א

א. דין טול אתה שיעור ואני פחות

א. בשדה שאין בה דין חלוקה ואמר אחד מהם שיחלקוה לשניים, חלק אחד שיש בו 4 אמות וחלק אחד שאין בו 4 אמות, והוא יקח את החלק הקטן והשני את החלק הגדול בתוספת דמים, אין שומעים לו. ואם אמר או שאני יקח את הקטן ותשלם לי או שאתה תקח את הקטן ואשלם לך, אומרים רוב הראשונים שאין שומעים לו כי השני אומר לו: לשלם לך אין לי, ולקחת את החלק הקטן ותשלם לי, אין לי מה לעשות עם הקרקע הזו, כיון שאין בה ד'. אך לעיטור ולרש"י עפ"י הרמב"ן זה גוד או איגוד, וכיון שיש דין גוד או אגוד שומעים לו. ואם אמר טול אתה את החלק הגדול בלא תוספת דמים ואני אטול את הקטן, בזה נחלקו ת"ק ורשב"ג בברייתא, וטעמו של רשב"ג הוא שאומר לו איני חפץ לקבל מתנות כמו שכתוב "שונא מתנות יחיה". ונחלקים הראשונים כמו מי ההלכה, האם כת"ק - כי בהתחלה הגמרא לא הבינה מדוע רשב"ג חולק עליו, ודחקה לומר שחולקים במשהו אחר, ואפילו שבסוף תירצה שכן בזה הם חולקים, זה מחוסר ברירה ולכן לא נראה שיפסקו כרשב"ג. ויש ראשונים שסוברים שהלכה כרשב"ג וטעמו עמו, שהלכה כרשב"ג היכא שנותן טעם לדבריו אפי' ברייתא.

ובמקרה שלראובן יש בו שיעור ולשמעון לא, ושמעון אינו רוצה לחלוק, יכול ראובן לומר לו שחולק עמו ויטול חלקו ומשאיר אמה אחת כדי שישאר בשדה שיעור חלוקה, ואח"כ אומר לו על החלק המשותף גוד או אגוד.

ב. ומסביר הב"ח שכאן ראובן לא יכול לומר גוד או אגוד על הכל, כי שמעון אינו יכול לומר גוד

או אגוד כי לא יכול לכוף את בעל הד' למכור (כי יש לו שיעור), ולכן הוא [ראובן] לוקח ג' אמות ואז יכול כן לעשות גוד או איגוד, כיון שגם בעל הג' יכול לומר לו גוד או אגוד, כי גם באמה הזו אין שיעור ויכול לכופו למוכרה'. ואם שמעון רוצה לחלוק, ודאי ששומעים לו כי כל התקנה שלא יחלקו הוא לטובתו כדי שלא ישאר עם קרקע קטנה, וכשאומר אי אפשר בתקנת חכמים שומעים לו.

ונראה לי דסברת הב"ח היא שגוד או אגוד שייך רק כשניהם יכולים לטעון גוד או אגוד (וזה מתאים עם פי' רש"י במילים גוד או אגוד) וגם סבירא ליה, שגוד או אגוד היא תקנה לשותפים שרוצים לחלוק אך אין להם שיעור חלוקה, ואם יחלקו לא יהיה להם מה לעשות עם הקרקע, לכן אומרים שאחד יקח הכל וישלם לשני חצי הסכום. אך כשיש לאחד כן שיעור חלוקה, אז אין השני יכול לכופו מצד התקנה, כי יש לו מה לעשות עם הקרקע גם אם יחלקו, אבל הוא יכול כן לכוף את השני מצד התקנה כי השני לא נותן לו להיפרד וגם אין לו מה לעשות עם הקרקע, אך בגלל שצריך ששניהם יוכלו לומר גוד או אגוד לכן אינו יכול לכופו. אבל אם ראובן נוטל ג' אמות מתוך הקרקע ונשארים שותפים רק בד' אמות, יכול שמעון לומר לו גוד או אגוד מצד התקנה כי אין לו מה לעשות עם (אמה

1. אך יתכן שראובן יכול לומר לו, כל הסיבה שהשארתי את האמה היא כדי שלא תשאר עם קרקע פחות משיעור חלוקה, כעת כשאתה רוצה לחלוק קח אתה אמותיך ולך. ובכל זאת זה לא גורם שראובן לא יוכל כי זה חד צדדי כי כשמחליט להשאיר וללכת על גוד או אגוד שמעון מצד הדין יכול לומר לו גוד או אגוד, רק שראובן יכול לשנות את הנתונים ולקחת את האמה שלו.

אחת [ג' אמות] והוא מעכב מלהפרד, ולכן גם ראובן יכול לומר גוד או אגוד אפי' שמעון רוצה להשאר שותף.

ג. והפרישה סובר שראובן יכול כן לומר גוד או אגוד, כי נותן לשמעון את שני האפשרויות גם לקנות וגם למכור, (וזה מתאים עם פירוש הערוך והרמב"ם בגוד או אגוד) אבל אינו רוצה לתת לשמעון את האפשרות לקנות הכל, וכן סבירא ליה דבעל הג' אמות אף פעם לא יכול לומר גוד או אגוד כשלשני יש ד', לא מיבעיא כשרוצה לקנות הכל שאין שומעים לו כי זה לא תקנה לטובת ראובן כי ראובן יש לו מה לעשות עם הקרקע שלו. וק"ו לא כשרוצה לקנות אמה מתוך הד' אמות של ראובן שאז לא רק שראובן לא צריך את התקנה כי הוא מסתדר אלא זה גם מזיק לו כי ישאר עם קרקע שאין בה שיעור חלוקה, אלא אפי' כשראובן לקח ג' אמות ובד' הנותרים הם שותפים, גם אז שמעון לא יכול לומר גוד או אגוד מפני שראובן יאמר לו, כל מה שהשארתי אמה זה כי אתה לא רצית לחלוק ולא יכולתי להשאיר לך קרקע שאין בה שיעור חלוקה, כעת אם אתה רוצה לחלוק אני לא מעכב עליך, ואצרף את האמה הזו עם ג' האמות האחרות, ואם שמעון רוצה יכול באמת תמיד לקחת ג' אמות, ואם לא רוצה צריך ראובן להשאיר לו אמה כדי שישאר בשטח המשותף שיעור חלוקה, וראובן (כ') יכול לומר גוד או אגוד (דהרי ס"ל דא"צ ששניהם יוכלו לומר גוד או אגוד) ואין שמעון יכול לומר לו שרוצה לקנות את כל חלקו, כי יש לו פה שיעור חלוקה, וראובן יכול ג"כ לומר או שתקח את החלק הגדול בדמים (שזה בעצם מה שמציע בגוד), או שתקח את החלק הקטן, או שאקנה ממך הכל (שזה מה שמציע לו באגוד). אבל מסתמא אינו רוצה להזכיר לשמעון שיכול לקחת את חלקו ולהסתלק, כי הוא מעדיף שיהיה לו הכל, או לפחות שישלם

לו על חלקו. וכשלכל אחד יש ג' אמות אין אחד מהם יכול לומר אטול שני אמות והשאר גוד או אגוד כי השני אומר לו מפני מה אתה נוטל ב' אמות אטול אני ב' אמות, אלא או גוד או אגוד על הכל או ששניהם יסכימו לאפשרות חלוקה אחרת, ואין אחד מהם יכול לומר לדידי חשיבא לי פחות מד', כי תקנת חכמים היא שכשאין ד' אמות אין בה שיעור חלוקה, אבל כשלאחד כן יש ד' אמות, שאז לגביו לא נתקנה התקנה, יכול כן להגיד לדידי חשיבא לי בפחות מד' אמות.

מהלך בשיטת הש"ך

ד. והש"ך סבירא ליה: דבעל ג' אמות יכול לומר גוד או איגוד, כר"י שאומר לו או גוד חלקי או אגוד ממך אמה. ואם אין רצונך להשאר עם פחות משיעור חלוקה, אגוד את כל חלקך. בין ביש לשני ג' אמות בין ביש לשני ד' אמות, מפני שתקנת חכמים היא שכל שותף יהיה לו אפשרות לחלוק, ולכן כשאין לו שיעור חלוקה, כופה לגוד או אגוד, אפי' שהשני לא צריך את החלק שלו, כי יש לו ד' אמות בכל זאת תקנו חכמים ששותפים משתעבדים זה לזה, שיהיה לכל אחד אפשרות לפרוש בלי שישאר עם קרקע שאין בה שיעור חלוקה.

וכששותף שאין לו שיעור חלוקה תובע גוד או אגוד, יכול לומר לו השותף השני, גוד מחלקי עד שתשלם לשיעור חלוקה, אך אין זה שכח שיגיד לו כך כי לא רוצה להשאר עם פחות מד' אמות ולכן קצת קשה על הטור והמחבר שהביאו את המקרה דנן, שראובן מסכים להשאר עם ג' אמות. ולכן רוצה לגרוס שלראובן יש חמש אמות ולשמעון שלוש והקרקע של שמונה, ואז גם כשראובן משאיר לשמעון אמה נשאר עם ארבע אמות, אבל גם אם לא נגרוס כך, אפשר להסביר, שהטור והמחבר רצו להשמיע לנו שלא נחשוב שדין גוד

כיון שמשנה את אחוזה השותפות, שעד עכשיו היו שותפים מושלמים, חמישים חמישים ואין לו זכות לשנות את הרכב השותפות, משא"כ כאן, שממילא הם לא חצי חצי, בעל הד' אומר לו, כמו שעד היום השתמשת בחלקי אפי' שהיה לך פחות ממנו, כך מהיום אני אשתמש בחלקך אפי' שהיה לי פחות ממך. אך בעל הג' לא יכול לקחת ב' אמות מחלקו, כי בעל הד' יגיד לו, אין לך לכופני שתוכל להשתמש ביותר אחוזה ממה שהיה לך עד היום. והנתיבות לומד טיפה שונה, שלא הבאנו מקרה שהם שוים בשותפות, כי כשהם שוים, אם אחד לוקח לעצמו חלק, אוטומטי יורד גם לשני חלק לעצמו, ואז נשאר במשותף פחות מכדי חלוקה.

ו. אפשרות למהלך בדברי הפרישה: שראובן לא רוצה להגיד לשמעון גוד או אגוד על הכל, כי החלק שלו שוה 400, ושל שמעון 300, ואם יגיד לו גוד או אגוד ב-400 שמעון יגיד לו גוד, וראובן יצא מופסד, ואם יגיד גוד או אגוד ב-300 - שמעון יאמר לו אגוד, וג"כ יצא ראובן מופסד. לכן ראובן לוקח 3 אמות, ואז נשאר לו חלק בשווי 100, ולשמעון בשווי 300, ואז אומר לשמעון גוד או אגוד ב-200. וכעת אם שמעון יאמר גוד, ראובן ירוויח, כי שילם לו 200 על קרקע של 100. ואם שמעון יאמר אגוד ג"כ ירוויח כי יקנה קרקע של 300 ב-200. וגם ראובן לא רוצה להגיד או טול את החלק הגדול ב-200 או אני אטול את הגדול ואתה את הקטן, ואם אינך רוצה להשאר עם קרקע קטנה אקנה ממך הכל ב-200 כי אז שמעון יחליט מיד שעדיף לו לקחת ג' אמות וללכת. וראובן מעדיף למכור לו ביוקר או לקנות ממנו בזול.

והטעם שמביא מקרה כזה ולא מקרה שיש לכל אחד שלוש אמות בשווי 300, כי שם אם ראובן יגיד גוד או אגוד ב-200, יאמר לו שמעון אגוד

או אגוד נאמר רק כשלשניהם אין שיעור חלוקה אבל אם לאחד יש כן שיעור חלוקה יכול ליטול את שלו בע"כ של חברו ואין חברו יכול לכופו לגוד או אגוד כיון שהתקנה היא לטובת שניהם ויכול להגיד אי אפשרי בתקנת חכמים כי יש לי ד' או שיגיד שלא עליו חלה התקנה כי יש לו שיעור, קמ"ל שאפילו כשיש לאחד ד' אמות, אינו יכול להשאיר את השני בלי שיעור חלוקה, כמו שביארנו בהתחלה. רק מה שכן זה שהוא יכול להגיד לבעל הג' או שתחלוק עמי וטול ג' אמות ואם לאו אטול אני ג' אמות ואשאיר לך להשתתף עמי ברביע.

ושמעון יכול להגיד לראובן גוד או אגוד רק שראובן ימכור לו רק אמה אחת, ואם שמעון יטול שתי אמות ואז יאמר גוד אמה או אגוד ג', יכול ראובן לענות לו, אם ניחא לך בפחות מד', טול את ג' אמותיך ולך, אבל כשראובן נוטל ג' אמות ואומר גוד או אגוד אין לשמעון מה לענות לו, כי אם יגיד לו אטול גם אני פחות מחלקי והשאר גוד או אגוד יגיד לו ראובן שיקח את כל חלקו כיון דניחא ליה בפחות מד' ואם יאמר לו טול אמותיך ולך, ישאר בלי שיעור חלוקה, וכשלשניהם יש ג' אמות לכל אחד, וראובן נוטל שני אמות והשאר נשאר בשותפות, אז אין ראובן יכול להגיד שוב גוד או אגוד על הכל, כי שמעון יענה לו, טול עד שתשאר עם ד' אמות.

ה. והט"ז והנתיבות סוברים ג"כ כמו הפרישה, רק שמסבירים קצת אחרת ממנו, מדוע לא כתב ששניהם היו שוים, שהפרישה מסביר לכאורה שהסיבה היא, שיש תקנת חכמים שבפחות מד' אמות אין דין חלוקה, לכן בעל הג' לא יכול לומר לדידי חשיבא בפחות, משא"כ בעל הד' שלגבו לא נתקנה התקנה יכול כן לומר לדידי חשיבא, והט"ז מסביר שכשלשניהם יש אותו דבר אין אחד מהם יכול לומר אטול ב' אמות,

ומוסיף הרמ"ה שהדין האחרון הוא רק אם מתחילה רצה הוא לקנות אבל אם בהתחלה אמר לתובע גוד, הרי הוא משתמט ולא נותנים לו עוד זמן להשיג כסף.

ב. ומקשים כולם על הרמ"ה שסותר כאן את דבריו הראשונים, כי בהתחלה אמר שמדובר כשהשיב לתובע גוד אתה, ופה כותב שמדובר שרצה הוא לקנות. ותירץ הפרישה את דברי הרמ"ה שבהתחלה הביא שתי נפק"מ על המקרה שעליו דיבר, ואח"כ הביא עוד נפק"מ ואמר שהיא מדוברת במקרה אחר, כשהנתבע לא אמר בהתחלה לתובע גוד. ולפי זה יוצא שגם כשהנתבע אומר אגוד יכול התובע לחזור בו. רק שכשיחזור ויגיד גוד או אגוד יתנו לנתבע חודש להשיג כסף, משא"כ כשהנתבע מבקש חודש והנתבע מעכב אז כשמביא כסף ואומר גוד או אגוד הנתבע לא יכול לבקש עוד חודש.

והב"ח מתרץ שני תירוצים; אחד שבתחילת דברי הרמ"ה מדובר שהתובע אמר גוד או אגוד רגיל, ולנתבע לא היה כסף אז אמר גוד אתה, וכשאמר שישלם עוד חודש לא הסכים, ולכן כשיגיע ותובע שוב גוד או אגוד ומבקש הנתבע חודש להביא כסף, אין הוא משתמט כי בפעם הקודמת לא ידע שאפשר לשלם מאוחר. ובסוף דבריו מדובר שהתובע אמר גוד או אגוד ותן לי זמן, והנתבע לא ביקש ממנו אגוד אני ותן לי זמן, אז ודאי שכשבפעם השניה מבקש זמן הרי הוא משתמט. ועוד תירוץ מתרץ, ששני הנפק"מ הראשונים הם גם שהנתבע השיב לתובע גוד אתה והתובע אמר לו תן לי חודש, ולכן לא מחייבים אותו לרדת אז לגוד או אגוד, והנפק"מ השלישית מדוברת רק כשתבע גוד או אגוד ותן לי זמן שאז בטלה הטענה מעצמה כי אין לי כסף, אבל אם אמר התובע גוד או אגוד ואמר הנתבע גוד אתה, אז אינו יכול לבקש

אני ויצא ראובן מופסד, ואם יגיד גוד או אגוד ב-400 יאמר לו שמעון גוד אתה ושוב יצא מופסד, ואם יקח שתי אמות וישאר במשותף לראובן 100 ולשמעון 300, ויגיד לשמעון גוד או אגוד ב-200 כמו במקרה הקודם, יענה לו שמעון - אתה יכול לקחת לך מחלקי עד שתשלים לארבע אמות, כלומר קח מחלק אמה אחת אם אתה רוצה לחלוק, ותשלם לי 200, ואז יצא ראובן שוב מופסד. משא"כ במקרה הקודם ששם שמעון לא יכול להגיד, תקח עד שתשלים לארבע, כי יש לראובן כבר ארבע, וכן במקרה הקודם אם שמעון יקח שתי אמות מחלקו ויגיד גוד או אגוד ב-200, יענה לו ראובן, קח לך מחלקי עד שתשלים לארבע אמות, כלומר קח אמה אחת ב-200. ואם ראובן לא רוצה למכור לו בכלל, יכול לומר לו, אם אתה חפץ בחלוקה, טול את ג' אמותיך ולך, והוא הדין שכשכל אחד יש ג' אמות ואחד אמר גוד או אגוד יכול השני לומר לו, אם הנך חפץ בחלוקה, טול את חלקך ולך.

אבל לא מצאתי סימוכים לזה, שאומרים גוד או אגוד באותו מחיר, כשהשדות אינם שוים. וצ"ע.

ב. דין גוד או אגוד כשאומר המתן לי המעות

א. הרמ"ה כותב שכשאחד תובע גוד או אגוד יכול הנתבע לענות לו שרוצה לקנות רק שיתנו לו שלושים יום עד שיביא את הכסף אבל אם התובע מבקש זמן לא שומעים לו אלא אומרים לו שכשיביא את הכסף יאמר גוד או אגוד והרווח של הנתבע הוא שאם בינתיים הוא ישיג כסף יוכל לקנות, וגם שאולי יצליח למכור חלקו למישהו אחר יותר ביוקר, וגם שכשיבוא התובע את הכסף יוכל הנתבע לומר שהוא רוצה לקנות ושיתנו לו שלושים יום מהיום להביא כסף.

אחרי זה שהוא יקנה ויתן לו זמן.

ג. והש"ך מעיר על דברי הפרישה, שכשהנתבע אומר אגוד, זה אחרי שהנתבע נשבע שלא יחזור בו, כי אחרת מה שייך 'שומעים לו' אם הנתבע יכול לחזור בו. רק כשהנתבע מבקש חודש להשיג כסף, יכול להגיד שהוא לא הסכים שישלם עוד חודש, כי אולי עד אז יתיקר המחיר. ומה שכתוב 'שומעים לו' זה, שהנתבע לא יכול לקנות אותו בע"פ.

והט"ז מתרץ כמו התירוץ הראשון של הב"ח, שאם בהתחלה ביקש הנתבע זמן אז אין יכול הנתבע לבקש בפעם השניה זמן, כי אם רוצה למה בפעם הקודמת לא ביקש לקנות ויתנו לו זמן. אבל משנה קצת את הטעם למה במקרה הראשון כן שומעים לו, שהב"ח מסביר, שהוא לא ידע שאפשר לדחות את התשלום, והט"ז מסביר, שאז אמר גוד אתה כי היה צריך כסף מזומן וכשאמר גוד חשב שיש לתובע מזומן לתת לו, ומיד כשאמר הנתבע שרוצה עוד זמן התבטל דין גוד או אגוד, ואח"כ כשתבע עוד פעם גוד או אגוד כבר לא היה צריך מזומן ולכן רוצה לקנות, אבל אם מלכתחילה אמר אגוד ואשלם עוד חודש או אגוד, אז בפעם השניה לא יכול לבקש אגוד ואשלם עוד חודש, כי את זה יכל לבקש פעם קודמת ולא ביקש, סימן שהוא משתמט.

ד. והנתיבות מתרץ כמו התירוץ השני בב"ח רק שסובר שהרמ"ה מעמיד את שלושת התירוצים אותו דבר ואומר שכל מה שדיבר עד עכשיו זה כשתובע אמר גוד או אגוד ותן לי זמן שאז כל הטענה בטלה מעצמה, לכן כשטוען שוב גוד או אגוד יש לנתבע את כל האפשרויות שהיו לו קודם, אבל אם בהתחלה ביקש גוד או אגוד, והנתבע אמר לו גוד אתה, והנתבע ביקש זמן ולכן ביטל הנתבע את הדין של גוד או אגוד,

בכזה מקרה, כשתובע הגיע שוב עם כסף ביד ואמר גוד או אגוד, אין הנתבע יכול לבקש אגוד אני ואשלם עוד חודש, כי את זה יכל לבקש גם בפעם הקודמת, ומזה שלא ביקש סימן שעכשיו הוא משתמט.

ה. ובחידושי רבינו העשל מתרץ שבתחילת דבריו מדבר הרמ"ה שמי שאמר שהוא יגוד אמר שישלם רק עוד חודש, ואז בטל דין גוד או אגוד, ואחרי חודש בא הנתבע עם כסף ואמר גוד או אגוד, ואז יש לנתבע את כל הזכויות שהיו לו פעם קודמת, בין אם הנתבע אמר בהתחלה שישלם עוד חודש ובין אם אחרי שהנתבע אמר לו גוד אתה אמר הנתבע שישלם עוד חודש, ובין אם הנתבע אמר אגוד ואשלם עוד חודש, ולא אומרים שמשתמט גם כשאמר אז לתובע גוד אתה, וגם כשהנתבע אמר מראש שישלם מאוחר, כי יכול להיות שאז הנתבע לא יכל להגיד אגוד ואשלם עוד חודש כי ידע שתוך חודש לא יצליח להשיג כסף, אבל עכשיו הוא כן יכול להשיג כסף והוא לא משתמט. ובסוף אמר שכל זה מדובר רק כשהנתבע הגיע אחרי חודש עם כסף, אבל אם מיד אחרי שבית דין אמרו שאי אפשר לשלם אחר כך, אמר הנתבע גוד או אגוד ואשלם עכשיו, אז אם הנתבע אמר אגוד אני ואשלם מאוחר, יכול גם עכשיו לבקש כך, אבל אם אמר אז אמר הנתבע גוד אתה וביקש הנתבע לדחות את התשלום ובי"ד אמרו שאי אפשר, אינו יכול לבקש עכשיו לגוד ולשלם עוד חודש, כי גם מקודם יכל לבקש את זה, ולכן אנחנו אומרים שהוא משתמט.

ו. וכותב הרמ"ה דין נוסף, שהנתבע יכול לבקש לקנות כבר עכשיו את השדה ועוד חודש ישלם, כדי שהנתבע לא יוכל לחזור בו, כי אם לא ימכור מנכסיו בזול כדי לקנות את השדה, ואז יחזור בו הנתבע, והפרישה מסביר עוד הסבר, שרוצה

שומעים לו, זה מדובר כשהתובע נשבע שלא יחזור בו. דהרי הרמ"ה אומר שאם לא עושה קנין יכול התובע לחזור בו, ויכול לבקש הנתבע לעשות קנין, והש"ך עצמו מביאו בסוף דבריו. וכתב הרמ"ה, שכשהתובע מבקש לעשות קנין שאם הנתבע לא ישלם לו אחר שלושים תהיה השדה קנויה לו, ונותן לבי"ד את הכסף, אין שומעים לו, אלא אחר שלושים אומר שוב גוד או אגוד, ולפי"ז הנתבע יכול לעולם "למרוח" את התובע, שכל חודש יגיד לו שרוצה לקנות וישלם תוך חודש.

לעשות קנין, כי המוכר הציע מחיר זול והוא לא רוצה שיחזור בו, אבל הוא אומר, שלא מסתבר שהרמ"ה אמר כן, כי הרמ"ה סובר שאין אומרים גוד או אגוד בפחות מד"א, וגם הרמ"ה כותב שאח"כ. אבל אי לא טען לא טענין ליה, ולפי' השני לא מתאים הלשון "אבל", כי לא מסתבר שנטען לו דבר שאם לא יטען שם לא יפסיד אלא ירויח לקנות בזול, וא"כ לפי' הראשון ששומעים לו כדי שלא יפסיד, מן הלשון "אבל", כי במקום שיכול להפסיד יש סברא שנטען בשבילו. ולא זכיתי להבין את דברי הש"ך שכתב שהבין שאם הנתבע מבקש זמן

סימן קע"ב - הלכות חלוקת שותפות

והרא"ש והנמוק"י סוברים שמקבלים ד' אמות רק בהפקר או בחילק נכסיו על פיו, אבל לשותפים וליורשים אין בעלות בד' אמות, רק שיעבוד. ואם סתמו הפתח ופרצו הפצימין, ויתרו על השיעבוד. ואם העלו הבתים בדמים או בקרקע עצמה, כשיחלקו את החצר ייקח כל אחד ד' אמות לכל פתח כי בשומא חישבו גם את אלו ארבע האמות, אך כל זמן שלא חלקו גם בזה הם שותפים, רק שלבעל הפתח יש עדיפות על השני, ובוה מעמידים את דברי הירושלמי. ודלא כהרשב"א שאמר שהבבלי חולק עליו, ונקטינן כבבלי.

והרמ"ה סובר, שד' אמות של פתחים הם חלק מהבית ממש וזה לא משנה איך קיבלו את הבית, תמיד מקבלים ד' אמות.

כשנוטלים ד' אמות לפתח מקבלים כנגד כל רוחבו בעומק ד'. ואם אין לו ד' ברוחבו משלימים לו מצדדיו.

לעניין הלכה: פוסקים כמו הרא"ש שמקבלים ד' אמות רק ביורשים כשחלקו על פיו, או בשותפים אם קנו מהפקר, או כשהעלו בדמים. והט"ז אומר שרק אם בעל השני פתחים שילם.

ובאופן שלא מגיע לו ד' אמות לכל פתח, בכל זאת צריך להשאיר לכל בית ד' אמות לפתחים חוץ מזה שצריך לקבל בחצי לפחות ד' אמות, אך אין צריכים שהארבע של החצר יהיו חוץ מארבע של כל הפתחים, אלא מספיק שלכל בית יש ד' אמות.

בית שיש לו ארבע פתחים מקבל ארבע אמות לכל כיוון, כמו שחפירת גרעינים יש לה ארבע אמות לכל כיוון, אך כשייחד לה פתח אחד, הפתחים האחרים לא תופסים ארבע אמות,

כשחולקים חצר יש דין שצריך ליתן לכל פתח ארבע אמות בשביל פריקת משא. ונחלקו הראשונים מתי דין זה שייך:

רש"י כתב שמדובר כשאבא חילק נכסיו על פיו, ונתן לאחד בית עם פתח אחד ולאחד בית עם שני פתחים, או פתח ברוחב של שני פתחים וכשיורשים שוה בשוה את החצר זה לא כולל את האמות של הפתחים שאותם קיבלו ביחד עם הבתים אבל שותפים או יורשים שחלקו רק בבתים ואח"כ חולקים בקרקע הרי הם שווים בקרקע.

והר"י מיגאש העמיד במקרה ששניהם בנו בתים בהפקר ואחד פתח פתח אחד והשני שתיים, ואח"כ הקיפו את החצר שכל אחד זכה מן ההפקר בד' אמות שלפני פתחו. [והוא לא חולק על רש"י אלא מביא עוד מקרה].

והרא"ש מוסיף עוד מקרה, שגם בשותפים אם העלו הבתים בדמים, ואח"כ חלקו בקרקע שכל אחד מקבל ד' אמות לכל פתח, כי קנה אותם מהשני.

והרשב"א כותב שזה רק כשבעל השני פתחים שילם, אך לא כשבעל הפתח האחד שילם. וסובר גם שכל הדין של ד' אמות של פתחים נאמר רק במקרים דלעיל אבל בשותפים ויורשים שחלקו סתם אין שום עדיפות לבעל שני פתחים על בעל פתח אחד. ולכן כשיש לכל אחד ד' אמות, [הרי זה חצר שיש בו כדי חלוקה, ו] חולקים. ומה שכתוב שד' אמות שאמרו הם חוץ משל פתחים, זה לא מדבר ביורשים ושותפים שחלקו. ואם מישהו שיש לו כן ד' אמות סתם את הפתח ופרץ את פצימיו, הרי הוא הפקיר את הד' אמות שלו, אבל לא את חלקו.

ולאכסדרה רומייתא- שמוקפת בגדר נמוכה מכל הכיוונים - יש כן ד' אמות, בין אם היא לפני הבית, בין אם היא בפני עצמה, והוא שיש לה עצמה ד'.

לול של תרנגולים - אין שייך ארבע, כי התרנגולים מטפסים בלא פתח, אז אין לו תורת פתח.

בית שיש בו ד' ולא מקורות - אין לו ד' בחצר כי יכול להכניס החמור לאלו הד' ולפרוק שם, אפי' כשהם בפנים.

בית שסתם פתחו - נשאר לו דין ד' אמות, אך כשפרץ פצימיו - איבד אותם, אך לא את האחוזים שלו בחצר [ונתבאר לעיל שיטות הראשונים בזה].

בית שאין לו ד' - אין לו בחצר ד' של פתחים, אלא מספיק שיהיה [בחצר] ד' לכל אחד כדי שיחלקו.

הוצאת פינאי הזבל - מתחלקים לפי הפתחים, וכן כשהזבל שוה כסף, מתחלק הוא לפי הפתחים. אך הזבל שמשאירים חיילות המלך מהחביות, מתחלק לפי בני אדם. וכן החובה להאכיל אותם מתחלקת לפי בני אדם.

כמו שבחפירת גרעינים אם ייחד לה כיוון אחד שממנו מגיע, אין לה ד' לכל כיוון. ובבית זה לא צריך לסתום את הפתח, כי יש פתח אחר שממנו נכנסים משא"כ כשיש פתח אחד וסתמו עדיין לא איבד את ד' אמותיו אא"כ פרץ פצימיו כי אין פתח אחר וסופו של אותו פתח להיפתח.

והראב"ד למד שלחפירה יש ארבע אמות ולא יזוה כיוון שיבחר, כי לא עשה שום דבר שיתפוס לכל הכיוונים. אבל בית שיש לו פתחים לכל הכיוונים, וודאי שיש לו ד' לכל כיוון. ואפילו שייחד רק פתח אחד.

אכסדרה - אין לה ד' אמות כי החמור יכול להיכנס לתוכה. וכשאינן לה ד' אמות ואין לחמור לאן להיכנס, גם לא מקבלת, כי אפי' בית שאין לו ד' אמות, לא מקבל. ואם יש לפני הבית אכסדרה ד' אמות אי"צ לתת בחצר עוד ד' אמות כי החמור נכנס אליה. ואם אין לה ד', משלימים לה מהחצר. אך אם יש לפני הפתח, בית שער, יש לו כן ד' אמות. וי"א שהפירוש הוא בית שער השער שנכנסים בו כל בני החצר, וכתב הטור שנראה כפירוש רש"י, [דבית קטן אצל בית גדול ופעמים עוברים עליו ליכנס לגדול].

ולמרפסת שפתוחה לחצר - יש כן ד' אמות, כי א"א להעלות אליה את החמור. ואפי' אם יש כמה בתים פתוחים לאותה מרפסת יש לה רק ד' אמות.

סימן קע"ג - הלכות חלוקת שותפות

בהנאה שכולם רוצים לחלוק ונשמעים זה לזה. ואין הבדל בזה בין אחים לשותפים. אך הרא"ש כתב שגורל לבד אינו עושה שום קניין רק בירור החלקים.

אחים שחלקו יש להם דין לקוחות. ולכן, אפי' שהאבא היה עובר לשדה אחת דרך השדה השנייה, להם אין דרך. כי כשחלקו, כל אחד נתן לשני את חלקו בעין יפה בלי להשאיר שעבודים. ולכן, אם לאחד היו חלונות פתוחים על חצירו של השני, בונה כנגדו אפי' שמחשיך, כי לא (שעבוד) [השאיר] בעל החלון [שעבוד] בקרקע ד' אמות, אך אם מאפיל ולא לגמרי שא"א לדור – אם חלקו בשומא, מעכב עליו שישאיר לו קצת אור. ואם לא חלקו בשומא, יכול לבנות ולחסום לו את כל האור. וי"א שיכול לכוף את בעל החלון לסתום חלונו כדי שלא יזיקו בראיה. וכן באמת המים לא מחוייב לאפשר לו לעבור, אבל אם יש יכול להשתמש בה. וי"א שיכול לכופו להעביר את אמת המים מחלקו. וכן דרך, שאם לא היה לאבא דרך קבועה, מעכב עליו מלעבור. ואם יש שביל סלול יכול לעבור בו, וי"א דכופהו לסלק השביל. וכן סולם, אם לא היה לאבא סולם קבוע, מעכב עליו. ואם היה סולם קבוע, יכול להשתמש בו, וי"א דכופהו לקחת את הסולם.

וכן בשותפים שחלקו, אבל שניים שבאו מחמת שותפים ואפי' מחמת יורשים, יש להם את כל השיעבודים שהיו לקודמים. ואפי' שביורשים אם לא עברו שלוש שנים לא יכולים למנוע מהשני לבנות כנגד החלון, ולי"א אפשר לכוּפם לסלק, ויש שיטות שאפי' כשעברו שלוש שנים אין בזה חזקה, בכל זאת, טוענים

גם בדבר שאין בו דין חלוקה, כששניהם רוצים לחלוק – חולקים. חוץ מכתבי הקודש שהוא בזיון לספרים כשחולקים אותם בבי"ד. אבל אדם לעצמו יכול לחלקו. [והטעם ד]רק כשמחלקים לצורך חלוקה זה בזיון. וכשיש שני כריכות דינם כמו שני דברים שאם תשמישם שוה חולקים אחד כנגד השני. ואם אין תשמישם שוה אין חולקים בגוד או איגוד אחד כנגד השני אלא כמו שנתבאר בסי' קע"א.

שותפים שנתרצו לחלוק ועשו קניין, יכולים לחזור בהם לפי שזה קניין דברים בעלמא.

ואם עשו קניין שזה רוצה רוח פלונית וזה רוח פלונית, כתב הרמב"ם שאינם יכולים לחזור. והרא"ש כתב שגם זה קניין דברים אא"כ זה בירר רוח פלונית וזה בירר רוח פלונית, וקנו.

והחילוק ביניהם – מסביר הב"י, שלהרמב"ם הבירור הוזכר רק בשעת הקניין. ולהרא"ש צריך שיוזכר קודם הקניין. והפרישה אומר שלרמב"ם עוד לא היה בירור רק שזה רוצה בכך וזה בכך. ולהרא"ש צריך שיהיה בירור [בשעת הקניין].

ואם חלקו ורק אחד החזיק בחלקו, מהני אפי' שלא אמר "לך חזק וקני". והרמב"ם סובר, שאם לא אמר לך חזק וקני והוא רק הלך בשלו, לא מהני, אא"כ כל אחד הלך בשלו.

אם סיכמו לחלוק בגורל – יכולים לחזור בהם. אך אחר שעלה הגורל לאחד מהם, אינם יכולים לחזור, וי"א שרק לגבי החלק של זה שזכה אינם יכולים לחזור אך לגבי החלקים הנותרים, יכולים.

והיכא שסיכמו שיתחלק לפי סדר תולדותם – כיוון שעלה לאחד כולם קנו חלקם. ונקנה

ללוקחים שהמוכרים מכרו או מחלו זה לזה על השיעבודים האלו.

שניים שחלקו חצר ונשאר בחלקו של אחד מהם באר של שניהם ונתקלקל, על שניהם לתקנו. ואם אחד טוען ברי לי שהשני קלקל, על השני להשבע. ויש לאחד דרך לעבור לבאר, אך כשנתקלקל ובנו באותו מקום באר חדשה, אפי' שהמקום נשאר של שניהם, אין לשני דרך, כי מסתמא נתן לו דרך רק לאותה באר. והנתיבות אומר, שבסתמא יש לו דרך, ורק אם

אמר בפירוש שהיה רק לאותה באר, אין לו דרך. ואם הבאר נפלה לאחד (והסכים) [ונתן רשות] לשני לשאוב ונפלה, אין לשני כלום אצל הראשון. אך אם הבאר רק (כוסתה) [נתכסה] בזבל ולא נתקלקלה, נשאר לשני כל הזכויות, אפי' דרך.

אחים שחלקו שדה וכרם בשומא, יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה, וי"א שרק אם בעל הכרם הוסיף דמים. ואם חלקו בלא שומא, אין להם זה על זה כלום.

סימן קע"ד - הלכות חלוקת שותפות

א. אחים או שותפים שבאים לחלוק בגורל ושמו החלקים, ולאחד מהם יש קרקע ליד, ורוצה ליטול את הקרקע הצמודה לו בלא גורל, שומעים לו, ואם האחים אומרים שהם גם רוצים את אותו חלק, אם הוא יותר טוב, שומעים להם ועושים גורל, או שמעלים את אותו חלק בדמים, למ"ד שעילוי מבטל גורל. ואם הוא שוה, לרמב"ם שומעים לבר מצרא, וכן פסק המחבר. ולרש"י זה תלוי אם זה בית הבעל יכולים לומר שהם מעדיפים את אותו חלק, ונחלקים הרמב"ן והרא"ש לפי רש"י מה יעשו, שהרמב"ן סובר שיכולים לומר או שתשלם כמה שאנחנו אומרים או שנעשה גורל, ולרא"ש הוא אומר להם, או שתשלמו כמה שאני אומר או שאני אשלם ואקח אותו. ולר"ת אין זה משנה אם זה בית הבעל או בית השלחים תמיד יכולים להעלות בדמים. ונחלקים הרמב"ן והרא"ש כנ"ל. וכתב הרמב"ן שאם שניהם מוכנים לשלם אותו סכום, נותנים אותו לבר מצרא.

ב. ואם החלק שלידי הוא הגרוע, ואומר שיתנו לו מהחלק הרע, אם רוצה ליטול את חלקו בשומא, לר"ת והרמב"ן אין שומעים לו, כי מקבל יותר שטח (והסמ"ע סובר) שגם לרמב"ם אין שומעים לו, כי מקבל יותר שטח. (לט"ו, לרמב"ם שומעים לו, כי מסביר במעלין שאומר אני מעונין רק בקרקעות טובים, ומדובר שם בעידית וזיבורית) ולרש"י שסובר שמדובר כשששים, ומעלינא אחד מהם, גם פה ס"ל שאין שומעים לו. ואם רוצה לקחת חצי

מהשטח בלא שומא מהחלק הרע, כתב הסמ"ע ששומעים לו, ואין השני יכול לטעון שלא רוצה לקבל מתנה, כי מבחינתו כיון שסמוכה לו, טובה לו כעידית, (וצ"ע מה יסבור הט"ו בכה"ג). וי"א שבבית השלחים שהחלקים מעצמם שוים, שעושים גורל, ואם הבר מצרא זוכה, מעלה דמים ונוטל, ואם השני זוכה, אומרים דכל דאלים גבר.

ג. אם יש שני שדות ואחד רוצה לחלוק כל שדה והשני שדה כנגד שדה, אם שניהם שוים שומעים לשני ואם לאו חולקים כל שדה, ואם יש לאחד מצר באחת השדות, לרמב"ם תמיד נוטל את הסמוכה למצר, ולחולקים, יכול לומר שרוצה לחלוק כל שדה כדי שחצי יקבל בטוח סמוך למיצר.

ד. בכור ופשוט שחולקים, נוטל הבכור את שני חלקיו ביחד, ולרמב"ם אפי' כשאין החלקים שוים, וכן שותפים שלאחד יש שני שלישי ולשני שלישי, אך יבם שנוטל חלקו וחלק אחיו וכן שותף שקנה חלק שותף. וכן אחים שירשו ושני אחים רוצים להשאר בשותפות, אינם יכולים לקחת חלקים צמודים, אלא מחלקים לפי איך שצריך להתחלק מלכתחילה. ולרמב"ם כשהחלקים שוין כן לוקחים צמוד, וכן לרש"י בבית השלחים. והרמב"ם מודה שכשאין בר מצרא, שיכול אחד לומר שהוא מוכן לשלם על חלק אחד יותר או שישלמו לו על זה יותר, אפי' לפני הגורל. וכן הבר מצרא עצמו ודאי שיכול לומר, או שאשלם או שתשלמו לי, אך אינו צריך.

הלכות מצרנות

סימן קע"ד ותחילת סימן קע"ה

כשיש שלש שדות, הבר מצרא כופה שיתנו לו שדה שלמה סמוכה למיצרו, ורב יוסף אמר שיכול השני לומר שרוצה לחלוק בכל אחת, או לעשות גורל, כי אולי אחד יפסיד.

ותוספות כתבו שזה לא מדבר כשיש בר מצרא, כי כשיש בר מצרא יכולים לטעון מעלינן, אלא כשרוצים לחלוק שני שדות, ואחד רוצה לחלוק שדה כנגד שדה והשני רוצה לחלוק בכל שדה ושדה, כופים על מידת סדום, וחולקים שדה כנגד שדה לפי רבה, אך רק יוסף חולק ואומר שכשיש ליד כל אחד נגר יכול לטעון שרוצה לחלוק בכל אחת, שמא יפסק באחד מהם הנגר. ופסקה הגמ' כרבי יוסף.

וכותבת הגמרא דין נוסף, שכשיש שני שדות על אותו נגר, סובר רב יוסף שכופים על מידת סדום, וחולקים שדה כנגד שדה. ואביי אומר שיכול לטעון שרוצה שיחלקו כל שדה בנפרד, כדי שהשדה שלו תשתמר משני הצדדים. ופסקה הגמ' כרב יוסף, אפוישי לאו מילתא. ומסביר רש"י שהבר מצרא רוצה שיחלקו שדה כנגד שדה ויתנו לו את השדה הסמוכה לו, הרי שניהם שוות. ור"ת מסביר שמדובר שאין בו מצרא, ואחד רוצה לחלוק כל אחת והשני רוצה אחת נגד אחת כנ"ל. ופסקה הגמ' כרב יוסף, ופסק הרמב"ם שאם שני השדות שוות, כופה הבר מצרא שיתנו לו את השדה הסמוכה לו. אך אם אחת טובה יותר או קרובה לנהר או לדרך, ושמו היפה כנגד הרעה, ...

[מכאן עד סוף הענין לא ברור הכתב גם קרוע במקצתו, וכתבתי המילים המובנות והיכן שיש מילים חסרות הכנסתי כמה נקודות....].

כתוב בגמ' שאחד שקנה קרקע ליד שדה אביו ומת, ובאים האחים לחלוק, אומר רבה שכופים על מדת סדום, ונותנים לו קרקע ליד שדהו. ורב יוסף אומר שיכולים האחים לומר "מעלינן כנכסי דבר מריון". ומסביר רש"י שבשדה הבעל יכולים לומר רוצים אנו את זה שמא תצליח יותר. ור"ת סובר שאם תולים מה יצליח יותר, תמיד אפשר להגיד. והפירוש "מעלינן כנכסי דבר מריון" שאנחנו לא מעוניינים למכור שדות, ואין לך לכופנו למכור. ומסביר הרמב"ן שלרש"י ור"ת תמיד יכולים לכוף לעשות גורל, אך הוא סובר שאומרים "מעלינן כנכסי דבר מריון" הפירוש אנחנו גם מוכנים לשלם על זה יותר, ואם לא תשלם כל סכום שנקבע, נשלם אותו אנחנו ונקח. ואם הוא פיקח אומר להם שהוא מוכן לשלם קצת יותר, ואם לא שיקח את זה הם, ולהם הרי אין עדיפות בין השדות.

והרא"ש כתב שלרש"י ולר"ת הם חייבים להציע אפשרות שגם הם ישלמו ויקנו. וכתב שיש שמפרשים שכתבו שהפירוש של "מעלינן" זה שאומרים או שישלם כך יותר על השומא או אנחנו, ואומרים את זה כדי שהוא ישלם יותר. והגם שזה לא נראה בפירוש המילים, כך כתב הבית יוסף. והרמ"א הסביר את היש מפרשים שברא"ש, שיכולים להגיד או שתשלם כך וכך או שנעשה גורל. וכתוב בגמרא שהלכתא כרב יוסף.

וכתב הגמרא עוד דין ששני שדות על שני נגרים, סובר רבה שכופים על מדת סדום, ורב יוסף סובר שיכול לומר שלפעמים באחד יהיה מים ובשני לא. ומסביר רש"י שרבה סובר שגם

2) כשהקרקעות שווים כופי על מדת סדום, ודוגמא לכך היא שתי שדות על אותו נגר
.... כמו בשני שדות על שני נגרים, שלפעמים אחד ? כופה? והשני לא, או כפי סוף דברי הב"י שהפירוש נגר אחד זה אותו סוג נגר, והפירוש תרי נגרי
.... אינם שווים ואז אומר רב יוסף שלא כופים. אך לפי"ז קשה מדוע כתב פעמיים הלכתא כרב יוסף.

הסמוך לחלקו אין שומעים לו אלא נוטל בגורל, אך אם החלק הרע סמוך למיצרו ואמר אטול חלקי במידה בחלק הרע, שומעים לו. ויש כמה אופנים לתרץ את הרמב"ם.... הרמב"ם סובר כהרא"ש שאף פעם הם לא יכולים לכופו לעשות גורל, אלא להעלות בדמים. ומדבר במקרה שאין חבירו מעלה בדמים. אך לפי"ז קשה הרמב"ם מה הדין כשמעלים.

סימן קע"ה - הלכות מצרנות

כמחיר הרגיל, אם יודעים שלכולם היה מוזיל המוכר משלם לו כמו ששילם. ואם יש ויכוח אם לכולם היה מוזיל או לא, כתבו הראב"ד והרא"ש שעל המוציא להביא ראייה כי הקרקע בחזקת הלוקח. וכתב הסמ"ע שגם לרמ"ה שס"ל שהמצרן מוחזק, פה מודה כי ברור שזה לא המחיר. והב"ח ס"ל שגם פה הרמ"ה חולק וסובר שעל הלוקח להביא ראייה, כי המצרן הוא מוחזק.

ב. ואם מוכר בהקפה אין יכול המצרן להוציא בע"כ של מוכר כי המוכר אומר שהראשון נוח לו מהשני, ואפי' במוכר מפני רעתה רוצה לקבל את הדמים שמשביחים. ואם קנאה הלוקח ביותר יקר אם זה פחות מכפל משווייה ומראה שנחשב בשטר שכך שילם נאמן, ואם אין שטר נשבע שבועת השותפים אפי' בשמא, ואם אומר שקנאה בפי שישים, אפי' שמביא שטר יכול המצרן להשבע בע"כ אם טוען ברי. והאגודות אזוב מחלק שאם לא כתב אחריות מפורש, אינו נאמן לטעון מאתים. והב"י כתב שאם אין רעותא בדבריו הקודמים, נאמן בשבועה. והסמ"ע כתב שיתכן שאפילו בשמא יכול להשבע כמו שבועת השותפים והפועלים, וגם כאן מורה התירא. ואם מביא עדים ששילם מאתים צריך המצרן לשלם לו מאתיים ואחר ששילם אם טוען שברי לו שזה היה אמנה, יכול להשביע את הלוקח היסת. והט"ז כתב שיתכן שאף בשמא יכול להשביעו כיון שיש רגליים לדבר.

ואם גבאה הלוקח בחובו, כתב הרמ"א שמשלם כפי שומת בי"ד הקרקע, אפי' שהחוב היה יותר. והקשה הסמ"ע שהאי דינא שייך רק

א. אחים או שותפים שמכר אחד מהם חלקו לאחר יכולים לסלקו, ואפי' אם הוא מצרן יכולים לסלקו, ולש"ך רש"י פליג בזה. והטעם שמסלקים זה משום לעשות הטוב והישר שישאיר שדותיהם קרובות. אפי' אם הם כמה שותפים אינו יכול לענות לכל אחד שאולי חלקו לא יפול סמוך לי, כי כעת הוא שותף בכולה, וכן כל אחד שמוכר קרקע יכול בן המצרן לדרוש שימכור לו, ואם קנאה אחד יכול המצרן לסלקו בדמים, אפי' שהלוקח הוא ת"ח וקרוב ושכן, ולר"ן בכה"ג הוא קודם למצרן אך לא פוסקים כמותו. ואפי' אם אחר המכירה אמר המוכר שאינו מסכים שהשדה תעבור למצרן, אינו יכול לעכב, מפני שהלוקח חשוב כשליח של המצרן לקנות עבורו את השדה.

והט"ז מעיר שאם המוכר תלה הקנין לפני המכירה בזה שהמצרן לא יסלק הלוקח התנאי קיים, ובגלל שהלוקח נקרא שליח של המצרן אין המצרן צריך לעשות קנין חדש, רק לשלם את הסכום ששילם למוכר אפילו אם הוקרה, ואם הוזלה יכול לא לקנות או לקנות במחיר היקר, ואם השביחה הלוקח משלם לו המצרן כדן יורד ברשות ואם קלקל מנכים לו מהדמים אפי' קודם שבא המצרן, ואם אכל פרות, את הפרות שאכל קודם שבא המצרן אין מנכים לו, כי השדה עשויה לאכול פירות למי שעומדת בידו, ופירות שאכל אחר שבא המצרן משלם הפרות שאכל.

ואם המוכר רק נשבע ללוקח שימכור לו, יכול לבטל השבועה כי התכון למכור רק ללוקח ולא למצרן, ואם קנאה הלוקח בזול וטוען שרק עבורו הוזיל המוכר צריך המצרן לשלם לו

אם אין [גורם] ליה שיפסיד כגון שמת והניח רק קרקע זו, והמלוה ג"כ לא יפסיד כי יכול לקנות במקום אחר, וכתב שאולי מדובר (רק) כשגבה רק כפי שווי הקרקע. והש"ך חולק וכתב שאפי' אם אין מלוה שיפסיד, כגון שמת והניח רק הקרקע, כי יכול המלוה לטעון שאם לא יתנו לו כל דמי חובו לא יזוז מהקרקע, וכמו שכתב הריב"ש לגבי יורש ולוקח שיכול לטעון כך. ואפי' שהטור והרא"ש סוברים שיכול לסלקו בדמי הקרקע וכמ"ש הסמ"ע, הרי הריב"ש לא כתב כן, אלא ודאי שהריב"ש התכוון שאם המלוה כבר גבאה בעד השט"ח שמים לו כפי מה שהיה שוה השט"ח שלו בשוק, כי זה כמו שהחליפו קרקע במטלטלים. ואפי' שאם קנה במאתים שמים לו מאתיים, זה רק בכסף, אך בשטר שמים כמה השטר היה שוה, וכן כתב הט"ז.

ג. ואם יש תנאים במכירה אין המצרן יכול לסלק הלוקח עד שיקיימו התנאים. ואפי' אם הוא ג"כ מוכן לקיימם, אומרים לו הראשון נוח לי. וחילק הנתניבות שאם התנאים הם לטובת המוכר, גם אחרי שיתקיימו התנאים אין המצרן יכול לסלקו, כי בשעת המכירה המצרן לא יכל לקנות, כי המוכר לא סמך עליו שיקיים התנאים. ואם המצרן אמר שיתן הטבות מסויימים למי שקונה, יכול המצרן לסלקו ולקבל את ההטבות, וכאן מדבר שתנאים שהם לא לטובת אף אחד, אלא כגון אם תלך ואם אלך שהם כלל לא קשורים למכירה, והמוכר לא יקבל משהו ולא הלוקח, ורוצים שישאר ביניהם כדי שגם לא יבטל המכירה דלכן אחרי שהתקיימו יכול המצרן לסלק.

ד. ואם יש כמה מצרנים לשדה ובאים יחד לקנות, חולקים באלכסון כנגד כל רוח. ואם יש ברוח אחת שני שדות נחלקו הראשונים האם

חולקים הכל ליותר, או שאת אותה רוח חולקים לשנים. ופסקו שאת אותה רוח חולקים לשנים. ויש אומרים שאם רוצה יכול המוכר למכור רק לאחד, אך אם רצה למכור לכולם ואחד איים עליהם, הפסיד האיום לס"ל כופים אותו לחלוק בשוה. ואם קנאה לוקח ובאים לסלקו חולקים בשוה, ואם קדם אחד וקנה מהמוכר אין מוציאים מידו. אך אם קנה מהלוקח יש חולקים ואומרים שכיון שהלוקח הוא שליח של כולם, קנה עבור כולם ומתחלקים תמיד בשוה, ולא נפסק. ואף אם שאר המצרנים לא באים אין ממתנינים להם וגם כשירצו לא יחלקו.

אם בשדה הסמוכה היו כמה שותפים יכול כל אחד לסלק ללוקח ומי שקדם אין מסלקים אותו. ואפילו אם מהצד השני יש שדה של אדם אחד אינו יכול לסלק את השותף שקנה ולומר לו שלא בטוח שהוא מצרן, מפני שכרגע הוא שותף בכל השדה ומצרן בכולה. וכן אדם אחר שקנאה יכול אחד מהשותפים לסלקו ואינו יכול לומר לו שלא בטוח שהוא מצרן ואינו יכול להוציא מספק, מפני שהוא שותף בכולה ומצרן בכולה, וכן מי שקנה חלק משותף, יכול המצרן לסלקו ואינו יכול לומר שמא לא יפול חלקי במצרן כנ"ל.

ה. ואם קנה משני השותפים ורוצה המצרן לסלקו מאחד אינו יכול אא"כ מסלקו מכולה. אך אם קנה שני שדות משני שותפים יכול כן לסלקו משדה שלמה. ואם קנאם מאחד, כתב הסמ"ע שדינו כמו מכר כל שדותיו מהא דכתב שם שהרי הוא והאחרת, אך מסברא יכול לחלק כי לשני שדות מצוי מי שיקנה. והש"ך כתב שיכול לסלקו ושם מדובר שאלו השנים היו כל שדותיו לכן אינו יכול לסלקו, והקצות חולק שכאן מדובר שהוא מצרן לשניהם ולכן יכול לסלקו משא"כ שם שהוא מצרן רק לאחת

לסלק הלוקח, כמי שמערער [על שדה] שחתום בעד אין שומעים לו, ול"ד למלוה שחתום שיכול לסלק הלוקח ולגבות, כי אומר שחשב שיפרע לו בדמים.

ח. הוריש הלוקח או נתן במתנה אין המצרן יכול לסלק אם אין אחריות. אך צריך לראות שאין קנוניא (ומקשי' בסוגיא דשטר מוכר ושטר מתנה משמע דהיכא דליכא אחריות מועיל קנוניא), מפני שאיננו יכולים לכופו לקנות קרקע כי הוא לא נחת למיקנא אלא קיבל (ועוד טעם שדינא דבר מצרא נאמר רק היכא שהמטרה היא כסף, לכן מסלק ר"י כסף, אך פה לא כסף זה המטרה, ועוד שהנותן רוצה שיקרא על שמו, והמקבל רוצה שזה יהיה מהנותן [שקנו מיניה דבר מצרא]). ויש חולקים שאין הלוקח יכול להוריש ולתת אלא מה שיש לו בשדה.

אם מכרה היורש או המקבל או הלוקח שקיבלו ממנו שלא יסלקו אותו, מסלקים את הלוקח השני, כי אותו לא התחייב שלא לסלק והוא קונה [ר"ל וגרע מיוורש ומקבל מתנה].

ט. אם מכרה הלוקח שהמצרן מחל לו, ללוקח שני, מסלקו המצרן. וכתב הסמ"ע שאינו יכול לומר מהדרינא שטרא אי לא שתקת כי עונים לו שיחזיר, וכתב הנתיבות שהכא אפי' למ"ד שהיכא שאין לו רווח ג"כ יכול לומר אי שתקת, כאן אינו יכול מפני שאומרים לו תחזיר והמוכר שרוצה למכור היה חייב למכור למצרן, ועוד שיכול המצרן לומר אמאי תחזיר למוכר תחזיר לי שאני מצרן ואפי' שסילק עצמו היינו רק לאותה מכירה וגם שלא נסתלק לעולם. עוד נ"ל לומר שאינו יכול לומר מהדרינא כי הוא שליח המצרן.

אם גבאה בע"ח מסלקו המצרן ואם הלוח נותן דמים חוזרת לו דשומא הדרא, אך אם הוא נתנה לבע"ח יכול המצרן לסלק ואין הלוח יכול לתת דמים ולקבל הקרקע, מצרן שסילק את הלוקח

וכיון שמהשניה הוא לא יכול לסלק כי אינו מצרן גם מהראשונה לא יסלקו כי קנאם מאותו אחד. והוסיף הנתיבות שרק אם קנאם יחד יכול לסלקו כשהוא מצרן לשניהם, אך אם קנאם זה אח"ז לא יכול לסלק מהשניה אם הוא מצרן ע"י הראשונה.

ו. אדם שקנה שדה על מיצר אישה [ר"ל קרקע נכסי מלוג], יכול בעלה לסלקו. ואפי' אם היא מחלה באופן שבאיש היה מועיל יכול הבעל לסלקו, כי הוא הלוקח בנכסי אשתו. ואם העבד או האשה סלקו במקומו, יכול לבטל הקנין. ולכן יכול הלוקח לומר שאינו מסתלק כי אם יתייקר יתרצה האדון ואם יוזיל יבטל המקח ולכן אינו מסתלק. ומ"ש בסעיף ל"ח מדובר שהקרובים מסלקים כי יודעים שהמצרן יתרצה ואם יוזיל לא יוכלו לבטל המקח כי שלמו מעצמם, משא"כ עבד ואשה לא משלמים מעצמם אלא מכספי האדון ולכן יכול לבטל.

מכר המצרן שדה קודם שסילק הלוקח אינו יכול לסלקו וגם מי שקנאו אינו יכול לסלק הלוקח. ונראה שהכא הלוקח לא יכול לכוף המצרן שימכור לו אם עוד לא עבר שיעור הזמן של מחילה על המצרנות.

ז. אם מינה המוכר את המצרן שיהיה שליח למכור שדהו, אפי' שאינו רשאי לקנות לעצמו משום החשד, בכל זאת אינו מסלק הלוקח. וכתב הסמ"ע הטעם מפני שלא היה לו להסכים לשליחות. והט"ז כתב לפי שמדובר שהקנה לו שיכול לעשות מה שרוצה והוא אינו רוצה לקנות לעצמו משום החשד, ולכן בגלל שיכל לקנות אינו מסלק הלוקח, והגאון סובר שבגלל שאינו יכול לקנות לעצמו כי אין קונה ומקנה יכול לסלק הלוקח, רק שצריך לבדוק שלא הערים, ולא פסקו כמותו.

וכן אם חתם המצרן עדות על המכר אינו יכול

ובא בע"ח של המוכר וטרף ממנו או מעות או קרקע נחלקו הראשונים אם גובה מהלוקח או מהמוכר, והסביר הסמ"ע שהב"י סובר שרק כשיש למוכר מה לשלם גובה המצרן מהלוקח כדי שיחזיר לו את אותם דמים ששילם אך אם אין למוכר מה לשלם פשיטא שאין המצרן גובה מהלוקח דהוי הלוקח כשליחו.

ואין המצרן יכול למנות שליח לסלק את הלוקח, אבל יכול לשלוח לו המעות ע"י שליח. ואם הקנה לשליח חלק בקרקע יכול השליח לסלק הלוקח. ונחלקו האחרונים האם מסלקו עקב מצרנות המשלח ועבור מינוי השליחות צריך להקנות לו קרקע, או שהמצרן מקנה לו את כוח המצרנות ובלי קרקע אינו יכול להעביר את כוח המצרנות שלו.

י. אם בא המצרן ואחר למוכר עם שני סוגי מעות, יכול המצרן למכור לאחד כי מעדיף את סוג המעות שהביא, וכן אם הביא אחד קשורים והשני מותרים יכול לומר שחפץ או בקשורים לשמור או במותרים להוציא, וי"א דווקא שקשורים בקשר משונה שיש טורח לעשותו, וי"א שאפי' אם הביא מעות ואמר שכך קבלה ויפתח רק בפני זה שנתנם לו, יכול המוכר לומר שאינו רוצה להמתין. וי"א דבכה"ג ממתנינים כמו באזיל ואמטו וזו.

וכתב הרמ"ה שיכול הלוקח לדרוש מהמצרן כשמגיע לסלקו שיתן לו דוקא כעין מעותיו ששילם, וכתב הטור שהרמב"ם פליג בזה וכתב שאם החילוף בעד מטלטלים שמים את המטלטלים ונותנים לו דמיהם, ופי' שהמוכר הסכים בעד הבהמה או הכלים, וכ"ש הכא שאין המוכר חפץ דווקא באלו, אפי' שאם היו לפניו שניהם היה בוחר באחת מהם, והב"י כתב שהרמב"ם לא פליג אלא אפי' שבמטלטלים שמים ונותנים הדמים במעות, ולא במטלטלים

דיקח את הכסף ויקנה בו כמו שנתן למוכר, משא"כ במעות אם יחליפם יקחו ממנו כסף עבור זה. ועוד כתב הרמב"ם שכשהחליף חצר בחצר אין דין בר מצרא כי רוצה דווקא את החצר הזו, וכתב רב האי שאם החליף שדה בשדה ושמעון אינו חפץ כי השדה של לוי פחות טובה שומעים לו, ודייק הטור שאם היו שוים סובר רב האי שיש דינא דבר מצרא. וכתב שגם הרמב"ם יכול להודות לזה בשדות שאין קפידא ורב האי יודה בחצרות שתמיד יש קפידא, והב"י כתב שאפי' לרב האי גם בשדות תמיד יכול לומר ששלו יותר טובה עבורו וכ"ש בחצרות. וכן פסק המחבר שבקרקע אין אף פעם דינא דבר מצרא ובמטלטלים תמיד שמים לו דמי מה שנתן ואינו יכול לטעון שיחזירו מה ששילם, שהוי זה ההזולה.

אם אמר המצרן שיטרח להביא כסף אין שומעים לו, אך אם אמר שילך להביא כסף ואנו יודעים שיש לו שומעים לו. ולרש"י אפילו אם יודעים שילוח ויביא, ולר"ז אם יכול להיות שיש לו, ואם אינו אמוד צריך להגיע עם כסף מוכן ואין חילוק אם אומר למוכר או לבית דין, ואם עוד לא ידע מהמקח לפני שבא לבי"ד י"א שממתנינים לו תמיד עד כדי שילך ויביא כסף אף אם אינו אמוד.

ואם הלוקח רצה לבנות ביתו והמצרן רוצה לזרעה, אין המצרן מסלקו אפילו בחו"ל, ואם רצה המצרן לנטוע מסלקו, וכתב הסמ"ע שאם רוצה המצרן לבנות והלוקח לנטוע א"י לסלקו והט"ז כתב דאינו יכול לבטל משום זה דינא דבר מצרא. ואם היו בין הקרקעות דברים שחוצצים ואין המחרשה יכולה לעבור אפי' תלם אחד אין בו דינא דבר מצרא.

יא. אם מכר חלק באמצע שדהו או נתן לו ואח"כ מכר שני שדותיו רואים את הקרקע באמצע,

אם הוא עידיית או זיבורית יש לו דין מצרנות על השדה ואינם יכולים לסלקו, אם הוא שוה מסלקים אותו מהשאר, והחלק באמצע כתבו רב האי ורש"י שנשאר ביד המוכר, והרא"ש כתב שלא מפסידים המוכר אלא נשאר ביד הלוקח ויכולים לסלקו רק מהחיצונים. ואם כבר מתחילה ניכר בוודאי שקונה כדי לקנות השאר, כתב הסמ"ע שיכולים המצרנים לקנותה ודלא כב"י.

יב. אם בא המוכר לשאול המצרנים אם רוצים לקנות באלו הדמים ואמר המצרן זיל לא בעינא, אינו יכול לסלק הלוקח שקנה באותם דמים, אפי' שחזר בו, כי באותו זמן לא רצה והמוכר רצה למכור. ואם שאל הלוקח ואמר לו המצרן לך קנה יכול לסלקו, שאומר שרצה שלא יעלה עבורו את המחיר, אך אם קנו מידו מהני, ודלא כמרדכי שכתב דלא בעי. ואם אמר לעדים שיעידו, הוי עדי הודאה שעשה קנין. וכתב הרמ"א דאם אמר המצרן ללוקח זיל לא בעינא, אין צריך קנין דלא הוי שלוחו בע"כ, וביאר הסמ"ע דכונתו שאם אמר הלוקח למצרן שיקנה עבורו באלו הדמים ואמר המצרן לא בעינא לא יוכל לסלקו וכן כוונת המרדכי, והש"ך כתב שהמרדכי סובר שאחרי שקנה הלוקח צריך קנין מהמצרן ולא הוי קנין דברים אך קודם א"צ קנין דלא הוי שלוחו בע"כ, אך למוכר לא יעזור קנין דהוי קנין דברים, ולדין שאחרי שקנה סגי מחילה, מוכח דלא סבירא לן כמרדכי.

וכן אחד שקנה אפי' אם לא מחל המצרן בפירוש אלא עזר ללוקח או אפי' ראהו משתמש ולא מיחה הרי הוחזק הלוקח ואין המצרן יכול לסלקו, וכן אם אין עדים אלא ששהה המצרן שיעור שילך ויביא מעות ויתבע איבד זכותו אך אם קנאה הלוקח בצנעה, לא איבד זכותו. וכן אם היה אנוס או שחשב שקנה ממנו ולא משכנו, ג"כ יכול לסלק הלוקח. וכתב הט"ז

שהרמב"ם סובר שראהו משתמש לא מספיק אלא א"כ ראה בונה או סותר, וכתב הט"ז שכל זמן שלא נתכנונו להסתיר הדבר נקרא שנתגלה המכר לבני העיר.

ואם איים הלוקח על המצרן, יכול המצרן לערער כשיסיר האיום אם יביא עדים, אך אם לא היה כאן המצרן או שהיה קטן או חולה אינו יכול לסלק ללוקח. אבל כתב המרדכי שצריכים להודיע לאוהבי וקרובי המצרן והם יוכלו לקנות עבורו, ומוסיף הנתבות שזה דווקא אם הקרובים משלמים על דעת שאפילו אם המצרן לא ירצה ישאר בידם. וצ"ע מה הדין אם המצרן לא ירצה והלוקח והקרובים כן ירצו, וכן צ"ע מה יסבור המרדכי אם לא הודיעו לאוהביו האם הם יכולים להוציא עבורו, [דלא מצי לסלקו] לש"ך והסמ"ע אפי' כשהוא שלית, אא"כ הקנה [חלק] קרקע.

ועיין (בטור בשם) גאון אם היו לשדה כמה מצרנים ומכר אחד מהם זכותו ללוקח יכולים האחרים לסלקו, וכתב הסמ"ע בשם הרא"ש הטעם שגם לזכות שמכר המצרן ללוקח הם מצרנים ולכן מסלקים אותו כי המצרן שמכר לו היה צריך לעשות טוב וישר ולמכור להם, ולפי"ז למ"ד שאם אחד מסלק ללוקח מסלקינן לו ממה שלא צמוד רק לו יצא שהכא אם מחל לו לא יוכלו המצרנים לסלקו מהרבע שצמוד לו, כי רק במכר יש לעשות הישר והטוב, והפי' השני של הרא"ש הוא שאין זה אלא מחילה וסילוק ואינו יכול למחול על השבע האחרים, (מכך) [נמצא] דס"ל שכשמסלק ללוקח לא יוכלו האחרים לסלקו, ולכן רק המצרן עצמו יכול אך באחר אין זה ישר וטוב, כי למ"ד שיכולים שאר המצרנים לסלק למצרן ממה שלא צמוד לו, וזה לא על חשבונם כי גם אם הם יסלקו הלוקח, יוכל הוא לסלקם מחלקו ולתת אותם ללוקח, אך במכירה

לכו"ע יוכלו לסלק ולכן תפס לשון מכר זכותו ועיינ בביאור הגר"א.

יג. אם מכר כל שדותיו לאחד אין יכול המצרן לסלקו מאותה שדה שסמוכה לו, וכתב הסמ"ע שלרש"י אם מצרני כל השדות באים יכולים כן לסלק, ואם המצרן של שדה אחת רוצה לקנות את כל השדות אינו יכול לסלק ללוקח, דאף זה ישר וטוב שיסלקו משאר השדות שקנה, וגם המוכר לא היה צריך לברר אצל אותו מצרן אם רוצה לקנות הכל, כי אין זה מצוי שאדם ירצה לקנות הכל בבת אחת, ובזמן שילך לברר יכול לחזור בו הלוקח. וכתב הסמ"ע שמדברי המחבר משמע שכן הדין אם מכר רק שני שדות מזה שכתב היא והאחרת, והש"ך כתב שגורסים היא והאחרות, ולכן כשמוכר שתיים יכול לסלקו, ולכאורה נראה דלכו"ע אין חילוק אם מכר הכל או שייר לעצמו חלק אולם ההבדל הוא אם מכר הרבה או קצת וחולקים האם שניים זה הרבה או לא.

אם מכרה למי שקנאה הוא ממנו אין המצרן מוציאה מידו, אך לכתחילה ימכור למצרן, כי זה גם טוב וישר שישאר ביד הבעלים הראשונים, והב"י כתב שזה יותר טוב וישר שתחזור משתלך למצרן, ונראה דלפי"ז הבעלים הראשונים קודמים אף לכתחילה אבל אם מכרה לאחר אין הבעלים הראשונים מוציאים ממנו וכתב הר"ן שאפי' לכתחילה אינם יכולים לעכב, אך אם הבעלים הראשונים מכרו אותה והלוקח מכרה לאחר והוא מכרה לבעלים הראשונים יכול המצרן לסלקו.

ואם מכרה לבן הבעלים הראשונים נחלקו בזה הראשונים, ונראה דפסקינן שאין המצרן מסלק. ואדם שמוכר שדהו לבנו נסתפק הש"ך האם יכול המצרן לסלקו ודעתו נוטה שלא, ולכן לא מוציאים מהמוחזק.

יד. הקונה שדה מגוי אין המצרן מסלקו דא"ל 'ארי אברחי לך מנכסיך' אפילו אם משכירו אח"כ לגוי, ואין הבדל בין גוי לקראים לפי מה שפסק הש"ך, אך מי שקנה כותל רעוע אינו יכול לומר ארי אברח לך מפני שבשעת הקניה לא הבריח כלום. המוכר לגוי לא שייך בזה ישר וטוב לגבי הגוי אפי' אם ציית דינא, אך משמתיים המוכר עד שיקבל עליו את כל הנזקים שיבואו מהגוי, ואם הזיק קודם שקבל עליו, אפי' אחר ששמתוהו אינו חייב לשלם, וכן אחר שמת אין בנו חייב לשלם מה שהזיק אח"כ אבל מה שהזיק קודם שמת האב חייב בנו לשלם. וכן הדין במשכיר לגוי שמשמתנין, אך אם קנאו מהגוי ומשכירו לא, אך מוכר כן. וכ"ז כשיש ישראל שמוכן לשלם אותם דמים אבל אם אינו מוצא ישראל באותם דמים יכול להשכיר לגוי ובלבד שלא מכוון הגוי להשחית בזה נחלת ישראל, כי בדרך כלל מוכן הגוי לשלם יקר אם רוצה להשחית נחלת ישראל.

קונה בית שיש בו גוי מצד אחד, יש מחלוקת האם מבטל דין בר מצרא, או שרק בצירוף שותף למ"ד שבשותף לבד אין דינא דבר מצרא וכדו' לא מסלקו.

טו. אם מכרה כדי לקנות שדה שניכר לכל שהיא יותר טובה או יותר קרובה אין בן המצרן מסלקו דאם כן יקח לו זמן עד שימצא לוקח ויפסיד את השדה השניה, וכן הדין באדם שעבור דירה שאין המצרן מסלק הלוקח, וכן אם מכר לצרכי קבורה ומזון האישה והבנות וי"א אף למזונות עצמו אין בן המצרן מסלק הלוקח, ואפי' לזה לצורך אלו ובא לפרוע מאלו השדות אין בהם דין בר מצרא, כשם שביתומים מוכרים בגדיהם כדי לשלם כאלו חובות, ואם הלזה לו חבירו מעצמו עבור המס גם אין דינא דבר מצרא, אך לשאר דברים יש.

ואם טען המצרן שמכר לו סתם, על המצרן להביא ראיה וכשאינו לו ראיה נשבע הלוקח היסת ונפטר, ואם הלוקח טוען שמא כתב הסמ"ע שעל המצרן להביא ראיה, והש"ך כתב שאין המצרן צריך להביא ראיה שהוא ודאי מצרן. ואם טען הלוקח למצרן שהוא גזלן או אריס או ממשכן על המצרן להביא ראיה אפי' אם טען הלוקח שמא, וכתב הסמ"ע שלכן א"צ הלוקח להישבע אפי' בטענת ברי מפני שיכל לטעון שמא, והש"ך כתב שכשטוען ברי נשבע הלוקח היסת כדכתב גבי טען מפני המס וכו' שנשבע הלוקח, ובהכל הטעם הוא מפני שהלוקח הוא מוחזק והמצרן הוא מוציא ועליו הראיה, והרמ"ה חולק בזה וסובר שהמצרן הוא מוחזק והלוקח מוציא, ולא נפסק כמותו, אך לכתחילה קודם המצרן אפי' בספק, ואם אחרי שסילק המצרן נודע שאין השדה (היתה) שלו יד הלוקח על העליונה, שאם רצה מקיים המקח, ואם רצה מבטל ומחזירים לו הפירות.

ובעל הקרקע יכול לסלק הלוקח, אם בשעה שסילקו המצרן לא ידע שיכול לסלק. אך אם ידע אינו יכול לסלק הלוקח ... מפני שהיה לו לבוא לבי"ד ולומר שהוא מצרן רק שגזלו ממנו ורוצה שיסלק הלוקח.

טז. המוכר לאשה או יתומים קטנים אין בו דינא דבר מצרא. ויתומים דוקא קטנים, וקטנים דווקא יתומים, ובאשה אפי' נשואה אם יש לה נכסים ידועים ואין חשש שזה מבעלה, וכן אם קנו האשה והבעל יחד אפי' את הבעל א"א לסלק, וכתב הסמ"ע הטעם כיון שקנו במקח אחד, ותמה עליו הג' ר' עוזר שהרי הטעם הוא שכיון שלבעל יש פירות הרי הוא בר מצרא בנכסים הסמוכים לשדה אשתו לכן א"א לסלק מחלקו, ואין חילוק בכל זה אם הבר מצרא הוא גדול או אשה או קטן, וי"א שגם בקונה מהאשה אין דין

בר מצרא, וצ"ע האם בזה גם צריך לבדוק שאין קנוניא, אבל שותף יכול כן לסלק אשה. וכתב הש"ך שבשוכר הרא"ש סבור שדינו כשותף אך לא פסק כמותו. ולענין הלכה נקטינן שגם שותף לא יכול לסלק אשה, וכשקטן הוא מצרן צריכים בי"ד לדאוג לו שאם נמכרה שדה הסמוכה לו יסלק הלוקח או יחלוק עם שאר המצרנים.

שותפים בעסקא או בשדות אחרות או אפי' בחוב קודמים לבר מצרא כשבאים ביחד, ואם קנה נחלקו אם יכולים לסלק ונקטינן שלא מסלקים מצרן, ואם הלוקח צריך הבית למגורים והמצרן רק להרווחה, י"א שאין בזה דינא דבר מצרא ויש חולקים, אך אם יש אפשרות ללוקח לקנות במקום אחר או שאינו תושב העיר לכו"ע יש בו דינא דבר מצרא, ולמעשה כאן דנקטינן דלוקח הוי מוחזק ולא מסלקינן ליה.

יז. אם שניהם אינם מצרנים סדר העדיפות הוא כזה ת"ח קודם לכולם, מתחתיו שכן, והפי' שכן זה חברו הרגיל עמו והמחבר כתב שיש חולקים ע"ז וכתב הש"ך שלא מצא מי שחולק וזה לכו"ע, קרוב משפחה אינו קודם לשכן כמי"ש טוב שכן קרוב מאח רחוק, ושכן שדה עדיף ליושבי העיר אפי' ששכן השדה אינו בן העיר, וקרוב ובן העיר לא נתבאר מי קודם, ולכאור' לפמ"ש ששכן הוא שכן קרוב, א"כ בזה זה תלוי, ובן עיר שאינו חבר לא יקדים לקרוב לכאורה. ובטור כתב שת"ח יכול אפי' לסלק שכן אך לא נפסק כי אין אנו בקיאים היום בגדר ת"ח, אך בכל זאת לגבי להקדים אפי' שלא בקיאים יקדים ת"ח.

היה הקרקע של אחד והאילנות או הבנין שעליו לאחר, אם יכול לסלקו מתי שרוצה אין יכול בעל האילנות לסלק לוקח הקרקע אך בעל הקרקע מסלק את לוקח האילנות, ואם יש לבעל האילנות זכות קבועה בקרקע דינו כבר

מצרא לכל דבר, ואם יש לו זכות רק עד שיפלו או לשנים מסוימות נחלקו בזה הראשונים ופסק המחבר שזה נקרא שיש לו זכות בקרקע, וכתב הרמ"א שבבית ועליה ע"ג אין בעל העליה מסלק ללוקח הבית אם הוא מצרן כי בעל העליה הוא מצרן ולא שותף, וחלקו עליו הסמ"ע והט"ז דהרי בית משועבד לעליה ולכן דינם כשותפים, וכ"ש שאין בעל הבנין או האילנות דין בר מצרא לגבי השדה הסמוכה אא"כ יש לו זכות בקרקע.

יח. נחלקו הראשונים האם יש דין מצרנות בבתים, וכן במקומות בבית הכנסת, יש מי שכתב שאין דין מצרנות אך פוסקים שבקרקעות תמיד יש דינא דבר מצרא. והטעם, דבבתים שייך לצרפם ע"י שבירת החומה ומקומות שייך שאדם רוצה שיהיה לו יותר מרווח. ויש שכתבו שבמקומות יכולים לסלק משום פגם משפחה, וזה תלוי כפי ראות עיני הדיין. וכתב הסמ"ע שהביא הדיעות החולקות שאין מסלקים כדי לאשמעינן שאם רואה הדיין טעם זכות הלוקח יכול לצרף שיטות אלו כדי שלא יוכלו לסלקו. והש"ך חלק עליו וכתב שמה שהביאם הרשב"א זהו לא למעשה אלא לפלפול בעלמא. ובריב"ש כתב שבמקומות שאינם באותו איצטבא אלא אחד גבוה מהשני לא שייך ביה דינא דבר מצרא, וכתב הט"ז שאם יש קצת הילוך בין הבתים תמיד לא שייך ביה דינא דבר מצרא.

שותפים בעסק ומכר אחד חלקו לאחר אין בו דינא דבר מצרא כמטלטלים, אך אם נראה לבי"ד שהשותף ניזוק מזה שהשני קשה לו מהקודם יכולים לסלק ללוקח והשותף ישלם לו כמה ששילם למוכר ואפי' שאין בו דינא דבר מצרא.

יט. במתנה אין דינא דבר מצרא ואם כתוב במתנה אחריות בלי סכום וטוען הלוקח שמתנה היא נותנים לו כפי מה ששמים בי"ד, ואם מודה

שהערמה היתה וקנייתה ביותר מדמי שוויה אם טוען עד כפול משוויה נשבע ונטל. ואם טוען כפול משוויה אינו נאמן אפי' בשבועה. ואף שלעיל כתוב שאפי' בכפול נאמן בשבועה כ"ז כשבתחילה לא היתה רעותא בדבריו ועוד כך היה כתוב בשטר אך כאן היתה רעותא שבשטר כתוב מתנה, ועוד אין לו שטר שמסיע, ואם היה כתוב בשטר אחריות מפורש על כפול משוויה וטוען מתנה נותנים לו כפי מה שכתוב בשטר ממ"נ, כי כל הטעם שמוציאים זה מפני האחריות וכך כתוב באחריות. אך אם טוען קניתי כתב הבי"ד דג"כ נותנים כפי מה שכתוב והסמ"ע כתב שנותנים כפי שומא, וי"א דאם בתחילה אמר מתנה ואח"כ חזר בו ואמר קניתי תמיד נותנים כפי שומא כי זה טוען וחוזר שאינו נאמן. ומ"ש כאן מדובר שבשטר כתוב מתנה דהוא מהתחלה אומר קניתי וכו'.

בהקדש אפי' לעניים אין דינא דבר מצרא. אם היתה שדה עומדת לטסקא, יכול המצרן לסלק בלא דמים אם יש הרבה כאלו שדות, ואם אין עוד כאלו אינו יכול לסלקו. וכתב הסמ"ע שיתכן שאפי' בדמים אינו מסלקו כיון שבשעה שירד לא יכל כי אז לא היה משלם ע"י שקנה אחרת, ולכן למעשה לא מוציאים מהיורד.

כ. שדה המשכנתא אין בה דינא דבר מצרא, שאם מכרה למלוה אין המצרן מסלקו ואין המלוה יכול להוציאה אם קנאה אחר שאינו בר מצרא. ויש חולקים שהמלוה הוא הבר מצרא היחיד של השדה הזו ואפי' אם קנאה המצרן יכול המלוה לסלקו, אך תמיד צריך לבדוק שאין כאן הערמה, ואפי' הלוח לגוי על ביתו וקנאה אחר מהגוי מסלקו המלוה ואין הקונה יכול לומר 'ארי אברח ממצרך' כי כל זמן שאינו כאן לא מפריע לי שיש גוי, וכשיבוא הוא הגוי ממילא לא יהיה כאן.

וכתב עוד הרמ"א שאם הלוח על הבית ולא על המרתף וקנה המלוה את המרתף יכול המצרן לסלקו, ואח"כ נחלקו המחבר והרמ"א אם מכר את השדה הסמוכה לשדה הממושכנת שכתב הב"י שהלוה יכול לסלק המלוה אם קנאה והמלוה לא מסלק לא לוח ולא אחר. ומוכיח ממה שכתב הרמב"ם שאם אמר הלוקח למצרן שמשכון הוא בידו צריך להביא ראיה, ה"ה אם גבאה ואינו אלא ממשכן יכולים לסלקו. והרמ"א פליג בזה וכתב שלמלוה דין מצרן, והסבירו הט"ז והסמ"ע שאפי' שאינו יכול לסלק ללוקח בכ"ז אין המצרן מסלק אותו, והש"ך כתב שלרמ"א יוכל גם לסלק ללוקח אם מוכיח שהלוה לא רוצה. ומ"ש הרמב"ם שצריך להביא ראיה אם אומרים לו שהוא ממשכן, כוונתו היא שיוכיח שאין הלוח רוצה לסלק, וכתב הש"ך שמה שכתוב בסעיף נ"א שבית ועליה דהם מצרנים, והאחרונים רצו לומר שאפי' כשותפים, זה דווקא אם קנאה שאז יש לו חלק בגוף הקרקע ולכן הוא שכן ושותף, משא"כ כשהוא רק ממשכן, המשכון הוא רק על גוף הבית ולכן אפי' שכשמשכן לו שדה הוא כן בר מצרא, לשדה הסמוכה בבית ועליה לא, כי זה כמו מטלטלים שסמוכים כי אין לו שייכות בגוף הקרקע. וכן כתב בהגה"ה בט"ז לעיל בסעיף נ"ב.

כא. כתב המחבר דעת הרמב"ם שאין בשכירות דין מצרנות, ולכן השוכר בית ורצה המצרן לסלקו ולשכור הבית אינו יכול לסלקו וכן השוכר בית וקנה הבית שבצידו יכול המצרן לסלקו. אך אם מכר לשוכר את הבית ששכר ממנו אין המצרן מסלקו אך השוכר לא יכול לסלק את הלוקח אפי' אם אינו מצרן, וכתב הרמ"א שהרא"ש סובר שיש בשכירות דין

מצרנות כי שכירות ליומיה ממכר היא, ולכן יכול המצרן לסלק השוכר ולשכור הבית. ואם קנה הבית שבצידו אין המצרן יכול לסלקו, אך הוא אינו יכול לסלק הלוקח לשי' הסמ"ע והט"ז, אך הש"ך סובר שאם אין המשכיר רוצה לקנותו יכול השוכר לסלק הלוקח אלא שצריך להביא ראיה שאין המשכיר רוצה וזה מ"ש בסעיף מ"ה, ואם מכר את הבית שהשכיר יכול השוכר לסלק ללוקח, כמו שסובר לגבי מלוה שיכול לסלק ללוקח של אותו בית, זה שבבית הסמוך נחלקו הסמ"ע והש"ך האם יכול להוציא.

ואם היו בית וחנות וכל אחד שכר אחד ובא למכרם כל אחד קונה את שלו ואם קנאו השני מסלקו, ל"מ למ"ד ששוכר מסלק מצרן שודאי כל שוכר מסלק את השני ממה ששכר אולם אפי' למאן דפליג דאינו יכול זה דווקא אם השני הוא בעלים ויש לו דין מצרן והוא רק אומר שלשיטתו אין לו דין מצרן, אך הכא כיון ששניהם באו ביחד ושניהם שוכרים אין אחד מהם יכול לכתחילה לקדום לשוכר השני דהרי הוא כאחר לגבי השני כי לשכור אין דין מצרן להוציא וכן לגבי השדה הסמוכה וצ"ע, ולמעשה נקטינן ששוכר קודם לאחר אבל לא למצרן לכתחילה, ואם קנאה אחר אין השוכר מסלקו ואם קנאה השוכר אין המצרן מסלקו, ואם רוצה להשכיר שדה הסמוכה שוכר הוא קודם ללוקח אך לא יסלקו והט"ז כתב שמסלקו, אם משכירו לאחר כשנגמרה שכירות הראשון כתב הט"ז שהשוכר הראשון מסלקו, וכתב עליו הקצות דזה דווקא אם אין בני ביתו מרובים, וכן לענין להשכיר שדה הסמוכה שהמצרן מסלק זה דווקא אם אין בני ביתו מרובים ומשלם מראש דא"ל יכול לומר לו הראשון נוח לי, ובפתחי תשובה פוסק שאין יכול שוכר ראשון לסלק לשוכר שני.

סימן קפ"ב - סעיף א'

טעה, תמיד המקח בטל אפי' אם לא הודיע. ואם לא עבר על דברי משלחו אבל קנה ביוקר, יכול המשלח לומר "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי". ואם הודיע המקח בטל.

ואם התנה עמו שהוא שליח בין לתיקון בין לעיוות, אינו יכול לבטל, וחייב לשלם כמו שהתנה אפי' שווה דינר במנה.

וכתב הש"ך, דמייירי או בדבר שלא שייך בו אונאה, או אחרי שעבר הזמן [דכדי שיראה].

וכתב הנתיבות שיעור הזמן לענין שליח כשהודיע [שהוא שליח], זה כשעה שיראה המשלח, וכן כשלא הודיע, אם נתן למשלח ועבר הזמן של כדי שיראה, הוי מחילה, ויכול המוכר לומר שאינו מחזיר כל זמן שלא מוכיח לו המשלח שלא אמר בין לתיקון בין לעיוות, כי המוציא מחברו עליו הראיה. וכתב הסמ"ע שיש גם סברא שאדם בד"כ מסכים להיות שליח רק אם לא יצטרך לתקן את אשר עיוות.

וכתב הש"ך שהכא זה רק אם נתאנה עד שתות, כי לא מסתבר שהמשלח יסכים לעיוות כ"כ גדול, ולכן כשלא יודעים שאמר בין לתיקון בין לעיוות אינו צריך לספוג כזה נזק.

ותמה עליו הנתיבות כי אם זה דברים שאין בהם אונאה, אז אפי' אם שוה הרבה מהני כמו שהוא קנה לעצמו, ואם בדבר שיש בו אונאה הרי המקח בטל.

יכול אדם למנות שליח לקנות או למכור עבורו. ובאמירה בלבד סגי. ולכן האומר לחברו שיקנה סחורה עבור שניהם, לא יכול לחזור בו אם קנה בגדר הסבירות. ואינו יכול לחזור בו שלא בפני השליח.

וכתב הנתיבות, שמה שמעשה השליח קיימים, זה דווקא שהוא בר שליחות, ואם אינו בר שליחות, לא יכול להקנות, אא"כ כתב שמי שמשלם ימשוך ויקנה. וכן אם קונה קרקע, ה"ז קונה לו בקניין כסף.

אם עבר השליח על דברי משלחו וקנה בשם המשלח, המקח בטל.

אם לא קנה בשם המשלח, המקח קיים והוא יחזיר דמים למשלח או ייתן לו מה שרצה לקנות במחיר שרצה.

וכתב הנתיבות, שאם מכר בזול, ג"כ המקח קיים ויתקן מה שעיוות, כי דעת המשלח שיהיה המעשה קיים ויתקן את אשר עיוות.

וכתב עוד, שהיה נ"ל לומר שאם אין באפשרות השליח לתקן או שהשליח של הקונה עיוות והמשלח מוכיח שהמעות הם שלו ולשליח אין אפשרות לתקן, יהיה המקח בטל. וכשיכול לתקן, המקח קיים, כי רוצה לקיים שליחותו ולתקן העיוות. אך הנתיבות חזר בו וכתב שכשלא הודיע תמיד המקח קיים.

והמהרש"ל כתב, שהכא שהשליח של המוכר

סימן קפ"ב - סעיף ו'

בגמ' ב"ב פרק ג"פ איתא: "ההיא איתתא דיהבא ליה זוזי לההוא גברא, אזל זבין לה שלא באחריות. אתיא קמיה דרב נחמן א"ל מצי א"ל לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי. זיל זבנה מיניה שלא באחריות והדר זבנה ניהלי באחריות".

שהוא שליח סתם, יכול המוכר לומר שהוא שליח בין לתיקון בין לעיוות, ואינו מסכים לחזור, ולכן השליח צריך לתת אחריות למשלח, ובוזה איירי הגמ'.

והט"ז סובר - שתמיד המקח בטל כי וודאי שלא שלח אותו שיקנה שלא באחריות, והוא פשע שאמר שלא באחריות, דהא בסתמא אחריות טעות סופר. ובגמ' איירי שאין למוכר מעות, לכן [התביעה על השליח]. והמשלח לא יכול לכוף השליח לתת את הקרקע, ויכול כן לכוף ליתן דמים מפני שאינו מאמין לאחריות שלו. וכן השליח יכול לכוף את המשלח שיקבל ממנו כסף, כי השליחות בטילה ואינו יכול לכוף לקבל קרקע.

והקשה הנתיבות, לדעת הט"ז שאין למוכר כסף, מדוע לא מוציא ממנו בגוביינת בי"ד ואז יקבל אחריות?

ועוד הקשה, לדעת הרא"ש מדוע הגמ' צריכה לכתוב שיגבה את הקרקע, הרי השליח חייב כסף למשלח, וצריך להחזיר לו כפי כללי גביית חוב, ורק אם שניהם מסכימים נותן לו את הקרקע עם אחריות שלו, ו(ה)זה לא צריך לכתוב בששניהם מסכימים?

לכן אומר [הנתיבות], ששליח אין דינו כמו גזלן שגובים ממנו, כי כוונתו לתקן, ולכן או שמחזיר את מה שנתנו לו, או שנותן קרקע כמו שרצה (המוכר) [המשלח]. ולכן לא גובים מהמוכר ע"פ שומת בי"ד באחריות, כי שדה עם אחריות

שיטת הרא"ש: השליח קנה מהמוכר בשם האשה, ולכן המקח בטל, והיה צריך לקנות שוב (מהמשלח) [מהמוכר]. ואפי' שיכול להחזיר [לה] מעות, העדיף לקנות שוב מהמוכר, כי המוכר טען שאמרה לו בין לתיקון בין לעיוות.

שיטת הר"ן: השליח קנה מהמוכר סתם, ולכן אינו יכול לבטל את המקח, אלא צריך ללכת ולשלם למוכר. ויכולה האשה לכופו שייתן לה דווקא דמים בטענה שאחריות שלו, לא מספיק לה.

שיטת הראב"ד: השליח אינו יכול לבטל את המקח אלא המשלח, והמשלח רוצה את הקרקע, אבל רוצה שיתקן את אשר עיוות.

ולשיטת הרא"ש נחלקו הסמ"ע והט"ז האם המשלח צריך להוכיח שלא אמר בין לתיקון בין לעיוות.

לסמ"ע - רק אם הוכיח שלא אמר חייב השליח לתקן.

ולט"ז - הכא אינו צריך להוכיח, כי דרך העולם לקנות באחריות וכאן השליח פשע שאמר שלא באחריות, כי אחריות טעות סופר.

נתן אדם מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה שלא באחריות:

אם הודיע למוכר שהוא שליח - המקח בטל.

ונחלקו הסמ"ע והט"ז בדין זה:

שהסמ"ע סובר - שכל זמן שהוא לא הוכיח

ואם לא הודיע למוכר שהוא שליח - המקח
[קיים], והמשלח יכול לבחור אם הוא מעדיף
לקבל קרקע עם אחריות השליח או מעות.

עולה יותר ואז החלק שיקבל לא יהיה כמו מה
שקנה, (והמוכר) [והמשלח] יגיד שהוא חפץ בקרקע
שלמה. או שלמוכר יש מטלטלים ואז אין גובין
מקרקעות כשיש מטלטלים.

סימן קפ"ג נתיבות המשפט ס"ק ד'

מהלך הנתיבות בשיטת הסמ"ע:

ואם נתן למוכר ממעות עצמו, יכול לחזור בו כל זמן שלא משך, מפני שהמוכר דעתו לבעל המעות וכל זמן שלא משך את החפץ עבור המשלח הוא בעל המעות, כי המשלח לווה ממנו רק ממתני שיגיע המקח לידו.

אבל אם בשעה שנתן את המעות אמר למוכר שזה עבור המשלח, אינו יכול לחזור בו, מפני שהמוכר זוכה במעות עבור המשלח.

והראיה היא מקרקע שאינה נקנית במשיכה, ששם וודאי אם נתן למוכר מעות ואמר לו קח כסף ותקנה לפלוני את השדה, כוונתו שיקנה עבור פלוני את הכסף ואז ימוכר את השדה בקניין כסף למשלח, דהא השליח לא יכול למשוך עבור המשלח.

וה"ה כאן, המוכר זוכה בכסף עבור המשלח משעה שהשליח נותן לו, והדין הוא שאדם שאמר לחברו שילוה לו מעות והלך וזיכה לו ע"י אחר, שהמלווה אינו יכול לחזור בו אחר שהקנה, והלווה יכול לומר שאינו חפץ בזה תיכף כשנודע לו, וכיוון שמתרצה הרי הוא נעשה בעל המעות למפרע, וקונה את החפץ בקניין דאורייתא דהיינו קניין מעות, ואז השליח לא יכול לחזור אא"כ מודיע למוכר כנכתב לעיל.

אדם שקנה במעות גזולות – [שליח שלקח המעות של המשלח לקנות לעצמו] אינו קונה. מפני שהמוכר מקנה לבעל המעות, והוא אינו בעל המעות. אפי' שהם ברשותו לעניין להתחייב עליהם באונסים, [כמ"ש בסימן קפ"ב סק"א שחיוב אונסים, זה מצד חיוב עונשין ולא מצד בעלות וקניין] בכ"ז אינם שלו לקדש בהם אשה, אלא המקח נקנה למשלח כי דבר תורה מעות קונות, רק שחכמים תיקנו שיוכלו לחזור בהם כדי שלא יאמר לו "נשרפו חיטיך בעליה", ובמקרה דגן שהמקח לא נשאר בידי המוכר אלא נמצא בידי השליח אין את החשש שמא יאמר לו "נשרפו חיטיך בעליה" ולכן קנה המשלח דהא המעות הם שלו לקדש בהם אשה.

אך אם השליח הודיע למוכר וגם ייחד מעות אחרים כנגדם, יכול כן לקנות לעצמו, מפני שהוא אומר למוכר שאינו רוצה לעשות משיכה אלא לעצמו. וגם אינו גזלן על המעות מפני שייחד מעות כנגדם. והמוכר מתרצה למוכר לו ולבטל את המכירה עם המשלח, מפני שחושש שהמשלח יחזור בו, וגם מפני שכבר קיבל תשלום מהשליח כי הוא ייחד מעות שיחזיר אותם למשלח. וקונה במשיכה לעצמו, ואח"כ אינו יכול לחזור בו.

סימן קפ"ג סעיף ו'

ובכ"ז כשמכרה שווה מנה במאתיים הרווח ליתומים.

6. וכתב המהרש"א, שאפי' שקנאתם, בכ"ז כשמכרה ביוקר היא נקראת שליח, והרווח לבעל הקרקע. אבל כשמכרה בזול, אינה נעשית שליח לחובת בעל הקרקע אלא קונה לגמרי את הקרקע.

7. והקשה עליו הקצות, שלפי דבריו הטעם שהרווח הולך ליתומים זה, כי הקרקע לא יצאה מרשותם, והאלמנה נעשתה שליחתם כאן שזה לטובת היתומים והיא לא יכולה להוציא את זה מרשותם לטובתה. ועוד שהתוס' כתבו בפירוש שהכא והכא קנאתם, מוכח שבין לזכות בין לחוב קנתה את השדה לעצמה, [ומ"מ מכרה מנה במאתיים כיון דהרווח בשביל הקרקע הוה של יתומים].

הוסיף לו מדעתו:

דבר שיש לו קצבה - לרבי יהודה - הכל לשליח. לרבי יוסי - חולקים. וכן הלכה.

דבר שאין לו קצבה - לרבי יהודה - הכל לשליח. לרבי יוסי - הכל לבעל המעות.

ובסתמא - לכו"ע הכל לבעל המעות.

הוסיף לו בטעות:

לר"ת בהו"א - חולקים, כי זה כמו דבר שיש לו קצבה.

לר"ת במסקנא - הכל לבעל המעות, כי הטעות הגיע ע"י מעות המשלח.

1. במשנתנו כתוב שאלמנה שמכרה שווה מנה במאתיים או שווה מאתיים במנה נתקבלה כתובתה.

2. ובירושלמי הקשו שיחזור המקח, ותי' הגמרא שמדובר שהוזל והרי שמכרה שווה מאתיים במנה או שהוקר אחרי שמכרה שווה מנה במאתיים.

3. והקשו בתוס' שלפי"ז כשמכרה שווה מאתיים במנה והוזל, מדוע לא תחזור? הרי הקרקע ששווה מנה תחזור ליתומים והיתומים יצטרכו לשלם לה מאתיים. ותי' שהאלמנה קנתה לעצמה את השדה בכתובתה, ואח"כ מכרה אותה ולכן כשתחזור בה, הקרקע תחזור אליה ולא ליתומים.

4. ובש"ס דידן הקשו שאם כשמכרה שווה מאתיים במנה ההפסד עליה, מדוע כשמכרה שווה מנה במאתיים לא יהא הרווח אליה? ותירצו בגמ' שבדבר שאין לו קצבה שנמכר יותר מדמיו, הכל לבעל המעות.

5. וכתבו התוס' שלא נטעה לומר לפי הירושלמי שכתב שהסיבה שלא חוזרים זה, כי הוקר או הוזל וכשלא הוקר או הוזל, חוזרים, שהטעם שהרווח ליתומים זה בגלל שהקרקע לא יצאה מרשותם. כי אם נגיד כך, אז כשמכרה שווה מאתיים במנה תחזיר את הקרקע ליתומים ולא נוכל להגיד לה שנתקבלה כתובתה, אלא תמיד האלמנה קונה את השדה ומוכרת אותה.

לר"י – הכל לשליח, כי זה כמו שהשליח גנב מהגוי.
 הקצות הקשה על ר"ת שכתב שבטעות הכל לבעל המעות, מאלמנה שמכרה שווה מנה במאתיים, שאומרים שנתקבלה כתובתה, והרי הלוקח ששילם מאתיים טעה, ומדוע הקשתה הגמ' שהאלמנה תגיד "אנא ארווחנא" הרי אפי' בדבר שיש בו קצבה, אם היה טעות, הכל למשלח.

לר"י – הכל לשליח, כי זה כמו שהשליח גנב מהגוי.

הקצות הקשה על ר"ת שכתב שבטעות הכל לבעל המעות, מאלמנה שמכרה שווה מנה במאתיים, שאומרים שנתקבלה כתובתה, והרי הלוקח ששילם מאתיים טעה, ומדוע הקשתה הגמ' שהאלמנה תגיד "אנא ארווחנא" הרי אפי' בדבר שיש בו קצבה, אם היה טעות, הכל למשלח.

להלכה:

הוסיף לו מדעתו:

דבר שאין לו קצבה – הכל למשלח, כי נתן את זה עבור מה ששילמו לו.

הטעה השליח את המוכר בשווי המקח:

לר"ת - תמיד הכל למשלח, כי המוכר הקנה הכל - עבור הכסף שקיבל - לבעל המעות.

לר"י - להבנת הש"ך - הדין כמו בהוסיף לו מדעתו, וסובר כטעם הרי"ף ביש לו קצבה.

ולהבנת הקצות - (לא כתב).

אין לו קצבה	יש לו קצבה	
לרבי יהודה – לשליח. לרבי יוסי – לבעל המעות.	לרבי יהודה – לשליח. לרבי יוסי – חולקים.	מדעתו
לכו"ע – הכל לבעל המעות.	לרבי יהודה – לשליח. לרבי יוסי – חולקים.	בסתמא
לר"ת במסקנא – למשלח.	לר"ת במסקנא - למשלח	בטעות

טעה במעות	טעה במקח		הוסיף לו מדעתו		
	אין לו קצבה	יש לו קצבה	אין לו קצבה	יש לו קצבה	
הכל לבעל המעות. כי ודאי לא התכוון לתת מתנה לשליח.	הכל לבעל המעות. כי ודאי לא התכוון לתת מתנה לשליח.	הכל לבעל המעות. כי ודאי לא התכוון לתת מתנה לשליח.	הכל לבעל המעות. כי ודאי נתכוון למכור במחיר הזה ולא נתן מתנה לשליח.	חולקים. כי יש לנו ספק אם התכוון ליתן לשליח או לבעל המעות.	רש"י * ור"ת במסקנא
הכל לשליח. כי זה כמו שגנב את המוכר ומה טיבו של המשלח בזה. (ולר"ת בהו"א, חולקים. כמו בטעות במקח, שמזה לו למשלח בטעות, אך כיוון שהגיע ע"י המשלח, חולק עמו.	הכל לבעל המעות. לש"ך – כי המשלח לא קיבל קצבתו שיוכל לומר לו מה לך בטעות של השליח, כי אין קצבה ומקבל כל מה שהשליח קיבל. ולקצות – כי ודאי לא התכוון לתת מתנה לשליח.	לש"ך-חולקים. כי ההנאה באה לשליח ע"י המשלח ומה לו למשלח בטעות של השליח. ולקצות – הכל למשלח. כי ודאי לא התכוון לתת מתנה לשליח.	הכל לבעל המעות. כי כולל את זה במחיר ולא מתכוון לתת מתנה.	חולקים. למשלח נותנים – כי באה הנאה לשליח על ידו. ולשליח נותנים – כי ברגע שהמשלח קיבל קצבתו, מה לו בטעותו של שליח (ש"ך). או כי המוכר התכוון לתת לשליח (קצות ונתיבות).	רי"ף ור"י בתוס'
הכל לשליח. כי מזלו של השליח גרם, כמו שמצא אבידה.	הכל לבעל המעות. כי זה לא קשור לשליח, ומזלו של המוכר גרם.	חולקים. כי זה הגיע ממזל שניהם.	לבעל המעות. כי זה לא קשור לשליח, אלא מזלו של המוכר גרם.	חולקים. כי זה הגיע ממזל שניהם.	רבינו יונה בקצות והגהות אשר"י

*חסר כאן את שיטת הט"ז בטעמו של רש"י.

סימן קפ"ו - סעיף ב'

ולא כתבו הרמב"ם, מפני שאינו מפורש בש"ס.

נדריים דף ל"א:

הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו, וא"ל אם מקבלים ממני אני נותן לך דמיהן ואם לאו אני נותן לך כפי טובת הנאה שבהם, ונאנסו בהליכה - חייב. בחזרה - פטור, מפני שהוא כנושא שכר.

הטעם שבהליכה חייב, דהוי לוקח. והטעם שבחזור פטור, כי משלם על ההנאה.

בבא בתרא פ"ת. נדריים ל"א.

הנוטל כלי מן האומן לבקרו, ונאנס בידו - חייב. והני מילי דקייצי דמיה. ובזביני חריפא (ובחזרה פטור).

לרש"י הטעם שבהלוך חייב, מפני שהוא שואל.

שיטת הרא"ש:

נוטל ע"מ לבקרו:

בזביני חריפא - נקרא לוקח, מפני שגמר בדעתו לקנות כל זמן שלא חזר בו, והוי גם שואל מפני שכל הנאה שלו, ולכן חייב גם בחזור.

בזביני מציעא וכ"ש בזביני דרמי על אפיה - לא הוי לוקח, מפני שלא גומר בדעתו לקנות לפני שמחליט, וגם לא הוי שואל מפני שלא כל הנאה שלו, ובהלוך (e) [בזבינא מציעא שומר שכר², בזבינא דרמי על אפיה יל"ע], ובחזור הוא שומר חנים.

נוטל ע"מ לשגרנו לבית חמיו:

בזביני חריפא - נקרא לוקח ולכן חייב באונסים

שיטת הרמב"ם:

נוטל ע"מ לבקרו:

בקייצי - תמיד נקרא לוקח, אפי' באינו זביני חריפא, וחייב בהלוך באונסים.

ובזביני חריפא הוי ג"כ שואל, שמתחייב באונסים גם בחזור.

ולפי"ז א"ש הסוגיא בנדריים שכתוב שזה הנאת לוקח לבד והוי שואל אפי' בחזור מפני שהגמ' מעמידה את זה בזביני חריפא, ולכן כתב הרמב"ם דין זביני חריפא בלוקח ע"מ לבקרם, מפני שס"ל שגם בחזור יהיה חייב מטעם שואל, וכתב גם דין רמי על אפיה שאז הוא לא שואל וגם לא לוקח כי כנראה לא יקנה את זה כלל. ודין זביני מציעא הוא, שבהלוך הוא לוקח וחייב באונסים, ובחזור, אינו לוקח ופטור מאונסים,

2. בכתביו היה כאן נראה שמסתפק בזה, והושלם כאן על פי מה שכתב בטבלא, וגם שם השאיר בספק אופן זה.

בהלוך, אך בחזור פטור מאונסים, כי משלם על ההנאה.

בזביני מציעא וכ"ש בזביני דרמי על אפיה – לא הוי לוקח, מפני שלא גומר בדעתו שיהיה ברשותו עד שחמיו ירצה, ובהלוך [הוא ש"ש] ובחזור הוא שומר חינם.

נוטל ע"מ למכרו:

בזביני חריפא – נקרא לוקח, מפני שגמר בדעתו לקנות כ"ז שלא חזר בו, וכל זמן שלא החזיר למוכר עדיין לא חזר בו, כי הוא עדיין מחפש למכור.

בזביני מציעא ובזביני דרמי על אפיה – לא הוי לוקח, מפני שלא גמר בדעתו לקנות כ"ז שלא מצא קונה, והוי שומר שכר, כי כשימכור יקבל את הרווח, וכל הזמן הוא רוצה למכור.

3. בכתביו נראה כמסתפק בזה.

זביני דרמי על אפיה		זביני מציעא		זביני חריפא			
רא"ש	רמב"ם	רא"ש	רמב"ם	רא"ש	רמב"ם		
(?) יש לעיין	שומר חינם. ופטור אפילו בגניבה ואבידה.	שומר שכר. ופטור מאונסים [וחייב בגניבה ואבידה].	לוקח. וחייב באונסים.	לוקח. וחייב באונסים.	לוקח. וחייב באונסים.	הלוך	נוטל ע"מ לבקרו
שומר חינם. ופטור אפי' בגניבה ואבידה.	שומר חינם. ופטור אפי' בגניבה ואבידה.	שומר חינם. ופטור אפי' מגניבה ואבידה.	שומר חינם. ופטור אפי' מגניבה ואבידה.	שואל. וחייב באונסים.	שואל. וחייב באונסים.	חזור	
שומר שכר. ופטור מאונסים וחייב בגניבה ואבידה.	לוקח. וחייב באונסים.	שומר שכר. ופטור מאונסים וחייב בגניבה ואבידה.	לוקח. וחייב באונסים.	לוקח. וחייב באונסים.	לוקח. וחייב באונסים.	הלוך	נוטל ע"מ לשלחנו לבית חמיו
שומר חינם. ופטור אפי' בגניבה ואבידה.	שומר שכר. ופטור באונסים וחייב בגניבה ואבידה.	שומר חינם. ופטור אפי' מגניבה ואבידה.	שומר שכר. ופטור באונסים וחייב בגניבה ואבידה.	שומר שכר. ופטור באונסים.	שומר שכר. ופטור באונסים.	חזור	
שומר שכר. ופטור מאונסים וחייב בגניבה ואבידה.	לוקח. וחייב באונסים.	שומר שכר. ופטור מאונסים וחייב בגניבה ואבידה.	לוקח. וחייב באונסים.	לוקח. וחייב באונסים.	לוקח. וחייב באונסים.	הלוך	נוטל ע"מ למוכרו
שומר שכר. ופטור מאונסים וחייב בגניבה ואבידה.	לוקח. וחייב באונסים.	שומר שכר. וחייב בגניבה ואבידה.	לוקח. וחייב באונסים.	לוקח. וחייב באונסים, כי כל הזמן מחפש למכור.	לוקח. וחייב באונסים, כי כל הזמן מחפש למכור.	חזור	

סימן קפ"ז - סעיף ג'

נאמן בשבועה. אך אם אינו שומר ולא אמור להיות רואה, אפי' בדבר שיש לו קול [נאמן] ולכן מעמיד את הקול שהיה פיקדון, ולכן אינו יכול להניח ולא לשמור, ולכן אמור להיות קול, [ומשום הכי אינו נאמן].

הסבר הנתיבות:

שאם היה אונס שלא בפני הבעלים, הוא מביא עדים ואינו נאמן בשבועה, כי הבעלים לא מאמינים לו. אך בטענת פירעון והשבה שהם בפני הבעלים, אינו חושש שהבעלים יכחישוהו, ולכן לא מביא עדים, ולכן נאמן בשבועה. ובכל זאת הרמ"ה סובר, שהיכא שזה בא מחמת פיקדון, נשבע. אך אם הוא שליח לקנות ממעות עצמו ואינו שומר, נשבע. אך הריטב"א סובר - שגם בכה"ג אינו נאמן בשבועה.

דעת הבית יוסף:

שהרמב"ם סובר - שכל מקום שיכול להביא עדים, אינו נאמן בשבועה.

והרמ"ה סובר - שרק היכא שהיה בהתחלה פיקדון בידו, אינו נאמן בשבועה כשיש עדים.

דעת הסמ"ע:

שהרמב"ם סובר - שאם היה דבר שאנשים אמורים לדעת, צריך להביא עדים ואינו נאמן בשבועה.

והרמ"ה סובר - שרק בשבועת שומרים אם יש עדים, לא נאמן בשבועה. וגם בזה בפירעון והשבה, נאמן בשבועה.

דעת הט"ז:

שהרמ"ה סובר - שאם אמור להיות רואה, לא

סימן רי"ב א.

שבמתנות אתנהו בעולם ולכן מהני תנאי אך בדשלב"ע דלא מהני תנאי אמרינן דהוי שיוור. והנתיבות תירץ שבמתנות מכר ע"מ לשוחטה ואז ודאי התנאי עוקר מש"כ בתורה משא"כ במעשר שיכול לזרוע שחת שאז פטור ממעשר אינו ודאי עוקר מש"כ בתורה ולכן התנאי קיים ולא הוי שיוור. והנתיבות הקשה על הט"ז למה בלשון תנאי לא יועיל דאין בו ממש, ועוד הקשה שאם נאמר שזה תנאי למה זה ייתור לשון ולא תנאי לביטול המקח. ותירץ שתנאי שלא תלוי באם תעשה וכדו' נקרא תנאי דממילא ובוה כ"ע מודי דהוי כשיוור ולא רוצה להתנות בוה את ביטול המקח, וכיון שכן אם אומר ע"מ זה לא בשביל לתלות בוה המקח אלא ייתור לשון להוצאת זיזים.

ואם שייר לעצמו ושייר לאחר עמו, כתב הרמ"א שכמו שלעצמו מועיל השיור כן מועיל ג"כ לחבירו. והקשה עליו הש"ך בתשובה כתוב ששיור לאחר לא מהני אלא אם נתן לו באופן המועיל. והט"ז תירץ ששייר באופן המועיל.

המוכר שדה לזמן הרי היא קנויה לגמרי לקונה כמו במוכר שדה לעולם. הקונה גוף לפירות יכול לזרוע או להעביר ככל העולה על דעתו אך אינו יכול לחפור בה או לבנות או להרוס. ולשנות מזריעה לנטיעה ספק. וכתב הט"ז שמשמע שקונה רק לזריעה אחת כמו במגורים ובפרנסה, אך ודאי שמקנה את הגוף לפירות לעולם, השוכר שדה צריך להשתמש בה כפי המנהג, ולהשכירה לאחרים: לסמ"ע בית יכול כי ניכר הקלקול ושדה לא כי זה נזק נסתר, ולרמ"א וב"ח וט"ז אינו יכול להשכיר למי שבני ביתו מרובים, או במטלטלים.

אין אדם מקנה דבר שאין בו ממש כגון דירת בית ואכילת פירות אלא מקנה גוף לפירות.

אם הפירות בעולם לסמ"ע לכו"ע לא קנה. ולט"ז לכו"ע קנה, ולב"י מחלוקת רמב"ם ורשב"ם, והקצות כתב שהטעם שלא קנה כי זה כמו אתן.

אם הקנה גוף לדירה, לסמ"ע רק שעה א' במשמע, לחתן הש"ך נתן לעולם, ולנתיבות אם אמר שנותן גוף נתן לעולם ואם אמר ידור וקנה ע"ז רק שעה א' במשמע.

שטר שכתוב בו ידור, וקנה ע"ז, יש לפרשו שקנו באופן המועיל, וכ"ש אם החזירו הקנין. וכתב הנתיבות שדוקא שורה לפני האחרונה אם כתוב שקנו ממנו שנותן לדור לא מהני, ואם [לא החזירו מיד אלא] אח"כ החזירו קנין, מחלוקת שי למורא ורעק"א.

המוכר אויר חורבה ואוויר חצר לא מהני אלא אם כן הקנה לו בגוף החצר להכניס בו זיזים וכדו', אבל מוכר ששייר לעצמו אפי' אכילת פירות מהני, דהוי כאילו פירש ששייר גוף לפירות. ואם אמר על מנת שהדיוטא העליונה שלי, מהני שיוכל להוציא זיזים לחצר. והקשה הט"ז שכאן מוכח שע"מ הוי שיור וע"מ שהמתנות שלי מוכח שזה תנאי, ותירץ הח"צ שיתכן שכאן זה גם תנאי והחידוש הוא שזה גם על החצר, ועוד כתב לתרץ דברי הרמב"ם שבע"מ שהמתנות שלי מדובר שהכהן משתף את ישראל בפרות עצמו וכאן שאמר ע"מ שהוא שלי דסתם היינו אומרים ששייר אך כאן שחצים שלו מוכח שהתכון שנותנם לישראל מתנה שבכ"ז ישאר שלו ולכן לא מהני, וש"ך שם תירץ שבקרקע הוי שיור ובמטלטלים הוי תנאי. והפר"ח תירץ

סימן ריב ב.

הנדר חל גם על נכסיו כדי שלא תיטרף דעתו. ובבריא צל"ע.

קנה קרקע ע"ד שיעשנה הקדש י"א שחייב ליתן וי"א שהיום אין הקדש לבדק הבית ולצדקה יש דין חולין ואינו חייב אם לא הוציא בשפתי. הקצות רצה להביא ראיה לרמב"ם שהוא שליטת את הפאה ואמר ה"ז לפלוני עני שר"א סובר שזכה לו ולרבנן יתנו לעני הנמצא ראשון, ומסבירה הגמ' שמדובר בעני ולר"א אומרים מיגו ולחכמים לא. וקשה לחכמים אמאי לא יקח לעצמו, ולרמב"ם ניחא שמשום נדר צריך ליתנו לעני, לר"א במיגו זכה אותו עני ולרבנן כדי לקיים נדרו סבר ליתנו לעני אחר, והביא שו"ת רדב"ז, שס"ל שמותר לשנות מעני לעני, והגה"מ שס"ל שא"א, וכתב לתרץ גם דעת הרא"ש שלחכמים אינו יכול לקחת לעצמו שכשיש לפניו כיכר של הפקר ורוצה להקדישו שאם אין שם אף אחד יכול להקדישו כיון שבידו לזכות בה לא הוי דשלב"ע, וכאן ג"כ אם ירצה לזכות לעצמו הנדר חל וזכה לאותו עני, ולכן יתנו לעני כי אם רוצה לקחת לעצמו חל נדרו למפרע. הקצות הביא מרדכי שכתב שהאומר אתן לפלוני עשיר ובדעתו שיהיה נדר נעשה נדר, ותמה עליו שבאתן אין לא נדר ולא שבועה ולא יד ולא כינוי והביא תשובת רשב"ץ על אחד שנדר ליתן מעשר לעניים ולא נתן שפטור מליתן את מה שאכל כי כבר אכל. וכתב שמשמע שאם קנה ממנו סחורה חייב כי עדיין משתרשי ליה. וכתב עוד שנ"ל שאם כשהרויח לא הפריש כבר עבר על נדרו ואין בו קנין לעניים אלא מחויב לקיים נדרו משום בפיך זו צדקה ואין בו חיוב ממון, אך כתב שנראה שעדיין יש עליו חיוב של הנדר כי לא התכוין לתת דוקא מאותו מעות אלא לפי שייך חשבון א' מ'.

בעל בנכסי אשתו לסמ"ע יכול לחפור ולבנות ולהרוס, ולחלקת מחוקק אינו רשאי. ואם מכרה את זכויותיה לאחר גם לסמ"ע שלרמב"ם [שס"ל דאין הבעל מוציא גוף הקרקע מיד הלקוחות] הלוקח יכול למחות. הקונה שדה בזמן שהיובל נוהג למשנה למלך אינו יכול לחפור ולסמ"ע והקצות יכול.

דין הקדש ונדרים, לב"י אין מחלוקת בין הרמב"ם לרא"ש, וכך הם סוברים כפי שמסבירים הסמ"ע; האומר מה שתלד בהמתי יהיה הקדש או מה שיוציא אילן זה או שחר בית זה יהיה לעניים ולנדר מחייב לשלם נדרו כי זה דברים שבאים ממילא אך אם אומר הקרקע זו לכושאקננה או פירות שדה זו או חוב שיש לי יהיה הקדש אין הנדר חל אא"כ אומר לכושאקננו אתננו או לכושיגדלו אתננו או לכושיבוא לידי אתננו אז חל הנדר, והגאונים סוברים שכל דבר שלא יכול ליתנו עכשיו גם הנדר לא חל.

והטור והרמ"א והב"ח והט"ז וחתן הש"ך והקצות סוברים שלרמב"ם אפי' אם אמר מה שתלד בהמתי ינתן להקדש ג"כ חל הנדר, ולהר"ש והראב"ד והגאונים רק אם אומר אתננו שחייב את עצמו אז חל הנדר. וס"ל לרמ"א דדווקא אם אמר לכושתלד אתננו חל הנדר, ולב"ח אם אמר מה שתלד אתננו ג"כ חל הנדר ולט"ז צ"ע מה ס"ל בזה. כתוב ברמב"ם שהואיל והדבר כן אם צוה אדם שהוא שכ"מ ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים או כל שחר בית זה לעניים זכו בהם העניים. והקשו עליו הרי כשמת בטל נדרו, והסביר הה"מ שיש מצוה לקיים דברי המת והסבירו הקצות שכיון שאם היה חי היה מחויב זה עדיף מהושלש בתחילה לכך, והב"י כתב שהבנים היו באותו מעמד שקבלו ע"ע ג"כ, והסמ"ע כתב שהקנה לעניים גוף ופירות, והב"ח הסביר שבשכ"מ שעביד

סימן רי"ג

נולדים מהשובך קנה, וכתב הקצות שלעיל הביא שיטות שמצודה לדגים לא מהני [ובסימן ר"ט סק"ד הקשה עליהם מהכא]. ובשובך לא קנה את האפרוחים והביצים שנמצאים כעת כל זמן שלא פרחו האמהות ואם רוצה לקנותם צריך להפריח האמהות ואז יקנה בסודר שוב מהמוכר, ואם פרחו האפרוחים לסמ"ע לא צריך להפריח האם, ולב"י מסתמא עמדה מעליהם האם אך עדיין צריך להפריחה אם לא עמדה. ולמ"מ אם הם עוד לא פרחו אפי' עמדה האם לא זכתה לו, והסמ"ע והב"ח כתבו שהמ"מ לא חולק אלא סובר שאו שהאפרוחים פרחו או שעמדה האם. ומה שכתוב שלא אפי' מאה פעמים זה רק כשאינם בחצירו כי כשהם בחצירו זכתה לו.

המוכר פירות שובך וכוורת לחבירו ה"ז כמוכר שובך וכוורת לפירותיו וכמוכר אמת המים שנהנה הקונה בכל מה שיצוד. והסברא לחלק ביניהם לאילן ובהמה: לב"י או כי צריך כל הזמן להיכנס לטפל בזה, או כי בשובך טפל לגבי פירותיו ולב"ח כי אין דרך למכור פירות ולשיר שובך משא"כ באילן, ולסמ"ע כי הפירות לא יוצאים מגוף השובך אלא מהיונים והדבורים ולא אמר פירות היונים או הדבורים סימן שהתכוון שמקנה שובך לפירות, וא"ת שלא יעזור כי הם לא נולדים ממנו לכן דימה לאמת המים שגם שם לא נולדים ממנו. והט"ז תירץ שאם הזכיר את השובך מתכוון להקנות כל מה שבתוכה, או שכאן מדובר שאמר מפורש שובך לפירות כמו באילן וקמ"ל שאפי' שהיונים לא

סימן רכ"ז הלכות אונאה ומקח טעות

לבטל גם המוכר יכול, כל זמן שלא נתרצה הלוקח כי המקח לא נגמר, אבל אחר שנתרצה הלוקח אין המוכר יכול לחזור בו אפי' שבעלמא אמרין שהמוכר לעולם חוזר. וכתב הסמ"ע הטעם שכשנתרצה המתאנה המקח מתקיים מעיקרא. וכתב הנתיבות שאם קידש בינתיים חלו הקידושין, וכתב עוד שאפשר לומר דהטעם דבנתרצה ובעבר הזמן שהמוכר לא יכול לחזור, שלא יהא חוטא נשכר ולפ"ז המקח חל רק מאז ואם קידש אין הקידושין חלים וכתב דמוכח מנושא ונותן באמונה שנתאנה שאינו יכול לחזור שהמקח חל למפרע דאל"כ אמאי אינו חוזר הרי המקח לא חל והוא לא חוטא.

והקצוה"ח הביא ריטב"א דכתב שהיכא דלדידיה שוה לית ביה אונאה, אבל אם רק מחמת דוחק מוכן לשלם יש בו אונאה, והקשה הקצות דהרי במרגליות ובהמה שרוצה לזווגן נמי אית ביה אונאה אפי' דלדידיה שוה. ואם מחמת דוחק שילם, נקטינן שרק אם עדיין לא שילם משלם כפי מה ששוה בשוק, אך אם כבר שילם לא מוציאים מידי המוכר. וכן אם אפי' לא נתן מעות אלא נתחייב בקניין חייב לשלם כמו שהתחייב.

ג. שיעור הונאה שחייב להחזיר - הוא יותר מפרוטה. וי"א דאפי' פרוטה. וי"א דרק ממעה יש חיוב להחזיר. ונסתפק הרא"ש האם לכתחילה מותר להונות פחות משתות כיון דכך הוא דרך מקח וממכר או דגם פחות אסור והא דאין מחזירים משום דמחלי אינשי, וכתב שיר"ש יוצא ידי שניהם. ופי' הסמ"ע שאם נתאנה פחות משתות אינו מהדר אחר המוכר

א. התורה אסרה לאדם להונות את חברו בין כשקונה בין כשמוכר. והמאנה עובר בלאו, אך לא לוקים עליו כי ניתן להישבון כמו בגזילה. וחייב להחזיר את ההונאה אם היתה שתות, או שהיה שישית במקח או במעות, ואם היה יותר משתות בטל המקח. ובפחות משתות אינו חייב להחזיר כי דרך העולם למחול. [ואם לא היה שתות בשווה לא במקח ולא במעות, הולכים אחרי המקח].

ודקדק הסמ"ע, מהא דנקט המחבר בפחות משתות שוה שבעים בשישים ופרוטה ולא שוה שישים בחמישים ופרוטה או שבעים פחות פרוטה כמו שכתבו הטור והרמב"ם דס"ל שכשאינן שתות בשוה משום צד, אם זה בין הסכום של שתות מקח לסכום של שתות מעות, ה"ז קנה ומחזיר הונאה, והרמ"א כתב בשם מרדכי שאם אין שתות בשוה, הולכים אחר מקח דרוב בקיאים במקח. והרב המגיד כתב עוד דעה שהולכים אחרי הסכום העגול, שאם מכר שוה שישים בחמישים ופרוטה השתות היא עשר, ואם מכר שוה שבעים בשישים ופרוטה ג"כ השתות היא עשר וכתב דאינו נראה, והסמ"ע תמה על רמ"א למה לא חלק על המחבר בתחילה, והט"ז כתב שלא חלק כי המחבר כתב דין שכולם מודים לו, אך מדוייק מזה שרק שם זה שתות, ולכן כתב הרמ"א שיש עוד מקרים שהם שתות.

ב. כשהיתה ההונאה יותר משתות והלוקח רוצה לקבל ההונאה יכול המוכר לומר לו שאינו מחזיר לו דמים אלא אם רוצה יכול לבטל המקח, ואם המוכר בא לבטל המקח אינו יכול לכוף ללוקח לבטל, ויש חולקים שכל זמן שהלוקח יכול

ואם אינה הוא פחות משתות יחזירו למתאנה. והט"ז כתב דאפי' אם המאנה רוצה להחזיר לא יקבל ממנו הת"ח דשמא הוה מחילה, ואם המאנה יר"ש ומתעקש יתן לו דרך מתנה. והחת"ס פי' שיוזר לא לאונות אפי' בפחות משתות אך ישתדל למחול אם נתאנה פחות משתות. ובמטבע ודאי דאין איסור פחות משתות כי כולם מקבלים אותו בשוה.

ד. ויכול לחזור ולתבוע הונאה או לבטל המקח רק עד שיעור שיראה לתגר, ואם שהה יותר ולא תבע אינו יכול לחזור ולתבוע כי אמרינן דמחל, ואם היה אנוס ולא יכל לברר, יכול אח"כ לחזור. וכתב הסמ"ע שאם מברר שהיה לו אנוס בשעתו יכול לעולם לחזור כי עד עתה לא עלה בדעתו לחקור. והט"ז כתב שרק אם טוען שעד עתה לא יכל להוכיח שבשעתו היה אנוס ואח"כ בירר אך לא בא לחזור כי לא יכל להוכיח שהיה אנוס.

ואם עדיין לא שילם, כתב הרא"ש דנאמן במיגו דשילמתי לומר לא נתרציתי והניחו הש"ך בצ"ע. וכתב בקצות דמשמע שאפי' לא נתן אינו נאמן דהוי מיגו במקום חזקה דמחל. והנתיבות כתב שמה שכתוב שנאמן במיגו זה דוקא יותר משתות אך בפחות אינו נאמן. וכתב עוד דבטור כתוב שמותר להונות בשתות ע"ד להחזיר ע"מ שיתקיים המקח, וצ"ע. וכתב עוד, דבהראה לתגר וטעה יכול לחזור בו אם טעה התגר בשתות ויכול הלוקח לחזור בו בשיעור הנ"ל.

ה. אפילו אם בשעת המקח ידע שנתאנה ושתק יכול לחזור בו ולא אמרינן דמדידע מחל. ובעיר שושן [לבוש] כתב שאם נודע לו קודם שנגמר המקח אינו יכול לחזור בו. [אגל] (ו) כתב הסמ"ע שאפי' אם נתאנה בשיעור של ביטול מקח אם בשעה שקנה ידע יכול אח"כ לחזור ולבטל המקח. והב"ח כתב בשיטת המרדכי, שאם הביא עדים שידע בעת שנתאנה, יכול לעולם לחזור.

והט"ז תמה עליו, דלפי"ז בפחות משוה פרוטה ג"כ יוכל לתבוע אם יש לו עדים שידע, אלא ס"ל דהטעם הוא שקנה כדי לקיים המקח ואם ע"ז בשאינו יודע יכול לחזור ולתבוע ה"נ יחזור ויתבע ולפי"ז ביותר משתות אם ידע אינו חוזר.

והש"ך כתב, שהמרדכי מיירי שמסר מודעה בפני שניים שאנוס הוא ולכן הנה, ולפי"ז יכול לעולם לחזור. ותמה עליו שהרי צריך שהעדים יכירו באונסו כי כאן זה מכירה ולא מתנה, וכתב שהכלל הוא שצריך שהמוכר והלוקח ידעו שאין כאן קניין גמור אלא על תנאי ואז אין אונאה, כמו בצמד בקר שאז אין הדעת טועה וודאי ששניהם נתכוונו על דעת זה המקח, וכן בלוקח מבעה"ב, וכן כשמתנה ע"מ שאין לך עלי אונאה - רק אז אין אונאה. אך אם אחד חושב שהשני יוכל לחזור בו, בכזה מקרה יכולים לחזור תוך כדי הזמן אפי' כשיודע שמתאנה.

והנתיבות כתב, שלגבי מודעה זה כן נקרא מתנה, מכיוון שלא בא לבטל את המקח אלא לתבוע את ההונאה, ואותה נתן במתנה. וגם כתב, שכששניהם יודעים זה לא כמו תנאי, כי אין כאן דיני תנאים, ועוד שביודע אני זה לא עוזר בלי תנאי, ומה שאמרנו שרק עד שיראה יכול לחזור זה רק בלוקח, אבל מוכר שנתאנה חוזר לעולם אפי' לתבוע את ההונאה, מפני שאין לו את החפץ להראות אותו.

ו. ואם זה דבר שיש לו מחיר קצוב בשוק, אינו יכול לחזור אחר כדי שישאל על שער שבשוק, ואם נזדמן למוכר שוב כזה מקח, אינו יכול לחזור בו יותר. וכתב הסמ"ע שאפי' אם הלוקח טוען ברי שנזדמן לו אינו נאמן מפני שאין אדם מוחל וחוזר בו, והוסיף הקצות בשם השיטה מקובצת שנשבע היסת. ועוד כתב, שנראה לו הטעם שטענת מחלת היא טענה גרועה ורק במיגו הוא נאמן והכא אין לו מיגו כי מי יאמר

דמחייבי ליה, אך אם אין ראייה שאינה אלא על פיו, נאמן במיגו דלא אוניתי. והנתיבות הסכים אתו והוסיף שהמהרי"ט כתב שהטעם הוא, שזה שהוא הגיע לתבוע עכשיו, זה סימן שעד עכשיו לא ידע שנתאנה, כי אם ידע כבר, מדוע לא הגיע? וזה דומה לסברת הסמ"ע.

ז. והא דמוכר לעולם חוזר, היינו דווקא אם לא נשתנה השער, אבל אם נשתנה השער אינו יכול לחזור. ואם הלוקח טוען שנשתנה והמוכר טוען שלא, על המוכר להביא ראייה מפני שהשערים משתנים כל יום. והקשה הקצות, שבאבה"ע כתוב שאם קידש בדבר שיש בו ספק אם בשעת קידושין היה שווה פרוטה, הולכים אחרי השתא, ואם יש בו שו"פ לא חוששים לקידושי שני, ולא הביא שום חולק על זה? ותירץ הנתיבות, שהתם איכא לפנינו וודאי קידושין, ולא מבטלים אותם שמא השער היה פחות, והכא יש מקח לפנינו אלא מבטלים אותו שבא בזמנו ולא היה טוב. ובשטר היינו טעמא שצריך להביא ראייה ששכ"מ היה מפני שכשמביא את השטר שלא כתוב בו שכ"מ אומרים שהקרקע של המקבל ואם הוא רוצה לבטל את המתנה הברורה עליו להביא ראייה.

ח. המוכר שזולזל יותר מכדי שהדעת טועה אינו יכול לחזור מפני שניכר שהיה דחוק וידע שהזולזל.

מוכר שאינה, והתייקר המקח או לוקח שאינה והזולזל המקח, אין המאנה יכול לחזור בו, מפני שאומרים לו אם לא היית מאנה, לא יכלת לחזור וכעת שאינת לא יהא חוטא נשכר. ואפי' למ"ד שכ"ז שלוקח חוזר, מוכר חוזר, הכא מפני שאם נשתנה מסתמא התרצה המתאנה.

ואם אינה בשתות חייב להחזיר ההונאה אפי' שהשתנה המחיר כי ברשות הלוקח השתנה. ואין חילוק אם המתאנה הוא הדיוט או תגר

ובקי, תמיד יש לו אונאה. ואפי' שאדם שהראה לתגר לא חוזר, תגר עצמו כן חוזר מפני שלעצמו להוט לקנות ואינו מדקדק.

ט. ובכל דבר המיטלטל חוץ מעבדים יש בו הונאה, ואפי' ספרים שאין קצבה לדמיהן, ובהמה ומרגלית שרוצה לזווג בכ"ז יש בהם אונאה ויכול הלוקח לחזור בכדי שיראה לתגר. ואם אין כאן תגרים יכול לשלוח לחו"ל ולחזור בו אחר זמן מרובה. וגם במטבעות יש הונאה שאם צירף דינר ששווה עשרים וארבע בעשרים או עשרים ושמונה קנה ומחזיר אונאה. פחות מזה או יותר, המקח בטל. וי"א דחלק אחד מי"ב שבו הוי אונאה, דהיינו שווה עשרים וארבע בעשרים ושתיים או בעשרים ושש, ואם עבר זמן שיראה לשולחני בו או ער"ש בנפחים, אינו חייב להחזיר, ומיהו מידת חסידות להחזיר, לאחר מכאן אם מכירה ובלבד שיוצאת ע"י הדחק, ואם אינה יוצאת אפי' ע"י הדחק כתב הסמ"ע שאינו חייב להחזיר, כדרך שאמרו שאפי' בביטול מקח אחר כדי שיראה שאינו חייב להחזיר. והט"ז כתב שאם מכירה ואינה יוצאת כלל חייב מדינא להחזיר לו ולא רק ממידת חסידות. וכתב הנתיבות, שאם חשב שקיצבת המלך שונה ה"ז תמיד ביטול מקח דהוי כטעות במידה. ועוד כתב שמש"כ שסלע שחסרה קנה ומחזיר, ע"כ מדובר שבמקום אחר יוצאים באותו משקל דאל"כ חייב להחזיר והוי מקח טעות.

י. מטבע שלוקחים במניין שנפחתה כדי אונאה, אסור לקיימה, לפי שאפשר לרמות בה. אלא או שיתוך אותה, או שיקבנה באמצעה ויתלנה בצואר בתו, אך לא יקבנה מן הצד כי אפשר לשייף ולהוציא את החור ולרמות בה. אבל אם נחסר עד חצי מותר לקיימה, כי הפחת ניכר לכולם. אבל אם לוקחים במשקל, מותר

לקיימה לפי שכל אחד שוקל כשלוקחה.

מי שקנה בלי לספור את הכסף אלא אמר מכור לי באלו המעות ה"ז קנה ומחזיר הונאה וי"א דהוי ספק ולא מוציאים מהמוחזק וכן אם הביא פחות בלי לספור אלא אמר פירות אלו מכורים לך בכך וכך ה"ז קנה ומחזיר הונאה. וכתב הסמ"ע שהכא לא נחלקו הי"א כדמוכח מסימן ס"ט ששם לא נחלקו. והט"ז כתב שגם כאן חולקים הי"א ואומרים שספק היא וכו'. ואם לא

הזכיר לשון מכירה אין בו אונאה.

החליף כלים בכלים או בהמה בבהמה, אין בו אונאה לפי שזה רוצה במחט יותר משריון, ואפי' אם שמו בין לפני בין אחרי. אבל פירות בפירות, אם שמו בין לפני בין אחרי יש בו אונאה. וכתב הנתיבות, שאחרי היינו רק שעסוקים באותו עניין. וכתב עוד בשם הרדב"ז שבסחורה יש דין כמו בפירות.

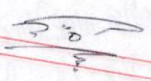

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Main body of handwritten text in the upper section of the page.

Handwritten text in the middle section, possibly a sub-header or a specific point.

Main body of handwritten text in the lower section, including a boxed area on the left side.

Handwritten text to the right of the diagram.

Vertical column of handwritten text on the right side of the page.

בה"י

י"ז שב"ט תשע"ט
98% -

א' בא; כ"ט סבת תשע"ט
98%

97.1

ביתא סלומון
ניסון תשע"ח

שו"ת ר

א. אסמכתא:

1. האם מדאורייתא קונה מהני 4. האם נד ומדוע 5. וכו' כענין

י"ז כסליו תשע"ט, א' לסדר 'והיא כפורחת עלתה ניצה'

שו"ת חו"מ טי ר"ה

100%

ביתא סלומון

בעל כרחו של בעל הבית:

וכתב לו בעה"ב שטר עם אחריות נכסים, ואח"כ טען שהיה באונס, האם מהני 'מודעא':
אמר לו בעה"ב שיעשה קנין חזקה, ועשה הקנין שלא בפניו, האם מועיל.
ייוחד לו חפץ כתמורה, האם יועיל [כשלא כתב 'מודעא'], ומדוע.

א"כ מן הדין להחזיקו באחזקה וליה יודע כלפינו כי האם היה יחיד לבעל הבית או לא?
האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה? האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?
האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?

עא:
ביחוד הגדול ונמצא בו מום, כמה יתן לו. 2. לא היה זמן במודעא, האם מתבטל המקח ומדוע [פרט: א. בקרקע.
טרה]. 3. מכר מלוה ללוה השדה ומסר מודעא שמוכר מפני שהלוה רוצה להברית, האם המכר קיים [פרט: 4.
המאנס לחזור בו, האם רשאי, והאם ומ"ש מאונאה] [פרט].

א"כ מן הדין להחזיקו באחזקה וליה יודע כלפינו כי האם היה יחיד לבעל הבית או לא?
האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה? האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?
האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?

הפחידו, א. האם חשיב אונס [פרט]. ב. פרט גם הדיון כשהפחידו שימסרנו ביד עכו"ם, ומדוע.
האם מהני מודעא בכתב במתנה בלא אונס, ומדוע.
שבע או קנס עצמו ליתן מתנה, האם חשיב כאונס [פרט].

האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה? האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?
האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?

יטל 'מודעא', האם חל המקח ומדוע. פרט: א. ידעין באונסיה. ב. לא ידעין באונסיה.

האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה? האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?
האם יועיל חפץ המוחזק אצל בעה"ב להחזיקו באחזקה?

א. אסמכתא

א. אסמכתא

א. אסמכתא

א. אסמכתא

א. אסמכתא

א. אסמכתא

א. אסמכתא

א. אסמכתא

א. אסמכתא

